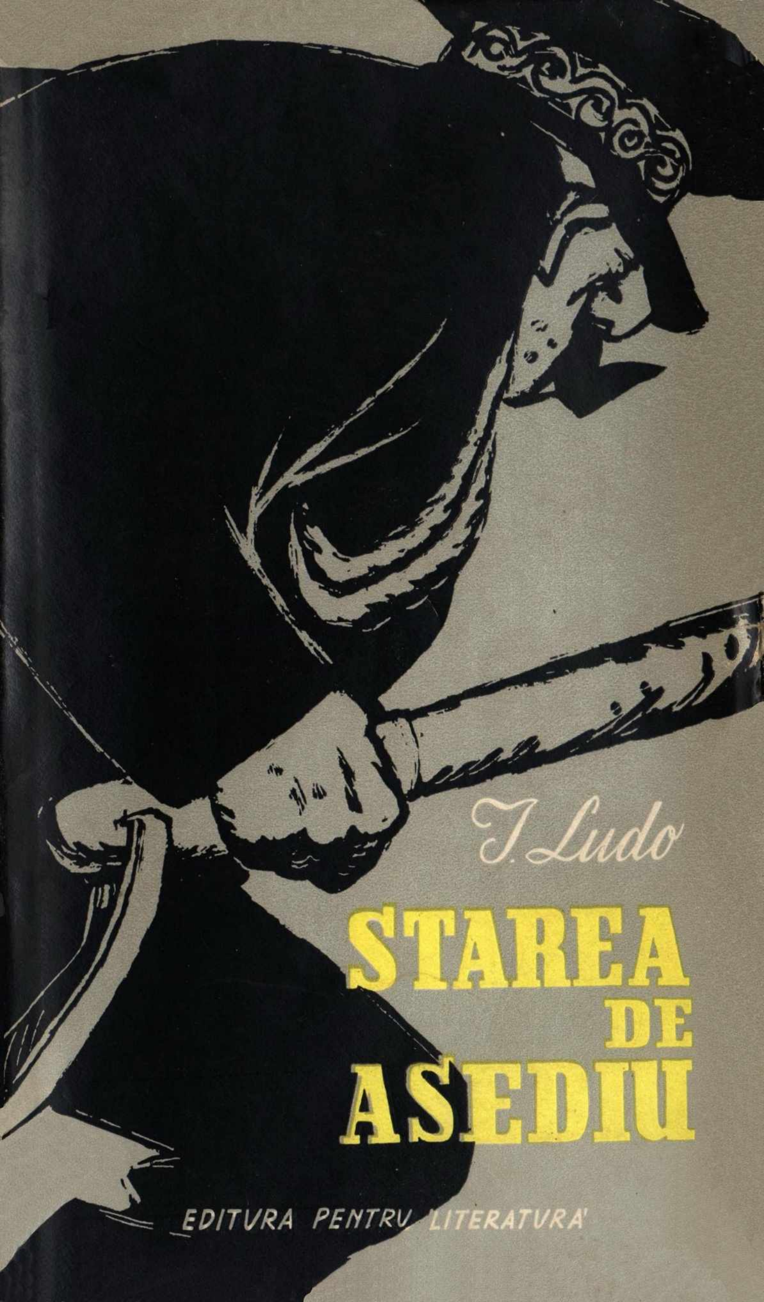

I. Ludo
STAREA
DE
ASEDIU
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

I. LUDO • STAREA DE ASEDIU

Coperta şi ilustraţiile de *Eugen Taru*

I. LUDO

STAREA DE ASEDIU

Ediția a III-a

1962
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

I

Masivă și greoaie cum era ea, în fotoliul dindărătul biroului, întreaga făptură a domnului ministru de interne Aureanu reflecta sclipirea acestei splendide după-amieze de mai. Domnul ministru de interne era, în momentele acestea, un prospect uimitor al miracolului mereu reînnoit și irezistibil al primăverii. Fața lui pătrată, nasul lui borcănat, urechile lui uriașe, sprîncenele lui stufoase, ochii lui mici și neastîmpărați, buzele lui groase, pînă și negii de pe nara lui stîngă, toate la domnul ministru de interne înfloriseră și proclamau, într-o exaltare tinerească și comunicativă, că natura a reînviat.

În această după-amiază de mai domnul ministru de interne trecea printr-o emoţie intensă; de aceea şi tresărea el la ţîrîitul necontenit al telefoanelor şi nu asculta decît cu o ureche distrată cele ce-i povesteau cei doi intimi ai săi, Stoenescu şi Elefterie, care veneau de la Cameră.

— Liberalii... nu ştii?... cu ale lor! zicea Stoenescu. Numai de scandaluri se ţin! Că de ce-i viaţa aşa de scumpă... şi că de ce scade leul mereu... şi că de ce au fost inundate pieţele străine cu bani romîneşti?

— Ba Mînzescu a mai sărit să ne scoată ochii şi cu *Monitorul Oficial* de azi! făcu Elefterie amărît.

— Dar ce are *Monitorul Oficial* de azi? întrebă, fără nici o curiozitate, Aureanu.

— Are destule!. răspunse Elefterie. Cred că o listă de două sute şaizeci şi opt permise de import într-o singură zi... ajunge!

— Şi ce import! reflectă Stoenescu, mîngîind melancolic măciulia lucioasă a bastonului negru de abanos pe care-l ţinea cu stînga înmănuşată. Mătăsuri... panglici... şampanie... catifele... bijuterii... voalete...

Aici se opri, ceea ce-l obligă pe Elefterie să-l completeze:

— Numai atît? Da' blănuri?... Da' piei de antilopă?... Da' jobene?... Auzi, domnule, jobene! Dacă s-a mai auzit aşa ceva de cînd lumea!... Jobene!

Revolta lui Elefterie trezi interesul lui Aureanu:

— Ce-i cu tine, Elefterie dragă? Nu cumva ai de gînd să sari zăplazul la liberali?

Oarecum speriat, Elefterie întrebă:

— De ce, coane Costică?

— Pentru că văd că le ţii isonul!... Că liberalii ne atacă... să ne atace! Aşa a hotărît Dumnezeu cînd a făcut lumea: ca liberalii să ne atace. Dar ca tu, om politic... repet: om politic... să te afli alături de ei... fie chiar şi în chestia jobenelor... acum, cînd ţara trece printr-un moment delicat şi ruşii stau gata să ne atace... asta, dragă Elefterie... dă-mi voie să mi se pară suspect!

— De ce, coane Costică, suspect?

Stoenescu era de partea ministrului de interne.

— Păi, așa e! zise el. Faci caz de jobene!... Parcă tu n-ai avea unul!

Conu Costică prinse argumentul lui Stoenescu și, bine dispus, îl întrebă pe Elefterie:

— Într-adevăr, Elefterie dragă!... Uitasem să te întreb: tu ai sau n-ai joben?

— Am, coane Costică!

— Dar tu, Stoenescule?

— Eu? făcu, îndrăzneț, Stoenescu. Eu am două!

Satisfăcut, Aureanu rîse:

— Și eu am trei! Ai văzut, Elefterie!... Sîntem aici trei cetățeni și avem șase jobene! Da' cum să fie altminteri, frate Elefterie?... Sîntem doar o țară civilizată... condusă de oameni politici civilizați!... Unde ai văzut om politic fără joben?... Ministru fără joben, deputat fără joben, senator fără joben!... Să te văd că vii la deschiderea sesiunii parlamentare fără joben... Ei, ia să te văd!... Unde mai pui o înmormîntare oficială, o nuntă oficială, un 10 mai, un 24 ianuarie, un Sfîntu Niculaie, o Bobotează... Dar cîte obligații nu are un om politic!

Elefterie se dădu bătut:

— Așa e, coane Costică!

Dar ministrul, ca să-și mai stăpînească nițel emoția care începea să-l tortureze, continuă să se distreze pe spinarea lui Elefterie:

— Și-apoi încă ceva, dragă Elefterie! Să te văd ce te-ai face tu dacă mîine te cheamă maiestatea sa la palat să formezi guvernul și te prinde nenorocirea fără joben!

Elefterie respinse perspectiva cu multă modestie:

— Lasă, coane Costică, glumele astea... că pe mine nu mă cheamă maiestatea sa la palat!

— Să te ferească Dumnezeu de ceasul ăl rău, Elefterie! În politică nu poți ști niciodată!... Și-mi vii tu să ții parte unor bandiți ca liberalii!... Se poate?... În loc să te ridici să le răspunzi?

— Le-am răspuns eu! zise Stoenescu.

— Daaa? Și ce le-ai spus?

— Că să ne mai lase în pace domnii liberali cu scumpirea vieții și cu permisele de import, pentru că nici ei n-au fost mai breji cînd au guvernat țara. Dar dacă

stăruie, sîntem gata să venim în ședința viitoare cu documente !

— Bine, Stoenescule, bravo ! Și au amuțit?

— Pe dracu ! N-au mai vorbit de permise, dar s-au agățat de « Zărnești »...

Interesat, Aureanu se agită în fotoliu:

— Cum, cum? Au pomenit de « Zărnești »?... Pe ce chestie?

— Că unde e patriotismul lui Neață, dacă aprobă cumpărarea fabricii de hîrtie « Zărnești » de către o societate din care fac parte și acționari unguri?

Aureanu se întunecă. « Patriotismul lui Neață ! își zise el. Ce se leagă liberalii de Neață cînd ei știu că-n afacerea asta sînt amestecat numai eu... și nicidecum Neață? Așadar, ei umblă să mă piște pe mine. Ce i-a apucat?... Și tocmai astăzi ! »

— Și la asta le-ai dat vreun răspuns? îl întrebă Aureanu pe Stoenescu.

— Nu ! Ședința s-a suspendat... așa că rămîne să le răspundem deseară !

— Și la ce te-ai gîndit?

— Vreau să-i întreb: dacă ei sînt așa de mari patrioți, ce caută la societatea « Petroșani », unde Banca lor Romînească a venit numai cu un milion și ungurii cu nouăzeci și cinci de milioane... și de ce au adus la atelierele Grivița ingineri nemți?... Și...

— Atît ! îl întrerupse hotărît, Aureanu. E perfect ! Mai mult nici nu trebuie !...

— Dar « Letea »? întrebă Elefterie. Nici despre « Letea » nimic?

Elefterie știa ce spune. Cu fabrica de hîrtie « Letea » familia Viziru ține în mînă tot comerțul de hîrtie din țară... Bună afacere, « Letea » !... Industrie « națională »... Sub pretextul că e industrie națională, Vizirii au smuls de la stat șase mii de hectare pădure în concesie și le-au vîndut societății de cherestea « Tarcăul » care este tot o întreprindere de-a lor... iar acum doi ani au cerut Casei pădurilor alte șapte mii de hectare pe care le-au tăiat... și pe care, bineînțeles, tot statul a trebuit să le reîmpădurească... Dar nu...

— Lasă « Letea », Elefterie !... Încă nu-i momentul !

— Nici atelierele Grivița?

E și asta ceva! Au luat Vizirii atelierele în concesie, ca să repare locomotivele și vagoanele deteriorate, dar în loc să se apuce de lucru, folosesc locomotivele și vagoanele ca să-și transporte lemnele lor în capitală, unde le vînd. Dar nu...

— Lasă Grivița! Încă nu-i momentul!

— Nici chestia cu stofele? stărui Elefterie.

Hei, stofele! Patriotică afacere, stofele!... Armata are nevoie de două milioane de metri de stofă care se pot fabrica în țară. Dar doctorul Mălaiu, directorul Băncii Romînești a Vizirilor, ține cu tot dinadinsul să dea afacerea unui consorțiu german. Și nu mai are astîmpăr. Cînd îl apuci, ba pleacă, ba se întoarce de la Berlin. Dacă se dă nemților comanda, rămîn pe drumuri opt mii de muncitori romîni... și va costa și marfa mai scump. Se-nțelege! Că doar nu-s nebuni nemții să dea din buzunarul lor șperțurile reglementare!... Strașnică lovitură ar fi stofele!... Dar nu...

— Lasă stofele! Încă nu-i momentul!

— Dar Sîmbureștii, coane Costică? întrebă Stoenescu. Nici de Sîmburești să nu pomenim?

Sîmbureștii! Mare comèdie și cu moșia Sîmburești a lui Vintilă! Uite popa, nu e popa... Ba-i în deal, ba-i în vale!... În martie, comisia locală de expropriere constată că moșia Sîmburești e moșie de deal și declară expropriate pentru izlaz 185 de hectare, dintre care 53 rămîn lui Vintilă, ca proprietar. Acum două săptămîni se aduce în Cameră un proiect de lege după care cota de expropriere a moșiilor de șes e mai mică decît cea a moșiilor de deal. Repede, Vintilă declară Sîmbureștii — care-i moșie de deal — drept moșie de șes. Și pentru că Vintilă-i Vintilă, inspectorul agricol din comisia județeană se supune și iacătă moșia Sîmburești mutată din deal în vale. Așa că, în loc să i se exproprieze lui Vintilă 185 de hectare, i se expropriază numai 85, din care i se mai dau lui 25 de hectare ca proprietar... Iar țăranii, în loc să capete pentru izlaz 132 de hectare, capătă numai 60. La București s-a făcut haz de coțcăria aceasta, cu toate că nimănui nu i-a venit a crede că s-a putut petrece, într-adevăr.

— Trăim chiar în ţara abuzurilor — zicea lumea — şi fiecare ştie ce este în stare un Viziru, dar prea e de tot...

Spre a verifica lucrurile, gazetarii au năvălit la Sîmbureşti, unde au stat de vorbă cu ţăranii:

— Cum de nu i-a fost ruşine domnului Vintilă să declare că Sîmbureştii e moşie de şes?

— Hehei! Pînă la Olt, în şes, mai sînt două dealuri de trecut! au răspuns ţăranii.

— Da' cînd a venit comisia, de ce aţi tăcut?

— Numai asta ne mai lipsea!... Ştim ce-au păţit ăi care n-au tăcut! Noi rămînem aici cu boierul... şi dacă vorbim, dracu ne ia!

— Şi delegatul vostru? N-aţi avut delegat?

— Care delegat? Comisia a pus ca delegat al nostru, să iscălească pentru noi, pe un ţăran care nici nu-i de pe aici!

« Grozavi mai sînt Vizirii ăştia! îşi zise Aureanu. Dar cum să ridic chestia asta, mai cu seamă cînd chiar eu am dat ordin să fie arestaţi ca rebeli toţi ţăranii care cer izlazuri! Şi sînt, slavă domnului, destui... Fiflide, cu legea lui agrară, a lăsat mii şi mii de ţărani fără izlazuri...»

— Nici cu Sîmbureştii nu merge! Încă nu-i momentul!

Elefterie schimbă o privire tristă şi resemnată cu Stoenescu. Înţelegeau amîndoi că nu merge. Cum să-l ataci pe Vintilă tocmai cu Sîmbureştii, unde, de bine de rău, a dat cîteva hectare de izlaz ţăranilor, cînd tu, guvern, te-ai declarat de acord să scuteşti cu totul de expropriere Murgeştii, cealaltă moşie a lui Vintilă din Cîmpul Mare, în Olt — şi moşia Florica a lui Ionel.

— Bine, coane Costică! se declară lămurit Elefterie. O să fim muţi ca peştele. Chiar dacă dumnealor încep iar povestea cuuu...

N-avea nevoie să precizeze. Aureanu ştia la ce face aluzie: iar chestia cu bonurile de tezaur. Liberalii îi fac zile fripte nu atît pentru cumpărătura aia imaginară de arme făcută în Italia, de pe urma căreia statul a ieşit cu o pagubă de douăzeci de milioane de lei, cît pentru afacerea asta a lui cu Max Finkelstein, prie-

tenul intim al lui Neaţă. De răspuns ar fi multe, dar...

— Nu! Lasă-i, Elefterie, să urle cît vor... Noi nu trebuie să le spunem nimic... Încă nu-i momentul. În tot cazul, deseară vin şi eu la şedinţă şi o să mai vedem!...

Cîteva clipe după ce Stoenescu şi Elefterie plecară, Vulpeanu, directorul de cabinet al domnului ministru de interne, intră alarmat:

— Domnule ministru, ard depozitele de la Giagoga!

Surescitat cum era din pricina aşteptării, Aureanu începu să răcnească:

— Ce-i porcăria asta? Cum ard?

— Ard bine, domnule ministru! Mai că nu mai e ce stinge!

— Şi registrele, bineînţeles, hai? răcni iar Aureanu, deşi pe o notă mai joasă.

— Bineînţeles, domnule ministru. Focul a început de la contabilitate. Ca de obicei...

— Ptiu! scuipă ministrul de interne, deşi cu un năduf destul de aproximativ. Nu-i zi de la Dumnezeu să nu ardă ceva. Ieri, Gara de Nord...

— ... cu registre cu tot! îl completă şeful de cabinet.

— Cu registre, nici vorbă! Miercuri, depozitele aprovizionării din Buzău... joi, serviciul de manutanţă din Ploieşti... vineri, cazarma jandarmeriei din Tulcea... azi depozitele aprovizionării armatei de la Giagoga. Mîine ce o să mai ardă, Vulpene? Sau poate că nici nu mai e ce să ardă?

Vulpeanu puse multă căldură să-şi asigure şeful:

— Ba mai e, domnule ministru, mai e!

— Mă mir!

Ministrul de interne nu glumea. Se mira. Cu ritmul ăsta...

— Dar la Giagoga s-au făcut ceva arestări?

— S-au făcut, domnule ministru!

— Pe cine?

— Mai întîi santinela...
— Foarte bine! Să știe țara că... Asta-i tot?
— Ba nu! Au mai fost închiși niște indivizi suspecți... Doi bărbați și o femeie...
— Sînt bănuieli?
— Da! Stau pe aproape și prea se interesau ce s-a întîmplat...
— Știi cine sînt?
— Niște muncitori, domnule ministru... așa că nu-i exclus ca...
Aureanu tresări. « Muncitori... și eu dorm! Fire-ar a dracului Giagoga cu depozitele ei... că m-a făcut să uit de muncitori tocmai într-o zi ca asta, cînd tot gîndul meu ar trebui să fie numai la ei. Și Pricoleanu ăsta care nu dă semn de viață... »
— Dă-mi repede prefectura! zise el, ca pe ghimpi, secretarului.
Peste o clipă, Aureanu vorbea cu prefectura și avu surpriza să-l audă chiar pe prefect.
— Alo, dumneata ești, Pricolene? Cum se face că te găsesc la prefectură, cînd ar trebui să fii la...
— Mă iertați, domnule ministru! M-am repezit pînă aici să dau niște dispoziții în legătură cu incendiul de la arsenal...
— Ce arsenal te-a găsit? strigă Aureanu, care constată, supărat, că prefectul capitalei e un zăpăcit. Vrei să spui de la Giagoga...
— Ba nu, domnule ministru! La Giagoga a fost cu un ceas mai înainte... Acu a izbucnit un alt incendiu: la arsenal...
— Vrei să zici la contabilitatea arsenalului?
— Exact! De unde știți?
— Îmi închipui!... Și la congres ce se aude?
— Au ajuns departe, domnule ministru! Au pus la vot înființarea Partidului Comunist și afilierea la Internaționala a III-a.
— Atunci ce-ți mai pierzi vremea la prefectură, frate! strigă ministrul de interne.
— Incendiul, domnule ministru!
— Mai lasă, te rog, incendiile... și vezi-ți de treabă!... Fuga!... Nu e timp de pierdut!

Trăia clipe istorice ministrul de interne. Nimeni, în afară de el şi de Remus Vîlceanu, şeful Siguranţei Generale a Statului, nu ştia ce-i aşteaptă pe comunişti. Toată poliţia de siguranţă şi cîteva unităţi de jandarmi fuseseră mobilizate încă de dimineaţă, la 11 — fără să li se fi dat ofiţerilor vreun ordin. Ordinul li se va da abia acum... « Cît e ceasul?... Cinci şi jumătate... Tocmai bine!... Internaţionala a III-a? O să le dăm noi Internaţionala a III-a».

Închise telefonul şi sună după secretar:

— Telefonează doctorului Mihăescu să vină îndată aici.

Un sfert de ceas mai tîrziu apăru în cabinetul ministrului doctorul Mihăescu, deputat independent. Independent sub guvernul liberal, doctorul Mihăescu îşi oferise lui Neaţă, din primul moment în care generalul preluase puterea, serviciile lui de independent.

— Domnule general, dacă aveţi nevoie de un independent de încredere, vă stau la dispoziţie! De cinstea şi devoţamentul meu vă garantez!

Lui Neaţă, figura doctorului Mihăescu îi era familiară.

— N-am nevoie de garanţii. Te cunosc... şi te accept... Pune-ţi candidatura ca independent şi te scot...

Astfel că, de un an, doctorul Mihăescu era deputat independent în parlamentul lui Neaţă, unde servea guvernul în toate împrejurările grele, cum era şi împrejurarea care-l îndemna azi pe Aureanu să-l convoace la minister.

— Doctore — îi vorbi Aureanu — deseară avem şedinţă la Cameră. Du-te îndată acolo!... Vin şi eu. Ţi-am rezervat un succes parlamentar, ca să zic aşa, istoric. Va trebui să mă interpelezi...

— În ce chestiune, domnule ministru?

După cîteva minute, doctorul Mihăescu pleca de la Aureanu perfect instruit.

— Şi să fii cît mai vehement cu putinţă! îi repetă, pentru ultima oară, ministrul de interne. Să nu mă menajezi de loc!... Uită că sînt ministru de interne!... Auzi?... Să mă faci albie de porci!... Să nu te prind cu gingăşii, că mă supăr!...

Doctorul Mihăescu interpretă insistența pe care Ministrul de interne o punea în recomandațiile lui drept lipsă de încredere și se simți insultat:

— Lăsați, domnule ministru! zise el, înțepat. Doar nu sînt independent de ieri, de alaltăieri.

Ministrul de interne nu mai avu mult de așteptat. La ora 6, Remus Vîlceanu îl înștiință că ordinul a fost executat întocmai, fără nici o defecțiune — și că în toată capitala e liniște. Aureanu îi raportă îndată prin telefon lui Ion Ion Viziru:

— Alo, aici Aureanu! E-n regulă. I-am arestat. Da! Se-nțelege. Pe toți! După listă. Informatorii mei au lucrat bine:.. Aud?... Încă nu!... Îi comunic îndată și lui... Nu!... De aici mă duc la Cameră...

Apoi îl chemă pe Neață:

— Domnule general, am isprăvit și cu congresul... I-am arestat pe toți... Da! Lui Ionel i-am telefonat... Te duci la Cameră? Bun! Vin și eu!

Totuși, ministrul de interne nu se mișcă. Ar fi vrut să se ridice, dar parcă-și savura mai intens mulțumirea în fotoliu. Era plăcerea omului gras care gustă din bucuriile vieții, șezînd. Rîdea domnul ministru de interne de unul singur, dar în rîsul lui nu punea doar răutate, ci și o satisfacție nemărginită. Își spunea Aureanu că în toată afacerea asta n-a cheltuit abilitate politică, ci numai abilitate artistică. Să arestezi un congres întreg, nu e politică — e artă curată. Să arestezi un congres întreg e un adevărat joc de inteligență, care cere un rafinament intelectual neobișnuit... Cu desăvîrșire neobișnuit... Cum dar să nu fie pătrunsă simțirea lui Aureanu de încîntare, în acest sublim amurg de mai, cînd întreaga natură — deci inclusiv domnul ministru de interne — se simțea ispitită, sub imboldul unei forțe dulci, dar irezistibile, să-și cînte triumful!

Așa îl găsi Ghiolman pe Aureanu: cîntîndu-și mintal triumful inteligenței și fanteziei lui «neobișnuite»...

— Ghiolman? se miră Aureanu. La ora asta?

— Am trecut pe aici, îi explică Ghiolman, şi m-am gîndit să încerc. Poate te mai prind...

— Dar de unde vii?

— De la palat!

Aureanu pricepu: Ghiolman nu vine întîmplător să-l caute aici.

Într-adevăr, de la primele cuvinte, Ghiolman îi spuse:

— Să ştii, Aurene, că regele nu prea este mulţumit de Neaţă.

O luminiţă ascuţită fulgeră în ochii domnului ministru de interne:

— Ei, nu! Şi ce spunea?

— « Nu prea merg lucrurile bine! mi-a zis. Generalul e cam naiv»... Sînt cuvintele lui...

Un hohot gros îl scutură pe Aureanu.

— Şi tu...? îl întrebă el pe Ghiolman.

— Eu? Eu i-am arătat deschis ce părere am despre Neaţă. « Da, maiestate, generalul nu e deştept»... Şi, închipuieşte-ţi!... Regina, care era de faţă, a fost de acord: « Da, nu-i deştept! Cea mai mare greşeală a lui este că vrea să-şi facă un partid, cînd ar trebui mai degrabă să guverneze!»

— Ce vorbeşti! se minună Aureanu, încîntat. Va să zică aşa!... Acu îl cunosc toţi...

Şi cu o curiozitate de copil:

— Şi ce-a mai spus dumnealui?

— E nemulţumit de administraţia din armată şi de faptul că nu poate obţine o lege a cadrelor ofiţereşti. L-am sfătuit: « Mai bate, sire, din picior. A dumitale este puterea!»... Şi dumnealui, cum îl ştii: « Dar ce crezi... că nu bat? L-am chemat pe Corneanu: Eşti ministru de război. Uită-te la ofiţeri şi vei vedea pe faţa lor că sînt nemulţumiţi...»

Aureanu ştia acum destule, aşa că trecu repede la alt subiect:

— Dar de Jugănaru ţi-a pomenit? Ştii că a fost ieri în audienţă...

— Mi-ai luat cuvîntul din gură! răspunse Ghiolman. Jugănaru!.... Desigur că mi-a vorbit. Lui Jugănaru i-a spus nici mai mult nici mai puţin: « Dumneata

vrei rezbel de clase. Eu sînt împotrivă. E antipatriotic. Cît voi fi eu pe tron, nu voi tolera lupta de clasă».

— Şi ţărănoiul a înghiţit?

— A înghiţit el atîtea, să nu înghită asta?... Regele nu poate să-l sufere. « Cum îţi place? mi-a zis. Crai-Voievod a susţinut faţă de mine că Jugănaru e cel mai mare om de stat al nostru. Eu i-am strîns mîna cu compătimire... »

Ghiolman se uită la ceasornic şi se ridică să plece, dar Aureanu se întunecă:

— Stai, frate! Şi de încoronare... nimic?... Nici o vorbă?

Şeful partidului conservator-progresist şovăi şi răspunse într-o doară:

— Fleacuri!

Răspunsul lui Ghiolman transformă curiozitatea lui Aureanu în bănuieli:

— Ia stai jos, nene... şi nu-mi mai umbla cu subtilităţi de astea, cusute cu aţă albă... Ce ţi-a spus dumnealui?...

— Dumneaei... nu dumnealui! îl rectifică Ghiolman cu un zîmbet. Vrei să ştii ce crede ea despre încoronare? E furioasă!... Teribil de furioasă... Lipsa de gust cu care se fac pregătirile o scîrbeşte atît de mult, încît e hotărîtă să-l împiedice pe rege să meargă la Alba-Iulia.

— Care lipsă de gust? mormăi Aureanu, pe chipul căruia nu mai rămăsese urmă de primăvară. Ce? Nu-i plac decoraţiile?

— Nu! Şi numai că n-a ţipat la mine, parcă aş fi eu vinovat: « Sînt artistă — mi-a zis — şi nimeni nici nu mă consultă»...

— Hopa Mitică! exclamă Aureanu. În toate alea, să-i batem la uşă...

Dar sub raportul acesta Ghiolman era mai sever ca în orice.

— Aurene — făcu el solemn — nu uita că-i regină! Regina noastră! Cîte regine avem? Una!...

— Bine, bine! i-o tăie Aureanu. Şi mai departe?

— Mai departe, tot aşa mi-a vorbit. « Dar ce-şi închipuie ei? Că eu, fată de împărat rus şi de rege englez, voi pune pe capul meu o coroană de aramă? Niciodată!... Şi apoi, ce rost are graba asta? Nu înţeleg!... »

Ghiolman tăcu şi se ridică brusc să plece. Graba asta subită, însă, îi păru lui Aureanu suspectă. Ghiolman îi ascunde ceva. Şi tocmai esenţialul.

— Dar ce-i asta, Ghiolmane? făcu el, îndîrjit. Trebuie să-ţi scot fiecare cuvînt cu cleştele, ca la poliţie?... Ce umbli să mă prosteşti?... Vreau să ştiu tot!

În definitiv, nimic nu-l împiedica pe Ghiolman să-i spună lui Aureanu absolut tot.

— Bine! zise el, complezent. O să ştii tot. La urma urmei, e mai bine să fii prevenit. Poate o să iei măsuri... La plecare, dumneaei mi-a spus: « Domnul Aureanu se laudă că n-o să cedeze domnului Viziru toate actele importante din istoria noastră. Poate că a făcut vreo prinsoare cu madam Prikopp!... Să ştii, însă domnule Ghiolman, că Aureanu ar face bine să fie mai puţin sigur de el! »

I-ar fi fost cu neputinţă lui Aureanu să-şi aducă aminte cum s-a despărţit de Ghiolman, atît de mult îl uluiseră cuvintele reginei... Regina îl sfătuieşte, prin urmare, să fie mai puţin sigur de el... Asta se cheamă, pe romîneşte, că Viziru umblă să-i sufle încoronarea. Încoronarea îi dă lui Ionel insomnii. Vrea să pună el coroana pe capul Mariei. « Să vrea!... Dar nu scrie nicăieri că tot ce vrea Ionel, să i se facă pe plac. Nu aşa ne-a fost vorba. Combinaţia a fost clară: eu accept să fiu ministru de interne al generalului şi să fac tot ce este omeneşte posibil să-l compromit în asemenea hal, încît nici urmă să nu mai rămînă din ceea ce a fost odată popularitatea lui — dar tu îmi dai pentru asta răgazul legal: patru ani. Constituţia e constituţie... Ce termen prevede constituţia pentru o legislatură? Patru ani. Atunci te rog să fii bun şi să mă laşi patru ani la putere — dacă vrei să ţi-l fac pe Neaţă din general de corp de armată, simplu ţucălar. Patru ani! Atît îmi trebuie. Am şi eu socotelile mele. Şi-n ăşti patru ani, intră şi încoronarea. E dreptul meu! Sînt şi eu om politic şi vreau şi eu să-mi leg numele de un moment istoric ca ăsta!... Şi-mi vine dumnealui să tragă scaunul de sub mine?... Mie, care slujesc tronul şi dinastia cel puţin cu tot atîta devotament ca şi Radu Ciuhuc-Bey, sau ca oricare Vizir? »

Ce a mai rămas în momentele acelea în sufletul domnului ministru de interne din toată satisfacția artistică pe care i-o dăduse congresul socialist? Nimic, nimic, nimic! Acuma inima lui Aureanu era răvășită și însingerată de ticăloșia Vizirilor. Ah! Cu ce plăcere ar pune el mîna în gîtul acestei mizerabile familii de fanarioți... Pe toți, pe toți i-ar închide... și pe Viziri, și pe Porcu, și pe Miluță... toată șatra asta țigănească de găinari care vrea să-l tragă pe sfoară și să-i smulgă încoronarea din mînă. Să-și bată joc nepoții unui halvițar nenorocit, de el, fiu de general și nepot și strănepot de domn al Moldovei! Așadar, la ei nu există nici cuvînt, nici obraz, nici demnitate, nimic?... « Și ei, ce-și închipuie? Că merge așa?... Ce sînt eu? Neață? Un vagmistru nerod pe care să-l pui să-ți lustruiască pantofii și apoi să-i dai cu piciorul?... Ia să vedem!»

În mașină, Aureanu se lasă torturat cu plăcere de gînduri care de care mai triste. E primăvară, întreaga fire vibrează de tinerețe și energie care se cer cheltuite; cerul adînc, balsamul teilor, cîntecele, stelele, fluturii, totul îndeamnă la voioșie, mișcare, acțiune — numai aici, în mașină, un biet suflet — sufletul domnului ministru de interne Aureanu — se zbate și geme, amărît, singuratic și neînțeles! În această splendidă zi de mai, în loc să se bucure că a dat cea mai magistrală lovitură polițienească din cîte s-au pomenit în analele tuturor afacerilor interne de pe fața pămîntului... în loc să-și umple inima de chemările naturii reînviate, acum, cînd a scăpat țara de bolșevici, el trebuie abia să se pregătească de luptă cu liberalii, ca să-și apere drepturile atît de greu cîștigate... Oameni fără rușine, fără onoare, fără un pic de recunoștință... Toți ar trebui împușcați... toți!

★

Ședința Camerei începu cu un incident ridicat de bătrînul Zdrelea Cziucziewicz, secundul politic al profesorului Cață Coroiatu cu care de două zile părăsise partidul lui Neață și trecuse la liberali.

— Domnilor deputați, începu Zdrelea, cu glasul puțin dogit. Vin întins de la Huși... cu trenul... chiar

acu cinci minute... ș-am venit într-o suflare să vă *zîc* să vă fie rușine obrazului că nu sînteți romîni de-ai noștri, ci niște *jîdani*... că-i azi sfîntă zi de sărbătoare... Izvorul tămăduirii... și în loc să mergeți la biserică, țineți ședințe...

Președintele Camerei, un om respectabil, cu barbă albă și mult tact parlamentar, răspunse:

— Domnule deputat, Izvorul tămăduirii e o sărbătoare la care ținem cu toții, dar țara trece astăzi prin momente grele! Și-apoi, cum ai vrea dumneata să se ducă parlamentul întreg la biserică!

— Să nu se ducă! sughiță violent Zdrelea. Da'ncailea să se facă slujbă religioasă aici... Că-i mai mare rușinea!

Și iar sughiță.

Doctorul Bratu se ridică:

— Dacă vrea domnul Zdrelea să oficieze dumnealui slujba... mai cu seamă că vine pregătit de-acasă...

Zdrelea se învineți:

— Tu să taci din gură, bețivule!...

Președintele sună din clopoțel:

— Declar incidentul închis!

Și se trecu îndată la comunicări, într-o atmosferă nespus de plicticoasă. E primăvară... primăvară pe străzi și în inimi... și aici se macină cuvinte seci, absurde, lipsite de noimă. Iată-l pe deputatul țărănist Axentie... cum toarce o poveste lungă și monotonă despre un locotenent din garnizoana Cluj, care, ca să scape de o fată căreia-i făgăduise că o ia de nevastă, a zvîrlit-o de la etajul al doilea în stradă. Fata a fost găsită moartă pe trotuar. Acuma, nu se știe precis: a murit din cădere sau a fost mai întîi sugrumată de ofițer. După vînătăile de la gît, medicul legist susține că ofițerul mai întîi a ucis fata. Dar toate autoritățile civile și militare au susținut că vînătăile nu sînt nici o dovadă și că dacă fata a căzut de la etaj, nu înseamnă că locotenentul a aruncat-o. Asta s-ar putea stabili numai cu martori. Au fost, deci, convocați la parchet martorii care au declarat, toți, același lucru: că l-au văzut la fereastră pe ofițer cum a înșfăcat fata, care nu mai mișca, și cum a aruncat-o în stradă, ca pe un

sac. Spre a se lămuri lucrurile, martorii au fost arestați, iar locotenentul a fost avansat căpitan și mutat la Brașov.

După această nesfîrșită și anostă istorie, se ivi un alt deputat — țărănistul Manolache din Vaslui — să informeze țara — ca și cum l-ar fi întrebat cineva — asupra abuzurilor unui magistrat care arestează, sub indiferent ce pretext, pe soții tuturor femeilor care-i plac.

Dar Parlamentul nu putea fi animat. Prea era frumos afară și prea urît înăuntru — pentru ca aleșii neamului să nu simtă diferența. Deputații se uitară unul la altul, își plimbară privirea în tavan, căscară, își cercetară unghiile — degeaba ! Răbdarea lor se apropia de sfîrșit. Noroc că printre deputații țărăniști se găsi un om de inițiativă, profesorul Agop Bagradian, care aruncă, deodată, în vînt, fără să fi fost provocat de nimeni și fără nici un gînd altul decît a mai însufleți nițeluș ședința:

— « Reșița » !... « Reșița » !... « Reșița » !...

Toată opoziția unită se trezi și se revărsă în aplauze. Cei nouă deputați liberali, ca să nu adoarmă, se asociară și ei acestei manifestații antiguvernamentale. Intervenția liberalilor puse în mișcare pe deputații majoritari. Unul din șefii lor, părintele Imbroane, apostrofă pe liberali:

— Nu vi-e rușine ! Vorbiți de « Reșița » !... Dar voi n-ați primit acțiuni « Reșița » de la domnul general?

Din grupa liberală îi răspunse Trișcă:

— Matale, sfinția ta, să taci, că-ți astupăm gura cu zahărul furat în județul care te-a ales !

Majoritatea nețistă, galvanizată, urlă:

— Rușine !... « Tramvaiele » !... « Răteștii » !... Banca Națională... Rușine !

Președintele sună clopoțelul:

— Liniște, domnilor ! Domnul deputat Mînzescu are cuvîntul în chestiune personală.

Fruntașul liberal Mînzescu luă cuvîntul, fără să-l tulbure nimeni.

— Domnilor — zise el — nu e vorba azi de ceea ce a făcut partidul nostru liberal, ci de ceea ce face guvernul

actual. Să admitem chiar că partidul liberal ar fi greșit. Asta poate fi, oare, o scuză pentru un partid care se pretinde nou și care are înscris în fruntea programului: muncă, cinste, legalitate — să vie cu procedeuri necinstite ca acelea folosite la «Reșița»?... Este o scuză admisibilă că dacă alții în trecut ar fi săvîrșit greșeli, să se perpetueze la nesfîrșit fapte pe care morala publică le osîndește?

— Ei, na-ți-o frîntă, că ți-am dres-o! strigă Stoenescu din rîndurile majorității.

Rîseră cu toții, dar deputații, epuizați de plictiseală, căzură din nou în ghearele acelei melancolii colective, a cărei vină o purta numai primăvara, cu chemările ei stăruitoare. Și atmosfera acestei ședințe — convocată nimeni nu știa exact pentru ce — ar fi dus la cine știe ce forme curioase de deprimare, dacă, deodată, nu s-ar fi auzit:

— Domnul profesor Arghir are cuvîntul!

Ilustrul Arghir trăia o mare dramă: dușmanul său de moarte, Sorcoveanu, trădătorul neamului, avusese un succes uluitor la alegerile parțiale din nordul Ardealului. Dar Arghir poate n-ar fi dat acestei afaceri nici o urmare dacă n-ar fi aflat aseară că Jugănaru, Bratu, Agop Bagradian, generalul Malacu și alți aliați ai săi țărăniști s-au dus acasă la Sorcoveanu, l-au luat pe sus și l-au purtat în urale pînă la clubul țărănist, unde l-au băgat de-a dreptul în comitetul executiv al partidului. Furios, Arghir i-a trimis îndată lui Dacu un bilețel precum că se retrage din federația democratică și din opoziția unită — și acum venise la Cameră, hotărît să fuzioneze cu liberalii.

Cînd se auzi strigat, Arghir se ridică și începu:

— Domnilor deputați! Aș vrea să vă vorbesc despre chestiunea îmbogățiților de război. Nu am obiceiul să acuz pe nimeni, dar țara...

— Pardon! se auzi un glas indignat din rîndul celor nouă deputați liberali. Rugăm pe domnul profesor să precizeze la cine face aluzie.

Era Jean Tehaș Pelinaș, o glorie a baroului Ilfov, supranumit, pentru darurile lui de elector în slujba ideii național-liberale de periferie, Șoimul Oborului.

Jean Tehaş Pelinaş îşi făcuse intrarea în viaţa publică a ţării ca judecător de instrucţie, cînd s-a făcut cunoscut pentru o afacere senzaţională cu nişte lăieţi arestaţi sub bănuială de furt. De fapt, senzaţională a fost nu atît afacerea în sine, cît bătaia pe care Jean Tehaş a tras-o inculpaţilor. Cu acest prilej, justiţia a făcut o experienţă interesantă asupra rezistenţei celor puşi sub anchetă. Judecătorul Jean Tehaş a trebuit să-şi bată lăieţii, zi de zi, timp de trei săptămîni — pînă să-i convingă să moară. Dar după trei săptămîni, i-a convins — şi au murit. Cu toţii. Justiţia naţional-liberală era nepărtinitoare. N-a scăpat unul cu viaţă din mîna lui Jean Tehaş. Argumentele tînărului şi încă necunoscutului judecător liberal erau zdrobitoare. Ceea ce a atras îndată asupra lui Jean Tehaş atenţia lui Ionel, care l-a smuls din anonimat şi l-a făcut şeful capitalei — iar puţin mai tîrziu, ministru de justiţie. O dată cu numirea lui Jean Tehaş Pelinaş ca împărţitor al dreptăţii oarbe în ţara romînească, ideea — practicată în ţară altădată cu atîta succes sub regimul justiţiei dirijate de sultanul Turciei, apoi sub toate guvernele naţional-liberale — căpătă o strălucire specială. Sub Jean Pelinaş, justiţia costa cît costa, dar făcea. Erai cel puţin sigur de ea.

După război însă, Şoimul Oborului îşi văzu la un moment dat steaua în primejdie. La alegerile făcute sub Neaţă, anul trecut, el, care de ani şi ani răspîndea duhul democraţiei naţional-liberale prin mahalale, fără să-i stea nimeni în cale, păţise ruşinea: nu izbutise să-l scoată deputat pe Vintilă. Vintilă — marele Vintilă Viziru — căzuse în propria lui ţară romînească în alegeri. Ce a păţit bietul Jean de la şef o să ţină minte şi în mormînt.

— Ce ai făcut, mă? Unde ai fost? Ţi-ai văzut de hoţiile tale, în loc să aperi tradiţia partidului? Ce o să zică Neaţă acum? Că nu mai are de ce să se teamă de noi şi că poate guverna oricît o vrea, fără grijă !. . . Din pricina ta să fiu silit să dau explicaţii palatului, imbecilule!

Regelui, însă, şeful îi prezentă lucrurile mult mai calm:

— Sire, mai bună dovadă că sîntem democraţi şi că luptăm cinstit în alegeri nici că se poate. Dacă Vin-

tilă a căzut, înseamnă că n-am vrut să forțăm mîna alegătorilor.

Lecția i-a prins bine lui Ferdinand. A doua zi, a venit la el Jugănaru să i se plîngă:

— Maiestate, liberalii au venit în comuna Volintiru cu o bandă de ciomăgași, au furat urnele și au dispărut cu ele.

Regele s-a supărat:

— Cum vorbești așa despre liberali, domnule Jugănaru? Liberalii sînt democrați. Uite, Vintilă a căzut!

Cît despre Jean Pelinaș, din ziua înfrîngerii devenise atît de suspicios și de sensibil, încît, orice se făcea și se spunea în casă, în stradă, în Parlament, i se părea că e vorba numai de el și împotriva lui. De aceea și acuma fu el cel dintîi care sări la Arghir să-l întrebe la cine face aluzie.

— Nu fac aluzie la nimeni! răspunse Arghir. Eu scriu istorie. Și un istoriograf nu face aluzii, ci precizări. Voi fi, deci, precis. Îmbogățiții de război...

Tancred Predescu, liberalul care suferea și el de la o vreme de mania persecuției, răcni desperat:

— Iar începi? Faci istorie și te agăți de mine? Minți!... Eu sînt om sărac. Cer o anchetă să se stabilească averea mea. Eu nu m-am îmbogățit. Pe mine politica m-a sărăcit.

— Și pe mine! strigă Miluță Barbut.

— D-apoi pe mine! adăugă jovial conu Alecu.

Arghir sclipea. Asta era și tactica pe care o premeditase: să-i provoace pe liberali. Acuma trebuia să le dea lovitura de moarte. Își trecu mîna prin barbă și zise:

— Nu știu exact adevărul. Însă, dacă ar fi să colaborez vreodată cu partidul liberal, aș cere să se înlăture mai întîi trecutul nenorocit.

— Trecutul nenorocit? urlă Jean ca din gură de șarpe. De ce nenorocit?

Dar Arghir, ca și cum nici n-ar fi auzit, continuă:

— Dacă ar fi, zic, să colaborez vreodată cu dumneavoastră...

Spumegînd, Jean bătu cu pumnul în pupitru:

— Asta ce-i? Invitație la bal?

Şoimul Oborului luase un ton agresiv atît de necuviincios, încît profesorul Arghir uită cu totul de intențiile pașnice cu care venise la Cameră și, furat de temperamentul său violent, răspunse:

— Nu-i invitație la bal... ci la baie!

Şi dintr-o dată, întregul edificiu de speranțe pe care începuse a-l zidi încă de aseară, se nărui. După urletele deputaților liberali, pricepea că fuziunea cu ei a devenit, deocamdată, cu neputință.

Deprimat, se așeză în bancă și se apucă să scrie lui Dacu un nou bilețel, prin care arăta că, după ce a meditat bine, înțelegea să-și retragă demisia. De pe urma demisiei lui, în aceste grele momente, opoziția ar ieși foarte slăbită — și guvernul lui Neață, sprijinit de Ionel, foarte întărit. În concluzie, îl roagă pe Dacu să-l considere și mai departe membru devotat al federației și al opoziției unite. Semnă, băgă bilețelul în plic, și plicul în servietă — cînd, pe neașteptate, se stîrni în incintă o rumoare neobișnuită.

— Congresul socialist a fost arestat!

În cîteva secunde, zvonul își făcuse întreg circuitul.

Aleșii neamului își dădură frîu liber entuziasmului:

— Toți congresiștii au fost arestați!

— Un congres întreg arestat! Asta zic și eu lovitură!

— I-a luat pe toți ca din oală! Auzi, domnule, ce combinație!

După cîteva minute intră în incintă ministrul de interne Aureanu, care fu primit cu aplauze.

— Bravo!... Bravo!... Trăiască Aureanu!... Jos anarhia!

După două minute sosi și Neață. Majoritatea îl primi într-o explozie de urale și aclamații:

— Uraaa!... Trăiască eroul de la Mărăști!... Jos anarhia!... Trăiască generalul Neață!

Neață, în poziție militară, salută scurt, cu palma dreaptă ridicată — și se așeză. Președintele Camerei sună din clopoțel:

— Domnilor! Dau cuvîntul...

Dar un murmur general de uimire îi acoperi cuvintele:

— Aaaa!

În Cameră își făcuse apariția însuși Ion Ion Viziru. Toți deputații îl întîmpinară ca pe un număr de mare senzație. Dacă Ionel a venit printre ei — trebuie să se petreacă ceva neobișnuit.

Aureanu se apleacă spre Neață și-i șopti:

— Ce caută aici?

Nici Neață nu pricepea.

— Habar n-am! Și doar am vorbit cu el acum cincisprezece minute la telefon...

— Fără să-ți spună că vine?

— Fără!

Aureanu se uită spre liberali și văzu că cei nouă stăteau nemișcați ca niște blocuri de gheață. În schimb, țărăniștii păreau foarte agitați. « Jugănaru — își zise Aureanu — are de gînd să ne lovească.» Ministrul de interne îl căută din ochi pe Mihăiescu independentul, îl găsi și-i zîmbi. Mihăescu era gata.

— Domnule președinte — strigă el — cer cuvîntul!

— Domnul doctor Mihăescu are cuvîntul!

Doctorul Mihăescu își ajustă cravata și vorbi:

— Domnilor miniștri, domnilor deputați! Aș vrea să pun o întrebare domnului ministru de interne: de ce au fost arestați congresiștii socialiști?

Ministrul de interne răspunse repezit:

— Se pare că domnul deputat Mihăescu încă nu știe că sîntem graniță-n graniță cu Rusia Sovietică și că delegații din congres nu sînt decît niște bolșevici.

— Să mă ierte domnul ministru de interne — răspunse doctorul Mihăescu — dar guvernul domnului general Neață își justifică toate samavolniciile la fel: că sîntem graniță-n graniță cu Rusia Sovietică. Este asta o scuză? Dacă întîmplarea face să fim la frontiera Rusiei, trebuie să trăim sub un regim excepțional? Domnul ministru de interne vorbește de Rusia comunistă din partea căreia ar fi pentru noi o primejdie, dar nu pomenește nimic despre comploturile de la Budapesta. Este oare și Horthy bolșevic? Nu, domnilor! Horthy este capul reacțiunii ungare — și totuși este un dușman de moarte al nostru!

— Domnule Mihăescu! strigă, la rîndul său, indignat, Aureanu. Se pare că nici asta nu știi: că bolșevicii

lucrează mînă în mînă cu Horthy!... Dar una cu alta n-are a face! Chiar dacă bolșevicii n-ar fi avut nici o legătură cu Budapesta, eu tot i-aș fi arestat.

Spiritul independent al doctorului Mihăescu nu putea accepta punctul de vedere al domnului ministru de interne:

— Dar sînt nevinovați!

— Asta se va vedea! replică Aureanu.

— Și în Rusia țaristă se arestau nevinovați! strigă țărănistul general Malacu. Și uite unde sînt arestații de ieri și unde sînt cei care îi arestau.

— Nu-i nimic! răspunse Aureanu. Am învățat și noi cîte ceva din experiența nenorocită a Rusiei țariste...

Doctorul Mihăescu n-avea liniște.

— Dar e ilegal! izbucni el revoltat. Absolut ilegal! Domnilor deputați, fac apel la bunul dumneavoastră simț și la simțul dumneavoastră de dreptate. Prin afilierea la Internaționala a III-a, comuniștii din congres și-au votat numai un program de acțiune și nicidecum mijloacele de a aduce la îndeplinire acest program. Or, între un program și aplicarea lui este o mare deosebire... Dacă socialiștii au votat numai pentru program, fără a fi apucat să treacă la acțiune, vă permiteți să-i arestați? Unde-i legea care scrie să e voie să arestezi pe cineva preventiv, numai pentru intenție? Nicăieri, domnilor, nicăieri! Astfel, că, ceea ce și-a permis guvernul față de comuniști este o ilegalilate flagrantă, un act nepermis de sălbăticie, un abuz în care nu știi ce să deosebești mai întîi: bunul plac al domnului ministru de interne, sadismul domnului ministru de interne, sau nemărginitul dumisale dispreț față de legi... Al dumisale și al întregului guvern Neață, domnilor. Și asta nu vom permite, domnilor! Ajunge cu bătaia de joc. Cerem imediata reintrare în legalitate și eliberarea celor arestați... Altminteri, îmi voi permite să transform această comunicare în interpelare!

Țărăniștii aplaudară furtunos pe independentul Mihăescu. Dar întrucît erau prea puțini, demonstrația împotriva guvernului fu foarte scurtă. Aureanu se ridică și luă cuvîntul:

— Onorată Cameră! Am auzit aici un glas, glasul domnului doctor Mihăescu, deputat independent, care, mărturisesc, spre durerea mea, îmi sună cu totul străin la ureche în adunarea aceasta romînească... Domnul doctor Mihăescu îmi reproşează — ce? Că aş fi procedat ilegal, că aş fi comis un act de sălbăticie, că m-aş fi făcut vinovat de abuz faţă de cine, domnilor? Vă-ntreb, domnilor, pe toţi, indiferent dacă sînteţi prieteni sau adversari ai guvernului, dar care aţi venit aici însufleţiţi de aceeaşi conştiinţă romînească, de aceeaşi dragoste de neam şi de patrie, de aceleaşi gînduri curate de a servi interesele ţării... vă întreb, domnilor, pe dumneavoastră toţi: faţă de cine am fost ilegali, sălbatici şi abuzivi? Faţă de comunişti, domnilor! Faţă de cei mai aprigi vrăşmaşi ai ordinii noastre democratice, domnilor! Închipuiţi-vă, faţă de cine am fost ilegali!

Se opri, îşi plimbă privirea îndurerată de jur împrejur şi ridică nota patetică la maximum:

— Nu, domnilor, asemenea glasuri străine nu servesc cauza ţării... Domnul doctor Mihăescu îşi zice independent. Vreau să-l cred. Nu-l voi acuza, deci, că primeşte ordine direct de la Moscova. Dar argumentul cu care ia apărarea comuniştilor săi nu cred să se deosebească mult de argumentele domnilor bolşevici. Domnul doctor Mihăescu susţine că n-am avut dreptul să-i arestăm pe comunişti, pentru că ei nu şi-au votat decît un program şi nu mijloacele de acţiune. Asta se cheamă la domnul deputat Mihăescu o simplă intenţie. Dar, domnilor, dacă am răstălmăci lucrurile, am putea spune că este simplă intenţie chiar dacă ar fi votat şi mijloacele de acţiune, pentru că una este a vota mijloacele de acţiune, şi alta este a le şi aplica... Iar dacă mîine comuniştii şi-ar aplica acest program de acţiune şi ar da foc capitalei, domnul Mihăescu ar putea veni să ne spună că amicii dumisale de la Moscova nu au avut intenţia de a da foc capitalei, ci intenţia lor a fost să-şi aprindă o ţigară...

Domnul ministru de interne trebui să-şi întrerupă cuvîntarea, din pricina hohotelor de rîs ale întregii adunări. În afară de doctorul Mihăescu, care se frămînta, furios că nu poate răspunde — şi de Ion Ion

Viziru, care-și păstra ținuta lui demnă și distantă, de șef al aristocrației național-liberale — toți deputații, inclusiv țărăniștii și cei nouă liberali, nu putură să reziste glumei domnului ministru de interne, care izbutise, în chip atît de plastic, să prezinte primejdia pitită îndărătul cuvîntului « intenție ».

Aureanu își reluă perorația, dar de astă dată părăsi cu desăvîrșire tonul patetic, spre a deveni violent:

— Domnilor, dacă ne-am juca așa cu « intențiile », n-ar exista lege care să ne pună la adăpost viața și avutul de ravagiile a tot felul de « intenții »... Așadar, domnul Mihăescu ar face bine să-și revizuiască vocabularul cu care-i apără pe comuniști!... Adică ce ar fi vrut domnia-sa? Ca noi să stăm cu mîinile-n sîn și să așteptăm mai întîi ca domnii comuniști să ne arunce țara în aer?

Mihăescu, foarte nervos, îl întrerupse pe Aureanu:

— Să nu exagerăm, domnule ministru! A te afilia Internaționalei a III-a nu înseamnă să arunci țara în aer. Fiecare dintre noi știe că elita intelectuală din Apus s-a declarat pentru Internaționala a III-a și nimeni n-a acuzat-o că vrea să arunce Anglia ori Franța în aer...

— Să avem iertare, domnule deputat! strigă Aureanu mînios. Țările din Apus sînt în spatele frontului, așa că-și pot permite luxul unui diletantism ca acel al afilierii intelectualilor la Internaționala a III-a. Noi, însă, domnilor, sîntem pe front, adică vecinii Rusiei comuniste, prin urmare nu ne este permis un asemenea lux.

Adunarea porni să aplaude, dar Aureanu făcu semn deputaților să stea liniștiți, pentru că mai are ceva de adăugat:

— Cred că domnul doctor Mihăescu a învățat, din acest incident, că lucrurile nu stau chiar așa cum crede dumnealui... Și, înainte de a încheia, țin, domnilor deputați, să vă fac următoarea declarație: indiferent dacă se vor mai ivi sau nu avocați ai anarhiei, ca domnul doctor Mihăescu, guvernul generalului Neață își va face datoria pînă la capăt. Sîntem o țară de ordine și în numele ordinii și al țării vom reprima

fără cruțare orice încercare, sau orice «intenție» de a încerca să se tulbure ordinea aceasta... Poporul are nevoie de liniște și noi vom lupta din răsputeri să i-o dăm!

Și, în aplauzele majorității, se așeză. Ordinea de zi era epuizată, spre satisfacția deputaților care ardeau de nerăbdare să poată da năvală pe ușă, afară, unde-i aștepta mașina și un pătrunzător parfum primăvăratic de tei înflorit și grătar. Dar, președintele Camerei, în loc să ridice ședința, rosti cîteva cuvinte neașteptate:

— Domnul Ion Ion Viziru are cuvîntul!

Și imediat Ion Ion Viziru se ridică. O liniște de mormînt cuprinse incinta. Toți deputații își îndreptară privirile spre stăpînul atotputernic al țării și, cu răsuflarea tăiată, îi așteptară cuvîntul.

Cu glasul lui șters, lipsit de nuanțe, Ionel vorbi:

— Domnilor deputați, în legătură cu măsura luată azi de guvern împotriva congresiștilor socialiști, vreau să declar în numele partidului național-liberal următoarele: *domnul general Neață face o mare greșeală combătînd cu atîta violență pe socialiști.*

După care, Ion Ion se așeză. Neață, galben și tremurînd de mînie, se aplecă spre Aureanu:

— Cum? Mizerabilul!... Acuma mi-o spune... după ce i-am arestat? În definitiv, ce vrea, ticălosul?

Aureanu îl privi compătimitor:

— Ei, bravo!... Tot nu știi ce vrea?

II

Cine l-ar fi văzut în după-amiaza aceea pe Gogu Elefterie, avocat și profesor la facultatea de drept, cu ceșcuța în mînă, ar fi putut crede că-și bea cafeaua pentru cafea. S-ar fi înșelat, însă, amarnic. Cafeaua nu-l ajuta pe Elefterie decît să-și croiască, în noianul de gînduri care-i torturau mintea, drumul spre o idee — una singură, mare și salvatoare — pe care o dorea, o simțea, dar încă n-o putea apuca.

De cîtăva vreme, Elefterie a început să-și dea seama că viața e tristă. Nu s-ar fi putut spune că moare de foame. Avea ce mînca. Moșioara — moșioară. Căsuța — căsuță. Catedra — catedră. Acțiunile — acțiuni. Nimic

de zis. Ba, dacă mai puneai și locul pe care-l ocupa în consiliul de administrație al societății « Turcoaia-Granit » și în cel al societății « Concordia » — ca să nu mai vorbim de cel de la « Astra-Romînă » unde fusese cooptat mai demult — ai fi putut crede că Gogu Elefterie avea toate motivele să se considere un om fericit. Ei bine, Gogu nu se simțea fericit. Nu pentru că ar fi avut, doamne ferește, dificultăți din partea primăriei pe chestia celor două imobile. Nici o dificultate. Doar formele întîrzie. Încolo — nimic. Afacerea e afacere. Spiridon Chiriac, primarul capitalei și unul din cei mai buni prieteni ai lui, e un om serios. De altfel, n-are nici un interes să nu fie serios amicul Spiridon, care, acu două luni, îi strecurase, discret, la ureche:

— Gogule, cumpără niște imobile prin piața Sfîntul Gheorghe.

— Ce-ai visat, Spiridoane? Să-mi bag bănișorii mei sănătoși în ploșnițăriile alea?

— În alea, Gogule, numai în alea! stărui primarul. Te sfătuiește amicul tău Spiridon! Și știi că niciodată nu te-a sfătuit prost!

Ce e drept, e drept. Spiridon i-a fost totdeauna sfetnic bun. Totuși...

— Spiridoane, te rog să mă ierți! Dar de ce tocmai în piața Sfîntul Gheorghe?

Și Spiridon i-a împărtășit secretul: are dezlegare de la Neață direct să se ocupe de alinierea orașului. Și s-a gîndit să înceapă cu bulevardul Brătianu. Bulevardul Brătianu — a hotărît el — trebuie prelungit pînă în Piața Mare. Toate clădirile care împiedică alinierea vor fi dărîmate și proprietarii despăgubiți.

— Despăgubiți, cum? se interesă Elefterie.

— După merit, Gogule, exclusiv după merit! îl liniști Chiriac. Pricepi? Dacă ai priceput, atunci cumpără degrabă ce-ți iese în cale, pînă nu află lumea... Dă cît ți se cere... Eu o să-ți aprob de cincizeci de ori pe atîta...

— Dar tu de ce nu cumperi?

— Aoleo, Gogule, om cu carte și să-ți treacă prin minte o năzdrăvănie ca asta! Păi eu sînt primar, Go-

gule!... Om cinstit, Gogule... şi trebuie să păzesc bunul statului ca ochii din cap!

Şi-n grabă mare, Gogu Elefterie a pus mîna pe două imobile: pe unul a dat nouăzeci de mii de lei, iar pe celălalt o sută douăzeci de mii. Peste o lună, cînd primăria anunţă exproprierea, Gogu — tot după sfatul cuminte al lui Spiridon — ceru pe unul din imobile trei milioane două sute cincizeci de mii de lei şi pe celălalt cinci milioane o sută de mii. După o tocmeală crîncenă între vînzător: profesorul universitar, deputatul Gogu Elefterie — şi cumpărător: primăria, prin însuşi amicul Chiriac Spiridon, primul trebui să facă la ambele imobile cîte o reducere de douăzeci şi cinci de mii de lei, şi tranzacţia fu încheiată. Poimîine, Elefterie va încasa opt milioane trei sute de mii de lei, din care, dacă scădem patru milioane o sută cincizeci de mii, dreptul primarului pentru bunele lui îndrumări, îi rămîn lui Gogu patru milioane o sută cincizeci de mii de lei. Patru milioane o sută cincizeci de mii de lei curaţi — de care Elefterie se poate bucura în linişte şi pace. Prin urmare, nici din acest punct de vedere, Gogu n-ar avea motiv să se plîngă şi mai cu seamă să se simtă nefericit. Totuşi, Gogu Elefterie era cel mai nefericit om de pe lume. De ce? Nu cumva pentru că viişoara lui de la Cristeşti nu i-a dat anul ăsta un rod demn de reputaţia pivniţelor Gogu Elefterie? Astea-s prostii. În primul rînd, producţia n-a fost chiar atît de mediocră pe cît îi convenea concurentului său Toto Ardeleanu să afirme — şi apoi, un vin bun nu depinde atîta de vie, cît de vinar. Sau poate era Gogu nefericit că saltul ăsta nebun de ieri dimineaţă la bursa de efecte l-a prins numai cu două mii de « I.R.D.P. »-uri şi cu trei mii de « Stele » — pentru că ghinionul a făcut ca tocmai cu cîteva zile mai înainte să vîndă o parte din acţiuni ca să-şi bage banii într-o concesie de furnituri militare căpătate prin licitaţie publică? Nu! Gogu Elefterie nu putea fi nefericit din pricina asta, deoarece licitaţia nici n-a fost licitaţie, ci o mică formalitate, care a decurs şi ea într-o atmosferă cît se poate de amicală — şi apoi beneficiile de pe urma acestei afaceri sînt cam de vreo trei ori mai mari decît cîştigul cu

care s-ar fi ales ieri, dacă ar fi avut la îndemînă tot stocul de acţiuni neatins.

Atunci de ce era atît de nefericit Gogu?

Pentru că altceva îl rodea pe profesorul universitar Gogu Elefterie: a împlinit cincizeci de ani. O vîrstă la care tot omul înţelept începe să se gîndească la călătoria din urmă. Azi-mîine moare. Ce se alege de fii-sa Adriana? Nimic! Rămîne pe drumuri. Într-adevăr, ce-i lasă Gogu? Faima lui, răposată o dată cu el, de mare avocat? Şi mai departe?... Mai departe, o prea frumoasă amintire despre ilustrul ei tată.

Vedeţi, asta-l durea pe Gogu Elefterie, care, cu ceşcuţa de cafea în mînă, îşi zicea că a trecut prin viaţă ca un nerod. A muncit şi a muncit, şi la urmă — să mă iertaţi de cuvînt — vax! A crezut că avocatura îi va asigura în societate locul pe care-l merită — şi s-a înşelat. A crezut că prin profesorat va ajunge acolo unde nu l-a dus avocatura — şi s-a înşelat. Şi, în sfîrşit, a crezut că politica îi va da satisfacţia supremă — şi s-a înşelat. Şi cum s-a înşelat? Groaznic! Catastrofal! Sîngeros! A mers cu Take — şi şi-a pierdut vremea cu el la Paris în timpul războiului în propagandă, şi după aceea, aici, după război, în opoziţie... Desperat, a trecut la Neaţă, cînd Neaţă a venit la putere, şi şi-a pierdut vremea cu el, pînă s-a întîmplat istoria cu arestarea congresului şi cu declaraţia lui Ion Ion, în Cameră. A trecut chiar de-a doua zi la liberali, pentru că era clar că Neaţă e pe dric — şi de şase luni îşi pierde vremea, tot aşteptînd ca Ion Ion să pună mîna pe putere... De şase luni!... Şi nu ţi-ar fi necaz dacă n-ai şti sigur că vin liberalii!... Vin!... Dar nu se grăbesc. Şi ar fi cazul. Neaţă, cu cît e mai aproape de groapă, cu atît devine mai impertinent. Se crede dictator şi-şi închipuie că va rămîne dictator pînă la moarte. Încă în urmă cu o lună se povestea la club cum Neaţă cutreieră Ardealul şi spune lumii că e « inamovibil » şi că nici nu-i pasă de părerea regelui. Cică el nu se sprijină pe rege, ci pe « iubirea poporului »... Şi Aureanu stă lîngă el şi-i şopteşte mereu ce să spună.

La o consfătuire secretă, acasă, la el, Neaţă ar fi spus amicilor lui: « Am luat toate măsurile să arestăm

pe membrii guvernului care ar fi numit în locul meu.» Neață e foc. Cele spuse de rege în mesaj precum că « e nevoie de un guvern de forțe unite» l-au scos din minți. Mai bine-l înjura de mamă. De aia, îndată după ședință, a chemat-o pe Mița Biciclista la el și i-a spus: « Dute comunică-i regelui că dacă vrea revoluție, o va avea!» Regele, speriat, l-a trimis îndată pe Titi după Pricoleanu și după Remus Vîlceanu să vadă ce-i de făcut. Și tustrei au hotărît că Neață trebuie arestat cum se constituie noul guvern. Bineînțeles că după un sfert de oră, Neață a aflat tot — și, cuprins de groază, a pus ieri la Senat pe unul de-ai lui să strige: « Trăiască regele Ferdinand, președintele pe viață al republicii romîne!»...

— Don plutonier a crezut c-o drege! zise Gherlescu.

— Dar regina? întrebă Miluță. Ce o fi spunînd regina de toate isprăvile astea ale protejatului ei?

— Regina tace! îl informă Trișcă. Nu spune nimic. Dar îl susține prin toate cucoanele dc la palat... Și doamna Poppesco-Poppesco... și doamna Sybille Mandakesko... și doamna Nadeja Sirène Albertine Cekroppydys... toate sînt alături de Neață...

— Al dracului boșorog! reflectă, cu invidie, conu Alecu. Are baftă la muieri.

— Nu degeaba i se spune partidului lui Neață « partidul fustelor»! zise, cu scîrbă, Gherlescu.

Erau veseli « șefii» și-și băteau joc fără milă de bietul general Neață, dar despre putere nimic — pînă aseară. Aseară, din cîte a putut prinde la club, Gogu a înțeles că evenimentele politice se precipită. Ionel a fost la rege și i-a spus:

— Sire, Dacu pretinde puterea. Dacu va duce țara la ruină. Dacu n-are un pic de experiență.

— Sînt și eu de aceeași părere. Dar cum scăpăm de el?

— Sire, vorbiți-i lui Dacu de o înțelegere cu mine.

Regele a trimis după Dacu:

— Sînt sătul, domnule Dacu, de Neață. N-ai vrea să preiei dumneata conducerea țării?

Dacu se înclină:

— Voi face tot ceea ce dictează țara și regele, sire!

— Sînt fericit că primești, domnule Dacu! îi răspunse regele. Țara așteaptă foarte multe de la dumneata. De asta cred că, în interesul țării, ar fi bine să cauți o înțelegere cu domnul Viziru. Sînt convins că în felul acesta vom avea un guvern tare, stabil, care va feri țara de zguduiri și aventuri.

Spre uimirea lui Ferdinand, Dacu acceptă. Ceea ce-l uimi la fel de mult și pe Ion Ion. Totuși, Ion Ion nu era omul care să-și piardă capul pentru atît.

— Dorești să fuzionăm, domnule Dacu?

— N-am nimic împotrivă.

— Nici eu, domnule Dacu. Dorești poate o nouă titulatură pentru partid?

— Ar fi necesar!

— De acord! Îi vom da o nouă titulatură. Vrei, desigur, și funcții de seamă pentru ai dumitale!

— Cred că ar fi foarte firesc!

— Nici nu se discută, domnule Dacu. Vom asigura oamenilor dumitale funcții de seamă în partid.

Lucrurile mergeau ca pe roate. Lumea politică era în picioare: se face fuziunea între Ionel și Dacu — și fără nici o fricțiune, fără nici o obiecție din partea vreuneia din părți. Și au continuat așa, tratativele, două zile la rînd, în cea mai perfectă armonie, chiar cînd s-a ajuns la Ardeal. Ardealul era al lui Dacu — și Dacu îl apăra cu înverșunare.

— Să-ți suspenzi ziarul din Ardeal, domnule Viziru, fiindcă Ardealul e al meu!

Blînd, aproape umil, Viziru îi răspunse:

— Îl voi suspenda, domnule Dacu!

— Să închizi cluburile liberale din Ardeal, fiindcă Ardealul e al meu!

— Le voi închide, domnule Dacu!

— Să asiguri libertatea alegerilor în Ardeal, fiindcă Ardealul e al meu!

— O voi asigura, domnule Dacu!

Tot ce-i cerea Dacu, Ionel accepta fără să spună nici cîrc — pînă veniră în discuție mandatele.

— Ardealul, domnule Viziru, are o sută paisprezece locuri în Parlament.

— Da, ştiu, domnule Dacu! Noi vom avea nouăzeci de locuri. . . şi dumneavoastră douăzeci şi patru. . .

— Nu, domnule Viziru! Noi vom avea nouăzeci şi opt şi dumneavoastră şaisprezece.

Ionel nu se arată de loc supărat.

— Domnule Dacu — zise el cu multă delicateţe — astea sînt chestiuni de detaliu pe care le veţi rezolva cu Muică.

Dacu luă contact cu Muică.

— Domnule Dacu — i-a spus Muică — sînt convins că vom cădea de acord, dar ar trebui să stai de vorbă şi cu Mînzescu.

Răbdător, Dacu se adresă lui Mînzescu.

— Domnule Dacu — i-a spus Mînzescu — îmi pare bine că vom putea, în sfîrşit, da ţării un partid puternic. . . Cît despre mandate, trebuie să stai de vorbă neapărat cu conu Alecu.

Conu Alecu îl primi pe şeful Ardealului cu o zgomotoasă demonstraţie de simpatie, după care se făcu mic cît un purice:

— Domnule Dacu, domnule Dacu, dar cum ţi-a putut trece prin minte să vii pentru mandate la mine, care nu sînt decît un biet subaltern disciplinat al partidului, cînd poţi termina în doi timpi şi trei mişcări cu Ionel!

Dacu îşi schimbă gulerul şi bătu iar la uşa lui Ionel. Ionel îl întîmpină cu un zîmbet abia perceptibil:

— Ah, domnule Dacu, mă mir că n-ai înţeles!. . . Dacă socoteam că putem cădea de acord, te-aş fi trimis la Muică?

Acuma, Dacu era oarecum lămurit. Ion Ion nu vrea. Senin, deşi decepţionat, Dacu se prezentă lui Ferdinand:

— Sire, am impresia că domnul Ionel e un caracter incomod.

Şi regele, trist:

— Mie-mi spui?

Dacă ar fi fost numai această aventură a lui Dacu, şi încă îi era de ajuns lui Gogu să-şi dea seama că « şefu» a început să se mişte. Dar au urmat aseară şi comentarii. Şi din comentariile acestea, Gogu a aflat că « şefu»

a și stabilit planul campaniei de răsturnare a vagmistrului. Liberalii vor cere mai întîi intrarea în legalitate. Generalul Neață guvernează cu toroipanul. Generalul Neață nu știe ce-i aia constituție, nici legi, nici democrație. Generalul Neață a întronat arbitrariul în toate actele lui de guvernămînt... După aceea, impozitele Ce sînt aceste impozite scandaloase care apasă pe umerii bietului contribuabil? Ce este batjocura asta? Și ce sînt cetățenii acestei țări nefericite? Niște cîini? Niște obiecte fără de suflet? Să le iei și cenușa din vatră, ca să-ți îndopi clientela politică?... Dar paralel cu acțiunea împotriva guvernului, liberalii vor porni lupta și împotriva opoziției, care, în desperarea ei, va încerca să facă front comun cu Neață, spre a bara drumul lui Ion Ion spre putere. Opoziția trebuie fărîmițată și compromisă. « Șefu » a și precizat linia: Crai-Voievod a înjurat armata... Dacu urmărește dezlipirea și e cu ochii înspre Budapesta... Doctorul Bratu e bolșevic și lucrează aici din ordinul Moscovei... Ghiolman primește stipendii de la Berlin... Jugănaru complotează cu agrarienii bulgari de la Sofia... Sorcoveanu e trădător și trebuie împușcat...

Că această campanie va duce la izbînda totală a lui Ionel — nu se îndoia nimeni. Deci — era bine. Or, Gogu Elefterie, liberal devotat, în loc să se bucure, se cufunda în cea mai crîncenă amărăciune. Că « șefu » e tare — nici vorbă. Și cînd va vrea să facă guvernul, îl va face. E sfînt! Da!... « Ei și!... Dar eu? Cu mine ce o să se întîmple? Iar o să fiu deputat!... Unul din sutele și miile de deputați care au fost și vor fi!... Adică un număr oarecare... un anonim... un necunoscut... care de asta e necunoscut: pentru că nu se deosebește cu nimic de milioanele de necunoscuți care trăiesc pe pămînt!... Un profesor oarecare... un deputat oarecare... un tată oarecare... o orfană oarecare!...» De asta a muncit el o viață întreagă — pentru ca la urmă, cînd va fi dus la groapa de veci, dacă se va găsi vreun nebun să întrebe cine e mortul, să i se răspundă:

— Nu-l cunoști! E unul Gogu Popescu... sau Elefterie Ionescu!... Un biet profesor!...

Să-ți tragi un glonte în cap de rușine și scîrbă... Un Popescu sau Ionescu... Și Adriana, o biată orfană a unui Ionescu ori Popescu!... Ei? Avea sau n-avea Gogu Elefterie dreptate să se creadă cel mai nefericit om de pe fața pămîntului? Avea. Firește că avea. De aceea stătea el cu ceșcuța în mînă — și-și muncea mintea cum să scape de neagra mizerie, cum să iasă din rîndurile jalnice ale Popeștilor, cum să-și asigure în ochii partidului și ai țării un renume care să-i aducă și bani și onoruri. Cum? Se înțelege cum! Printr-o faptă politică excepțională. Care? Dar aici stă și tot zbuciumul lui Gogu Elefterie: care? De aseară se tot întreba: care? Și acest «care?» l-a urmărit și azi dimineața în oraș, și nu l-a lăsat nici la masă în pace — și-l privea și acuma cu ochii lui mari, necruțători, din fundul ceșcuței. Care?

Și cum nu-i găsea nici un răspuns, Gogu Elefterie se ridică, își puse paltonul și pălăria și, sub privirea îngrijorată a soției sale, doamna Teodora Gogu Elefterie, născută Mihăescu, o porni încetișor înspre centru.

Un resort tainic, de neînțeles la o fire discretă, aproape timidă, cum era aceea a lui Leahu, îl împinse pe subtilul critic literar să intre în librăria editorului său Craioveanu. Patronul lipsea. În locul lui, îl primi domnul Lucian, directorul editurii și al librăriei, care se bucură din toată inima cînd îl văzu.

— Tocmai mă gîndeam la dumneavoastră, domnule Leahu! îi zise el. Cartea merge, domnule Leahu!... Merge bine!

Obrajii lui Leahu se îmbujorară de plăcere. Editura-i tipărise acum trei luni volumul *Cele opt simțuri*. Un roman. Prima lui lucrare literară. Multă analiză psihologică, multe conflicte psihologice, multe probleme psihologice, pe a căror canava Leahu a brodat o dramă psihologică zguduitoare. Cel puțin așa au găsit-o confrații săi literari: zguduitoare. Și după cele ce-i spune domnul Lucian — se pare că nu s-au înșelat.

— Se vinde bine? întrebă Leahu.

— Excelent! Din cele o mie de exemplare cîte s-au tipărit, am dat pînă acum circa două sute cincizeci. Şi asta numai în trei luni. E ceva!

Leahu îşi făcu rapid un mic calcul: în aceste trei luni el însuşi a cumpărat pe la diferite librării vreo patruzeci de exemplare, spre a le distribui la prieteni. Totuşi, mai rămîn două sute zece exemplare cumpărate de marele public necunoscut. Două sute zece exemplare în trei luni... da! are dreptate domnul Lucian: este un succes.

— Sînt mulţumit şi pentru mine şi pentru dumneavoastră! zise el lui Lucian.

— O, domnule Leahu, dar noi nu ne-am îndoit un singur moment că romanul va prinde!...

Şi cu multă căldură:

— Pregătiţi ceva nou, domnule Leahu?

Leahu părăsi librăria într-o excesivă surescitare optimistă, provocată de cuvintele simple, dar pline de conţinut, ale domnului Lucian: «Pregătiţi ceva nou, domnule Leahu?»... Omagiu mai mare din partea unui editor care-şi investeşte banii în cărţile tale — se poate?

În stradă, primul lui gînd fu să cumpere *Democratul romîn*. Trecu la chioşcul de peste drum, cumpără ziarul, îl desfăcu — şi inima-i zvîcni: ceea ce căuta se găsea chiar în pagina întîia, sub un titlu mare pe două coloane: *Mea culpa*... Hotărît! Azi Leahu avea o zi bună. *Democratul romîn* s-a grăbit să-i publice articolul — şi încă la loc de onoare — deşi el nu-i trimisese manuscrisul decît abia aseară.

Leahu împături cu dragoste gazeta la loc şi, croindu-şi încetişor drumul, prin îmbulzeala de pe Calea Victoriei, spre Capşa, se întreba ce vor spune prietenii lui cînd vor citi *Mea culpa!* Va fi pentru ei o surpriză. Cu atît mai mult, cu cît, dacă stai să judeci bine, era şi pentru el o surpriză. Speranţele ce şi le pusese Leahu în idolul său militar Neaţă începuseră să se clatine de mai bine de un an, nu mult după ce «omul nou» îşi alcătuise guvernul. Totuşi, Leahu ar fi fost îngăduitor cu Neaţă, pentru că, la urma urmei, el înţelege foarte

bine că politica își are exigențele ei și că Neață, în definitiv, nu-i Dumnezeu, ci om ca toți oamenii. De aceea, Leahu ar fi închis ochii asupra atîtor și atîtor abuzuri care nu prea înscriau pagini de glorie în istoria regimului Neață. Leahu ar fi mers cu îngăduința poate și mai departe și n-ar fi judecat cu prea multă asprime pe Neață nici pentru felul cum a reprimat greva generală din 1920, nici pentru arestarea congresiștilor din '21 — și nici măcar pentru tratamentul aplicat celor închiși. E drept că Leahu avea de ridicat aici o mică obiecție. Că țara trebuie să se apere de bolșevici, asta se înțelege. Un stat civilizat are nevoie de ordine și liniște. Condiția esențială a progresului și culturii este ordinea și liniștea. Deci, oricine tulbură ordinea și liniștea, se pune în calea progresului și civilizației. Deci, pentru a apăra progresul și civilizația de un zdruncin care ar putea să-i fie fatal — tulburătorii trebuie închiși. Deci, Neață face bine înăbușind anarhia și arestînd pe tulburători. Iar dacă tulburătorii aceștia sînt comuniști — trebuie închiși comuniștii. Un singur lucru, însă, îl împiedica pe Leahu să fie cu totul alături de Neață în problema muncitorească: bătaia preventivă. Lui Leahu îi inspira o repulsie morală și fizică de nestăpînit bătaia în genere — dar, în mod special, bătaia preventivă. Punctul lui de vedere era clar: comuniștii trebuie să fie arestați, dar nu trebuie bătuți. În orice caz, nu trebuie bătuți pînă ce nu vor fi judecați și condamnați pentru o vină legal stabilită. Dar bătaie înainte de a se ști dacă sînt sau nu vinovați — asta Leahu nu putea să admită. Întreaga lui fire de estet rafinat se ridica împotriva acestei brutalități ilegale. Nu bătaie preventivă !... Sub nici un cuvînt bătaie preventivă !

Și Leahu nu se mulțumi doar să cugete așa, în turnul lui de fildeș, ci-și așternu toate aceste idei, negru pe alb, în mai multe articole, pe care le trimise ziarului *Democratul romîn*. Oboseala lui fu răsplătită: *Democratul romîn* se grăbi să le publice, nu numai pentru că erau semnate de cunoscutul critic literar Leahu, sau pentru că erau bine scrise, ci pentru că oglindeau exact opiniile politice și sociale ale acestui atît de răspîndit organ democratic.

Dar Leahu ar fi acceptat pînă şi bătaia preventivă pentru muncitori — atît de drag îi era Neaţă, acest « om nou » în care a crezut şi mai credea încă. Lovitura cea mare, care-l întuneca definitiv pe Neaţă în ochii lui Leahu veni numai după telegrama de la Gurbăneşti. Cu Gurbăneştii, zeul Neaţă se prăbuşi la pămînt şi se fărîmă. Leahu nu-i reproşa lui Neaţă felul ciudat în care înţelegea exproprierea. Dacă interesele supreme ale ţării cer ca ţăranii să fie înşelaţi — mă închin ! Nici un patriot cinstit şi cuminte nu poate sta împotriva intereselor ţării. Dacă interesele ţării cer ca Neaţă să facă din expropriere o farsă de bîlci, pe care s-o anunţe cu trompete şi surle — las' să fie şi aşa ! Dacă nu se poate altminteri !... Dar ca tu, Neaţă, eroul de la Mărăşti, «omul nou», speranţa neamului, mîndria ţării — să te umileşti pînă într-atîta, încît să trimiţi o telegramă ca asta... s-a isprăvit ! Nu mai eşti pentru mine un « om nou », ci un « om vechi », foarte vechi şi cu totul nedemn de stima şi dragostea mea.

Pentru că ce a făcut Neaţă? De la Gurbăneşti-Ilfov, cea dintîi moşie supusă exproprierii, Neaţă — care a ţinut, în interesul reclamei, să asiste el personal la spectacol — a trimis duşmanului său de moarte Ionel o telegramă de omagii, prin care-l proclama singurul şi adevăratul autor al reformei. Ionel, autorul reformei !... Ei nu ! Asta nu mai este un act politic, ci slugărnicie sadea ! O fi avînd Neaţă motive să ţină uneori seama şi de opinia Vizirilor — dar asta nu-l obligă să fie lichea !

De necrezut, dar aşa l-a văzut, după Gurbăneşti, Leahu pe Neaţă: o lichea. Şi i-a fost ruşine lui Leahu în ziua aceea să se arate în ochii prietenilor săi, care, desigur, l-ar fi luat cu toţii peste picior: « Ei, acu ce mai spui de linge-blide al tău? Tot „om nou" e vistavoiul ăsta nenorocit?»

A trecut printr-un moment greu Leahu. Sortit prin temperament să creadă în ceva — nu mai avea în ce crede. Şi, pentru Leahu, a nu crede era totuna cu a nu gîndi, a nu simţi, a nu iubi şi aşa mai departe. Fără credinţă, munca lui începea să fie lipsită de orice înţeles. Credea nespus în credinţă, Leahu!... Dar în cine să creadă? În cine? Se uită împrejur şi la început nu văzu

nimic. Decepția cășunată de experiența cu Neață făcuse un gol uriaș în orizontul iluziilor lui Leahu. Se mai uită o dată Leahu... și parcă văzu ceva — la început nu prea limpede... dar ceva care aducea a fustanelă grecească, peste niște ițari romînești și sub o haină nemțească. Leahu se lovi peste frunte. Uite-l!... Și eu în timpul ăsta mă zbuciumam. Caut un « om nou » printre oamenii vechi — și adevăratul « om nou » stă lîngă mine și parcă mă roagă să cred în el. El e!... Omul ogorului!... Omul sănătos ieșit din glia sănătoasă a țării!... Omul neviciat de corupția fanariotă a Vizirilor și a slugilor lor nețiste... El e! Jugănaru!... Ilie Jugănaru!... El nu mă poate înșela! Cred în el ca-n Hristos! Cred și jur că voi crede în el pînă la moarte.

În starea aceasta de exaltare mistică, Leahu se așeză la masă și, într-un răsuflu, își așternu pe hîrtie confesiunea, pe care o intitulă *Mea culpa*... Am păcătuit! Îmi recunosc vina de a fi crezut în generalul Neață, care a fost cea mai cruntă deziluzie a vieții mele. Dar de aci înainte nu mai cred în Neață. Cred în Jugănaru. Jugănaru e omul poporului, nu al politicienilor. Jugănaru va pune ordine în politica țării. Sub regimul lui Jugănaru va fi o adevărată revărsare a Nilului peste acest pămînt vlăguit pînă acum de exploatarea nemiloasă a oligarhiei... Regimul țărănist al lui Jugănaru...

Și, printr-un miracol pe care-l poate explica numai credința, Leahu făcu, în febra inspirației, apologia lui Jugănaru, formulînd exact aceleași idei, cu exact aceleași cuvinte, pe care le folosise cu doi ani în urmă, spre a face portretul politic al generalului Neață. Asta s-a întîmplat ieri. Și azi *Mea culpa* a apărut la locul de cinste în *Democratul romîn*.

Satisfăcut, cu conștiința că, mărturisindu-și greșeala, a fost cinstit și față de sine și față de ceilalți, Leahu intră la Capșa, unde-l găsi pe Nectarie, la măsuța lui obișnuită.

— Ei, să-ți trăiască! îi strigă Nectarie.

— Cine? întrebă Leahu, cu toate că bănuia cine.

— Ei, cine! Jugănaru! Ți-am citit articolul... Bine scris. Cu căldură! Ca un adevărat țărănist. Numai că...

Făcu o pauză — chipurile ca să-şi aprindă trabucul, dar de fapt ca să-l necăjească pe Leahu, care se aştepta la o glumă răutăcioasă — şi spuse:

— Uite ce aş vrea să-mi explici tu, ca ţărănist luminat şi convins: de ce-şi trage Jugănaru al tău cămaşa peste iţari şi de ce-şi pune un surtuc orăşenesc peste cămaşă? Ce o fi asta? Nu cumva vreo reclamă?

Leahu se simţi insultat în sentimentele lui ţărăniste:

— Ce-i aia reclamă? Jugănaru e ţăran, un reprezentant al ţăranilor... de aia umblă în costum ţărănesc.

— În iţari ţărăneşti, nu în costum!... Una-i costumul şi alta-s iţarii... Dacă i-ar place lui Jugănaru costum ţărănesc integral, n-ar purta haină şi palton de oraş, ci ar umbla vara în cămaşă şi iarna în cojoc ori suman. Dar aşa, pîn'la buric orăşean... şi de la buric în jos sătean...

— Spui prostii! Pe el nu-l leagă de ţărani iţarii ori cojocul, ci dragostea lui nemărginită de popor... Jugănaru umblă în port ţărănesc pentru că, prin aceasta, vrea să redea ţăranului conştiinţa de sine, mîndria de a se şti un muncitor al pămîntului. Cînd propaganda aceasta va izbîndi, satul îşi va recăpăta misiunea de a fi un nesecat generator de energii proaspete, sănătoase, care constituie tăria şi rezistenţa patriei...

Ca de obicei, Leahu dădu frîu liber fanteziei lui entuziaste, spre a schiţa splendida imagine a vieţii rurale, însufleţită de magicianul politic Ilie Jugănaru:

— Sate model... cu case curate... cum sînt casele rurale elveţiene... cu grădiniţe... cu cîte o fîntînă în curte...

— ... cu fete bălăioare... cu analfabeţi... Nu-i aşa, Leahule? Ca-n vremurile romantice?

Mînios, Leahu-şi ridică ochii să vadă cine a vorbit. Era Tătăroiu.

Dacă n-ar fi fost un om bine crescut, Leahu i-ar fi dat a înţelege în două cuvinte acestui individ, cam ce crede el despre obiceiul ăsta de a te amesteca în vorba cuiva fără să fii întrebat — mai ales cînd te cheamă Tătăroiu şi cînd ştii că, oricum, nu-i eşti simpatic. Căci acesta era adevărul: Tătăroiu nu-i era simpatic lui Leahu,

din aceleași motive pentru care Nectarie îi era: mușca. Spirit de elită. Leahu, în aceeași măsură ținea la Nectarie, care era un om subțire, un membru distins al elitei intelectuale, un cinic cu toane democratice, pe cît îl disprețuia pe Tătăroiu, care, prin felul lui brutal de a-ți spune obrăznicii, trăda proaspăta lui origine rurală. Tătăroiu era un țăran care, prin apucăturile lui necioplite, aduce cu el, peste tot, mirosul fînului natal. Venit la oraș cînd avea zece ani, Tătăroiu tocmit ucenic la un atelier de tîmplărie, a ajuns, după douăzeci de ani, să scrie romane, înarmat cu o cultură autodidactică. Era tocmai ceea ce mărea antipatia lui Leahu pentru Tătăroiu, care după ce era țăran, mai era și autodidact. Și Leahu nu putea suferi pe autodidacți. Autodidacticismul este ceva contra naturii și contra culturii. Om de cultură se poate numi numai acela care a învățat carte după normele reglementare ale culturii: la școală. Pe cînd autodidacticismul este carte asimilată anarhic, fără sistemă, care nu poate crea decît o sensibilitate anarhică, și o gîndire anarhică, și opere anarhice. Iar cea mai bună ilustrație a teoriilor lui Leahu era acest Tătăroiu, acest țăran necioplit, acest autodidact care, în romanele lui trata numai despre mizerie, despre conflictele dintre țărani și boieri, sau dintre muncitori și patroni — adică numai despre subiecte potrivite gusturilor lui de bădăran, a cărui inspirație poate fi biciuită numai de o tendință precisă de a propaga anarhia și de a pune în primejdie ordinea și siguranța statului. Desigur că această literatură, ai cărei eroi vorbeau numai despre mîncare și mîncare, ca și cum viața n-ar mai avea și alte aspecte decît această vulgară imagine a luptei pentru mîncare, nu putea inspira lui Leahu —om care punea preocupările spirituale mult deasupra problemei stomacului — decît un foarte amestecat, dar categoric, sentiment de milă, dispreț, oroare și revoltă. De altfel, într-o cronică recentă asupra operei lui Tătăroiu, Leahu a și spus-o: « Ce interes avem să punem mereu sub ochii cititorilor icoana sumbră a unei mizerii care există numai în fantezia bolnăvicioasă și tendențioasă a autorului — și nicidecum în realitate? Cui îi poate fi de folos să agităm zdrențele unei lumi ireale? Sau vrea autorul să facă din literatura dumi-

sale o armă politică, nemărturisită — dar cu atît mai primejdioasă ? »

Prin urmare, dacă simpla întrerupere, din partea indiferent cui, l-ar fi supărat pe Leahu, cu atît mai mult îl supăra că venea de la Tătăroiu, acest dușman nu numai al ordinii, dar și al esteticii.

— A, dumneata erai ! îi zise el, încruntat.

Cu rîsul lui deschis, de om sănătos, Tătăroiu îi răspunse:

— Nu te uita așa de urît la mine, domnule Leahu ! Știu ce-ți place: să vezi în fiecare țărancă de-a noastră cîte-o Rodică bălaie, cu cofița pe umerii ei albi și rotunjiori, cum spune poetul... și în fiecare țăran, cîte un mîndru daco-roman, cu pletele-n vînt, cu durda-n spinare, călărind pe un cal alb și focos, și hăulind prin codrii verzi și printre holdele de aur, care sînt proprietatea lui tătîne-su, ori a lui conu Ionel sau Fiflidė... indiferent !... Și unde mai pui și cei șase boi plăvani, veseli că sînt înjugați la un plug, vesel și el că ară un pămînt, vesel că dă roade vesele pentru țărani veseli !

Leahu spumega.

— Astea-s glume nesărate ! strigă el.

— La fel zic și eu ! răspunse Tătăroiu. Dar nu sînt glumele mele, ci ale lui Jugănaru al dumitale, pe care văd că-l ridici în slăvi, în *Democratul romîn*...

— Tocmai despre asta și vorbeam ! făcu Nectarie, încîntat de intervenția lui Tătăroiu. Despre ițarii lui Jugănaru... Despre acest domn proprietar rural și urban, care face din țărănismul lui un magazin de obiecte naționale.

— Vorbești vrute și nevrute ! zise Leahu, care nu mai știa cum să se așeze ca să nu întîlnească privirea malițioasă a lui Tătăroiu. Prin costumul acesta se conservă tradiția neamului...

Nectarie triumfă:

— « Se conservă » !... Bine zis !... « Se conservă »... Pentru că țărănismul e o panglicărie conservatoare. Nu pot decît să-ți mulțumesc, Leahule, că-mi ajuți să-ți demonstrez ce semnificație au la Jugănaru ițarii... Costumul țărănesc trebuie să fie legat de starea socială a țăranului — și starea socială a țăranului trebuie să

fie marcată de costumul lui țărănesc. În costumul lui, țăranul își va cunoaște lungul nasului. De cîte ori țăranul va încerca să-și pună întrebări, costumul lui țărănesc îl va chema îndată la ordine: « Stai cuminte! Nu uita că tu ești țăran. Și țăranul trebuie să rămînă ceea ce este: sluga boierului »... Pricepi, Leahule dragă? Jugănaru și ai lui nu consideră costumul un port național... ci un semn distinctiv cu care să-și poată identifica robii mai lesne. Sumanul și ițarii trebuie să fie pentru țăran ceea ce este costumul vărgat pentru pușcăriaș.

— Lucrul nici nu trebuie demonstrat! zise și Tătăroiu. Datorită regimului aplicat de către boieri țăranilor, costumul țărănesc și-a pierdut de mult caracterul de costum național și a rămas numai un semn al robiei.

Îl văzu pe Griguță Cantacuzino că se apropie de ei și tăcu. Nectarie îi făcu lui Griguță o demonstrație voioasă de bun sosit:

— A, *mon prince!* Ce mai faci *mon prince?*... Cum merg afacerile, *mon prince?*

Jenat, « prensul » se uită împrejur și zise printre dinți:

— Ce-i asta, domnii mei? Mai mare rușinea!

— Ia mai lasă rușinea, cucoane! îi răspunse Nectarie. Mai bine șezi și povestește-ne și nouă ce ai pățit azi la tribunal.

« Prensul », un domn destul de vîrstnic, înalt și uscățiv, era îmbrăcat cu o grijă care amintea, destul de accentuat, eleganța din ajunul războiului. « Prensul » Griguță făcea parte din înalta aristocrație a țării, ca fiu al răposatului Gheorghe Cantacuzino, fost șef al partidului conservator, în calitatea sa de proprietar a 99 de moșii. Ca bun conservator, fiul Griguță a întreținut propaganda filogermană prin ziarul *Minerva* — iar după înfrîngerea germană, ca bun om de afaceri, a organizat serbări în cinstea misiunii americane de aprovizionare. În general, « prensul » hotărîse, după război, să renunțe la concepțiile conservatoare atît de rigide și se strădui să-și asimileze tot ce are mai bun « democrația ». Astfel, o expresie a progresului și civilizației « democratice » pe care o găsi cea mai demnă de atenția sa, fură socie-

tățile anonime. Cu energia moștenită de la marele său tată, Griguță se avîntă, fără întîrziere, pe terenul promițător, deși puțin cam lunecos, al acestui soi de societăți. Prima lui încercare se numi « Sarnia», și-și propunea să îmbogățească țara prin dezvoltarea industriei laptelui și a derivatelor lui — precum și prin întemeierea unei crescătorii de găini. Cu numele lui drept garanție, îi fu ușor « prensului» să găsească acționari care să subscrie orbește, fără să întrebe despre ce este vorba. Om de mari perspective, însă, « prensul» găsi că țara este prea mică pentru orizonturile lui în creșterea găinilor. În consecință, însărcină pe un anume Walter Frank — fost caporal în armata de ocupație germană și rămas aici, prea bine nu se știa pentru ce — să plece în Cehoslovacia unde să mai culeagă acționari pentru « Sarnia». Spre a da afacerii, în ochii cehoslovacilor, alura unei întreprinderi solide, Frank angajă în Cehoslovacia lucrători și specialiști. Cum își împlini misiunea, Frank se întoarse în țară cu muncitorii cehoslovaci — pe care societatea « Sarnia» îi lăsă din prima zi să moară de foame. Se părea că fapta « Sarniei » ar fi d; o cruzime strigătoare la cer — totuși « Sarnia » era justificată s-o facă: nu exista. În cele din urmă, lucrătorii se adresară legației cehoslovace care-i repatrie — spre liniștea « prensului», care înregistră astfel prima victorie pe linia « democrației». De atunci, Griguță se specializă în societăți anonime — și dacă acționarii aveau motiv să se plîngă, el nu se plîngea. Azi dimineață, însă, i s-a întîmplat o nenorocire: venise la tribunalul comercial Ilfov să semneze actele de constituire a două societăți, bineînțeles anonime, alături de un alt prinț cîștigat la aceeași cauză democratică: prințul Sebastian Moruzzi — și-și pusese înainte d: nume titlul său p:inciar. Judecătorul s-a opus.

— Nu se poate, domnule Cantacuzino ! i-a spus el. Constituția noastră nu recunoaște asemenea titluri. În în orice caz, în justiție n-au nici o valoare.

Și prințul a trebuit să semneze, simplu, ca orice alt cetățean: Griguță. Capșa a aflat îndată și acuma făcea haz.

— Ce fel de oameni sînteți ! zise, pe un ton de reproș, « prensul» lui Nectarie și prietenilor săi, de abia dezli-

pindu-și buzele, spre a-și păstra distincția sa princiară. Din toate faceți o întreagă istorie... Garson!... Un măr și o maderă!

Ca să-l întărîte, Nectarie stărui:

— Totuși, să nu te lase să-ți spui «prinț», cînd ești...

Înțepat, «prensul» răspunse:

— Nu mă așteptam ca în aceste momente grave, cînd sînt la ordinea zilei atîtea probleme mari și grele, de soluționarea cărora atîrnă reclădirea, propășirea și viitorul întreg al țării noastre, să dați atîta importanță unui eveniment așa de neînsemnat!

Leahu nu era de aceeași părere:

— Neînsemnat? Dimpotrivă! Ceea ce a făcut judecătorul denotă că s-a schimbat la noi o întreagă mentalitate.

— Dar este un abuz! îi replică «prensul», care, după ce sorbi din maderă, începu să-și curețe mărul.

— Ei aș! făcu Tătăroiu. Cu asemenea abuzuri ne-am împăca noi...

«Prensul», care nu-l cunoștea pe Tătăroiu, nici nu vru să-l cunoască și-i răspunse, fără a-și întoarce privirea spre el:

— Dumneata te-ai împăca, pentru că dumneata n-ai ce pierde... Pe cînd eu... Dacă ai consulta almanahul Gotha, ai vedea că nu sînt dintre cei care caută să se folosească de drepturi inexistente. Ca și generalul Cantacuzino, pretind că înțeleg sensul vremurilor în care trăim și atribui meritului personal o însemnătate mult mai mare decît numelui și titlurilor de noblețe, oricît de strălucitoare ar fi ele... Eu sînt de părere că chiar cînd cineva poartă un nume legat de istoria țării, obligațiile lui sociale și morale sînt mult mai mari. Cel puțin eu m-am silit întotdeauna să fiu util țării mele și să-mi port numele cu demnitate.

— Așa e, *mon prince!* rîse Nectarie. Bine zici! Și cum stai cu falimentul «Piteșteanei»?

«Piteșteana» era încă o creație a lui Griguță, de astă dată în domeniul fabricației postavurilor, urmărită de creditori pentru faliment fraudulos.

Senin, Griguță îl informă:

— Se aranjează, se aranjează...

Și vru să treacă la alt subiect, dar Tătăroiu ținu să-i răspundă:

— Domnule Cantacuzino, este adevărat că eu n-am nimic de pierdut, pentru că sînt dintre ăia care nu se pricep nici la falimente, nici la almanahul Gotha... Dar dacă pretinzi că înțelegi rostul vremurilor în care trăim, de ce susții că ar fi un abuz faptul că judecătorul nu-ți recunoaște titlul de prinț?

Cu toate că observația venea de la Tătăroiu, o adoptă și Leahu:

— Într-adevăr, e o oarecare contradicție la mijloc, domnule Cantacuzino. Te declari democrat, dar nu poți să înțelegi cum ar putea trăi democrația fără aristocrație.

« Prensul », cu un gest feminin, își tamponă ușor obrajii cu batista și răspunse:

— După domniile voastre, aristocrația ar trebui, deci, să moară. Eu cred, însă, că în materie de democrație faptele valorează mai mult decît făgăduielile făcute fără convingere și fără siguranța că vor putea fi realizate. Nu-mi place să vorbesc despre mine însumi, dar dacă mă siliți, o să vă reamintesc că eu, în 1917, în calitate de membru al camerei de revizuire din Iași, am fost printre acei numeroși proprietari care au contribuit, cei dintîi, cu votul lor, la înfăptuirea reformelor!

— Ce să-i faci! reflectă ironic Tătăroiu. Boierime mărinimoasă...

Mereu fără să-și întoarcă privirea spre Tătăroiu, Griguță răspunse:

— Știu că unora dintre dumneavoastră nu le place boierimea. Dar și-au găsit să nu le placă tocmai acum cînd se sîngerează adînc clasa proprietarilor...

— Se sîngerează cu parale! îl completă Nectarie.

— Cu parale, dar și cu renunțări! făcu « prensul », nervos.

— Care? îl repezi Tătăroiu.

— De pildă, votul universal!

— Prin urmare, făcu Tătăroiu, boierilor nu le ajunge să-i umpli de bani... mai pretind să fie socotiți și niște eroi care se sacrifică pentru binele poporului.

Pentru întîia oară, « prensul » își îndreptă ochii spre Tătăroiu ca să-i răspundă direct:

— Asta n-o spun ca să laud aristocrația, dar ca să știți că ea nu trebuie să moară, dacă dă dovadă, cum am dat noi, că este o aristocrație democratică.

Tătăroiu strîmbă din nas:

— Grozavă mîncare! Cu asta îndoapă țara de zeci de ani și liberalii. Aristocrația democratică, liberală și conservatoare, ne-a scos peri albi...

— Pardon! îi răspunse Griguță, tăios. Nu-ți dau voie să rîzi... Această aristocrație democratică există și se gîndește cu grijă la țărănime... Uite, chiar eu fac tot ce pot spre a fi de folos țărănimii...

— Și ce faci, mă rog, *mon prince?* îl interogă cu severitate afectată Nectarie.

— M-am înscris la țărăniști!

— Ei, dă-o încolo, cucoane! strigă Nectarie în gura mare, dinadins spre a fi auzit de toată lumea. Nu mă înnebuni! Țărănist!... Cum se spune « ițari » pe franțuzește, *mon prince?*

« Prensul », care era în strînse relații de afaceri cu banca Sultanin Kerbalà & Co., știa că Nectarie era sfetnicul și prietenul intim al patronului. De aceea îi și tolera lui Nectarie felul oarecum nedelicat cu care-i vorbea de obicei. Astăzi, însă, Nectarie se întrecuse cu gluma. Cu obrazul crispat de furie, « prensul » se ridică și nu-i spuse lui Nectarie decît atît:

— Domnule!...

Apoi, demn, cu pași măsurați, fără să se uite nici în dreapta nici în stînga, se îndreptă spre ușă. Leahu era profund nemulțumit de scena aceasta pe care o găsea penibilă.

— Rău al dracului mai ești, Nectarie!... Să-ți bați joc de un om ca ăsta!

— Ce fel de om? rînji Nectarie.

— Un prinț, vrea să zică dumnealui! îl înțepă Tătăroiu indirect pe Leahu.

— Dacă vrei să știi... da! îi răspunse răstit Leahu, uitîndu-i-se țintă în ochi. E un prinț... un aristocrat... un om de cultură... cu maniere alese...

— Ce vorbeşti, nene? făcu Nectarie. Pe lîngă toate mai e şi cu maniere alese?... Păi dacă e cu maniere aşa de alese prinţul ăsta al tău, de ce nu şi-a plătit consumaţia?

Leahu observă că Nectarie are dreptate: « prensul» plecase fără a-şi plăti madera şi mărul.

— A uitat! îl apără el pe Griguţă, convins. S-a supărat şi a uitat...

— Pe cine s-a supărat? Pe chelner sau pe mine?...

Şi strigă:

— Garson... ia vino-ncoa'!

Chelnerul se apropie îndată. Nectarie îi arătă farfuria şi păhărelul prinţului.

— Conaşul Griguţă iar a uitat să-ţi plătească...

Chelnerul zîmbi cuviincios:

— Aşa uită dumnealui de obicei...

— Şi după aia-ţi plăteşte?

— Nu!

Nectarie se întoarse către Leahu:

— Ai văzut?

Leahu, încurcat, îl întrebă pe chelner:

— Şi cum se face că nu-i spui nimic?

— Ce să-i mai spun? Să se supere? Doar e prinţ! Şi aduce clienţi!

Strînse de pe masă farfuria « prensului» şi se depărtă. Satisfăcut, Nectarie îi spuse lui Leahu:

— Bravo! Îmi pare bine! Este singurul răspuns pe care-l meriţi!... E prinţ!... Ajunge să fie prinţ, ca să aibă dreptul să fie escroc!

Gogu Elefterie, care, purtat de gînduri, eşuase la Capşa, se apropiase între timp de Nectarie şi-i prinse ultimele cuvinte.

— Despre cine e vorba? întrebă el. Despre Griguţă?

— Da! răspunse Nectarie. A plecat fără să plătească şi Leahu-i apără blazonul.

Elefterie se aşeză pe scaunul « prensului»:

— « Prensul»? îi zise el lui Leahu. « Prensul» împrumută şi bani de la chelneri... şi uită...

— Unui prinţ îi şade bine să uite! observă Tătăroiu. Uitarea-i dă acea distincţie aristocratică pe care o admiră atîta domnul Leahu la boieri...

Leahu căută un răspuns potrivit la înțepătura lui Tătăroiu — dar trebui să renunțe, din pricina lui Liviu Curelea de la *Democratul romîn*, care se apropie de ei, fluturînd *Viitorul* în mînă:

— Ați văzut obrăznicie pe ei? făcu Liviu. Șnapanii ăștia nu se mulțumesc numai să-l compare pe Ion Ion cu Harding, dar mai susțin că Harding s-ar fi inspirat în politica mondială de la el!

— Și ce te doare pe tine? îl întrebă Nectarie.

— Ce vorbă-i asta: ce mă doare? Dar tu-ți dai seama ce-i asta? Ionel... Io-nel... să fie pus alături de președintele Statelor Unite... Un escroc, alături de un om care s-a ridicat la președinția celei mai mari democrații din lume, prin merite proprii și cu voturile unui popor de peste o sută de milioane de suflete. Voi știți cine e Harding?

— Știu! zise Nectarie. Un pungaș!

— Ce? holbă ochii, de groază, Curelea, sub privirile vesele ale lui Leahu, Tătăroiu și Elefterie.

— Ce auzi! făcu rece Nectarie. Un pungaș! Bucățică ruptă Ionel. Democrat și unul și celălalt... Numai că unul e republican și celălalt național-liberal... Încolo, seamănă între ei ca două picături de apă: Ionel are în spatele lui Banca Națională și susține că el este țara... și Harding are în spatele lui Banca Morgan și susține, la fel, că el este țara. Cît despre metodele « democratice » de guvernare, cred că Ionel ar mai avea de învățat de la Harding. Adică, drept să se supere de comparație ar avea mai degrabă Ionel, nu Harding...

Gogu Elefterie asculta, fără a participa la conversație decît doar cu urechea. Mintea lui continua să sfredelească în adîncuri, dar dădea numai de straturi pietroase și sterpe. Izvorul de inspirație întîrzia să țîșnească. Venise la Capșa lipsit de orice speranță — și lipsit de orice speranță înregistra, automat, tot ce se vorbea în jurul lui... Că filodormele pentru case au crescut cu mie în sută. Că Dacu pertractează fuziuni cu absolut toate partidele. Că bancherul Cristofor Kerbală a întemeiat, la sucursala băncii lui din New York, un birou cultural romînesc. Că Ionel a hotărît ca cei nouă parlamentari liberali nici să nu participe la discuția legii

învățămîntului, pentru că legea asta neţistă va fi oricum anulată de îndată ce va veni el la putere. Că generalul Crețu și-a luat cățelul în acceleratul de Brașov și că la Băicoi a avut o mare neplăcere cu el: cînd se uită împrejur, cățelul... i-al de unde nu-i! Rămăsese în stația Ploiești. Așa că acceleratul a trebuit să se întoarcă la Ploiești ca să-l ia. Că Neață va cădea sigur numai pe chestia « Reșiței». Că Ciubuc-Bey trage sforile pentru schimbarea guvernului. Iar cînd mai veni și Mimi Pantof să se amestece în vorbă, Gogu Elefterie putu să afle că anul acesta se poartă mantouri cu revcruri, robe *fraise* și șapouri turban... Nici o idee, nici o sugestie, nimic... Oamenii vin, își descarcă sacul cu povești insipide și pleacă, fără să bănuiască măcar că sub ochii lor stă un Gogu Elefterie, care-și plînge încă o zi pierdută și se cutremură la gîndul încă al unei nopți de insomnie! Iată-l și pe Serafim Mărunțelu! Ce vrea secătura asta? Ce istorie nouă a mai scormonit mintea lui perversă de gazetar?... Despre ce vorbește? Despre regină!... Da! Și ce spune? Că a fost Arghir la regină și că regina i-a vorbit de cununia fii-si Elisabeta cu George al Greciei, la Mitropolie.

Gogu Elefterie nu știa nici el de ce, dar inima începu să-i bată mai repede și urechea să-i devină tot mai atentă:

— A fost emoționantă, cc spui? l-a întrebat regina pe Arghir. L-ai văzut pe Nando cum plîngea? Ca un copil. Și pe generalul Corneanu? Parcă ar fi fost fata lui. Și primatul cum a vorbit. Cît de simplu și de frumos!

— Da, maiestate! a zis Arghir. Păcat numai că au fost invitați toți germanofilii... cu Ghiolman în cap. Și ministrul Germaniei parcă era mai aproape de rege decît miniștrii aliaților.

Regina a oftat:

— Pe Nando greu să-l rupi. Mai ales că are și un argument: capitaluri străine. Nemții au început să ne dea iar asalt cu afacerile... Dar încolo, cred că ai fost mulțumit. Toate au decurs în ordinea cea mai perfectă. Numai cu domnul Take... dacă n-ar fi fost supărarea lui...

Și rîse cînd își aminti. La banchetul de nuntă Arghir a fost plasat la dreapta principesei Maria, coana Tinca,

nevasta lui Arghir, la dreapta prințului Nicolaie și doamna Take Ionescu numai a treia, la dreapta infantelui Alfons al Spaniei, în fața principesei Ileana. Asta l-a supărat așa de rău pe Take, încît l-a chemat la o parte pe Neață și i-a zis:

— Îmi dau îndată demisia din guvern, dacă regina, ca satisfacție, nu vine mîine la mine, la ceaiul pe care-l dau lui Sapieha.

Regina s-a dus a doua zi la ceaiul organizat în cinstea prințului polonez Sapieha, dar asta n-o împiedică să rîdă și acum. Arghir a ascultat-o și i-a spus:

— Maiestate, regret că trebuie s-o spun... Take s-a arătat ceea ce este: un fecior de băcan. Ce se poate cere unui fecior de băcan!

Drumul spre casă, Elefterie nu-l mai străbătu cu spatele încovoiat, ca omul chinuit de gînduri pesimiste. Acuma, pasul lui era sprinten, vesel, cum îi erau și mintea și sufletul. Ideea se preciza. Serafim a scos-o din neant și i-a pus-o sub ochi. Trebuie îndrăzneală? Va fi îndrăzneț. Sînt riscuri mari? Va risca. Fie ce-o fi! Are o fată. Și n-are voie s-o lase pe drumuri. Trebuie să facă ceva spre a-i asigura viitorul... Și dacă acel «ceva» se cheamă «revoluție», va face revoluție... De unul singur, fără partid? Da! De ce nu! Neață a avut partid? Nu!... Atunci de ce n-ar putea face el, ceea ce a fost în stare să facă un dobitoc ca Neață... Și apoi, să nu exagerăm! Eu nici nu merg cu pretențiile atît de departe ca Neață — deși am în spatele meu o forță mult mai reală decît partidul poporului: pe liberali... Pentru că, propriu-zis, Gogu nici nu se gîndea la revoluție ca să tragă el singur toate profiturile. Înțelegea revoluție, dar revoluție în folosul partidului național-liberal. Revoluționar în revoluția aceasta era că, deși spre binele lui Ion Ion Viziru, o va face fără consimțămîntul prealabil al «șefului». Scopul acestei revoluții era bine definit: puterea. Liberalii trebuie să formeze viitorul guvern. S-ar fi putut spune că lucrul acesta era de mult stabilit la palat între Ciubuc-Bey și rege și că,

pentru a veni la putere, Ionel n-avea nevoie neapărat de sprijinul lui Gogu Elefterie. Indiscutabil! Dar Gogu nici nu intenționa să facă revoluția aceasta spre a aduce pe Ionel la putere, ci *spre a grăbi* aducerea lui la putere. Și dacă vreți să știți — nici măcar acesta nu era obiectul esențial al revoluției lui Gogu. Cu urgență, fără urgență, indiferent cum, Gogu nu voia revoluție, ca să asigure venirea unui guvern liberal, ci voia revoluție pentru că acest guvern liberal era absolut sigur. Ce-și zicea Gogu? « Ai noștri» vin în curînd la putere. În mod cert. Indiscutabil. Eu, însă, mă fac că nu știu, și pornesc la atac. Atacul nu va folosi la nimic. Știu. Nici nu va grăbi, nici nu va întîrzia căderea lui Neață și însărcinarea lui Ionel cu formarea guvernului. Dar « șefu»... « șefu» va fi impresionat. Gogu Elefterie e cineva. Gogu Elefterie își pune pielea în joc pentru partid. Gogu Elefterie știe să moară pe baricadă. Gogu Elefterie e modest și discret. N-a spus nimic, n-a făcut gălăgie, ci a pornit la acțiune. Firește că revoluția lui de unul singur dovedește indisciplină. Nu-i nimic. Intenția contează! A vrut binele partidului național-liberal. Și dacă-i așa, ia să vedem ce e cu Gogu Elefterie. Candidat la deputăție? Moft! Pentru Gogu Elefterie deputăția este o insultă. Lui Gogu Elefterie trebuie să-i dau neapărat pe mînă un minister. Care?... Ce este Gogu? Avocat! Perfect! Îi dau pe mînă justiția. Și dacă nu vrea, n-are decît să-și ia Internele. Un Gogu Elefterie este liber să-și aleagă ce-i place.

Cum ajunse acasă, Gogu își scoase paltonul în grabă și surd la chemarea soției și fetei lui, care-l așteptau la masă, în sufragerie, se repezi la el în birou, unde, în culmea exaltării lui revoluționare, așternu pe hîrtie următorul text gata conceput în minte:

« Coroana socotește înțelept să mențină la putere pe un ramolit care sărăcește țara înăuntru cu tot felul de nunți și banchete nupțiale și o compromite în afară printr-o politică de slugărnicie față de capitalurile străine. Maiestatea sa regele abuzează de nervii acestui sărman popor răbdător. Să-l ferească, însă, Dumnezeu pe maiestatea sa regele, cînd poporul se va supăra. De aceea, în ceasul al doisprezecelea, îi spun acestui

rege criminal: Maiestate, ia seama! Să nu fie prea tîrziu!»

Atît! Dar era tot. Şi era destul. Ideea, oferită în sîmbure de Serafim Măruntelu, care, debitîndu-şi povestea de la palat, nici nu bănuia că în momentele acelea salva sufletul chinuit al lui Gogu — crescuse şi acum strălucea în toată splendoarea ei antidinastică. Gogu mai citi o dată textul, apoi adăugă finalul, care era şi esenţialul atacului:

«Iar dacă regele vrea să-mi ceară socoteală, îi dau şi adresa mea exactă: Gogu Elefterie, avocat, deputat şi profesor universitar, str. Oiţelor 145 bis, etajul II, apartamentul din dreapta».

Băgă hîrtia în plic împreună cu un bileţel şi-l chemă pe şofer:

— Te duci cu asta la *Trăiască România Mare* şi i-o dai lui Ionescu-Ciurcheni... Auzi, lui în mînă!... Personal!... Lui Ionescu-Ciurcheni!

După ce şoferul plecă, Gogu — ca să fie mai sigur — îl chemă pe Ionescu-Ciurcheni la telefon:

— Puiule dragă! Ţi-am trimis un mic... foarte mic articolaş... Vezi să apară mîine! Neapărat! Şi treci pe la mine.

Să se răzgîndească? Nu! Ce-i făcut, e bun făcut. Gogu Elefterie nu era omul să dea înapoi. Avea o fată de măritat. S-o lase pe drumuri? Era o chestiune de viaţă şi moarte.

De emoţie, bineînţeles, Gogu n-a mai închis ochii toată noaptea şi ziua care a urmat a fost pentru el un adevărat chin. Apare?... N-apare?... Nici Ionescu-Ciurcheni nu l-a chemat la telefon să-i spună ce are de gînd, nici el nu l-a chemat pe Ionescu-Ciurcheni. Chestie de orgoliu! Să nu creadă ăsta că... cine ştie ce, doamne fereşte!... Şi nu-şi mai găsea locul Elefterie şi nici de mîncat nu vru să mănînce şi nici de lucrat nu putea să lucreze... Uite aşa, a fiert bietul om pînă după masă la patru. Cum a dat Dumnezeu şi s-a făcut patru, a început să zbiere:

— Leano... Costel... Marine... Care-i acolo?... Să mi se aducă *Trăiască România Mare* îndată... Acu s-o văd, că vă ia mama dracului pe toţi...

Nervozitatea lui se explica de la sine. Avea o fată de măritat. Era chestie de viață și de moarte...

Feciorul i-a adus gazeta... Gogu, tremurînd tot, a deschis-o... ultimatumul lui? Ultimatumul lui era. Apăruse. Și încă la loc de cinste. Vizibil, cu litere mari, negre, în capul rubricii « Note politice» — de-ți era mai mare dragul să te uiți la el.

Să-l fi tăiat pe Gogu în bucăți, el nu ți-ar fi putut explica exact ce sentiment îl stăpînea în clipele acelea. Bucurie imensă? Mîndrie fără margini? O neliniște voluptuoasă, care însoțește totdeauna teama de necunoscut? Recunoștință tandră față de *Trăiască Romînia Mare?* Sau toate la un loc? În orice caz, primul gest pe care-l făcu Gogu fu să se repeadă la telefon și să-l cheme pe amicul Ionescu-Ciurcheni:

— Puiule dragă, te pup ! îi strigă el într-o tumultuoasă revărsare sentimentală. Ești un băiat de zahăr. Gata oricînd la contraservicii...

— S-a luat notă, coane Elefterie ! îi răspunse Ionescu-Ciurcheni, care nu-și pierdea niciodată capul. Uite, notez chiar aici în carnet. Pa !

Gogu mai citi o dată notița și, involuntar, se uită la ceasornic: era 4 și 20.

Astfel, de la ora 4 și 20, Gogu începu să aștepte urmările viteazului său șah la rege. Mult n-așteptă. Peste o jumătate de oră, Caramlău, amic politic liberal și președintele societății anonime liberale « Măsura», îl chemă la telefon și-i strigă:

— Ce, mă, ai căpiat?

Nu trecură nici două minute și Gălășeanu, amic politic liberal și președintele societății anonime liberale « Industria agricolă romînească» îl chemă la telefon și-i strigă:

— Ce, mă, ai băut gaz?

Nu-nchise bine telefonul și Marin Dumău, sechestrul judiciar al fabricilor de bere « Oppler» și « Luther» îl chemă la telefon:

— Ce, mă, ai căzut în cap?

Și așa, telefonul i-a umplut odaia cu drăgălășenii deastea, o zi și o noapte și încă o zi și încă o noapte. Era cam obosit Gogu Elefterie, dar cel puțin era mare și satisfacția:

toată lumea părea să fie de acord că ultimatumul lui era un act de nebunie curată. Dar oricîtă plăcere îi făceau telefoanele astea — nu telefoane aştepta, ci *altceva*, care nu putea să vină prin telefon, ci numai pe uşă. Şi Gogu Elefterie era zi şi noapte cu ochii spre uşă. Somn, mîncare, afaceri... Gogu nici să n-audă. Stătea acasă, nemişcat, în fotoliu şi cu ochii ţintă spre uşă. Mort de oboseală, sleit de puteri, cu nişte junghiuri teribile ba ici... ba colo... că nici nu putea şti bine de unde vin: de la ficat? de la splină? de la inimă? de la rinichi?... Gogu stătea cu ochii sfredelind uşa, într-o aşteptare încordată. Parcă vedea cum acuş-acuş dau năvală în casă zbirii guvernului... prefect... procuror... comisari... şi o droaie de jandarmi şi agenţi să-l înhaţe şi să-l care la poliţie. Scena se desena limpede. El va sări în picioare şi le va striga, fierbînd de indignare:

— Ce este îndrăzneala asta?

La care, procurorul îi va răspunde sec:

— Vă rugăm să ne urmaţi!

El se va opune... şi... şi... Şi Gogu vedea de pe acuma zeci de certificate eliberate de cele mai mari somităţi medicale ale partidului naţional-liberal, care vor constata loviri, echimoze, fracturi... urmate de un scandal infernal în presă, de interpelări de o nemaipomenită violenţă în Parlament, de intervenţia energică a « şefului » — şi, în sfîrşit, de hotărîrea inevitabilă a factorului suprem. Regele îl va chema pe « şef » să formeze guvernul — şi « şeful », înainte de a lua o hotărîre, îl va chema pe Gogu:

— Gogule, ia şezi jos, să alcătuim lista guvernului...

Toate erau clare şi aproape reale în mintea lui Gogu care, cu ochii înspre uşă, aşteptă încă o zi, încă două, încă trei... dar musafirii tot nu veneau... Nici tu prefect, nici tu procuror, nici tu măcar o simplă citaţie. Şi în timp ce el se întreba ce o fi oare cu autorităţile, că nu dau nici un semn de viaţă — prietenii lui se întrebau ce o fi oare cu Gogu Elefterie că a dispărut, parcă ar fi intrat în pămînt. Pînă ce, într-o zi, prietenul lui bun, doctorul Mălaiu, îl chemă la telefon:

— Ce s-a întîmplat, nene, că nu te mai arăţi pe la club?

— Dragă, nu prea mă simt bine !

După glasul lui stins, era vădit că Gogu nu minte.

— Săracu de tine ! făcu Mălaiu, compătimitor. Auzi ghinion ! Să zaci tocmai cînd e pe cale să se producă evenimente hotărîtoare !... Trec chiar acu să te văd.

Şi închise telefonul, înainte ca Gogu Elefterie să fi apucat să-l întrebe despre ce fel de evenimente hotărîtoare e vorba. Evenimente hotărîtoare... Nu cumva... Nu !... Îl treceau fiorii numai cînd se gîndea că ultimatumul lui ar fi putut să... Nu, nu !... Mai bine nici să nu se gîndească...

Şi — de necrezut — cu mari eforturi, Gogu izbuti să nu se gîndească, dar numai Dumnezeu unul ştia cu cîtă nerăbdare îl aştepta pe doctorul Mălaiu.

— Ce dracu întîrzii atîta? îi reproşă el amicului său, cînd intră.

Doctorul Mălaiu îl privi îngrijorat:

— Dar ce e cu tine, Gogule dragă?... Ce-ai pătit?

Gogu ţinea mult la Mălaiu şi avea în el o încredere oarbă, totuşi nu oarbă pînă într-atît încît să-i spună adevărul. La urma urmei, de ce să-i împărtăşească doctorului Mălaiu toate gîndurile care l-au frămîntat în zilele acestea — cînd doctorul Mălaiu nici măcar pe ocolite nu-i pomeneşte de ultimatum. Hotărît, deci, să-i răspundă aşa cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări delicate:

— Ficatul, dragă Mălaiu !... Şi nu mă mai fierbe: ce evenimente hotărîtoare se petrec?

Mălaiu lansă două cuvinte, ca două gloanţe de revolver:

— Vine Take !

— Take?

— Take !

A trecut Gogu în viaţa lui prin mari suferinţe, dar o suferinţă atît de mare ca aceea pe care trebui s-o îndure pînă să-l vadă pe Mălaiu dincolo de uşă, n-a cunoscut. « Va să zică m-am făcut şi de rîs şi nu m-am ales cu nimic !... Cu nimic, Dumnezeule, cu nimic ! » În halul de nervi în care se găsea, şi-ar fi făcut o adevărată pomană cu el însuşi dacă l-ar fi luat la bătaie pe doctorul Mălaiu. Se uita la bunul lui prieten şi se mira

cum de-l rabdă inima să nu-i ardă cîteva perechi de palme. În schimb, cum scăpă de doctorul Mălaiu, Gogu se putu dezlănțui în voie:

— Marine, unde ești, Marine?

Marin, rîndașul lui Gogu, apăru îndată.

— Unde ai fost? se repezi la el Gogu.

— Nicăieri, conașule.

— Minți!

Și-i trase lui Marin o palmă, și încă una și se pregăti să-i tragă și o a treia, dar Marin se dădu înapoi și începu să răcnească:

— Păi ce dai, coane, ce dai?

— Cuuum? urlă Gogu cu o putere neverosimilă la un om care n-a mîncat și n-a dormit de patru zile și patru nopți. Mai ești și obraznic!

Și mai furios încă, se aruncă asupra rîndașului. Marin, instinctiv, își apără obrazul cu brațul îndoit, așa că Gogu se lovi groaznic de cotul acestui mizerabil.

— Aoleo! urlă Gogu Elefterie. Săriți! Mă omoară bolșevicul!

Întîmplarea făcea ca tocmai atunci să se găsească domnul vardist la bucătăreasă. Repede domnul vardist își puse cingătoarea și, cît ai bate din palme, călăuzit cu dragoste de bucătăreasă, se afla în fața lui Gogu.

— La ordin!

— Ia-l! îi strigă Gogu. E bolșevic! A înjurat tronul și dinastia... și a sărit să mă omoare!

După ce se debarasă de Marin, Gogu, ceva mai potolit, îl chemă la telefon pe Macrodi, de la *Viitorul*:

— Alecule, auzi ce mi se întîmplă... Un bandit... un bolșevic... m-a lovit... Da!... Exact!... Un atentat!... Absolut!... Pentru că i-am făcut morală de ce înjură tronul și dinastia... Cum? Foarte bine! Trimite un reporter să-i dau lămuriri!... Înspăimîntător!... Va trebui să umblu ca un invalid, cu brațul bandajat... Pa!...

Ideea aceasta, a bandajului, îi venise lui Gogu spontan, în clipa din urmă. Un bandaj nu strică. Niciodată n-ai cum să știi la ce-ți poate folosi un bandaj.

Cinci minute mai tîrziu sună telefonul. Era doctorul Mălaiu, care-i vorbea de la club:

— Ce-am auzit, frate? Ai fost victima unui atentat? Cînd? Îndată după ce am plecat de la tine?... Extraordinar!... Felicitările mele că ai scăpat!

— Dar de unde știi? îl întrebă mirat Elefterie.

— Macrodi a telefonat. E zarvă mare aici. Toată lumea e în fierbere. Nu mai e de trăit cu bolșevicii ăștia! Stai, stai un moment la telefon că vrea să-ți vorbească domnul Pelinaș!

Și imediat, Gogu auzi și glasul lui Jean Tehaș:

— Alo, domnul Elefterie! Felicitările mele. Și dorim să te vedem cît mai degrabă la club, ca să-ți putem strînge mîna!

După Jean Tehaș îi telefonă Gălășeanu, Dumău, Caramlău, Toto Ardeleanu... dar cîți nu i-au telefonat să-l felicite că a scăpat cu viață! Și toți:

— Vino la club!

Lui Gogu îi jucau în ochi, ca niște roiuri de musculițe, puncte negre și roșii... Era prin urmare un succes, un succes colosal acest atentat!... Și doctorul Mălaiu n-a exagerat cînd i-a spus că toată lumea e-n fierbere!... Într-adevăr, toată lumea e-n fierbere și toată lumea vrea să-l vadă la club... Să n-o facă, deci, să aștepte prea mult... Entuziasmul e bun cît e cald...

— Teodora! îi spuse el nevesti-si, care umbla zăpăcită de atîtea evenimente neașteptate. Trimite după frate-tău, să vină repede să-mi facă un bandaj!

Deputatul independent, doctorul Mihăescu, fratele doamnei Teodora și cumnatul lui Gogu, care locuia alături și se afla acasă pentru că era în ora de consultații, sosi alarmat:

— Ce-ai pățit, Gogule?

Gogu-i povesti pățania în două cuvinte și-i arătă brațul. N-avea nimic.

— Bun! zise doctorul Mihăescu independentul, stai cuminte pe scaun... să-ți fac ceva frumos...

Și într-adevăr, Mihăescu puse toată simțirea lui de cumnat și toată abilitatea medicului obișnuit cu de-alde astea, să facă «ceva frumos», sub ochii atenți ai lui Gogu, care-i tot spunea:

— Mai pune puțină vată... Așa... Și tifon... Și aici, mai sus... Ce spui, Teodora?... E bun?

Teodora nu mai putea de plăcere:

— Gogule, e grozav !... Parcă ai veni de la război...

*

Cu un bandaj spectaculos în jurul brațului drept, cu fața trasă după atîtea emoții și atîtea nopți de nesomn, cu glasul leșinat după atîtea zile de post aproape integral, Gogu stîrni senzație la club. Toți prietenii politici făcură cerc în jurul lui și-l obligară să mai povestească o dată și încă o dată cum s-au petrecut lucrurile, ce a spus el, ce a răspuns criminalul și așa mai departe. Și Gogu vorbea și vorbea, dar nu-i venea să-și creadă ochilor! Atîta interes, atîta admirație, atîta atenție pentru umila lui făptură. Asta nu mai e un succes, e un triumf ! Prin urmare, ideea, *ideea* a triumfat... Doamne Dumnezeule ! Prin urmare, există pe lumea asta dreptate ! Prin urmare, partidul va ști să țină seama de sacrificiul lui. Prin urmare... Vorbea și vorbea Gogu, dar fericirea lui în loc să crească, pălea. Vorbea și se uita împrejur neliniștit. Îl vedea pe Dumău... iar Dumău... îl vedea pe Mălaiu... iar Mălaiu... îl vedea pe Gălășeanu... iar Gălășeanu... Dar numai Mălăi, Dumăi și Gălășeni vedea... numai mărunței, pleavă, strînsură, caracudă... și nu din ăi mari... un Vintilă, un conu Alecu, un Miluță Barbut. Ăștia se aflau și ei la club, se plimbau, discutau, gesticulau, rîdeau, dar nici nu binevoiau să se apropie de el să-i vorbească... parcă nici nu l-ar vedea.

Gogu se înșela, totuși. Ăi mari l-au văzut și au și vorbit despre el:

— Ce spui, Vintilă? l-a întrebat conu Alecu pe Vintilă, făcîndu-i cu ochiul spre Gogu. Cam prea multă vată... și prea mult tifon...

— Nu-mi place, că-i risipitor ! răspunse Vintilă.

Muică, omenos, interveni:

— Lăsați-l în pace !... E încă un diletant în materie.

Așadar, conducerea s-a ocupat de Gogu. Dar Gogu nu știa și-și zicea, cu o amărăciune din ce în ce mai puțin deghizată de verva cu care povestea și care se

topea văzînd cu ochii: Va să zică nici asta n-a prins. Din pricina bolșevicului ăluia de Marin, m-am făcut iar de rîs. S-au dus dracului visurile mele de măreție în partidul național-liberal. N-am noroc și pace! Îmi rămîne fata pe drumuri. Ce porcărie!... Să-ți pui viața-n joc... și...

— Take! auzi el deodată mai multe glasuri împrejurul lui. Take face guvernul...

Macrodi venise cu știrea — și acuma dădea și amănunte. Uitînd că-i grav rănit, Elefterie sări în picioare să asculte. Lucrurile s-au petrecut pe la amiază. Take a fost chemat la palat.

— Domnule Take, i-a zis regele, țara are nevoie de un guvern de destindere.

— Mulțumesc, sire! Voi face tot ce pot spre binele tronului și al țării... Alegerile...

— Nu, nu! i-a spus regele. Nu vreau alegeri. Nu vreau tulburări... Fără alegeri...

— Maiestatea voastră dorește să guvernez cu parlamentul acesta?

— Pe cît se poate, domnule Take, pe cît se poate!

Tot grupul din jurul lui Macrodi începu să rîdă:

— Și Take a primit?

— Păi nu vă spun c-a primit?

Gogu era un om hotărît. Avea o fată... Adriana... Chestie de viață și de moarte. Deci, fără să spună bună seara cuiva, se strecură, pe nesimțite, afară și se repezi la mașină:

— Costel... la Take!... Fuga!

În mașină, Gogu își smulse bandajul pe care-l făcu mototol și-l zvîrli, dezgustat, deoparte... Ducă-se dracului! Toată speranța e în Take. Take e fostul lui șef. În ochii lui Take are titluri nenumărate care-i dau dreptul să pretindă un loc în guvern. Că o fi Take supărat că l-a părăsit și a trecut la Ionel? Take e un om politic prea rutinat să se supere. Un adevărat om politic se supără numai dacă supărarea-i aduce un profit. Și ce profit poate avea Take, dacă ar fi supărat pe Elefterie! Nici unul! Take e băiat bun! Take nu poate uita așa de ușor că amîndoi au luptat la Paris în timpul războiului. Take nu poate fi supărat pe Gogu al lui.

Şi într-adevăr, Take nu era de loc supărat. Cînd îl zări pe Gogu, îi strigă, peste capetele zecilor de gazetari care-i asaltaseră biroul:

— Să trăieşti, Gogule!... Un moment, să isprăvesc cu dumnealor!

Apoi continuă să dicteze:

— « Oricare alt om politic n-ar fi acceptat această situaţiune. Dar eu îmi dau perfect seama de sacrificiul pe care-l fac şi sînt convins că fiecare va înţelege jertfa mea»... Asta-i tot!... Bună seara, băieţi!

Cum plecară gazetarii, Elefterie se repezi la Take şi-l îmbrăţişă cu lacrimi de bucurie în ochi:

— Take, sînt fericit că, în sfîrşit, ţi-a ajutat Dumnezeu şi ai ajuns prim-ministru!... Ce faci cu mine?

Emoţionat, Take-i răspunse:

— Te fac director general al Loteriei statului! E bine?

Gogu era desperat că Take nu-l înţelege:

— Cum să fie bine, Take? De douăzeci de ani fac politică de curat sentiment alături de tine. În 1908, te-am slăvit la Tîrgovişte cu cele mai frumoase cuvinte. În alegeri, te-am apărat cu viaţa mea împotriva atentatelor încercate de duşmanii noştri. La Paris, am trecut amîndoi prin suferinţele grele ale bejeniei. Şi acuma, cînd, din mila domnului, ai ajuns şef de guvern, mă faci slujbaş la loterie?

— Şi ce vrei, Gogule dragă?

— Vreau să fiu ministru, Take! strigă deznădăjduit, Elefterie. Ministru! E dreptul meu, Take... Nu uita că...

Take socoti inutil să afle de la Gogu ce nu trebuie să uite şi-i răspunse la fel de deznădăjduit:

— Gogule! Eşti greşit informat. Sînt prim-ministru! Dar numai pentru o lună!... O lună...

— Nici nu cer mai mult, Take!... O lună să fie!... Poate să fie şi mai puţin de o lună!... Şi trei săptămîni... Şi două săptămîni... Şi o săptămînă... O singură săptămînă, Take — şi mi-ajunge... Gîndeşte-te, Take!... Am o fată... Pe Adriana!... O cunoşti!... Fă-mă, Take, ministru şi o să mă rog lui Dumnezeu

pentru tine!... O săptămînă, Take, o singură săptămînă ministru!... Vreau să fiu fost ministru, Take!

Take îl asculta pe Gogu și i se sfîșia inima în bucăți. Bietul Gogu habar n-avea că lista guvernului i-a fost impusă de rege. Dar cum să i-o spună? Ar fi prea mare umilința. Invocă, deci, un pretext:

— Nu se poate, Gogule! Sînt alții mai bătrîni decît tine în partid și o să se supere.

Cu o durere cumplită în glas, Gogu, istovit de atîtea necazuri, îi răspunse:

— Nu se poate, zici!... Păi de ce să nu se poată, Take dragă? Pentru că nu sînt proprietar de gazetă ca escrocul ăla de Stănică Popescu? Pentru că nu sînt cirac de-al lui Arghir? Pentru că n-am casa lipită de a ta, ca prietenul tău Naie Copăcel? Ce-mi vii cu povestea asta c-o să se supere?... Dar de supărarea mea de ce nu ții seama, Take?

— Nu pot, Elefterie dragă... Degeaba!

Elefterie, care vedea că stăruințele lui sînt fără ecou, se ridică:

— Bine, Tăkiță, am isprăvit! De azi înainte nu mai merg cu tine!

Se îndreptă spre ușă, ieși, împinse ușa după el, o deschise iar — și vesel, parcă nici n-ar fi fost Gogu de adineauri, îi strigă lui Take din prag:

— Să mă ierți c-am uitat... Mi-a povestit-o Mălaiu... Știi ce a spus azi dimineață Arghir, cînd se vorbea că vei fi poftit la palat?... « Take să facă guvern de destindere? Regele vorbește de nevoia destinderii — și să-l cheme pe omul cel mai pătimaș cu putință? Vrea ordine — și să-l aleagă pe omul care amenință cu revoluția și cu cascada tronurilor? Vrea economii — și să-l numească pe prototipul risipei? Vrea cinste — și să-l pună pe Take pungașul?»... Sînt vorbele lui Arghir, Take dragă... Țineam să te informez, pentru că știu c-o să-ți facă plăcere... Doar ți-e prieten!...

Clipi din ochi, fericit că-l vedea pe Take roșu ca focul, trase iar ușa după el și iar o deschise:

— Dar să știi, Take dragă, că voi rămîne cu amintirea că ești un băiat șarmant!... Pa!

Și trînti ușa, cu furie. Nu mai putea!

III

Conu Alecu intră radios la Ion Ion Viziru, care era de cîteva zile prim-ministru al țării:

— Ionele, am pentru tine o veste bună.

— Da? întrebă Ionel indiferent.

— Ne-au sosit darurile englezilor.

Interesul lui Ionel se trezi brusc:

— Serios? Cînd?

— Mi s-a telefonat acum zece minute!

Premierul se bucură sincer. Crescătorii englezi făgăduiseră că vor trimite în țară vaci, tauri, porci și păsări de rasă pentru reproducție, spre a fi împărțite țăranilor cu gospodăriile ruinate de război — și s-au ținut de

cuvînt. Gestul îl mişca mult pe Ionel, care era foarte sensibil la asemenea atenţii.

— Prin urmare, gentlemenii tot gentlemeni rămîn! zise el, mulţumit... Şi cîte bucăţi?

— Cam la vreo sută de vaci şi de tauri...

Lui Ionel nu-i plăcea imprecizjunea aceasta — mai cu seamă cînd era la mijloc Alecu.

— Nu, te rog! Nu « cam »... Spune-mi exact: cîţi tauri şi cîte vaci?

— Opt tauri şi o sută şaptezeci şi nouă de vaci...

Fostul inginer de cale ferată Ionel era foarte tare în matematici, aşa că adunarea fu pentru el o jucărie.

— Adică o sută optzeci şi şapte în totul. Asta se cheamă la tine « cam la vreo sută »?

Alecu rîse, cu rîsul lui bun:

— Vrei să zici că am făcut o greşeală de stil?

— Nu de stil, ci de adunare...

— De ce, Ionele dragă! O sută optzeci şi şapte, nu-i nici o sută, nici două sute. E « cam » la vreo sută. N-am spus « o sută »... ci cam la vreo sută, fiindcă e « cam » la vreo sută...

— Da! Dar parcă e ceva mai aproape de « cam » la vreo două sute, nu?...

Oftă şi-i zise tandru:

— Ah, Alecule, Alecule, n-ai leac!... Nici în mormînt n-o să te astîmperi...

Dar se reculese îndată şi îşi reluă aerul serios de om cu răspunderea ţării:

— Mie-mi dai şase tauri şi o sută cincizeci de vaci. La o sută cincizeci de vaci, şase tauri e tocmai bine. Restul împarţi cu cine vrei tu.

Alecu încercă să se opună:

— D-apoi bine, Ionele, nu ţi se pare că exagerezi? Tu să iei tot... şi noi...

Ionel se supără:

— Un lucru te-aş ruga să-mi spui, Alecule dragă: cui i se spune « porcu » în ţara romînească? Mie sau ţie? Şi te mai miri?

Alecu înţelese că orice discuţie pe terenul acesta nu va duce la nici un rezultat practic.

— Ai dreptate, Ionele! mormăi el, resemnat. Să nu mai vorbim nici de vaci, nici de boi.

— Așa, Alecule! Mai bine, spune-mi ce facem cu nota francezilor?

— Care notă?

— Nu știi?

— Habar n-am!

— Credeam că ți-a spus-o Vintilă! Azi-dimineață am primit o notă prin care guvernul francez, în termeni foarte delicați, își exprimă dorința... te rog reține acest lucru: își exprimă dorința ca Romînia să suporte cheltuielile de întreținere ale armatei lui Franchet d'Esperey cît timp a ocupat Banatul.

— Și pe ce chestie să-i plătim noi pe soldații francezi?

— Uite pe ce chestie: guvernul francez zice că noi, cînd am pornit ofensiva împotriva Ungariei, ne-am folosit de francezii care se aflau în Banat ca o aripă a armatei noastre, așa că, acoperiți de flancul stîng, am putut fără grijă să înaintăm spre Budapesta!

— Și ce vrea?

— Să plătim! Asta vrea! Nu ne cere banii îndată, dar ar vrea să fim de acord ca la lichidarea conturilor dintre noi și Franța să ținem seama de acest lucru. Îți place? Tu ce crezi să le răspundem?

— Dar Muică ce spune?

— Lasă-l pe Muică! Muică are treabă.

Într-adevăr, Muică, noul ministru de externe și unul dintre cei mai distinși oratori liberali, era foarte ocupat în zilele acelea: făcea propagandă electorală în Ardeal, cu consemnul: la cap lui Dacu!... Jos ardelenii!... Deci, cu ministrul de externe nu era nimic de făcut.

— Uite ce cred, Ionele! zise Alecu. Nota asta nu poate decît să ne facă plăcere. E un document foarte util. De aceea să răspundem guvernului francez că mai întîi și întîi luăm act cu deosebită satisfacție de faptul că Franța ne confirmă în mod oficial că armata franceză ne-a dat concursul la ocuparea Ungariei... Știi... tot zicea lumea că numai ai noștri au furat! Acu să afle lumea că au mai furat și de-ai lor.

— Se aprobă! rîse Ionel. Mai departe!

— În al doilea rînd să arătăm că această confirmare pune capăt afirmațiilor tendențioase după care acțiunea romînă contra Budapestei ar fi fost o aventură de-a noastră, care n-avea nici aprobarea, nici sprijinul Franței.

— Din ce în ce mai bine! se agită Ionel în fotoliu.

— De aceea, date fiind aceste condițiuni, noi ne considerăm ca foști aliați ai Franței și în această campanie.

— Firește! E cît se poate de logic.

— Și dacă sîntem aliați, Franța n-are decît să-și susțină singură cheltuielile pe care le-a făcut cu armata.

Era atît de mulțumit Ionel de soluție, încît socoti că trebuie să-l răsplătească pe «porcu», printr-un act de generozitate:

— Bravo, Alecule! Uite, pentru că ești un porc deștept, îți mai dau un taur. Adică nu.... o vacă!

Și ca să nu-i mai dea lui conu Alecu răgaz să răspundă, se ridică grăbit:

— Hai, că ne așteaptă!

În camera de consiliu găsiră și pe ceilalți membri ai guvernului.

— Cum stăm cu legea chiriilor, Georgel? îl întrebă premierul pe Mînzescu, ministrul muncii și al ocrotirilor sociale. Sîntem de trei zile la guvern și încă n-am dat țării o lege a chiriilor?

Simțeau amîndoi — și el și ministrul muncii — că sînt în întîrziere. Legea chiriilor este un ritual sfînt, de la care nu se poate abate nici un guvern. Program de guvernămînt fără o nouă lege a chiriilor este de neînțeles. Ziarele sînt pline cu reportaje în jurul conflctelor grave dintre chiriași și proprietari: chiriași evacuați cu sila, chiriași bătuți, chiriași uciși de proprietari; proprietari bătuți sau uciși de chiriași. Războiul dintre proprietari și chiriași este fără îndurare. Liga chiriașilor cere legi în favoarea chiriașilor. Liga proprietărilor cere legi în favoarea proprietarilor. Și fiecare guvern serios vine cu cîte o lege inspirată de o singură grijă: ca la numeroasele categorii ale celor care pot fi evacuați să adauge o nouă categorie.

— Principiul l-am stabilit! zise Mînzescu. Venim cu o prelungire a contractelor.

— Dar cu asta n-am făcut nimic! Situația va fi aceeași

— Ba nu! De la beneficiul acestei legi excludem pe cei care nu sînt cetățeni romîni!

Ionel se arătă și mai nemulțumit:

— Nu e bine! O să se creeze două categorii de proprietari: unii care au chiriași străini și-și pot evacua chiriașii, și alții care au chiriași romîni și nu-i pot evacua... Nu e drept!

— Cred și eu! zise Alecu. Adică pentru unii proprietari mumă și pentru alții ciumă?

— Ce-ți spuneam? făcu Ionel. Trebuie schimbată dispoziția asta. Altceva?

— Toți proprietarii care azi sînt chiriași, chiar dacă au dobîndit imobilul după război, au dreptul să-și evacueze chiriașii. . .

Lucrul acesta-i plăcu lui Ionel:

— Asta da!

— Țărăniștii fac gălăgie și-i agită pe cei de la Liga chiriașilor! făcu Mînzescu. Cum? zic ei. Îmbogățiții de război dacă au izbutit să-și cumpere un imobil numai cu o zi înainte de votarea legii — să-i poată evacua pe chiriașii care locuiesc acolo de ani, sub pretextul că se mută în casa lor, ei, tata, mama, bunicii, frații, cumnații și verii pînă la gradul al cincilea!

— Așa? întrebă Ionel cu dispreț. Se agită? N-au decît să se agite!. . . Dar stai, dragă!. . . Parcă Jenică mi-a spus ieri ceva care nu-mi place de loc: prin proiectul comisiei care lucrează la justiție nu pot fi evacuați muncitorii asigurați la casa asigurărilor sociale!. . . Ce-i asta?... Bolșevism?... Au pătruns bolșevicii pînă la Ministerul de Justiție?

Jean Tchaș îl liniști:

— Domnule Viziru, nici o grijă! Au încercat, dar nu le-a mers! Am șters chiar eu, cu mîna mea, articolul ăsta!

— Foarte bine! Să fii cu ochii-n patru! Bolșevicii atîta așteaptă! Să-și poată bate joc de noi!

Mărguleanu, ministrul de interne, îi întinse lui Ionel o broșură:

— Un document senzațional. O ispravă de-a lui Crai-Voievod.

Ionel răsfoi cărțulia și de la primele pagini se opri și citi în gura mare:

« Unirea cu regatul este și rămîne pentru noi un balast de prisos de care trebuie să scăpăm cu orice preț » . . .

Generalul Sarmală, ministrul comunicațiilor, chicoti:

— Îl doare, săracu, « Reșița » !

Conu Alecu întoarse capul spre el:

— Parcă pe noi nu ne doare? . . . Asta nu înseamnă să ccrem să ne dezlipim de Ardeal !

Reflecția lui Alecu reținu atenția lui Ionel:

— Păcat că nu putem folosi argumentul lui Alecu în presă !

Rîseră cu toții, apoi Ionel le făcu semn să se facă liniște și citi mai departe:

« Acestea sînt perspectivele care ni se deschid, dacă nu vom avea tăria ca, luptînd pentru dezlipirea de regat, să devenim independenți ! »

Ionel îi dădu înapoi lui Mărguleanu broșura:

— Și stai să vezi ce o să se mai plîngă după alegeri . . . Dar cu Neață ce se mai aude?

— I s-a risipit tot partidul în vînt ! răspunse Mărguleanu. A rămas cu vreo cincizeci de parlamentari. Ceilalți sînt gata să treacă la noi, dacă-i lăsăm să-și ducă la capăt afacerile pe care le-au început pe la diverse ministere.

— Ba o să se facă mai buni dumnealor și o să se înscrie la noi și fără condiții . . .

Noul ministru al industriei, Vasile Grassu, un domn grav, cu barbă neagră, avea ceva de spus:

— Apropo de afaceri: am dat la ministerul meu de ceva nostim. Din taxa de doi la sută asupra mărfurilor importate și exportate s-a strîns în trei ani un fond de trei sute treizeci și șapte milioane . . . Ieri, cînd am preluat situația, am găsit o sută douăzeci și trei milioane la casa de depuneri și trei milioane numerar în casa ministerului . . . Atît !

— Și restul? întrebă conu Alecu.

— Am cercetat și am aflat: douăzeci și cinci de milioane s-au dat cu împrumut Băncii țărănești a lui Neață, zece milioane Băncii Chrissoveloni, vreo trei

milioane pentru propaganda în Franța și în Italia, cîte o sută de mii fundațiilor care poartă numele lui Neață, șaptesprezece milioane pentru construcția Academiei de comerț, dar banii au dispărut fără să se fi cumpărat o cărămidă măcar, un milion I. O. V.-ului și peste o sută cincizeci de milioane au intrat în buzunarele amicilor lui Neață.

— Se știe cui?

— Am lista!

Ionel îi zîmbi lui Mărguleanu:

— Ce spui? O să pună și ăștia condiții, înainte de a se înscrie la noi?

Tema stîrni elocința generalului Sărmală, ministrul comunicațiilor:

— Am și eu ceva... Dosarul contractelor Skoda și Brutinel... Skoda trebuia să furnizeze căilor ferate optzeci de locomotive noi și să repare cinci sute de locomotive vechi. Totul trebuia plătit în monedă cehoslovacă. Fiecare locomotivă trebuia să ne coste patru milioane patru sute de mii de coroane și repararea fiecărei locomotive, cîte trei sute de mii de coroane. În loc ca guvernul să-și procure, la încheierea contractului, coroane care-și aveau atunci cursul de șaizeci și nouă de bani, a lăsat să treacă timpul, ca să fim siliți să achităm comanda, acuma, cînd coroana a ajuns la trei lei, adică de patru ori și ceva mai scumpă. Așa că fiecare locomotivă în loc să ne fi costat trei milioane două sute de mii de lei după cursul de atunci, o să ne coste treisprezece milioane.

— Bună afacere! zise admirativ conu Alecu.

— Nu te grăbi, că de-abia începe. În jurnalul consiliului de miniștri prețul reparării unei locomotive este fixat la trei sute de mii de coroane. Dar în contractul încheiat pa baza jurnalului nu se ține seama de asta și se prevede că prețul reparației va fi acela prezentat de fabrică la predarea locomotivelor. Și cu cît credeți că a facturat fabrica o mașină reparată? În loc de trei sute de mii de coroane, cîte un milion o sută de mii.

— Și șperțul cine l-a luat? întrebă conu Alecu, care cădea dintr-un extaz în altul.

— Aceiaşi care au luat şperţul şi la contractul Brutinel! răspunse, abil, Sarmală, care nu voia să dea nume. Brutinel trebuia să ne furnizeze trei sute de locomotive. Contractul prevede că dacă statul rămîne în întîrziere cu plata unei singure rate, firma Brutinel are dreptul să-şi ia înapoi toate locomotivele, fără să restituie banii primiţi pînă atunci. Din combinaţia asta cu Brutinel, statul nu pierde decît patru miliarde şi jumătate.

Cu un aer obosit, Ionel întrebă:

— Mai avem ceva de spus în chestiunea asta?

— Eu aş mai avea! zise Grassu, ministrul industriei şi comerţului. Ce facem cu Traian Săpunaru? E o istorie întreagă cu hîrtia. O combinaţie de milioane... Am aici dosarul...

Şi vru să-şi producă dovezile, dar Ionel îl opri:

— Nu, Grassule, lasă-l pe Traian în pace. Traian e un băiat excelent. Ne aduce mari servicii. E un adevărat patriot. Avem în el un prieten... Ceilalţi, însă... ceilalţi... hm! Aş vrea să-i văd să spună o vorbă. O singură vorbă. Atîta le-ar trebui, ca să-i facem să simtă că justiţia n-a murit încă în ţara romînească...

Îl fixă necruţător pe Tehaş:

— S-a auzit, Jane? Şi apropo!... Pe Finkelstein! Să mi-l arestezi îndată pe Finkelstein. Aureanu a devenit obraznic. Uită acest domn că eu n-am murit încă. Să-l văd ce o să spună cînd o să-l bag la răcoare pe Finkelstein. Auzi? Mîine să-l văd la Văcăreşti. Şi să mi-l tunzi. Să se învețe minte Aureanu... Unde-şi închipuie dumnealui că se află? În ţară cucerită?

Era mînia omului sigur că poate pedepsi pe cel păcătos.

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă conu Alecu, care bănuia că Ionel a avut o neplăcere personală din partea lui Aureanu.

În cîteva cuvinte, Ionel povesti cum s-a întîlnit azi-dimineaţă la Banca Naţională cu Aureanu, care i-a strigat în gura mare:

— Iar ai început cu bonurile de tezaur şi cu Finkelstein, domnule Viziru!... (L-a luat cu « domnule Viziru!») Află, domnule Viziru, că n-o să-ţi meargă aşa de uşor. Voi aduce în faţa întregii ţări romîneşti dovada că

toată campania întreprinsă de dumneata este o nedemnă înscenare electorală şi te voi sili să dai socoteală acestui biet popor romînesc, a cărui linişte o primejdueşti dumneata numai cu scopul de a putea ca, prin sugestie, să smulgi cîteva mandate în plus.

— Se poate, domnule Aureanu — i-a răspuns Ionel să-mi ceri să dau nu ştiu cui ce socoteală, dar te sfătuiesc să mai ai puţină răbdare... şi o să vedem dacă pînă atunci dumneata şi domnul general veţi mai fi în stare să mai puteţi cere să dau cuiva socoteală.

Dar Aureanu, în loc să tacă, a continuat să fie impertinent:

— Nu uita, domnule Viziru, că noi am plecat de la putere după ce am completat şi parafat dosarul ultimei dumneavoastră guvernări!

Domnii miniştri ascultau şi schimbau priviri între ei.

— Vă place obrăznicie? îşi încheie Ionel relatarea. Să-mi vorbească mie aşa! Ai înţeles ce ţi-am spus, Jane? Să mi-l arestezi îndată pe Finkelstein... şi să poftească după aceea să vină domnu Aureanu la mine să mă roage în genunchi să-i iert afacerea cu bonurile de tezaur.

Şi uitînd unde se afla, Ionel adăugă:

— Nu, domnilor, dreptatea încă n-a murit în ţara romînească!

Uşa se deschise şi Vintilă apăru, în haina lui plină de urme de sosuri!

— Unde ai fost, Vintilă? îl întrebă premierul pe fratele său, Vintilă, noul ministru al finanţelor.

— La sinagogă! răspunse Vintilă, cu simplitate.

— Cum merge? întrebă conu Alecu.

— Bine!

— Lume multă? se interesă Mărguleanu.

— Toată negustorimea din Lipscani.

— Unde asta? se informă generalul Sarmală.

— La Templul coral! îl lămuri Gherlescu.

Vintilă venea de la Templul coral, unde, prin Elly, membru în comitetul executiv al partidului liberal şi preşedintele comunităţii israelite, se organizase o întrunire electorală a liberalilor.

Ionel vru să ştie dacă întrunirea a avut succes:

— Şi ăia... ce au spus?

— Elly-mi zicea că manifestele au făcut ravagii în Văcăreşti.

— Care manifeste? întrebă Sarmală. Alea cu «bestiile roşii»?

— Dimpotrivă! rîse Mărguleanu. Alea în idiş.

— Aşa? se arătă Sarmală curios. N-aveţi vreunul pe aici?

Vintilă scoase din buzunar un manifest. Sarmală îl despături şi văzu fotografia lui Vintilă în mijlocul unui text cu semne ciudate.

— Phiii! se apucă Sarmală să se scarpine la ceafă. Uite-l pe conu Vintilă al nostru cuşăr...

Gluma lui Sarmală era rostită cu un accent atît de convins, încît rîse pînă şi cruntul Vintilă. Sarmală se mai uită o dată la manifest şi se scărpină iar la ceafă:

— Şi ce slove au... minoritarii! Parcă ar fi de-alea... cum le zice, mă, fire-ar... d-alea... de nu le poţi citi... spune tu, Gherlescule, că tu doar eşti băiat cu carte.

Ministrul instrucţiei publice, însă, nu ştia ce vrea Sarmală şi-şi îndreptă ochii, implorator, spre Ionel.

— Hieroglife! decise Ionel.

— Uite-aşa! se bucură Sarmală ca un copil. Eloglife... Ptiu, fire-ar... Şi au izbutit ei, cu semnele astea, să mi te vrăjească pe matale, coane Vintilă? Asta de cînd cu tratatul, nu? Ai dracului 'oţi!... Au ajuns să-i alinte ai noştri! Păi ştiţi ce zic eu? Că tare mă tem că dacă ne purtăm cu ei aşa, să nu şi-o ia în cap!

— Nu te necăji, Sarmală, nu te necăji. Uite aici!

Şi Mărguleanu întinse lui Sarmală un alt manifest, de astă dată cu fotografia fratelui Dinu, încadrat de un text care nu mai era în idiş, ci în romîneşte: «Jidanii vor să piardă ţara şi s-o prăpădească. De aceea, noi, liberalii, am ales semnul crucii. E lupta crucii contra păgînilor de jidani!»

Sarmală plesni manifestul cu dosul palmei:

— Aşa da! Aşa mai înţeleg şi eu!... E pe limba noastră!... Şi unde le-ai dat, Mărgulene?

— La țară!... Am răspîndit de-astea... milioane de exemplare!

— Bun! exclamă cu căldură Sarmală. Se aprobă. La țară... mda!... și la oraș... dă-i pe limba lor... cum le ziceai, coane Ionele?...

— Hieroglife!

— Așa... Dă-i, care va să zică, pe limba lor eloglifă... Bun, bun... Se aprobă!

— Merge! aprobă și Ionel. Ce ai făcut cu bugetul, Vintilă? E gata?

— Gata! zise Vintilă, care se scotoci prin buzunare și scoase dintr-un buzunăraș al jiletcii o hîrtiuță ceva mai mare decît un bilet de tramvai. L-am terminat încă de ieri.

Toți membrii guvernului erau acuma numai ochi și urechi. De hîrtiuța aceasta depindea nu numai soarta departamentelor lor, dar și cea a lor personală. Vintilă citi:

— Proiect de buget pe anul 1923... Ministerul de Război 925.019.042 lei... Ministerul de Finanțe 1.926.000.000, Internele 781.000.000...

Și băgă hîrtiuța în buzunar.

Mînzescu, ministrul muncii și ocrotirilor sociale, Gherlescu, ministrul instrucției publice, Jean Tehaș, ministrul justiției, Grassu, ministrul industriei și comerțului, rămaseră cu gura căscată. În cele din urmă, Tehaș vorbi:

— Dar, coane Vintilă, în afară de Război, Finanțe și Interne, mai sînt, slavă domnului, și alte ministere!

Imperturbabil, Vintilă răspunse:

— Mă iertați! N-au încăput în hîrtiuță... Dar pot să vă spun pe de rost... Justiția 224.724.580... Industria și Comerțul 93.784.750... Muncă și Ocrotiri Sociale 22.500.000... Lucrările Publice...

— Cum așa, coane Vintilă? protestă Mînzescu. Numai atît?...

— Păi se poate, coane Vintilă? se asocie și Jean Tehaș. Ăsta-i buget?

— E un buget de economii! zise Vintilă tranșant.

Jean Tehaș îndrăzni să observe:

— Dar văd că la Război, slavă domnului...

— Au cerut-o generalii! replică scurt Vintilă.
— Dar Internele?
— A cerut-o regele!
Întrebările miniștrilor nemulțumiți începură să-l sîcîie pe Vintilă Viziru, care se ridică și vorbi cu asprime tuturor celor de față:
— Domnilor, noi am venit să refacem țara, nu s-o sărăcim prin risipă, cum a făcut Neață... Asta e una... Apoi, țin să vă atrag atenția că acest buget nu este redus nici cu o centimă față de bugetul cu care a lucrat anul trecut guvernul lui Neață... Și, în sfîrșit, nu uitați, domnilor, că în bugetul nostru am introdus un nou capitol: fondul pentru credite suplimentare și extraordinare și fondul pentru diferența de curs și comision, din care ministerele se vor putea alimenta cu bani, ori de cîte ori vor avea nevoie...
Ceva mai înviorat, Gherlescu întrebă:
— Și la ce sumă se ridică fondul acesta?
— Două miliarde, șapte sute optzeci și nouă de milioane, opt sute șase mii, o sută optzeci de lei și cincisprezece bani!...
Toți miniștrii se înveseliră:
— Așa da, coane Vintilă!... Așa mai vii de-acasă, coane Vintilă!... Dacă este, este, coane Vintilă!... De ce n-ai spus-o de la-nceput?
Bucuria colegilor săi îl mai însenină pe Vintilă, care-i mustră tandru:
— Dacă nu sînteți oameni de înțeles? Nu v-am spus de la început că n-a încăput în hîrtiuță?
Ionel, plictisit de flecărelile astea deșarte, bătu în masă:
— Domnilor, ajunge... Regret, dar trebuie să constat că nu sîntem la înălțimea momentului... Am auzit aici reproșuri că s-ar fi alocat sume prea mari Ministerului de Război și Ministerului de Interne. Rău, domnilor! Acestea nu sînt vorbe de romîn. În orice caz, sînt vorbe care se potrivesc cuiva care încă n-ar fi aflat că țara e în primejdie și că în orice clipă am putea fi cotropiți de bolșevici...
Și, scurt, se întoarse către Mărguleanu, căruia-i vorbi pe același ton mînios:

— Ce e cu procesul? Ne ţinem de fieacuri şi am uitat de proces. Ce se aude pe acolo?

Ca să nu fie greşit înţeles, se adresă celorlalţi, ceva mai blînd, dar profesoral:

— Domnilor, să nu uităm că în acest moment, înainte de orice, trebuie să ducem la capăt două probleme mari şi vitale pentru ţară: alegerile şi procesul.

Ionel vorbea cinstit: procesul celor trei sute de comunişti, care începuse în Dealul Spirei a doua zi după ce a venit la putere, îl preocupa în aceeaşi măsură ca şi afacerile, dacă nu şi mai mult.

— Te ascult! îl pofti el pe Mărguleanu să vorbească.

— Azi pe la ora unu a depus mărturie Aureanu.

— Oo! făcu scurt Ionel şi mîinile i se înţepeniră în aşteptare.

— Aureanu a fost categoric! îşi continuă Mărguleanu raportul. Iată şi stenograma cu declaraţia lui: « Despre intenţiile mele şi despre ordinul arestării, pe care l-am dat imediat după votare, nu ştia nimeni nimic. De altfel, îmi iau toată răspunderea arestării congresiştilor afiliaţi la a III-a Internaţională!»

Ionel, de obicei ponderat şi în gesturi şi în vorbe, nu-şi mai frînă entuziasmul:

— Splendid! Tot bun romîn acest Aureanu! Adevărat romîn!

Sarmală era impresionat pînă la lacrimi:

— Ceartă, ceartă... dar cînd e la o adică... tot romîn de-ai noştri, sireacu!

Profund mişcat era şi Jean Tchaş, ministrul justiţiei, care-l întrebă pe Ionel:

— Ce spui, domnule Viziru? Îl mai arestez pe Finkelstein?

Ionel aruncă ministrului de justiţie o privire ucigătoare.

— Auziţi, domnilor, întrebare din partea ministrului nostru de justiţie! vorbi el întregului consiliu. Dacă să-l aresteze sau nu pe Finkelstein!... Dar bine, domnule Jean Tehaş, ce ai vrea dumneata? Să amestecăm afacerile cu problemele delicate ale ţării? Dar Aureanu le amestecă? Şi sîntem noi mai răi patrioţi decît el?

Şi din nou către ceilalţi:

— E bine de reţinut că Aureanu îşi ia în mod oficial întreaga răspundere a arestării. La un moment dat, asta ne-ar putea folosi... Mai e ceva pe ordinea de zi? Nimic?... Domnilor! Vă mulţumesc! Consiliul s-a terminat!

Cum îl văzu pe Ionel că trece în biroul său, şeful de cabinet veni să-l anunţe că avocaţii Cărăuşu şi Dragomireanu cărora le fixase audienţă la ora aceasta, au sosit.

— Să aştepte! se răsti Ionel.

Rămase o clipă locului în mijlocul încăperii, apoi se îndreptă spre birou şi se aşeză. Cu mişcări atente, de teamă parcă să nu i se deznoade încheieturile, scoase din sertar un dosar voluminos, pe care începu să-l răsfoiască în silă, ca şi cum înseşi acele simple şi nevinovate foi de hîrtie îi inspirau dezgust, numai pentru că pe ele erau aşternute diferite rapoarte, note ori plîngeri, în legătură cu procesul din Dealul Spirei.

— Ticăloşii!

O roşeaţă vie inundă subit chipul palid al primului-ministru. Bolşevicii!... Şi el să-şi piardă vremea cu ei, pe la procese, cînd toată lumea îi lichidează cu gloanţe. Toată lumea. Şi în ţările amice şi în ţările foste duşmane. Cel puţin în Italia, fasciştii îi vînează peste tot. La Veneţia au năvălit la cercul lucrătorilor de cale ferată, au rupt în bucăţi portretele lui Marx şi Lenin şi au distrus localul. La Bologna, fasciştii au ucis cîţiva bolşevici, în stradă; la Torino au incendiat camera muncii; la Modena şi Bari au comis atentate cu bombe... În Germania, de asemenea, fasciştii cîştigă teren. Deputatul Garcis a fost ucis pentru că denunţa actele «voluntarilor» fascişti care au drept program suprimarea bolşevicilor. Ziarele bavareze scriu pe faţă că bolşevicii nu sînt germani şi trebuie ucişi. În parlamentul german, pentru întîia oară după cincizeci de ani, deputaţii s-au luat între ei la bătaie. Patrioţii germani se reorganizează şi înlătură cu energie pe toţi

cei care le stau în drum. Nimeni nu știe cîte escadre de avioane, cîtă artilerie, cîte aruncătoare de mine, cîte muniții au toate statele germane, în ciuda tratatelor de pace care prevăd reducerea armatei, distrugerea fortărețelor și a surplusului de arme, supravegherea arsenalelor. Ofițerii monarhiști, care în timpul anarhiei din 1918—1919 au organizat «corpurile libere», își ascund tunurile, avioanele, bombele și cartușele, chiar pe moșiile lor. Trupele neregulate din Silezia, Prusia răsăriteană, Ruhr, Bavaria, Turingia au tunuri și le țin bine. Se fabrică avioane pe ascuns. Aviatorii militari s-au făcut aviatori civili, în așteptarea momentului cînd vor putea deveni din nou militari. Și comisia aliată parcă n-ar vedea toate astea. Dar le vede bine. Se ceartă englezii și francezii între ei, pentru viitorul Germaniei, dar toți ajută — sub o formă sau alta — Germania, pentru că toți urmăresc același scop patriotic: să scape lumea de comunism, care se întinde, se întinde mereu... Pînă și libera Franță e speriată. Mai cu seamă după congresul socialist din Tours, unde partidul s-a rupt în două: majoritatea, care a aderat la programul comunist și minoritatea care a rămas la Internaționala a II-a... Oamenii de răspundere din Franța, conducătorii politici ai republicii, adică francezii adevărați au, deci, motive să fie alarmați și să scrie în presa lor că internaționaliștii din Moscova, care au obținut majoritatea la Tours, nu pot avea nimic comun cu Franța și cu francezii și că francezii vor ști să apere Franța!... Peste tot, așadar, bolșevicii sînt tratați așa după cum merită... și numai el, care trebuie să răspundă de liniștea țării, să se poarte față de ei cu mănuși!... Asta nu!

Și, furios, Ionel împinse dosarul cît mai departe de el. Cu mănuși? Nu! Niciodată! Sună și, nerăbdător, se ridică și se grăbi înspre ușă, în întîmpinarea șefului său de cabinet:

— Spune acelor domni că...

Dar șovăi în ultima clipă:

— Sau nu!... Spune acelor domni să poftească!

Avocații Cărăușu și Dragomireanu — care, datorită relațiilor lor de prietenie cu rudele cîtorva inculpați,

pledau în proces — veneau, ca delegați ai apărării, să expună domnului prim-ministru condițiile în care se desfășurau dezbaterile la curtea marțială din Dealul Spirei.

Cel dintîi vorbi Cărăușu:

— Domnule prim-ministru, în proces sînt judecați inși, arestați unii cu ocazia grevei generale, alții bănuiți că ar fi amestecați în atentatul de la Senat — și, în sfîrșit — cei de la congresul socialist din mai. Sînt culpe cu totul diferite, care n-au nici o legătură între ele. Procesul a luat proporții care fac cu neputință o judecată normală: sînt peste trei sute de acuzați, o mie de martori, sute de confruntări. Cum este omenește cu putință să se stabilească, în asemenea condiții, gradul de vinovăție a acuzaților? Mai ales că la consiliul de război dezbaterile nu se consemnează, așa că judecătorii n-au nimic scris după care s-ar putea orienta la sentință.

Ion Ion, care în tot acest timp își privea dosul palmei drepte, își ridică, deodată, ochii mînioși spre Cărăușu:

— Și ce ați vrea dumneavoastră de la mine? Să învăț eu curtea marțială cum să judece?

— Nu...

— Atunci?

Dragomireanu, care-l văzu pe Cărăușu intimidat de tonul atît de puțin amabil al premierului, răspunse în locul lui:

— Dar nu numai pentru asta am venit, domnule prim-ministru! Am fi vrut să vă informăm asupra felului în care sînt tratați acuzații și...

Neînduplecat, Ionel îl întrerupse:

— Sînt perfect informat!

— Totuși! stărui Dragomireanu.

Primul-ministru găsi că acest individ e necuviincios și un moment se simți ispitit să-l poftească afară. Se răzgîndi, însă, îndată. În definitiv, își zise el, acest avocățel nu este decît un simplu misit al bolșevicilor, care, pentru un anumit onorariu, vorbește tot ce-i cere clientul. Îl lăsă, deci, pe Dragomireanu să vorbească — deși era nemulțumit de sine: constata că în mai puțin de zece minute a șovăit de două ori în hotărîrile lui.

— Bine!

Înviorat, Dragomireanu începu:

— Inculpații, domnule prim-ministru, sînt ținuți în fortul Jilava, la opt metri adîncime sub pămînt. Soarele nu poate pătrunde niciodată acolo. De jur împrejur numai zid și asfalt, umede și iarna și vara. Nu sînt nici încăperi destule, nici paturi. Oamenii stau claie peste grămadă cîte optsprezece-douăzeci într-un fel de despărțitură. Noaptea, unii din ei se întind pe scîndura goală... iar cei mai mulți se culcă de-a dreptul pe asfalt. Cele cîteva pături care se găscsc pe acolo sînt putrede și...

Sub privirea dușmănoasă a primului-ministru, Dragomireanu simți că i se taie răsuflul și se opri.

— Dar ce ar pofti dumnealor? îl auzi el pe Ion Ion. Regim ca la Athénée Palace? Sînt acolo în vilegiatură? Dacă nu pot să doarmă bine, e vina mea? Cum și-au așternut, așa dorm.

Cărăușu își permise să intervină:

— Domnule prim-ministru, încă ceva: noaptea comandantul pune santinentele să strige pe coridoare și pe la ușile carcerelor, din cinci în cinci minute: La nr.1 e bine!... La nr. 2 e bine!... și așa mai departe. Dinadins... ca să nu-i lase pe deținuți să doarmă.

— Eu nu înțeleg! se răsti Ionel. Ba ziceți că nu pot dormi pentru că nu li se dau plăpumi și saltele de puf, ba că sînt deranjați din somn de santinele. Astea sînt, să mă iertați, avocățisme... Altceva, vă rog!... Altceva mai serios aveți să-mi spuneți?

— Bătaia, domnule prim-ministru!

— Ei, ce e cu bătaia?

— Se bate, domnule prim-ministru! Toată lumea, în cap cu comandantul, bate. Orice este un pretext pentru bătaie... Ieri au fost bătuți groaznic vreo optzeci dc arestați...

Ionel îl străpunse cu privirea:

— De ce?

— Pentru că au cîntat *Internaționala*...

Cu o vehemență care făcu pc cci doi avocați să tresară, Ion Ion Viziru izbi cu palma în masă:

— *Internaţionala?* Şi dumneavoastră vorbiţi de « pretexte »?... Este *Internaţionala* un simplu « pretext »?

Dar deodată, glasul ascuţit de mînie, se îndulci — şi în locul strigătelor, gura lui Ionel emise o frază îndulcită de un zîmbet ironic:

— Aş vrea să aud ce ar spune bolşevicii, dacă ar auzi că avocaţii cauzei lor îşi bat joc de *Internaţionala* roşie... pe care o califică drept un « pretext » oarecare.

Se opri şi aşteptă, convins că delegaţii apărării se vor încurca în explicaţii. Spre dezamăgirea lui, însă, trebui să constate că atît Dragomireanu, cît şi Cărăuşu, nu se ţin decît strict în limita problemei care-i aducea aici.

— Domnule prim-ministru — zise Dragomireanu — arestaţii, după ce sînt bătuţi, sînt puşi în lanţuri şi închişi în carceră. Bărbaţii mai pot rezista. Dar printre cei închişi se găsesc şi femei. A trimite o femeie la carceră, e totuna cu a o condamna la moarte.

— Cine le pune să cînte?

Cuvintele tăioase ale lui Ionel n-aveau replică. De aceea Dragomireanu le înconjură.

— Tratamentul, domnule prim-ministru, a ajuns, în genere, atît de insuportabil, încît două sute de deţinuţi au declarat greva foamei. Ca represalii, direcţia închisorii a interzis să se aducă de mîncare şi celorlalţi deţinuţi şi le-a tăiat şi tutunul.

Ca şi cum s-ar fi temut ca Dragomireanu să nu uite, Cărăuşu interveni precipitat:

— Cîteva femei bătrîne care au făcut greva foamei n-au mai putut să rabde şi au cerut de mîncare. Şi li s-a răspuns că dacă au declarat greva foamei împreună cu ceilalţi două sute, nu pot primi de mîncare decît tot împreună cu ei...

Ionel arătă cazului un deosebit interes:

— Cine le-a spus asta?

Plin de speranţe, Cărăuşu îl informă:

— Maiorul Chireanu, comandantul închisorii...

— Chireanu? făcu Ionel pe faţa căruia se zugrăvi o satisfacţie nemărginită. Splendid!... E un cap juridic. Nu găsiţi?

Întrebarea era pusă atît de ritos, încît Cărăuşu trebui să găsească un răspuns:

— Nu-l cunoaştem personal, domnule prim-ministru!... Ştim numai că pune pe gardieni şi soldaţi să bată şi să supună femeile la tot felul dc umilinţi morale... Şi cînd femeile îndrăznesc să se plîngă, el le răspunde: « Sînt militar şi aici comand eu! Dacă o să vă poruncesc să vă urcaţi pe sobă, trebuie să vă urcaţi!» Nu de mult a pedepsit femeile să nu fie scoase la aer timp de două săptămîni. Femeile au trimis o plîngere domnului comandant al diviziei. Maiorul Chireanu, cum a aflat, a prelungit pedeapsa cu încă o lună. Nu se teme de nimeni.

Glasul lui Ionel se înăspri iar.

— De ce să se teamă? Dacă s-ar teme, n-ar fi militar. Dacă s-ar teme, n-ar fi azi comandantul închisorii... Şi-apoi, un moment, domnilor! Cred că ne-am depărtat de la chestiune. Mi-aţi cerut să vă primesc că să-mi vorbiţi de proces. Şi cînd colo, văd că-mi vorbiţi de lipsa de confort din închisori. Mărunţişurile astea, însă, nu mă privesc. Eu nu sînt intendentul închisorii, aşa că v-aţi adresat greşit mie. Dacă aveţi să-mi spuneţi ceva în legătură cu procesul în sine, poftim! Altminteri, ne pierdem vremea în zadar.

— Domnule prim-ministru — zise Dragomireanu — inculpaţii sînt păziţi în instanţă de cordoane de soldaţi cu revolvere în mînă şi cu degetul pe trăgaci...

— Sînt informat!

— Balcoanele, de obicei ocupate de public, sînt pline de soldaţi care păzesc şi de sus pe deţinuţi.

— Sînt informat!

— Pe estrada unde se află membrii curţii au fost aşezate două mitraliere cu ţevile îndreptate spre acuzaţi şi apărători.

— Dar, pentru Dumnezeu, sînt informat, domnule avocat! Este inutil să mi-o spui.

— Voiam să vă arătăm, domnule prim-ministru, în ce atmosferă se judecă procesul.

— Lăsaţi, domnule, atmosfera! Vorbiţi de proces.

— Curtea nu ne-a îngăduit să stăm de vorbă, ca apărători, cu acuzații... și numai după două zile de dezbateri am obținut autorizația.

Cele cinci degete ale dreptei lui Ionel se ciocneau cap în cap, furios, cu cele cinci degete ale stîngii, ca niște berbeci în bătălie.

— De vreme ce ați obținut autorizația, ce mai vreți? zise Ionel, cu un calm prin care străbătea supărarea.

— Ni s-au confiscat notițele ce ni le făcusem pentru pledoarie, domnule prim-ministru! îndrăzni și Cărăușu.

Ionel notă ceva rapid pe o hîrtie și zise:

— Altceva!

Dragomireanu și Cărăușu se consultară din ochi, după care Cărăușu vorbi:

— Este de datoria noastră, ca avocați și cetățeni ai acestei țări, să vă arătăm că procesul, așa cum se desfășoară, ia aspecte din ce în ce mai tragice. Ieri, în plină ședință, față de toată lumea, un soldat a pălmuit o studentă...

— De ce?

— Fiindcă i s-a părut că face semn unor acuzați care stăteau ceva mai încolo. « Vrei să te înțelegi cu ei?» « Nu vreau să mă înțeleg cu nimeni!» i-a răspuns fata. « Atunci le faci semne de dragoste!»

— Și a pălmuit-o? întrebă Ionel, în timp ce întinse mîna grăbit spre dosar.

— Da, domnule prim-ministru!

Ionel deschise dosarul, sigur că va găsi ce-i trebuie, pentru că abia îl răsfoise și citise raportul ședinței de ieri.

— Uite! exclamă el triumfător. Fata i-a răspuns: « Asta-i obrăznicie!» Și dumneata, domnule avocat, treci peste asta, ca peste un amănunt fără interes. Fata ce este?

— O acuzată.

— O acuzată! Foarte bine! Și dumitale ți se pare că o acuzată este în drept să vorbească așa unui soldat? În fața curții marțiale, o bolșevică să insulte armata!... Și dumneata, romîn, vii să aperi asemenea fapte, în fața mea, primul-ministru al țării...

Dragomireanu încercă să explice lucrurile:

— Domnule prim-ministru, fata nu este decît o acuzată, nu o condamnată şi n-a insultat armata, ci a protestat împotriva unei injurii nedrepte. Dacă aţi fi auzit cum striga: « Condamnaţi-mă, executaţi-mă, dar nu mă bateţi!» aţi fi înţeles ce groază a ajuns să le inspire arestaţilor bătaia...

— Înţeleg destul şi aşa! zise Ionel în doi peri.

— Acuzaţii, sleiţi de greva foamei, sînt aduşi în lanţuri, domnule prim-ministru! În timpul şedinţelor leşină unul după altul. Mulţi sînt scoşi din instanţă cu targa. Parcă e un spital, nu un tribunal, domnule prim-ministru.

— Toate cîte le povesteşti dumneata — răspunse Ionel — sînt bune şi frumoase. Dar de ce nu-mi spui cum se face că aceşti domni, care sînt în agonie, mai au chef să scoată publicaţii chiar în interiorul închisorii? Ce fel de agonie o fi asta?... Vezi şi dumneata ce scrie aici, în dosar... Prin 1920 domnii comunişti au scos o revistă *Fortul*... apoi *Jilava comunistă*...

— Daţi-mi voie, domnule prim-ministru, asta s-a întîmplat în 1920... Erau alţii...

— Alţii?... Dar în 1921, tot alţii au fost?... Uite aici! În primăvara lui 1921 au scos o publicaţie săptămînală *Cătuşa*... Iar în vara şi în toamna lui 1921 *Jilava comunistă* în romîneşte, *Jilavskaia* în ruseşte şi *Varaş Uják* în ungureşte... Unde vezi dumneata agonie, domnule avocat? Asta e treabă de oameni în agonie? Oameni în agonie nu scot reviste şi nu-şi propun să dărîme un regim de ordine.

Închise dosarul şi se ridică:

— Mă iertaţi, dar nu vă pot reţine mai mult.

Dragomireanu mai făcu o încercare:

— Domnule prim-ministru, lumea de afară ştie şi e foarte impresionată de...

Cu privirea îndreptată spre uşă, Ionel îi răspunse:

— Pe mine nu mă impresionează. Am dat şi voi da instrucţiuni ca tratamentul să fie omenos. Aceasta, însă, în măsura în care siguranţa statului nu este periclitată.

Resemnaţi, delegaţii se înclinară şi se îndreptară spre uşă, dar, pe neaşteptate, se auziră chemaţi de

către domnul prim-ministru, care, cu o amabilitate excesivă, le spuse:

— Domnii mei, îmi pare rău că trebuie să vă aduc eu aminte că ați venit aici într-un scop practic. Am luat act de cele ce mi-ați spus și voi dispune chiar azi să vi se restituie notițele care vi s-au confiscat și de care, desigur, nu vă puteți lipsi pentru pledoarie.

Imediat după plecarea celor doi delegați ai apărării, șeful de cabinet îl anunță pe Ionel că a sosit domnul Baioff și domnul Remus Vîlceanu. Ionel îi acorda audiența lui Baioff, în urma stăruinței lui Remus Vîlceanu, șeful Siguranței, care-i spusese:

— Domnule prim-ministru!... Domnul Baioff e « agent comercial ».

— Din partea cui vine?

— A lui Vranghel...

Ionel își zise că Vranghel este un om care nu doarme. Țara e împănată de agenții lui, recrutați dintre vechile cadre militare țariste, păstrate și răspîndite metodic în toate statele balcanice, sub controlul guvernelor apusene. Unități întregi din armata lui Vranghel, care au izbutit să fugă din Rusia Sovietică, se instruiesc acum, în uniformă sîrbă, bulgară ori turcească. Însuși Vranghel se intitulează comandant șef al armatei ruse și generalii lui, care-și zic « agenți comerciali », fac în unele orașe balcanice oficii de consuli. În țară, « agenții comerciali » ai lui Vranghel lucrează mult în zonele de la frontiera răsăriteană și se dedau la acțiuni de provocare împotriva Rusiei Sovietice, ocrotiți de autoritățile militare și polițienești. Despre Baioff, însă, Remus îl informă că a sosit numai de cîteva zile în țară și că face parte din corpul ofițeresc care comandă pe cei treizeci de mii de soldați țariști debarcați la Oradea Mare.

— Dar aceștia sînt puși sub comandă franceză! obiectă Ionel. De ce nu vine la mine un francez?

— Ofițerii lui Vranghel nu prea se înțeleg cu francezii!... Puteți să-l primiți pe Baioff. E un om de toată încrederea.

Recomandația lui Remus nu părea exagerată: Baioff era un gigant, cu nişte mustăţi proporţionate cu talia, şi cu ochi mici şi vii sub o pereche de sprîncene stufoase. Cum intră, « agentul comercial» Baioff, deşi în haine civile, luă poziție de drepţi:

— General Baioff... cu salutări din partea excelenţei sale generalul Vranghel!

— Cu ce vă putem servi, domnule general?

Sobru, « agentul comercial» Baioff îi răspunse în două cuvinte:

— Cu arme!

— Arme, domnule general, nu prea avem nici noi. Am ieşit din război săraci, dezbrăcaţi, dezarmaţi...

Mustăţile lui Baioff începură să se agite.

— Totuşi, excelenţă, lui Petliura i-aţi dat...

Ionel îşi întoarse capul spre Remus, pe care-l întrebă în romîneşte:

— I-ai spus tu ceva?

— Nu!

— Atunci de unde ştie?

Într-adevăr, alaltăieri, Ionel, ca prim act de guvernămînt, a dat lui Petliura, pe lîngă ceea ce Neaţă îi dăduse mai înainte, încă 18 tunuri, 180 de mitraliere şi 1100 de puşti. În afară de aceasta, şi-a luat angajamentul să ajute la echiparea regimentelor de infanterie şi cavalerie ale lui Petliura şi să recruteze pentru el « voluntari» din sînul ofiţerilor şi soldaţilor ruşi internaţi în ţară.

— De unde ştii dumneata că i-am dat? îl întrebă Ionel pe Baioff.

— De la un domn Jugănaru... cu care am făcut cunoştinţă azi!

Primul-ministru îşi muşcă buzele.

— Bine, domnule general, vom face tot ce putem.

Generalul Baioff se ridică. Ionel, din politeţe, îl întrebă:

— Şi unde aţi fost încartiruiţi?

Îi răspunse Remus, în romîneşte:

— Ofiţerii la Oradea Mare... şi trupele în satul Volenţa. Neaţă a construit acolo un lagăr imens.

— Trebuie să coste multe parale!

— Ochii din cap!

« Lagărul nu strică! își spuse Ionel. Dar pentru toată risipa asta de bani, o să-l pun pe Neață să dea socoteală, dacă nu e cuminte.»

— Ne-am înțeles, domnule general! se adresă Ionel lui Baioff, dîndu-i mîna. În cîteva zile, vom rezolva chestiunea.

Rămas singur cu Remus, premierul dădu curs liber năduful ui:

— Este de netolerat cu țărăniștii ăștia! Peste tot își vîră nasul!... Te rog, Remus, să supraveghezi bine pe acești « agenți comerciali», să nu intre în relații de afaceri cu Jugănaru! Te fac răspunzător.

— Am înțeles, domnule prim-ministru!... Și să nu uit: am primit azi dimineață vizita unui personaj foarte interesant... cu care ar fi bine să stați de vorbă și dumneavoastră!

— Iar un agent comercial?

— Mai mult decît un agent comercial.

— Despre cine e vorba?

— Despre Mahno!

Despre Mahno premierul știa și citise și interviurile apărute în presa din capitală.

— Mahno! Cum să nu! Să poftească!... Oricînd, cu plăcere... Mîine după masă, la 5, e bine?

IV

Campania electorală era în plină desfăşurare. Taberele în luptă erau clar definite. De o parte liberalii, cu tot aparatul electoral: militar, administrativ, juridic şi poliţienesc; de partea cealaltă, opoziţia, compusă din ţărăniştii lui Jugănaru, aşchiile partidului conservator democrat al lui Take, fărîmiturile partidului poporului de sub comanda lui Neaţă, rumeguşul partidului conservator-progresist al lui Ghiolman, frîntura social-democrată ruptă din partidul socialist după congresul din mai, fiecare din aceste grupări, întărită prin proaspete forţe politice flotante: noii îmbogăţiţi de război, speculanţii de valută, imobile şi alimente, ambiţioşi aventurieri independenţi, grupaţi într-un lung şir de ligi, care,

cît era ziua de mare, tratau, încheiau şi desfăceau, ca să refacă îndată, carteluri şi fuziuni.

— Fuzionăm, sau numai cartel?

— Ce mai încolo-încoace? Fuzionăm! Eu preşedinte — tu vice-preşedinte!

— Ba să mă ierţi! *Eu* preşedinte — şi *tu* vice-preşedinte.

— Asta s-o crezi tu! În definitiv, tu ce aduci? Capitala o ai? N-o ai! Dar băieţi de nădejde ai?... N-ai!... Aşa că, mă gîndesc dacă face în totul să mai stau de vorbă cu tine!

— Bine! Fie şi aşa! Eu vice-preşedinte şi-mi rezerv Prefectura capitalei.

— Ba mai haxina! Prefectura capitalei e a mea şi n-o dau nici mort.

— N-o dai? Fii sănătos. N-o dau nici eu. Salutare şi n-am cuvinte!... Am plecat!

— Opt cu a brînzei... Stai! Ştii ce? Să lăsăm încolo fuziunea şi să facem numai cartel. După alegeri, om trăi şi-om vedea! E-n regulă? Bravo, neică! Bate laba!

Se certau, se împăcau — scurt, pînă se fixară definitiv grupele electorale şi listele de candidaţi, şefii politici avură de muncit, nu glumă! Ca şi cu propaganda. Propaganda era o muncă grea, aprigă şi costisitoare. Opoziţia lupta pentru democraţie. Dar şi guvernul, tot pentru democraţie lupta. Ba, guvernul avea un program şi mai democratic decît opoziţia, dar, din nefericire, dată fiind răspunderea mare pe care o avea faţă de popor şi de ţară, dacă era pentru democraţie, era silit să fie împotriva naţional-ţărăniştilor şi a « bolşevicilor». Şi, spre regretul guvernului, bolşevici erau mulţi, fără număr. Toată opoziţia. Oricine era contra guvernului, era implicit bolşevic. Sau, ca să fie socoteala mai simplă: cine nu era membru al partidului naţional-liberal, era bolşevic. Dacă-ţi reclamai cartea de alegător, erai bolşevic. Dacă nu te arătai mulţumit de legea chiriilor, erai bolşevic. Dacă cereai exproprierea proprietarilor pînă la două sute hectare, erai bolşevic. Ţara era astfel împărţită în două categorii de locuitori: membri ai partidului naţional-liberal şi bolşevici. Generalul Artur Mărguleanu, ministrul de interne, dăduse un ordin

circular: « Arestaţi pe cei care fac propagandă bolşevică». Şi în asemenea operaţii, jandarmii se orientau perfect:

— Hei, domnu! Liberal?

— Nu sînt liberal... sînt...

— Aha... am înţeles! Parastasul tău de bolşevic! Hai la post!

Din acest punct de vedere, situaţia opoziţiei era mult inferioară guvernului: opoziţia nu putea acuza guvernul de « bolşevism». Să fi îndrăznit, ar fi rîs şi curcile de ea. Lupta era, deci, inegală. Guvernul, mereu cu sentimentul marii răspunderi faţă de ţară, se folosea cît putea de avantajele lui — şi-şi proclama democratismul aproape cu furie.

— Partidul liberal — zicea fratele Dinu pe la întruniri — s-a pus totdeauna în fruntea mişcărilor largi, generoase, democratice. Noi, liberalii, putem să ne numim, cu adevărat, partid al poporului. Pentru a feri ţara de tulburări, noi, democraţii liberali, am ţinut o fericită cumpănă între concepţiile burgheze şi socialismul înaintat. Sîntem socialişti... Din acest punct de vedere, partidul liberal este partidul cel mai înaintat în cadrul societăţii romîne care vrea să progreseze liniştit şi fără salturi revoluţionare.

Un alt gen de propagandă era cel întruchipat de domnul Jean Tehaş, ministrul justiţiei, supranumit Şoimul Oborului, care în zona lui de influenţă risipea mărinimos, în dreapta şi-n stînga, tot tezaurul cultural agonisit de el prin lectura *Revistei călătoriilor*, a *Veseliei*, a *Furnicii*, a *Bibliotecii pentru toţi* şi a colecţiilor de popularizare a ştiinţei. În faţa unui public numeros, entuziast şi care nu pricepea nimic din tot ce-i debita boierul de la tribună, domnul Jean Tehaş începea, de obicei, prin a face elogiul « şefului»:

— A uni cugetarea cu acţiunea este extraordinar, este a fi Cezar... A uni energia cuvîntului, cu energia voinţei, este minunat, este a fi Danton. A uni frumuseţea formei cu claritatea ideilor este sublim, este a fi Mirabeau. Acestea toate formează privilegiul pe care natura l-a dat lui Ion Ion Viziru...

Apoi se ridica la tribună, din rezerva inepuizabilă a partidului, cel mai autorizat reprezentant al propa-

gandiştilor « populari» — vestitul Jorj Bănăţeanu, care de o viaţă întreagă era « fost independent », dar convertit în ultima clipă la doctrina liberală.

— Fraţilor — zicea el — eu n-am fost liberal. Am fost independent, dar de cînd s-a iscat bolşevismul, m-am simţit liberal. Domnilor cetăţeni, alegători ! ştiţi voi ce-i aia bolşevismul? Să v-o spun eu ! În Rusia, locuitorii ruşi fac parte din două partide: partidul ruşilor mari şi partidul ruşilor mici. În ruseşte, primii sînt bolşevikìi — iar ulteriorii, menşevikìi. În realitate, însă, din contra. Bolşevikìii sînt de o statură mai înaltă, iar menşevikìii, uite aşa, de-o palmă. Aceste două partide erau veacuri de ani în oareşicare frecare de idei, ba chiar de multe ori şi cu arma porneau unii împotriva altora, măcar că sînt ruşi de-o religie, de-o lege, de-o limbă şi de-o gintă. Eu, fraţilor, n-am nimic cu ei, dar, să mă ierte ăl de sus, nu pot să-i sufăr. De aia sînt alături de toţi cei care nu pot să-i sufere. De aia, cu toate că am fost pînă mai ieri-alaltăieri independent, lupt pentru partidul liberal. Zic care va să zică: Trăiască marele nostru Ion Ion Viziru !

Venea apoi rîndul generalului Sarmală, care simplu, din inimă, plin de căldură, recita pe de rost tot ce a învăţat dintr-o gazetă liberală de la Constanţa:

— Nu eu voi acuza. Cine-i slab, cade cu de la sine putere. Cine-i tare viiază şi fără voia altora. Eu am învăţat să iert greşelile celor care greşesc. Celor ce nu ştiu ce spun, le bag lumină la cap. Celor ce ştiu ce spun, dar din răutate se încearcă să facă lucruri nechibzuite, las vremea să-i îndrepte, sau dacă sînt incorigibili, să-i îngroape. Un lucru să se ştie: val cu val se leagă, de formează rîurile mari. Cei ce umblă de-a-ndaratelea vremii, au timp de căruţă. Sau cum spune romînul nostru: Apa trece, pietrele rămîn... Aşa e, fraţilor?

Şi toată sala se cutremura:

— Aşa eee !...

La ţărănişti, lucrurile se petreceau pe un plan democratic şi retoric mai îngrijit încă. Oratorii ţărănişti

apăreau la tribună, în faţa poporului, pe cît era posibil, cu monoclu. Aceştia erau elita partidului. Îndărătul elitei veneau cei cu ochelari. Aceştia erau intelectualii partidului. Iar în coada intelectualilor partidului veneau cei cu ochii sănătoşi. Aceştia nu erau nici elita, nici intelectualii partidului, ci sau noii îmbogăţiţi, afiliaţi doctrinei ţărăniste în interesul poporului, sau oratori populari «independenţi» care, din cine ştie ce pricină, nu şi-au găsit loc pe listele liberale guvernamentale. Dar, indiferent de monoclu, de ochelari sau de ochi, toţi erau proaspăt tunşi, proaspăt raşi — şi toţi îmbrăcaţi în costume scoţiene, ireproşabil cusute la croitoria «Şmilovici & Şmilovici» de pe Calea Victoriei, vestită prin promptitudinea ei, prin arta ei desăvîrşită şi prin preţurile ei ameţitoare. De la această regulă făcea, evident, excepţie «şeful». Şeful nu era nici elită, nici intelectual, nici nou îmbogăţit, şi nu purta nici monoclu, nici ochelari, nici costum scoţian. Singura trăsătură comună dintre el şi ceilalţi şefi ţărănişti era grija de a se pieptăna şi de a se bărbieri cel puţin o dată pe zi. Încolo, se deosebea fundamental de ei, prin iţari şi fustanelă. În ultima vreme, popularitatea lui Jugănaru crescuse enorm, datorită portului său. Veneau mii de oameni să-l asculte la întrunirile partidului, fără să-i cunoască programul. Aveau încredere în el şi fără program. Ceea ce-i atrăgea spre Jugănaru erau iţarii lui, şi fustuliţa lui, şi atacurile lui furibunde împotriva naţional-liberalilor.

Oratorii ţărănişti apăreau pe scenă păşind în monom, cu un aer grav şi atent, ca printre cuţite sau ouă, şi răspundeau cu înclinări moderate la salutul entuziast al publicului de comercianţi, funcţionari, breslaşi şi liber profesionişti, după care se aşezau la masa lungă, acoperită cu postav verde.

Primul orator era căpitanul Scărlătescu, de la banca «Sultanin Kerbalà & Co.», elită cu monoclu, şi dintre toţi cu haina cea mai bine croită.

— Cetăţeni şi fraţi ! cînta el cu glasul lui tînăr şi agreabil. Ne aflăm azi în faţa unui moment istoric. Poporul trebuie să dea un examen al conştiinţei sale cetăţeneşti. Votul universal ce vi s-a acordat nu trebuie

să fie folosit în zadar, ci ca o măciucă dată oligarhiei în așa fel, încît să nu se mai poată ridica ! Domnilor, fraților, iubiților frați alegători ! Așa nu mai poate să meargă. Statul se ruinează prin ruina cetățenilor săi. Și de ruina aceasta vinovat e domnul Viziru. Domnul Viziru, care...

După Scărlătescu se prezenta în fața poporului Agop Bagradian, profesor la Academia de înalte studii comerciale și industriale, cu ochelarii lui de intelectual peste un obraz oacheș și o mustață neagră care nu puteai ști ce acoperea mai întîi: buza de sus, sau adevărul statisticilor sale, care-i curgeau din gură, parcă le-ar fi operat chiar acum. Agop Bagradian, numit de adversari « limbricul conștient », era economistul partidului și în calitatea lui de economist și de unic moștenitor al tatălui său, mare proprietar și exportator de grîne din Galați, îi plăcea mult să vorbească despre mizeria maselor. Cu atît mai mare era, deci, voluptatea cu care vorbea, chiar în fața maselor, despre mizeria maselor:

— Fraților, iubiți frați alegători, avantajul de a putea dispune prin clearing de mărfuri de întreaga valoare a exportului pentru importul de mărfuri, a favorizat creșterea importului din Germania și din țările danubiene. Astfel, importul din Germania a ajuns la 36,82%, iar cel din țările danubiene la 31,65%. Fraților, iubiți frați alegători, regimul primei valutare are drept rezultat, îndată după aplicarea sa, o deplasare a exportului spre țările cu devize forte și libere, procentul de participare al acestora din exportul total ridicîndu-se la 49,4%, față de 34,1% în anul precedent... Liberalii, deci, acești vampiri ai poporului, trebuie să plece. De pe acum ne putem aștepta la grozăvii în alegeri... De pe acum trăiește țara sub teroare. De pe acum...

Lui Agop Bagradian îi urma « prensul », cu monoclul lui ancestral, prezent aproape organic în orbita lui stîngă.

— Liberalii vor revoluție ! Le vom da revoluție. Poporul de milioane de travaiori ai pămîntului nu așteaptă decît signalul nostru spre a dărîma Bastilia !...

Adică ce vrea domnul Bratiano?... Să împingă acest nobil popor la perdiție definitivă și iremediabilă?... Să încerce!... Cum zice francezul: «*Qui vivra, verra!*»... Trăiască domnul Juganaro, președintele partidului tuturor țeranilor!

Acum venea rîndul lui Brăescu. Brăescu, a cărui personalitate foarte scoțian aranjată de croitor se termina jos, peste pantofi, cu niște ghetre albe de ginere profesionist, se făcuse cunoscut țării prin munca neobosită pe care o desfășura în fruntea Ligii contra ligilor, întemeiată de el și de prietenii săi, Stamatiu și Margulies. A cui a fost ideea nu se putea ști. Fapt e că, în iarmarocul acesta asurzitor de ligi — Liga consumatorilor, Liga chiriașilor, Liga demobilizaților, Liga proprietarilor, Liga negustorilor etc., etc. — se simțea neapărat nevoie de o contraligă.

— Nu mai putem răsufla de atîtea ligi! se plîngeau cetățenii.

O întîmplare fericită a făcut ca Brăescu, Stamatiu și Margulies să audă glasul poporului și să acopere golul, prin întemeierea «Ligii» lor «contra ligilor». Liga contra ligilor era o puternică organizație ligistă, realizată prin fuzionarea unui mare număr de ligi mai mici: Liga contra scumpetei, Liga pentru ieftinirea traiului, Liga pentru reducerea prețurilor, Liga pentru scăderea prețurilor, Liga pentru ușurarea vieții și așa mai departe. În combinație, Brăescu aducea tot mobilierul Ligii pentru mărirea salariilor, iar Stamatiu și Margulies, întreg inventarul mort și viu al partidului lor «Enăchiță Văcărescu». Care era scopul acestei ligi mari, compusă din atîtea ligi mici? Fuzionarea cu partidul țărănesc. După lungi tratative, acordul a fost încheiat: în schimbul clientelei lor politice pe care o aduceau partidului țărănesc, Brăescu, Stamatiu și Margulies vor obține cîte un scaun de deputat, natural, cu condiția să-și suporte ei singuri cheltuielile de propagandă. Azi vorbea deci Brăescu, pe cheltuiala lui, la București, unde i se rezervase locul al doisprezecelea pe listă.

— Fraților — începea Brăescu — azi asistăm la o nemaipomenită faptă politică: la o vedere.

Alegătorii izbucneau în rîs.
Hîtru, Brăescu îi mustra:
— Nu rîdeţi! E ceva foarte serios. Mireasa, uitaţi-vă la ea...
Şi-l arăta pe Jugănaru. Publicul aplauda cu plăcere.
— Şi mirele, sînteţi dumneavoastră... poporul... Ei, vă placeţi unul altuia, sau nu?
— Ne plaaacem! răspundeau în cor glasuri din public.
— Atunci, să fie într-un ceas bun! Şi va fi, fraţilor, va fi! Vă zic eu că va fi. Cu partidul ţărănesc în frunte, poporul va înflori, fiindcă însuşi partidul nostru ţărănesc este un adevărat buchet. Avem mai întîi macul roşu...
« Macul roşu» era doctorul Bratu.
— ... avem după aia « ruşinea fetei»...
Jugănaru era « ruşinea fetei»...
— ... avem puful delicat al păpădiei...
Agop Bagradian era « puful delicat al păpădiei».
Şi oratorul încheia:
— Dar liberalii ce au?
— Spanac au!
Şi sala duduia de rîsetele care răsplăteau aceste cuvinte antiliberale, rostite tot de un om de încredere, pus special de Brăescu să servească la momentul oportun partidul ţărănist.
Acum sosise, în sfîrşit, momentul să vorbească însuşi Ilie Jugănaru. Şeful « tuturor ţăranilor» se ridica, într-adevăr, îşi rotea fustanela în inimitabilul său joc de porumbiţă şi începea să toarne foc şi pucioasă peste ordinea naţional-liberală.
— În lupta pe care o duce ţărănimea — zicea el — ea este legată nu numai de interesele celorlalte feluri de muncitori din ţară, dar şi de interesele tuturor muncitorilor din Apus...
Şi apăsa pe « Apus».
— Muncitorimii noastre orăşeneşti, ca şi ţărănimii — continua el — nu le rămîne acum, cînd toată puterea politică, adică votul, se găseşte în mîinile lor, decît să afle împreună pe ce drum să apuce către aşezarea unei noi rînduieli în producţia noastră — aşa cum fac şi muncitorii din Apus...

Şi iar apăsa pe « Apus».

— Partidul ţărănesc are tocmai această sarcină: să ajute ţărănimea să găsească acest drum pe care-l caută şi muncitorii din Apus...

Şi pentru a treia oară apăsa pe « Apus». Apoi, mulţumit că a spus tot ce avea de spus, aşa încît poporul să priceapă ce-o vrea, trecea la o altă întrunire, unde lucrurile se desfăşurau după acelaşi program şi cu aceleaşi efecte.

Uneori, însă, întrunirile ţărăniste pierdeau aspectul lor idilic de înfrăţire între cei îmbrăcaţi după ultimul jurnal englezesc şi sală. Asta i se întîmpla lui Jugănaru ori de cîte ori se aflau, printre cei care îl ascultau, şi muncitori. În asemenea împrejurări sala era străbătută de un anumit fluid nervos, care-l silea pe Jugănaru să se smulgă din lumea abstracţiilor şi să intre în domeniul preciziunilor concrete. Problemele concrete Jugănaru înţelegea că e bine să le trateze cu o teribilă violenţă retorică. De aceea, începea:

— Liberalii vor să reconstruiască ţara, chipurile... dar vor o ţară nouă, pe putregaiul vechi... Noi, ţărăniştii, vom înlătura putregaiul şi vom începe chiar cu liberalii. Votul universal va trebui să fie o realitate. Programul nostru prevede...

Atunci se stîrnea larmă în sală.

— Dar, mă rog dumneavoastră — striga cîte un muncitor — de ce programul ţărănesc nu prevede şi votul universal la comună?

Jugănaru se oprea, îşi sucea fustanela o dată aşa, apoi dimpotrivă — şi vorbea mai departe:

— Vom lupta ca în Parlament să nu se mai poată strecura toţi şnapanii ca pînă acum...

— Păi dacă-i aşa — îl întrerupea un alt glas — de ce nu prevede programul dumneavoastră suprimarea Senatului, unde numai şnapanii de seamă intră?

« Şeful» îşi repeta drăgălăşeniile sale de porumbiţă şi continua:

— Poporul nostru cere şi noi ne obligăm să desfiinţăm curţile marţiale. Programul nostru cere ca toate procesele pendinte azi de curţile marţiale să fie trimise la instanţele obişnuite, civile şi militare...

— De ce militare? striga lumea din sală. Ce caută justiţia militară? Nu vrem justiţie militară!

Aici, Jugănaru vedea că nu mai este scăpare şi că oricît de puţină plăcere i-ar face, trebuie să le dea un răspuns.

— Vom examina acest punct din program şi vom vedea ce se poate face în interesul poporului. Dezertorii...

Totdeauna se găsea cîte un muncitor care să se urce pe scaun şi să-i răspundă lui Jugănaru:

— Care dezertori? Sînt zeci de mii de oameni pe care justiţia îi dă drept dezertori, pentru o pricină care nu are nici o legătură cu frontul. Mii dintre ai noştri au fost daţi dezertori de către ofiţeri, pentru că au spus că după război vor cere votul universal... Mii de soldaţi au fost daţi dezertori pentru că au căzut în marş, leşinaţi de foame. Şi ăştia se numesc dezertori?

Sala începea să vuiască de strigăte:

— Să se isprăvească o dată cu dezertorii. Vrem amnistie generală! Amnistie generală!

Grav atins în sensibilitatea lui ţărănistă, Jugănaru renunţa la cuvînt şi părăsea scena, urmat de toţi ceilalţi ţărănişti, care o luau înspre culise, solemni şi niţeluş trişti, în costumele lor scoţiene.

În schimb, întrunirile lui Take nu prezentau nici o complicaţie de natură să strice armonia dintre oratori şi sală: sala era arhigoală mai totdeauna. Take venea, se urca la tribună, risipea o grămadă de hîrtii pe masă şi începea:

— Domnilor alegători şi iubiţi cetăţeni, regele Ferdinand este cel mai mare alegător al ţării.

Nici un glas nu se ridica împotrivă. Mulţumit, Take îşi aduna la loc hîrtiile, cobora de pe tribună aşa cum a venit, încuia sala, chema intendentul, îi întindea cheia şi îi spunea:

— Poftim! Nu lipseşte nimic!

Intendentul, care nu-l cunoştea, îl credea. Prea era bine îmbrăcat.

— Boier mare, domnul Take ăsta ! zicea intendentul nevesti-si. Parcă ar fi țărănist.

În seara alegerilor, doctorul Willy, reținut tocmai în acele momente la București de niște obligații profesionale care depășeau pînă și datoriile sale față de poporul evreu, stătea nemișcat la masa lui de lucru și aștepta cu încordare un telefon de la Țimand, care se afla la Galați. Soarta doctorului Willy se afla în mîna gălățenilor. Doctorul Willy candida la Galați, pe lista național-țărănistă. Tactica lui politică izbîndise. Liga evreilor israeliți încheiase cartel cu partidele: takist, ghiolmanist, țărănist, nețist, arghirist și național-ardelenesc. Oriunde vreunul din partidele de guvernămînt se arăta dispus să fie filosemit, Willy încheia cu el un cartel. Nu pe țară, ci pe județ, după cum erau și respectivele sentimente filosemite. Takiștii, de pildă, se simțiră în stare să fie filosemiți la Iași. Ghiolmaniștii, la Bîrlad. Nețiștii, la Dorohoi și așa mai departe — fiecare partid în cîte un județ. Singurul partid care s-a arătat mai filosemit decît toți a fost partidul lui Jugănaru, care a declarat că poate să fie filosemit chiar în două județe: în Ilfov și Covurlui. Astfel, liga avea doi candidați pe lista național-țărănistă: pe doctorul Kern la București — și pe doctorul Willy la Galați.

Grea a fost campania electorală, dar plină de momente mărețe. Tovarăș de luptă pe lista de la Galați, doctorul Willy îl avea pe Pantelimon, țărănist getbeget, fiu de inspector financiar, frate de judecător de instrucție și el însuși fost comisar regal în timpul războiului, din care a ieșit cu degetul gros de la piciorul stîng degerat, plus cîteva rînduri de case la Galați și o participare de cincizeci la sută la o mare întreprindere de import-export cu sediul central la București. Bun amic politic Pantelimon ! Sincer ! Cald ! Un idealist ! Un frate ! Un filosemit ! Cine nu l-a auzit pe Pantelimon vorbind alaltăieri la templul de la Galați, nu știe ce înseamnă a fi un adevărat filosemit !

— Nu urmăresc să ies deputat — a zis Pantelimon — ci ca ideea democrată să triumfe şi cu ea, implicit, cauza evreiască. Mă voi declara fericit chiar dacă voi cădea, numai să izbutească doctorul Willy, candidatul evreilor.

Şi l-a îmbrăţişat pe doctorul Willy. Mulţi l-au mai îmbrăţişat în zilele astea pe doctorul Willy: şi takiştii ieşeni, şi ghiolmaniştii bîrlădeni, şi neţiştii dorohoieni, dar mai mult decît toţi, ţărăniştii gălăţeni — pentru că mult îi mai iubeau ei pe evrei... În sfîrşit! A trecut şi asta... Acuma doctorul Willy aştepta ca pe ace rodul dragostei, la telefon. Ce se petrecea în sufletul singurului reprezentant al evreilor din ţară, nu şi-ar putea nimeni închipui. Teamă... speranţe... nedumeriri... Dar dacă va fi aşa? Dar dacă va fi altminteri? Dar dacă...

Telefonul!... Ţîmand!

— Alo!... Doctore!

Inima lui Willy începu să palpite. Glasul vioi al lui Ţimand prevestea ceva bun.

— Doctore! Dumneata eşti?

— Da! Eu! Dar vorbeşte o dată! Ce se aude pe acolo?

— Felicitările mele! L-ai întrecut pe Pantelimon cu o sută douăzeci de voturi şi pe candidatul liberal cu trei mii...

— Glumeşti? strigă Willy, ameţit de bucurie.

— De loc! Eşti deputat de Covurlui.

Dar doctorul Willy ardea să cunoască bucuria pînă în cele mai mici detalii.

— Ţimand! strigă el cu un glas care părea că cheamă într-ajutor. Vino îndată la Bucureşti.

— Vin! Plec cu primul tren. Mîine dimineaţă sînt la dumneata! La revedere!

« Deputat! Doctorul Willy Pămînteanu, deputat de Covurlui... Să crape doctorul Kern, chiar dacă s-o alege şi el deputat de Ilfov, deşi e greu de crezut! Cum să se aleagă un nenorocit ca el! Un ramolit! Un farsor! Un... Ce să mai vorbesc! Parcă nu-l ştie o lume întreagă?... Şi chiar dacă s-o alege şi el deputat, ce mă doare?... Cine o să ţină seama în Parlament de

un octogenar, care e cu un picior în groapă şi care se gîndeşte numai la el şi la beteşugurile lui... Şi apoi, ia să stăm strîmb şi să judecăm drept! Ce mă priveşte pe mine? Chestia e: *eu*, *eu* sînt sau nu deputat? Sînt!... Deputat... Deputat cu *D* mare...»

Sprinten ca un băieţaş, doctorul Willy dădu buzna în odaia de alături, a secretarilor:

— Băieţi, succes colosal! Am ieşit la Galaţi. Bernsohn, vino aici!

Primul secretar îl urmă pe şef în birou.

— Bernsohn, şezi şi scrie: «Succesul nostru!»... Asta s-o dăm la *Visul evreului romîn*... Prin urmare... «Succesul nostru!»... Ai scris?... Sau mai bine: «Marele nostru succes!»... Aşa... Dă-i drumul!... «Lupta noastră n-a fost zadarnică. A sosit ceasul să putem vorbi şi noi în Parlament atît despre drepturile noastre, cît şi despre noi înşine, cu aceleaşi cuvinte ca şi oricare altă minoritate... Succesul nostru...»

Telefonul!

Cu atitudinea omului obosit de felicitări, Willy ridică receptorul:

— Alo, cine?

— Tot Ţimand.

— Ce e, dragă?

— E rău, doctore!

Cum de nu s-a prefăcut în scrum receptorul pe care-l ţinea Willy în mînă şi cine i-a dat lui Willy tăria să mai poată vorbi — sînt întrebări la care nimeni pe lume n-ar fi putut da un răspuns. Fapt e că, în plină derută, Willy izbuti să îngaime:

— De ce e rău, Ţimand?

— Fiindcă prefectul, furios că nu l-a putut scoate pe candidatul guvernului, a întrebat la Bucureşti pe care din doi să-l proclame deputat: pe Pantelimon, sau pe dumneata care ai întrunit cu o sută douăzeci de voturi mai mult? Şi Mărguleanu i-a dat ordin să facă o nouă numărătoare...

— Şi s-a făcut? întrebă Willy, cu mintea pierdută.

Ţimand rîse acru:

— Şi dacă nu s-a făcut încă, ţi-e mai bine?

Doctorul Willy îl înţelegea bine pe Ţimand. Totuşi, Willy era şi el om ca toţi oamenii. De aceea, dacă în mintea lui mandatul era iremediabil pierdut, în sufletul lui mai pîlpîia o speranţă:

— Ţimand — făcu el cu glasul stins — urmăreşte chestiunea şi dă-mi îndată un telefon.

— Să mai rămîn aici? Mai are vreun rost?

— Are! făcu desperat Willy şi închise telefonul. Apoi se prăbuşi moale în fotoliu şi rămase nemişcat, cu bărbia în piept, palid, mut, surd, nesimţitor la tot ce se petrecea împrejur. Dar creierul lui, creierul lui, parcă într-adins judeca mai lucid ca oricînd. Prăbuşirea! După eşecul cu Neaţă, eşecul cu Jugănaru! Liberalii preferă pe oricine, lui... Liberalii vor să-l silească în felul ăsta să treacă la ei şi să renunţe la propria lui organizaţie politică. El, fără ligă! El, fără o grupare a *lui*, fără o reprezentanţă a *lui*, fără o gazetă a *lui!* Nu!... Cu liberalii oricînd, dar ca şef al unui partid!... Şi dacă liberalii nu înţeleg, va lupta!... Daaa! Va lupta cu forţe reînnoite tocmai de această nouă înfrîngere!

Şi cu sufletul scăldat de un nou val de optimism, întinse energic arătătorul spre secretarul lui:

— Scrie, Bernsohn, scrie!... Unde am ajuns?

— « Succesul nostru... »! citi Bernsohn.

— Aşa: « Succesul nostru nu este numai o satisfacţie dată unei populaţii nedreptăţite, ci are o semnificaţie... »

Dicta cu entuziasm, dar îi venea să urle de durere. El a pierdut... şi doctorul Kern... cine ştie..., te pomeneşti.... Ce chin, doamne, ce chin de neîndurat! Să pierzi şi să te gîndeşti că duşmanul tău de moarte s-ar putea întîmpla să cîştige!... Incertitudinea, incertitudinea aceasta cu privire la situaţia doctorului Kern îl copleşea pe doctorul Willy mai mult chiar decît propriul său dezastru. Ce o să se întîmple cu doctorul Kern?

— Scrie, Bernsohn, scrie! dictă mai departe, înflăcărat, doctorul Willy. Unde ţii?... Da!... « ...are o semnificaţie infinit mai adîncă: în campania aceasta electorală am cîştigat prieteni puternici, care s-au angajat să susţină... »

Iar telefonul:

— Willy? Aici Elly! Am auzit de nenorocirea care te-a lovit.

— De unde ai auzit?

— De la generalul Mărguleanu. Şi-a cerut scuze. Zice că nu se poate altminteri. Trebuia să-l proclame pe Pantelimon deputat de Covurlui... L-ar proclama pe candidatul liberal Cristescu, dar ăstuia îi lipsesc trei mii de voturi... pe cînd cu Pantelimon e mai simplu.

Doctorul Willy fierbea:

— De ce e mai *simplu?*

— Fiindcă lui îi lipsesc numai o sută douăzeci de voturi...

— Aha! Am înţeles... De asta e mai *simplu*...

— Dar nu pentru asta te-am chemat, Willy! Ştiu cît suferi. Dar avem un Dumnezeu mare, Willy dragă!... Şi are grijă Dumnezeu ca, la fiecare necaz, să ne dea şi cîte o bucurie.

— Bucurie? făcu Willy sceptic, cu toate că la cuvintele lui Elly începură să-l treacă sudorile. De unde bucurie?

— Doctorul Kern a căzut!

Ca prin farmec, viaţa începu să prezinte un nou interes pentru Willy. A! Dacă a căzut ciobul ăla de Kern, se mai poate trăi.

— A căzut Kern?

— A căzut rău! rîse Elly.

— Sigur?

— Mai sigur nici că se poate. Am vorbit şi cu el.

— Şi ce spune?

— E supărat foc.

— Sigur?

— Cum te aud şi mă auzi!

— Să trăieşti, Elly! Mi-ai făcut, într-adevăr, mare bucurie. Numai de bucurii să ai parte, Elly!... Mîine vin să te văd.

Închise telefonul, cu ochii sclipind de o nouă lumină: lumina unor zori noi, unor speranţe noi, unor viziuni noi asupra unui viitor în care succesele politice nu sînt numai posibile, dar şi probabile.

— Scrie, Bernsohn, scrie!... Unde ţineam?... «... să susţină revendicările noastre. Antisemitismul oficial

e mort. Romînii cinstiţi vor putea vorbi şi de drepturile noastre, cu autoritatea ce le-o dă spiritul lor curat demo...»

Telefonul! Se aştepta să fie Kern şi se întreba ce să-i spună. Dar nu era Kern, ci tot Elly.

— Willy dragă, m-am cam pripit. Să mă ierţi, e adevărat că Kern a căzut, dar doctorul Bratu i-a cedat locul la Ilfov, fiindcă el a ieşit şi la Fălciu...

Willy închise încet telefonul, cu gestul şi sentimentul cu care ar fi acoperit cu un giulgiu un mort drag. Cataclismul de la Galaţi era acum departe, departe. O nouă nenorocire, mult mai mare şi mai ireparabilă se abătuse peste capul doctorului Willy: Kern era deputat. Deputat sigur. Bătut în cuie. Cu privirea rătăcită, doctorul Willy privea în jurul lui şi se întreba: unde se află ? Ce este dulapul ăsta? Dar scaunul pe care şade? Dar tînărul ăsta care stă cuminte în faţa lui, cu tocul în mînă şi aşteaptă?... Ce aşteaptă?... Ce?

Trecură cîteva momente lungi ca veşnicia — şi poate că în seara aceea doctorul Willy ar fi fost pierdut definitiv, dacă voinţa lui de fier n-ar fi învins din nou şi nu i-ar fi redat toate cele cinci simţuri politice.

— Scrie, Bernsohn, scrie!... «... curat democratic. Dar succesul nostru nu se limitează aici. În afară de prietenii politici romîni, vom avea în Parlament pe primul deputat evreu: pe doctorul...»

Telefonul!

— Willy? Aici Kern.

Cu ochii injectaţi de mînie, dar cu un glas care exprima bucurie, doctorul Willy îl salută:

— A, felicitări, doctore!... Felicitări!

Doctorul Kern auzea perfect în seara aceasta.

— Mulţumesc, răspunse el modest. Dar te-am chemat pentru cu totul altceva: dacă n-ai vrea să treci mîine seara pe la mine, să-ţi citesc traducerea mea din Shakespeare...

— Cu plăcere, doctore, cu plăcere!

Trînti receptorul şi începu să urle la secretar:

— Scrie, Bernsohn, scrie!... «Shakespeare...»

Timid, Bernsohn îl rectifică:

— Ţineam la «doctorul...»

Scrîşnind din dinţi, Willy dictă:

— Da!... « doctorul Kern, marele nostru luptător... care... »

Telefonul! Elly!

— Alo, Willy? Ascultă! Am avut acuma şedinţă cu generalul Cantacuzino Grăniceru, care m-a informat că te-a propus ca membru în comitetul de onoare pentru tabloul eroilor de război...

— Serios? strigă Willy, fericit.

— Foarte serios!

Recunoştinţa nu era un sentiment străin doctorului Willy. A trecut el de multe ori, în zbuciumata lui activitate obştească, prin tulburările pe care le iscă acest reflex în sufletul oricui ştie să deosebească răul de bine. Dar niciodată recunoştinţa nu i-a smuls lacrimi — şi mai ales lacrimi fierbinţi — ca pentru Elly, nobilul său prieten Elly, singurul care avea grijă de el, în aceste grele momente de restrişte.

— Mulţumesc, Elly, mulţumesc! Mi-ai făcut un mare bine că mi-ai telefonat. Bună seara, Elly, bună seara!

Membru în comitetul de onoare pentru tabloul eroilor... Un moment!... Azi, membru în comitetul de onoare... Mîine, vice-preşedinte... Poimîine... Dar e ceva colosal... Colosal!... Meritele lui încep să fie recunoscute în ţara aceasta. Orizontul s-a luminat. E bine!... Foarte bine!... Cît se poate de bine!

— Scrie, Bernsohn, scrie!... « Marele şi neînfricatul nostru luptător, doctorul Kern... »

V

Îndărătul unor imense vrafuri de hîrtii, ca îndărătul unui zid care l-ar apăra de lumea din afară — şedea un om şi scria. Scria — şi ofta. Scria, ştergea, refăcea, punea tocul deoparte, îşi aprindea încetişor o ţigară, închidea ochii pentru cîteva clipe, spre a-şi scruta simţirea şi fantezia — şi ofta. Muia apoi scurt şi energic tocul în cerneală — şi iar scria. Scria şi scria.

Căci omul acesta, înconjurat din trei părţi de munţi de hîrtie, era scriitor. Un scriitor cunoscut şi temut. Un revoltat şi un sentimental. Un prozator, care îmbina cu o artă, proprie lui, lirismul răscolitor de simţăminte duioase, cu acidul satirei necruţătoare. Omul dindărătul

biroului cînta pornirile curate și gingașe — și biciuia fără milă moravurile epocii în care trăia. Lacrimile îi storceau lacrimi. Gemetele îi smulgeau gemete. Strigătele de durere îl făceau să strige. Revolta împotriva nedreptății stîrnea în el revolta. Nu era suferință și nedreptate să nu-și găsească ecou în scrisul omului dindărătul biroului. Scrisul era lumea lui. Marea lui pasiune. Bucuria lui. Cînd punea mîna pe toc, existența întregului cosmos se reducea la acele mici și imaculate foițe care-i stăteau, rugătoare, sub ochi...

Omul dindărătul biroului oftă deodată prelung. Era gata. Fericit, înfipse tocul în suport și se frecă, voluptuos, cu spatele de scaun, pînă-și găsi poziția potrivită pentru un moment de destindere. Isprăvise încă una din splendidele lui poeme, destinate să aducă o rază de lumină în sufletul bietelor femei ale lumii. Avea o mare înțelegere pentru bietele femei. Era un om tare — și, ca oricare om tare, se simțea irezistibil atras spre aceste făpturi slabe, care cereau înțelegere, mărinimie, mîngîiere. ocrotire. Ce nu cereau ele! Și noul lui cîntec țîșnise numai din nobila dorință de a alina, cu modestele, dar talentatele lui mijloace, niște biete suflete în nenorocire.

Cu precauția, cu care apuci un bibelou prețios, strînse încetișor foițele de pe masă, cînd, deodată, mîna-i încremeni pe birou... Conferința!... Mîine seară trebuie să-și rostească la Ateneu conferința «Despre întrebuințarea metodelor moderne în serviciile noastre de ordine și siguranță»... și el nu și-a făcut pînă acum nici măcar o notiță... Totuși, conferința va trebui să aibă loc neapărat, pentru că ține la ea. E o temă care-l preocupă de mult... Poliția noastră nu este în curent cu vremea. Poliția noastră este coruptă. Poliția noastră, în munca ei de investigații, recurge la metode pe care le resping și sultanii Turciei...

Puțin cîte puțin, chipul omului dindărătul biroului se lumină. Conferința i se așternuse în minte, singură, fără nici un efort. Ideile se năpusteau de peste tot, se ordonau și defilau în mintea lui, cuminți și disciplinate. Iată ce înseamnă a fi cucerit de subiect. De altfel, a mai tratat despre această problemă încă înainte de război

şi într-o formă foarte originală... O comedie într-un act... *Păţania lui Burăh!*... Stai! Ce ar fi dacă ar presăra conferinţa cu citate din *Păţania lui Burăh?*... Fragmente din *Păţania lui Burăh* ar face un efect colosal. Comedia s-a bucurat pe vremuri de un succes fantastic! Toată lumea a rîs şi a aplaudat. Nici nu se putea altfel. *Păţania lui Burăh* e doar un rechizitoriu de o violenţă nemaipomenită împotriva moravurilor care au domnit, şi, din nefericire, mai domnesc şi azi în poliţie.

Liniştit că problema conferinţei e ca şi rezolvată, scriitorul dindărătul biroului se pregătea să mai citească o dată foiţele proaspăt scrise, pe care le ţinea în mînă, cînd apăru Nelu.

— Să trăiţi, coane Remus! zise Nelu, şi cu pasul înfipt, călcînd ca un sublocotenent de cavalerie în prima lui uniformă, se apropie de birou, strînse mîna lui Remus şi, deodată, se porni pe rîs. Mi se pare, coane Remus, că v-am prins asupra faptului. Ce aveţi în mînă?... Un manuscris! Ceva nou!... Este?... Vedeţi că am ghicit!... Care va să zică, tot sînt băiat norocos. Am picat tocmai bine... Să mi-l citiţi, coane Remus, acu... îndată... pe loc... Nu mă mişc de aici pîn' nu-i daţi o citanie... Să nu ziceţi nu, că mă supăr...

Şi se trînti în fotoliu.

Remus se uită la Nelu cu drag. Simpatic băiat acest Nelu! Nu o haimana de gazetar ca oricare altul.

Pentru că Nelu, de profesie era gazetar. În vîrstă cam de vreo treizeci de ani, blond, cu ochi albaştri, cu obrazul rumen, cu o impecabilă dungă la pantaloni, tuns, ras, pudrat, parfumat, Nelu se fixase ca jurnalist în sectorul economic — iar în sectorul economic se specializase în problemele care priveau Banca Naţională. Banca Naţională era cîmpul lui de operaţii. Porecla de Nelu Pedicuristul, de acolo i se trage: de la Banca Naţională. În urmă cu un an, Aristotel de la *Democratul romîn* s-a apucat să imprime în glumă şi să împartă pe la prieteni o carte de vizită: « Nellu Dăscălescu, frizer, jurnalist, poet, prozator, dramaturg, coafor de dame voalate, pedicurist al Ministerului de Finanţe, pune ventuze la Banca Naţională în fiecare zi între 11—1. Chemat prin carte poştală, vine la domiciliu, pentru

masaje şi pentru extracţii de bacşişuri!» Cînd Nelu află de ispravă, în loc să se supere, îşi atribui sieşi paternitatea şi reedită pe cont propriu această carte de vizită, pe care o distribui de Anul Nou tuturor « grangurilor» din lumea economică, începînd cu Ministerul de Finanţe şi Banca Naţională. Care cum primea cîte un exemplar, îl citea, rîdea, îşi chema secretarul şi-i spunea:

— Nu-i aşa că-i băiat de spirit, Nelu ăsta? Vezi, te rog, cît i-ai pus în plic! Două mii? Puţin! Mai dă-i două mii!

Aşa că, de Anul Nou, cel care a rîs mai mult decît toţi de pe urma farsei lui Aristotel, a fost Nelu. De atunci, reputaţia lui Nelu ca gazetar de talent se găsi definitiv stabilită. Toţi colegii lui de specialitate începură să se uite la el cu respect. Nelu era omul care primea « plicurile» cele mai grase. I se spunea, e drept, Nelu Pedicuristul, dar Nelu îşi purta porecla cu mîndrie şi demnitate, ca un titlu cîştigat eroic pe cîmpul de luptă al presei romîne.

Se înţelege, însă, că nu asta explica tandreţea ce i-o arăta Remus lui Nelu. Între Remus şi Nelu nici nu putea fi vorba de legături materiale. Nelu era gazetar, Remus era scriitor, deci oameni de condei şi unul şi celălalt. Doi confraţi, care se stimau şi se căutau spre a-şi exprima admiraţia ce şi-o purtau reciproc. Asta nu se mai putea chema legătură materială, ci curat spirituală, detaşată de orice interes pămîntesc. În fiecare dimineaţă, pe la 10, Nelu se prezenta în faţa lui Remus ca să-l întrebe ce a mai scris. Putea să se răstoarne pămîntul, asta nu era pentru Nelu un motiv să întîrzie peste oră măcar cu o secundă. Fix la 10 intra în birou cu întrebarea pe buze:

— Ce aţi mai scris, coane Remus?

Şi în mod regulat, Remus îşi zicea: « Dacă aş ascunde că îmi face plăcere, aş fi un ipocrit ticălos. Îmi face mare plăcere să-l văd pe acest Nelu cum se interesează de cele ce scriu... Asta înseamnă că eu nu sînt pentru el un oarecare Remus Vîlceanu, simplu director general al Siguranţei Generale a Statului, ci Remus Vîlceanu scriitorul!... Scriitorul Remus Vîlceanu!... Ce frumos sună: scriitorul Remus Vîlceanu... De mic

am visat să ajung scriitor! ... Şi iată că sînt — şi iată că se găsesc mulţi care mă admiră — şi printre ei, mulţi care mă admiră enorm — şi cel care mă admiră mai mult decît toţi este Nelu. Cum dar să nu-l iubesc pe acest Nelu, cînd pentru el este sfînt ceea ce mi-e şi mie mai sfînt decît orice pe lume: opera mea!» Şi-l iubea pe Nelu din toată inima. Îl iubea atît de mult, încît îi dădea voie să intre la el neanunţat.

Remus era modest şi timid. De obicei încerca să ocolească discuţia în jurul ultimei sale lucrări, pe care nu se hotăra să i-o citească decît numai după ce Nelu îl înnebunea cu insistenţele lui. De astă dată, însă, vorba lui Nelu: « a fost prins asupra faptului» — aşa că nu mai avea încotro şi trebui să cedeze de la primul asalt:

— Stai, Nelule dragă, nu te supăra aşa, ca o fetiţă... că-ţi citesc... Uite, acu am isprăvit-o...

— Să auzim! făcu Nelu energic. Ce titlu are?

— *Sărmana!*

Nelu se congestionă:

— Sînteţi colosal, coane Remus! strigă el. Colosal! Unde dracu găsiţi asemenea titluri? Ştiţi cum e?... Te răstoarnă şi te răscoleşte, uite aşa!...

Remus înghiţi un nod de emoţie, care i se pusese parcă de-a curmezişul, că mai-mai să se înece, dar îşi reveni repede — şi-l întrebă, cu stîngăcia unui şcolar:

— Să-ncep?

Nelu se înfurie:

— Păi bine, coane Remus, eu ce aştept aici?

— Bine! făcu Remus cuminte şi începu: « Sărmana! Iubea şi era iubită! În casa lor lumina fericirea. Societatea, însă, în care trăiau, o primea de nevoie. Nu era la modă pentru că-şi iubea numai bărbatul şi, de multe ori, din cauza aceasta prietenele o tachinau pîn' a o face să plîngă. Unul din acei care n-au altă grijă decît ca femeile să fie la modă, puse într-o zi ochii pe dînsa şi... într-un moment de uitare, ea se pierdu. Fericirea nu mai luminează în casa lor. Ea este sclava omului pe care nu-l iubeşte, dar care cere să fie iubit sub ameninţarea de a spune totul bărbatului şi — aşa îşi urcă calvarul purtînd o dragoste de comandă. Prietenele nu o mai

tachinează. Dînsa tot plînge. Este însă la modă acum.»

Aici se oprea elegia. Aici se opri, deci, şi autorul. Cu ochii scăldaţi în lacrimi şi cu mîna în care ţinea hîrtia încă ridicată în aer, rămase nemişcat, ca să guste ecoul ultimelor cuvinte... Este o operă tare. Merge la inimă. A prins mai mult decît bine durerea sărmanei lui eroine şi multe semene ale ei vor plînge în pernă, cînd vor citi rîndurile acestea. Bucuria că a izbutit îl făcu pe Remus să uite totul în clipa aceea... Pînă şi pe Nelu. De aceea, tresări speriat cînd auzi un glas tunînd la doi paşi de el:

— Ce faceţi cu ea, coane?

Remus ridică ochii şi-l văzu pe Nelu în picioare, teribil de agitat.

— Coane Remus — întrebă Nelu iar — ce faceţi cu ea? O lăsaţi să putrezească în sertar?

— Îţi place?

Nelu nu mai putea fi stăpînit:

— Coane! Asemenea întrebări sînt o insultă. Asta e o pagină de antologie. Orice întrebare este absurdă şi de prisos... Nu-i timp de întrebări, coane! Daţi-i drumul!

Directorul general al Siguranţei Generale a Statului era copleşit. O singură mare dorinţă ar fi avut în clipa aceea: să-i sară de gît lui Nelu şi să-l îmbrăţişeze. Dar fiindcă-i era ruşine, trebui să dea mulţumirii lui o expresie mai moderată:

— Ei, dacă-i aşa, Nelule dragă, atunci să-ţi citesc ce-am scris aseară!

Trase iute sertarul şi scoase două foiţe:

— Ascultă!... se cheamă: *Mi-eşti dragă!*... Sub titlu: « Răvaş iubitei!»

— Cum, cum? strigă Nelu buimăcit. Mai citiţi o dată!

Ascultător, directorul general al Siguranţei Generale a Statului citi iar:

— *Mi-eşti dragă!*... « Răvaş iubitei!»

Exaltat la culme, Nelu nu-şi mai găsea locul:

— Coane Remus, m-aţi ras, coane Remus!... E, cum zice Mărunţelu, ceva «*nihil sine deo*»... Ce să mai vorbim, coane Remus!... E... e... e...

Remus îl văzu aşa de tulburat pe Nelu, încît se simţi dator să-l ajute să se liniştească:

— Stai jos, Nelule, şi ascultă!

Sleit de puteri, Nelu se aşeză, în timp ce Remus începu să citească:

« Mi-eşti dragă, ţi-am spus, şi m-ai întrebat: de ce?... Am voit, cu toată pornirea sufletului, să-ţi dau motivul iubirii mele, dar gîndirea a îngrămădit întru atît cuvintele, pornite din inimă, încît ele au murit pe buze şi fără să-ţi pot spune un cuvînt... am plecat. În singurătatea mea, te-am văzut apoi cu păru-ţi bălai, ondulat ca grîul bătut de vîntul cald al verii, cu guriţa vecinic surîzătoare ca o corolă de trandafir şi gata să vorbească ca o păsărică gingaşă — ca să formeze gropiţe în obraz, care par-că cer să fie acoperite cu un sărut şi... Văzîndu-te aşa, mi-am dat seama pentru ce te iubesc şi de teamă că n-am să pot să ţi-o spun niciodată... ţi-o scriu».

Remus citea, dar i se părea că nu el, ci altul citeşte. Vorbea sufletul lui. Hîrtia vorbea în numele lui. El n-ar fi îndrăznit s-o facă. El era un sfios fără leac. De cînd e, n-a făcut unei femei o declaraţie orală. A spune unei femei: « te iubesc », era pentru acest om care idealiza femeia un adevărat chin. Pe hîrtie, da! În faţa hîrtiei, zăgazurile inimii lui se rupeau sub năvala impetuoasă a rezervelor lui inepuizabile de amor.

Între timp, Nelu sălta nerăbdător în fotoliu — şi numai cu eforturi uriaşe putea să-şi înfrîngă ispita de a-l întrerupe la fiecare cuvînt pe autor. Dar cînd Remus îşi termină lectura, nimic nu-l mai putu reţine pe Nelu să se dezlănţuie:

— Coane!... Ştiţi ce-i aia *Cîntarea Cîntărilor*?... Aş vrea să văd şi eu femeia care ar putea rezista la un asemenea răvaş!...Dragoste, visuri, dorinţi... doruri...

— Doruri! strigă deodată Remus, cucerit de entuziasmul lui Nelu. Bine că mi-ai amintit!... Am scris azi-noapte ceva despre tragedia unei femei care se topeşte de dor!... Stai... stai... stai!

Începu să caute febril prin sertar, dar în aceeaşi clipă uşa se deschise încetişor şi un cap se vîrî discret prin crăpătură:

— Îmi daţi voie, domnule director general?

Remus îşi ridică ochii şi, furios că nu este lăsat să se bucure în pace de tot ce-i este lui mai drag, începu să răcnească:

— Nu-ţi dau nici o voie... Acu n-am timp... Vorbim mai tîrziu!

Dar capul se vîrî tot mai mult pe uşă:

— Domnule director general, numai două cuvinte!

Acuma Nelu îl recunoscu. Era comisarul-şef Papaianopol care, după cap, îşi trase şi picioarele în birou.

— Ce vrei, domnule? continuă Remus să răcnească la comisar. Nu-nţelegi să mă laşi în pace?

— E ceva urgent, domnule director general!... Am adus-o pe femeia aia... pe mama lui Marin Vardă...

Remus — care-şi vedea bucuria literară definitiv compromisă — întrebă pe acelaşi ton fioros:

— Cînd aţi adus-o?

— Azi-dimineaţă!

— Şi ăla a vorbit?

— Nu vrea să spună nimic, domnule director general. L-am bătut de faţă cu mă-sa... că mă-sa i-a căzut în genunchi să-l roage să spună ce ştie... dar el nu scoate o vorbă...

— Nu aşa! urlă Remus. Astea-s metode învechite. Sînteţi nişte imbecili. Şi tu cel mai mare!... Te-am făcut comisar-şef cînd nu eşti bun nici de agent. Unde-i femeia?

— Amîndoi sînt pe sală!

— Adu-i aici! Fuga!

Şi, dezolat, Remus, îşi ceru scuze lui Nelu:

— Ce să fac? Slujba-i slujbă!

Nelu, delicat, întrebă:

— Să ies?

— Nu, nu, nu! Stai aici! În două minute am isprăvit.

Marin Vardă şi mama lui — o ţărancă bătrînă, îmbrobodită cu un şal rupt, încovoiată şi cu ochii căscaţi de un fel de uimire amestecată cu groază — apărură escortaţi de Papaianopol şi de un agent.

Remus, cum îl zări pe Vardă, se repezi la el:

— Ce-i cu tine, mă? Te-ai supărat şi nu vrei să deschizi gura? Las' c-o deschizi!

Şi către Papaianopol:

— Arde-i femeii cîteva perechi de palme, să vezi cum i se dezleagă limba flăcăului... Hai! Ce stai? Nu vezi că n-am timp de voi?

Papaianopol se uită la femeie şi părea că ezită.

— Ţi-e milă? răcni Remus. Dar lor li-e milă de noi, cînd vor să ne dea foc ţării, hai?

Şi-i trase femeii cîteva palme. Marin Vardă, cu ochii ieşiţi din orbite, mugi ca înjunghiat şi dădu să se arunce asupra lui Remus, dar fu imobilizat de către comisar şi agent.

— Milă, hai? răcni ca scos din minţi Remus la Papaianopol. Ia-o de-aici şi bate-o!... Bate-o... Să nu o laşi, pînă nu-l faci pe bolşevic să vorbească... Bate-o!... Bate-o!

Marin şi maică-sa şi comisarul şi agentul erau de mult dincolo de uşă, dar Remus continua să repete, cu ochii ieşiţi din orbite şi cu spume la gură:

— Bate-o!... Bate-o!... Bate-o!...

Nu mai răcnea. Nu mai avea putere să răcnească atîta. Ci doar bolborosea cuvîntul la infinit:

— Bate-o!... Bate-o!... Bate-o!

Nelu nu putea îndura să-l vadă pe Remus cum suferă şi-l apucă de braţ:

— Coane Remus! Nu ţi-o mai pune atîta la inimă! Dă-i dracului!... Parcă n-ai şti cine sînt! Nişte bolşevici!... Ce poţi cere de la nişte bolşevici!

Cuvintele lui Nelu îl mai potoliră pe Remus.

— Nu mi-e de ei! spuse el, ştergîndu-şi fruntea asudată cu batista. Mi-e de dobitocul ăsta de Papaianopol care nu ştie să se descurce de ici pînă colo. Parcă treaba asta n-ar fi putut s-o facă şi singur.

Şi, obosit, se aşeză îndărătul biroului:

— Ptiu, fir-ar al dracului de nenorocit! mormăi el. Mi-a stricat toată dispoziţia...

Nelu nu apucă să-i răspundă, pentru că sună telefonul. Îmbufnat, Remus ridică receptorul:

— Alo, da!... Eu!

Într-o clipă, aerul de supărare îi dispăru de pe obraz, spre a face loc unei expresii de respect nemărginit:

— Să trăiți, domnule ministru!... Nimic nou, deocamdată... Sînt pe cale... Sper că veți fi mulțumit... Am înțeles... În ce chestiune? A!... Mulțumesc... La 12 fix voi fi acolo! Să trăiți, domnule ministru!

Dar, de îndată ce puse telefonul la loc, supărarea îi reveni. După ce că e așa de nenorocit, maimuțoiul ăsta de Trișcă mai vine și el să-i amărască zilele cu pretențiile lui. Toată ziua ar vrea să-i descoperi comploturi. Nu deschide bine gura și hop! comploturi. Ai de unde, n-ai de unde, el nu vrea să știe!... Lui îi trebuie comploturi!... Mai ales de cînd cu pregătirile astea pentru încoronare, e o adevărată nenorocire. Nu te lasă să răsufli o clipă!... Nu sînt nici două ore de cînd a stat de vorbă cu Mărguleanu... și acuma e poftit la Ionel, la președinție... Tot pentru încoronare, firește!... Ionel e grăbit. Ionel vrea să-și arate puterea. De asta a și hotărît ca încoronarea să aibă loc la Alba-Iulia, în inima împărăției lui Dacu — și înainte de a se deschide Corpurile Legiuitoare: ca să pună în umbră congresul partidului național al lui Dacu, care tot la Alba-Iulia trebuie să se țină. Să vadă ardelenii că Ionel se bucură de toată încrederea regelui și că regele îl consideră ca pe singurul om potrivit să facă noua constituție. Asta-i tot secretul! Ardelenii trebuie să-și scoată din cap prostia că familia regală l-ar stima pe Dacu măcar cît negru sub unghie. Și încoronarea e un leac sigur. Cînd vor vedea pe rege și pe regină alături de Ion Ion Viziru la încoronare, nici nu încape discuție că ardelenii vor înțelege că suveranii nu țin de loc seama de Dacu al lor și-și vor întoarce privirile de la el, spre partidul național — liberal. Este inevitabil!... Așa că, oricum ai întoarce-o, încoronare trebuie, — și trebuie cît mai degrabă. Ionel vrea ca peste cîteva săptămîni actul să fie împlinit, cu toate că lucrările la Alba-Iulia sînt departe de a fi terminate. Ar mai fi nevoie de șase luni, ca să se pună totul la punct. Catedrala e gata, dar pereții sînt goi. Picturile n-au fost nici măcar începute. Ionel, însă, nu vrea să aștepte și a dat ordin să fie întinse pe ziduri pînze cu picturi improvizate... « N-are nici o importanță! zice el. Cu picturi de-a dreptul pe ziduri, sau pe pînze

improvizate, încoronarea tot încoronare rămîne!...»
Şi dacă Ionel zice aşa, aşa trebuie să rămînă.

Remus smuci furios sertarul înspre el, îl împinse furios înapoi, îl încuie şi, pe neaşteptate, parcă Nelu ar fi intrat la el în birou chiar în clipa aceea, îl întrebă:

— Hai, spune!... Ce mai nou!

— Nu v-a arătat Valentino nimic?

— Cînd să-mi fi arătat?

— Ieri!

— Ce a fost ieri? Marţi? Marţi nu-i ziua lui!... Ziua lui e azi!... Trebuie să pice acuşi... Dar despre ce este vorba?

— Coane Remus, am dat de o comoară, coane Remus... Nişte fotografii... să vedeţi fotografii, coane Remus! Nici papa de la Roma n-are asemenea fotografii. Să fiu al dracului dacă vă mint! Şi nişte bileţele... mamă-mamă...

Remus, care-l ştia pe Nelu băiat serios şi de încredere, se trezi la viaţă numaidecît:

— De la cine?

Nelu sări în picioare şi se îndoi cu tot trupul peste birou să-i şoptească lui Remus la ureche:

— ...

Remus îl apucă scurt de braţ pe Nelu:

— Mă, Nelule, mă minţi!

— Să-mi sară ochii, coane Remus, dacă vă mint! Puteţi pune şi un expert.

— Cît?

— Lăsaţi, coane Remus, că ne înţelegem! Staţi să vină Valentino să le vedeţi şi o să ne daţi dumneavoastră singur preţul!

Mare tîlhar şi Nelu ăsta! Băiat simpatic, deştept, cu un simţ literar neobişnuit, dar un hoţoman de mîna întîia... Se pricepe la afaceri, parcă ar fi născut pentru ele!... Şi nu-i poţi refuza nimic. Cum să-i refuzi lui Nelu ceva? Mai întîi, e prieten! Şi încă un bun prieten! Şi-apoi, Nelu e presa!... Poţi să te pui rău cu presa? Nu! Nu văd interesul. Tot aşa cum nu văd interesul ca presa să se pună rău cu tine... Vorba romînului: o mînă spală pe alta... Chiar aseară scria *Viitorul* că presa «să se pună în serviciul interesului de stat!»

Este o veche și generoasă idee liberală, pe care o poate realiza, practic, numai Siguranța Generală a Statului. Siguranța Generală a Statului este singurul organ care dispune de mijloacele educative necesare spre a învăța poporul să fie cuminte, ascultător, blînd, pătruns de dragoste nemărginită pentru tron și dinastie și de ură de moarte împotriva bolșevicilor, rușilor, nemților, boanghenilor, jidanilor, tătarilor, bulgarilor, rutenilor, țiganilor, armenilor, grecoteilor, turcilor și altor lifte blestemate care spurcă pămîntul sfînt al patriei noastre. Dacă Siguranța Generală a Statului n-ar fi cea mai înaltă instituție culturală a țării, ce ar căuta în fruntea ei un om de cultură ca el, Remus Vîlceanu, prozator, dramaturg și conferențiar — nu?

— Domnul Țurcan ! anunță ușierul.

— Să intre !

Țurcan, zis Valentino, apăru. În vîrstă cam de treizeci-treizeci și cinci de ani, înalt, lat în umeri, Țurcan era de o eleganță decentă, în ciuda cravatei somptuoase și multicolore pe care o arbora cu oarecare ostentație. Din ce-și întreținea Valentino eleganța nu știa nimeni atît de bine ca Remus. Venea de ani de zile la Capșa, dimineața la 11, după-amiază la 5, seara la 10, consuma larg și cinstea larg pe amici, uneori pînă-i apuca ziua, și amicii nu mai puteau după Valentino. Valentino în sus, Valentino în jos... Valentino și Valentino... De ce Valentino, cînd nu-l chema decît Naie, e o simplă și duioasă istorie de familie. Lui Naie Țurcan nu i se zicea Valentino pentru că ar fi fost frumos ca artistul de cinema Rudolf Valentino. Comun cu acest Valentino, Naie Valentino n-avea decît freza dată cu briantină de la tîmple spre ceafă. Încolo, Naie al nostru, cu ochii lui mărunți, cu nasul gros și lucios, cu cicatricea ceea adîncă și vînătă care-i diforma bărbia, era departe de a fi ceea ce în limbajul obișnuit se numește un bărbat «frumos». Din altă pricină i se spunea Valentino lui Naie; pentru că pe nevastă-sa o chema Valentina. Lucru care, în treacăt fie zis, nu-l deranja de loc. Cînd un amic i-a spus, la un chef, pentru întîia oară Valentino — lui Țurcan nici prin minte nu i-a trecut să se supere. Și nici mai tîrziu nu s-a întîmplat să strîmbe vreodată din nas

cînd amicii lui și-au luat obiceiul să-l întîmpine, în loc de salut, cu întrebarea:

— Valentino, ce-ți face Valentina?

Liniștit, zîmbitor, Valentino răspundea totdeauna:

— Mulțumesc, bine! Cu gospodăria!

Și rîdeau toți: și el, și amicii, pentru că toți știau cam ce gospodărea Valentina. Tînără, frumoasă, parfumată, elegantă, Valentina era o gospodină model. Nimeni n-a întîlnit-o vreodată pe Valentina cu Valentino al ei. Se vedeau, totuși, zilnic, pentru că pe amîndoi îi lega aceeași nemărginită dragoste de viață și același punct de vedere optimist despre Ministerul de Război, unde Valentina venea mai în fiecare zi, cam pe la 10, cu cățelușa ei Puffi. Valentina și Puffi erau două figuri extrem de populare în lumea militară — bineînțeles, în rîndurile gradelor superioare. Cînd Valentina apărea la minister, toți ofițerii se dădeau respectuos la o parte, ca s-o lase să treacă, vaporoasă, parcă plutind, cu cățelușa în brațe, pe undele invizibile dar frumos mirositoare de « Houbigant » sau « Coty », spre cabinetul domnului ministru, la care intra fără să se anunțe, indiferent care general era domnul ministru și sub ce guvern era el ministru. Miniștrii de război erau schimbători, dar ea era inamovibilă. Așa cum părea a fi inamovibilă și la palat, unde se bucura de o mare considerație atît la Ferdinand, cît și la cei doi fii ai săi, Carol și Niculaie. Nimeni mai bine ca Remus nu știa că între aceste simpatii regale și princiare și micile ei intrări la Ministerul de Război era o strînsă legătură, așa cum o strînsă legătură era între vizitele ei la minister și afacerile soțului ei Valentino. Dar dacă secretul existenței lui Valentino nu putea fi cunoscut oricui — un lucru nu putea fi tăinuit în însuși interesul afacerii: dacă voiai să obții vreo furnitură de la armată, să fii avansat în grad, să fii scutit de serviciul militar, să scapi de vreun control indiscret la arsenalul ori la serviciul de manutanță pe care-l conduci, să nu fii urmărit pentru vina de a fi dat foc vreunui depozit de aprovizionare, pe scurt, dacă voiai într-un fel sau altul să te « aranjezi » în orice chestiune pendinte de Ministerul de Război, puteai

vorbi deschis cu Valentino, pentru că și el îți vorbea deschis:

— Pentru cinci mii, nu!... Dar pentru zece mii, se face sigur!

Și cum te înțelegeai cu el, așa rămînea. Tehnica era simplă. Dădeai lui Valentino, să zicem, petiția. Valentino i-o dădea Valentinei, Valentina i-o dădea ministrului, ministrul i-o dădea Valentinei, Valentina i-o dădea lui Valentino, Valentino ți-o aducea înapoi — și tu nici nu te mirai că sus, în colțul din stînga al hîrtiei, scrie: «Bun și aprobat». Doar pentru asta ai scris-o și ai înmînat-o lui Valentino. Îndoială nici nu putea să încapă. Știai cine e Valentino: un om prompt, corect și discret. Pentru că era prompt, corect și discret, se bucura de încrederea clienților săi. Pentru că era prompt, corect și discret, se bucura de încrederea lui Remus Vîlceanu, care, totuși, nu-i cerea nici un sacrificiu excepțional pe altarul ordinii și siguranței statului. Valentino trebuia să-i pună lui Remus la dispoziție numai copia exactă a cererilor care treceau prin mîna lui, sau o notă asupra cazurilor care nu implicau nici o cerere, plus unele date, pe cît era cu putință mai multe, asupra clienților lui, plus unele confidențe pe care i le făcea Valentina în intimitatea lor conjugală. De altfel, trecea și Valentina de două ori pe săptămîmă pe la Remus, dar Remus bănuia că femeia aceasta, deși corespunde idealului său feminin, nu-i spune tot. Acest gol îl umplea, cu multă conștiinciozitate și iscusință, Valentino, care fu luat în primire, din ușă, de către Nelu:

— Ei, hai o dată, Valentino!... Ce-ți mai face Valentina? De ieri te aștept aici!

Valentino zîmbi nevinovat și-i întinse mîna lui Remus, care-l întrebă:

— Ce mai faci, Valentino? Ce-ți face Valentina?

— Mulțumesc, bine, domnule director general! Cu gospodăria!

Zîmbi cu aceeași nevinovăție și se așeză în celălalt fotoliu din fața biroului.

— Ei! făcu Remus. Ce stai? Scoate marfa s-o vedem!

Cu simplitate, Valentino scoase din buzunar un plic şi-l întinse lui Remus:

— Poftim ! O fotografie şi o scrisoare !

— Asta-i tot? se miră, decepţionat, Remus, care nu se hotăra să deschidă plicul.

— Mostre, domnule director general !

Remus dădu, plictisit, din umeri şi rupse plicul. Dar cum îşi aruncă ochii pe fotografie, exclamă:

— Văleleu !... Ce-i asta, Maică Precistă !

Nelu şi Valentino pufniră dintr-o dată în rîs.

— Ce vă spuneam ! făcu Nelu. Marfă, nu glumă !

— Da, da, da ! clătină din cap Remus. Şi asta ce este?... A ! Scrisoarea !...

Şi se pierdu în exclamaţii care făcură pe Nelu şi Valentino să rîdă şi mai cu poftă:

— Oooo !... Măi-măi-măi !... Phiii !... Mmmm... mmm... mmm !... Ţine-mă, doamne !...

Mai parcurse o dată scrisoarea dintr-o privire, parcă ar fi vrut să se asigure că a citit bine — şi, energic, izbi cu pumnul în masă:

— Băieţi !... S-a făcut !... După mostră, marfa-i bună ! O iau !... Cred că putem face cu toţii o afacere bună !

— Foarte bună ! zise Nelu. Numai că are un clenci. Unul mic, dar este !

— Să-l auzim !

La 12, Remus stătea în faţa lui Ion Ion Viziru.

— Uite pentru ce te-am chemat ! îi zise premierul. Am fixat definitiv data încoronării. Va fi pe ziua de 25 octombrie... La dumneata sînt toate în ordine?

— În ordinea cea mai perfectă, domnule prim-ministru !

Ionel nu păru prea încîntat de răspuns:

— Vezi, aş vrea să nu fie chiar toate în cea mai perfectă ordine.

Remus păru încurcat:

— Domnule prim-ministru... şi încoronarea?

— Dar la încoronare mă și gîndesc. Încoronarea trebuie să se facă în ordinea cea mai perfectă, cum zici dumneata. Dar, pentru a obține o ordine atît de perfectă, ne trebuie puțină dezordine.

— Am înțeles, domnule prim-ministru!

— În acest caz, ia te rog îndată legătura cu Gherlescu. Gherlescu are cîteva idei bune. Folosește-le!... Să știi, însă, un lucru: cu opoziția n-avem nimic. Nu-i momentul oportun să îndîrjim opoziția, tocmai acum cînd trebuie să ne vină oaspeți străini. Noi trebuie să scoatem armata în stradă numai pentru a restabili ordinea. Dumneata, Trișcă și Gherlescu trebuie să lucrați, prin urmare, în așa fel, încît să fim obligați să scoatem cît mai multă armată în stradă.

— Domnule prim-ministru, zise Remus solemn, vă făgăduiesc, cel puțin în ceea ce mă privește pe mine, cît mai multă dezordine.

— Bine!... Dar mai e o chestiune.

Luă de pe masă o tăietură de ziar și i-o întinse lui Remus:

— Asta o cunoști?

Remus citi:

— « Cetățenii să se apere singuri. Nimeni să nu mai umble fără armă și la primul atac să facă uz. În fața amenințării necontenite, fiecare e mereu în legitimă apărare. Să vedem ce autoritate va pedepsi pe acela care, știindu-se amenințat în orice clipă, a purtat și făcut uz de armă! »

— Și asta? îl întrebă Ionel întinzîndu-i încă o tăietură.

— « Feriți-vă de tîlhari și pungași la Gara de Nord din București; pe străzile capitalei; în tren și oriunde. Nu cereți ajutorul poliției, că nu vi-l poate da. Asigurați-vă viața la societățile de asigurare, că vă rămîn copiii pe drumuri. Atît ne-a mai rămas sub „binevenita" administrație liberală! »

Cînd termină, Remus puse, respectuos, tăieturile la loc pe biroul lui Ionel.

— Da, domnule prim-ministru, știu! Dar...

— N-are nici un rost să ne pierdem în explicații inutile. Pricina o știi. Lucrurile nu mai pot continua

așa. Relațiile dintre Prefectură și Siguranță trebuie imediat îmbunătățite. Împacă-te cu Pricoleanu. Trebuie ! E vorba de ordinea și siguranța statului. Am terminat !...

Remus se ridică și, sigur de efectul ce-l va avea asupra primului-ministru comunicarea sa, vorbi cu gravitatea potrivită momentului:

— Domnule prim-ministru, dacă nu m-ați fi chemat, v-aș fi rugat în orice caz să mă primiți azi.

— Ceva urgent?

— Destul de urgent ! În orice caz, ceva foarte important...

Întoarse, instinctiv, capul spre ușă și, cu glasul scăzut, continuă:

— Am pus mîna pe niște documente senzaționale...

— Ce?

— Niște scrisori și niște fotografii...

— De la cine?

— De la...

Ionel pricepu după gestul discret al lui Remus despre cine e vorba.

— Dă-mi-le ! strigă el, întinzîndu-și mîinile spre Remus, ca un copil după o bomboană.

— Mîine la 10 le aveți aici, domnule prim-ministru !

— Să știi că răspunzi !

— Răspund, domnule prim-ministru !

« Împacă-te cu Pricoleanu !» Cuvintele acestea ale lui Ionel îi mai răsunau lui Remus în urechi și acum, cînd se afla în drum spre Ministerul Instrucției Publice, dar ca o poruncă, nu ca o recomandație, cum se întîmpla altă dată. Fiindcă Ionel i-a mai cerut lui Remus să se împace cu Pricoleanu și în urmă cu o lună, și în urmă cu două luni, și cu trei luni. Dar i-o cerea numai ca să nu-l mustre conștiința că nu i-a cerut-o. Remus, la rîndul lui, mai mult ca să aibă ce raporta, îl invita pe Pricoleanu la un schimb de idei, în vederea împăcării.

Şi conversaţiile se desfăşurau întotdeauna pe un teren cu desăvîrşire abstract:

— Domnule general — începea Remus — dumneata înţelegi sau nu înţelegi: aici e o chestie mare. O chestie de viitor! Trebuie să lucrăm serios. E vorba de ţară!... Ţara, domnule general!... Dar dacă eu o să fac într-un fel şi dumneata o să faci altminteri, nu înţelegi dumneata că se duce ţara de rîpă? În definitiv, ce vrem? Spune şi dumneata, ce vrem? Ce vrei dumneata şi ce vreau eu?

— Păi spune dumneata! îi răspundea Pricoleanu. Ce vrem?

— Ai văzut? Parcă eu vreau altceva decît vrei dumneata?

— Nu!

Logica lui Remus, totuşi, nu-l zdruncina pe Pricoleanu.

— De acord, domnule Vîlceanu. Dar eu, una aş vrea să ştiu: de ce m-ai adus aici?... Să ne certăm?... Să ştii că o să mă plîng şi la palat!

— Foarte rău, foarte rău! îl mustra Remus. Noi ne putem înţelege prieteneşte şi fără intervenţii şi fără să amestecăm pe maiestatea sa în chestiunile noastre mărunte. Foarte rău...

— Rău, bine, asta e! Mie nu-mi place să umblu cu diplomaţii. Una vorbim şi alta facem. Ori lucrăm, ori nu lucrăm. Aia e! Că dacă ar merge toate aşa... eheee!... Mie-mi place lucru pe faţă. Nu pe înconjur!

— Dar şi mie, domnule general, şi mie! Dumneata crezi că discuţia asta îmi face plăcere? Să stăm şi să ne ciorovăim, în loc să trăim ca fraţii şi să servim ţara cum se cuvine. Spune şi dumneata! Poftim! Spune!

— Ce să spun?

— Ce am spus!

— Păi ce-ai spus?

— Ce-ai auzit!

— Păi n-am auzit nimic!

— Nimic?

— Nimic!... Vezi, domnule Vîlceanu, ăsta eşti dumneata: îmi umbli cu nişte chestii... na! că-ţi stă mintea în loc! Ba că e, ba că nu e. În loc să-mi spui verde: e sau nu e... dumneata... hăhăhăi... o începi de

la 48... Înțelegi? Eu dacă am venit aici, vreau să știu: e sau nu e?

— Ce să fie?

— Aia!

Cînd discuția ajungea aici, în Remus — care nu pricepea nici ce spunea el, nici ce spunea Pricoleanu — se trezea simțul aventurii și arunca la întîmplare:

— E!

— Ai văzut? sărea Pricoleanu, furios, pînă în tavan. Ce-ți spuneam?

Și punea mîna pe chipiu să plece. Dar Remus îl trăgea de braț înapoi:

— Stai, domnule general, că doar sîntem oameni în vîrstă, nu niște copii...

— Ce să mai stau, domnule, ce să mai stau?

— Stai, că de-aia ai venit!... Prin urmare, eu ziceam că...

— Ce ziceai?

— Că...

— Că ce?

— Că aia care ziceai dumneata adineauri...

Și împăcarea nu se făcea. Nu se făcea — pentru că nu trebuia să se facă. Ionel îi spunea, într-adevăr, lui Remus: « Ar fi bine să te împaci cu Pricoleanu » — dar niciodată nu uita să adauge și un mic surîs obosit. Pe de altă parte, și regele îi spunea lui Pricoleanu: « Ar fi bine să te împaci cu Remus » — dar nici el nu uita să-și deseneze un zîmbet în jurul trabucului. Deci, fiecare în parte știa ce avea de făcut: să încurce cît poate lucrurile.

Dar fiecare mai știa ceva: că peste obligațiile lui oficiale, are sarcini speciale — Remus de la Ionel, Pricoleanu de la rege — care erau dc natură mai puțin oficială și care nu totdeauna se armonizau cu obligațiile speciale ale celuilalt. În felul acesta, fiecare în parte a început să se considere ca un element indispensabil unuia din cei doi factori hotărîtori în stat — și ca om cu conștiința că e indispensabil, fiecare căuta să-și afirme tot mai mult dreptul la întîietate și independență. De aceea, după fiecare ședință de împăcare, conflictul dintre Prefectură și Siguranță, în loc să se potolească, se agrava.

Remus şi Pricoleanu, ca să dea curs îndemnului formal la împăcare, discutau cît discutau într-un limbaj voit confuz, îşi strîngeau cordial mîna, fără urmă de supărare şi îndată alergau, fiecare în direcţie opusă: Remus la Ionel, Pricoleanu la rege, să-şi facă raportul. Din afacerea asta ieşeau toţi cu conştiinţa împăcată că şi-au făcut datoria. După asta, fiecare îşi vedea de nevoile lui: Siguranţa lupta împotriva Prefecturii şi a bolşevicilor, iar Prefectura lupta împotriva Siguranţei şi a bolşevicilor. Acesta era şi unul din principalele motive ale conflictului. Remus dădea voie lui Pricoleanu să lupte împotriva oricui — fie şi a Siguranţei — dar nici în ruptul capului nu admitea ca Prefectura să lupte împotriva bolşevicilor. « Bolşevicii — zicea Siguranţa — sînt ai mei. Prefectura să se ocupe de borfaşi, nu de „politici". Prefectura să nu se bage în politică. Exclusivitatea acţiunii politice trebuie să aparţină Siguranţei». Lucru pe care Pricoleanu refuza să-l înţeleagă, pentru că, zicea el, şi Prefectura « e un organ de ordine, ca şi Siguranţa». Totuşi, adversarii n-ar fi rămas, poate, atît de înverşunaţi şi implacabili pe poziţiile lor — dacă n-ar fi fost la mijloc altceva, cu mult mai grav: fondurile. Tare pe propteaua lui, Pricoleanu cerea fonduri cît Siguranţa întreagă. Şi Ionel i le refuza — cu delicateţe, se înţelege — dar i le refuza.

Şi acum, deodată, împăcarea. Nu în glumă, ci pe adevăratele. Ionel nu i-a mai spus: « Ar fi mai bine !...» ci « Trebuie !»... Va să zică...

Ministrul instrucţiei publice fusese avizat de la Preşedinţie că Remus vine la el — şi-l aştepta. De la primele cuvinte, Gherlescu îi spuse:

— Domnule Vîlceanu, dumneata şi cu mine avem o sarcină mare... Studenţimea se zbate în mizerie.

— Da, domnule ministru ! Din parte-mi, voi face tot ce se poate...

— Sînt convins, domnule Vîlceanu ! Aşa că ţara trebuie să răsune de strigătele de desperare ale studenţilor. N-au laboratoare. N-au cămine destule. N-au burse. Mor de foame. Trăiesc într-o sărăcie cumplită... De aceea...

— Nu vă supărați, domnule ministru! Știu ce vreți să spuneți: de aceea «jos... !»

Gherlescu îl întrerupse:

— Ba nu! Studenții vor cere *numerus clausus*. Cred că știi ce este *numerus clausus?*

Remus știa ce este *numerus clausus*. Număr limitat! În cazul de față număr limitat în școli pentru străini. Remus o știa de la unguri. În Ungaria lui Horthy formula asta latină are un mare succes. Cu *numerus clausus* guvernul unguresc își face propaganda șovină și cere revizuirea tratatelor și restituirea Ardealului. De ce, dar, n-ar avea *numerus clausus* același succes și la noi?

— Extraordinar, domnule ministru! Este o idee excepțională! *Numerus clausus* miroase a termen științific... în orice caz, a cultură... *Numerus clausus*... Să știți că-mi place! Au și ungurii idei bune!

— Cel puțin asta îmi place și mie! zise Gherlescu. Dar trebuie procedat cu abilitate. Băieții trebuie să ceară *numerus clausus*... Să-i faci să lanseze manifeste, să scoată ziare... să se adune la statuia lui Mihai Viteazu și să ceară *numerus clausus*. Noi, guvernul, firește, vom refuza să-i satisfacem. Și o vom spune în ziarele noastre și în Parlament: ne doare sufletul pentru studenții noștri, sînge din sîngele nostru, dar *numerus clausus* nu le putem acorda. Studenții să înțeleagă: *numerus clausus* este cu putință într-un stat ca Ungaria, unde există o tradiție minoritară și unde regimul habsburgic a dus de veacuri o politică de oprimare a naționalităților. La noi, acest lucru nu se poate. Noi sîntem un popor tolerant. Noi respingem orice idee de șovinism... și așa mai departe. Înțelegi?

— E clar, domnule ministru.

— Răspunsul nostru, bineînțeles, va turna gaz peste foc. Studenții vor trece la fapte. Aici începe adevăratul rol al dumitale. Studenții vor opera la început chiar în universități. *Numerus clausus*... Dar, știi! Un *numerus clausus* energic. Să nu se mai poată ține un curs la nici o facultate. Noi, evident, vom încerca să-i potolim: Copii, nu se poate! Chiar să vrem să vă dăm acest *numerus clausus*, sînt înalte rațiuni de stat care ne împiedică.

Sîntem legaţi de pacea de la Versailles, am iscălit tratatul minorităţilor, avem angajamente internaţionale... etc. etc. Asta nu va mai fi gaz peste foc, domnule Vîlceanu, ci...

— Benzină, domnule ministru.

— Aaaşa! Benzină! Studenţii vor coborî din universitate în stradă... Adică în Văcăreşti, domnule Vîlceanu. Tocmai aici te rog pe dumneata şi pe Pricoleanu să fiţi foarte atenţi. Să nu treceţi de Văcăreşti nici cu un milimetru! Se uită Europa la noi. Şi chiar în Văcăreşti, să procedaţi cu măsură... Neapărat!

— Va fi greu! obiectă Remus. Trebuie să dăm o satisfacţie băieţilor... Şi dacă o să le cerem măsură pînă şi-n Văcăreşti...

— Ştiu că e greu! răspunse Gherlescu. Dar deocamdată, nu se poate altfel. În momentul de faţă nu ne trebuie decît atmosfera. Totul e atmosfera, domnule Vîlceanu!

— Am înţeles, domnule ministru! Va fi atîta atmosferă în Văcăreşti, încît să putem scoate armata pînă şi-n bariera Grant...

— Te rog! Să simtă ţărăniştii şi ardelenii că nimeni în ţara asta nu ne poate împiedica să facem în linişte încoronarea.

Generalul Pricoleanu descinse, inopinat, la Siguranţă, cinci minute după ce se înapoiase şi Remus.

— Trăim ceasuri mari, domnule general! strigă vesel Remus, cînd îl văzu.

— Mari şi pline de perspective! îi răspunse Pricoleanu, mîngîindu-şi mustăţile lui agresive.

— Adevărat! Aşa că, ce s-o mai lungim, domnule general? De azi înainte, sîntem fraţi!

Pricoleanu se zbîrli:

— Iar începi?

Remus rîse:

— Am glumit. Voiam să zic că de azi înainte sîntem toţi un suflet şi o simţire. Dumnezeul nostru al amîndurora va fi *numerus clausus*...

— S-a isprăvit ! Trebuie să stabilim numai un plan de bătaie cu care să ne prezentăm la Interne...

— Sau la Instrucţia Publică ! făcu Remus într-o doară

— Totuna !

Se înţelegeau de minune.

— Dar de Văcăreşti, ştii ceva? întrebă Remus.

— Ce?

— Pînă la Sfîntul Gheorghe ! Nici un milimetru dincoace... Ordin de la Ionel...

— Mă rog ! Ordinul e ordin ! Cum sparge vreunul măcar un gemuleţ dincoace de Văcărești şi-mi intră în Lipscani, îmi fac datoria.

— Şi eu ! făcu Remus care se minuna cum amîndoi au început să vorbească deodată o limbă clară, lipsită de orice confuzii. Pornim pe o cale nouă, domnule general. E timpul să părăsim metodele şi lozincile învechite. Tineretul va trebui să fie supravegheat şi dirijat de noi. Mişcarea trebuie să aibă un conţinut mai larg, cu idealuri precise şi cu o stare civilă... Îi trebuie un nume, domnule general. Ceva care să meargă la inima poporului. Un nume care să facă să zbîrnie ţara...

Pricoleanu îl asculta şi-şi necăjea mereu mustaţa:

— Ce nume? făcu el, nedumerit. Parcă şi fără nume nu poţi sparge geamuri?

— Ba nu ! răspunse Remus, în care vorbea acum scriitorul. Trebuie demnitate, domnule general. Trebuie ţinută... prestigiu... Eu m-am şi gîndit. Şi cred că am şi dat de ceva potrivit.

— Hai să te aud !

— « Generaţia de foc !»

Rosti cuvintele cu atîta patos, încît pînă şi mustăţile lui Pricoleanu începură să vibreze.

— Pfiii ! făcu prefectul. Ai pocnit-o !... Parcă ar fi o detunătură de puşcă !

— Nu-i aşa că-ţi place?

— Îmi place al dracului ! De mirare? Unu-i Vîlceanu !... Scriitorul nostru Vîlceanu !... Avem cu ce ne lăuda noi, poliţia... Vîlceanu !... Halal !... Mare lucru să ştii să scrii ! Am încercat şi eu... dar n-a mers... « Generaţia de foc !» O să-i placă grozav domnului prim-ministru ! « Generaţia de foc !»...

Se ridică și-i întinse mîna lui Remus:

— Păi, s-auzim de bine!... Da să știi: generația de foc, generația de foc!... Foarte frumos! Cu o condiție: să n-o prind cumva prin Lipscani, că-i trag o bătaie de-i merg fulgii!

Vîlceanu rîse:

— Vorba-i vorbă, domnule general! Chestie de obraz! Cum zice și Gherlescu: Se uită Europa la noi!... Să mă cert cu dumneata tocmai acum, cînd ne pîndesc bandiții ăștia de țărăniști!... Încotro mergi? Spre Prefectură?... Stai că mergem împreună!

Pe culoar, Remus îl zări pe Papaianopol.

— Ia vino-ncoa', Papaianopole! Ce-ai făcut cu bolșevica aia?

— Am trimis-o la spital!

— Și ăla?

— Ăla n-a scos o vorbă!

— Nici acuma?

— Nici!

Cuprins de scîrbă și de revoltă, Remus strigă la Papaianopol, ca să fie auzit de toți dimprejur:

— Uite, Papaianopol, ca să vezi și tu ce inimă de cîine au ticăloșii ăștia! Vede cum e schingiuită mama lui — propria lui mamă... și el nici nu se sinchisește! Ei, să nu-i împuști pe toți, Papaianopole?... Zi și tu!... Să nu-i împuști?... Și ție-ți mai este milă de ei!...

VI

Ideea unui cortegiu istoric cu care să se încheie serbările încoronării fu, evident, a lui Arghir. Palatul primise sugestia cu entuziasm şi îl rugase pe ilustrul profesor să vină cu propuneri concrete. Arghir muncise conştiincios o jumătate de oră şi făcuse cunoscut la palat că proiectul e gata. Suveranii, bucuroşi, îl poftiseră pe azi la dejun. De aceea, Arghir arătă oarecare nervozitate cînd, în loc să-şi mai poată face în linişte unele notiţe, înainte de a se prezenta la rege, trebui să primească — şi să mai fie şi politicos cu prietenii sau cu adversarii săi politici, exact nu mai era în stare nici el să ţină minte — pe Aureanu şi Agop Bagradian, care începură, cum

era şi inevitabil, să-i vorbească despre încoronare. Şi cum să-i vorbească! Să tune şi să fulgere.

— Ce-i pasă lui Ionel? spumega Aureanu. Pe« Reşiţa» a pus mîna? A pus! Pe Pherikyde al lui l-a pus preşedinte al consiliului de administraţie? L-a pus! La putere este? Este! Acu ce-i mai trebuie? Încoronarea. Cică ţara vrea încoronarea. Vorba aia: « la hotare sînt tătarii, baba cheamă lăutarii». Că numai de asta-i arde ţării: de încoronare.

— Straşnică încoronare! zise şi Bagradian. O încoronare făcută de un guvern ieşit din fraudă şi înşelăciune. Îţi închipui! Şi tocmai acum!

Şi smulgîndu-şi violent ochelarii de pe nas, ca să şi-i pună la loc tot atît de violent:

— Dumneata ştii ce se întîmplă la Iaşi? Li se dă cetăţenilor pîine mucegăită. S-a făcut anchetă şi primăria şi-a cerut scuze: cică a dus lipsă de făină în zilele din urmă şi s-a împrumutat cu făină de la manutanţa garnizoanei. Cum s-ar zice, făina mucegăită era pentru soldaţi — şi numai din întîmplare s-a dat la civili. Ei şi?... Spune şi dumneata, domnule profesor: adică soldaţii au voie să mănînce pîine stricată? De ce, domnule, de ce? Soldaţii nu sînt oameni şi ei, ca oricare altul?... Şi la Cernavodă la fel: stătea lumea şi se uita cum în faţa cazărmii batalionului 5 administraţie, un grup de soldaţi, sub comanda unui ofiţer, toarnă nisip în nişte saci cu grîu!... Pîine pentru soldaţi...

— O porcărie! zbiera Aureanu. Un scandal! Asta, numai sub Ionel se poate întîmpla... De catastrofa de la Lupeni ai auzit, domnule Arghir? Optzeci şi doi de mineri omorîţi. Şi cînd îi întrebi pe liberali, dau din umeri. Se-ntîmplă! zic ei. S-a mai întîmplat şi în 1917... Ticăloşii!

— « Se întîmplă»! se asocie Bagradian la indignarea lui Aureanu. Aşa s-a putut « întîmpla» ca, numai la o săptămînă după aceea, să fie un nou accident la « Vulcan» şi să fie omorîţi alţi doisprezece mineri! Nici o grijă, domnule Arghir! Am adunat un material imens în legătură cu aceste « întîmplări» şi cînd o să i-l vîrîm sub nas domnului Ionel la momentul potrivit, n-o să-i facă nici o plăcere.

— Poftim! strigă iar Aureanu. Accidente și accidente!... Și ce face statul, domnule, ce face statul, te întreb, să apere pe bieții muncitori de atîtea nenorociri care se pot produce numai din pricina lăcomiei și zgîrceniei societăților miniere? Zi, domnule Arghir, ce face? Încoronări! Încoronări și fotografii! Are Alecu Porcu obrăznicia să-mi spună la Kerbală în birou că după raportul comisiei de lichidare a depozitelor statului, țara ar fi pierdut de pe urma guvernării noastre trei miliarde... « Numai de incendii v-ați ținut, numai de incendii!» zice el. Dar și eu i-am răspuns: « Nu-i nimic! Avem și noi socoteala cît a plătit țara serviciile dumneavoastră de aprovizionare din 1914 și pînă acum. Ca să nu mai vorbesc de isprăvile dumneavoastră de acum, de fraudele de la industrie, de fraudele de la direcția petrolului, de fraudele cu contingentarea vitelor, de exploziile dumneavoastră, de incendiile dumneavoastră, de falimentele dumneavoastră, de accidentele dumneavoastră de cale ferată, de crimele, de disparițiile, de sinuciderile care se petrec sub regimul dumneavoastră»...

« Opoziție ingrată! își zise Arghir. Te uiți la Aureanu ăsta... și ți se face silă. După toate cîte le-a făcut, a mai avut obraz să spună, luna trecută, la Roman, la alegerile parțiale: „Numele meu simbolizează cinstea, care se ridică împotriva gheșeftarismului gălăgios, mincinos și neputincios al liberalilor!" Parcă și-a pierdut mințile, așa de rău îl doare încoronarea.»

— Și ce aveți de gînd să faceți? îl întrebă Arghir pe Aureanu.

— Să ne abținem! răspunse Aureanu categoric. Ții minte ce spunea Ionel cînd eram noi la putere și i se părea că actul ăsta istoric îl vom săvîrși noi? Că se abține de la încoronare și că o va declara neconstituțională. Ei, uite, asta facem și noi!... Neață a hotărît! Ne abținem de la încoronare și o declarăm neconstituțională!

— Asta o facem și noi, zise Bagradian.

— Și Dacu? întrebă Arghir.

— Și Dacu!

— Și Jugănaru?

— Şi Jugănaru! Jugănaru tratează fuziunea cu Neaţă!

— Şi vreţi să lipsiţi încoronarea de prezenţa voastră? întrebă Arghir, pe care această lipsă nu putea decît să-l bucure.

— Trebuie! făcu Aureanu. Ne-o cere demnitatea ţării... Ne-o cere demnitatea partidului...

Şi Aureanu ar mai fi putut vorbi despre demnitatea partidului cel puţin încă o oră, dacă Arghir n-ar fi avut curajul să-i spună:

— Mă ierţi, dar trebuie să fiu la prînz la palat şi se face tîrziu... După masă, dacă vrei, continuăm...

În curtea palatului, Arghir îl întîlni pe Ciubuc-Bey care cobora din maşină.

— Ce faci, domnule profesor? Era cît pe ce să avem plăcerea să luăm masa împreună cu Neaţă!

Arghir rămase înţepenit locului:

— Cu Neaţă?

Şi află din gura lui Ciubuc-Bey ce s-a întîmplat. Încă alaltăieri seara — probabil după discuţia cu Vintilă — Ionel l-a trimis pe generalul Creţu la Neaţă. Creţu nu e numai prieten din copilărie cu Neaţă, dar e şi singurul general cu care Neaţă nu s-a certat niciodată.

— Neaţă dragă — i-a zis Creţu — vin din partea reginei. Trebuie să ştii că la palat toată lumea te iubeşte... Regele şi regina ştiu cît îţi datorează ţara. Dacă nu erai tu, ţara ar mai fi fost şi azi în haos. Regele zice că ai făcut anul trecut ordine în ţară cu o măiestrie de care e capabil numai un adevărat mare om politic...

— A spus asta regele? a întrebat Neaţă cu un uşor tremolo în glas.

— Şi regele şi regina! i-a precizat Creţu. De asta amîndoi se întreabă, de ce, dintr-o dată, nu mai calci pe la palat?... «Cum se poate, mi-a zis regina azi-dimineaţă, ca un om care trebuie să formeze viitorul guvern să ne ocolească?»

Generalul Neaţă, care rămăsese pînă atunci în picioare, simţi nevoia să se aşeze. Creţu povesteşte că Neaţă aproape nici nu putea să vorbească de emoţie. Creţu, discret, s-a făcut că nu bagă de seamă şi l-a întrebat pe Neaţă:

— Într-adevăr, frate dragă, ce-i cu tine? Te-a supărat cineva? O crezi pe regină capabilă să-ți vrea răul?

— Ea? a protestat Neață cu căldură. Ea — mie... răul?...

Se ridică hotărît și-i spuse lui Crețu:

— Spune regelui și reginei că voi căuta să reiau relațiile cu palatul în cel mai scurt timp!

— Asta s-a întîmplat alaltăieri seara la ora zece! își continuă Ciubuc-Bey povestirea. Ieri pe la prînz, Neață a trimis-o pe Mița la rege să-i comunice că partidul poporului va fi prezent la încoronare.

— Eeei! exclamă Arghir. Să știi că-mi pare bine! Nu-l iubesc pe acest farsor sinistru, dar e un adevărat patriot.

— Stai! Cum a plecat Mița de la palat, Neață i-a trimis vorbă regelui prin madam Cekroppydis că va veni să-l vadă la Sinaia peste o zi-două...

— Auzi, auzi! făcu Arghir. S-a înfierbîntat Neață.

— Un moment, că încă nu ți-am spus totul... Aseară, Neață a trimis-o pe Valentina să-i spună regelui că, dacă vrea, poate veni și azi la palat... Și ce m-am gîndit? Dacă dumneata vii la dejun, ce ar fi să vină și el?...

Se uită cu coada ochiului la Arghir și comentă, pe un ton vesel:

— Așa am fi avut la masă toată opoziția în păr... Dar ne-am răzgîndit. Am îndîrji pe Dacu și pe țărăniști și mai rău. Așa că Neață va veni la masă deseară...

Arghir, însă, avea anumite rezerve:

— Și poți fi sigur de Neață?

— Absolut sigur! Gazeta lui de ieri ai citit-o? Se mai vede anunțul că « în curînd vor fi publicate memoriile domnului general Neață asupra expediției sale de la Flămînda»?... Nu se mai vede. S-a isprăvit cu Flămînda. Jugănaru a vrut să fie mai deștept decît noi. Nu merge, domnule profesor, nu merge. Neață e al nostru. I-au trecut toate supărările. Așteaptă puterea.

— Dar cum se face că mai adineauri Aureanu vărsa foc pe nări împotriva încoronării, el, care e mîna dreaptă a lui Neață?

Ciubuc-Bey își îndreptă deodată privirea în gol — și răspunse în doi peri:

— Aureanu! Lasă-l pe Aureanu!... Aureanu trebuie să-și facă datoria pînă la urmă!

La masă, regina începu prin a vorbi despre nepoțelul ei, micuțul Mihai, copilul lui Carol.

— O minune de băiat! zise ea, cu mîndrie.

Arghir găsi expresia de o ingeniozitate regală. Băiatul era, într-adevăr, o adevărată minune. Născut la șase luni după cununie — și totuși copilul trăiește și e, să nu-i fie de-deochi, zdravăn. O minune a naturii. Numai într-o familie de regi se pot întîmpla asemenea minuni.

— Maiestate! zise el. Din fiul unei mame ca regina noastră, ce copil poate să iasă dacă nu o minune?

Regina îi zîmbi recunoscătoare:

— Admir arta dumitale de a ocoli cuvîntul « bunică », domnule profesor! Ar fi pentru mine o insultă, ce spui?

Apoi, convorbirea lunecă spre noua aventură a lui Neață.

— A! Să vă povestesc ceva foarte nostim în legătură cu Neață! zise Ciubuc-Bey. Un fost inspector administrativ în Ardeal mi-a povestit ieri că sub Neață au funcționat patruzeci și șapte de popi, șefi de poliție...

— Ooo! se minună regele.

— ... și fiecare din ei a avut grijă să instituie o taxă specială asupra debitelor și asupra caselor de toleranță.

Amîndoi suveranii primiră cuvintele lui Ciubuc-Bey cu o veselie mai puțin discretă decît ar fi cerut protocolul.

— Ooo! exclamă regele, morfolindu-și cu vioiciune trabucul. Dar asta e formidabil!

Arghir plecă ochii, jenat:

— Formidabil! Nici vorbă! Și popă și polițai!

Regele nu înțelegea rezerva lui Arghir:

— Dar înapoiat mai ești, domnule profesor! Parcă ai trăi în evul mediu. Și dacă e popă, ce? Nu-i om? Dacă dumneata interzici unui popă să fie polițai, mîine

poate să vină un polițai să-ți interzică să porți barbă, pentru că nu ești popă!

Arghir se înclină cît îi îngăduia masa, înspre rege:

— Regele cel loial este și regele cel înțelept!

Ferdinand roși de plăcere și zise:

— Te-am recomandat lui Pilsudski pentru « Vulturul alb »...

— Mă copleșiți, sire! Și eu care voiam să vă exprim dorința ca lucrarea mea *Istoria imperiului otoman* să fie tradusă în grecește de Spiridon Lampros și tipărită de guvernul grec!

— Se va face, domnule profesor! îl asigură, zîmbitoare, Maria. Îmi iau eu răspunderea...

Cînd veni, în sfîrșit, momentul să se discute problemele încoronării, de la început se rosti cuvîntul « opoziție ». Neață a fost convins, dar Dacu și Jugănaru sînt intransigenți. Arghir povesti suveranilor și lui Ciubuc-Bey discuția pe care o avusese dimineață cu Aureanu și Bagradian. Cu Aureanu s-a isprăvit. O dată cu Neață, Aureanu nu mai intră în discuție. Mîine, Aureanu va reintra în ordine. Dar după cîte a înțeles Arghir din cele ce i-a spus Bagradian, locotenentul lui Jugănaru, țărăniștii au de gînd să se agațe de cele mai nevinovate pretexte spre a-și duce campania împotriva încoronării. În special țărăniștii par să fi pregătit un material enorm — sînt cuvintele lui Bagradian: « un material enorm » — în legătură cu muncitorii. Țărăniștii vor să-i ajute pe muncitori...

— E o latură oarecum vulnerabilă, sire! zise Arghir către rege. După cîte se pare, în procesul din Dealul Spirei nu prea s-a putut dovedi vinovăția celor închiși.

— E adevărat — zise regele — că judecarea socialiștilor a fost făcută neregulat.

— Dar nici să-i fi achitat nu se putea! interveni Ciubuc-Bey.

— Da, da, desigur... nici vorbă! făcu regele.

— Atîta ne-ar mai fi lipsit! zise regina. Să-i achităm... Orice achitare s-ar întoarce imediat împotriva noastră.

— Totuși — făcu Arghir — în interesul tronului și dinastiei, un act de clemență regală ar fi binevenit.

— Ce anume? întrebă regele. Grațierea? Mă tem să nu știrbesc prestigiul curților marțiale. Și-apoi, comuniștii grațiați ar întări comunismul.

— Nu știu cine sugera să li se ia o declarație! zise Arghir.

— În ce sens declarație? întrebă regina.

— Că nu vor mai face comunism!

— Și dacă vor cădea în recidivă?

— Dacă vor cădea în recidivă — zise Arghir — avem destule mijloace după aceea să-i împiedicăm să mai cadă în altă recidivă.

Și cu grija să fie bine înțeles:

— Pe noi ne interesează în acest moment încoronarea. Și pentru încoronare trebuie să facem oarecare sacrificii. După aceea...

Regele se uită uimit la Arghir:

— Domnule profesor, n-aș fi bănuit niciodată că ai un simț politic atît de realist. După aceea... Desigur, după aceea, avem timp... Dumneata ce spui, dragă Radule?

— N-ar fi rău ca maiestatea voastră să-și arate bunăvoința față de muncitori. De eliberat pe cei mai mulți dintre ei va trebui să-i eliberăm, în tot cazul. Probe în contra lor nu avem. Și prea s-a făcut gălăgie în jurul lor pretutindeni. De ce dar să nu preîntîmpinăm inevitabilul, cu o inițiativă înțeleaptă? Un gest de mărinimie, pornit de la palat, ar fi o lovitură grea pentru opoziție. Nu e bine să-i lăsăm pe țărăniști să agite chestia muncitorească, în special acum, cînd muncitorimea este în orice caz agitată. Încoronarea trebuie să se facă în liniște, sire!

Regele își goli iute păhărelul, îl puse pe masă și începu să-i învîrte piciorușul între două degete, meditativ:

— Să ne gîndim, să ne gîndim! mormăi el.

Deodată își ridică ochii spre Arghir:

— Domnule profesor, ții minte cum ne-ai ajutat la Iași cu manifestele dumitale adresate soldaților ruși?

— Sire, cum aș putea uita singurele momente de bucurie pe care mi le rezervă destinul în viață: acelea de a servi tronul și dinastia?

— Nimeni dintre noi nu se îndoieşte de devotamentul dumitale, domnule profesor ! îl asigură Maria, amabilă.

— Sînt fericit, maiestate ! îi răspunse Arghir.

Şi către Ferdinand:

— Sire, aştept !

— Ţi-aş face o propunere ! zise regele. Ce-ar fi ca dumneata să vorbeşti muncitorilor şi acuma?

— Eu? făcu Arghir surprins.

— Da, dumneata ! strigă entuziasmată regina. Ideea lui Nando e admirabilă. Eşti singurul om politic care ar putea vorbi muncitorilor în numele nostru ! Te rog să accepţi !

— Accept ! răspunse Arghir, emoţionat. Chiar de mîine voi începe să scriu o serie de articole adresate muncitorilor...

— Nu aşa ! îl întrerupse Ciubuc-Bey, energic.

Mai mult nu-i trebui lui Arghir să priceapă că propunerea ce i se făcea de a vorbi muncitorilor nu era o idee ieşită spontan aici, la masă, din capul lui Ferdinand, ci pornea de la Ciubuc-Bey, care probabil o dezbătuse din timp cu Ionel.

— Dar cum altfel? întrebă Arghir, mirat.

— Să le vorbeşti personal ! îi răspunse Ciubuc-Bey. Articolele se scriu, dar nu ştii niciodată în mîna cui încap. În tot cazul, nu poţi garanta că sînt citite şi mai cu seamă înţelese de cei cărora le adresezi... O discuţie directă e altceva. Cred că munca dumitale ar putea fi eficace numai dacă ai sta de vorbă cu ei şi ai încerca să-i convingi că ar fi mult mai bine şi pentru ei şi pentru ţară dacă s-ar cuminţi !

Regele găsi că Ciubuc-Bey are dreptate:

— Foarte bine, foarte bine ! zise el.

Arghir în principiu nu se împotrivea, dar în practică era dezorientat.

— Sire, sînt şi eu de aceeaşi părere. Dar personal, nu cunosc pe muncitorii aceştia.

— Nu-i nimic ! îl linişti Ciubuc-Bey. Poţi face cunoştinţă cu ei chiar mîine.

— Unde?

La Jilava !

*

O lumină ștearsă, diluată în fumul des de tutun, scotea parcă și mai în relief umbrele fără formă, înghesuite una în alta, în jurul cuiva care nu se vedea, dar care vorbea:

— Guvernul a crezut, dar s-a înșelat. Își închipuiau dumnealor că dacă închid pe cîțiva dintre noi, închid și partidul. Acu s-au lămurit. Teroarea n-a putut împiedica Partidul Comunist să-și țină săptămîna trecută cel de al doilea congres.

— Unde? întrebă cineva din grup.

— La Ploiești.

— Ești sigur?

— Mi s-au strecurat azi și rezoluțiile.

Umbrele se strînseră și mai mult în jurul celui care vorbea.

— Să le auzim! șopti un glas.

— Cred că acuma nu-i bine! Mai dă gardianul peste noi.

— Stau eu la ușă și trag cu urechea! interveni un al treilea care se și ridică de pe locul lui.

— Bine, Hrișcă! Dar fii cu băgare de seamă!

— Sînt! răspunse Hrișcă, scurt.

Cîteva clipe domni o tăcere adîncă, după care se ridică din nou glasul celui din mijlocul grupului:

— Nu vă citesc totul! Asta o s-o facem deseară. Deocamdată ascultați punctul 15 din rezoluția cu privire la situația din țară:

« Partidul Comunist din Romînia, constatînd că toate celelalte partide politice găsesc singurul mijloc de a prelungi starea de azi prin mărirea exploatării muncitorimii de la orașe și sate, ceea ce ar aduce degenerarea completă a poporului, constatînd că — ceva mai mult — acele partide sînt gata să vîndă și sîngele poporului către stăpînul economic și politic al țării — imperialismul Antantei —, constatînd că refacerea producției și dezvoltarea forțelor materiale de producție ale țării sînt imposibile fără eliberarea din dubla robie economică sub jugul capitalului antantist și romînesc, fără desființarea forțelor brutale de opresiune — Siguranța, jandarmeria, poliția, armata permanentă, birocrația, eliberarea a sute de mii de brațe pentru munca productivă — fără ridicarea stării materiale și morale a maselor muncitoare, fără colaborarea frățească cu toate popoarele și îndeosebi cu popoarele din

țările balcano-dunărene, care încă înainte de război formau un tot economic, fără socializarea mijloacelor de producție și organizarea producției după un plan general, cu sforțările tuturor, cheamă pe toți cei care muncesc sub steagul proletar, îi cheamă la luptă... pentru înfăptuirea socialismului... Ca cerințe imediate...»

În clipa aceasta, Hrișcă făcu un gest desperat către grup:

— Ssst!... Vine!...

Și numaidecît ușa se deschise, pentru ca gardianul să împingă pe cineva de spate în încăpere. Noul venit făcu un pas înainte, dar rămase pironit locului, pierdut în pîcla groasă care-l înconjura. Brusc, cel care citise, schimbă vorba:

— Mai zilele trecute, domnii deputați s-au apucat să discute legea comercializării. Și s-au luat la ceartă între ei. Domnul Griguță Arțag l-a apucat de gît pe domnul Tomulescu și i-a tras o palmă. Dar domnul Tomulescu s-a zbătut atîta în mîinile domnului Griguță Arțag, încît amîndoi au lunecat pe parchetul dat cu ceară. Și abia jos, acolo, pe parchet, au început să se burdușească în lege. A sărit atunci domnul Ianculescu, unul din chestorii Camerei, să-i despartă și a alunecat și dumnealui pe parchet și s-a apucat să se tăvălească și el cu ceilalți doi domni. Un al patrulea domn, domnul Lupescu, dacă a văzut că stă treaba așa, a sărit și el să-i despartă pe colegii de pe jos, dar a alunecat săracul și el pe parchet. Și au sărit și domnul Mitescu, și domnul Isopescu, și domnul Nicolescu, și Ionescu, și Popescu, și Vasilescu și toți au lunecat și toți s-au întins cît erau de lungi pe parchet. Și așa au ținut ședință jos, acolo, culcați pe parchet, fiecare cu mîna în chica și în cravata celuilalt, chipurile să se ajute unul pe altul să se ridice. Și, în sfîrșit, cînd au izbutit să stea din nou pe picioare, cel dintîi a luat cuvîntul domnul Tomulescu și a ținut un discurs... Firește, despre democrație! Fără democrație dumnealor nu pot trăi. Dacă fiecare dintre noi și-ar da seama cîte parale costă trăncăneala asta a lor în Parlament, despre democrație...

Noul venit tresări și se aplecă să vadă mai bine. Privi cu încordare și în ceața cu care începuse a se obișnui

încercă să desluşească şi chipul celui care vorbise. Dar nu izbuti pentru că omul, aşa cum şedea în mijlocul celorlalţi, nu putea fi văzut. Totuşi, noul venit, cît nu-l vedea, îl simţea. El e!... Nu se poate. E sigur că el e! Şi, fără să mai stea la îndoială, strigă:

— Nene Crişan!

Crişan se îndreptă de spate şi abia acum îl văzu pe noul venit.

— Marine! strigă el, uimit. Marin al lui Vardă! Ce faci, măi băiete, aici?... Ori te-ai stricat şi tu?

Crişan făcu loc lui Marin lîngă el.

— Ei, ia spune, cum de-ai nimerit printre noi?

Fericit că se află lîngă Crişan, Marin găsi cu greu cuvintele cu care să-i poată răspunde:

— Păi, să vezi, nene Crişan, că a dat beleaua peste mine. Ţii minte... acu doi ani... mă duceam la sorumea...

— Ştiu! Te lăudai că e slujnică la unu Măruntelu...

— Aşa! Şi m-a trimis Măruntelu ăsta să mă bag servitor la un boier mare... unu Gogu Elefterie... Şi m-a luat, aşa din senin, la bătaie şi m-a scos bolşevic, pentru că nu l-am lăsat să dea în mine. Şi, din iarna trecută, numai în bătaie o duc.

Şi, îmboldit de cei dimprejur, Marin povesti cu de-amănuntul cum şi de la cine a mîncat bătaie în aste opt luni din urmă, pînă a ajuns aici la Jilava. Întîia oară a fost bătut la Prefectură, chiar sub ochii prefectului.

— L-a rugat domnu profesor să aibă grijă de mine. Aşa zicea prefectul, cînd dădeau ăia în mine.

— Om mare, stăpîn-tu! zise unul dintre deţinuţi.

— Păi numai de dragul lui m-au ţinut cîteva săptămîni în beci... de unde mă scoteau de cîte două-trei ori pe zi să mă bată... Cică mă cercetau...

După aceea Prefectura l-a trimis pe Marin la Siguranţă. Aici l-au «cercetat» vreo două luni, că pînă şi doctorul a cerut să fie scutit de «cercetare» cîteva zile. Într-o zi, s-a văzut cărat de la Siguranţă înapoi la Prefectură:

— Mă cere prefectul! Aşa mi s-a spus! La început Siguranţa n-a vrut să mă dea. Zicea că-s al ei. Da pre-

fectul a făcut gălăgie că sînt al Prefecturii, pentru că Gogu Elefterie a reclamat că i-am furat un ceasornic... Cînd am ajuns la Prefectură și am fost adus în fața prefectului să mă cerceteze, am aflat ce e cu ceasornicul ăsta: Gogu Elefterie, care era prieten bun cu prefectul, voia să vadă cu ochii lui cum sînt bătut... Şi i-a făcut prefectul plăcerea!... Mă băteau, urlam — și lui îi sticleau ochii de bucurie... Şi iar mă băteau, doar-doar m-oi îndupleca să iscălesc o hîrtie pe care mi-o tot vîrau în ochi.

— Ce hîrtie?

— Că am furat ceasornicul conului Gogu!

— Şi ai iscălit-o?

— Cum era să iscălesc, nene Crișan? făcu jignit Marin.

— Bun! zise Crișan. Şi mai departe?

— Asta-i tot! M-au ținut cît m-au ținut și m-au trimis acum aici, ca bolșevic.

— Dar bătaia te-a mai limpezit nițeluș? întrebă Crișan.

— M-a limpezit cu totul, nene Crișan. Eram eu supărat pe stăpîn... și nu știam bine de ce. Dar în lunile astea din urmă am învățat la Prefectură și Siguranță atîtea cîte cred că nu poți învăța o viață întreagă.

— Numai să nu uiți ce-ai învățat! făcu unul.

Marin ridică ochii la cel care-i vorbise și întoarse îndată capul fără să-i răspundă.

— Aha! făcu deținutul. Te-ai supărat. Prea ești supărăcios dumneata!... Mai bine spune-mi cum te cheamă!

Marin își dădea seama că aici supărarea n-are nici un rost, și-i răspunse:

— Marin Vardă!

— Zi așa! făcu celălalt și, întinzîndu-i mîna, adăugă: Şi pe mine Hrișcă!

— Şi pe mine Trifănescu!

— Pavliceanu!

— Cojocaru!

— Körner!

— Panait!

La urmă, dindărătul celorlalţi se desprinse din umbră o mogîldeaţă pe care Marin nici n-o băgase în seamă pînă atunci:

— Eu sînt Andrei! Andrei Pîrvan! Ucenic tipograf. Luna trecută am împlinit şaisprezece ani.

Şi, vesel, către Crişan:

— Este, nene Crişan?

Crişan confirmă:

— Cum să nu fie, dacă zici tu!

Marin nu pricepea:

— Ce caută un copil aici?

Andrei se burzului:

— Nu sînt copil. Sînt şi eu grevist ca ăi mari. Sînt ucenicul lui nenea Crişan.

— Şi cum ai ajuns aici?

Crişan răspunse pentru băiat:

— A venit comisarul în ajunul grevei la atelier să mă caute şi Andrei a sărit la el cu o cutie de cerneală: « Să nu te atingi de nenea Crişan, că te umplu de cerneală de sus pînă jos!»

Marin Vardă, care într-adevăr învăţase ceva în beciurile Prefecturii şi ale Siguranţei, nu se mai miră:

— Acuma înţeleg!

— Da! zise Crişan. Nu-i greu de înţeles. Andrei s-a făcut vinovat de insultă adusă autorităţilor în timpul grevei.

Şi bătîndu-l peste umăr pe Andrei:

— Grevist, ca oricare altul!

— Şi bătut ca oricare altul! zise Trifănescu.

— De bătaie nu mă tem! sări mîndru Andrei. M-a învăţat cu ea nea Mitică!

Zăvorul de la uşă scrîşni şi în prag apăru însuşi ofiţerul de serviciu care strigă:

— Toată lumea la muncă, pe cîmp, să adune oase şi fulgi... Crişan, Pavliceanu, Trifănescu, la cancelarie la domnu comandant... Marin Vardă la latrine!

Marin se smuci din grămadă, gata să spună ceva, dar Pavliceanu îl reţinu de braţ şi-i şopti:

— Las-o încurcată!

Pe culoar, Trifănescu îi spuse lui Pavliceanu şi lui Crişan:

— Om mare domnul Gogu Elefterie, dacă ăştia mi-l trimit pe Marin chiar din prima zi la latrine!

În cancelarie, cei trei deţinuţi îl găsiră pe maiorul Chireanu, comandantul închisorii, în picioare, gesticulînd şi discutînd foarte aprins cu un domn care şedea pe un scaun în faţa biroului, cu spatele spre uşă.

— A, uite-i pe « amicii » ! îi întîmpină maiorul, voios, ca pe nişte adevăraţi şi mult doriţi amici, cînd îi văzu. Domnule profesor, vă recomand pe cei mai îndărătnici dintre pensionarii mei, dar şi cei mai...

Nu mai spuse cuvîntul, ci îl înlocui cu un gest admirativ, cu degetul la frunte. Domnul de pe scaun se întoarse — şi maiorul se bucură citind surpriza pe chipul celor trei deţinuţi. Pe deplin satisfăcut că punerea în scenă a reuşit, maiorul îi spuse:

— Cred că-l cunoaşteţi pe domnul profesor Arghir... Marele nostru profesor Arghir... care a binevoit să vină printre noi, cu gîndul să vă vorbească. Aveţi ceva împotrivă?

Crişan lovi uşor cu cotul pe Pavliceanu, care stătea lîngă el, şi răspunse:

— N-avem nimic împotrivă, dar nu sîntem pregătiţi.

Pavliceanu, strungar ceferist, care fusese adus la Jilava cu doi ani în urmă, o dată cu Crişan, confirmă:

— Trebuia să ni se spună mai din vreme!

— Aha! exclamă Chireanu, care-şi păstra voioşia. Şi către Arghir:

— Ce vă spuneam, domnule profesor? Încăpăţînaţi! Cît le vorbesc: Măi, oameni buni, fiţi băieţi de înţeles, că o să vă meargă bine la toţi... degeaba!... Lor le place să-şi piardă vremea aici...

Profesorul ridică discret palma dreaptă spre maior, ca să-i dea a înţelege că nu mai e nevoie să continue.

— Am înţeles! zise el. Dacă nu te superi, lasă-mă să le vorbesc!

— Poftim, domnule profesor! Poate aveţi mai mult noroc dumneavoastră!

Modest, Arghir zise:

— Să încerc!

Își trase scaunul puțin îndărăt, ca să aibă o perspectivă mulțumitoare asupra deținuților și începu să le vorbească în cuvinte frumos distanțate, ca de la catedră, spre a fi înțeles:

— De mult țineam să-mi lămuresc o idee care mă preocupă: Ce se cheamă, în definitiv, « a lucra», « lucru» și « lucrător»?... E o problemă foarte interesantă. Dumneavoastră ce credeți?

— Mai e vorbă! făcu Trifănescu. Dar răspunsul presupun că-l puteți găsi și-n dicționare.

Profesorul păru afectat că nu este înțeles:

— A, nu! Eu nu caut o explicație etimologică. Aș vrea să știu precis ce sens au cuvintele acestea din punct de vedere social și politic.

— Și tocmai la noi v-ați găsit! se miră Crișan, care se întreba ce caută ăsta pe la Jilava.

— Ba tocmai la dumneavoastră! îi răspunse Arghir. Sînteți, după cîte mi se spune, niște oameni mai luminați, deci trebuie să cunoașteți bine problemele acestea!

Și se întoarse, cu scaun cu tot, spre comandantul închisorii:

— Nu le-ai spus nimic, domnule maior?

— N-am avut cînd, domnule profesor. Dar le-o pot spune acum.

Și părăsind pentru cîteva clipe atitudinea detașată cu care asculta conversația, se adresă deținuților pe un ton solemn:

— Maiestatea sa regele, în marea sa bunătate, va acorda zilele acestea o largă amnistie pentru deținuții politici.

— Maiestatea sa regele — adăugă profesorul Arghir — nu vrea să vadă în închisori oameni nevinovați, care, poate, au greșit, dar au fost însuflețiți de gînduri curate. Maiestatea sa regele vrea ca în țară să domnească o armonie cît mai deplină între cetățeni — și nu are decît o singură dorință: ca cei mai buni dintre noi să-i învețe pe ceilalți cît de necesară este, în interesul tuturora, o asemenea armonie. Ați înțeles?

Deţinuţii au înţeles. Domnul profesor Arghir venea să le ceară, în schimbul eliberării, nu anumite explicaţii, ci anumite servicii.

— Am înţeles, zise Trifănescu. Dar nu vedem ce legătură are această amnistie cu obiectul vizitei dumneavoastră.

— Ba are o mare legătură, răspunse Arghir. Făgăduiala maiestăţii sale va fi împlinită, aşa că mă adresez dumneavoastră ca unor oameni liberi. Să uităm trecutul şi să ne dăm mîna pentru o conlucrare sinceră în interesul poporului. De asta am venit aici. Să stăm de vorbă ca între oameni care iubesc cu adevărat poporul acesta şi să ne punem de acord asupra unor probleme care pînă acum au fost pricina tuturor neînţelegerilor.

— Prin urmare — făcu Trifănescu — după cîte înţeleg, domnul profesor n-a venit aici să-l lămurim noi pe dumnealui, ci să ne lămurească dumnealui pe noi!

— Să ne lămurim unul pe altul! răspunse Arghir.

— Mă rog! zise Pavliceanu, cu un gest de resemnare complezentă.

Fără să se supere, Arghir se grăbi să reînnoade firul discuţiei în jurul problemelor muncii.

— Ziceam, aşadar, că aş vrea să ştiu ce înseamnă azi... subliniez: azi... «a lucra» şi «lucrător»... Eu, de cîte ori aud cuvintele acestea, îmi aduc aminte de zilele copilăriei şi tinereţii mele. Pe vremea mea încă nu se alcătuiseră asociaţii şi grupări politice al căror scop să fie unul singur: să pună sare pe rană şi prin aceasta să înteţească suferinţele...

— Mă iertaţi, domnule profesor, îl întrerupse Crişan. Dumneavoastră afirmaţi că «asociaţiile» acestea ar turna sare pe rană. Ce rană, domnule profesor?

Puţin stînjenit de întreruperi, Arghir îşi îndreptă ochii spre maior, ca şi cum i-ar fi cerut ajutor. Dar maiorul, foarte grav în acest moment, răsfoia nişte cărţi, îngrămădite în faţa lui.

— Rana la care mă gîndesc — răspunse Arghir — este ideea ce şi-o face lucrătorul că ar fi urmărit şi chinuit de nişte oameni răi, pe care el nu-i cunoaşte personal, dar care alcătuiesc toţi o clasă de la sine apăsătoare, cu toate că printre ei s-ar găsi şi mulţi oameni buni. Şi

asociațiile astea învață pe muncitori că trebuie să zdrobească această clasă, chiar dacă ar trebui să-și bată joc de înseși roadele ce se cîștigă prin asociația dintre lucrul lucrătorului și capitalul capitalistului...

— Cine cîștigă roadele astea, domnule profesor? întrebă Trifănescu:

— Țeara!

Cuvîntul îl cutremură pe maior.

— Minunat, domnule profesor, minunat! făcu el vibrînd de o emoție profund patriotică. Așa poate vorbi numai un mare romîn ca dumneavoastră!

Dar numaidecît se lasă din nou răpit de cărțile de pe masă.

— Domnule profesor! zise Crișan. După cîte înțeleg, vreți să ne faceți să credem că pe vremea copilăriei dumneavoastră «rana» nu exista, pentru că nu existau «asociațiile» care să toarne sare pe ea. E ca și cum aș spune că pe vremea copilăriei dumneavoastră nu exista durere de cap, întrucît nu existau încă piramidoanele. Cred că vă înșelați, domnule profesor. Durerea de cap exista și lumea încerca să o combată cu tot felul de leacuri. Ceea ce s-a schimbat într-adevăr, radical... și aici aveți dreptate, domnule profesor... este metoda de combatere a răului. În trecut, mase de obijduiți se strîngeau laolaltă, în mod vremelnic, ca să răpună pe cîte un exploatator — dar nicidecum exploatarea. Astăzi însă, în fruntea maselor se găsește Partidul Comunist, sau «asociația» cum îi spuneți dumneavoastră. Și partidul nostru comunist, compus din elemente conștiente, organizate și disciplinate, nu mai are un caracter vremelnic, ci unul permanent — și-i învață pe cei asupriți să zdrobească nu pur și simplu pe exploatatori, ci însăși exploatarea, adică să înlăture nu numai rana, dar și pricina rănii.

Maiorul căută să prindă privirea lui Arghir ca să-i ceară din nou scuze pentru obrăznicia acestui deținut și-i spuse:

— Domnule profesor, cred că v-ați lămurit.

— Da! făcu Arghir. Oamenii *dumitale* sînt încă încăpățînați...

Se ridică şi cu un ultim efort paşnic se adresă deţinuţilor:

— După mine este o singură regulă de viaţă pentru omul care trăieşte cum trebuie: să-şi petreacă harnic şi mulţumit anii care-i sînt lăsaţi aici pe pămînt şi să termine cu un zîmbet pe buze ceea ce fiecăruia din noi îi este dat să poată îndeplini, faţă cu puterile care nu în zadar i-au fost încredinţate...

— Asta, domnule profesor, nu vă putem făgădui! răspunse Crişan. Să mai şi zîmbim după toate alea, o să ne vină cam greu. Totuşi, vă sîntem recunoscători că v-aţi obosit pînă aici, să ne convingeţi să renunţăm la partid şi să crăpăm de mizerie cu un zîmbet pe buze.

Maiorul nu mai ţinu seama de respectul ce-l datora musafirului său şi răcni la deţinuţi:

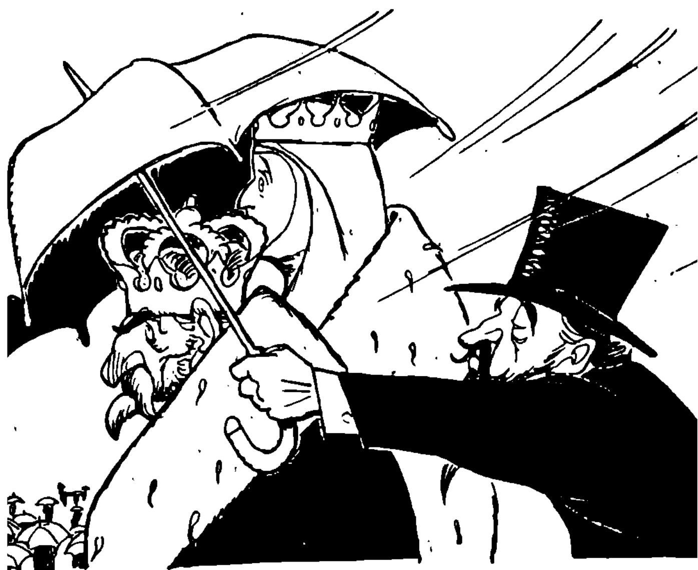
— Gata! Să n-aud o vorbă mai mult, că vă...

Dar în ultima clipă nu mai rosti cuvîntul care-i venea de la sine pe buze — şi le arată uşa cu mîna.

— Şi ăstora să le dăm drumul, domnule profesor? strigă desperat maiorul, cînd rămaseră singuri.

Arghir, dimpotrivă, părea bine dispus:

— Ei şi? Doar le cunoşti adresa!

VII

Oricine ar fi urmărit în zilele acelea activitatea înfrigurată a comisiei încoronării, ar fi înțeles că opoziția nu e proastă: știe ea de ce-i furioasă că încoronarea n-a căzut în sarcina ei, ci în aceea a lui Ion Ion. Într-adevăr, problemele încoronării erau grele, dar, cu atît mai mult stimulau fantezia și ambiția comisiei de a le rezolva în spiritul istoric cerut de moment.

— Trăim în veacul cinematografiei! a declarat generalul Crețu, fost șef al misiunii militare la conferința de pace de la Paris și numit președinte al comisiei încoronării, încă sub Neață. Trebuie sau nu trebuie să filmăm

festivitățile încoronării, ca să lăsăm un document care să umple de mîndrie sufletele generațiilor viitoare?

— Trebuie! răspunseră toți membrii comisiei.

— Ce facem, practic?

— Trebuie să numim o comisie! opină conu Alecu.

— Cine se ocupă de acest lucru?

— Eu! răspunse conu Alecu.

A doua problemă importantă a fost cea a invitaților.

— Pe cine invităm? a întrebat Ionel.

— Țara! a răspuns Sarmală.

— Bună idee! a reflectat conu Alecu. Numai să încapă toată țara asta în biserica lui Mihai Viteazu de la Alba-Iulia...

Muică își îngădui să glumească pe seama lui Sarmală:

— Cîtă țară n-o să intre în biserica de la Alba-Iulia, o să încapă tocmai bine în parcul Carol din capitală!

Căci se hotărîse ca solemnitatea încoronării să aibă loc la Alba-Iulia, dar banchetul cel mare al încoronării să fie organizat în parcul Carol din București. Nevoia imperioasă de a invita toată țara și lipsa de spațiu suficient în parcul Carol, dădu loc la aprige dezbateri în sînul guvernului. Asupra unui lucru erau cu toții înțeleși: dacă nu poate fi invitată țara întreagă, trebuie invitați reprezentanții ei. Dar cine reprezintă țara? Armata? Clerul? Banca Națională? Parlamentul?

Conu Alecu veni cu soluția:

— Domnii mei! Cînd zicem țară, zicem țărani. Sîntem un popor de țărani. Țara trebuie, deci, reprezentată de țărani.

Ionel prinse ideea în zbor și o dezvoltă:

— Minunat! Chémăm pe țărani și dăm la cap țărăniștilor! E un moment unic să arătăm lumii că și noi iubim pe țărani, nu numai Jugănaru!

Principiul era stabilit: țăranii. Dar cîți țărani?

— Două mii de țărani!

— O sută de mii de țărani!

— Domnilor, domnilor, vă rog! strigă Vintilă. Să nu improvizăm cifre. E o chestie gravă. Un moment istoric. Să nu ne jucăm. Trebuie să știm exact cîți țărani pot încăpea în parcul Carol.

În cele din urmă, se ajunse la un compromis:

— Zece mii!

— Zece mii! Bun! Acuma, care țărani pot fi invitați?

Era cea mai spinoasă problemă din toate: care țărani?

— Dar ia stați, domnilor! veni tot conu Alecu cu soluția. Văd că batem apa-n piuă și mîncăm banii statului de pomană. Ce mai încolo-ncoace! Invităm pe reprezentanții firești ai țăranilor. Pe primari!

Propunerea conului Alecu entuziasmă pe toți:

— Bună idee! Dacă țăranii sînt țara, primarii țăranilor sînt caimacul țării... Să n-o mai lungim: toți primarii rurali să fie invitați.

— Toți! Dar cîți sînt toți?

Generalul Mărguleanu era cel mai autorizat să răspundă:

— Zece mii!

— Ei nu!

— Dacă vă spun! Zece mii!

Cunoștea cifra din timpul alegerilor.

Uimirea tuturor era nemărginită. Zece mii de locuri în parcul Carol... zece mii de primari rurali. Cum se potrivește! Nemaipomenit!

— Să știți că aici e degetul lui Dumnezeu! zise conu Alecu, căruia-i plăcea uneori să se scalde în misticism.

— Chestia e: ce dăm de mîncare oaspeților? întrebă Sarmală.

— Stai să ne înțelegem! răspunse Vintilă. Care oaspeți? Pentru că o să avem două categorii de oaspeți: oaspeții... în sfîrșit, oaspeți... și poporul...

— Eu nu înțeleg! se supără conu Alecu. Adică altă treabă mai serioasă n-avem decît să ne amestecăm și în bucătăria încoronării?

— Just! zise Ionel. Și ce propui?

— Să numim două comisii: una pentru banchetul oaspeților de la palat și alta pentru banchetul primarilor.

— În ordine! Cine se însărcinează cu organizarea primei comisii?

— Eu! zise conu Alecu.

— Bun! Cine se însărcinează cu a doua comisie?

— Eu! zise tot conu Alecu.

— Foarte bine!... Altceva?
— Darurile! făcu conu Alecu.
— Ce daruri?
— Propun ca primarii să plece acasă cu cîte o amintire de la încoronare! Un vas... o farfurie... o ceșcuță... ceva, în sfîrșit, care să le amintească de rege... de dinastie... de țară... de noi!
— În ordine! zise Ionel. Numim o comisie a darurilor. Cine se însărcinează cu asta?
— Eu! strigară toți în cor.
— Ba, pardon, eu! strigă conu Alecu.
— Bun! Alecule, vezi de fă treabă bună.
— Nici o grijă... Se va face!
Comisiile luară ființă îndată. Prima comisie a filmului încoronării fu compusă din conu Alecu. Imediat ce se constitui în comisie, conu Alecu chemă la el pe toți reprezentanții caselor de filme străine — precum și firma de coloniale și delicatese I. Bedițeanu și V. Ghia.
— Vă rog să faceți o ofertă pentru concesia filmului încoronării.
Cei interesați își aduseră grabnic ofertele.
— Lăsați-le aici! Comisia le va studia și vă va comunica rezultatul în cîteva zile.
Conu Alecu, într-adevăr, studie cifrele cu atenție — care? cum? cine? și mai ales cît? — și chemă la el pe cei doi asociați ai firmei de coloniale și delicatese I. Bedițeanu și V. Ghia:
— Domnilor, întrucît oferta dumneavoastră este cea mai avantajoasă, vi se acordă concesia filmului încoronării.
La Capșa, afacerea avu un răsunet enorm. Singurul care nu rîdea era profesorul Drăgan. De altfel, Drăgan nu mai rîdea încă din iarna trecută, cînd, după prăbușirea lui Neață, a cerut reprimirea în partidul național-liberal și a fost refuzat. Acuma trata cu țărăniștii și găsea liberalilor numai cusururi. De asta, găsi cusur și concesiei filmului, care-l indignă peste măsură:
— Păi ce-i asta, domnilor? Unde trăim? În Congo? Ce caută niște negustori de măsline și brînză într-o afacere de filme?
Nectarie îl potoli:

— Dar matale, coane, ce cauţi la catedra de literatură?

Prima comisie, cea a mesei pentru oaspeţii oaspeţi, fu alcătuită din conu Alecu preşedinte şi Mitică, antreprenorul restaurantului Capşa. A doua comisie — cea pentru popor — din conu Alecu şi nea Mitică, patronul marelui local de coloniale, băuturi spirtoase şi aperitive, cu atenansele ei: restaurantul şi şambrurile pentru familii, din Piaţa de flori, « La Căpăţîna de Zahăr». În sfîrşit, o a treia comisie fu alcătuită din conu Alecu şi domnul Mitică, directorul general al fabricii « Ceramica » de la Arad.

De obicei, şedinţele la care se punea în discuţie binele naţiei erau lungi, furtunoase şi fără concluzie. Cu conu Alecu lucrurile nu se mai prezentau aşa. Conu Alecu era un om calm, jovial, stăpîn pe sine şi cu oroare înnăscută pentru echivoc. Era clar în idei — şi nu se încurca în metafore ca să spună ce vrea. De aceea, şedinţele cu conu Alecu, departe de a fi furtunoase, erau teribil de fructuoase.

— Cu dumneavoastră, coane Alecule, ţi-e mai mare dragul să aranjezi treburile naţiei... Mai dă, romîne... mai lasă, jupîne... şi am făcut trampa. Fără şmecherii şi fără scandal....

Aşa-i spuneau toţi cei care aveau de-a face cu el. Şi aşa s-a întîmplat şi acum.

Lucrările primei comisii — cea a mesei pentru oaspeţii oaspeţi — nu reclamară mai mult de o singură şedinţă. Conu Alecu se cunoştea mai de mult cu Mitică, antreprenorul restaurantului Capşa — aşa că dezbaterile avură mai curînd un caracter amical.

— Mitică frate — începu conu Alecu, în calitate de preşedinte al comisiei — uite despre ce este vorba: La încoronarea lui vodă trebuie crăpelniţă pentru toţi mahării din corpul diplomatic şi pentru toţi oaspeţii de peste graniţă. Am făcut socoteala: vor fi cincisprezece mese a cîte treizeci de persoane... La un loc vreo patru-cinci sute de guri... Ce dăm de mîncare la ăştia o mie de oameni?...

— Parcă ziceaţi patru-cinci sute, coane Alecule?

— Patru-cinci sute pe puţin, frate Mitică. Dar mai bine să-ntreacă, decît să n-ajungă. Ce te faci dacă ne vin şi nişte oaspeţi neaşteptaţi! Pune aşa cum zic eu: o mie... Ei, ce le dai de mîncare?

— Ce-aţi vrea dumneavoastră, coane Alecule, să mîncaţi?

Conu Alecu îl mîngîie cu o privire de om care ştie să preţuiască o vorbă înţeleaptă:

— Mă, frate Mitică, eşti mai deştept decît pari. Păi cred şi eu! Să mă gîndesc la ei? Dar eu ce sînt? Orfan? Hai, scoate plaivazul şi fă-mi degrabă un meniu de să-i meargă vestea-n lume!

Domnul Mitică scoase plaivazul şi începu:

— Zic, coane Alecule, să începem cu «*huîtres d'Ostende*»...

— Nu! Altceva!...

— Nişte «*caviar-frais*»!

— Mitică, lasă-mă-n pace! Mai vino şi tu cu ceva nou... Astea-s banale... Vrei să-i tîmpeşti pe străini cu de-alde astea?...

Mitică îşi învîrti creionul între dinţi — pînă găsi:

— Uitaţi-vă, coane Alecule! Zic aşa!... Să fie «*oeufs brouillés forestière*» şi după aia «*esturgeon du Danube à la Parisienne*»...

— Bun! Aşa mai vii de acasă... Mai departe...

— Nişte «*potage purée d'artichaut à la Madrilène*»...

— Nici să n-aud!... De la asta m-am ales cu o indigestie... de am crezut că m-a lovit holera...

Mitică se scuză:

— Nu de la noi, coane Alecule...

— Ba de la voi! Lasă!... Altceva... Altceva...

În zece minute, masa oaspeţilor de categoria întîia era alcătuită.

— Bine, Mitică. Şi acuma, cît? Ia seama, Mitică... Masa asta o dăm de pomană... Sînt străini şi nu-i putem pune pe ei să plătească. Plătim noi din banii statului! O mie două sute de oameni...

— S-a înţeles, coane Alecule!... O să fie cam la vreo două sute de lei de tacîm.

— Ce-ai spus, Mitică? Ori trebuie să-ţi repet: e din banii statului!

— În regulă, coane Alecule... O să fie trei sute de lei de tacîm. Mai mult, ştiţi... ar fii cam prea...

Conu Alecu nu mai stărui:

— Ai dreptate! Rămîne la trei sute de lei... Pune trei sute douăzeci, să nu fie o cifră chiar-chiar rotundă... Sare în ochi!... Şi vii cu factura la mine!

— Să trăiţi, coane Alecule...

Lucrările celei de a doua comisii — cea a mesei pentru popor — decurseră în aceeaşi atmosferă de armonie, pentru că şi aici, membrii comisiei nu erau străini între ei.

— Mitică — începu conu Alecu şedinţa — e daravelă mare!... Zece mii de mîncăi... zece mii de mîrlani!... Şi trebuie tu să-i hrăneşti!... Zece mii...

— Poate să fie şi o sută de mii, coane Alecule, că nu mă sperii... Sînt doar şi eu liberal şi înţeleg şi eu durerile neamului...

— Bun!... Zi!... Ce propui?

— Mai întîi şi întîi ţuică!... Ţuică bătrînă cu măsline şi mezeluri variate de cea mai bună calitate...

— Cîtă ţuică şi cîte măsline şi cîte mezeluri... Să auzim!

— Cîte o cinzeacă de ţuică... Cincizeci de grame de măsline... şi cincizeci de grame mezeluri...

— Adică o sută de grame de ţuică... o măslină... atîta se dă la o ţuică... şi o felie de salam, că doar n-o să-i îndopi cu salam...

— Fireşte, coane Alecule!... Nici eu n-am înţeles altfel... După aia, friptură de pulpă de viţel cu murături în oţet...

— Ce, ce, ce? Viţeeel?... Ce-i aia viţel, nea Mitică?... Şi dacă o să le dai de vacă, o să se supere...

— Ştiu eu? zise, cu un zîmbet şiret, nea Mitică. Nu-i cunosc.

— Ba eu îi cunosc!... Pune friptură de viţel, dar le dai friptură de vacă... Sau, mai bine, berbec... Auzi, Mitică? Berbec! Altceva?

— Caşcaval!

— Bun! Scrie: caşcaval fin! Aşa! Să scoatem ochii mîrlanilor... Ei, gata! Ce vrei să le mai dai?

— Fructe, coane Alecule! Fructe variate... Mere, pere, prune!... Prune s-au făcut anul ăsta o grămadă!...

— Foarte bine! Dă-le prune! Așa!... La cît se ridică un tacîm?

— La douăzeci și cinci de lei.

— Ce-i cu dumneata, nea Mitică? Ai ajuns în anul morții? Faci pomană? Douăzeci și cinci de lei?... Patruzeci de lei!... Dacă mîrlanii vor să mănînce, n-au decît să plătească!... Patruzeci de lei... Nici un ban mai puțin. Și treci pe la mine cu socoteala.

În ședința comisiei darurilor, după expozeul conului Alecu luă cuvîntul directorul fabricii «Ceramica», domnul Mitică.

— Iată ce vă propun, domnule ministru: să dăruiți oaspeților vasele în care li se va da de mîncare... Adică o ceașcă de țuică din pămînt smălțuit, o cană de o jumătate de litru din pămînt smălțuit, cu insignele regale și data încoronării, două farfurii cu portretele suveranilor și un ulcior de patru litri... În total zece mii de cești de țuică, zece mii de căni, zece mii de ulcioare și douăzeci de mii de farfurii...

— Chiar zece și zece și douăzeci... la țanc... bob numărat?... Și nu se mai sparge nimica?

— Ba da, domnule ministru! făcu directorul, care părea a fi un băiat dezghețat. Se mai sparge cîte una...

— Ce cîte una! făcu conu Alecu. Se sparge... știi cum? Numai la mine în casă, unde oamenii știu cum să umble cu lucrurile astea fragile și să vezi cît se sparge! Nu-i zi să nu se spargă ceva! Îți vom comanda, prin urmare, cam de două ori pe atîta... plus paguba!... Pentru că, cu cît comanda e mai mare, cu atît se strică mai multe la ambalaj, în drum, la despachetat... și sînt sigur că dumneata n-o să suporți paguba... și o să ne pui tot pe noi să plătim!

— Cam așa e domnule ministru! acceptă sugestia directorul fabricii «Ceramica». Cred că o să fie sparte destule...

— Destule? Multe!

— Sînt sigur! Îmi pare bine că dumneavoastră, domnule ministru, înțelegeți. Așa că, de îndată ce se întîmplă ceva, vin la dumneavoastră...

— Bun! Acu, firește că nu-i nevoie ca fiecare mosafir să se care cu farfurii și ulcioare! Are și acasă! Și dacă n-are, înseamnă că se poate lipsi. Prin urmare, dumneata o să fabrici de fapt: zece mii de cești de țuică, adică exact cît trebuie. Dar farfurii faci numai douăsprezece mii, căni patru mii și ulcioare două mii... Și vii cu factura la mine... În regulă?

— La ordin, domnule ministru! zise directorul, care băgă mîna în buzunar și scoase un teanc de bancnote pe care le puse în fața conului Alecu. Să nu mi-o luați în nume de rău, domnule ministru, că vreau să subscriu și eu la fondurile asociației dumneavoastră pentru înzestrarea orfanilor de război.

— Să ți-o iau în nume de rău? zise conu Alecu. Măcar de-ar fi toți așa de isteți ca dumneata!

Apoi apucă teancul de hîrtii:

— Saftea să nu mai stea! Cît ai aici?...

— Cincizeci de mii!

— Bun! Și mai vino pe aici... Am o idee: să propun să se înzestreze armata cu căști de ceramică! Ce spui?

Directorul rîse:

— Întregi sau sparte?

Rîse și conu Alecu:

— Ce mai întrebi? Sparte gata! Că-n cele din urmă, tot o să se spargă!

După masă, conu Alecu depuse în fața comisiei încoronării și a consiliului de miniștri rezultatul lucrărilor:

— Domnilor, am compus definitiv meniul pentru cele cincisprezece mese ale corpului diplomatic...

Și citi:

— « *Oeufs brouillés forestière... esturgeon du Danube à la Parisiene... sauce remoulade... Filet de boeuf Dauphine... Aspic de foie gras en Belle-Vue... Salade de saison... Parfait praliné... gaufrettes... Corbeille de fruits... Truffes de crocolat... Bonbons-café... Fruits frais... Dragașani vieux... Dealu mare 1907... Champagne Capșa... Brut Rhein Extra... Liqueurs Cointreau...* »

Consiliul de miniștri aprobă:

— Bun!...

— Fireşte că masa va fi oferită de guvern, deci oaspeţii nu vor avea nimic de plătit!

— Atîta ar mai lipsi!... Să mai punem pe străini să plătească!

Conu Alecu raportă mai departe:

— Masa primarilor se va compune din: ţuică bătrînă cu măsline şi mezeluri variate de cea mai bună calitate, friptură de viţel, garnisită cu murături în oţet, caşcaval fin, fructe variate şi cîte o jumătate de litru vin vechi.

— Bun! Mai bun nici nu se poate!

— Patruzeci de lei tacîmul! lansă conu Alecu şi aşteptă.

Dar nimeni nici nu încercă să facă vreo obiecţie. Dimpotrivă!

— Patruzeci de lei? făcu Sarmală. Ai dracului mîrlani! A dat norocul peste ei. Aş vrea să mi se dea şi mie o masă ca asta, cu patruzeci de lei.

Conu Alecu îl privi mustrător:

— O fi... dar nu uita, Sarmală dragă, că e un caz excepţional... Primarii sînt musafirii noştri. Nu ne putem purta cu ei ca nişte porci!

Şi către ceilalţi:

— Şi acuma, darurile. Fiecare primar va primi cîte o ceaşcă de ţuică în ceramică, o cană de jumătate litru din pămînt smălţuit, cu insignele regale şi data încoronării, două farfurii cu portretele suveranilor şi un ulcior de patru litri...

Se uită cu coada ochiului spre Ionel şi lansă iar:

— Costul: treizeci de lei... Din cea mai bună ceramică... Fabrica de la Arad... Pentru treizeci de lei, fiecare primar va duce acasă o amintire de neuitat.

— Asta e sigur! reflectă Muică, ministrul de externe, care pînă atunci nu scosese un cuvînt.

Opoziţia, atît de amărîtă şi furioasă în tot timpul pregătirilor de încoronare, avu, în ziua festivităţii, o satisfacţie cu atît mai mare, cu cît era mai neaşteptată. Ocrotitorul regilor şi stăpînul ploilor se arătă nespus de vitreg cu Ferdinand cel loial şi cu Maria cea frumoasă

şi stinse în torenţi de apă tot entuziasmul naţional pentru tron şi dinastie, organizat cu atîta spirit de sacrificiu de către cel mai înţelept om politic al ţării — Ion Ion Viziru. În ziua încoronării, la Alba-Iulia ploua cu găleata. Dacu, Jugănaru, doctorul Bratu îşi dădură frîu liber bucuriei de a-l vedea pe Ionel necăjit.

— Asta nu mai e încoronare ratată — strigară ei — ci încoronare plouată!

Regele, impresionat de cîtă apă dispune Cel-de-sus cînd vrea — şi amărît că apa asta şi-a găsit s-o reverse toată, peste Alba-Iulia, exact în ziua încoronării — zise cu un zîmbet trist Mariei, care stătea lîngă el:

— Unde sînt galoşii mei!

Aristotel, trimisul special al ziarului *Democratul romîn* la Alba-Iulia, care stătea în spatele regelui, auzi cuvîntul regal şi — tînăr de iniţiativă — alergă îndată la telefon.

— Domnişoară, urgent Bucureştii!... Alo, Bucureştii... Bucureşti... Fire-aţi ai dracului cu telefoanele voastre!... Bucureştii?... *Democratul romîn?*... Cu secretariatul!... Alo!... Domnul Agapie?... Ceva senzaţional!... Regele supărat că ţărăniştii nu participă la încoronare, l-a întrebat, pe un ton de reproş, pe Ionel: « Unde e poporul meu?»... Cînd s-a întîmplat? În momentul cînd trebuia să i se pună coroana pe cap: « Unde e poporul meu?»

Acest cuvînt istoric al lui Ferdinand se înscrise de îndată în cronica familiei regale, alături de celălalt cuvînt istoric: « Asta-i muzica care-mi place!» rostit cu patruzeci şi cinci de ani în urmă de către Carol I, întemeietorul dinastiei romîne de Hohenzollern — şi făcu, fulgerător, circuitul întregii prese de opoziţie care-şi întitulă şi-şi încheie unanim comentariile cu aceleaşi cuvinte:

« Regele în conflict cu primul său ministru. Zilele guvernului sînt numărate!»

A doua zi, cortegiul istoric de la Bucureşti avu acelaşi mare succes acvatic ca şi solemnitatea de la

Alba-Iulia. Arc de triumf, oameni, cai, care, costume — toate într-o lumină uniformă, cenuşie, semilucioasă, murdară, fleşcăită, de cîrpă, contribuiră ca defilarea să se desfăşoare în atmosfera lugubră în care este condus la groapă, noaptea, pe ascuns, în lumina sinistră a făcliilor, un mort de ciumă ori holeră. Natura ţinea cu opoziţia. Era o consolare — dar o consolare valabilă numai pînă în pragul palatului. Din prag, sub reflexele orbitoare ale candelabrelor cu zeci de braţe şi în căldura dulce a radiatoarelor, încoronarea era încoronare — şi actul de la Alba-Iulia îşi căpăta singura ei semnificaţie: Ionel a fost acela care a pus cununa de rege al Romîniei Mari pe fruntea lui Ferdinand cel loial şi a prea frumoasei Maria.

Banchetul încoronării se desfăşură într-o mare însufleţire patriotică. Tot ce avea ţara mai de seamă ca şefi politici şi militari venise aici să aclame încă o dată perechea regală care, prin vitejia ei şi a lor, a dus patria la mărirea şi bogăţia de astăzi. Era Ionel, era Vintilă, era Muică, era Gherlescu, Mînzescu, conu Alecu, Arghir, Ghiolman, Jean Tehaş, Panait Predescu — şi generali! Nenumăraţi generali! Cei mai mari generali ai ţării. Generali căliţi în polemici. Generali vestiţi pentru cărţile şi broşurile lor prin care se acuzau reciproc de dezastrul de la Silistra şi Turtucaia. Generali glorioşi pe frontul depozitelor de aprovizionare şi al capturilor. Generali care au făcut războiul şi, probabil, l-au cîştigat, pentru că n-ar fi acum atît de bine dispuşi în uniformele lor scăldate în nasturi şi fireturi de aur.

Cu un cap mai înalt decît toţi, se distingea prin umărul său strîmb, înclinat spre stînga, ilustrul Arghir. Aşa cum trecea în zig-zag peste creştetul celorlalţi oaspeţi, îl puteai lua drept un naufragiat care se îneacă într-o mare agitată de freze, coafuri şi chelii — şi care, obosit, renunţă să mai înoate şi e pe cale să dispară în apă. De fapt, Arghir tocmai acum mai puţin ca oricînd renunţa să se menţină la suprafaţă. Chiar mai înainte cu o clipă a stat de vorbă cu regele şi i-a spus că a încercat să se înţeleagă cu ardelenii — dar n-a reuşit.

— Sire — i-a spus el regelui — Dacu nu e primejdios atît cît vrea, pe cît este. Nu e ipocrit pe cît vrea, pe cît este fără să vrea. E de o ipocrizie onestă. Cu omul ăsta nu se poate face nimic.

Regele a rîs:

— Dar cu Jugănaru ce-ai făcut?

— Sire, Jugănaru e un țăran!

Regele și-a mutat trabucul din colțul stîng în colțul drept al gurii și a spus, deodată, foarte serios:

— Eu nu știu exact: Jugănaru este șef al țăranilor, sau al țărăniștilor?

— Nu știu ce este, sire, știu însă că e bolșevic. Flutură drapelul revoluției și are fonduri imense. De unde, sire, de unde?

— Te îndoiești de patriotismul lui?

— De cînd l-a luat pe Sorcoveanu în partid, nu mai cred în patriotismul lui.

— Cu Sorcoveanu mă tem că greșești, domnule profesor! Știu că cel puțin față de coroană, Sorcoveanu a fost corect. Dacă în timpul războiului a fost contra mea, n-a vrut, totuși, să mă înlocuiască.

Arghir nu uita că stă de vorbă cu regele, dar ochii lui oglindeau amărăciunea și indignarea:

— Maiestatea voastră se înșeală!... În memoriul pe care l-a trimis la Berlin în 1917, Sorcoveanu a cerut o dinastie austriacă.

Regele a căzut pe gînduri:

— Asta n-am știut! a murmurat el.

Dar își reveni îndată:

— Cu Neață cum stai?

Întrebarea zgîndări rana proaspăt deschisă a lui Arghir. Neață e un tîlhar. Neață l-a înșelat!... Uite-l și acuma!... Pare-se că se simte mai bine alături de Ghiolman și de toți nemțofilii!... Îi leagă dragostea lor comună de Mackensen... Și-apoi... Ea!... Ea nu mai știe ce atenție să-i dea acestui general ieșit victorios dintr-un război în care a mîncat bătaie. De ce? La urma urmei, cine este acest Neață — dacă nu șeful unei bande de hoți?... Dar poate spune el asta regelui?

— Sire — a răspuns el — cu Neață sînt în tratative!...

Regele a mormăit ceva, dar Arghir n-a mai putut să audă, pentru că l-a văzut pe Aureanu că se apropie de ei și s-a grăbit să se retragă. Numai cu Aureanu n-ar vrea să stea de vorbă. Protocolul l-a întrebat cu cîteva zile mai înainte:

— Lîngă cine doriți să vă așezați la masă, domnule profesor?

— Lîngă oricine, numai nn alături de Aureanu!

Nu știa însă că aceeași întrebare i s-a pus și lui Aureanu, care a răspuns:

— Neapărat alături de domnul profesor Arghir.

Acuma, Arghir plutea pe marea de musafiri și ochii lui o căutau pe *ea*. În sfîrșit, o zări și, desperat, cu brațele lui lungi, răzbi pînă la Maria. Regina, foarte vioaie, în superba ei toaletă de mătase galbenă și între focurile mici și neastîmpărate ale bijuteriilor ei, îi zîmbi și-l întrebă cu cochetărie:

— Ți-am plăcut cum am arătat azi la defilare?

Dacă i-a plăcut? O! Cît ar fi vrut el să-i spună:

— Maiestate, aș da jumătate din istoria romînilor să vă mai văd o dată cum v-am văzut astăzi!

Dar Neață, care-i stătea în ochi, la cîțiva metri mai încolo, îl făcu să dea un răspuns necugetat:

— Generalul Neață e fericit de atenția ce i-a dat-o maiestatea voastră!

Cu un gest grațios, regina îl lovi ușor cu evantaiul peste barbă:

— Ah, profesore, profesore! Ești un om mare... dar și un mare copil! Totdeauna gelos!

Între timp se apropie de ei generalul Berthelot, oaspete al palatului, înconjurat de Traian Săpunaru, de Aureanu și de doamna dc onoare Poppesco-Poppesco. Bcrthelot era mereu același din totdeauna, gras, vesel, bine hrănit. Aici se simțea ca acasă la el — deși unii spuneau că se simțea chiar ceva mai bine. În scara aceasta, povestise poate pentru a zecea oară cum generalul țarist Gurko l-a întrebat, în 1917, dacă n-ar fi bine ca armata romînă să se retragă pînă în Cuban. Berthelot i-a răspuns că regele s-ar împotrivi. Și Gurko i-a zis:

— Regele? Dar în Romînia rege ești dumneata!

Şi rîdea. Şi rîdeau şi ceilalţi. Arghir îl privi pe general cu un dispreţ abia camuflat. « Şi cînd te gîndeşti — îşi zise el cu necaz — că eu am propus ca acest borţos să fie împoprietărit la noi. Acu s-a ales, pentru isprăvile lui din spatele frontului cu cuconiţele de la Crucea Roşie şi cu ofiţeraşii de la statul major, cu un domeniu la Fărcădău, lîngă Haţeg. Şi ce împroprietărire! Că i-a putut spune Porcu: „Poţi să vii la noi numai cu valiza şi cu lenjurile"... Hei! Lichea să fii şi bandit... că apoi toată lumea te pupă».

Aşa-şi zicea Arghir, întunecat, cu ochii la Berthelot care sclipea. Regina, cînd îl văzu pe Berthelot aproape de ea, începu să-şi depene amintiri din război.

— Profesore — îi zise ea lui Arghir, ca să audă şi ceilalţi — îţi aminteşti de articolele pe care le scriam pentru ziarul dumitale?

— Erau sublime, maiestate.

— Da! acceptă cu gingăşie Maria. Şi eu care nu scrisesem ceva care să-mi pară bun... Mă crezi? Aveam o idee prea puţin bună despre darurile mele intelectuale...

— Nuuu! protestară toţi în cor.

— Ba da! se încăpăţînă ea. Am scris, dar nici prin gînd nu-mi trecea că poporul meu va fi atît de mişcat că descriu cu toată dragostea inimii mele ţara lui... Se pare că articolele mele au tulburat poporul meu pînă la lacrimi!

Traian Săpunaru, emoţionat — deşi poate un pic mai emoţionat decît ar fi cerut circumstanţa — zise:

— Maiestate, articolele acelea au fost singura mîngîiere care mai rămăsese poporului în zilele negre ale dezastrului!

— Cred! zise Maria. Mă gîndeam că dacă pot face plăcere poporului, de ce nu i-aş face? Dar nu mi-aş fi închipuit, o dată cu capul, că aş putea, în timp de război, să scriu pentru ziarul lui Arghir articole pe care lumea toată le va socoti cît se poate de bune.

Berthelot protestă:

— Dar, maiestate, ziarul domnului Arghir nu era o piedică...

Traian Săpunaru pufni, cu batista la gură, în unghi ascuţit, spre Aureanu.

Aureanu căuta şi el s-o asigure pe regină:

— Dimpotrivă, maiestate! Florile se disting tocmai printre mărăcini!

Arghir i-ar fi repezit cu dragă inimă un pumn între ochi lui Aureanu, dacă ar fi fost în Parlament. Dar aici...

— Maiestate — acceptă el, modest, insulta lui Aureanu — numai între buruienile semnate de mine puteau străluci articolele dumneavoastră...

Dar se sperie! De furie, scăpase un cuvînt grav. Să nu fi înţeles regina că el face aluzie la... Da! În definitiv, chiar dacă articolele ei au fost scrise de el... Ei şi! Dar au fost semnate totdeauna de *ea*. Şi nu textul lui, ci numele *ei* înalţa valoarea articolelor. Numele ei şi nu nemernica, netrebnica, infama, ticăloasa lui osteneală, radia asupra cuvintelor scrise de el acea lumină regală care a făcut ca ele să mişte inima ţării...

— Am fost eu însămi uimită! o auzi el pe regină cum insista asupra acestui capitol, pe care el îl ţinea închis, în inima lui, cu discreţie, ca ceva preţios. Ei bine, se vede că în zilele de azi se întîmplă multe lucruri neaşteptate...

În acest moment, generalul Neaţă făcu un pas ca să se apropie de grup, dar văzu cum, din partea opusă, venea spre Maria, generalul Prezan, însoţit de cîţiva ofiţeri. Cu un gest ostentativ de silă, generalul Neaţă se suci în călcîie şi dădu o atenţie exagerată doamnei de onoare Cekroppydis, care-i vorbea:

— Înţelegi, generale, nu se poate!... E o nedreptate. Locotenentul Mareş e un băiat excelent... şi...

Dar generalul nici n-o auzea. Simţea în spatele lui prezenţa acelei canalii de Prezan şi simţea că i se împăienjenesc ochii de furie. Ori de cîte ori era silit să se întîlnească sub acelaşi acoperămînt cu acest ticălos, îşi amintea de toate cîte a îndurat el de pe urma lui în timpul războiului, începînd cu expediţia de la Flămînda şi sfîrşind cu Mărăşeştii... Ba, poate că i-ar fi iertat el Flămînda, dar victoria aceea de la Mărăşeşti îi stătea în gît uite aşa, ca un os!

Copleşit de gîndurile acestea, Neaţă simţi că dacă nu va găsi îndată un om de încredere în faţa căruia

să-şi poată descărca sufletul, toată seara aceasta îi va fi întunecată. Se uită împrejur şi deodată ochii lui întîlniră ochii lui Măruntelu. Bucuros, Neaţă-i făcu semn să se apropie:

— Ce faci, domnule Măruntelu?

În haina lui neagră, cu plastronul scrobit, cu părul negru, creţ, ţîşnit rebel în dreapta şi în stînga, în jurul unui creştet pe jumătate chel, cu obrazul meticulos ras, dar şi meticulos zgîriat chiar azi dimineaţă de către coana Tinca, după o furtunoasă şedinţă de contabilitate, Măruntelu avea un aer foarte sărbătoresc.

— Mulţumesc, domnule general, dar dumneavoastră?

Generalul, fără să audă măcar ce-i spune Măruntelu, îl trase mai la o parte:

— Ce mascaradă! Cu cine se organizează un banchet al încoronării! Cu toţi farsorii şi cu toţi ticăloşii... Uită-te la Prezan ăsta...

— Nu sînteţi singurul, domnule general, care să facă observaţia asta! zise Măruntelu. Abia-mi povestea colonelul Măndăchescu de felul cum generalul Prezan se folosea de jandarmii colonelului Stere şi de soldaţii din regimentul 38 infanterie Brăila, pe moşia Schinetta din judeţul Vaslui.

— Un şnapan şi un pungaş! zise Neaţă, scrîşnind din dinţi. Nici nu ştii cîtă perfidie zace în omul ăsta...

Cu multă înţelegere, Măruntelu îi răspunse:

— Domnule general, pe cuvîntul meu de onoare că omul ăsta nici nu merită atîta atenţie cîtă îi daţi. Toată lumea-l cunoaşte şi toată lumea ştie cît rău v-a făcut.

Într-un avînt de recunoştinţă, bătrînul îl apucă de braţ pe Măruntelu, cu ambele mîini:

— Rău? Cu asta, n-ai spus nimic... Rău!... Canalia asta nu mi-a făcut un rău oarecare... Canalia asta mi-a scurtat zilele. Să vezi numai ce a fost în stare să-mi facă în toamna lui 1917. Într-o seară sînt chemat la Iaşi, de pe front, şi mi se spune că întrucît prinţul împlineşte a doua zi douăzeci şi patru de ani va fi decorat cu ordinul Mihai Viteazu. Îmi închipuiam că cel care-l va decora pe Carol va fi regele. Conferirea decoraţiilor este o prerogativă regală şi nimeni nu are nimica de spus.

Cînd colo, a doua zi la douăsprezece, sîntem chemați la palatul reginei... ca să-l auzim pe Prezan cum ține un discurs. Să fi auzit discurs! Cică în numele armatei oferă... el... știi!... prințului Carol ordinul Mihai Viteazu, pentru vitejia arătată în cursul bătăliei de la Mărășești. Cică prin «curajoasa prezență a prințului printre soldați, trupele au fost îmbărbătate, așa încît se poate spune că s-a cîștigat acea bătălie mulțumită prințului»...

— Ce vorbiți, domnule general? făcu Măruntelu, scandalizat. Nemaipomenit!

— Nu-i așa? Mai întîi trebuie să știi, domnule Măruntelu, că acest act săvîrșit în numele armatei este o porcărie fără pereche. Eu n-am auzit să fi avut loc vreo consfătuire, nici să fi pornit din vreo parte a frontului inițiativa asta a decorării prințului de către armată pentru povestea aia de la Mărășești... Și-apoi, în ce calitate Prezan? Era el decanul armatei? Nu! Era el măcar cel mai vechi dintre cei de față la regină, care să fi exercitat vreun comandament? Spune și dumneata, domnule Măruntelu, în ce calitate?

— Ce să vă mai spun, domnule general! răspunse Măruntelu, fîlfîindu-și mîinile într-un gest de scîrbă profundă. Ce oameni, ce oameni! Să fiu al dracului, dacă-i înțeleg! Mă-ntreb și eu, domnule general: în ce calitate?

— Să-ți spun eu în ce calitate! Dar rămîne între noi, domnule Măruntelu! Te rog...

— Mormînt, domnule general!... Îmi pare rău!

— Te cred! Uite în ce calitate: acest ticălos este un prizonier al lui Ionel... și...

Aici generalul se aplecă la urechea lui Măruntelu:

— ... și un produs al unei fericiri trecute!

Insinuarea, deși încă foarte confuză, îl zgudui pe Măruntelu:

— Cum, cum, domnule general? Nu înțeleg. Adică... ce?

— Ce auzi: Prezan este fiul din flori al răposatului Carol I...

Revelația dezlănțui în Măruntelu toate instinctele lui de gazetar:

— Phiii! Dar asta este o afacere grozavă! Copil din flori al lui vodă Carol!... Păcat că n-o putem da la gazetă!

— Zic şi eu că-i păcat! Dacă lumea ar cunoaşte adevărul... Ca şi cu...

Trişcă, foarte aferat, trecu pe lîngă ei şi-l zări pe Neaţă.

— Bună seara, domnule general, ce mai faceţi?

Vru să treacă mai departe, dar generalul îl opri:

— Stai, domnule Trişcă, să-ţi spun două vorbe!

— Mă iertaţi, domnule general!... E ceva grav! Am descoperit un complot!

Şi zbură mai departe.

— Bun băiat acest Trişcă! făcu generalul. Dar mare secătură!

— Şi încă ce secătură, domnule general! zise Mărunţelu, care ar fi dat oricît să scape de general.

Norocul îl ajută. La doi paşi de el îl văzu pe confratele Curelea de la *Democratul romîn* singur, cu ochii peste capetele mulţimii, parcă ar fi căutat pe cineva.

— Liviule!

Curelea întoarse capul şi se apropie îndată.

— A! Domnul general!... Staţi să vă arăt ceva! Ştiu că vă interesează!

Şi scoase din buzunar o hîrtie pe care i-o întinse generalului s-o citească. Mărunţelu se folosi de incident şi se desprinse de Neaţă ca să se apropie de generalul Alexandru Mărguleanu, fratele ministrului de interne Artur Mărguleanu:

— Ce mai spui, domnule general?

Generalul Mărguleanu îl cunoştea pe Mărunţelu de mult şi avea pentru el o deosebită consideraţie, mai cu seamă că Mărunţelu a fost şi ofiţer de manutanţă în timpul războiului.

— A, Mărunţelu, îmi pare bine că te văd! Mă uit la lumea asta de aici şi dau numai de lichele... Uite! Îl vezi pe ăla de colo?

Şi-i arătă discret cu degetul un grăsan în uniformă de general.

— E generalul Grăniceru! zise Mărunţelu.

— Da ! Un dezertor ! Ca să vezi cine-i poftit la palat... Un dezertor !

— Nu mai spuneţi !

— Pe onoarea mea ! Un dezertor ! Am documente ! Unul de la locotenentul Popovici, altul de la plutonierul Potopeanu, amîndoi foşti sub comanda lui în timpul războiului.

— Nemaipomenit !

— Da, da ! Şi amîndoi povestesc cum Grăniceru le-a dat ordin în timpul luptei de la Dealul Boiţei să rupă drapelul şi să-l îngroape, şi cum a poruncit trupei să se împrăştie, să-şi arunce armele... şi dacă se întîlnesc cu inamicul, să se predea...

Indignarea lui Mărunţelu nu mai cunoştea margini:

— Domnule general, dacă n-aş şti că acuzaţia asta vine de la dumneavoastră, uite... vă mărturisesc cinstit că n-aş crede... Îţi stă mintea-n loc ! Auzi, domnule... ce...

Nu mai fu nevoie de nici un adjectiv, pentru că Gherlescu, ministrul instrucţiei publice şi Trişcă îi făceau semne desperate lui Mărguleanu să vie pînă la ei.

— Mă ierţi ! zise Mărguleanu.

— Mă rog ! zise Măruntelu, care se apropie îndată de un grup adunat în jurul perechii regale. Vintilă îl iniţia pe Ferdinand în tainele artei lui economico-financiare:

— Sire, exact ceea ce spun şi eu: salvarea ţării stă numai în creşterea puterii de cumpărare a leului...

— Da, făcu regele, dar de ce mi se spune că viaţa este atît de scumpă? De pildă, untura ! De ce e atît de scumpă untura?

— Foarte simplu ! Fiindcă nu s-au exportat toţi porcii care puteau fi exportaţi.

Regele dădu din umeri că nu pricepe nimic, hotărît să nu mai insiste, dar întîlni privirea zîmbitoare a conului Alecu:

— Dumneata, ce spui, domnule Alecu?

— Eu spun că maiestatea voastră are toate motivele să fie mulţumită de felul cum a decurs încoronarea.

— Da ! răspunse Ferdinand. Este un act istoric foarte izbutit.

— Ați văzut, sire? zise conu Alecu făcîndu-i cu ochiul spre mulțimea de invitați. Toată țara ia parte la bucuria regală. Pînă și opoziția...

— Adevărat! Opoziția este bine reprezentată... Dar Ionel parcă spunea că-i va chema și pe social-democrați!

— Nu se putea! Muncitorimea este încă prea îndîrjită împotriva lor. Comuniștii o instigă necontenit.

— Comuniștii? se miră Ferdinand. Dar parcă sînt închiși.

Confidențial, dar mereu zîmbitor, conu Alecu îl informă:

— Închiși... dar nu toți!... Chiar săptămîna asta și-au ținut al doilea congres și i-au făcut pe social-democrați cu ou și cu oțet!

— Asta nu mai înțeleg! zise regele nemulțumit.

Căută din ochi pe Ionel și-l zări lîngă regină. Viziru simți că regele vrea să-i vorbească și se apropie de el:

— Sire!

— Ce aud, domnule Viziru? îl întrebă Ferdinand. Comuniștii se țin de congrese?

Ionel aruncă o privire plină de venin către conu Alecu, care rămînea totuși imperturbabil, și răspunse lui Ferdinand:

— Ce să facem, sire? Închidem mereu... Trebuie răbdare. Sper că în scurtă vreme să-i putem lichida pe toți...

Măruntelu se strecură lîngă generalul Prezan și-i șopti:

— Domnule general, e adevărat ce mi-ați spus mai înainte. Neață vă înjură groaznic... Dar ce are cu dumneavoastră, domnule general?

Vorbea, dar nu se uita la Prezan, ci se uita cu încordare cum Remus Vîlceanu se apropie tiptil de Ionel și-i spune ceva la ureche și cum amîndoi — și Remus și Ionel — se retrag discret din grup și dispar. De altfel, nici Prezan nu avea de gînd să-i răspundă acum. Toată atenția lui era îndreptată spre regină care, în vervă, povestea despre regele ei:

— Așa este Nando! O acțiune pentru el este o nenorocire. Se sperie. Din pricina asta îi place să amîne orice pe a doua zi. Așa a amînat și războiul. « Poate

— zice el — o să se întîmple ceva care să mă scutească să iau o hotărîre...»

— Ooo! făcu regele şi pufăi din trabuc.

— Da, da! continuă regina, cu zîmbetul ei irezistibil. Din cînd în cînd luăm micul dejun împreună, aici... fiindcă vreau să stau de vorbă cu el. Îi spun cutare sau cutare lucru, indiferent ce. De pildă, să merg la teatru... Zice el: Ooo! ca şi cum ar avea ceva împotrivă. Dar, zic, nu ţi-o spun ca să accepţi sau nu, ci ca să mai stau de vorbă cu tine. A sta de vorbă cu regele, cere o adevărată pregătire...

— Ooo! zîmbi regele şi pufăi iar.

— Îl vedeţi! zise regina. Aşa-i el. Uneori poate să observe că apartamentul meu sau apartamentele copiilor sînt mai frumoase decît apartamentul lui şi se supără. Dar ai spus vreodată, îl întreb, că vrei ca odaia ta să fie albastră, ori roşie, ori albă?... Tu eşti regele, deci tu trebuie să spui ce vrei şi noi ne vom însărcina cu execuţia...

— Ooo! zîmbi regele.

— Iar ooo! îl îngînă regina. Iată, anul trecut, Nicolaie al nostru, care era în Anglia, s-a dus la Saint-Moritz. Şi-i zic: Tu, Nandy, te gîndeşti că în clipa aceasta Nicolaie al nostru face ascensiune pe Jungfrau? Te-ai întrebat vreodată cum a ajuns Nicolaie în Anglia, cine îl face să călătorească şi cum călătoreşte? Nimic! Eu trebuie să am grijă de toate. Numai asta ştii: Ooo!

— Ooo! făcu regele, care în clipa aceasta o zări pe doamna Margot, soţia colonelului Trifu din garda regală şi, fără să se mai uite la ceilalţi, îi ieşi înainte şi se depărtă cu ea — tot vorbind şi vorbind. Respectuos, întreg anturajul zîmbi. Maria se uită după rege şi zise, cu tandreţe:

— Dragul de el! Cum i s-a dezlegat limba!

Generalul Grăniceru, care se amuza şi el împreună cu doamna Prikopp de această veselă scenă regală, îl zări pe Mărunţelu.

— Salut presa! făcu generalul. Vă cunoaşteţi?

Şi făcu prezentările:

— Doamna Celymène Prikopp,.. domnul Serafim Mărunţelu, directorul revistei *Hiena* şi unul din cei

mai mari gazetari pe care i-a dat cîndva țara romînească ! Doamnă Prikopp, domnul Mărunțelu e o glorie a noastră... Un mare patriot și un bun creștin...

— Săru' mîinile, doamnă ! zise Mărunțelu, care sărută cu zgomot mîna doamnei Prikopp.

Și către general:

— Îmi pare bine că v-am găsit !

Apoi îi strecură repede la ureche:

— O chestie urgentă !

Generalul, îngrijorat, zise doamnei Prikopp:

— Mă ierți, te rog, o clipă...

Și-l trase pe Mărunțelu înspre fereastră:

— Ce s-a întîmplat?

— Dumneavoastră ați fost pe front, la Dealul Boiței?

Generalul Grăniceru îl privi bănuitor pe Mărunțelu, apoi îi răspunse cu jumătate de gură:

— Da !

— Știți ce spune generalul Alexandru Mărguleanu?

— Ce?

— Că ați dezertat de pe front !

Generalul scrîșni din dinți:

— Eu?... Mizerabilul !... Cum a îndrăznit?

— A îndrăznit ! Are documente.

— El? spumegă generalul. El să îndrăznescă? Se simte tare că-l are pe frate-său, Artur, la Interne. Pe Artur, eroul de la Cireșoaia, care a rupt-o de fugă cu toată armata în fața unei patrule nemțești ! La Brașov, în retragere, cine a pierdut toată divizia a patra? Domnul Artur !... Licheaua lui Neață... licheaua regelui... și licheaua reginei... Știi dumneata, domnule Mărunțelu, cine a organizat Coțofeneștii? Uite-l ! Artur !.. Domnul ministru de interne Artur. Ca răsplată, vezi unde a ajuns ! General de corp de armată, ministru, prim-ministru, și astă-vară, cînd a plecat regele la Atena, a mai fost învestit și cu prerogativele regale... Numai rege nu e ! Încolo-i de toate !

Lui Mărunțelu îi jucau ochii în orbite, ca niște bile.

— E nemaipomenit, domnule general ! Dacă n-aș ști cine sînteți dumneavoastră, aș spune că e o fantezie. Acuma, cînd știu cine e Artur, nici nu mă mir că Alexandru v-a făcut dezertor !

— Eu, dezertor? şuieră printre dinţi generalul, care abia de-şi mai dădea seama că n-are voie aici să răcnească. Dezertor este el!... El! Un dezertor şi un bandit care şi-a îngropat tunurile, şi-a demoralizat trupele şi s-a predat inamicului ca un nemernic, fără luptă...

— Adevărat, domnule general? făcu Mărunţelu. Dar asta e grav, grav de tot!

— Grav? Stai, că asta încă nu-i nimic! Cînd s-a întors din captivitate, a fost plimbat pe la patru corpuri de armată ca să fie judecat şi în cele din urmă, frate-său, licheaua de Artur, l-a scos basma curată şi l-a făcut demisionat ca general, ca să-l poată face prefect şi general în rezervă...

— Domnule general — făcu îngrozit Mărunţelu — dar mintea mea nici nu poate cuprinde tot ce...

— Ce nu poate cuprinde, ce nu poate cuprinde? deveni violent generalul. Parcă n-ai şti că după aia l-a făcut iar general activ şi l-a numit guvernator al Bucovinei şi subşeful statului major! Şi un găinar ca ăsta, care este o ruşine a oştirii, să îndrăznească să se atingă de mine! Eu dezertor! Să-l întrebe pe fostul meu comandant, să-l întrebe pe rege, care i-ar spune, dacă ar putea, că nu merită nici măcar o pereche de palme...

— A, uite-l pe generalul! se auzi un glas de femeie.

Era doamna de onoare Poppesco-Poppesco, de braţ cu un domn distins, care-şi tîra puţin piciorul stîng. Mărunţelu, fără să spună o vorbă, o şterse. Dar la cîţiva paşi mai încolo, trebui să se dea, respectuos, la o parte: maiestatea sa regele trecea, flancat în dreapta de Ionel, şi în stînga de Jay, reprezentantul Statelor Unite. Tustrei se retraseră într-un colţ, unde puteau sta de vorbă, fără a fi stingheriţi.

— Este exact ceea ce vorbeam cu domnul prim-ministru! zise Jay. Guvernul nostru, înainte de a lua vreo hotărîre, trebuie să cunoască bine proiectul de constituţie...

— Îl veţi cunoaşte, mister Jay! zise regele. Dumneata ce spui, domnule Viziru?

— Desigur! De îndată ce va fi pus la punct, vi-l vom prezenta.

Mister Jay se întoarse către Ionel:

— Aţi avut oaspeţi acum cîteva zile, domnule prim-ministru?

Lui Ionel nu-i plăcu tonul cu care mister Jay îi punea întrebarea. Americanul parcă-i cerea socoteală. Totuşi, trebui să răspundă amabil:

— Da! Pe sir Basil Zaharoff!

Într-adevăr, unul din cei mai importanţi acţionari ai uzinelor engleze de armament « Vickers » a fost sîmbăta trecută la el acasă, unde a luat masa cu toţi membrii guvernului.

— În vizită de plăcere, desigur? întrebă americanul.

— De mult voia să cunoască ţara noastră! zise Ionel. Şi apoi, ştiţi că zece la sută din acţiunile « Reşiţa » îi aparţin lui. Aşa că a discutat cu prilejul acesta, şi măsurile ce se vor lua în vederea dezvoltării acestei întreprinderi.

— Ciudat! reflectă americanul. Mie mi s-a spus că se interesează nu numai de « Reşiţa », dar de întreaga situaţie economică a ţării. E foarte preocupat domnul Zaharoff de problema consolidării finanţelor dumneavoastră. Aşa mi s-a spus. Ceva în legătură cu împrumutul extern, dacă nu mă înşel.

Regele îşi morfolea trabucul şi aştepta, cu vădită curiozitate, răspunsul lui Ionel.

— E ceva adevărat în această chestiune, domnule ministru! zise Ionel. Dar trebuie să vă dau un amănunt care v-ar explica totul: în vinele lui sir Basil Zaharoff curge sînge romînesc. De aci şi solicitudinea deosebită ce ne-o arată...

— Adevărat? întrebă ministrul Jay, care se feri să se uite în ochii lui Ionel.

— Absolut adevărat! răspunse Ionel. Sir Basil Zaharoff e romîn după mamă!

— Asta n-am ştiut! zise mister Jay. Interesant! Prin urmare, sir Basil Zaharoff se ocupă de finanţele romîneşti numai din patriotism romînesc...

— Este un lucru aproape dovedit!... Se pare chiar că are ambiţia să fie socotit ca omul care ne-a venit în ajutor, în mod necondiţionat, în împrejurări atît de grele financiare...

— Pentru că ar fi romîn după mamă! zîmbi mister Jay. Dar, dumneavoastră, domnule prim-ministru, știți că sir Basil Zaharoff a finanțat cu trei sute patruzeci milioane lire sterline guvernul grec, în războiul pe care-l duceau grecii cu turcii... Ce l-a îndemnat la acest... la acest sacrificiu? Tot fiindcă e grec după mamă?

— Nu! răspunse Ionel cu candoare. E grec după tată!

— Din ce în ce mai interesant! făcu mister Jay cu coada ochiului spre Ferdinand, care nu mai știa unde să se uite, ca să nu-l pufnească rîsul. Dar știți că sir Basil Zaharoff, care e romîn după mamă și grec după tată, a ajutat enorm pe englezi în războiul contra Germaniei! De ce? O fi englez după mamă — sau după tată?... Sau poate după amîndoi?

Ironia americanului i se păru cam nesărată lui Ionel, care răspunse cu un zîmbet silit:

— Poate!

— Dar mai știți ceva, domnule prim-ministru? Sir Basil Zaharoff a ajutat mult în timpul războiului și pe nemți împotriva englezilor! După ce o fi sir Basil Zaharoff neamț: după tată sau după mamă?

Ca să taie pofta lui mister Jay de a transforma această discuție într-un interogatoriu — Ionel întoarse și el lucrurile în glumă:

— Dar, mister Jay, acestea sînt secrete de familie. Nu putem merge cu indiscreția prea departe, în niște chestiuni strict particulare, care privesc numai pe sir Basil Zaharoff...

Mister Jay acceptă punctul de vedere al lui Ionel.

— Adevărat, domnule prim-ministru! Pentru că altfel, dacă vom continua să cercetăm originea lui sir Basil Zaharoff, după solicitudinea, cum spuneți dumneavoastră, cu care ajută pe italieni împotriva grecilor, pe sîrbi împotriva bulgarilor, pe bulgari împotriva turcilor și așa mai departe, am afla o mulțime de lucruri foarte urîte despre mama lui...

Și, uitîndu-i-se țintă în ochi:

— ...ca și despre mama consilierilor navali englezi... pe care presa dumneavoastră nu vrea să-i accepte ca romîni!

Ionel se întunecă. Da! Mister Jay poate să rîdă de el. Istoria asta cu consilierii navali englezi nu prea este plăcută. Anglia i-a trimis pe cap doi ofiţeri de marină: un căpitan şi un locotenent care, sub pretext că reorganizează flota ţării, primesc, o leafă de 2.658.000 lei pe an, în timp ce întregul corp ofiţeresc din marina romînă primeşte pe tot anul numai 2.361.000 de lei. De ce dar nu şi-ar bate joc de el ministrul Americii?

Mister Jay, care înţelese că l-a atins pe Ionel unde-l doare, continuă:

— Aşa că, domnule prim-ministru, vă sfătuiesc să n-aveţi încrederc în patriotismul lui sir Basil Zaharoff... După cîte presupun, el a venit pentru petrol...

— Sînteţi rău informat, domnule ministru! răspunse Ionel. Sir Basil Zaharoff n-a venit aici cu un scop anumit, ci pentru a discuta cu noi, numai în principiu, aşa cum v-am spus... De altfel, vizita sa a fost mai mult în treacăt. Are treabă în Orient...

— Îmi permiteţi, domnule prim-ministru, să cred că n-a fost în treacăt. Sir Basil Zaharoff a venit aici direct de la Londra şi de aici s-a dus la Monte Carlo, înainte de a se înapoia la Londra. Chestia cu vizita lui în Orient e o fantezie, căutată sau nu, a presei. Sir Basil Zaharoff n-a fost, deci, în treacăt pe aici... În Romînia a venit să facă afaceri exclusiv romîneşti.

— Dacă e om de afaceri — zise Ionel — evident că vrea să facă afaceri. Dar n-a venit să ne jupoaie, ci, oricît de curios vi s-ar părea, mister Jay, a venit să ne ajute. Zaharoff vrea să ne ajute să realizăm împrumutul... El ne-a ajutat şi la operaţia consolidării datoriei noastre în Anglia. Acum el ne propune un împrumut în devize şi în materiale pentru calea ferată, navigaţie şi poştă, la preţuri foarte avantajoase, al căror cost să fie...

— ...acoperit în petrol! îl întrerupse Jay.

— Nu, domnule ministru. Petrolul nici n-a intrat în discuţie. De altfel, n-au fost decît simple sondaje din partea lui sir Zaharoff. Nu putem comanda nimic, pînă nu ştim preţul mărfurilor... Şi am pus o condiţie: să nu fie mai scump decît cel de pe piaţa mondială şi

să ni se dea un termen de treizeci-patruzeci de ani. Vedeți dar, că n-am ajuns la nici o înțelegere...

— Chiar la nici un fel de înțelegere? făcu mister Jay cu un scepticism accentuat.

Ionel văzu că mister Jay este prea bine informat, ca să-l mintă într-o chestiune care, într-un fel sau altul, va fi cunoscută de toată lumea peste cîteva zile — și se hotărî să-l satisfacă:

— Ba da! Sir Basil Zaharoff dorește ca legăturile dintre întreprinderile sale financiare și băncile romînești să fie cît mai strînse. Cu o bancă a și încheiat!

— Cu care?

— Cu Banca Romînească!

Mister Jay ar fi vrut să-l întrebe cum se face că sir Basil Zaharoff a început să facă afaceri în țară, tocmai cu o bancă liberală: pentru că ar fi liberal după tată sau după mamă... Dar pe el îl preocupa aceeași problemă în jurul căreia știa că s-au dus, totuși, tratative, tratative cel puțin suspecte cu financiarul englez.

— Sînt mulțumit — zise el — că pe Sir Basil nu-l interesează petrolul dumneavoastră. Pe noi, însă, ne interesează. De aceea, guvernul nostru vrea să știe ce aveți de gînd cu subsolul! Am vrea să cunoaștem cît mai curînd legea subsolului. Fără date exacte nu putem face nimic în chestia împrumutului. Constituția și subsolul sînt bazele relațiilor noastre cu Romînia!

— Desigur, desigur! admise Ionel.

Discuția se opri aici. Regele se ridică și, împreună cu Ionel și cu Jay, reveni în mijlocul poporului. Ionel îl zări pe generalul Popovici care stătea de vorbă cu Sarmală — și-l întrebă:

— Dar pe la dumneata ce se mai aude?

Generalul Popovici, ieșit din infanterie, un om scund și îndesat, cu un cap mare cu trăsături tari și cu un gît scurt și gros, fusese numit numai în urmă cu șase luni guvernator la Chișinău. Dar lui Popovici nu-i trebui mai mult de șase luni ca din guvernator să ajungă proprietar absolut al acestei regiuni. Deși nici o expulzare din țară nu era îngăduită de lege fără avizul consiliului de miniștri, Popovici practica expulzările în stil mare — în primul rînd, firește, împotriva comuniștilor. Totuși,

expulzații n-aveau unde pleca, întrucît acolo s-au născut și acolo au crescut. Pentru Popovici, însă, acesta nu era un motiv care ar fi putut împiedica expulzarea. Un expulzat trebuie expulzat. Și-l expulza ! Operația era făcută în condițiile cele mai legale, conform cu legile lui Popovici: expulzatul era dus de jandarmi pînă la graniță, făcut scăpat de sub escortă, împușcat și aruncat în apă. Era de altfel și singurul mijloc pentru ca beciurile Siguranței, arhipline, să poată fi golite, spre a se face loc altor arestați. S-a făcut scandal și s-a vorbit de o anchetă. La cuvîntul « anchetă» generalul a răcnit:

— Pe oricine o îndrăzni să calce pe aici să facă anchetă, îl arestez.

Dar au fost numai zvonuri. Anchetă cerea numai opoziția. Guvernul era fericit că există un om tare, care știe ce are de făcut cu comuniștii într-un punct atît de delicat cum este granița dinspre Răsărit. Generalul Popovici își cunoștea prețul și-și cîștigă o independență atît de desăvîrșită în acțiunea lui de civilizare, încît i se dădu numele de rege al Chișinăului. Pătruns de înalta sa misiune în stat, Popovici își luă titlul în serios, astfel că, în august, cînd primi decretul de amnistie, semnat de regele Ferdinand, își puse viza în colțul hîrtiei: « Se aprobă»... Deci, întrebarea pe care i-o punea Ionel nu era formală, ci pornea din sincera grijă de ordinea și siguranța împărăției lui Popovici.

— Ce să se mai audă? răspunse generalul. Ia, cu bolșevicii !

— Nu se mai astîmpără? întrebă Ionel.

— Nu se astîmpără de loc ! zise generalul. Dacă...

Deodată, luă o poziție țeapănă: trecea prințul Carol, însoțit de un grup de tineri ofițeri. Carol îi răspunse lui Popovici la salut cu un gest moale — și, fără să se uite la primul-ministru, șopti unui ofițer care mergea alături de el:

— Uite-l pe șobolanul ! Stă pitit numai prin colțuri... cu vechiturile lui...

Ionel simți că prințul spune ceva pe socoteala lui, și zise lui Popovici și lui Sarmală:

— Frumos prinț avem !

Sarmală nu pricepu şi zise:

— Foarte frumos! Un flăcău verde ca bradul!... Romîn de-ai noştri!... Uită-te la el cum îi vine uniforma militară!... Parcă s-a născut în ea!

Ca picat din tavan, Remus Vîlceanu apăru lîngă Sarmală:

— Domnule general, eşti căutat!

— Ei, ce? glumi Sarmală. Se dă de mîncare?

— Acu s-a telefonat de la direcţia generală... Trenul de Craiova a deraiat în gara Piteşti... Morţi şi răniţi...

— Să fie sănătoşi! făcu Sarmală, plictisit.

— La Murfatlar s-a ciocnit acceleratul de Bucureşti cu un tren de persoane... Morţi şi răniţi o grămadă...

— Foarte bine! Ei şi?

— Şi la Bîrlad, personalul de Iaşi s-a ciocnit cu un tren de marfă...

— Cu morţi şi răniţi! îl luă Sarmală peste picior.

— Cred şi eu!

— Şi ce vrei să le fac? se supără Sarmală. Ce sînt eu? Cale ferată?... Să se ocupe ăia de la direcţia c.f.r.... Eu sînt comunicaţii... Ce dracu, domnule! Nici aici nu mă lasă în pace!

Dar Remus nu-l mai auzea, fiindcă de fapt îl căuta pe Ionel pe care-l trase deoparte:

— Domnule prim-ministru, eu sînt gata!... Îi dăm drumul!

Ionel se uită la ceasornic.

— Mai stai pe aici... Ceva mai tîrziu... Îţi spun eu...

Şi se pierdu în mulţime, în timp ce Sarmală explica generalului Popovici ce înseamnă calea ferată şi ce înseamnă comunicaţii:

— Pe Bogatu l-ai cunoscut? Pe locotenentul Bogatu? Doar a fost comisar regal la grupul tău de armată...

— Ştiu, ştiu!... Un tînăr chipeş... isteţ...

— Aaşa!... Să vezi ce păţeşte bietu băiat... În vara asta pleacă într-o călătorie de plăcere în Ardeal, cu maşina... şi dă să treacă un pod peste Dîmboviţa. Dar santinela nu-l lasă... Cică-i consemn să nu treacă nimeni!... Auzi, domnule! Un locotenent, un comisar

regal e nimeni la răcanul ăla tîmpit. Ei, spune tu, Popovici dragă, ce ai fi făcut în locul lui Bogatu, dacă un mîrlan nespălat ar fi îndrăznit să-ţi vorbească aşa?

— L-aş fi ucis ca pe un cîine!

— Aaaşa! Ai văzut? Demnitatea de ofiţer te obligă!... Asta a făcut şi Bogatu. I-a smuls santinelei arma din mînă şi i-a băgat baioneta în piept!... Face ghinionul ca tocmai atunci să treacă nişte ţărani pe acolo... şi iacătă-mi-l pe locotenentul Bogatu în faţa curţii marţiale. Într-o zi îmi pică tatăl lui Bogatu la mine în vagon... taman cînd eram gata să plec în inspecţie, că uite aşa şi aşa... scurt, să-l ajut. De ce ai venit la mine? zic. Eu nu sînt nici ministru de război, nici ministru de justiţie, ci ministru al comunicaţiilor!... «Aşa e — îmi răspunde bătrînul — dar povestea s-a întîmplat la un pod şi podurile depind de comunicaţii». Am înţeles. Omul ştia ce ştia. Bine, zic. Şezi de gustă din sarmalele astea şi du-te acasă liniştit, că eu o să fac ce-oi putea. Şi m-am ţinut de cuvînt. Am intervenit şi bine am făcut, fiindcă s-a dovedit că băiatul e nevinovat. Toată vina o avea soldatul care se îmbătase şi care, beat mort cum era, s-a împiedicat de armă şi a intrat în ea, nenorocitul...

Rîsetele dimprejur îl făcură pe Sarmală să se întoarcă şi să vadă cu plăcere că povestea i-a fost ascultată de o grămadă de oaspeţi.

— Dar, domnule general — îl interpelă doamna sa de onoare, Sybile Mandakesko — sarmalele dumitale i-au plăcut lui Bogatu?

— Asta aş fi vrut să văd: să nu-i placă! zise, mîndru, Sarmală. Păi dacă le gătesc singur! Singur, cu mîinile mele. În vagonul meu ministerial, în bucătărioara mea, în oalele mele... Eu le pun la foc, eu le păzesc, eu le servesc... eu tot. Păi, coniţă, ca să iasă ceva bun, trebuie suflet! Dacă nu pui suflet în sarmale, iese o porcărie, nu sarmale. Şi cine să pună suflet? Bucătăreasa? Dar pe ea ce-o doare?

— Bine-aţi zis, domnule general! zise Mărunţelu. O să încerc să pun şi eu la foc nişte sarmale făcute de mine, să văd ce o să iasă.

— O să iasă un ciubuc! îi răspunse cu năduf Sarmală, care simţise batjocura în cuvintele lui Măruntelu.

Măruntelu înghiți în sec şi vru să se strecoare afară din grup, neobservat, cînd se ciocni nas în nas cu generalul Alexandru Mărguleanu.

— Domnule general, domnule general, de cînd vă caut!

Alexandru Mărguleanu îl trase deoparte:

— Hai, spune!

— Ăla nu vrea să recunoască nimic. Ba a mai spus ceva: că dezertor aţi fi dumneavoastră, nu el.

Şi-i povesti tot.

Generalul Alexandru Mărguleanu primi lucrurile mult mai calm, dar nu cu totul indiferent.

— Domnule Măruntelu — zise el — dacă nu mă crezi, uite-l şi pe generalul Creţu, să-ţi spună şi el... Creţule, stai!... Îl cunoşti pe Măruntelu! Om serios... Om de încredere!... Spune-i şi tu: este sau nu este Grăniceru un dezertor?

— Este! declară Creţu categoric.

— Ei? făcu Alexandru Mărguleanu triumfător... Acuma crezi? Sînt martori, domnule, martori. A dezertat la orele zece şi jumătate seara. O spun ofiţerii de faţă, o spun plutonierii, o spun soldaţii, o spune toată lumea care era acolo. Sînt nume. Nume de ofiţeri şi soldaţi... Tăpăloagă, Căţulescu, Popovici, Tătaru, Florea şi alţii, şi alţii...

Măruntelu îl zări în mulţime pe Belciug, asudat, roşu, cu părul lui mare, parcă mai rebel ca oricînd — şi-şi zise: Se întîmplă ceva! Altfel ce-ar căuta Belciug pe aici?

Bîlbîi două cuvinte de scuze şi se luă după inspectorul de siguranţă Belciug.

— Alo, Belciug! Cauți pe cineva?

Belciug întoarse capul:

— A, Măruntelu! Îl caut pe şef... Nu l-ai văzut?

— Cum să nu! E urgent?

— Foarte!

— Dar ce s-a întîmplat?

— Nimic! făcu scurt Belciug.

Răspunsul îl întărîtă pe Măruntelu:

— Ia mai du-te-n paştele mă-ti... Ce-l faci pe mărețu !

Dar Belciug dispăruse, parcă ar fi intrat în pămînt. Măruntelu îl căută de jur împrejur şi deodată îl văzu pe Remus că se desparte de Ionel şi o ia grăbit spre ieşire. Hotărît ! gîndi Măruntelu. Se întîmplă ceva. Descumpănit, Măruntelu rătăci prin saloane, pînă eşuă lîngă un grup care-l asculta pe Traian Săpunaru.

— Asta s-a întîmplat în comuna Armenişul de Cîmpic, din Ardeal ! povestea Traian. Acolo e prim-pretor un doctor Habor, care avea un cal. În urmă cu o lună, calul a murit. Să fi văzut înmormîntare !... Parcă ar fi murit prefectul !... Hoitul a fost pus într-un car cu patru boi cu coarnele împodobite cu năframe. În fruntea cortegiului, un om de-al pretorului păşea cu tricolorul îndoliat, iar în urma carului, cîteva tarafuri de lăutari ţigani, o fanfară şi corul bisericii...

— E nebun? ţipă cineva din grup.

Măruntelu se uită la cel care strigase: era generalul Popovici. Bucuros, Măruntelu se strecură pînă la el:

— Domnule general, îmi pare bine că vă întîlnesc !... Aş dori să scriu ceva despre mişcarea culturală din ţinuturile alipite, pentru revista mea. Cînd aţi putea să mă primiţi?

— Oricînd, dragă, oricînd ! zise generalul, care se deplasă cu tot poporul spre cei care făceau acum cerc în jurul reginei.

— Dar despre democraţie? spunea Maria. Eu sînt de sînge englez. Sînt fiică a celei mai vechi democraţii din lume. Pe mine n-are nimeni dreptul să mă înveţe democraţie. Ştiu ce este democraţia. Dar una este democraţia şi alta anarhia.

— Maiestate, nici unul dintre noi nu va face confuzie între aceste două noţiuni ! răspunse Aureanu.

— Dimpotrivă ! zise Gherlescu. Noi combatem această confuzie din toate puterile, oriunde o întîlnim... Ţărăniştii, însă...

Conu Alecu, care stătea lîngă el, îl ciupi de braţ:

— Taci, frate, nu mai veni aici cu mahalagisme !

Gherlescu tăcu.

— În ce mă privește — continuă regina — niciodată n-a fost cineva pentru mine prea umil, prea neînsemnat... Oricine, de la primul-ministru pînă la cerșetor, poate găsi la mine ascultare. Așa că, am devenit instanța supremă, căreia și mic și mare i se poate oricînd adresa.

Nici unul din grup nu rămase în urmă:

— Adevărat, maiestate, adevărat!

— Cînd orice speranță s-a sfîrșit, mai sînt eu, care stau dincolo de orice invidie și rivalitate, și care nu am nici un motiv de a voi să mă urc mai sus, sau să înlătur pe alții...

Fiecare ar fi dat jumătate din sufletul lui ca să poată găsi un cuvînt potrivit în aceste momente înălțătoare, dar nu găsi. Și poate cuvintele reginei ar fi trecut în istorie fără vreo replică, dacă n-ar fi fost de față Traian Săpunaru, care vorbi:

— Maiestate, nu uitați că sînteți regina... singura ființă care înțelege totul...

Regina îi aruncă o privire caldă, de recunoștință, și răspunse:

— Nu mă consider nici măcar cu un atom mai bună decît camerista mea, decît un învățător, decît un muncitor din fabrică sau decît un țăran care-și cultivă pămîntul. Dar mă consider cu siguranță mai aptă decît ei de a ocupa o poziție dominantă. Generații întregi au contribuit să mă creeze. Veacuri m-au pregătit pentru munca mea...

În acea clipă, răzbi din stradă un tumult asurzitor stîrnit de mii de glasuri:

— Vrem *nu-me-rus cla-u-sus*!... Vrem *nu-me-rus cla-u-sus*!... Vrem *nu-me-rus cla-u-sus*!...

Și brusc, ca la comandă, țipetele încetară și un cor uriaș făcu să vibreze geamurile palatului:

Trăiască regele
În pace și onor...

Toți oaspeții, împietriți de emoție, cu ochii țintă înainte și cu inimile răvășite de dragoste nețărmurită pentru tron și dinastie, ascultară imnul pînă la capăt.

Cînd totul se liniști, regina îl întrebă pe Ionel, care între timp se apropiase de ea:

— Ce este?

Cu o ușoară nuanță dc patos, Ionel răspunse:

— Asta e generația de foc!

Și regina, cu candoare:

— Pe ploaie?

Se uitară unul în ochii celuilalt și-și zîmbiră. Se înțelegeau ca în cea dintîi zi în care și-au dat mîna să iubească țara împreună.

VIII

Pe Mimi Pantof, știrea că regele Italiei a încredințat lui Mussolini sarcina să formeze guvernul o lăsa cu totul indiferentă. Scuze avea: nu era pregătită pentru un asemenea eveniment extern. Nu-l cunoștea pe regele Italiei, n-a auzit de Mussolini și cu atît mai puțin știa ce e aia «fascism». Așa că nimic nu o putea îndemna să se bucure ori să se supere că noul stăpîn al Italiei este Mussolini, sau alt «macaronar», cum zicea ea italienilor cu care era în legătură de afaceri, la Capșa, la ministere ori acasă. Și apoi, aici, în țară, sau produs în acele zile niște întîmplări atît de senzaționale, încît era foarte explicabil ca Mimi să nu fie prea

ispitită să cerceteze rostul venirii unui regim fascist în Italia.

Mai întîi chestia cu prinţul. Prinţul moştenitor, se înţelege. Şi iar o femeie la mijloc. Nici vorbă. Nu Lilly Collinos. Cu Lilly Collinos s-a isprăvit. Şi-a luat copilul şi a plecat la Paris. Nici propria lui nevastă. Acu, avea şi prinţesa un copil — şi s-a isprăvit şi cu ea. Aşa ziceau gurile rele. S-a isprăvit! Nu duc casă bună. El aproape că nici nu-i vorbeşte. Aşa se spune. Ea plînge — şi el... În sfîrşit! Acu era vorba de o altă femeie şi de alţi copii. Şi întîmplător, Mimi cunoştea oarecare detalii, de la amicul ei Nelu jurnalistul şi de la celălalt amic al ei, Valentino. Nelu i-a vîndut « pontu» lui Remus. Băiat deştept şi înfipt, Nelu s-a împrietenit într-o zi cu unul Leontescu, fost şef de gară pe undeva în Transilvania. Un om foarte simpatic. Ca şi nevastă-sa — o transilvăneancă. Ba, s-ar putea spune că ea era şi mai simpatică. În orice caz, asta era părerea lui Nelu care-şi luase obiceiul să vină în casă la ei tot mai des, pînă ce — unde nu duce amorul! — tînăra şi frumoasa doamnă şef de gară trecu la confidenţe: ea şi prinţul...

— Nu, nu, nu! a apucat-o Nelu de braţ. Te rog... Ori ai încredere în mine, ori nu!... Înţelege, dragă!... E ceva nefiresc... Să ne iubim şi să ne ascundem unul de celălalt!... Scumpo, te rog să înţelegi că e ceva nefiresc... Între noi doi nu pot fi secrete!

— Dar nu spui nimănui?

— Nimănui!

— Jură!

— Să-mi sară ochii!

Convinsă, doamna Leontescu îi povesti toată întîmplarea:

— Ştii, acum trei ani, cînd prinţul a fost sechestrat la Bistriţa... ca să nu se împace cu Lilly... i-am fost recomandată de o doamnă care mă cunoştea de la orfelinat. Veneam la el în fiecare seară, în uniformă de soldat, ca să nu fiu recunoscută. Şi am avut cu el un copil. Lui îi plac mult copiii!

— Am observat! făcu Nelu, care avea mult spirit de observaţie...

— Să fi văzut cum ne-am certat cînd a fost vorba să-i dăm un nume... El voia să-i spunem Cezar, dar eu ţineam morţiş la Silviu. Şi la al meu a rămas. Şi am mai avut cu el un copil...

— Doi? se miră Nelu.

— De ce te miri? Doi!

— Mă mir, pentru că, scumpa mea, asta parcă nu mai stă în obiceiul prinţului...

— Uite, vezi!

Nelu strîmbă din nas, sceptic. Se uita împrejur şi nu vedea nici un copil. Tînăra doamnă şef de gară simţi că el n-o crede — şi, jignită, îi spuse:

— Nu mă crezi? Ei bine!

Şi repede sări la dulap, dc unde scoase cîteva plicuri.

— Uite, scrisori de la el!

Nelu se uită la scrisori şi nu mai avu nici un motiv să se îndoiască: iubita lui era mama copiilor prinţului. Mişcat, îi spuse:

— Iubito, dă-mi mie scrisorile astea!

Doamna se miră:

— Ţie? Ce să faci cu ele?

— Să am o amintire de la tine!

Doamna şef de gară era tînără, era frumoasă, dar nu era proastă de loc.

— Scumpul meu Nelu — zise ea — între noi nu pot să existe secrete... Ce vrei să faci cu amntirile astea?

Şi, pentru că-l văzu oarecum încurcat, îl ajută să se descurce:

— Ştii de ce te întreb? Pentru că, exact la ceea ce te gîndeşti tu, mă gîndesc şi eu... De cîtăva vreme ne batem capul, eu şi bărbatu-meu, şi nu ştim cum să facem. Poate că Dumnezeu te-a ales pe tine să ne înveţi.

Peste o oră, oricine ar fi putut vedea, prin fereastra casei Leontescu, trei capete foarte aprinse, vîrîte unul în altul: domnul Leontescu, doamna Leontescu şi Nelu Pcdicuristu, tratînd chestiunea.

— Bine! conchise Nelu. Cîte scrisori aveţi?

— Cincisprezece... şi şase fotografii!

— Asta-i tot?

— Tot! N-ai decît să cauţi.

Nelu nu era niciodată sceptic în mod inutil. Îi crezu.

— În ordine! Mîine dimineața sînt la Remus și va fi fericit! Tot ce-l privește pe prinț, îl interesează în cel mai înalt grad. Remus îl iubește tare mult pe prinț...

Leonteasca oftă:

— Parcă cine nu-l iubește! Dar fără două milioane să știi că nu le dau!

Nelu plecă în seara aceea de la Leonteasca, înarmat cu o scrisoare și cu o fotografie — botărît ca a doua zi dimineața să se ducă la Remus. Dar cum se depărtă de casa iubitei, chestiunea începu să nu-i placă. Ea are niște scrisori și niște fotografii și el se duce să se tocmească pentru ele cu Remus! Caraghios! Caraghios și absurd!...El, Nelu, misit de scrisori și poze obscene!... Ca un negustor ordinar! Pfui! Mai mare rușinea! E dezgustător. Se revoltă în el toată conștiința lui de îndrumător al opiniei publice. Nu se poate!... Că i-a făgăduit Leonteascăi? O! În amor cîte nu se făgăduiesc!... Să lăsăm, deci, prostiile! Aici sînt la mijloc probleme prea serioase.

Și-l căută pe Valentino. Valentino are totdeauna «idei» ... Și-apoi, Valentino e discret și corect... A fi discret și corect e specialitatea lui Valentino.

Îl găsi pe Valentino, noaptea la unsprezece, la Capșa și se așeză cu el la o măsuță, între patru ochi.

— Valentino, uite aici!

Valentino se uită și văzu: o scrisoare și o fotografie.

— Am văzut! zise el și așteptă.

Nelu îi expuse cazul și Valentino, după ce ascultă, îi spuse:

— Am o idee! Jumà-jumà!

— S-a făcut! Jumà-jumà!

Oameni cinstiți amîndoi, aveau o încredere oarbă unul în celălalt. Știau că nu se vor trage pe sfoară. N-aveau nici un interes deosebit. Valentino, deci, fără să ia în prealabil nici un angajament scris, se pronunță:

— Ce-ți trebuie Leonteasca în toată afacerea asta?

Cîteva cuvinte simple, care tocmai prin marea lor simplitate confirmau geniul lui Valentino. « Într-ade-

văr, își zise Nelu, furios că s-a pripit, fiindcă dacă nu se pripea, ajungea și el singur la soluția asta și n-ar mai fi trebuit să-i cedeze de pomană lui Valentino jumă din afaccre. Ce-mi trebuie Leonteasca?» Dar nici multă vreme nu-și pierdu Nelu cu remușcările — și, împreună cu Valentino, puse ideea în practică. A doua zi, Nelu se prezentă la iubita lui, ca de obicei — și, din una în alta ajunseră la miezul chestiunii: scrisorile și fotografiile.

— Iubito, cred că afacerea se poate aranja. Cîte scrisori zici că ai?

— Cincisprezece.

— Și fotografii?

— Șase!

— Nu mă minți?

— Să-mi sară ochii!

Nelu simțea că iubita îl minte, dar își zise: așa sînt iubitele! Mint!

Plecă, și peste o oră, însuși Remus, însoțit de Nelu, de Belciug, de Papaianopol și de o droaie de agenți, năvăliră în casa fostului, șef de gară:

— Poliția!... Sus mîinile!... Scrisorile și fotografiile prințului.

Și s-au găsit nu cincisprezece scrisori, ci treizeci și patru, și nu șase fotografii, ci paisprezece, plus un carnet, în care Leonteasca își notase toate întîlnirile cu prințul, pînă în cele mai mici și mai ciudate amănunte. Tînăra și frumoasa soție a șefului de gară privea pierdută, într-un colț, cum i se răpesc cele mai scumpe amintiri de la cel mai scump amant al ei — și-i striga lui Nelu:

— Să-ți fie rușine! M-ai nenorocit!

Dar nici Nelu nu era mai puțin desperat:

— Rușine să-ți fie ție! îi strigă el frumoasei femei. M-ai mințit!... Nu te mai iubesc!... Pleacă din ochii mei!

Și plecă el — cu o pagubă atît de dureroasă în suflet: cincisprezece nu-i treizeci și patru, și șase nu-i paisprezece. Și Remus e om de cuvînt: peste ce s-au înțeles nu va da o pară.

Cînd Remus îl văzu atît de trist, îl bătu pe umăr şi oftă:

— Ce să-i faci, dragă! Orice amor are un început şi un sfîrşit!

Toate astea, Mimi le-a aflat de la amicul ei Nelu, care i-a povestit întîmplarea fără să-i ascundă aproape nimic.

— Şi cît ţi-a ieşit?

Faţă de Mimi, Nelu nu avea, într-adevăr, nici un secret.

— Să fi vrut, îmi ieşea şi un milion. Ionel e fericit de captură şi cu toată zgîrcenia lui ar fi dat oricît. Dar m-am mulţumit cu o sută de mii.

Luase două sute. Mimi hotărî:

— Îmi cumperi o poşetă.

Generos, Nelu îi cumpără o poşetă şi o pereche de ciorapi.

Întîmplarea îşi găsi loc îndată, pe cît se putea, în ziare. Dar ceea ce nu se putea însera în ziare fu difuzat de către colportorii lui Remus, pe cale orală, într-un chip atît de sîrguincios, încît, pe la sfîrşitul anului 1922, cazul Leonteascăi acapară o bună parte din atenţia opiniei publice.

— Ca să-şi treacă în pace constituţia — comentă Nectarie la Capşa — e bine pentru Ionel şi un scandal de alcov.

Mimi auzi, dar nu pricepu ce legătură poate fi între constituţie şi relaţia amoroasă a prinţului cu Leonteasca.

Acesta era, aşadar, primul motiv obiectiv care o împiedică pe Mimi să se oprească asupra «cazului» Mussolini.

Al doilea motiv fu generaţia de foc... Generaţia de foc o lăsă la început rece pe Mimi Pantof. Cînd i s-a spus că generaţia de foc cere *numerus clausus*, a întrebat:

— Ce-i aia *numerus clausus*?

Ţimand, care era de faţă, i-a răspuns:

— Număr limitat!

Mimi dădu din umeri, nepăsătoare. Chestia n-o interesa.

Şi al treilea motiv care o ţinea pe Mimi departe de înţelegerea adîncă a celor ce se întîmplă în Italia era că nu numai ea, dar mai toţi clienţii Capşei habar n-aveau încă cine-i Mussolini — şi cu atît mai puţin ce se cheamă fascism.

Cînd Mimi, din plictiseală, ca să facă simplă conversaţie, îl întrebă pe Ţuc Enăchescu, zis Englezul:

— Ce-i aia fascism, dragă Ţuc?

Ţuc, ca să nu se trădeze că nu ştie nici el, îi răspunse:

— Nu-i de nasul tău, Mimi! E ceva foarte-foarte...

— Ei, ce e aşa de foarte-foarte?

Dar Englezul nu vru să-i spună. Ambiţioasă, Mimi trecu la o masă de alături, unde poetul simbolist Miaulescu scria de zor nişte versuri despre « Ea».

— Miau-miau dragă, ce-i aia fascism?

Miaulescu intenţiona de mult să dedice o poezie acestei femei care-i plăcea pentru atitudinile ei simboliste şi o lămuri:

— Fascismul este ceva sideral, dar mai mult sicofant... numai că...

— Aoleo — se apucă Mimi de cap — te credeam mai deştept, mă grăsanule, dar văd că tot ăia au dreptate...

Şi Mimi, obosită de investigaţii, ar fi renunţat poate definitiv să se informeze despre fascism, dacă nu auzea cum cineva, dintr-un colţ din fundul sălii, rosteşte cîteva cuvinte care aveau să decidă în mod definitiv atitudinea ei faţă de Mussolini:

— În orice caz, lireta se va întări!

Sentinţa, rostită cu precizia specifică profeţilor, o izbi şi o împinse spre masa unde Măruntelu era în discuţie cu Valentino.

— De unde ştii că se va întări? întrebă Valentino.

— Categoric! răspunse Măruntelu. Ca dovadă, vezi că s-a şi urcat!

— S-a urcat lireta? se îmbujoră Mimi de bucurie.

— Enorm! făcu Măruntelu. N-ai citit azi ziarele?

Lui Mimi nu-i trebuia mai mult. Mussolini era omul datorită căruia lireta — lireta ei — se urcă. Avea un impresionant stoc de lirete la băncile din Italia, de pe urma unor afaceri de import de mătase — şi era

dezolată, pentru că, pînă în ajunul venirii lui Mussolini, lireta scădea vertiginos.

— Va să zică e cineva acest Mussolini! intră Mimi în politica externă.

— Cum cineva? se înflăcără Mărunţelu. Habar n-ai, fetiţo!... Mussolini e un om genial! Ăsta o să scape Italia de bolşevism!

În mintea lui Mimi, ideile începeau să se ordoneze. Prin urmare, Mussolini nu e numai salvatorul liretelor ei, dar şi un duşman al bolşevicilor.

— Aşa de tare e Mussolini ăsta? zise ea pe un ton de întrebare şi de admiraţie în acelaşi timp.

— O mînă de fier! replică Mărunţelu. A venit tocmai în ultima clipă, cînd Italia era pe marginea prăpastiei şi cînd bolşevicii erau să pună mîna pe putere. Acuma-i învaţă minte pe toţi...Muncă şi ordine! Asta e deviza lui: Muncă şi cinste!... Cine nu vrea să înţeleagă... toarnă-i pe gît un butoi cu unt-de-ricină!

Mimi crezu că Mărunţelu o ia peste picior şi nu mai putea de necaz. Te pomeneşti că derbedeul ăsta a păcălit-o şi cu lireta!

— Cum aşa unt-de-ricină, mă ţigane!... Ori ai băut şi-ţi baţi joc de o biată femeie ca mine?

— Eu ? protestă Mărunţelu cu o izbucnire atît de spontană, încît pentru Mimi era limpede că Mărunţelu n-o minte. Eu să-mi bat joc?... Cînd zic unt-de-ricină, e unt-de-ricină.

Şi dezolat:

— Ce să-ţi fac, dragă Mimi, dacă tu în chestiile astea eşti cizmă şi nu te pricepi? Mai pune mîna şi tu pe o gazetă.

Pentru Mimi, ţiganul devenea din ce în ce mai interesant. Curioasă, îşi trase un scaun aproape de el:

— Şi zi-mi: cum vine asta? Ce face Mussolini cu untul-de-ricină?

Lui Mărunţelu îi plăceau oamenii care vin la el să înveţe cîte ceva. Părinteşte, cu dragoste şi cu interes, se aplecă, deci, spre Mimi şi-i explică:

— Mussolini se răfuieşte cu capii bolşevici în două feluri. Pe unii îi omoară... Pe alţii îi îndoapă cu unt-de-ricină. E o patentă de-a lui...

— De ce, dragă, cu unt-de-ricină?

— Păi uite de ce: mulți dintre bolșevicii ăștia vin în Parlament, ori pe la întrunirile publice muncitorești şi-l înjură. Ca să-i împiedice, îi prinde, le toarnă pe gît unt-de-ricină și le dă drumul!... Poftim! Du-te de mă mai vorbește de rău dacă poți!... Ai văzut cap?

Mimi ascultă pînă la urmă și istoria i se păru atît de nostimă, încît izbucni într-un hohot de rîs din toată inima:

— Ei, bată-l să-l bată pe Mussolini ăsta al tău! Ştii că-i băiat simpatic? Auzi ce-i trece prin minte! Unt-de-ricină!

— Da, da, continuă aprins Măruntelu. Asta se cheamă « acţiune dinamică »!

— Da' fascism ce se cheamă?

— Tocmai asta!

Mimi înțelese:

— Aha! Acuma ştiu! Prin urmare, fascism în italieneşte se cheamă unt-de-ricină!

Pe Măruntelu îl exaspera prostia acestei femei:

— Nu, fă, de ce nu-nțelegi?... Fascism se cheamă toată afacerea asta... Vreau să zic toată acţiunea asta dinamică... Fascism vine de la cuvîntul italienesc « fascio », care înseamnă « mănunchi ». Mussolini şi-a întemeiat în 1919 « fascia »... adică mănunchiul său de băieţi de ispravă şi i-a dat ca emblemă fascia romană tradițională: un mănunchi de nuiele în jurul unei securi... Acum ai priceput?

— Am priceput!

Pricepuse, într-adevăr. Acum știa că fascismul este un mănunchi care astupa gura bolșevicilor cu « acțiune dinamică » sau pe romîneşte cu unt-de-ricină — fiindcă așa i se zice untului-de-ricină în italieneşte: « acțiune dinamică » — și mai știa Mimi că, dacă le bagi pe gît bolşevicilor italieni unt-de-ricină, se urcă lireta.

Din acea zi, Mimi aderă la fascism. Era o fascistă inițiată, deci sinceră.

Spre aceeaşi concluzie, dar pe altă cale, ajunse un alt factor de răspundere în stat, poetul Traian Săpunaru. La apariția lui Mussolini pe scena istoriei, Traian

Săpunaru nici nu-şi mai aminti de d'Annunzio. D'Annunzio nu era în ochii lui decît o mică demonstraţie a ceea ce pot face eroii — cînd îi ajută norocul. Mussolini, însă, era o realizare desăvîrşită, totală, fără cusur, a tipului de om născut să conducă poporul. Mussolini nu era un dictator — ci întruchiparea ideală a dictatorului. De unde a venit şi cum a izbutit acest om să ajungă stăpîn peste patruzeci de milioane de oameni — iată un lucru care tortura judecata lui Traian Săpunaru. Stăpîn absolut peste un popor mare ca italienii ! Cum? Cum? Cum?

Pe Traian nu-l preocupa « pentru ce». El voia numai să ştie: « cum»? Acel « pentru ce» era clar: ca să scape Italia de bolşevici. Dar nu scopul interesează, ci forţa aceea misterioasă, care l-a ajutat tocmai pe el — unul din patruzeci de milioane — să ajungă dictator, mijlocul prin care acest Mussolini a izbutit să cucerească tronul cezarilor romani — şi să facă din rege o simplă marionetă a lui. Mijlocul! Mijlocul ar fi « acţiunea dinamică». Dar pe ce căi a ajuns să pună în valoare acest mijloc hotărîtor, care este « acţiunea dinamică»? Poate oricine porni la o acţiune căreia să-i zică « dinamică»? Şi se poate numi « dinamică» o acţiune care nu te duce la răsplata supremă: puterea? Puterea — care este ea însăşi un scop în sine! Cum a ajuns, aşadar, la putere acest Mussolini?

Întrebările acestea şi le punea Traian Săpunaru, cînd intră în cabinetul lui Cristofor Kerbalà, pe care-l găsi cu Nectarie discutînd — despre cine? Despre Mussolini, noul conducător al Italiei.

— Dar e formidabil! zise Traian, exaltat. Marşul ăsta al lui Mussolini asupra Romei...

— Hait! îl întrerupse Nectarie. Fantezia dumitale de poet l-a şi văzut pe Mussolini călare pe un cal alb în fruntea armatei lui de fascişti, dînd asalt Romei, cu sabia în vînt... Dar, fii liniştit! Nu Mussolini a făcut marşul. Mussolini a stat frumos în gara Milano, într-un compartiment de wagons-lits, pregătit din vreme chiar de către autorităţi... şi a aşteptat ca regele să-l cheme. Era lucru aranjat. Mussolini n-a cucerit Roma... Lui Mussolini i s-a dat Roma plocon!

— Aşa vrei dumneata! făcu Traian, nervos că i se strică o jucărie.

— Ba nu, ci faptul istoric. Citeşte ziarele mai bine... Vezi cine a fost în fruntea fasciştilor care au făcut marşul, care nici el nu era un marş războinic, ci un marş de paradă! Michele Bianchi, Italo Balbo, Emilio de Bono, Cesare Maria del Vecchi... dar nu Mussolini. Îţi repet: el nu şi-a luat puterea, ci i s-a dat de-a gata chiar de către cei care sînt la putere. Aceiaşi care i-au pus la îndemînă mijloacele să-şi organizeze partidul în opoziţie, i-au pus şi acuma la îndemînă toate mijloacele să ajungă dictator.

Traian înţelese. Cinci minute mai tîrziu, cînd Nectarie se îndură să plece, Traian, în plină febră mussoliniană, îi spuse lui Cristofor Kerbalà:

— Dă-mi o sută de mii de lei.

Şi ieşi de la banca Sultanin Kerbalà & Co. cu sufletul şi mintea în vîrtej. «A fi Mussolini, a fi Mussolini!»

Cu un punct de vedere cu totul diferit întîmpină regimul lui Mussolini un alt factor de răspundere în stat — domnul Caţă Coroiatu. Evenimentul îl surprinse pe bătrînul profesor în momentul în care, adîncit în nişte uriaşe tomuri talmudice, căuta să descifreze mîna Cahalului în toate cîte i s-au întîmplat pe ziua de azi.

Dis-de-dimineaţă pe la opt, domnul Caţă a primit un telefon:

— Alo, Caţă? Aici Remus! Ascultă, Caţă!.... Am nevoie urgentă de tine aici... la Bucureşti!... Iei acceleratul de seară... Mîine mi te prezinţi la birou.

— Mîine?

— Mîine!

Caţă se miră. De abia venise aseară de la Bucureşti, unde a muncit cu studenţii la Siguranţă, pentru *numerus clausus* — şi credea că va putea să rămînă la Iaşi cel puţin patru-cinci zile. Cînd colo...

— Dar ce-i graba asta?

— Constituția, Cață! îi răspunse Remus și închise telefonul.

Cu ochii sclipind de satisfacție, Cață îi spuse lui Lascăr Tărăbuță, ajutorul lui în științele talmudice:

— I-ai văzut? Dracu i-a apucat. Toți trag de mine. Fără mine nu pot face constituția.

— Vezi numai să nu te lași! îi răspunse Tărăbuță. Acu e momentul!... Ne ceri avansarea la toți... Ori ne faci inspectori de siguranță, ori deputați... Să nu te lași!

— Să mă las? își ascuți Cață glasul. De ce să mă las? Eu am nevoie de Ionel, sau Ionel are nevoie de mine?... Ionel are nevoie de mine! Toată lumea are nevoie de mine. Și Neață și Ghiolman și...

Nu mai continuă, pentru că intrase în birou unul dintre cei mai dragi elevi ai săi din generația de la 1914: Staicu.

Cață, cum îl văzu, îi spuse lui Tărăbuță:

— Lasă-ne, te rog, singuri.

Lascăr ieși, ca să-l lase pe Cață singur cu Staicu.

Zdravăn, înalt, oacheș, Staicu — mulțumită grijii paterne ce i-o arăta profesorul Cață în educația sa — a ajuns prefect de poliție al orașului. De aceea, nu uita să-i arate lui Cață în toate împrejurările respectul și recunoștința sa fără margini.

— Să trăiți, domnule profesor! îl salută el pînă la pămînt pe Cață.

Profesorul își potrivi ochelarii și-l pofti să ia loc:

— Șezi, Staicule, șezi!... Victoria e aproape, Staicule. Țara e cu mine. Fiecare mă cheamă, fiecare mă roagă, fiecare vrea să-mi dea un loc în guvern. Dar eu nu vreau să primesc locuri în nici un guvern, ci eu voi da locuri în guvern, în guvernul meu... Eu sînt șef de partid și guvernul acestei țări îl voi face eu. Tu vei fi ministru de interne și Tărăbuță ministru al justiției! E frumos, nu? Ca să-ți dai seama unde am ajuns! Toată țara e cu noi. Cît e, Staicule dragă, de cînd vindeam gazeta noastră numai prin dughenele jidanilor care o cumpărău de frică? Patru-cinci ani. Acu se vinde pe stradă cu o mie de lei exemplarul. Sîntem tari, Staicule, tari. Ofițerii sînt alături de noi... Comandantul garni-

zoanei... l-ai văzut?... vine la mitropolie și stă cuminte la sfințirea drapelelor noastre cu cruce încîrligată. Și comandantul regimentului 13 la fel. Dar la Dorohoi ți-a plăcut? Primarul a condus pe ai noștri cu muzica militară pînă la grădina publică. Toată lumea ne ajută!... Pînă și prințul Carol mi-a trimis salutul lui. Ehei, Staicule, s-au schimbat vremurile!... Ții minte cît trebuia să mă milogesc pe la București, pînă scoteam leafa pentru voi? Și doar munceam, Staicule, munceam, de ne speteam... și ei se zgîrceau la leafă... Dar acu s-a isprăvit, Staicule, s-a isprăvit! Uită-te la tine! Ce-ai fost ieri? Un biet... Dumnezeu să mă ierte... la cheremul lui Panaitescu. Pe cînd acuma, slavă domnului, ești prefect!

— Da, zise Staicu respectuos. Și asta trebuie să vă mulțumesc dumneavoastră...

— Ba nu! protestă sincer Cață. Nu mie, ci ideilor mele. Numai pentru că ideile mele au triumfat, tu poți fi prefect de poliție. Sîntem pe drumul cel bun, Staicule! Ceasul nostru se apropie. Chiar acum cinci minute m-a chemat la telefon deșteptul de Remus. Cică să mă întorc urgent-urgent la București!

— Știu, domnule profesor. Pentru asta am și venit! M-a chemat și pe mine domnul Vîlceanu azi dimineață și mi-a dat instrucțiuni speciale. Trenul ajunge la București mîine dimineață la opt. Merg și eu cu dumneavoastră. Guvernul va organiza în Gara de Nord o mare demonstrație în cinstea dumneavoastră. Vor fi cîteva mii de studenți. Va trebui să le vorbiți! Totul e organizat!

— Trebuie să-mi pun, prin urmare, haina neagră!

— Nu, domnule profesor! Manifestația va fi spontană! Guvernul nu e amestecat în afacerea asta! Țara. Numai țara! Veți fi foarte emoționat. Și le veți vorbi prost...

— Prost? Eu nu pot vorbi prost!

— Trebuie! Țara cere ca discursul dumneavoastră să fie prost...

— Aha! Mă voi sili...

— Sîntem, așadar, înțeleși! zise Staicu, care se ridică. Vin desearā să vă iau....

Se îndreptă spre ușă, dar după doi pași se opri și se întoarse în călcîie, spre Cață:

— Domnule profesor...

Coborî glasul și vorbi pe un ton prevestitor de nenorociri:

— Feriți-vă de Zdrelea!

Staicu era tînăr și neprevăzător, așa că nu-și dădea seama că un asemenea avertisment putea fi fatal unui om de vîrsta lui Cață. Bătrînul, care sta în picioare, se clătină și-și căută cu mîna-n vid un sprijin. Noroc că Staicu sări la vreme să-l apuce de braț:

— Domnule profesor, vi-e rău?

Cață abia putea să șoptească:

— Vorbește, vorbește! Spune-mi ce e cu Zdrelea?

— Avem bănuieli, domnule profesor.

— Jidovit?

— Mai rău, domnule profesor. Tratează cu Jugănaru și cu Dacu. Cică ei ar vrea să-i facă un partid propriu pentru fecioru-său.

Stors de puteri, Cață căzu pe scaun:

— Cine? Zdrelea? Dar nu-i nici un an de cînd am trecut cu el la liberali!...

— Ce are a face? făcu Staicu, fără nici o nuanță deosebită în ton.

Abia acum Cață prinse puteri ca să-și dea drumul nădufului.

— Mizerabilul!... Pungașul care a cerșit lui Neață despăgubiri pentru că i-ar fi fost bombardată casa la Huși de nemți, în timpul războiului. Tu ai auzit vreodată de bombardamente la Huși? Nici eu!... Nici nemții!... Nici Neață!... Dar Neață i-a dat! I-a dat, că am pus eu un cuvînt bun! Om cinstit... Îl credeam om cinstit! A zis bombardament, am crezut! Și acuma, bețivul ăsta mă vinde! Îl dau afară, Staicule! Îl dau îndată afară din partid!

— Domnule profesor, se rugă Staicu. Sînt, într-adevăr, față de dumneavoastră un vierme, o nimica, un păduche, domnule profesor, dar vă rog să mă ascultați și pe mine: nu faceți nimic! Lăsați-l! Trebuie! Pînă prindem firul! Să vedem ce urzește și cu cine!

— Nu se poate! Ești un ignorant! Spui prostii!

Staicu ascultă umil revărsarea de invective care, de la profesorul său, erau dulci mîngîieri, și spuse, cu capul în jos:

— E ordin de la domnul Viziru!

— O!

Și Cață nu mai scoase un cuvînt. Dar, imediat ce plecă Staicu, se repezi la bibliotecă, scoase cartea lui de căpătîi, Talmudul, volumul XIII, și începu să caute, să caute — poate va putea să afle de ce vrea bețivanul ăla de Zdrelea să-l tragă pe sfoară.

Adîncit în foliante, Cață nici nu auzi cînd feciorul-său Tase își făcu apariția. Tase era un tînăr remarcabil prin obrajii săi totdeauna îmbujorați, pentru că Lupu Fleică, de la luminile căruia se adăpa de dimineață pînă seara, era om cinstit: nu turna apă în vin.

— Tată — strigă el din prag — a venit Mussolini la putere!

Tase părea fericit. Tase era unul din șefii generației de foc — și tot ce era împotriva țărăniștilor și a bolșevicilor nu putea decît să-l bucure. Spre marea sa stupefacție însă, văzu că venerabilul său tată, Cață, primește vestea încruntat.

— Care va să zică așa, Tase dragă, te bucuri de victoria lui Mussolini? De ce?

— Pentru că e contra bolșevicilor.

— Contra bolșevicilor, zici? îi replică bătrînul Cață. Și atîta tot?

Întrebarea îl puse în mare încurcătură pe Tase, care încercă să îngăime:

— Păi ce vrei mai mult, tată?... Atîta n-ajunge? Cred că...

Aici, Cață se înfurie.

— Taci! Să nu te mai aud! Ești un ignorant! Ce-i aia că ajunge? Cum să ajungă? Ce să ajungă? De unde să ajungă?

— Știu eu?

— Cum nu știi? Ai auzit vreo declarație a lui Mussolini contra finanței israelite?

— Nu!

— A cerut Mussolini *numerus clausus?*

— Nu!

— Atunci cum îndrăzneşti să susţii că ar putea să ne ajungă atîta !

Tase trebui să admită că bătrînul său tată are dreptate:

— Nu poate, tată !

— Vezi că ştii? Şi vrei tu, romîn, să mă bucur eu, romîn, că vine la putere un străin de neam, ca Mussolini?

— Nu te-aş mai recunoaşte de tată ! strigă Tase.

— Aşa te vreau ! Prin urmare, să ştii: pentru noi, acest Mussolini nu-i decît o unealtă a Cahalului.

— Nu m-aş mira ! zise Tase, scrîşnind din măsele.

Caţă întinse arătătorul spre el:

— Să nu te mai miri de nimic ! Să nu te miri nici dacă ai afla că şi Zdrelea e jidan.

Lui Tase i se păru ciudat că tatăl său se opreşte tocmai asupra lui Zdrelea şi-l întrebă:

— Crezi, tată, că ar fi cu putinţă?

Sever, Caţă răspunse:

— Dacă ai fi studiat ca mine Talmudul şi Protocoalele Sionului, azi ai înţelege mai uşor că orice e cu putinţă !

Ca şi Mimi, ori Traian Săpunaru, ori Caţă Coroiatu — n-a rămas nici Willy Pămînteanu nesimţitor la schimbările politice din Italia. În chestia lui Mussolini avea şi Willy un punct de vedere — dar un punct de vedere al lui, care se deosebea fundamental de punctul de vedere al celor trei factori de răspundere în stat: Mimi, Caţă şi Traian, pentru că şi opinia lui asupra întîmplărilor politice din ţară era diferită de a lor.

Cu cîteva luni mai înainte, erau toate bune. La deschiderea parlamentului liberal, ales spre a vota noua constituţie, doctorul Kern, preşedintele Ligii evreilor israeliţi şi deputat ţărănist, luase cuvîntul la mesaj ca să întrebe:

— Oare drepturile pe care... de bu-nă vo-ie şi î-na-in-te de tra-ta-tul de pa-ce, par-ti-dul li-be-ral le-a a-cor-dat a-ces-tei po-pu-la-ţii...

S-a ridicat, în numele guvernului, Muică, ministrul de interne, care-i răspunse pe un ton solemn:

— Voi reaminti domnului doctor Kern că, printr-un comunicat al nostru de acum două luni, în timpul campaniei electorale, noi am dat această făgăduială și partidul național-liberal are obiceiul să-și țină făgăduielile.

Willy, exegetul tuturor marilor fapte și declarații politice, dădu cuvintelor oficiale o tălmăcire specifică temperamentului lui entuziast:

— Dacă v-am spus ! E-n regulă ! S-a aranjat ! Sîntem romîni ! Ne bagă-n constituție ! Nimeni nu va mai îndrăzni să se atingă de noi !

Și în toate consiliile de administrație unde se întîlnea cu prietenii lui de afaceri național-liberali, se arătă încîntat că guvernul îi bagă pe evrei în constituție.

Cîteva zile după aceea, veni la el o delegație de evrei timișoreni, bandajați, unul la ochi, altul la falcă, al treilea la braț.

— Domnule doctor ! începu să se vaiete cel cu bandajul la ochi, care părea să fie șeful delegației. E rău !... Ne-au nenorocit !... Ne-au bătut !... Ne-au devastat prăvăliile !... Ce ne facem?

— Dar ce s-a întîmplat? Cine v-a nenorocit?

Șeful delegației îl lămuri: venise la Timișoara artistul Moisi să dea o serie de reprezentații. Dar s-au împotrivit studenții și au început să facă demonstrații pe străzi — și să-i smintească în bătăi pe evrei.

— Și femei... și copii... Pe toți ne-au bătut !... Cică Moisi e evreu !

Atîta îi trebui lui Willy:

— Bine v-au făcut ! Voi nu știți că acum ducem o politică de înfrățire evreo-romînă? Atunci de ce vă faceți de cap? Dacă ați știut că Moisi e evreu, de ce l-ați lăsat să vină la Timișoara?

— Dar Moisi nu-i evreu, domnule doctor ! Moisi e albanez.

— Albanez? Cu atît mai rău. Ce legătură aveți voi cu albanezii? De ce n-ați stat acasă? Cine v-a trimis la teatru? Și după ce faceți prostii, mai aveți și pretenții?

— Dar, domnule doctor...

— Degeaba vă văietați!... De ce v-ați trezit să veniți la mine după ce ați mîncat bătaie? Dacă ați fi venit înainte de bătaie, înțeleg!

— Domnule doctor, dar ne e frică să ne întoarcem acasă... că ăia iar o să înceapă!

— N-o să înceapă nimic!... De azi înainte nu o să vi se mai întîmple nimic. S-a aranjat! Guvernul ne-a dat toate asigurările. Vom fi băgați în constituție.

După delegația din Timișoara intră la Willy un evreu ieșan, sfrijit, cu o bărbuță căruntă:

— Domnule doctor, e vai și amar de noi!... Mi l-au arestat pe fecioru-meu și mi-l țin închis, fără să fie vinovat cu nimic...

— Dar cum a putut să se întîmple una ca asta? se miră doctorul Willy.

— La pește, domnule doctor. E acolo un subcomisar care face ordine, unul Brîncuș, care cînd a văzut și de-ai noștri la coadă, a strigat: « Voi, jidanii, o să vedeți pește, cînd o să vedeți drepturile politice». Și băiatu-meu i-a răspuns: « Ba avem drepturi politice, așa c-o să vedem și pește!»

Doctorul, numai să nu-l strîngă de gît pe bătrîn:

— A înnebunit băiatul dumitale, sau ce? Tocmai acum cînd luptăm pentru înfrățirea evreo-romînă, să insulte autoritățile?

— Domnule doctor, băiatul n-a insultat pe nimeni! Subcomisarul Brîncuș e cunoscut de tot orașul. Umblă să-i întărîte pe ai noștri, ca să ne poată aresta... E de la serviciul special de siguranță pentru evrei.

Doctorul știa despre ce este vorba: de două luni funcționează un serviciu special de siguranță pentru evrei, în toată Moldova. Așa că nu mai stărui.

— Bine! Acu du-te acasă, că n-o să ți se mai întîmple nimic. S-a aranjat! De azi înainte sîntem romîni. Guvernul ne bagă în constituție.

O femeie din Răducăneni veni la doctorul Willy cu un alt neajuns. Ea depusese declarația de încetățenire la termen, în mîna notarului. Notarul a luat hîrtia, a băgat-o în sertar și de atunci tot în sertar a ținut-o. A trecut o lună, au trecut două, pînă s-a făcut un an,

şi doi... pentru ca acuma să-i spună că a pierdut termenul.

— Dar notarului i-ai dat ceva?

— Ce să-i dau? E dreptul meu!...

— Vezi! Tocmai cînd luptăm pentru înfrăţirea evreo-romînă, dumneata îţi cauţi ceartă cu notarul. Du-te acasă, ia-l cu binele, dă-i ceva şi se aranjează... Se aranjează sigur şi n-o să ţi se mai întîmple nimic. De azi înainte sîntem cu toţii romîni. Guvernul ne bagă în constituţie.

Aşadar, toate mergeau cît se poate de bine. Din nefericire, binele acesta a început să se înrăutăţească după 10 decembrie, cînd studenţii grupaţi în jurul generaţiei de foc s-au apucat să ceară nu numai *numerus clausus*, dar şi cadavre evreieşti pentru disecţie. Începutul l-au făcut mediciniştii naţionalişti din Cluj, care într-o bună zi au observat că în sala de disecţie nu sînt cadavre evreieşti şi, revoltaţi, s-au repezit în stradă şi au început să spargă casele şi vitrinele evreieşti. « Vrem cadavre evreieşti!» A doua zi au început să reclame cadavre evreieşti şi mediciniştii naţionalişti din Iaşi, a treia zi mediciniştii naţionalişti din Bucureşti, iar a patra zi... a patra zi au început să simtă nevoie de cadavre evreieşti pentru disecţie şi studenţii naţionalişti de la drept, şi cei de la litere şi filozofie, şi cei de la ştiinţele fizico-chimice, şi cei de la teologie, şi cei de la farmacie, şi cei de la agronomie — şi o dată cu studenţii naţionalişti au simţit aceeaşi aprigă nevoie de cadavre evreieşti şi elevii naţionalişti de la Academia de comerţ, şi cei de la Conservatorul de artă dramatică, şi pînă şi cei de la Belle-Arte. Situaţia era, deci, destul de dificilă pentru doctorul Willy care ştia că populaţia evreiască trebuie să vadă că nu-i părăsită la voia întîmplării.

— Bernsohn, să convocăm o şedinţă!

Şi convocă la sfat pe Elly bancherul, pe Moritz Schahtel bancherul şi pe consilierul său intim Ţimand, cărora le spuse:

— Întrucît problema evreiască nu se pune în toată ţara la fel, ci în mod diferit, după centrele universitare, părerea mea este că ar trebui s-o rezolvăm de la caz la caz. De pildă, studenţii naţionalişti de la Cluj cer

numerus clausus și cadavre evreiești « pentru că sînt neglijați de profesori». Propun să trimițem la Cluj o delegație care să stea de vorbă cu profesorii și să le garanteze, în numele nostru, o sumă lunară, ca să nu mai fie atît de neglijenți cu studenții.

— Foarte bine ! aprobară Elly și Moritz. Cît?

— Asta vom stabili tot de la caz la caz ! zise Willy cu subtilitate. Mai departe: la Iași, studențimea cere *numerus clausus* și cadavre evreiești, pentru că e în minoritate față de studenții evrei, în raport cu populația. Dar aici... aici putem avea și noi un cuvînt de spus. Trebuie să trimitem o delegație la Iași să-i convingă pe evrei că nu e bine, în interesul întregii evreimi din țară, să lase pe studenții romînî în minoritate.

— Splendid ! aprobă Moritz.

— Și, în sfîrșit — continuă Willy — la București de ce vor studenții *numerus clausus* și cadavre evreiești? Fiindcă sînt săraci. Propun deci, ca noi evreii să-i ajutăm — fiecare cu cît poate.

— Perfect ! strigară Elly și Moritz.

La despărțire, Țimand îi spuse lui Willy:

— L-am văzut azi dimineața pe Curelea de la *Democratul romîn*, care mi-a povestit ce primire excepțională i-au făcut țărăniștii din Cluj lui Dacu și lui Crai-Voievod. Dacu, într-un automobil cu Matei Cantacuzino, a defilat în fața studențimii care-l aclama: « Trăiască Dacu ! Trăiască partidul național !»... Și toată afacerea era condusă de țărăniști... Dacu le-a vorbit studenților despre datoria lor de a apăra steagul țării. După aceea, Dacu s-a dus la clubul takist, care era luminat *à giorno* în cinstea lui, și unde și-a rostit un discurs-program. În timpul ăsta, studenții din stradă băteau pe evrei.

— Dar autoritățile? întrebă Willy.

— Autoritățile stăteau de pază ca nu cumva evreii să se opună.

Capul lui Willy lucra. Dacu, național-ardelean și Matei Cantacuzino, conservator, întîmpinați cu alai de țărăniști, țin cuvîntări la takiști, sub ochii autorităților liberale care ajută pe studenții clausiști să dea cu ciomagul în evrei. Complicată mai e constituția !... Plină de ciudățenii și subtilități, pe care Willy se lupta

să le pătrundă, ca să învețe și el arta politică. Pînă veni Mussolini la putere în Italia. Primul act politic pe care l-a făcut Willy cînd a primit vestea aceasta, a fost să-l întrebe pe Țimand:

— Acest Mussolini e filosemit sau antisemit?

— Filosemit! îi răspunse Țimand, fără să șovăie.

— Precis?

— Categoric! Are mulți prieteni printre bancherii evrei.

Pe Willy, faptul nu-l impresionă peste măsură.

— Moft! făcu el. Asta nu spune nimic. Altceva mai serios n-ai?

— Am! Știi cine este secretarul general al fasciștilor și ministru de interne? Finzi!... Evreu!... Și secretara particulară a lui Mussolini știi cine e?... Margherita Sarfatti... Evreică!

— Vorbești serios, sau...? Serios?... Bine, dar asta e ceva... ceva... ce să-ți spun?... ceva...

Rămas singur, Willy începu să facă o analiză amănunțită a situației:

«Lucrurile, după cîte înțeleg, stau așa: Mussolini e conducătorul Italiei, așa cum sînt eu conducătorul evreilor. Mussolini a venit la putere să combată pe bolșevici în Italia, eu am datoria, ca șef al evreilor, să combat bolșevismul printre evrei... Pe de altă parte, Mussolini se bucură de sprijinul nu numai al bancherilor catolici, ci și de cel al bancherilor evrei; același lucru se întîmplă și cu mine: am tot sprijinul bancherilor și romîni și evrei... Și, în sfîrșit, Mussolini are sfetnici evrei. Dar și eu am sfetnici evrei. De aici, ce se poate deduce? Că fascismul este o ideologie antibolșevică și filosemită. Deci, Mussolini, fiind antibolșevic și filosemit, este fascist!... Asta înseamnă că și eu fiind antibolșevic și filosemit, sînt fascist!... Dar Mussolini, fiind cel mai mare antibolșevic și filosemit din Italia, este cel mai mare fascist din Italia! Deci eu, care sînt cel mai mare antibolșevic și filosemit din comunitatea israelită, sînt cel mai mare fascist din comunitatea israelită!»

— Bernsohn! Unde ești? Vino degrabă, aici, Bernsohn!... Șezi!

Bernsohn se așeză.

— Bernsohn! Tu știi cine sînt eu?

Dacă Bernsohn ştia!

— Cel mai mare evreu din Romînia Mare! răspunse el.

— Dar de Mussolini ai auzit?

— Am auzit, fireşte!

— Bine! Ăla sînt eu!

Bernsohn tresări, speriat. Îl ştia pe doctorul Willy un om cumpătat: nu bea, nu fumează, nu are nici o boală suspectă, este adică un om perfect sănătos. Şi deodată, aşa, din senin...

Doctorul Willy citea tot ce se petrecea în mintea lui Bernsohn.

— Bernsohn! Tu crezi desigur că...

Dar din respect pentru sine însuşi nu rosti cuvîntul.

— Te înşeli!

Şi-i repetă şirul de silogisme care-l ducea la concluzia că el e un Mussolini al evreilor. Puţin cîte puţin, Bernsohn se linişti.

— Am sau nu am dreptate? încheie doctorul Willy.

— Aveţi! răspunse convins primul său secretar, în care Willy vedea pe viitorul său ministru de interne.

— Atunci, uite ce trebuie să faci: de mîine începi să agiţi printre membrii reprezentanţei să mi se facă un bust!

Un alt factor de răspundere în stat, cu propriul său punct de vedere despre Mussolini, era Stănică Popescu, directorul ziarului *Globul.*

În epoca aceea, Stănică Popescu s-a înhămat la o lucrare uriaşă care-l sleia de puteri. Fusese la expoziţia din Götteborg, în Suedia, ca reprezentant al presei romîne şi avea ambiţia să-şi scrie impresiile cu mîna lui proprie. Aşa voia el. Îi plăcea să muncească şi nu-i era nici frică, nici ruşine de muncă. De ce n-ar munci? Că e o încercare prea grea? Dar atunci pentru ce naiba a creat Dumnezeu cuvîntul « ambiţie »? Degeaba — nu! Ci ca să-l împingă din spate pe Stănică Popescu: Popescule, scrie! Nu te uita că eşti gazetar, Popescule! Scrie! S-au mai văzut şi alţi gazetari care scriu!... Fii şi tu

om de curaj, Popescule! Scrie! Că mare-i ăl-de-sus... şi te pomeneşti că mai iese un articol!

Conştiinţa, va să zică, îl împingea, încăpăţînată, spre toc. Şi el, care jurase să nu mai mîzgălească hîrtie cît o trăi! Dar cum să-l rabde inima să se ţină de cuvînt, după o călătorie ca asta, în Suedia!

— Mă Segălică, mă, a fost aşa de frumos, aşa de frumos!... Mai întîi chiar Suedia asta este... ca să zic aşa... o ţară... dar nu o ţară ca toate ţările, ci mai ceva. Un fel de... mă, să fie al dracului, că-mi scapă cuvîntul... o d-aia... cum îi zice... că o ştiu de la *Sînziana şi Pepelea*... af... lef.... flă... mă, să fie!... Ia zi tu... ce e *Sînziana şi Pepelea*, Segălică dragă... O piesă?... Nu o piesă... altceva scrie pe afiş... Aaaşa... Ai zis-o!... O feerie!... Asta e Suedia, mă Segălică... O feerie... Numai de-o plăcere să te uiţi la ea... Şi-ţi dădea nişte chestii d-alea unse cu unt, ia atîta... la toate mîncărurile... ce să-ţi spun, mă Segălică... Să mănînci şi să tot mănînci... şi să nu mai mori niciodată!

Ei, uite, toate astea şi-a propus Stănică Popescu să le aştearnă pe hîrtie — şi pentru că era om vrednic, i-a ajutat Dumnezeu şi i-au ieşit, nu unul, ci patru articole. Patru articole întregi ieşite din mintea lui Stănică Popescu. Dar las' că a şi muncit, săracu de el! Stătea şi se gîndea şi iar stătea şi deodată îşi muia tocul în cerneală şi se repezea cu el în hîrtie, de-ţi venea să crezi că nimic nu se mai alege de ea, dar la jumătate de drum se oprea şi iar stătea — şi, ca să prindă puteri, îşi mai arunca ochii prin « Mica publicitate »: « Domnişoară drăguţă, caracter, educaţie bună, fire blîndă, nepretenţioasă, dotă după convenire doreşte căsătorie domn serios, dezinteresat, situaţie convenabilă. Oferte serioase, fără anonime. Ziar 102 »... Asemenea anunţuri îi făceau bine lui Stănică Popescu. Cum le citea, avea senzaţia că dacă pune mîna pe toc, sare din el articolul gata. Dar era o simplă şi înşelătoare senzaţie. Articolele nu se scriu chiar aşa de uşor. Articolele cer sudoare şi sînge! Şi Stănică a dat. A dat, că făcea. Acum, cînd le vedea gata, zîmbea fericit. Mare lucru să scrii! Mare lucru! Şi păduchioşii ăia de cititori cred că dacă îţi dau

cinci bani pe gazetă ți-au plătit şi mintea, și nervii, şi talentul, și munca, și tot... trăsni-i-ar! Ei, ia să mai văd o dată ce am izbutit să scriu, cu talentul meu personal!...

Şi, mîndru, Stănică își plimba ochii asupra produsului minții lui:

« Îi sînt profund recunoscător ministrului Suediei și pentru amabilitatea pusă invitațiunii și pentru stăruința cu care m-a hotărît s-o primesc. Acum pot spune că după cele ce am văzut, aş fi regretat toată viața dacă scăpam o ocazie atît de fericită»... « Deodată mă trezește un zgomot surd, o legănare de data aceasta cam prea puternică și o amețeală ca urmare a acestei legănări»... « Un zgomot de mașini în mers a produs asupră-mi o impresie deosebită care mă cutremură»... « Călătoria în tramvaiele suedeze este o plăcere»... « Restaurantul este o serie de săli»... «Pesmeții ronțăie la mestecat și servă mai mult ca însoțitori la celelalte alimente»... « Canaluri sînt atîtea, încît cînd crezi că s-a isprăvit unul, începe altul, în altă direcție»... « Frumusețea cascadei și transportul buștenilor pe fluviul Klar în acest punct, dă un peisaj de o frumusețe rară»... « Totul a fost gratis!...»

Scurt, Stănică era mulțumit. Dar bucuriile lui literare nu-l făceau să uite un singur moment că în țara aceasta nu trebuie să miște o frunză, fără să-l găsească pe el stînd de veghe, pentru ca nu cumva în spatele ei să se ascundă ceva bolșevici. Astfel, cînd generația de foc își începu activitatea, Stănică Popescu îl chemă îndată la el pe doctorul Willy și-i spuse:

— Ascultă, domnule doctor, de ce nu vă băgați, voi ovreii, mințile în cap?

Doctorul Willy, care-l cunoștea pe Stănică, îi răspunse cu un zîmbet nevinovat:

— Coane Stănică, dacă nu ne învață nimeni ce să facem? Învață-ne dumneata cum — și facem numaidecît!

Stănică își plimbă degetele prin mustață:

— Noi, care va să zică, avem aici în răsăritul Europei o sarcină mare: să păzim Europa de bolșevici... Înțelesu-m-ai?

— E clar, coane Stănică! Trebuie să ferim Europa de bolşevici!

— Aşa! Dar înainte de a păzi Europa de bolşevici... pe cine trebuie să păzim mai întîi, hai?

Şi se uită Stănică la doctorul Willy atît de fioros, încît Willy, fără să vrea, începu să rîdă:

— Ţara, coane Stănică! Ţara!

Stănică se uită la el şi mai fioros:

— Ţara! Dar care ţară? Ţara oricui? Ce? Aici e ţara oricui? Aici e ţară romînească, dom-nu-le doctor! Înţelesu-m-ai?

— E clar, coane Stănică! Nici nu se poate mai clar!

— Aşa! Dar dacă e clar, de ce nu-i clar şi în capul dumitale, că aşa nu mai poate să meargă? Hai?... Nu vezi, studenţii? Mor de foame! Şi dacă mor de foame, ajung bolşevici! Să-i lăsăm, care va să zică, să ajungă bolşevici numai de dragul vostru? Nu! Asta, domnule preşedinte al ovreilor, nu se poate! Noi trebuie să-i păzim pe studenţi de bolşevism!... Da' cum?

Doctorul Willy bănuia cum, dar prefera să i-o spună Stănică. Pesemne că şi Stănică prefera acest lucru, fiindcă deodată îşi schimbă mina şi-i vorbi pe un ton mult mai blînd, aproape rugător:

— Domnule doctor, nu uita că e în joc floarea tinereţii noastre romîneşti... că e studenţimea noastră... mîndria noastră...

— Nu uit, coane Stănică, vai de mine! Se poate...

— Ei, bravo! Dacă nu uiţi, ne putem înţelege din două cuvinte. Pentru că, uite ce mi-a venit azi noapte în minte: să deschid o listă de subscripţie pentru construirea unui cămin studenţesc. Şi nu vreau să pornesc la treabă pînă nu te întreb pe dumneata ce părere ai!

— Cît, coane Stănică?

Directorul *Globului* îl învălui pe doctorul Willy într-o privire plină de tandreţe fraternă:

— Mă, doctore, mă, ascultă ce-ţi spun! Am fost doar judecător de instrucţie şi ca judecător de instrucţie am avut de-a face cu tot felul de hoţi: hoţi de buzunare, hoţi de cai, hoţi de bună-dimineaţa, hoţi de drumul mare... da un hoţ ca tine, mai rar! Tu îndată ai prins

despre ce este vorba: cît!... Mare tîlhar... Cu «cît» ăsta, ai pus punctul pe i!... Cît!... Şi eu doar nu ţi-am spus nimic, nu ţi-am cerut nimic, nu ţi-am pus mîna-n gît, să zici pe urmă că... mai ştiu eu ce, doamne fereşte... nu! De bună voie!... Cît? Ei, dacă-i pe aşa, să zicem, ca pentru început, o sută de mii. E bine?

Pe doctorul Willy suma îl cam fripse. Dar putea să-l refuze pe Stănică Popescu, directorul unui ziar cum e *Globul* şi om cu care face atîtea afaceri?

— Bun, coane Stănică! Numai bine să fie! Trimit mîine banii.

Dar doctorul Willy nu sfîrşi bine, că pe Stănică îl şi cuprinseră mustrările de cuget: «Prea uşor a acceptat ăsta să dea o sută de mii! Aici trebuie să fie o şmecherie la mijloc. Ia să-i mai cer cincizeci de mii!»

— Bine, mă doctore dragă! Mîine dimineaţă, care va să zică primesc de la tine o sută cincizeci de miişoare!

Şi îl străpunse pe doctorul Willy cu o privire atît de canibalică, încît singurul reprezentant al evreilor înţelese că orice protest îi poate cel mult agrava cazul. Cu ziarul *Globul* trebuie să fie cineva nebun să se joace!

— Pe mîine dimineaţa, coane Stănică!

Stănică se ridică şi-i strînse mîna:

— Să trăieşti şi să-ţi dea Dumnezeu numai afaceri bune!

— Mersi, asemenea!

Şi-şi apucă servieta să plece, cînd, deodată, izbucni dinspre Brezoianu, în faţa clădirii ziarului, un tunet de strigăte:

— Trăiască ziarul *Globul!* Ura!... Jos *Democratul romîn!* Trăiască domnul Stănică Popescu!... Uraaa!

Doctorul Willy rămase înlemnit locului, în timp ce Stănică, la fereastră, făcea semne voioase cu mîna demonstranţilor, care trecură în sus, pe Sărindar, spre *Democratul romîn.* Radios, Stănică se întoarse către Willy:

— Ei, ce spui? Nu-i păcat ca un tineret ca ăsta să moară de foame? Şi tu dai o sută cincizeci de mii de lei pentru clădire, ca şi cum altceva decît zidurile goale nu le lipseşte... Nici tu căldură, nici tu lumină, nici tu mîncare!... Nu, doctore dragă, asta nu-i omenie!...

Se cunoaşte că eşti minoritar şi că nu te doare inima de ţară...

— Cîîît? strigă Willy, pe un ton sfîşietor.

Şi mai trebui să subscrie o sută de mii.

După doctorul Willy au mai subscris pentru cămin şi mulţi alţi cetăţeni, fie de teama vreunui denunţ din partea lui Stănică Popescu, fie pentru că nu se puteau lipsi — în interesul întreprinderilor lor — de un organ de publicitate atît de răspîndit, cum era ziarul *Globul*. Printre aceşti contribuabili care puneau automat mîna în buzunar, fără să zică nici cîrc, se găseau şi unele figuri originale, cum era, de pildă, Haim Popescu, supranumit Telalbaşa, pentru că era un cunoscut başă al telalilor din Taica Lazăr, unde-şi începuse negoţul de haine noi din haine vechi. Haim Popescu era spaniol de origine, precum atesta în mod pronunţat tenul său măsliniu, actul lui de naştere turcesc, numele lui de origine: Şalom şi limba lui casnică spaniolo-bulgară, pigmentată cu o serie de elemente pitoreşti din folclorul grecesc, adoptate în anii copilăriei lui în ghetoul din Salonic. Venit în ţară cam prin 1880, Haim deveni, după război, cetăţean romîn, îşi schimbă numele din Şalom în Popescu, dar continuă să se simtă spaniol, şi ca spaniol nutrea un dispreţ ucigător pentru fraţii lui evrei galiţieni. De aceea, cînd unul din băieţii lui de prăvălie, spaniol şi el de origine, se căsători cu o evreică din Botoşani, Haim Popescu îl pofti la el în birou, îi făcu socoteala, îl înjură de mamă, îl informă că a cerut să fie şters din comunitatea spaniolă şi-l dădu afară.

— Du-te la jidanii tăi puchinoşi din Văcăreşti! i-a spus el.

Cînd începură agitaţiile studenţeşti, Haim Popescu organiză acasă la el o recepţie, la care invită pe toţi amicii evreilor spanioli, în frunte cu Mărunţelu. Haim Popescu a salutat pe înalţii oaspeţi şi a declarat:

— În vinele noastre, ale spaniolilor, nu curge acelaşi sînge cu cel al mozaicilor de origine galiţiană. În vinele lor nu curge, ca în vinele noastre, sîngele vitejilor lui Cezar şi ai lui Traian.

Apoi, îi pofti pe musafiri să le arate colecţia lui de icoane, din care nu lipsea nici unul din sfinţii creaţi

de iconari, în cel mai scump ulei posibil. Două odăi imense cuprindeau sute de obiecte religioase creştine de rit ortodox şi catolic, în care Haim investise o avere imensă.

Cînd Haim Popescu află că evreii sînt puşi pe fugă din universităţi şi pe străzi, se bucură tare mult — şi trimise, din proprie iniţiativă, o subvenţie grasă asociaţiei studenţilor creştini. Iar cînd Stănică Popescu îl chemă de urgenţă la el, bănui că la mijloc nu poate fi vorba decît doar de un act patriotic şi se simţi plăcut impresionat că nimeni nu-l uită în momentele mari.

— Mă, Haim, îl luă din uşă Stănică. Pe tine te cheamă Popescu... şi pe mine tot Popescu mă cheamă. Ei, cum asta, mă, Haim, mă? Crezi că aşa merge?

— Ce nu merge, coane Stănică?

— Păi, uite, aia nu merge: « Popescu »!... Ce? Tu eşti Popescu? Păi ca să fii Popescu trebuie să faci ceva pentru ţara asta nenorocită, pentru neamul ăsta oropsit, pentru tineretul nostru amărît care e gata să cadă în braţele bolşevismului, dacă nu-i sărim din vreme în ajutor. Da' tu, ce-ai făcut?

Scurt, Stănică Popescu l-a speriat cu « Popescu » al lui atîta pe Haim Popescu, încît Haim Popescu a plecat acasă nu numai cu buzunarele goale, dar şi cu obligaţia ca a doua zi să-i mai trimită lui Stănică Popescu cincizeci de mii de lei. Totuşi, nu-i părea rău. Dimpotrivă! Se simţi atît de mulţumit, încît curăţi, într-un singur sfert de oră, un mare magazin de obiecte religioase de toate icoanele şi odăjdiile lui. Şi ar mai fi cumpărat, ar mai fi cumpărat dacă avea ce! Puţin lucru să speri că vei figura în ziarul *Globul* în fruntea listei de donatori pentru un cămin al studenţilor creştini?

Principiul lui *numerus clausus* dădu, deci, de lucru nu numai lui Remus Vîlceanu, dar şi lui Stănică Popescu, care avea nevoie de bani, de bani şi încă o dată de bani.

— Am nevoie de bani de-mi crapă măselele! zicea el nevesti-si. Acum e momentul pentru « Concordia », « Astra-Romînă » şi « I.R.D.P. ». Şi unde mai pui că vine acuşi şi banditul de Ionel cu legea subsolului... şi dracu ştie ce pregăteşte... aşa că, în tot cazul e bine să nu mă prindă împrejurările fără parale...

Şi de teamă să nu-l prindă împrejurările nepregătit, îl îndemna pe Segălică să agite drapelul mizeriei studenţeşti la toate prilejurile:

— Scrie, mă Segălică, ceva să meargă la inima ţării. Scrie că studenţii noştri mor de foame şi că le trebuie un cămin. Scrie că cine nu dă, e un duşman al ţării şi un agent al Moscovei...

Aşa l-a găsit pe Stănică Popescu momentul instalării lui Mussolini ca stăpîn al Italiei: pe baricada unei liste de subscripţie pentru studenţi.

Peste un sfert de oră, doctorul Willy auzi telefonul:

— Alo, da!... A, conu Stănică!

— Ascultă, doctore, îl faci pe n-aude, n-a vede?

— Cu ce, coane?

— Păi cum: vine Mussolini la putere şi dumneata... parcă nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut!... E Mussolini, neică... Prăpăd... Ştii ce-i aia Mussolini?

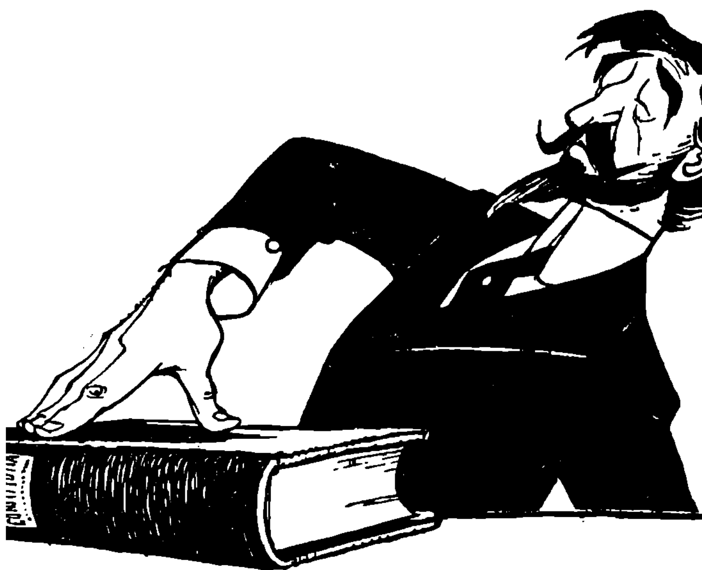
Doctorul Willy nu se temea de Mussolini. Îl ştia filosemit. Dar se temea de Stănică. Aşa că inevitabila întrebare îi veni pe buze, maşinal:

— Cît?

— A! Asta-i altceva! Treci mîine pe la mine... şi vedem noi cît.

Şi din seara aceea, Stănică Popescu se făcu un aprig propagandist al lui Mussolini:

— 'Oţ mare, mă! Şmecher!... Ba e, ba nu e!... Cică e, dar nu e!... Dar e!... Ăsta om!... Halal!... Maica Roma, sireaca!... Gintă latină, mă!... Neam de 'oţi... mă!... 'Oţ, mă!... Unu-i Mussolini, mă! Pînă nu s-o ivi şi la noi un Mussolini, n-o să fie nimic de capul nostru. Asta s-o ştii de la mine! Ţi-o spune Stănică Popescu: nimic!

IX

La începutul anului 1923, mirosul prafului de pușcă deveni tot mai pătrunzător în lumea întreagă. Balcanii, ca de obicei, clocoteau. Abdul Medgid, deși sultan al Turciei din voința lui Allah și a Marii Britanii, fu răsturnat, și Turcia, împărăție absolutistă, se proclamă republică. În Bulgaria, asasinatele politice se succedau vertiginos — și zilnic cădeau victime în lupta dintre partidul agrarian al țăranilor de sub conducerea lui Stambulinski și grupele fasciste de sub conducerea lui Tzankoff și a unei grupe de ofițeri superiori. În Iugoslavia, conflictele dintre apărătorii centralismului și partizanii unui regim de autonomie pentru noile provincii

luară caracterul unui război civil. În Apus, neînțelegerile dintre aliați se agravau. Primul-ministru al Angliei, Baldwin, ca să justifice augmentarea bugetului apărării aeriene, declara în fața Camerei că « puterea aeriană a Angliei trebuie să cuprindă o forță aeriană de apărare a metropolei, suficientă pentru a ne putea proteja în mod convenabil contra unui atac pe care l-ar putea întreprinde cea mai puternică aviație și care ar fi destul de vecină cu țara noastră ». La cuvintele acestea, oficiosul guvernului francez *Le Temps* răspunse: « Definiția domnului Baldwin s-ar putea aplica într-o bună zi aviației germane sau celei rusești. Dar pentru moment nu vizează ea cumva aviația franceză? » Franța și Anglia stăteau pe poziții cu totul opuse în jurul problemei germane. Conferința celor trei conducători ai Franței, Angliei și Italiei — întrunită spre a fixa condițiile ce trebuie impuse Germaniei la 15 ianuarie cînd va expira moratoriul ce i s-a acordat spre a-și plăti datoriile — se termină fără nici un rezultat. Franța, nemulțumită, nu mai așteptă ziua scadenței spre a lua, în caz de neplată, măsuri împotriva Germaniei — ci, cu toată opoziția Angliei, și în înțelegere numai cu Belgia, sub pretextul că Germania n-a executat în întregime prestațiile în lemn și cărbuni, ocupă bazinul carbonifer al Ruhrului, care este inima întregii Germanii și unde se află instalate marile uzine metalurgice. În trei zile, armata franceză luă în stăpînire cadrilaterul industrial, cu centrele lui: Essen, Gelsenkirchen, Bochum și Dortmund. Războiul în Ruhr era declarat. Guvernul Reichului făcu apel la populația germană să treacă la rezistența pasivă. De a doua zi, nimic nu mai mișcă în Germania. Circulația pe căile ferate fu paralizată, fabricile și uzinele stăteau cu cuptoarele stinse, nici un lucrător nu mai coborî în mine. Dar cu toate că milioanele de oameni care nu lucrau trebuiau să mănînce și cu toate că industriașii care și-au închis fabricile reclamau, pentru serviciul lor patriotic, despăgubiri, Reichsbankul ducea, rece și calculat, moneda națională spre catastrofă. Pentru a demonstra că Germania nu poate plăti, Reichsbankul tipări munți de bancnote fără acoperire în aur, așa că valoarea lor era mult mai mică decît însăși hîrtia pe

care erau imprimate. Cîteva miliarde de mărci hîrtie abia reprezentau prețul unei mărci aur. Totuși, în mizeria de nedescris care cuprinse această Germanie, începu să se audă tot mai bine glasul lui Hitler, care zbiera că Germania a pierdut războiul și că Germania este învinsă numai din pricina comuniștilor care au făcut revoluția din noiembrie 1918. Strigătul « la arme !» începu să străbată și să cutremure Europa. « La arme !» strigau revanșarzii germani de sub conducerea lui Hitler, care vroia un nou măcel spre a putea împlini programul lui Wilhelm al II-lea, plus încă ceva. « La arme !» striga și Mussolini, care cerea elvețienilor Tessinul, francezilor Corsica, Savoia și Tunisul și iugoslavilor coasta dalmatică. « La arme !» strigau « ungurii care se deșteaptă» de sub conducerea lui Hejjas, care, cu sprijinul marilor moșieri, al clerului catolic și al generalilor armatei lui Horthy, încercară să-l readucă pe fostul rege Carol de Habsburg. Și mai striga cineva « la arme !» în această Europă abia ieșită din război. Cine? Ion Ion Viziru!

Șeful guvernului liberal, Ion Ion Viziru, stătea liniștit în fotoliul lui larg, își contempla, în extaz, mîinile și dădea instrucțiuni lui Trișcă, ori lui Remus, pe un ton obosit, leneș, moale — în orice caz, pașnic:

— La arme! Ungurii ne atacă! Panica să fie cît mai mare! La arme!

Și panica era mare. « Ungurii ne atacă !»... Lumea umbla zăpăcită pe străzi. Cafenelele fierbeau. Presa zbiera. Studenții Siguranței răcneau. Și Ionel, nevinovat, blînd, cuminte, ședea în fotoliu, murmura, ca o alintare dulce de dragoste: « La arme !» și pregătea constituția.

Să fi pus stăpînire și pe el duhul « acțiunii dinamice» care-l însuflețea pe Mussolini?

Dacă i s-ar fi spus asta, Ionel ar fi rîs.

— Mussolini? zicea el. Mussolini o fi și el un om cu meritele lui. Nu zic ba. Dar eu și « acțiune dinamică»? Absurd!

Își cerceta cu dragoste mîinile și-și completa gîndul:

— Fascismul poate fi un lucru util, dar este inestetic atîta vreme cît trebuie să-l practici singur! Și asta mă desparte pe mine de Mussolini. Mussolini se

mărturisește el însuși fascist. Și lucrul acesta-mi repugnă. De ce să faci cu propriile tale mîini ceea ce poți face cu mîinile altora!

Era toată filozofia politică a lui Ionel. «Acțiune dinamică» da! Cîtă vrei! Dar nu el — ci țara. Țara vrea «acțiune dinamică». Trișcă, Remus, Gherlescu, Sarmală, aveau sarcina aceasta în guvern: ca țara să vrea. Țării nu-i stătea nimeni împotrivă.

Astfel, ca din senin, începu a fi arborat prin sate drapelul fascist. Ca din senin, preoți, învățători, agronomi, se treziră în mijlocul unor mulțimi adunate și ele, ca din senin — ținînd discursuri incendiare fasciste. Ca din senin apărură manifeste și foi care predicau ura de rasă și cereau războiul sfînt împotriva Rusiei Sovietice!... Ca din senin, mii de «studenți», despre care se scria că mor de foame și frig, se găsiră cu bilete de tren în buzunar, cutreierînd țara de la un capăt la altul spre a propaga «acțiunea dinamică» fascistă în numele crucii încîrligate. Ca din senin, fascismul se încetățeni în vocabularul politic al țării, ca mijloc sigur pentru înlăturarea mizeriei crescînde a maselor, a scumpirii necontenite a traiului, a scăderii creditului economic al țării, a crizei de numerar, a nemulțumirii funcționarilor... Toate ca din senin.

Dar guvernul? Guvernul n-avea nici o vină în afacerea asta. Mișcările fasciste — susținea guvernul — sînt opera opoziției, a elementelor străine, a internaționaliștilor anarhici care au interes să compromită țara... Banca liberală «Franco-Romînă» plătea fățiș fondurile pentru întreținerea tulburărilor — dar guvernul, guvernul dimpotrivă! Guvernul avea preocupări cu totul opuse. Guvernul redacta acum constituția. Ionel era democrat. Ionel nu era Mussolini. Ionel pregătea constituția — și o constituție net democratică. Astfel, în timp ce țara se cutremura de urletele fasciste ale generației de foc, Vintilă împrăștia în dreapta și-n stînga declarații democratice.

— Partidul liberal — zicea el — încă de la obîrșie a crezut că nu se poate înfăptui redeșteptarea națională a poporului romîn, decît așezînd temeliile noi ale statului romîn modern pe participarea întregului

popor la viaţa politică şi economică a statului. Această credinţă — care este concepţia de bază a partidului naţional-liberal — a inspirat toate soluţiunile pe care le-a dat în cei şaptezeci de ani de cînd munceşte pentru ţară.

Partizan convins şi înflăcărat al reformei electorale, Vintilă explica de ce sînt liberalii hotărîţi să acorde ţării votul universal, cu toate că «poporul încă nu-i pregătit pentru el».

— Omul — zicea Vintilă — ca să înveţe să înoate, trebuie să fie aruncat în apă, iar romînului, ca să-şi formeze o conştiinţă cetăţenească, trebuie să i se acorde exerciţiul dreptului la vot. Numai prin votul universal cetăţeanul se va pune în curent cu treburile obşteşti şi se va stabili o solidaritate între guvernanţi şi guvernaţi.

Dar opoziţia nu voia să creadă nici în jurămintele democratice ale Vizirilor, care pregăteau constituţia, nici în primejdia unui război cu ungurii.

— Ştim noi ce e cu războiul ăsta cu care Ionel sperie ţara, tocmai cînd trebuie să aducă noua constituţie în Parlament ! Lui Ionel îi trebuie un pretext ca să aducă armata în Ardeal, pentru ca ardelenii să nu poată face nici o mişcare împotriva constituţiei lui. Şiretlicurile astea bizantine sînt răsuflate şi nu mai au haz !

Ionel nici nu zîmbea. « Răsuflate — îşi zicea el, cu toată seriozitatea — or fi, dar au haz pentru că sînt eficace. . . »

Şi continua să strige: « la arme !» — şi să astupe gura opoziţiei nu violent, ci cu duhul blîndeţei. La unele întruniri, sub cerul liber, Ionel trimitea multă armată, dar şi mulţi trompeţi. Cum se ridica un orator să vorbească, ofiţerii dădeau un ordin scurt şi trompeţii începeau să sufle în trîmbiţe aria cazonă:

Lingura şi strachina
Mămăliga gata...

Unii din mulţime, ca să îndulcească trupa, strigau:

— Trăiască armata !

Imediat, răsăreau ca din pămînt agenţi ai poliţiei şi-i arestau.

— Păi de ce mă arestezi, nene?
— Ai strigat: « Trăiască armata!»
— Şi nu-i voie?
— Ordin!
Altădată, întrunirile din sală erau interzise în ultima clipă:
— Se amînă!
— De ce?
— Vine alteţa sa prinţul Carol în inspecţie!
— Dar ce legătură are inspecţia prinţului cu întrunirea noastră?... Ce! Nu cumva inspectează sala de întrunire!
— Ordin!
Alergau Jugănaru, Lupu, Neaţă la rege — dar regele, ia-l de unde nu-i.
— Unde e maiestatea sa?
— Maiestatea sa regele a plecat la vînătoare!
În Parlament scandalurile se înteţeau. Acuma luptau împotriva constituţiei, cot la cot, în şi mai strînsă prietenie, ţărăniştii cu ardelenii şi părţile în cauză ajunseseră atît de sensibile, încît de la orice luau foc. Doctorul Bratu, de pildă, se lupta să dea lecţii de democraţie liberalilor şi zicea:
— Am fost în America!
Îndată se găsea unul să-i strige:
— Cu ce bani?
Şi altul:
— Cu ăi doi poli cu care te lauzi!
Şi un al treilea:
— Cîţi dolari ai strîns? Cerşetor de dolari! Om fără profesie!... Om de doi poli!
Doctorul Bratu răspundea furios:
— Aţi asasinat voinţa coroanei, ca să asasinaţi voinţa poporului...
— Huo! răcneau liberalii, Bolşevicilor... La Moscova!
Şi se încingea bătaie. Şi asta numai din pricina constituţiei democratice a lui Ionel. Jugănaru, Dacu, Neaţă, Bratu — nici să n-audă de constituţie. Azi bătaie, mîine bătaie — şi după fiecare bătaie, cîte doi-trei deputaţi din opoziţie erau excluşi, pentru atitudine

nereglementară, de la ședințele Camerei, pentru o săptămînă, două-trei... Pînă ce, opoziția, furioasă, hotărî să se retragă din Parlament și să nu ia parte la dezbaterile în jurul constituției.

— Poporul care este astăzi în unanimitate alături de noi — zicea Jugănaru — ne va întoarce spatele, dacă vom fi complici la crima constituțională pe care o pregătește domnul Viziru!... Poporul cere să trecem la acțiune!

Și opoziția părăsi în bloc Parlamentul.

Lucrul nu-l supără pe Ionel peste măsură, dar nici nu-l mulțumi. Constituția o va trece el oricum. Dar fără nici o opoziție — votul va fi lipsit de piper. O opoziție este absolut necesară. Și dacă nu există, trebuie inventată.

Și-i telefonă lui Remus să se prezinte îndată la el.

Arghir vedea cu durere cum «copiii» lui se îndepărtează de el puțin cîte puțin. Tineretul nu se mai uită la el — ci la Cață. În țara aceasta, pe care el a crescut-o, a devenit un străin. De ce? Și-a pierdut el, oare, din strălucire?

Mai puțin ca oricînd. Chiar aseară, un deputat sas, Kräuter, i-a spus:

— Argeșul seamănă cu Weimar și influența ilustrului nostru Arghir cu a lui Goethe!

Trebuie mai mult? Nu! Totuși, tineretul de azi nu-l înțelege! Dar pe Cață — da! Și iarăși: de ce?

— De ce coană Tinco? o întreba el pe nevastă-sa, coana Tinca.

Coana Tinca, pe care o lua de la bucătărie, își ștergea de pestelcă mîinile albe de făină, și-i răspundea:

— Păi se vede că el e mai deștept decît tine, d-aia! Ai barbă multă... dar minte nici măcar cît făcălețul ăsta!

— Ia mai lasă, coană, neroziile astea!

— Aha, nu-ți place! Păi dacă nu-ți place, de ce mă mai chemi!

— Te-am chemat să aud de la tine un cuvînt de bun simţ, nu prostii. Caţă e un dobitoc. Pe cînd eu sînt Arghir!... Pe mine mă cunoaşte străinătatea!

— Îţi spun drept, mare scofală! zicea coana Tinca. Străinătatea te cunoaşte în străinătate, dar tu-ţi mănînci sufletul aici... Cu hoţomanul ăsta de Caţă o să mai mori fără lumînare la cap! Îţi ia tot. Uite aşa! Cum te văd şi mă vezi!

Chiar în aceeaşi zi, Arghir avu tristul prilej să verifice profeţiile coanei Tinca. După-amiază, pe la ora cinci, Arghir se duse la Ateneu, unde urma să ţină o conferinţă despre: « Primele semne de civilizaţie turcă în Pind». În piaţă, o mare de capete. Cînd să intre, doi tineri îi barară drumul:

— Domnul?

Erau doi « studenţi» veterani de-ai lui Caţă, pe care Arghir îi cunoştea bine, încă din ajunul războiului. Uimit şi strangulat de furie, Arghir întrebă:

— Ce-i asta, Brebule?... Şi tu, Vernescule?... Nu vi-e ruşine?

Amîndoi — şi Vernescu şi Brebu — se îndesară dintr-o dată în el:

— Cum ai spus? răcni Brebu. « Tu?»... Da' tu cine eşti, că ne iei cu « tu»?...

Şi către ceilalţi, care se adunaseră împrejur:

— Băieţi! Legitimaţi-l!

Unul din grup se repezi la Arghir, dar o fată sări tocmai la vreme:

— Lăsaţi-l!... Poate să intre! Mi se pare că-i profesor pe-aici!

Arghir se uită la studentă şi simţi că-i fuge pămîntul de sub picioare: era domnişoara Necşescu, fiica unui fost prieten al lui, trecut cu arme şi bagaje la Caţă. Ar fi vrut el să-i spună cîteva cuvinte bine simţite, dar grupul îl împinse pe uşă, aşa că, fără să vrea, se găsi dincolo de prag.

Cum a rostit conferinţa n-ar fi putut s-o spună nici el. A fost un adevărat miracol că, în halul în care se găsea, a putut să-şi adune gîndurile şi să lege un cuvînt de celălalt. Un singur lucru vedea: că, în ciuda înghesuielii de afară, sala era aproape goală. Doar

pe ici-colo cîte o figură suspectă. Nici un student de-ai lui, nici un om de cultură... Ba da!... În sfîrşit!... Iată că s-a aşezat chiar în banca întîi un prieten a cărui prezenţă putea întări în el credinţa că nu-i totul pierdut: era doctorul Gherlescu, ministrul instrucţiei publice, care a ţinut să vină el personal să-i asculte conferinţa.

Ceva mai însufleţit, Arghir îşi dezvoltă partea a doua a conferinţei în stilul lui bogat în paranteze şi subparanteze şi încheie:

— Astfel, tineretul din Pind putu să înveţe carte pentru că şi-a respectat învăţătorii şi nu a dat frîu liber îndemnului necugetat al inimii lor!

Dar cum rosti ultimele cuvinte, lumea de afară năvăli prin toate intrările şi începu să-l acopere de huiduieli şi insulte:

—Afară!... Bolşevicul!... Afară!... Huo!... Mama ta de bulgar!

De furie şi spaimă, Arghir rămase pironit locului, fără să vrea şi fără să se poată măcar gîndi să fugă. În clipele acelea, numai cuvintele coanei Tinca îi mai răsunau în urechi: « Cu hoţomanul ăsta de Caţă o să mai mori fără lumînare la cap!» Resemnat, închise ochii, hotărît să aştepte să se împlinească voinţa celui-de-sus, cînd simţi că cineva îl apucă de braţ: era domnul Gherlescu.

—Hai, Arghire! Să mergem! Dacă aş fi ştiut, te-aş fi sfătuit să amîi conferinţa pe altă dată, cînd spiritele se vor mai fi potolit.

Supus, aproape halucinat, Arghir urmă pe prietenul lui spre ieşire, unde-l aştepta o nouă încercare. « Studenţii» lui Caţă se îngrămădiseră în uşă şi, fără să se mişte, urlau la Arghir şi Gherlescu:

— Oho, staţi, nu vă înghesuiţi aşa...! Mai sînt alţii înaintea voastră!

Gherlescu se răsti la unul care stătea mai aproape de el:

— Cum îndrăzneşti, mă? Ştii tu cine sînt?

— Ei, cine eşti?

— Sînt Gherlescu, ministrul instrucţiei publice!

— Să fii sănătos! Ei fi unde-i fi! Nu aici!

Şi cine ştie ce s-ar mai fi întîmplat, dacă Dumnezeu nu i-ar fi trimis, din nou, în ultima clipă, acelaşi înger salvator de odinioară ca să-l scape din mîna ereticilor.

— Ia daţi-vă la o parte! strigă domnişoara Necşescu. Nu vedeţi că dumnealui e ăl care a ţinut conferinţa?

— Ahaaa! făcură lămuriţi indivizii. Păi de ce nu vorbeşte?

Şi-l lăsară pe Arghir să treacă. În stradă, doctorul Gherlescu îi spuse, dezolat, lui Arghir:

— Ai văzut? Nici măcar de mine nu le e frică! O ruşine! Zic să i te plîngi lui Ionel!... Eu, din parte-mi, o să fac ce-oi putea! Dar tu trebuie să vorbeşti neapărat cu Ionel!...

Ionel îl primi pe Arghir în prezenţa lui Trişcă şi Gherlescu. Primul-ministru era prevenit, aşa că Arghir fu dispensat de introducere.

— Ai auzit?

— Am auzit!

Şi Ionel trecu îndată la comentarii:

— Ce vrei să-ţi fac, prietene Arghir? Este tineretul nostru! Floarea noastră! Bogăţia noastră! Ca mîine vine să conducă el statul... Vrei să nu ţin seama de el? De la cine altul decît de la dumneata am învăţat noi cu toţii să preţuim tineretul din universităţi? Dumneata vrei să-l pedepsim pentru o mică ştrengărie oarecare?

La vorbele lui Viziru, Arghir pricepu că singurul răspuns înţelept este să înghită în sec. Totuşi, ceva trebui să spună:

— N-am cerut asta! Dar ce au cu mine? Tocmai cu mine?

Trişcă şi Gherlescu se uitară la el cu multă compasiune, dar păstrară cea mai cuviincioasă discreţie.

— Ce au cu dumneata? zise Ionel. De unde să ştiu ce au cu dumneata! Poate personal n-au nimic cu dumneata. După cîte mi se spune, pe ei îi supără atitudinea

dumitale față de tratatul minorităților. Ei nu admit minoritarilor drepturi care nu li se cuvin...

— Am impresia — se amestecă și Gherlescu — că nu le place nici o expropriere exagerată... Ei zic că exproprierea ar răpi din vitalitatea și din pitorescul care face farmecul țăranului nostru de azi. E o părere!... Dar o părere asupra căreia face să ne oprim, dacă ținem seama din partea cui vine...

— Dar nici vot universal, prea universal nu vor studenții noștri! zise și Trișcă. Ei nu pot admite ca minoritarii să aibă aceleași drepturi de a face legi la fel cu noi, care am muncit și ne-am vărsat sîngele pentru țara aceasta.

Ionel își desfăcu larg brațele:

— E și firesc să fie așa! zise el. Că noi sîntem legați de tratate, e altceva. Dar nimeni nu ne poate impune cum să simțim tratatele acestea...

Cuvintele lui Ionel îl jigniră pe Arghir pînă la sînge:

— Dar pentru Dumnezeu, domnule Viziru, eu unde mă aflu aici? Printre străini? Azi mă vezi pentru întîia oară? Singur spuneai că de la mine ați învățat cu toții cum să prețuiți tineretul. Dar vreau să vă reamintesc că de la mine ați învățat să vă iubiți și țeara!

— De acord! recunoscură tustrei, în cor.

— Așadar, de ce mă învățați dumneavoastră cum să «simt» tratatele?... Le simt aici... ca un ghimpe. Puteți să mă credeți... Ca un ghimpe otrăvit...

— Atunci? întrebă Ionel, răutăcios.

— Atunci ce? se înfurie Arghir. Atunci nimic!... Pe mine nu mă poate nimeni acuza că «simt» tratatul altfel decît oricare dintre tinerii care m-au insultat ieri... sau oricare dintre bunii, adevărații romîni.

Ionel se arătă încîntat:

— Îmi pare bine că profesorul nostru Arghir rămîne același din totdeauna... Ar fi de dorit ca și Jugănaru și Dacu să ia de la dumneata exemplu de patriotism. Dar ei nu vor să înțeleagă. Ei se retrag din Parlament sub pretextul că am pregătit o constituție insuficient de democratică. Lor nici măcar tratatele nu le ajung. Vor și mai mult!

— Cred că ei vor mai mult chiar decît cei care stau în spatele lor și le suflă în ureche cum să dea țara asta pe mîna bolșevicilor! zise Gherlescu.

Trișcă avea o părere și mai aspră despre opoziție:

— Ei vor să dea străinilor toate drepturile... și nouă să nu ne rămînă nimic!

— Exact! zise Ionel. Și pentru că noi vrem să avem grijă și de poporul romîn... ei se supără și părăsesc Parlamentul.

Arghir știa că nu pentru asta au părăsit țărăniștii și ardelenii Parlamentul. Din conversațiile lui interminabile cu diversele grupuri politice cu care a fuzionat sau cu care a tratat fuziunea, sau cu care e pe cale să fuzioneze, a înțeles că nici țărăniștii, nici ardelenii, nici nețiștii nu sînt mai răi patrioți decît e familia Viziru sau Gherlescu sau orice alt bun liberal. Împroprietărire, minorități, vot universal, sînt probleme care nici nu-i despart și care nici nu i-ar putea despărți vreodată. Deci, nu pentru asta au părăsit Parlamentul. Ci pentru cu totul altceva.

Ca să-l convingă pe Arghir să meargă împotriva liberalilor, Bagradian, ideologul țărăniștilor, i-a spus:

— Știi dumneata ce constituție pregătește domnul Viziru?

— Constituția regelui Ferdinand! i-a răspuns Arghir, candid.

— Că e a regelui Ferdinand, nici nu se discută!... Dar știi ce constituție e? Constituția petrolului!

Și profesorul de economie de la Academia de comerț, i-a explicat:

— Liberalii au alcătuit constituția după interesele lor specifice... Liberalii se grăbesc să treacă noua lor constituție, pentru că în constituția aceasta este prevăzut un nou regim minier. Economia națională, zic ei, nu mai poate merge înainte fără un regim minier stabil, care să permită capitalurilor — capitalurilor liberale — să se miște în deplină siguranță. Așadar, domnule Arghir, dacă parlamentul liberal a fost declarat adunare constituantă, călcînd prevederile legale care precizează normele revizuirii constituției, dacă parlamentul pentru revizuirea constituției este ieșit el însuși din fraudă

şi violenţă, asta se datoreşte numai faptului că liberalii vor să naţionalizeze, să naţional-liberalizeze subsolul... adică să ia subsolul din mîinile proprietarilor de astăzi şi să-l treacă în mîinile capitaliştilor liberali, care vor alcătui societăţile concesionare...

Un inginer specialist, profesorul Vişan, care era de faţă, a intervenit:

— Guvernul liberal urmăreşte alcătuirea unui trust etatizat, care să prefacă terenurile petrolifere ale statului în acţiuni în valoare de o sută de miliarde. Jumătate din acţiuni să rămînă statului, iar cealaltă jumătate să se împartă la diverşi cointeresaţi, aleşi, fireşte, dintre membrii partidului liberal. Astfel, cincizeci de miliarde vor fi împărţite liberalilor — şi bineînţeles, vor fi împărţite celor care fac împărţeala — fie gratuit, aşa cum s-a făcut cu acţiunile « I.R.D.P. », sau « Creditul Minier », fie pe un preţ derizoriu, care să se ridice la cel mult o sută sau două sute de milioane. Asta, deoarece cointeresaţii sînt statul — şi statul cointeresaţii. Ce vor face cointeresaţii cu terenurile dăruite de stat? Le vor specula la bursă. Şi, ceea ce s-a întîmplat şi cu celelalte naţionalizări, se va întîmpla şi aici: fiind speculate la bursă, acţiunile vor putea fi cumpărate şi de străini, aşa că în scurt timp, străinii vor pune mîna pe aceste terenuri. Or, s-ar putea întîmpla — ceea ce este foarte probabil — şi altceva: ca deţinătorii de acţiuni să se adreseze direct societăţilor miniere englezeşti sau olandeze, spre a se asocia cu ele la exploatarea terenurilor...

Chestiunea nu mai prezenta pentru Arghir nici un punct întunecos: liberalii vor totul pentru ei — fără să lase opoziţiei nici măcar o fărîmă. Şi opoziţia nu admite. Vorba aceea: gură de om... Sînt şi ţărăniştii oameni, sînt şi naţionalii oameni... şi pe deasupra buni romîni şi unii şi ceilalţi... şi nu vor să fie jefuiţi de dreptul lor de a se înfrupta şi ei din terenurile acestea petrolifere. De aici supărarea. Au trîntit uşa, ţipînd că liberalii nu vor să acorde poporului drepturile ce i se cuvin — ca să creadă ţara că asta-i doare: drepturile poporului. Jugănaru şi Dacu îşi închipuie — şi asta au căutat să i-o bage şi lui în cap — că dacă o să se retragă din Parlament, Ionel o să se sperie şi n-o să-şi

mai poată trece constituţia. Dar Ionel se poate lipsi foarte bine de ci.

Arghir vru să deschidă gura să i-o spună lui Ionel, dar acesta i-o luă înainte:

— Naţionalii şi ţărăniştii dumitale, domnule Arghir — şi-mi pare rău că tocmai eu trebuie să ţi-o spun — naţionalii şi ţărăniştii dumitale vor să mă împiedice să dau ţării o constituţie după nevoile şi cerinţele ei... şi fac peste tot o deşănţată demagogie bolşevică. Şi dumneata... dumneata, marele nostru apostol... te laşi dus de nas de nişte oameni străini de neam cum sînt ţărăniştii şi naţionalii, care te împing să faci... şi din nefericire faci unele lucruri, fără să vrei...

Închise ochii şi-şi şopti:

— ...fără să vrei...

Arghir protestă:

— Domnule Viziru, dar cine te-a informat aşa? Eşti fundamental greşit. Nu mă iau după nimeni. Cînd se va pune la vot constituţia, o voi vota cu dragă inimă. O voi vota. Fără nici o obiecţie. Dacă ţara vrea aşa, n-o să-i stau tocmai eu împotrivă. Cît despre...

Atît de aprig se dezlănţuise Arghir, încît Ionel abia îl putu potoli:

— Pardon, mai încet... nu aşa! Ce înseamnă: fără nici o obiecţie? Îţi ai opiniile dumitale. Te cunoaşte lumea ca romîn patriot şi cinstit. Atunci cum aşa, fără nici o obiecţie?... Doar nu sîntem nici noi, liberalii, infailibili... Putem şi noi greşi. Şi cine să ne atragă atenţia asupra greşelilor noastre, dacă nu învăţătorul nostru, apostolul nostru, marele nostru Arghir?... Aşa că, te rog să vii cu obiecţii! Eşti opoziţie. N-avem nimic împotrivă. Dacă eşti opoziţie conştientă, obiecţiile dumitale nu vor putea porni decît dintr-un cuget curat. O asemenea opoziţie ne trebuie. De pildă, nu văd ce ne-ar putea supăra, dacă dumneata ai veni în Parlament şi ai spune că Adunarea n-are dreptul să voteze constituţia...

Arghir făcu un gest de protest, dar Ionel nu-i dădu voie să scoată un cuvînt şi continuă:

— ... Adunarea, zic, n-are dreptul să voteze constituţia, fiindcă nu ia parte opoziţia toată. Dar dacă regele

va recunoaşte această constituţie şi o va întări prin sigiliul său, dumneata o vei recunoaşte, ca un omagiu adus lui Ferdinand I care a făurit România Mare şi ca un mijloc de a linişti ţara! Îţi mărturisesc că nu văd ce ne-ar putea supăra dacă dumneata ai spune aceste cuvinte... Dumneata, Gherlescule, vezi?...

— Nu!

— Dar tu, Trişcă?

— De loc!

— Ai văzut, domnule profesor? se întoarse Ionel, satisfăcut, către Arghir. Nimic din ceea ce ar veni de la dumneata n-ar putea să ne supere. Sau, dacă socoteşti că te îndeamnă conştiinţa, ai mai putea să adaugi ceva: că votezi constituţia pentru considerentele de mai sus, dar cu rezerva ca mai tîrziu să se schimbe prin legi speciale ceea ce este rău în ea.

Şi foarte îndatoritor:

— Parcă voiai să spui ceva?

— Întocmai ceea ce ai spus dumneata!... Aş mai adăuga ceva cu privire la minoritari.

— Poftim! se arătă Ionel foarte interesat.

— Eu aş zice aşa minoritarilor: Constituţia nu vă va soluţiona problema, ci voi înşivă ar trebui s-o soluţionaţi, căutînd calea spre sufletul romînesc, care nu vă este închis, dar pe care să nu-l închideţi chiar voi. Merge?

Ionel îşi consultă sfetnicii:

— Aveţi ceva împotrivă?

— Nimic! zise Trişcă. Nu contrazice în nici un fel tratatele.

— Exact! făcu Ionel. Spiritul tratatelor rămîne intact. Şi astea sînt numai cîteva exemple. Poţi să vii cu oricîte obiecţii. Îţi garantez că ne vom înţelege din două cuvinte. Şi-ţi vom mai fi şi recunoscători. Datorită dumitale, ţara va putea să vadă care este deosebirea între o opoziţie anarhică şi lacomă de putere cum este cea a lui Jugănaru şi o opoziţie izvorîtă dintr-un înalt patriotism şi dintr-un sincer interes pentru binele neamului... Noi, liberalii, domnule profesor, cu o opoziţie conştientă ne înţelegem uşor.

Arghir crezu că e momentul să se retragă, dar pe Ionel parcă nu-l lăsa inima să se despartă atît de curînd de ilustrul profesor.

— După cîte aud, domnule Arghir — îi zise el cu multă căldură — conferința dumitale despre « Primele semne de civilizație turcă în Pind » este foarte interesantă. Aș vrea s-o aud și eu. Nu ai vrea s-o mai ții o dată, să zicem... sîmbătă după-amiază?

Tulburat, Arghir răspunse:

— Oricînd, domnule Ionel... Poate fi și sîmbătă.

— Bine!... Mă bucur de pe acum că voi avea cîteva ceasuri de recreație spirituală... Va veni și Vintilă...

Și către Gherlescu și Trișcă:

— Nu credeți că ar trebui o sală mai mare?... Prea e neîncăpător Ateneul!

Conferința lui Arghir fu ascultată sîmbătă după masă cu atîta religiozitate și răsplătită cu atîtea aclamații entuziaste, încît nici măcar coana Tinca nu se mai îndoia că soțul ei și-a găsit iar drumul spre sufletul nației. Cu ochii scăldați în lacrimi de bucurie, coana Tinca se uita la Arghir, care primea strîngeri de mînă și felicitări din partea întregului guvern, în frunte cu însuși Ion Ion Viziru.

— Sîntem mîndri de dumneata, domnule Arghir! îl asigura Ionel. Fiecare cuvînt al dumitale adaugă o piatră prețioasă la tezaurul culturii noastre.

Și toți, roată în jurul lui Arghir, vorbiră despre cultură, dar mai mult decît toți vorbi domnul Gherlescu, ministrul instrucției publice.

— Nici un sacrificiu nu poate fi prea mare — zicea el — pentru a se propovădui cît mai multă cultură. Sînt hotărît să tipăresc conferința dumitale în mai multe zeci de mii de exemplare și s-o răspîndesc la țară.

Tot timpul, însă, Arghir era cu gîndul numai la tineret, care, de data aceasta, a fost extraordinar. În lunga lui carieră de profesor, Arghir n-a fost niciodată obiectul unei atît de călduroase demonstrații de dragoste și admirație din partea studenților săi, ca în seara

aceasta. Dar ceea ce l-a mişcat mai mult decît toate, a fost gestul studentei Margareta Necşescu, drăguţa Margareta Necşescu, care a sărit prima pe scenă şi i-a oferit un buchet de flori.

— Domnule profesor! i-a spus Margareta. În numele tuturor studenţilor cu dragoste de naţie, vă ofer acest modest buchet de flori şi vă urez încă mulţi ani de sănătate, spre binele patriei şi fericirea neamului.

În drum spre casă, Arghir îi zise coanei Tinca:

— Ei, ce zici, coană Tinca?

Coana Tinca, încă zdruncinată de emoţiile prin care trecuse în după-amiaza aceasta, îi răspunse:

— Zic că eşti un prost!

Şi-i strînse braţul, cu dragoste.

Seara, pe la nouă, cînd îşi mai savura în gînd succesul, primi vizita lui Măruntelu, care venea la el să-i ceară un răspuns la ancheta întreprinsă de revista *Hiena*, al cărei director-proprietar era, în jurul lui *numerus clausus*. Arghir îl primi cu plăcere.

— Trimite mîine după manuscris! îi spuse el lui Măruntelu. Şi altceva?

— N-aţi auzit?

— Ce?

— De întrunirea de azi după masă de la « Dacia»?

— Nu! Care întrunire?

— A ţărăniştilor şi a ardelenilor!... A fost ceva *di granda*, domnule profesor! La început, cît au vorbit ţărăniştii, lumea s-a plictisit destul. Dar cînd a luat cuvîntul Crai-Voievod, în numele partidului naţional...

— A fost interesant Crai-Voievod? întrebă Arghir, fără curiozitate deosebită.

— Foarte! Mai cu seamă cînd a început să dea în rege şi-n constituţie... vărsa foc pe nări!... « Adică ce vrea regele? Să-i dea lui Viziru o constituţie cu care să mai poată guverna încă o mie de ani de azi înainte? Asta-i dreptate? Asta-i legalitate? Asta-i democraţie?»... Şi s-a apucat deodată unul din sală să strige: « Păi, dacă nu vă convine ce face regele, de ce aţi dezertat de la datorie şi l-aţi lăsat pe Ionel singur în Parlament, să-şi facă de cap, cu constituţia lui?» Şi toată lumea, după

el: « Dezertorilor! Ați dezertat! De ce ați dezertat? Înapoi în Parlament, nu în stradă!»

Arghir, care era bine dispus, rîse cum n-a mai rîs de mult.

— Îmi închipui — zise el — ce mutră o fi făcînd Craiu!

— Ba nu, domnule profesor! răspunse Măruntelu. Nu s-ar putea spune!... Din contra...

Arghir nu mai rîdea.

— Nu înțeleg! zise el.

— Un moment, domnule profesor, un moment... și o să înțelegeți!... Crai-Voievod a lăsat lumea să urle și cînd s-a făcut liniște, a răspuns: « Domnilor! Fraților! Dați-mi voie!... Faceți o confuzie. Noi nu sîntem liberali. Noi nu ne-am împotrivit niciodată voinței poporului. Poporul ne-a dat mandatul să-i apărăm interesele, poporul trebuie să ne arate calea pe care sîntem datori s-o urmăm. Noi sîntem soldați disciplinați și știm să dăm ascultare. Deci, dacă poporul crede că noi și țărăniștii trebuie să ne întoarcem în Parlament, ne întoarcem!»... Și sala: « Ura! Trăiască Dacu!... Trăiască Jugănaru!...»

Într-o singură clipă, toată fericirea îngrămădită în ziua aceea în sufletul ilustrului Arghir se risipi în vînt. Numai sentimente negre îl stăpîneau pe Arghir: mînie, ură, dorință de răzbunare și conștiința unei fatalități care-l urmărește peste tot și împotriva căreia nu poate face nimic.

— Aproape că nu-mi vine să cred, domnule Măruntelu! zise el lui Măruntelu. Cum asta? A fost destul să se ridice unul din sală, ca ei să-și schimbe hotărîrea?

— Domnule profesor, mă mir că mai puneți o asemenea întrebare. Era o chestie aranjată, domnule profesor! Toată sala era plină de agenți electorali țărăniști și național-ardeleni!

— Ticăloșii! făcu Arghir, scrîșnind din dinți. Ca să salveze ceva din subsol pentru ei, nu li-e rușine să-și calce în picioare principiile!

Cîtă vreme opoziția a lipsit de la discuțiile din care trebuia să iasă noua constituție, Parlamentul, compus

numai din național-liberali, aducea a clasă de liceu, plină de elevi cu ochii mai mult pe fereastră, teribil de plictisiți că trebuie să stea aici închiși și să audă tot felul de povești nesărate despre logaritmi sau despre configurația solului peruvian, cînd colo, după colț, ori la cofetărie, îi așteaptă Lenuța.

Dar din primul ceas în care țărăniștii, naționalii și neţiştii își făcură reintrarea — fabrica de legi se învioră subit. Opoziția înțelegea să fie opoziție. Amendamente cu nemiluita, întreruperi, proteste, glume, chemări la ordine, interjecții — toate astea făceau parte din arsenalul urban, civilizat, de salon, așa-numit parlamentar, al dezbaterilor. Dar peste ele, domina accentul de alarmă, de panică și de măcel. Urnele zburau de pe tribune în capul deputaților, trosnetul palmelor spinteca aerul ca niște plesnituri de bici, și perechile încăierate țopăiau ca într-o sală de dans, într-un tango parlamentar din care chestorii ieșeau cu capetele sparte și parlamentarii doar cu niște zdrențe care nu mai aminteau nici pe departe de haina ori cămașa cu care veniseră atît de cuviincios îmbrăcați la ședință. Fluierăturile, scuipăturile, huiduielile și sudălmile curgeau gîrlă, mai des decît punctuația în frazele oratorilor. Nu se dormea în Parlament! Se muncea! Reprezentanții național-liberali, țărăniști, naționali, neţiști plămădeau noua constituție democratică dintr-un material ideologic sprijinit aproape exclusiv pe evocarea anatomiei materne, pe starea civilă totdeauna echivocă a adversarului, pe cazierele de la poliție, pe dosarele oficiului de portărei, pe facsimilele cecurilor false, pe lista polițelor protestate, pe contracte de cumpărare-vînzare de cai verzi pe pereți, pe relatări senzaționale de violuri încă pendinte de cutare tribunal penal din cutare sau cutare oraș, pe povestiri de incesturi consemnate în procese-verbale autentificate, pe instantanee porcoase, luate — nimeni nu știa cum — prin gaura cheii, pe certificate obținute la ospiciile de nebuni, pe dovezi de sifilisuri nevindecate, pe trădări, pe dezertări, pe furturi prin efracție, pe crime încercate ori pe crime izbutite și așa mai departe. Nimic, dar absolut nimic nu precupețeau aleșii neamului, ca să asigure țării acea

constituţie nouă şi democratică a lui Ferdinand şi a Mariei.

— Ne înşeală, fraţilor, ne înşeală urît! strigau conducătorii muncitorimii, acolo unde puteau să-şi facă auzit glasul. Boierii îşi fabrică o constituţie nouă, ca să-şi acopere obrazul lor vechi. Constituţia lor nouă tot jandarmii or s-o aplice. Se bat dumnealor între ei pentru ciolan, dar pentru viaţa şi liniştea noastră, a muncitorilor, încă nu s-a pomenit să-şi spună un cuvînt urît între ei.

Şi puneau sub ochii muncitorilor lungul şir de nenorociri care s-au petrecut numai în ultimele şase luni în mina Aranca de la Lupeni, o sută de muncitori ucişi... în mina Cavina — doisprezece... în mina Ilona — cincisprezece... la arsenalul marinei de la Galaţi explozie... la fortul Căţelu explozie... la depozitul de muniţii Crasna explozie... şi deraieri şi ciocniri de trenuri la Braşov, la Vintileanca, la Valea Largă, la Ploieşti, la Tăbăreşti... şi fiecare cu zeci şi sute de morţi şi răniţi.

— Şi cine a fost pedepsit pentru crimele astea? Acarul Păun.

Vocabularul politic şi social se îmbogăţise în acel an cu un nou termen: acarul Păun. Acarul Păun era un personaj viu care-şi asigurase o tristă celebritate de simbol. Acarul Păun era omul din masă, care plătea gloaba pentru boier. Acarul Păun trebuia să facă puşcărie pentru toate incendiile, pentru toate exploziile, pentru toate deraierile, pentru toate fraudele făptuite, puse la cale ori făcute cu putinţă din dispreţul boierilor pentru viaţa şi avutul celor de rînd. Acarul Păun era muncitorul ori slujbaşul mic, anonim, fără răspundere, fără putere, fără vreun drept de iniţiativă, pe spatele căruia se poate arunca orice crimă, pentru că nu se va găsi nimeni să-i ia apărarea şi să scoată la iveală adevărul. La toate întrebările, răspunsul venea de aci înainte spontan pe buzele milioanelor de oameni simpli — simpli, dar oropsiţi şi obidiţi! Acarul Păun! Glumele curgeau sumbre, sinistre, prevestitoare de rele, ca un schimb de glasuri de dincolo de mormînt:

— De legea chiriilor şi a filodormelor cine e de vină?

— Acarul Păun!

— Dar de scumpete cine e de vină?
— Acarul Păun!
— Dar de holeră cine-i de vină?
— Acarul Păun!

Pentru că nu era destul că pădurile ardeau, că uzinele săreau în aer, că materialul rulant se pulveriza, că minele se prăbuşeau, că depozitele de muniţii explodau — de curînd se mai ivise şi o epidemie de holeră, spre a desăvîrşi tabloul.

— Atunci ce-i mai lipseşte chelului? se întrebau muncitorii.

— Constituţia lui Ion Ion! îşi răspundeau tot ei.

Dar guvernul lui Ion Ion stătea de veghe ca lucrurile să nu meargă mai departe de gluma aceasta. De doi ani, muncitorii nu mai aveau voie să ţină întruniri de breaslă — iar Partidul Comunist era împiedicat să convoace întruniri, să ţină adunări generale, să organizeze congrese.

Totuşi, prin martie, cînd aleşii naţiunii se băteau pe constituţie, cuvîntul partidului se făcu auzit în lumea celor care munceau în fabrici, ateliere, întreprinderi şi fu răspîndit dincolo de capitală, prin tîrguri şi sate.

În zilele acelea a avut mult de lucru tînărul Hrişcă, fost închis la Jilava cu prilejul atentatului de la Senat şi eliberat o dată cu ceilalţi două sute, după amnistie. La Jilava, Hrişcă îşi stabilise, din primele zile, reputaţia de «băiat bun». Se ştia că e student la Facultatea de drept şi că a fost implicat în proces pentru vederile lui «de stînga». Blond, frumos, cu părul mare, cînd a fost adus aici a protestat cu vehemenţă cînd maiorul a dat dispoziţia să fie tuns pînă la piele.

— Protestez! ţipă el, cu glasul lui tineresc şi limpede. Asta-i samavolnicie... Barbarie! Parcă am trăi în evul mediu.

Cei mai în vîrstă au rîs cu simpatie de zbuciumul acestui tînăr neexperimentat şi au căutat să-l consoleze:

— Lasă, Hrişcă! Pînă la nuntă, să-ţi tot crească părul!

Dar Hrişcă nu admitea glume.

— Eu nu dau voie ca demnitatea mea de om să fie călcată în picioare. Şi dacă voi îngăduiţi o asemenea ticăloşie, sînteţi nişte laşi!

Binenţeles că direcţia s-a supărat şi a dat ordin ca Hrişcă să fie bătut. Doi soldaţi şi un gardian cu greu l-au putut ţine, atît de aprig se zbătea Hrişcă în mîinile lor, cînd l-au cărat în camera de tortură. Peste o oră, a fost adus înapoi şi tuns şi bătut. Cîteva zile a gemut, dar n-a scos o vorbă. Sta supărat nu numai pe cei care l-au adus în halul ăsta, dar şi pe tovarăşii de închisoare. Abia mînca şi refuza net ţigările care i se întindeau din toate părţile. În cele din urmă, Crişan izbuti să schimbe cu el cîteva cuvinte:

— Hrişcă, fii cuminte, băiete! îi zise el prieteneşte. De abia eşti la începutul drumului. Trebuie să te obişnuieşti cu de toate. Prea eşti alintat de acasă.

— Nu-i adevărat! ripostă Hrişcă. Dar e chestie de principiu.

Crişan îl lăsă în pace.

— Ce-i cu el? îl întrebă Ţrifănescu pe Crişan. E bolnav?

Crişan dădu din cap, plictisit:

— Îl vezi pe Hrişcă ăsta? E unul din campionii ăia de categoria « singur la părinţi».

— Cam asta i-am spus şi eu! Dar trebuie lăsat. Se emancipează el în curînd.

Peste cîteva zile, Hrişcă se reînsufleţi şi, puţin cîte puţin, deveni unul dintre tovarăşii care participau în chipul cel mai activ la discuţii în orele cînd viaţa lor de puşcărie le-o îngăduia. Deşi nu prea robust, Hrişcă era uimitor de rezistent.

— Bravo, băiete! îi spuneau toţi. Ştii să tragi la jug. Aşa da! Parcă-ţi şade mai bine, decît să miorlăi, cum ai făcut cînd te-au tuns...

— Lasă tunsoarea! zicea el cu un gest prin care dădea a înţelege că-i este penibil să-şi aducă aminte de o durere veche şi încă nevindecată.

Dar Pavliceanu nu vru să-l lase.

— Acu poţi să spui drept, Hrişcă! îl tachină el. Ţi-a fost ţie atît de demnitate... ori ţi-era necaz că n-or să te mai placă fetele?

Hrişcă dădea din mîini sîcîit:

— Ce să fac, dacă voi nu ştiţi ce-i aia principiu.

Şi pe chestia asta de « principiu» se aprindea subit, ca o iască, şi putea să le vorbească celorlalţi ceasuri întregi. Contrastul dintre chipul lui fraged, aproape feminin, şi rigiditatea lui principială, era izbitor.

— Uită-te la el, Crişane! zicea Pavliceanu. Are ochi blînzi, de copil... şi vrea să fie fioros... Ţi se rupe inima de milă.

— Da! răspundea Crişan. Natura nu ştiu la ce s-a gîndit cînd a pus atîta principialitate într-un cap de fetiţă.

Lui Hrişcă, însă încăpăţînarea nu i-a putut atinge reputaţia de « băiat bun», pe care nu şi-a dezminţit-o un singur moment. Prin purtarea lui de om săritor, grijuliu cu cei slabi ori bolnavi, atent şi dornic să înveţe de la cei care ştiau mai multe decît el, Hrişcă îşi cîştigă din partea tuturor o sinceră încredere, pe care şi-o putuse păstra şi după eliberare.

În ziua în care i s-a dat drumul, Hrişcă s-a dus acasă, şi-a îmbrăţişat mama, s-a spălat, s-a schimbat, s-a pieptănat, a ieşit în stradă, a luat tramvaiul 14 — şi a coborît pe bulevardul Pake, colţ cu Calea Moşilor.

Remus Vîlceanu se afla în conferinţă cu Belciug şi Papaianopol, cînd uşierul veni să anunţe:

— Domnul Didi Prapală!

— Să intre!

Şi directorul general al Siguranţei se ridică să-l primească pe domnul Prapală cu toată cinstea cuvenită unuia din cei mai buni agenţi ai săi printre muncitori.

— Ce faci, Didi? Sănătos... voinic?

Belciug şi Papaianopol îi scuturară şi ei mîna lui Didi:

— Bravo Didi! Te-ai ţinut bine!

— Pardon! făcu Didi, care se instală confortabil în fotoliu şi îşi aprinse o ţigară. Vreau să ştiu cum mă cheamă: Prapală sau Hrişcă?

Şi rupse chibritul în scrumieră. Remus se uită lung, cu mîndrie, la Didi. Fiul văduvei Prapală devenise un om în toată puterea cuvîntului în aceşti trei ani de cînd, împreună cu băiatul colonelului Mătase, cu băiatul lui Cantemireanu, fostul secretar general de la Domenii

și cu băiatul generalului Malacu, făptuise crima din bulevardul Dacia. Siguranța avea în Didi un element prețios pe care trebuia să-l utilizeze cît mai mult cu putință.

— Băieți, zise Remus lui Belciug și Papaianopol, lăsați-mă singur cu... cu Hrișcă.

Hrișcă rămase deci «Hrișcă»; și din acea zi începu să aducă rapoarte foarte conștiincioase asupra celor ce spuneau pe la diferite adunări muncitorești cei cu care fusese închis la Jilava timp de aproape doi ani, despre constituție. Crișan, Pavliceanu, Körner, Trifănescu, bineînțeles nu lipseau și erau mereu prezenți și vii sub ochii lui Remus Vîlceanu, care-i putea auzi numai cît deschidea dosarul respectiv:

Pavliceanu: Ce se face cu votul universal? Au înlocuit sistemul cenzitar al celor trei colegii cu votul universal care trebuie să fie unul pentru toți. Este el unul pentru toți? Nu! Jumătate din populația țării nu are dreptul să voteze. S-a crezut că decretele-legi care au mărginit dreptul de vot pînă acum vor fi înlăturate. Dar în loc să fie înlăturate au fost trecute în constituție. Măsura prin care cîteva milioane de oameni nu au drept să voteze devine în felul acesta o lege democratică a boierilor. Dar mai e ceva: constituția asta e atît de democratică, încît menține Senatul... Știți ce este Senatul? Cea mai strașnică și mai racționară dintre cenzuri. Senatul e o instituție de familie a boierilor, mai rea și mai dușmănoasă chiar decît sub regimul cenzitar. Sub vechiul regim, Senatul respecta măcar o formă electorală. Că senatorii erau aleși cu cîte zece-cincisprezece voturi, nu-i nimic. Dar se chema că erau aleși. Pe cînd noua lege democratică a Vizirilor din Brătieni prevede că o treime din Senat nici nu trebuie să fie aleasă, pentru că e alcătuită din senatori de drept. Și cine sînt senatorii aceștia de drept? Ascultați! Moștenitorul tronului, patriarhul, cei cinci mitropoliți, cei șaptesprezece episcopi, capii confesiunilor recunoscute care au două sute de mii de credincioși, președintele Academiei romîne, toți cei care au exercitat timp de patru ani în total funcția de prim-ministru, sau șase ani funcția de ministru, toți cei care au prezidat corpurile legiuitoare în curs de opt

sesiuni ordinare, foștii deputați și senatori aleși în zece legislaturi, foștii prim-președinți ai înaltei curți de casație cu cinci ani vechime, generalii de rezervă și în retragere care au comandat o armată în fața inamicului timp de trei luni, foștii șefi ai marelui stat major sau inspectori generali de armată în timp de pace pe o perioadă de patru ani, și așa mai departe... Iată, așadar, cine sînt acești senatori. Toți cei strîns legați prin interese politice și de afaceri cu oligarhia, toți cei care au prezidat, au elaborat, au conlucrat sau au executat toate măsurile de represiune împotriva muncitorilor și țăranilor... Ați înțeles ce este Senatul? Senatul este zidul pe care și-l construiesc boierii, ca să se apere pînă și de o Cameră atît de reacționară cum este ea astăzi, dar care lor li se pare și așa prea democratică. Așa că, oameni buni, nu vă lăsați păcăliți. Constituția asta nouă este și mai soioasă decît constituția veche, pentru că e alcătuită de la început pînă la sfîrșit numai din șiretlicuri...

Trifănescu: Domnul Ion Ion Vizîru refuză să trimită un delegat la conferința de dezarmare de la Moscova, în timp ce aderă la hotărîrea guvernului reacționar al Poloniei de sub conducerea social-democratului Pilsudski de a respinge propunerile de dezarmare ale Rusiei. Pe de altă parte, domnul Viziru se oferă să vină în ajutor Angliei cu soldați, în cazul cînd guvernul englez declară război Turciei, ca să-l pună la loc pe sultan. Domnul Viziriu nu se satură de aventuri... Pilda Rusiei Sovietice a trezit în sufletul națiunilor mici, oprimate, dorința de libertate. Așa că, deși războiul cel mare a încetat în 1918, războaiele mici, locale, continuă peste tot. În Irlanda a izbucnit războiul pentru libertate. În Egipt, poporul se ridică și se declară independent. În China se accentuează lupta pentru independență. Și domnul Ion Ion, conducătorul unei țări care abia a scăpat ca prin urechile acului de robia germană, e gata să verse sîngele soldatului romîn ca să ajute pe imperialiștii englezi să pună sub jug poporul turcesc și să restaureze sultanatul care a înscris pagini atît de întunecate în istoria poporului romîn. În același timp, domnul Viziru își pregătește o constituție, în care proprietatea e garantată, iar muncitorii rămîn mai departe proprietatea proprie-

tarilor. Libertatea în această nouă constituție este așa cum n-a fost nici în constituția veche. Brațele de muncă rămîn o marfă lipsită de orice valoare. Asta e constituția lor nouă. Și dacă o să vadă că muncitorimea nu ascultă de această nouă constituție, o să-i aplice constituția veche. De altfel, a și început s-o facă de pe acum. Partidul nostru n-are dreptul să convoace întruniri, să țină adunări generale, să organizeze congrese. Drepturile astea sînt rezervate social-democraților. Social-democrații sînt copiii alintați ai reacțiunii, în timp ce partidul nostru este fugărit și atacat peste tot. Comisiile muncitorești sînt desființate. Deținuții de la Jilava și Doftana sînt torturați, libertatea de organizare e suprimată — și acuma, în toiul preparativelor domnului Viziru pentru votarea constituției noi, poliția interzice conferința cercurilor «Tineretului socialist», sparge ușile și mesele ziarului *Socialistul*, pentru a confisca hîrtiile și face descinderi la sute și sute de tovarăși. Să nu ne mire, prin urmare, dacă a doua zi după votarea noii constituții, domnul Viziru va pune din nou armata să tragă în muncitori.

Crișan: Țărăniștii fac opoziție domnului Viziru. Opoziție, pentru ce? Să luăm cazul cu noi, muncitorii care am fost închiși și torturați în pușcăriile lui Neață și Viziru. Ce au făcut țărăniștii să ne ajute? Nimic. Dacă chinurile noastre le-ar fi putut aduce foloase, lor și numai lor, le-ar fi folosit. Dar nu pentru că îi doare durerea noastră. Țărăniștii n-au și nici nu pot avea cu noi muncitorii, nici în clin, nici în mînecă. Domnul Jugănaru nu slujește poporul, ci e sluga boierilor și a palatului. Toată ziua bună-ziua, domnul Jugănaru bate la ușa regelui, face temenele în fața regelui, pupă mîna regelui, pentru că puterea este în mîna regelui. Uitați-vă numai cu cine s-a înconjurat domnul Jugănaru și pe cine are în conducere: pe un general Malacu, pe un general Bălțatu, pe un Fiflide, pe un Bagradian, pe un Cristofor Kerbalà, pe un Țeposu... adică numai boieri, bancheri, negustori, fabricanți. Unde sînt țăranii de la conducerea țărăniștilor? Care sînt? Nu se văd! Toți sînt boieri sau vechili de-ai boierilor. De asta, cînd vor să facă opoziție lui Viziru, își caută aliați nu printre cei care muncesc, ci la domnul Dacu, șeful reacțiunii ardelenești grupate în

jurul marilor bănci şi industrii în Ardeal. Braț la braț, domnii Jugănaru şi Dacu luptă pentru aceleaşi idealuri: să nu-l lase pe Viziru să-şi facă o constituție care să îmbogăţească numai pe liberali, ci vor să-şi asigure şi partea lor din afacere. Aţi văzut doar pentru ce s-au certat: nici pentru votul universal, nici pentru împroprietărire, nici pentru drepturile muncitorimii, ci numai pentru subsol! Noi murim de foame, viaţa se scumpeşte, şomajul e în creştere... şi ei se bat pe împărțeală. Ăştia sînt ţărăniştii!

Întrebare: Dar de ce-şi zic ţărănişti?

— Şi cine-i împiedică? Şi dacă Take şi-a zis conservator-democrat? Şi dacă Ghiolman îşi zice conservator-progresist? Şi dacă Neaţă îşi zice partidul poporului? Şi dacă Vizirii îşi zic liberali? De ce dar să nu-şi zică şi Jugănarii — ţărănişti? Sînt ţărănişti Jugănarii, cum sînt democraţi takiştii, cum sînt progresişti ghiolmaniştii, cum sînt ai poporului neţiştii, cum sînt liberali vizirii, cum sînt social-democraţii socialişti ori democraţi. O firmă trebuie să aibă! De înşelat poporul trebuie să înşele! De ce dar să nu-şi zică ţărănişti?! Şi dacă-şi zic ţărănişti, ce? Se face gaură în cer? Boierul, pe moşia lui, poate să-şi zică oricum, dacă asta-l ajută să înşele poporul. Multă vreme s-au mulţumit să ne înveţe să credem numai în vrăjitoare, în iele, în vîntoase, în joimăriţe, în muma pădurii, în vîrcolaci. Dar cînd şi-au dat seama că asta n-ajunge, au început să adauge la listă alte arătări, cărora li se zice progresişti, democraţi, ţărănişti, social-democraţi, în care au aceleaşi pretenţii să credem. Să credem şi să nu cercetăm de ce ei stau în palate şi noi putrezim în coteţe făcute din bălegar şi din lut, de ce ei respiră aer şi noi respirăm oftică, de ce copiii lor cresc şi se îngraşă şi ai noştri sînt seceraţi de foame, de frig şi de boli! Asta ne cer ei: să credem, pentru ca dumnealor să-şi poată bate joc de noi oricît şi oricînd.

Întrebare: Şi nu se poate să-i îmbunăm?

— Să îmbunăm tusea să fie de treabă cu junghiul! Ce să îmbuni — şi pe cine? Pe boier nu-l poţi îmbuna. Pe lup nu-l poţi îndupleca să fie milos cu mielul, pentru că dacă s-ar lăsa îmbunat, n-ar mai fi lup. Boierul, aşa cum a fost, aşa o să rămînă, pînă n-o să mai fie!...

Cine au fost toți domnitorii care ne cumpărau la mezat de la turci? Boierii! Cine l-au lăsat fără pămînt pe țăran și l-au făcut din răzăș iobag? Boierii. Cine au născocit toate birurile și corvezile? Boierii... Boierii au pus biciul în mîna perceptorilor de răul cărora îți vine să-ți iei lumea-n cap. Boierii sînt stăpînii armatei, poliției și magistraturii. Boierii dispun de viața și libertatea ta... Și pe ăștia să-i îmbunăm? Pentru ce? Să ne jupoaie mai cu milă și să ne bată mai cu milă? Nu, fraților, noi luptăm să nu ne mai poată jupui *de loc* și să nu ne mai poată bate *de loc*. Îmbunare nu există, cum nu există împăcare. Între noi și un Viziru, ori un Dacu, ori un Jugănaru, nu poate fi împăcare. Împăcarea e tot un fel de strigoi boieresc. Boierii îi zic armonie socială. Mereu ne vorbesc de armonia socială, ca să ne bage în cap că hoțul și păgubașul ar putea duce casă bună. Asta, nu!... Între hoț și păgubaș nu poate fi casă bună. Ci luptă. Unul trebuie să-l răpună pe celălalt. Și de răpus îi vom răpune noi, păgubașii, pe hoți, pentru că noi sîntem mai mulți și mai tari decît ei!

Tulburările antisemite din țară îl convinseră pe doctorul Willy că trebuie să convoace neapărat un congres al Ligii evreilor israeliți. Adunarea fu deschisă de către doctorul Kern, care își cheltui tot patosul său retoric spre a fi la înălțimea momentului.

— Domnilor, zise el, am lucrat fără șovăire și fără frică și astăzi vedem opera noastră încununată de izbîndă. A trecut iarna pătimirii noastre și a venit o vară glorioasă, luminată de soarele libertății. Avem drepturi, sîntem cetățeni, sîntem romîni, sîntem liberi. Nu voi intra în detalii. Destul să vă arăt că drepturile noastre vor fi incluse în constituție. Dar dacă drepturile noastre sînt o realitate pe care n-o mai poate zdruncina nimeni, din nefericire în jurul acestor drepturi se duce o campanie dureroasă și rușinoasă. Copiii noștri sînt alungați din școli și bătuți... unii grav, grav de tot... cîțiva au și murit. Sîntem atacați pe stradă, în localuri și chiar în casele noastre. E rușinos!...

— Dar guvernul ce face? strigă un glas din sală.
Doctorul Kern se învioră:

— Domnilor, trebuie să vă arăt că atitudinea guvernului față de această campanie e categorică... La interpelarea mea, însuși domnul prim-ministru mi-a făcut cinstea să-mi răspundă că guvernul a hotărît să mențină ordinea și să caute ca acei care se fac culpabili de dezordine să-și primească pedeapsa.

— Trăiască domnul Viziru!

Era librarul Șaia Blum, care manifesta.

Un tînăr, negricios și voinic, se ridică și strigă:

— S-a văzut ce măsuri a luat guvernul: i-a dat lui Cață Coroiatu autorizația să țină o întrunire, la care să ceară guvernului să introducă în constituție nu drepturile noastre, ci articolul 7.

— Adevărat! replică doctorul Kern. Dar întrunirea aceasta a dovedit că nu-i vorba decît de un fenomen patologic care trebuie să stîrnească mai mult mila noastră...

— Prin urmare, strigă cineva din fundul sălii, trebuie să-i mai și plîngem de milă lui Cață.

— Da! interveni Willy. Fiindcă e un caraghios...

— Caraghios, caraghios, dar ne omoară copiii! strigă negriciosul.

— Evident că e un caraghios! zise doctorul Kern. Cum și-a închipuit el că va cîștiga bunăvoința și complicitatea domnului Viziru pentru introducerea articolului 7 în constituție, cînd domnul Viziru este autorul decretelor prin care se acordă evreilor drepturile politice și care fac cea dintîi gaură în articolul 7!... Nu uitați, domnilor, că săptămîna trecută, la conferința sa de la Fundația Carol despre «Naționalismul în concepția liberală», domnul ministru de externe Muică a spus că «recunoașterea drepturilor tuturor naționalităților nu poate fi discutată!»

— Trăiască domnul ministru Muică!

Era tot librarul Șaia Blum.

— La fel și domnul Vintilă Viziru, continuă doctorul Kern, a declarat că trebuie să li se vorbească sincer minorităților, să li se arate care sînt drepturile și îndatoririle lor în acest stat...

— Trăiască domnul Vintilă Viziru!

Iarăşi Şaia Blum.

Negriciosul se ridică:

— Domnilor, mi se pare că am nimerit aici la o întrunire a partidului naţional-liberal. Dar dacă nu mă înşel, domnul doctor Kern este deputat ţărănist...

— Da! rîse cineva din sală. Liberalii organizează pogromuri şi noi îi aclamăm ca ţărănişti!

— Noi n-am venit aici tocmai din fundul Moldovei ca să auzim cum sînt lăudaţi membrii guvernului domnului Viziru! continuă negriciosul... Nouă să ne explice domnul doctor Kern de ce domnul Viziru organizează pogromuri antisemite, cînd poporul romîn cere votul universal şi exproprierea!

— Da, da! se auziră mai multe glasuri deodată. Despre asta să ne vorbească domnul doctor Kern.

Pe neaşteptate, doctorul Kern îşi redresă bustul, îşi ridică ochii deasupra capetelor mulţimii, făcu un gest măreţ să se facă linişte şi zise solemn:

— Domnilor, vă anunţ că am obţinut să fiu primit de maiestatea sa regele în audienţă chiar azi după masă, la ora patru, pentru ca, în calitate de deputat al dumneavoastră, să discut toate problemele pe care mi le puneţi aici.

— Trăiască regele! răcni librarul Şaia Blum, întovărăşit de aclamaţiile tuturor membrilor din reprezentanţă, aşa că interpelatorii din sală fură siliţi să tacă din gură.

Şedinţa următoare se deschise după masă la cinci, cu un mare expozeu politic al doctorului Willy.

— Domnilor delegaţi, zise el, dacă pînă la război am dus lupta pentru dobîndirea drepturilor politice, acuma, prin inserarea în constituţie a drepturilor noastre, va începe pentru noi o nouă luptă: lupta pentru conservarea drepturilor noastre. Înaintea noastră se deschide, aşadar, un orizont de lupte grele şi, sper, glorioase... Domnilor delegaţi...

În clipa aceasta fu întrerupt de apariţia doctorului Kern. Încet, grav, în haine negre, cu decoraţii pe piept, doctorul Kern intră, cu paşi rari, şi se opri la tribună într-o atitudine, într-adevăr, maiestuoasă:

— Domnilor, vin acuma de la palat!

— Trăiască maiestatea sa regele Ferdinand I al Romîniei ! strigă librarul Șaia Blum.

Cînd delirul lui Șaia și al reprezentanței se potoli, doctorul Kern luă iar cuvîntul:

— Domnilor, maiestatea sa regele mi-a declarat că dorește ca chestiunea evreiască să fie definitiv închisă !

— Trăiască regele !

— Din toată discuțiunea ce a urmat, s-a văzut că maiestatea sa e bine informat în chestia evreiască...

— Trăiască regele !

— ...maiestatea sa regele m-a autorizat să vă comunic aceasta !

— Trăiască regele !

— Trăiască doctorul Kern !

— Trăiască domnul Ion Viziru !

Apoi, cu același aer grav, doctorul Kern se așeză. Negriciosul de dimineață se ridică și strigă:

— Văd că unii domni de aici sînt fericiți că maiestatea sa regele e bine informat în chestia evreiască ! Dar să ne spună domnul doctor Kern: oare domnul Viziru e mai puțin bine informat? Dar Cață e mai puțin bine informat? Dar generalul Mărguleanu e mai puțin bine informat? Atunci de ce sînt pogromuri?

Șaia Blum, sufocat de indignare, urlă către negricios:

— Asta e... asta e... asta e...

Doctorul Willy, care era fericit de diversiune pentru ca succesul lui Kern să fie mototolit, sări, totuși, în ajutorul lui Blum:

— Domnilor, nu admit asemenea impietăți. Persoana maiestății sale e sfîntă ! Noi n-avem dreptul să punem la îndoială nici cuvintele, nici sentimentele maiestății sale...

— Dar cine le pune la îndoială? îi răspunse negriciosul. Maiestatea sa a declarat că e bine informat în chestia evreiască și noi îl credem !

— Destul ! strigă doctorul Willy. Să renunțăm la chestiuni personale.

Și, grăbit, se întoarse către prezidiu:

— Propun să trecem la ordinea de zi !

A trece la ordinea de zi însemna a nu mai stărui asupra audienței lui Kern la palat. Reprezentanța fu de acord. Doctorul Willy se ridică spre a-şi face mai departe expozeul politic:

— Domnilor, după cum v-am arătat, lupta noastră de abia începe. Avem de-a face cu duşmani neînduplecați, care caută să lovească pe toate căile în noi. De pildă, duşmanii noştri susțin că nu-i adevărat că la baza mişcării antisemite ar fi religia. Cum se explică atunci zecile de broşuri în care ni se prezintă talmudul ca fiind baza religiei evreieşti? Este talmudul baza religiei evreieşti?

— Dar ce are a face talmudul cu constituția? strigă un glas din fundul sălii.

Negriciosul atîta aştepta ca să se ridice:

— Domnilor delegați — zise el — pe noi ne interesează aici ce face şi ce drege guvernul, nu ce este sau ce nu este talmudul. Domnul doctor Willy, însă, ne vorbeşte de talmud. Foarte frumos că ştie atît de bine ce este talmudul. Dar mi se pare că face prea mult abuz de talmud, în loc să ne spună cine e de vină că nu mai putem ieşi în stradă, că ne vin copiii acasă însîngerați de la şcoală, că sîntem alungați de peste tot. Cine e de vină? Talmudul? Dar teoriile cu talmudul cine le răspîndeşte? Cață sau guvernul care se foloseşte numai de Cață! Ce ne interesează talmudul? Noi nu sîntem aici la o şcoală talmudică. Domnul doctor Willy să ne vorbească despre guvern...

— Domnilor, răspunse doctorul Willy, vorbiți foarte greşit. Este un întreg complex de împrejurări care favorizează succesul propagandei antisemite. Sînt Protocoalele Sionului...

— Lasă Protocoalele Sionului! se auzi din sală. Vorbeşte-ne de domnul Viziru...

— Dar nu se poate, domnilor! protestă doctorul Willy. Eu cred că nu vă poate fi indiferent tot ce se petrece în jurul vostru. Cînd sîntem acuzați de omorul ritual...

Mai multe hohote de rîs îl împiedicară să continue.

— Iaca acuma şi omorul ritual! spuse negriciosul. Noi cerem ca domnul doctor Willy să ne vorbească de

domnul Viziru, și dumnealui ne vorbește de omorul ritual. Lasă omorul ritual, domnule doctor! Vorbește-ne despre Viziru!

— Vorbește-ne despre Viziru! Vorbește-ne despre Viziru! Vorbește-ne despre Viziru!

Glasurile de protest deveneau tot mai multe. Doctorul Willy s-ar fi așteptat mai curînd să-l lovească pe doctorul Kern o congestie în poarta palatului, decît la o demonstrație atît de antileistă. Își șterse fruntea asudată, își puse batista la loc și bătu energic cu pumnul în masă:

— Domnilor, domnilor! Nu vă dați seama ce spuneți! Noi n-am venit aici să facem politică. Noi nu sîntem o organizație politică...

— Cum asta? întrebă negriciosul, cînd în sală încetară hohotele de rîs care însoțiseră cuvintele doctorului Willy. Și lupta pentru cucerirea unor drepturi politice nu este politică?

— Nu! răspunse Willy cu fermitate. Pentru că noi nu vrem să ajungem la cîrma țării, ci vrem numai să cucerim drepturile civile și politice!

— Așa? Care va să zică, dacă un muncitor luptă pentru a cuceri drepturi politice pentru toți muncitorii, aceasta nu înseamnă a face politică! Dar dacă-i așa, de ce poliția arestează și schingiuiește pe oricare muncitor prins că agită pentru drepturile politice ale celorlalți? Aș vrea să-mi spui, domnule doctor, cum ți s-ar părea dumitale un asemenea muncitor, dacă s-ar apăra în fața tribunalului cu argumentul că a face agitație pentru drepturi politice nu înseamnă a face politică, așa că el nu are nici o vină politică și nu înțelege de ce i se înscenează un proces politic?

Willy se uită speriat împrejur:

— Domnilor, nu dau voie!... Nu dau voie să se facă aici propagandă... indiferent ce fel de propagandă.

— Domnilor! strigă negriciosul. Ați văzut: doctorul Willy, ca să nu ne spună ce părere are despre domnul Viziru, ne ține aici teorii despre talmud și despre o organizație care face politică, dar nu e organizație politică. De ce face asta, numai dumnealui poate să înțeleagă, noi, însă, nu!

Obrăznicia negriciosului îl scoase din sărite pe Elly, care nu lua mai niciodată cuvîntul în public:

— Domnilor! strigă el, gîtuit de emoție și furie. Printre noi s-au strecurat agenți bolșevici, care vor să ne tulbure adunarea.... Dacă...

Negriciosul nu rămase nici acum dator cu răspunsul:

— Se poate să se fi strecurat și agenți bolșevici, cum spune dumnealui. Dar cred mai degrabă că s-au strecurat agenți de poliție care denunță pe cei care vorbesc cum nu le convine domnilor din reprezentanță.

Din pricina larmei care urmă, ședința trebui să fie suspendată. Doctorul Willy, spumegînd, îl strigă pe Bernsohn, primul lui secretar:

— Bernsohn! Vino aici!... Vezi cine e individul ăla și cum a ajuns el aici...

În două minute, Bernsohn află și-i aduse răspunsul:

— E unul Artur Körner... care a fost eliberat de la Jilava. N-are nici o delegație!

Dolfi Kraut, membru în reprezentanță și fost patron al lui Artur, auzi și se strîmbă groaznic:

— Artur Körner... A stat la Jilava în pușcărie? Am știut!... Eram sigur că din ăsta nu poate să iasă decît un pușcăriaș!

Cinci minute după ce Ionel veni la președinție, sosi și ministrul Americii, care ceruse cu o zi mai înainte să fie primit în audiență. Primul-ministru ar fi vrut să-l amîne. Era obosit și se gîndea să plece la moșie îndată. Constituția îi ceruse eforturi mai mari chiar decît războiul de reîntregire. Să dai țării tot ce pretinde, nu-i muncă ușoară! Mai cu seamă cînd memoria tatălui tău îți stă mereu trează înainte și-ți cere să nu te abați cu o iotă de la tradiție — dacă nu vrei să dărîmi acest minunat edificiu politic care se numește partidul național-liberal. De aceea nu-ți este îngăduit să șovăi un singur moment, tocmai acum cînd se votează constituția, care trebuie să fie evanghelia partidului național-liberal — deci evanghelia căreia trebuie să i se închine o țară de șaptesprezece milioane de suflete! Iată, așadar, de ce Ionel a

trăit în ultima vreme într-o încordare necontenită. Nu că ar fi fost stingherit de opoziție.

— N-am asemenea prejudecăți, zicea el nepotului său Pilaf, poet, și — ca nepot — deputat. Fiindcă, dragul meu, opoziția nu-i decît o simplă prejudecată. O superstiție... Cîtă vreme crezi în ea, există și-ți dă motive de temeri. Dar dacă ești un om luminat, dezbărat de asemenea credințe false, ea nu mai există. Pentru mine, opoziția n-a existat niciodată. Nici pentru tata. Nici pentru Vintilă, nici pentru Dinu... N-ar trebui să existe nici pentru fiu-meu, nici pentru tine.

Și Ionel a făcut o demonstrație perfect concludentă că opoziția nu-i decît o superstiție, ca oricare alta: constituția a fost votată în întregime, așa cum a vrut el — și nu Dacu sau Jugănaru. Ieri s-a pus punct și acestui capitol istoric și Ionel ar fi vrut să plece azi dimineața la Florica să se odihnească. De aceea, dorința lui Jay de a fi primit îndată, îl stingherea. Dar Jay a insistat atîta, încît a trebuit să cedeze.

Cu obrajii bucălați, cu părul negru și lins, cu mustața mică, scurtă, ministrul Americii părea un om cumsecade, îmbrăcat de duminică, după o săptămînă de muncă în comerțul lui de salamuri. Singurul lucru care-i atesta calitatea de reprezentant al Statelor Unite era hotărîrea cu care vorbea și care părea că-l impresionează din ce în ce mai mult pe Ionel, om care rareori își trăda sentimentele. Mai întîi, Jay îi vorbi despre constituție.

— Cred, domnule prim-ministru, că de aci înainte, țara dumneavoastră și-a reluat definitiv cursul normal!

— Sînt sigur, domnule ministru!

— Ne pare bine — zise Jay — că țara noastră nu și-a vărsat sîngele degeaba pentru dreptate și democrație. Morții noștri nu sînt regretați, pentru că sîngele lor a curs pe un pămînt bun și a dat roade. Președintele nostru, Harding, m-a însărcinat să vă felicit, domnule prim-ministru, cu ocazia votării constituției, pentru opera dumneavoastră democratică.

Ionel primi felicitările cu o înclinare elegantă și discretă din cap:

— Vă rog să mulțumiți din partea guvernului meu domnului președinte Harding. Sînt fericit că pot să pun

și eu umărul, cu slabele mele puteri, la ridicarea măreţului edificiu al democrației, în care să-și găsească adăpost și să se bucure întreaga omenire.

Şi aşteptă.

Jay nu-l făcu să aştepte prea mult.

— Domnule prim-ministru, zise el, sînt însărcinat să vă reamintesc de datorii...

Ionel era pregătit.

— Le vom achita negreşit!... N-am putut face nimic pînă acum! Nu ni s-au acordat credite. Fără credite nu ne putem mişca, aşa că era inevitabil să rămînem în urmă cu plăţile... Cred că acum, după ce am redat ţării liniştea şi siguranţa, vom putea obţine şi creditele de care avem nevoie.

— Nimeni nu se îndoieşte de acest lucru, răspunse Jay. Guvernul meu însă cere plata datoriilor. El nu vrea să facă nici o legătură între ce a fost şi ce va fi. Datoriile sînt prea vechi. Trebuie plătite. Am instrucţiuni severe să vă reamintesc că prelungirea datoriilor a devenit cu neputinţă.

Tonul tăios, scurt, apăsat, cu care vorbea ambasadorul, îi spunea lui Ionel mai mult decît cuvintele ce le rostea. Jay avea instrucţiuni din partea guvernului american să-l sperie. Ionel înţelegea că plata datoriilor nu-i decît un pretext. Scopul urmărit de americani mergea mult mai departe. Şi Ionel îl ştia. Îl ştia încă de la conferinţa de pace de la Paris.

Şi Ionel se trezi, fără să vrea, întrebîndu-l pe Jay, pe un ton care depăşea întrucîtva regulile bunei cuviinţe diplomatice.

— În definitiv, ce vrea guvernul dumneavoastră?

Dar Jay, în loc să se supere, era încîntat că primul-ministru pune chestiunea pe şleau, atît de brutal, fără nici un fel de înconjur. Îi plăcea să aibă de-a face cu cineva care nu-şi pierde vremea în teorii.

— Iată ce vrea! răspunse Jay. Guvernul american nu-i mulţumit de legea minelor pe care aţi introdus-o în constituţie.

Era de aşteptat. Naţionalizarea subsolului romînesc nu putea conveni americanilor. Pierdeau accesul la petrolul romînesc — pentru care se luptau toate marile

puteri europene. Petrolul romînesc trebuia să le revină lor.

Dar Ionel era de altă părere. Petrolul romînesc trebuie să revină în întregime partidului național-liberal.

— Domnule ministru — răspunse el lui Jay — regretăm că nu vă putem satisface. Înțelegem să exploatăm singuri petrolul, cu mijloacele noastre naționale, romînești. Cunoașteți, desigur, principiul după care ne conducem: «Prin noi înșine». Sîntem o țară independentă și înțelegem să rămînem independenți...

— De acord! făcu Jay, amabil. Asta înțelege și guvernul nostru: să nu se atingă de independența dumneavoastră... Dar veți recunoaște că una este independența dumneavoastră... și alta sînt obligațiile de a vă achita datoriile. Și noi nu vă cerem decît atît: să ne achitați datoriile.

Era atît de furios Ionel pe guvernul american, încît ar fi fost în stare să facă și nebunia aceasta: să plătească datoriile. Dar de unde să ia bani? De la francezi? Francezii nu-i dau nici un ban. N-au încredcre în el. Englezii? La fel. Și Jay, care rămîne intransigent pe poziții! Guvernul său l-a însărcinat, desigur, să nu plece de aici cu mîinile goale. Ionel își dădea seama că situația e gravă. Să plătească datoriile — nu poate. Să cedeze americanilor — iar nu poate! Mai întîi, pentru că s-ar supăra cei mai buni aliați ai săi și ai americanilor: englezii și francezii; și în al doilea rînd, fiindcă ar pierde din mînă cea mai puternică și mai rentabilă speranță a prietenilor săi: petrolul, care trebuie să fie însăși baza puterii partidului său în noile condiții politice din țară.

— Și dacă nu putem plăti datoriile? îl întrebă el pe Jay.

Spontan, Jay făcu un gest cu mii de înțelesuri — care toate se puteau rezuma la unul: America va aviza.

Enervat, Ionel se ridică:

— Domnule ministru, vă autoriz să comunicați guvernului dumneavoastră că, dacă vrea, poate trata oricînd cu altcineva chestiunea aceasta.

Americanul exclamă mirat:

— Cum? Demisia?...

— Da! făcu Ionel hotărît. Vă ofer demisia. Tratați cu cine credeți dumneavoastră. Eu mă dau în lături. Eu nu voi subscrie niciodată la înstrăinarea petrolului nostru.

Jay rîse sincer:

— O, domnule prim-ministru, mă iertați, dar nimeni nu v-ar fi crezut atît de sentimental... Prea întoarceți lucrurile în tragic. S-a luat și asta în considerație. Guvernul nostru s-a întrebat cu cine să vă înlocuiască. Dar n-a găsit pe nimeni. Dacă ar fi fost conservatorii un partid, mai mergea, dar azi n-avem pe nimeni...

Și rîse iar:

— Afară doar dacă ne dați dumneavoastră pe cineva! Mă rog! Dacă e simplă chestie de demnitate personală, puteți numi pe cine credeți că ar fi dispus să-și ia... să-și ia... ca să zic așa, asupra sa această rușine...

Ionel îl privi pe Jay drept în ochi și-i spuse:

— Domnule ministru, îmi placeți mult. Nu vă ascundeți după deget! Să vorbim deci cu cărțile pe masă!

— Exact! Asta și vreau!

Și vorbiră pe șleau. Discuția dură trei ore. După ce toate problemele spinoase fură înlăturate, Jay spuse:

— În concluzie, așadar, domnule prim-ministru, constituția trebuie completată cu o lege a minelor mult mai largă... care să îngăduie o participare a capitalului străin.

— De acord.

— Veți trece în lege că statul are dreptul să concesioneze exploatarea petrolului, aceluia pe care el îl va socoti că «întrunește condițiile de capacitate tehnică și financiară»...

— De acord!...

— Și să-l convingeți pe domnul Vintilă să nu se opună!

— Îl voi convinge! Să n-aveți nici o grijă!

— Perfect!... Restul e chestiune de detaliu. Pentru asta vor veni aici experții noștri și vor trata.

Își strînseră mîna și se despărțiră ca doi vechi și buni prieteni.

Peste o oră, Ionel era la rege.

— Sire ! zise el. Este bine pentru sănătatea maiestăţii voastre şi pentru ţară să faceţi o călătorie în Occident.

Regele se miră.

— De ce?

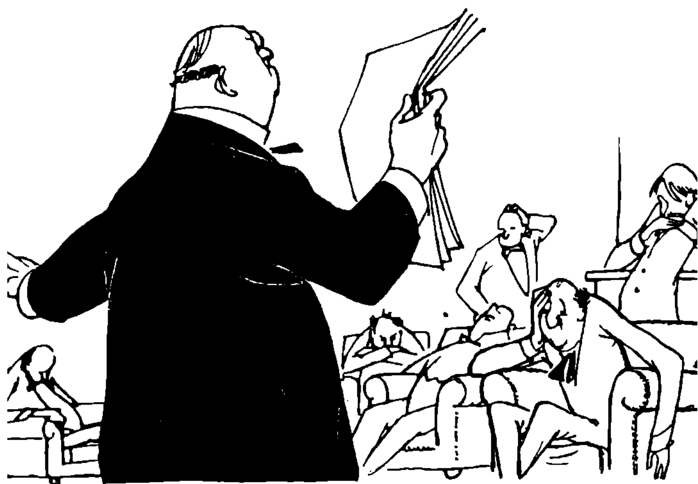
Ionel îi povesti discuţia cu ministrul Americii, inclusiv incidentul cu demisia.

— Sire, va trebui să plătim neapărat datoriile. Americanii nu au de gînd să ne lase în pace. Dar, înainte de a ne da legaţi pe mîna lor, ar trebui să mai facem o încercare pe lîngă financiarii francezi şi englezi. Poate vor vrea să ne ajute. În tot cazul, e bine să-i avem şi pe ei. Un singur creditor... şi mai ales unul ca Statele Unite... nu ne convine. Prefer să fie mai mulţi.

Ferdinand, iniţiat în această teorie a avantajului pe care-l prezintă pentru un datornic mai mulţi creditori, nu se opuse:

— Bine ! Să plec ! Dar ce spune regina?

— Vin de la maiestatea sa ! Maiestatea sa vă va însoţi.

X

Niciodată bancherul Cristofor Kerbală nu s-a simțit atît de tulburat ca acum. Terminase piesa la care scria de cîteva luni și chemase un număr de scriitori și gazetari să le-o citească. Lectura se va face joi dupăamiază în bilbiotecă. Odaie spațioasă, cu ferestre largi prin care se revarsă lumină din belșug, cu fotolii moi, în care oaspeții să stea confortabil, în timp ce el, la birou, va citi. Cercetă, minuțios, cu febrilitatea unui elev sîrguitor în ajunul examenului, topografia încăperii, o rugă pe soția sa, doamna Rudmila Kerbală, să se așeze în unul din fotolii și se apucă să citească prima scenă din dramă, ca să vadă ce efect ar putea face asupra auditorilor.

— Se aude bine? întrebă el, îngrijorat, cînd isprăvi.
— Excelent! răspunse doamna Rudmila.
— Dicţiunea e bună?
— Ideală!
Cristofor se ridică mulţumit. Proba ieşise bine.
— Ce le servim? întrebă doamna Rudmila.
Iată o problemă pe care Cristofor o scăpase un moment din vedere: ce vor servi musafirilor. Piesa avea trei acte. Lectura va ţine cel puţin două ore. Dar e practic să citească două ore fără întrerupere? De loc! Nu pentru că ar fi obositor pentru el. La el nici nu se gîndeşte. Ci pentru ceilalţi. Oricît de mult le-ar putea place lucrarea — dar să le ceri să stea două ore, nemişcaţi şi atenţi, să te asculte, este excesiv. Deci, trebuie pauză. Sau — şi mai bine — după fiecare act cîte o pauză. Şi ce să le dea în pauzele acestea?
— După actul întîi să le dăm cafele! fu de părere doamna Rudmila.
— Şi după actul al doilea?
— Prăjituri!
— Dar după actul al treilea?
Doamna Rudmila nu mai putu să răspundă. Pentru că aici era toată chestiunea: după actul al treilea nu le mai poţi da nimic. Ce să le dai? Şpriţuri? Gustări? După cafele şi prăjituri?
— Să le dăm în acest caz şpriţuri şi gustări după actul întîi! opină doamna Rudmila.
— Nu merge! respinse Cristofor categoric propunerea. Ei vor fi aici la cinci. Să zicem că termin primul act la cinci şi jumătate... la şase... cum să le dai gustări la ora şase, cînd oamenii de-abia au mîncat!
Dezolată, doamna Rudmila se dădu bătută, dar peste două minute tot ea veni cu soluţia:
— Cristofor dragă, ce ar fi să nu-i chemi ziua, ci seara? Seara le dăm o masă ca lumea şi după masă, la cafea, le citeşti.
— Bun!
Şi rămase hotărît: seara.
— Luăm masa la nouă! îşi informă el amicii. Dar să veniţi mai devreme. Mai schimbăm cîte o vorbă pînă atunci. O să-mi facă plăcere.

Invitații, ca să-i facă plăcere, începură să sosească de pe la șapte.

Primul care se ivi fu poetul Adrian Meridian, fost soldat viteaz al școlii simboliste pînă la războiul de întregire — și trecut după încheierea păcii, fără condiții, la dadaiști.

— Dadaismul e arta viitorului! proclama el peste tot.

— Dar de ce n-o spui asta în limba dadaistă? îl necăjea Tătăroiu...

— Hai s... ! îi răspundea cu dispreț, în mod regulat, Meridian.

Tătăroiu rîdea:

— Vezi? Ca să mă faci să înțeleg ideile tale, tot la stilul clasic turcesc ești silit să recurgi!

În literatură, Adrian Meridian — pe numele lui adevărat Mircea Troacă — avea o situație destul de bună: era prieten cu Cristofor Kerbală. Prietenia aceasta însă nu era întîmplătoare, ci era întemeiată pe o sinceră, pe o caldă, pe o neprecupețită simpatie care-l lega pe Kerbală de Valentina. Or, într-o zi, Valentina i-a spus lui Cristofor:

— Forică dragă, am un văr, un băiat foarte drăguț, dar ghinionist al naibii. Fă ceva pentru el.

— Trimite-l la mine!

Și l-a trimis.

De atunci, Adrian trăia pe picior larg de pe urma poeziei dadaiste — și venea la Cristofor ca acasă la el.

N-apucă Adrian să intre bine pe ușă, că sosi și nuvelistul Rică Precup. Precup fusese pe front la un serviciu de manutanță — și după încheierea păcii începu să-și publice impresiile pe la diferite gazete, printre care se număra și ziarul *Trăiască România Mare*, unde era prim-redactor romancierul Ionescu-Ciurcheni. Într-o zi, Adrian Meridian îi spuse:

— Tinere Precup, schițele dumitale de război cu toate că nu sînt dadaiste îmi plac foarte mult. Dar nu prea văd să-ți renteze!... Ori mă-nșel?

Cuvintele lui Meridian îl ciupeau la inimă pe Rică Precup. Singurul lui venit serios de scriitor era leafa de hingher, pentru care tremura la fiecare 1 și 15 ale lunii. Și numai ăl-de-sus știa cît a alergat pînă a obținut

o carte de vizită către generalul Sarmală care l-a primit, ce e drept, foarte frumos:

— O duci prost?

— Prost de tot, domnule ministru!

— Da' ce meserie ai?

— Scriitor.

— Scriitor... la ce?

— Scriu nuvele... Vreau să scriu și romane!

— Romane! Aha! D-alea groase! Bravo, băiete! Eu, să mă tai, n-aș putea să scriu o bazaconie ca asta!... Bine! O să te recomand lu dom' primar să-ți găsească ceva!

Primarul era om subțire.

— Îmi pare bine — îi zise el lui Precup — că tînăra noastră generație dă talente atît de frumoase. Trebuie să te ajutăm neapărat. Avem o slujbă de șef la ecarisaj.

Precup nu știa ce înseamnă ecarisaj.

— Ecarisaj?

Dar primarul, hotărît să-l ajute, îl ajută:

— Da! adică la hingheri. La prins cîini.

Precup se făcu mic cît un purice.

— Domnule primar, bîlbîi el, speriat. Dar nu mă pricep!

Primarul rîse cu bunătate:

— Vai, ce copil ești! Dar nici nu trebuie. Vei primi numai leafa. În fiece zi-ntîi și cincisprezece te înființezi aici și-ți primești suma. Încolo, ești liber! Doar ești scriitor. Și noi, liberalii, înțelegem să sprijinim pe scriitori.

Precup răsuflă ușurat:

— Vă mulțumesc! Vă mulțumesc! făcu el, plin de recunoștință. O să vă rămîn recunoscător toată viața.

De atunci, Precup era șef de hingheri, dar îi ieșeau ochii din cap pînă vedea leafa.

— Mai mult mă costă pingelele! răspunse el, cu un zîmbet trist, lui Adrian Meridian.

— Asta se vede, domnule Precup! rîse Adrian. Și-i păcat!... Am o idee: să te recomand lui Kerbală! Țărăniștii au nevoie de băieți de talent.

Puţin după Precup, îşi făcu apariţia în casa lui Kerbală scriitorul Filip Căpraru.

Căpraru era bîrlădean. Pînă în ziua în care a început să scrie, îl chema Leibovici, iar din ziua în care a început să scrie, viaţa lui a fost un adevărat infern literar fără sfîrşit. Evreu nu voia să fie, romîn nu era lăsat să fie, aşa că tocul lui nu ştia încotro s-o apuce. Ca să nu fie silit să ia o atitudine politică bine definită, care ar fi implicat riscul de a i se indentifica originea, a încercat să se ţină în limitele stricte ale literaturii, iar pentru ca nici în literatură să nu i se simtă originea, s-a aruncat cu trup şi suflet în balta tulbure a artei pentru artă şi a început să scrie poezii simboliste. Era vremea simbolismului şi nimic nu-l împiedica să fie ceea ce erau şi atîţia alţii, fără a fi bîrlădeni de origine. Dar simbolismul era o şcoală literară foarte ciudată: cerea să exprimi în versuri secrete legătura dintre sufletul nostru şi lucrurile care ne înconjoară. Lucrul era cu putinţă o zi, două, trei — nu însă mai mult, pentru că, în definitiv, cîte zile poate exprima un om secrete în versuri, fără să bage o bucăţică de pîine în gură? Astfel că toţi poeţii simbolişti sfîrşeau la fel: se însurau şi se apucau de altceva. Filip nu se putu opune acestei legi a naturii: se însură cu o brăileancă de familie şi începu să exercite proza — şi anume proza lirică, preparată cu un discret condiment erotic, pentru că literatura erotică era foarte cerută pe piaţă. Scrise nuvele, scrise romane, scrise piese, în care trata cu mult curaj problema amorului — dar unde era mereu urmărit de teama de a nu i se descoperi originea lui bîrlădeană. În acest stadiu se găsea evoluţia literară a tînărului Filip, cînd izbucni războiul. Pe front, Filip îşi cîştigă tresa de caporal şi se întoarse complet răsturnat: adică fierbînd de dorinţa de a lupta pentru dreptate şi libertate. Astfel că, de îndată ce-şi dezbrăcă haina militară, se despărţi de nevastă-sa, brăileanca, se căsători cu o dactilografă şi a doua zi după cununie făcu ceea ce nimeni nu s-ar fi putu aştepta de la el: deveni socialist. Dar nu ţinu mult. După unul sau două articole publicate în *Socialismul*, un bun amic — evident scriitor — îl denunţa în coloanele *Viitorului* ca fiind agent bolşevic şi-i dădea adevăratul său nume: Leibovici.

Căpraru se simţi definitiv pierdut, şi poate, din desperare, s-ar fi făcut ţărănist, dacă în ultima clipă nu s-ar fi ivit îngerul salvator în însăşi pielea amicului de la *Viitorul:*

— Căprarule, fă-te liberal şi ţi-a pus Dumnezeu mîna-n cap!

Şi-n cîteva cuvinte, Filip află despre ce este vorba: Ion Ion Viziru a pus ochii pe ziarul democratic *Triumful*, care a devenit prea popular în ultima vreme. *Triumful* trebuie desfiinţat cît mai degrabă. Ionel l-ar putea suprima pur şi simplu, dar e prea democrat spre a comite un asemenea abuz. Aşa că Ionel s-a oprit asupra unei soluţii mult mai apropiate de spiritul democratic al vremii: să cumpere gazeta şi s-o facă atît de proastă, încît să nu mai pună nimeni mîna pe ea. Prima parte a operaţiei a şi fost efectuată: gazeta a devenit liberală. Urma acum partea a doua: asasinarea *Triumfului*. Pentru o asemenea treabă, Ionel nu se putea folosi de redactorii *Triumfului*. Nu erau buni. Erau prea gazetari. Lui Ionel îi trebuiau simbolişti. De asta s-a şi gîndit amicul la Filip.

— Căpraru e bun! a spus el celor de la *Viitorul*. Băiat de încredere!

Şi l-a înjurat în *Viitorul*, pentru ca Filip să simtă puterea partidului naţional liberal.

— Accepţi?

Asta i-ar mai fi lipsit lui Filip: să nu accepte. Acceptă, puse umărul la înmormîntarea *Triumfului* — şi liberalii, drept recunoştinţă, îl numiră arhivar la primărie şi-l ajutară să intre la ziarul *Îndreptarea*. Acum, Căpraru înjura pe liberali, din ordinul liberalilor, în foaia lui Neaţă, în care din cînd în cînd publica foiletoane de critică dramatică şi literară, ceea ce-i dădea calitatea să fie invitat la recepţia de astă-seară din casa lui Cristofor Kerbală.

După Căpraru, sosiră îndată şi romancierul Ionescu-Ciurcheni, Mărunţelu şi Leahu.

Cristofor, mai tînăr şi mai proaspăt ca întotdeauna, primea pe fiecare musafir în parte, cu cîte un cuvînt amabil şi cu cîte un zîmbet amical.

Conversaţia, care pînă acum lîncezea, se animă. Mărunţelu venea de la Cameră, unde Muică, ministrul de externe, a făcut nişte declaraţii senzaţionale:

— Sen-za-ţi-o-na-le! repetă Mărunţelu, aprins. Ca să vedeţi ce lipsiţi de scrupule sînt aceşti liberali. De ani de zile duc campanie contra lui Sorcoveanu pentru simpatiile lui filogermane. Şi acum, poftim! Să vină un ministru de-al lor şi să declare pe şleau în faţa întregii ţări: « Da, campania pe care am dus-o împotriva lui Sorcoveanu pentru că ar fi rămas în teritoriul ocupat de nemţi e mincinoasă. Sorcoveanu nu este un trădător, Sorcoveanu şi-a făcut în neutralitate propaganda filogermană din Ardeal şi a rămas cu nemţii în teritoriul ocupat, numai din ordinul nostru, al liberalilor, pentru a apăra interesele superioare ale ţării!»...

— Extraordinar! făcu Cristofor.

Se întrerupse, pentru că apăru tînăra şi frumoasa actriţă Zina Zinaida, însoţită de Mihail Teianu. Toţi se ridicară să salute pe noii sosiţi. Zina Zinaida nu era numai o tînără şi frumoasă actriţă, dar avea şi o foarte caldă primire la Ministerul de Finanţe, unde de altfel îl şi cunoscuse pe Mihail Teianu, acum doi ani, cînd acesta era subsecretar la Finanţe, sub regimul lui Neaţă. Între Zina Zinaida şi Teianu se legase de atunci o sinceră prietenie din care cultura romînă ieşi îmbogăţită cu un mic, dar cochet teatru de artă unde se jucau toate piesele bulevardiere pariziene: teatrul « Carmen Sylva». Mihail Teianu investise în această întreprindere nu numai admiraţia sa necondiţionată pentru frumoasa artistă, dar şi un capital respectabil, agonisit, în grele sudori, în scurta lui trecere pe la Finanţe. Mihail Teianu era tînăr, era orator de talent, era plin de voinţa de a cucerí locul ce i se cuvine în ţara aceasta — şi-şi asigurase relaţii tainice cu Carol, căruia-i dădea sfaturi economice şi financiare de o mare importanţă pentru bugetul prinţului moştenitor. Legăturile acestea cu Carol îl asigurau lui Teianu, în casa lui Cristofor, o prietenie excepţională pe care el o primea cu un aer degajat, firesc, fără a părea uimit, dar şi fără a arăta o indiferenţă nedelicată. Era bine crescut — şi ştia să se arate sensibil la toate atenţiile. Chiar şi pentru vizita de astă-seară,

Mihail Teianu dăduse doamnei Rudmila Kerbalà multe palpitații și multă bătaie de cap. Doamna Rudmila nu era sigură că Mihail va veni. Îl mai avusese la masă o dată, acum trei luni, cînd Mihail trebuia să-i comunice lui Cristofor unele informații cu privire la niște terenuri pe care Carol ar vrea să le aibă. Cristofor n-o prevenise din timp. Și ea făcuse pregătirile în panică. Îi trebuia o veselă nouă. Cea pe care o avea n-o putea mulțumi. Pe un prieten al prințului poți să-l primești cu farfurii întrebuințate? Și alergă într-un suflet pînă în oraș, unde colindă pe la toate magazinele de porțelanuri, ca să găsească ce-i trebuie. În sfîrșit, găsi un servici japonez de douăzeci și patru de persoane.

— Doamnă, spusese apoi Teianu la masă, admirînd farfuria din care mînca. Fiecare piesă este un adevărat obiect de artă.

Flatată, doamna Rudmila, imediat ce Cristofor și Mihail trecuseră în birou, poruncise bucătăresei și șoferului să împacheteze tot serviciul japonez de douăzeci și patru de persoane și să-l ducă afară, la mașina domnului Teianu.

În sfîrșit, Teianu a venit și-n astă-seară spre marea mulțumire a doamnei Rudmila:

— Domnule Teianu, domnule Teianu, ești așa de scump la vedere!

— Scump dar face! își îngădui Măruntelu, care era prieten de școală cu Teianu și care-l invidia pentru cariera lui politică vertiginoasă.

— A, tu ești, Măruntelule? îi zise Mihail, cu o mică, subtilă nuanță de dispreț. Mă întreb cine poate să spună o asemenea drăgălășenie de spirit!

Cristofor, ca să evite o scenă care ar fi putut să-i strice seara, interveni cu o diversiune:

— Cum îți place, domnule Teianu, interpelarea de ieri a lui Bagradian? A fost tare!

— A fost cum trebuie să fie oricare om cinstit! răspunse Teianu sentențios.

— Dar ce a spus Bagradian? întrebă Leahu. Am avut de scris și de două zile n-am mai citit o gazetă.

Cristofor îl lămuri:

— Exportul de piei este interzis. Armata are nevoie de piei pentru bocanci. Și Bagradian a adus dovezi că

domnul Alecu Constantinescu ar fi pus misiți care să propună să se exporte piei, spre a fi prelucrate în străinătate și readuse în țară.

— Și ce a cerut Bagradian? întrebă Leahu.

— El zice că dacă s-au dat totuși permise, trebuia să se dea crescătorilor de animale, sau fabricanților, nu unor samsari necunoscuți. Și a venit cu o listă în cap cu fratele lui Trișcă. Trișcă a sărit: « N-am nici o legătură cu frate-mcu. Frate-meu a fost țărănist !»... Și i-a răspuns Bratu: « Fost țărănist, e bine spus ! Dar a trecut la voi, liberalii. Și tocmai, ca să treacă, i-ați dat un permis de patruzeci și cinci de mii de piei»...

— Patruzeci și cinci de mii de piei? se miră Leahu. E ceva !

— Nu-i așa? zise Teianu. Patruzeci și cinci de mii de piei e ceva. Și Bagradian se supără. La urma urmei, de ce s-ar supăra, cînd și asta este o metodă de a pune în valoare bunurile statului !

Toți rîseră amabil la gluma prietenului lui Carol. « Punerea în valoare a bunurilor statului» era cea mai nouă formulă a doctrinei liberale pentru îmbogățirea rapidă și fără riscuri a celor mai aleși fii ai neamului. Inițiator era Tancred Predescu. Tancred ajunsese în ultima vreme la popularitatea și bogăția conului Alecu — și ca o replică în circuitul afacerilor național-liberale. Conu Alecu era eroul afacerilor agrare — în timp ce Tancred era eroul afacerilor industriale. Afacerile agrare au apus. Casa rurală, băncile rurale au dispărut. Exproprierea, bună, rea a lovit totuși într-o anumită măsură marea proprietate. Afacerile cu împroprietărirea deveneau din ce în ce mai slabe. În schimb, prin forța împrejurărilor, vrînd-nevrînd, liberalii trebuiau să se adapteze la ideea industrializării. Industrializarea era destinată să înlocuiască afacerile agricole. Și printre atîtea alta formule liberalii s-au oprit și la formula aceasta e « punerii în valoare a bunurilor statului». Așa cum, în urmă cu ani, liberalii au pus în valoare moșiile statului, arendîndu-le pe o nimica toată partizanilor lor, care s-au trezit în scurt timp mari moșieri, azi se luptau să declare drept « bunuri ale statului» o serie de între-

prinderi existente — sau să pună în exploatare o serie de bogății care aparțin statului, acordînd concesii — ca și petrolul — membrilor partidului național-liberal. Pe baza legii, statul, adică Vintilă, chema cîțiva romîni, firește, romîni de încredere, adică membri ai partidului liberal, cărora le zicea:

— Veți constitui o societate anonimă romînă pentru exploatarea petrolului!

— Dar n-avem bani!

— Vouă nu vă cere nimeni parale! Legea spune, de pildă, că statul, adică noi, liberalii, avem dreptul să concesionăm exploatarea energiei electrice aceluia care va dovedi că are o capacitate tehnică și financiară mai mare. Aseară am hotărît cu Ionel că voi aveți această capacitate. Veți constitui deci, îndată, societatea care trebuie să fie romînească, fiindcă noi sîntem romîni — romîni adevărați — dar veți încheia în același timp un contract de locațiune cu concernul internațional Brown Bovery care va veni cu banii și care pentru asta își va lua atît și atît!

Și fiecare își ia atît și atît din această minunată naționalizare cu bani străini, în care peste tot sînt oamenii lui Ionel. Nu-i societate romînească din bani străini să nu fie în consiliu romîni liberali. La societatea pentru întreprinderile electrice «Șorecani» din Cluj, la «Creditul Minier», la «Stela Romînă», la «Reșița», la atîtea și atîtea altele, băncile liberale participă fățiș alături de o «Dresdner Bank», de o «Banque Belge pour l'Etranger», de o «Bank of Roumania», de o «Banca Comercială Italiană», de o «Banca Anglo-Romînă», «Franco-Romînă», «Elvețiană și Romînă» care sînt cointeresate în sute de întreprinderi industriale, cu consilii de administrație romînești, dar cu conducere străină. Și din toate este rezervat ceva maiestății sale!

— Și Porcu ce-a zis? întrebă Leahu.

— Porcu, săracu, a avut o zi rea! răspunse Măruntelu. Pesemne că a făcut cine știe ce poznă care l-a supărat pe Ionel — că s-a ridicat chiar Dumău... auzi!... Dumău, un liberal, și a strigat că Porcu a nesocotit legea agrară și că deși legea e categorică, a scos de sub expropriere pe absenteiști, care trebuiau

expropriaţi în întregime. Apoi a sărit Mihăiescu, independentul, şi a strigat că Porcu a procedat ca şi Vintilă şi că şi-a trecut moşia din judeţul Bacău, care era de deal, în regiune de şes ca să-şi salveze pădurile — şi că din pricina lui a trebuit să se acorde acelaşi regim tuturor moşierilor din judeţ. A sărit apoi şi Jugănaru şi a strigat că conu Alecu n-a expropriat moşia contelui ungur Mikeş, pentru că e copărtaş cu el într-o afacere de păduri...

Pînă şi Adrian Meridian, dadaistul, care părea că se ocupă numai cu probleme în care dada are să-şi spună un cuvînt, fu cucerit de veselia admirativă a celorlalţi:

— Nemaipomenit!

Cuvîntul atrase asupra lui atenţia lui Mărunţelu, care-i zise:

— Uite-l! Vorbeşte ca un om, nu ca un dădăcit! Spune-mi, Meridiane dragă, cum se cheamă Porcu în dada...

— În dada nu există cuvîntul «porc», pentru că la dadaişti nu există porci! zise, demn, Meridian.

— Ia mai lasă-l în pace! zise Leahu, rîzînd, lui Mărunţelu. Şi conu Alecu a înghiţit?

— Conu Alecu se uita ca un copil care ascultă o poveste frumoasă în care el n-are nici un amestec. În schimb, Vintilă a fost colosal. Vintilă s-a ridicat şi a spus: « Domnul Alecu va intra în istorie, pentru faptele de la Iaşi!»

— Ce fapte? întrebă doamna Rudmila Kerbalà.

— L-a ţinut Ghiolman în puşcărie o lună de zile! Este un erou!

Cristofor asculta şi inima-i creştea de plăcere. Domnea o voioşie cu adevărat intelectuală, care prevestea o seară plăcută. Cristofor se uita la aceşti cinstiţi slujitori ai scrisului şi se felicita că a rezistat ispitei de a invita cîţiva prieteni industriaşi şi bancheri. Ar fi făcut o mare greşeală, deoarece ar fi fost obligat să discute cu ei numai despre afaceri şi iar despre afaceri. Pe cînd cu oaspeţii pe care-i are acuma se smulge din atmosfera afacerilor, de care-i este silă pînă peste cap, şi se trans-

pune în lumea pură a artelor. Iată-l şi pe poetul Miaulescu, celebru pentru ultima lui poezie:

De ce eu
cînd ai intrat
în parc
ai ieşit
tu
cînd
am
intrat
eu
în parc!

Şi pe pictorul Cristea, consacrat definitiv ca un mare talent pentru decorurile sale cubiste din *Shylock*, şi pe marele regizor Damian, şi pe criticul Manole, care semnează « Nerone» în ziarul independent *Pămînt nou*... şi alţii şi alţii... Toţi artişti, toţi posesorii unei averi pe care o poartă cu ei, aici, în tigvă, în creier, nu în acea infamă casă de fier care-l robeşte şi-l umileşte pe om. Ah! Cît îi invidiază el pe aceşti oameni ai artei! Fiecare dintre ei e mai fericit decît el, pentru că fiecare dintre ei trăieşte din scrisul lui, nu din afaceri. Cît ar da să-şi poată agonisi şi el existenţa din această nobilă artă a scrisului! Cum ar strînge la piept, cu emoţie, primul ban pe care l-ar primi pentru munca lui literară!... Trebuie să fie o senzaţie dumnezeiască... dumnezeiască!... senzaţia pe care ţi-o dă banul cîştigat nu din speculaţia de bursă, ci din cea a cuvîntului scris!... Aşa-şi zicea Cristofor, care, în ciuda tristei sale constatări că el încă nu e recunoscut ca scriitor, se simţea fericit ca în propria sa familie, în lumea aceasta de artişti. Cum i-a putut trece prin minte să cheme nişte bancheri printre aceşti preoţi ai artei? Banchcrii la bancă... artiştii în artă! Fiecare la locul lui potrivit. Bancherii sînt nişte oameni răi, proşti şi ignoranţi. Cristofor nu-i poate suferi pentru totala lor lipsă de sensibilitate şi de ideal. Oamenii aceştia nu ştiu nimic, nu citesc nimic, nu sînt preocupaţi de nimic, decît de afaceri, şi afaceri, şi afaceri!

— Masa e servită ! auzi el, ca prin vis.

Şi ca prin vis, fără să-şi dea seama cum, trecu laolaltă cu ceilalţi în sufragerie. Dar cum se aşeză la masă, Cristofor se trezi. Inima începu să-i bată — şi ochii să urmărească atent mimica oaspeţilor săi. Le pregătise o surpriză. Şi acum aştepta efectul!... A, uite-l pe Miaulescu într-o situaţie comică. A ridicat şerveţelul şi a rămas cu mîna suspendată în aer: sub şerveţel stătea, cuminte, un port-ţigaret în aur, cu gingaşe incrustaţii în mici diamante. Nedumerit, Miaulescu îşi purta privirea în jurul mesei — şi cu aerul cinstit al unui copil care a găsit ceva pe jos, îi spuse lui Cristofor:

— Uite peste ce am dat ! Al cui e?

Dar Cristofor nu mai trebui să răspundă, pentru că între timp şi ceilalţi musafiri îşi ridicaseră şerveţelul şi dăduseră, fiecare, peste cîte un obiect în aur: un ceasornic, un stilou, un *coupe-papier*, un semn de carte. Nimeni n-a fost uitat. Şi, spontan, izbucniră exclamaţiile de uimire, de admiraţie, de gratitudine:

— Ooo ! Extraordinar ! Ce atenţie ! Ce gust ! Ce rafinament !...

Deodată, însă, toţi tăcură. Cristofor care, prin profesia lui, se pricepea să citească în sufletele oamenilor, începu să fie îngrijorat. Se pare că a greşit. Şi lui, care se laudă că e psiholog, nu-i era îngăduit acest lucru. Musafirii, după ce se reculeseră din prima surpriză, începură, fiecare în parte, să se uite pieziş la vecin — şi să se întunece. Cristofor se îngrozi. Seara era compromisă. Musafirii sînt nu numai nemulţumiţi, dar se şi socot insultaţi. Fiecare crede că celălalt a căpătat un dar mai de preţ decît el. Cristofor îşi muşcă buzele pînă la sînge. Ce l-a făcut pe el, om cu experienţă, să asculte de sfatul Rudmilei şi să ia obiecte variate, în loc să fi făcut ceea ce a vrut el din primul moment: să ofere tuturor cîte un port-ţigaret în aur cu briliante? Nu ştia el oare că aici are de-a face cu oameni sensibili... scriitori, artişti, regizori de teatru — cu care trebuie să umbli cu foarte multă atenţie, fiindcă orice îi supără? Sufletul lor doar nu e la fel cu al oricărui muritor de rînd. Are compartimente cu totul necunoscute, insondabile, inaccesibile înţelegerii muritorilor de rînd. Un

suflet de artist, ce vrei!... Un suflet care vede ce nu vede nimeni, simte ce nu simte nimeni, crede ce nu crede nimeni!... Şi asemenea suflete să calce el în picioare — şi tocmai într-o seară atît de hotărîtoare pentru cariera sa de autor dramatic!

Cel mai încruntat dintre toţi părea romancierul Ionescu-Ciurcheni. Dar avea şi de ce! Lui îi picase un *coupe-papier*. De ce lui un *coupe-papier* şi lui Nerone un ceasornic! Dar cine este Nerone? Ce a scris Nerone? Nişte porcării de ţi se face greaţă numai cît te uiţi la ele! Se poate? Auzi, domnule! Lui un *coupe-papier* şi lui Nerone un ceasornic dc aur!

Gîndurile lui Ionescu Ciurcheni ar fi mers poate pînă la crimă, dacă nu ar fi întîlnit în acea clipă ochii jalnici ai lui Cristofor. Impresionat, Ionescu Ciurcheni, cuprins subit de bună dispoziţie, zise:

— Doamnelor şi domnilor! Şi acum să închidem ochii asupra acestor lucruri pămînteşti şi să ne adîncim în cele sfinte!

Şi punîndu-şi cadoul în buzunar, înşfăcă păhărelul de ţuică:

— În sănătatea celei mai distinse gazde din capitala Romîniei Mari!

Cristofor îşi recăpătase aerul senin şi fericit de adineauri. Ionescu-Ciurcheni a salvat situaţia. Va trebui să facă neapărat ceva pentru el.

Masa decurse în cele mai satisfăcătoare condiţii. Subiecte de discuţii erau multe şi variate. În special, acele în jurul ultimelor producţii literare de succes — în fruntea cărora se înscria romanul *Tahamanoyomagonia*. *Tahamanoyomagonia* era povestea unui tragic amor dintre un ofiţer de marină englez şi o prea frumoasă indiană din Bombay. Autorul acestei lucrări era un tînăr, Zamfir Vasilescu, care-şi afirmase talentul încă în urmă cu doi ani, printr-un alt roman: *Opt pe nouă* — tot o splendidă poveste de dragoste, dar nu tragică, ci fericită, între un filozof chilian şi o tînără din înalta aristocraţie australiană. Părerea lui Leahu era categorică:

— Vasilescu este un mare scriitor şi ne va da opere demne de tradiţia noastră culturală.

Lui Precup nu-i plăcea acest Leahu. Era un individ antipatic şi un dobitoc. Auzi, mata ! Zamfir mare scriitor !

— Vasilescu, zise Precup, are talent. Nici vorbă ! Dar mi se pare că romanul ăsta din urmă e mai slab decît celălalt ! Nu crezi, domnule Leahu?

— Dimpotrivă ! susţinu Leahu. E mult mai puternic. Caracterele sînt perfect conturate. Intriga... dialogurile...

Ionescu-Ciurcheni se alătură lui Precup:

— Mofturi ! zise el.

Şi discuţia în jurul lui Vasilescu se încinse, în timp ce Adrian Meridian îi spunea, curtenitor, Zinaidei:

— Sînteţi prea tînără să vă cred de atîta vreme în teatru !

— Ba da ! protestă Zina cu cochetărie. Am jucat încă acum doi ani rolul femeii de încredere a unei contese.

Şi apăsă cu atîta căldură pe ultimele cuvinte, încît Adrian Meridian, pătruns de onestitatea acestei artiste căreia i s-a putut încredinţa încă acum doi ani un asemenea rol, zise:

— Regret că nu v-am văzut !

Dar Zina se şi întorsese către Damian, regizorul:

— Şi ce pui în scenă? îl întrebă ea.

— *Omul, bestia şi virtutea!*

— A ! zise Zina. O cunosc ! De Caragiale, nu?

— Pardon ! o corijă, îndrăgostit, Mihail. De Pirandello !

— O, că bine zici ! Şi uitasem ! Am văzut-o la Paris, în franţuzeşte !

Mihail Teianu se aplecă spre Cristofor:

— Am vorbit cu Fanelli. Italienii sînt dispuşi să subscrie. Dar să aibă prioritate faţă de francezi. Ce crezi?

— N-am nimic împotrivă ! îi şopti Cristofor. Ba, îmi place mai mult aşa !

— Atunci e în ordine ! şopti iar Mihail. Şi Carol e de acord !

Şi după acest rapid intermezzo între patru ochi, Mihail reveni îndată la discuţia generală în jurul lui Pirandello.

— Aţi auzit? Mussolini l-a numit pe Pirandello senator!

— Mussolini este foarte abil! zise Cristofor. Ştie să-şi menajeze oamenii.

— Mussolini este cel mai mare om al secolului! făcu, exaltat, Ionescu-Ciurcheni.

— Mussolini este omul prezentului! enunţă Căpraru.

— Al prezentului şi al veacurilor viitoare! deveni deodată patetic Mihail Teianu.

Cristofor împărtăşea din tot sufletul aceste opinii:

— Fără doar şi poate! Mussolini este omul care pare potrivit să scoată Italia din haos. În împrejurările de azi, numai o mînă de fier poate pune ordine în lume. Şi nu uitaţi, domnilor, Mussolini este nu numai un dictator... ci şi un artist. Mussolini e un om de cultură — un gazetar, un scriitor. Un om din lumea noastră. Un confrate! Vă daţi seama ce important este pentru Italia să aibă în fruntea ei un om de cultură?

Observaţia lui Cristofor Kerbalà suscită interesul şi entuziasmul comesenilor.

— Ne-ar trebui şi nouă dictator un om de cultură! zise Căpraru, însufleţit. Scriitorii ar avea atunci o soartă mai bună!

— Nu numai pentru asta! ţinu să precizeze Mihail Teianu. Un om ca Mussolini ne-ar putea scoate din mocirla în care ne zbatem. Un Mussolini ar pune capăt odată pentru totdeauna politicii de alcovuri care duce ţara de rîpă. Un Mussolini n-ar mai îngădui unui Ionel sau Ciubuc-Bey să domnească aici, ca în Turcia... Un Mussolini ar putea instaura la noi, ca şi în Italia, un regim de armonie socială, în care buna înţelegere între toţi cetăţenii, fără deosebire de clasă, să fie reală.

Cristofor ştia că Mihail Teianu este de mult adept al «acţiunii dinamice» — şi că în lungile sale conversaţii cu prinţul, un loc egal de important ca şi femeile şi afacerile, îl ocupă problema aceasta a unei «acţiuni dinamice». Dar pentru întîia oară îl auzea afirmîndu-şi opiniile cu atîta căldură. «Probabil că a fost azi pe la Carol!» îşi zise el.

Doamna Rudmila se ridică. Toată lumea înțelese că momentul solemn se apropie. Mihail Teianu, însă, în loc s-o ia spre bibliotecă, se scuză:

— Mă iertați! Zina rămîne, dar eu trebuie să plec neapărat! Domnul Cristofor știe! Nu pot lipsi.

Puțin după aceea, oaspeții se aflau în bibliotecă, unde, confortabil instalați în fotolii, cu cîte o țigară în gură, așteptau cuvîntul gazdei. Cristofor se așeză la birou, puse toată palma pe manuscrisul care stătea pregătit și zise, modest și emoționat:

— Mă iertați! Știu că vă supun unei torturi nemeritate...

Toți protestară, jigniți:

— Ooo! De loc!... De loc!... Dimpotrivă!... N-am venit decît pentru asta!... Ne insultați!

— În sfîrșit! zise Cristofor, oarecum liniștit de asigurările prietenilor săi. Este aici vorba despre drama omului nou. Prin omul nou înțeleg omul ieșit din război călit pentru lupta în folosul obștesc și care, ajutat de împrejurări, dar și de marea lui voință, izbutește să-și cucerească locul ce i se cuvine în societate, dar care în cele din urmă este răpus de dușmanii săi. Prin această dramă vreau să dau un strigăt de alarmă în jurul primejdiei care amenință societatea noastră, frămîntată de atîtea grave probleme sociale și economice, dacă elementele democrate și energice nu se vor grupa în jurul omului nou pe care să se sprijine și pe care să-l apere.

Pentru toți cei de față tendința piesei se limpezea: Cristofor vorbea despre drama omului nou, care era, de fapt, propria lui dramă. Fiecare dintre oaspeți știa că liberalii îi fac viața amară și-l atacă fără milă, prin orice mijloace. Mai deunăzi liberalii și-au schimbat tactica pentru un moment și au încercat să-l ia cu duhul blîndeței, printr-un articol din *Viitorul* în care spuneau că dacă Cristofor s-ar înscrie într-un anumit partid — să zicem în partidul liberal — ar putea, cu banii pe care-i are, să editeze mai multe gazete, ceea ce ar aduce țării un mare folos cultural. Dar Cristofor prea stătea sub vraja farmecelor lui Jugănaru pentru ca liberalii să-și poată face iluzii asupra convertirii lui ușoare și rapide la liberalism. Și-și reîncepură atacurile.

Kerbalà, deşi financiarmente părea de nezdruncinat, suferea mult sufleteşte, deoarece era plămădit din cu totul alt aluat decît cel al Vizirilor ca să rămînă indiferent la atacuri. Ştia ce a făcut pentru ţară şi aici şi în străinătate, la Paris, la New York, la Berlin, la Roma... şi să fie atacat! Era o tragedie, o mare tragedie pe care o trăia acest om. Şi această tragedie o expunea el acuma, în drama pe care oaspeţii lui o ascultau cu tot mai mare atenţie, fiecare punîndu-şi întrebarea cînd cade o dată cortina şi ce cuvinte de laudă să spună autorului. Colo, un biet om amărît îşi citea drama, şi aici, în fotolii, se petrecea o altă dramă, la fel de omenească şi de sfîşietoare. Fiecare cu grijile şi cu necazurile de peste zi, se gîndea ce bine ar fi, mai ales după o masă atît de îmbelşugată, să se poată întinde în patul lui şi să doarmă. Se uitau la acest Cristofor şi-şi ziceau că i-ar fi iertat tot, pînă şi darurile lui neruşinate — auzi! lui să-i dea un ceasornic, şi mie un stilou!— dacă le-ar spune: « Vă rog să mă iertaţi, dar simt că mă loveşte damblaua, aşa că fiţi buni şi duceţi-vă acasă!» Îşi citea Cristofor tragedia, dar nici unul dintre ei nu prindea decît un cuvînt, o exclamaţie, un oftat — pentru că eroul principal ofta foarte des — şi-şi necăjea mintea, peste care se aşternea o ceaţă tot mai groasă. Ce compliment ditirambic să-i facă acestui asasin, cînd va sfîrşi — sfîrşi-i-s-ar zilele o dată cu piesa! Auzi domnule! Pentru că are parale, să fiu eu dator să mă supun la caznele celui mai satanic dintre inferne!

— Cade cortina!

— Foarte bine! exclamă pictorul Cristea, cu atîta entuziasm, încît nu se putea şti ce anume găseşte el foarte bine: actul I sau faptul că, în sfîrşit, cade cortina.

Cristofor, om practic, luă explozia entuziastă a lui Cristea în înţelesul cі bun, şi porni curajos la lectura actului II. O tăcere totală se aşternu din nou asupra încăperii... şi Cristofor citea, citea, iar cei din fotolii credeau că le picură pe cap, cu o regularitate ucigătoare, boabe mărunte de apă... pic-pic... pic-pic... pic-pic... pic-pic... şi-şi scuturau capul şi-şi căscau, cu eforturi uriaşe, pleoapele, să nu li se închidă, şi apa continua să le picure de sus drept pe tigvă...pic-pic...

pic-pic... pic-pic... pic-pic... şi se autociupeau, discret... pic-pic...pic-pic... pic-pic... pic-pic... şi acest călău citea şi citea... pic-pic... pic-pic...

— Cade cortina!

— Admirabil! strigă Precup, care se folosi şi el de trucul lui Cristea, ca să se răzbune şi, în acelaşi timp, să se mai dezmeticească niţel.

Căpraru, subtil, interveni:

— Propun ca observaţiile critice să le facem la urmă.

Ceilalţi se uitară cu duşmănie la Căpraru. Cristofor, însă, nu vedea înaintea lui decît drama în plină desfăşurare.

— Pot să citesc mai departe?

— Cum să nu!... Da, da!... Se poate?...

Şi Cristofor citi iar şi oaspeţii trecură prin momentele pe care-şi închipuiau că le pot trece doar muribunzii. Paralizia începea cu o durere ascuţită la ceafă şi se rostogolea, ca un tăvălug de plumb, peste pleoape, peste fălci, peste braţ, peste picioare... în timp ce Cristofor, din ce în ce mai treaz şi mai înflăcărat, citea şi citea, fericit că prietenii lui îl ascultă. Şi apa continua să picure de sus... pic-pic... pic-pic... pic-pic... iar spectatorii, în stare tot mai gravă, începură să aibă halucinaţii... cîini negri, colţoşi, gata să te înghită de viu... copii mici... o vitrină cu peşti... mama... un gard într-o rînă... pic-pic... pic-pic... pic-pic...

Unul singur dintre toţi era treaz: Manole Nerone. Slab, cu mustăcioara lui scurtă şi cu un început vizibil de pleşuvie, Nerone stătea îndoit de spate, cu ochii ţintă la Cristofor, care-l simţea. Privirea arzătoare a lui Nerone îl stimula pe Cistofor să citească mai cu elan, cu accente mai calde, care dădeau replicilor un relief mai rotund şi mai comunicativ.

— Cortina cade! Final!

— Formidabil! săriră toţi. Colosal!... Fantastic! Extraordinar! Tema... tratarea... caracterele.... dinamismul... în special dinamismul...

Complimentele năvăleau din toate părţile în chip atît de impetuos, încît Cristofor, om civilizat şi ordonat, se zăpăcise cu totul.

— Cred — propuse el — că ar fi bine ca fiecare dintre dumneavoastră să-și facă observațiile critice. Da?

— Da, da!

Cristofor îi luă pe toți la rînd:

— Adrian, tu ce spui?

— Este demnă și de un repertoriu dada! răspunse Adrian.

Pentru Cristofor era cel mai mare omagiu. Trecu la Ionescu-Ciurcheni:

— Dumneata?

— Nici eu n-aș fi putut s-o scriu mai bine!

Era colosal!

— Precup, dumneata?

— Ceea ce mă interesează în piesa dumitale e limba! Numai mărgăritare. Fiecare cuvînt...

Cristofor era lămurit.

— Mărunțelu!

— Coane! Ai dat lovitura!

— Căprarule!

Căpraru:

— Dacă aș vrea să-mi închei cariera cu ceva demn să rămînă în istoria dramaturgiei romîne, ar fi o asemenea piesă.

Zina:

— Eu vreau să joc rolul Tildei!

Miaulescu:

— Așa ceva trebuia scris în versuri.

Cristea:

— Eu văd decorația pentru actul I așa...

— Nu, lasă! zise Cristofor, măgulit, dar prudent. Încă n-am ajuns acolo.

Damian, regizorul:

— Văd niște perspective de regie, cum numai o piesă de Shakespeare îți poate oferi.

În sfîrșit, veni și rîndul lui Nerone:

— Nerone, ce spui?

Nerone se ridică dintr-un salt:

— Vrei să știi, domnule Cristofor, ce părere am despre piesa dumitale? Să ți-o spun: e o porcărie!... O por-că-rie!

Şi fără să mai dea bună seara, ieşi pe uşă, aproape în fugă.

Toţi înlemniră. Chiar dacă fiecare împărtăşea opinia lui Nerone, nici unul dintre ei nu s-ar fi gîndit să i-o comunice lui Cristofor şi încă în forma asta brutală. Oricît, nu face! Eşti în casa omului, ţi-a dat omul de mîncare şi de băut, ţi-a mai făcut şi un cadou, ai relaţii cu el, eşti legat prin anumite interese de el... Cum să-i spui aşa, de la obraz, ca un măgar, că piesa lui e o idioţie? Mai mare ruşinea! Şi se simţeau cu toţii ruşinaţi de ruşinea lui Cristofor, care avea impresia că s-a imaterializat cu desăvîrşire şi că din toate atributele lui fizice şi spirituale nu i-au mai rămas nici carne, nici oase, nici cele cinci simţuri, ci un singur sentiment — dar unul singur, sinistru ca moartea, care-l îndemna să urle ca un lup rănit: desperarea.

Leahu, care era mai stupefiat decît toţi, zise:

— Cred că Nerone a înnebunit! Numai un nebun poate vorbi aşa!

Măruntelu, însă, îl dezminţi:

— Ba nu-i nebun de loc! Aici e mîna lui Vintilă. O ştiu precis!

Cristofor se reînsufleţi subit:

— Vintilă? Eşti sigur?

— Absolut sigur! răspunse Mărunţelu, care spunea adevărul. Nerone a fost la Vintilă azi-dimineaţă. Mi-a spus-o chiar el.

Informaţia lui Mărunţelu îi redădu lui Cristofor uzul normal al tuturor facultăţilor sale de simţire şi cugetare.

— Grozavi mai sînt liberalii! Pînă şi pe calea asta umblă să mă lovească.

Şi porunci să se aducă de băut. Incidentul parcă stabilise o legătură mai strînsă între Cristofor şi oaspeţii lui care, treziţi la viaţă de coniacul şi lichiorurile lui, îi decretară piesa drept o dramă destinată să deschidă căi noi scenei romîne. Şedinţa se prelungi pînă în zori, cînd Cristofor, la despărţire, după ce dărui fiecăruia cîte un mic cec, spuse, doar aşa, ca să se ştie:

— Şi cînd te gîndeşti că azi după masă mai trebuie să ţin o conferinţă pentru Institutul economic!

— Unde, unde?

— La Fundația Carol! făcu Cristofor, scurt, ca și cum ar fi vrut să treacă la alt subiect.

Dar Ionescu-Ciurcheni se arătă foarte interesat:

— Să știi că venim să te ascultăm! Neapărat!... Neapărat!

După ce-și făcu baia, Cristofor, împrospătat, fără să resimtă cea mai mică oboseală de pe urma nopții zbuciumate prin care a trecut, se duse pînă la bancă, rezolvă cîteva mici afaceri curente și ordonă secretarei:

— Să nu lași pe nimeni să intre! Pregătesc conferința pentru Fundația Carol!

Astfel, oricine încercă să intre la domnul director general al Băncii Kerbalà, era întîmpinat de secretară:

— Azi domnul director general nu primește pe nimeni! Pregătește conferința pentru Fundația Carol!

Ofițeri, magistrați, profesori, scriitori, oameni de bancă, mari negustori, trebuiră să facă în acea zi cale întoarsă, mofluzi, cu afacerile întîrziate, deoarece domnul director general al băncii pregătea conferința pentru Fundația Carol. Cristofor lucra. Lucra de zor. Era om de carte, cunoștea problemele bine, lua lucrurile în serios, poate chiar ceva prea patetic — așa că ceea ce își propunea să spună publicului trebuia să fie bine documentat.

Pe la ora unu ieși din birou, se duse acasă, mîncă, se odihni puțin, își puse apoi un costum nou, anume comandat pentru conferință și o pălărie nouă, cumpărată cu o zi înainte — și o porni spre Fundație. De departe, zări în fața sălii o lume imensă. Emoția îi strînse grumazul ca într-un pumn de oțel. Succesul! Vedea succesul. Îl simțea aproape. Să pună mîna pe el!

Cristofor se dădu jos din mașină și se strecură prin mulțime în sală. Venise exact la ora anunțată. Își netezi părul, își aranjă nodul de la cravată și ieși în scenă. Sala era înțesată de lume. În acea scurtă clipă se îngrămădiseră în mintea lui toate visurile, toate idealurile, toate aspirațiile lui. El și mulțimea! El și poporul. În

sfîrşit ! Va fi ascultat ! Se apropie de rampă, îşi drese glasul, şi începu:

— Doamnelor şi domnilor, mi-am propus prin conferinţa de azi să vă dau unele lămuriri asupra gravei probleme a deprecierii valutei noastre. Este o chestiune care priveşte îndeaproape pe oricare cetăţean al ţării, de la maiestatea sa regele, pînă la cel mai umil cetăţean...

Şi Cristofor vorbi amănunţit despre originea monedei şi despre fazele prin care a trecut pînă a ajuns la forma de azi a biletului de bancă, care era garantat numai pentru o treime în aur, iar pentru rest se sprijinea pe încrederea cetăţenilor că îndărătul biletului de bancă stau bogăţii reale.

— Doamnelor şi domnilor — continuă el — moneda-hîrtie...

Au fost ultimele cuvinte pe care le mai putu rosti, pentru că, pe neaşteptate, începură să plouă peste el ouă clocite, cozi de praz, mere stricate, în timp ce din toate colţurile sălii izbucniră urlete asurzitoare:

— Huo, la Moscova!... Jos paşaportarii!... Afară!... Huo!... Bolşevicii afară!

Cristofor ar fi vrut să fugă, dar cîţiva tineri săriră pe scenă şi începură să dea fără milă în el cu pumnii, cu picioarele şi cu nişte ciomege grele cu măciulii ghintuite.

Cristofor era un om de cultură, un om luminat, care nu credea în minuni. În acea seară, însă, cînd se trezi în propriul său pat, începu să creadă — cu toate că-l ţineau nişte dureri crunte la cap şi la mîini şi în coaste şi peste tot, şi cu toate că se vedea înfăşurat în nişte bandaje care-l făceau de trei ori mai mare decît era în carne şi-n oase. Cine l-a scos din mîinile bătăuşilor nu-şi putea da seama. Rudmila, cu ochii plînşi, stătea lîngă el.

— Ţi-e mai bine, Fory dragă?

Ce să-i spună? Că în pat îi este mai bine decît la tribuna Fundaţiei Carol? Doar se vede că-i este mai bine.

— Bine că trăiesc! zise Cristofor, care era un optimist înrăit.

Prevenitoare ca întotdeuna, doamna Rudmila îi zise:

— O mulţime de prieteni te-au căutat la telefon. Toată lumea-i indignată. A vrut să-ţi vorbească şi Ionel. Mereu întreabă de tine.

Telefonul sună în clipa aceea. Doamna Rudmila zîmbi dulce şi bucuroasă că-l vede pe Cristofor viu, deşi vătămat:

— Să vezi dacă nu-i el! Jur!

Într-adevăr, era Ionel. Doamna Rudmila îi dădu lui Cristofor telefonul la pat:

— Alo, da... aici Cristofor!

— Ooo! Slavă domnului! făcu Ionel pe un ton de simpatie absolut neobişnuit lui. Sînt fericit că te aud... Este o ruşine! Un scandal! Tocmai dumitale!

— Da! zise trist Cristofor, în sufletul căruia cuvintele calde ale lui Ion Ion strecurau îndoiala. Şi curios... nici urmă de poliţie!

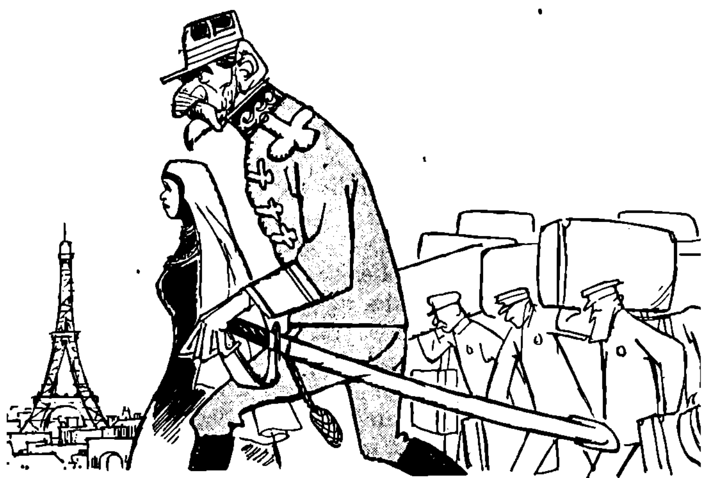
— Mi s-a spus! strigă Ionel mînios, în pîlnie. Este nemaipomenit!

Şi tună:

— Vom lua măsuri împotriva lui Pricoleanu! Imediat! Şi vom fi necruţători! Asemenea ticăloşii nu trebuie să se mai petreacă altă dată!

Acuma, îndoială nu mai poate exista! îşi zise Cristofor. Dacă Ionel zice că va lua măsuri, înseamnă că chiar el a avut grijă ca Pricoleanu să se ascundă. În acest caz, însă, împotriva cui va lua măsuri ca asemenea «ticăloşii» să nu se mai poată repeta? Cristofor, care nu era prost, bănui şi se cutremură. Astfel că, pe un ton aproape implorator, îi răspunse lui Ionel:

— Iartă-l, domnule Viziru! Iartă-l, că a doua oară n-o să mai facă!

XI

Șesurile, dealurile și pădurile Banatului, care goneau pe la fereastra vagonului, în haina lor verde, încă străvezie, a primelor zile de primăvară, insuflau regelui Ferdinand gînduri și sentimente care de care mai vesele. Aici a fost cîndva Austria. Aici a stăpînit pînă acum aproape șase ani coroana habsburgică. Sînt numai șase ani de cînd Austria își mai purta, mîndră, deviza ei imperialistă: « *Alles Erdreich ist Oesterreichs-Untertahn !* » (Tot ce este pămîntesc e supus Austriei.) Azi, ce a rămas din această putere austriacă? Nimic. Azi, Austria, cu configurația ei hidrocefală de stat, cu capul uriaș al Vienei și cu picioruşele unui hinterland minuscul,

ca să poată acoperi măcar o parte din datoriile ei externe şi interne, trebuie să-şi amancteze pe cîteva milioane de dolari gobelinurile, care sînt podoaba cea mai de preţ a muzeelor ei de artă. Pe cine se sprijină azi Austria aceasta? Pe nimeni. Fostul imperiu german se zbate şi el în aceeaşi mizerie neagră. O marcă-aur a ajuns azi să valoreze cîteva mii de milioane mărci-hîrtie!... Din gloria lui Wilhelm al II-lea n-a rămas decît amintirea îngîmfării lui ridicole. « Da ! oftă cu un sentiment de nemărginită mulţumire Ferdinand. Am jucat o carte mare. Am vrut să rămîn german, un devotat fiu al marelui Reich, un demn reprezentant al rasei germane în Orient, cînd destinul mă împingea din toate puterile împotriva Germaniei. Dar dacă destinul acesta s-ar fi arătat mai slab decît mine şi ar fi ieşit învingătoare încăpăţînarea mea, unde m-aş fi găsit azi, cu întreaga dinastie de Hohenzollern? Sărac, vagabond, miluit de către cine ştie ce grupă monarhistă romantică, ori de către guvernele zgîrcite ale Franţei, Marii Britanii şi Statelor Unite, m-aş fi zbătut în Spania, în Elveţia, ori în America de Sud, în eforturi absurde de a-mi păstra un foarte îndoielnic prestigiu regal. Pe cînd acum... »

— Ştii, Maria, zise Ferdinand, întoreînd capul înspre interiorul vagonului, unde regina, aplecată peste măsuţă, era absorbită de manuscrisul la care lucra. Radu mi-a spus la gară că afacerea cu « Făgăraş » e ca şi încheiată.

— Ştiu ! răspunse Maria, scurt, ca el să înţeleagă că nu vrea să fie deranjată.

«Ştie şi asta ! gîndi regele cu admiraţie. Nimic nu-i scapă — şi-n toate are de spus un cuvînt. La urma urmei cui, dacă nu ei, îi datorez că sînt încă rege, şi rege nu peste şapte milioane de suflete, ca pînă în 1916, ci peste şaptesprezece milioane ! Un rege glorios, bogat şi mulţumit, în mijlocul acestei Europe care se zbate în nevoi, pe un vulcan gata să facă erupţie. Şi asta numai mulţumită ei, acestei femei care munceşte fără odihnă pentru mine, pentru ea, pentru copiii noştri. Face politică, scrie, călătoreşte, călătoreşte cum n-a mai călătorit o femeie vreodată.»

Aici, regele zîmbi cu tandră îngăduinţă. Informatorul şi confidentul lui, generalul Costa Stavridis, Titi,

mareşalul anecdotelor regale, îi relatase nu de mult cuvintele pe care Ghiolman i le spusese lui Neaţă:

— Trenurile regale circulă mai des decît trenurile de marfă. Regina e peste tot. La Sarajevo, la Belgrad, la Roma, la Neapole, sau la Malta... Şi acest necontenit du-te-vino în căutare de gineri, dă impresia că politica externă e în mîinile ei. În orice caz, îi place să se spună asta. În tot cursul anului 1923 curtea regală a folosit în medie cîte un tren şi o treime pe zi. Asta ne-a costat optzeci de milioane.

Bietul Ghiolman vorbeşte aşa pentru că e niţeluş indispus! îşi continuă Ferdinand gîndurile. Nu poate veni la putere: Ionel i-a pus mîna în gît şi-l ţine zdravăn. Ţara nu vrea! zice Ionel. Ghiolman a dat mîna cu nemţii. De asta-l supără pe Ghiolman că regina călătoreşte, cu toate că ştie că trebuie să călătorească. Mai avem două fete de măritat. Şi nu le putem da după oricine. Sîntem ţară mare, cu un rol important în Orient. Ne trebuie deci gineri din Balcani, din centrul Europei, din Italia... Aşa că două fete nici nu ne ajung. Ne-ar mai trebui cel puţin şase. Pentru toate ar munci ea. Pe toate le-ar face regine... Şi ea, în fruntea tuturor. De asta a şi fost de curînd incognito în Italia, unde a dus tratative cu Victor Emmanuel, doar-doar l-o îndupleca să se încuscrească cu noi.

Cînd îşi aminti de Italia, Ferdinand se întunecă puţin. Italia! Tocmai în Italia nu se poate opri. Raidul lui şi al Mariei prin Europa nu prevede Italia şi Spania. Păcat! Şi i-ar fi plăcut mult să viziteze ţările acestea. Dar politica financiară a lui Vintilă...

Organizarea călătoriei regale în străinătate i-a relevat regelui un fapt uimitor: Vintilă, un om cu orizonturi financiare foarte întinse, nu se mulţumeşte să echilibreze bugetul numai cu creditorii din ţară — pe care-i achită cum şi cînd vrea — ci procedează la fel şi cu creditorii străini: italieni, spanioli, belgieni. Şi bancherii s-au supărat.

Cu toate acestea, cînd a început să se pună în discuţie călătoria în străinănate, regele l-a întrebat pe Muică, ministrul de externe:

— În ce relaţii sîntem cu străinătatea?

— Excelente, sire.

Dar s-a văzut repede că Muică e greşit informat. Pentru că, de îndată ce a încercat să intre în tratative cu Mussolini şi cu Primo de Rivera în vederea vizitei regale în cadrul turneului european, s-a izbit de la început de un refuz categoric: nu! Regele şi regina sînt indezirabili în Italia şi Spania, atîta vreme cît statul romîn nu-şi respectă obligaţiile financiare. Ionel, ca să-şi scuze eşecul, se agăţă de faptul că Neaţă, fără să întrebe pe nimeni, făcuse o călătorie în Italia tocmai în zilele cînd Vintilă ducea tratative cu guvernul lui Mussolini.

— Sire — insinuă el — refuzul lui Mussolini se datoreşte lui Neaţă. Sînt convins că Neaţă, ca să se răzbune pe mine, a stăruit pe lîngă Mussolini să se opună vizitei maiestăţii sale.

Regele, care era treaz, i-a răspuns:

— Mussolini, fie! Dar Primo de Rivera? Că doar Neaţă n-a fost în Spania!

Ionel n-a mai avut ce să spună. Italia şi Spania au fost şterse din itinerariu. Oricum, programul e şi aşa destul de încărcat! se consolă regele. Mai ales că nici nu se simte prea bine. Crampele astea-l omoară! Dacă n-ar fi crampele care-l ţin uneori ceasuri întregi şi nu-l slăbesc un moment, cu tot coniacul pe care-l bea!

Aplecat uşor peste fereastră, Ferdinand aspiră cu poftă aerul primăvăratic care-i umplea plămînii regali, îmbibaţi de alcool şi nicotină. În definitiv, chiar cu crampele care te supără, viaţa nu-i tocmai urîtă.

Cineva bătu în uşă. După o clipă, apăru Vintilă în prag. Vintilă părea bine dispus. Călătoria cu regele-i dădea speranţa unui succes financiar mai mare decît cel din vara trecută, cînd a plecat singur la Londra şi s-a întors cu mîinile goale.

— Cum se simt maiestăţile voastre? întrebă el.

Maria se văzu silită să pună tocul pe masă:

— A, domnul Vintilă! Şezi, te rog. Să nu uit!... În gară, ambasadorul Angliei mi-a spus o poveste foarte neplăcută în legătură cu lordul Newton. Ce ai cu lordul Newton?

Toată voioşia lui Vintilă se topi într-o clipă. Era vădit că întrebarea Mariei îl pune într-o mare încurcătură. În loc de răspuns întrebă:

— Dar el ce v-a spus?

Regina rîse. Şi Ionel şi Vintilă, ca doi fraţi buni ce erau, aveau aceeaşi metodă de a înconjura situaţiile dificile: nu le înfruntau.

— Mi-a spus lucruri ciudate pe care nu le ştiam! zise Maria. S-a plîns că *Viitorul* l-ar fi atacat în termeni foarte violenţi pe lord Newton.

— E revizionist, maiestate! Face propagandă filomaghiară şi împotriva noastră!

— Da! Şi pentru asta l-ai scos nepot de rabin? Exact?

Şi regina, către rege, care urmărea cu mare atenţie conversaţia:

— Auzi, Nando, ce face *Viitorul!*... Fiindcă lordul Newton e filomaghiar, *Viitorul* zice că acest Newton n-ar fi un Newton englez, ci un Moritz Neustadt din Oradea Mare şi că e nepot de rabin şi fiu de cîrciumar — şi că şi-ar fi cumpărat titlul de lord de la Eduard al VII-lea pe care l-a împrumutat cu parale, pe vremuri.

Regele izbucni în hohote de rîs:

— Formidabil, domnule Vintilă! De unde ai mai scos-o şi pe asta?

Vintilă, rece şi încruntat, zise:

— Sînt fapte, sire!

— Ei, lasă, domnule Vintilă! făcu regina mustrătoare. Fapte! Ce fapte?... Ambasadorul era indignat. Îţi închipui cum ne prezentăm în Anglia cu asemenea poveşti! Lordul Newton e englez autentic, domnule Vintilă! Îl cheamă Thomas Wodehouse Ligh, nu Moritz Neustadt. Şi a crescut la colegiul aristocratic Eton şi la Christ Church din Oxford, nu la Oradea Mare. Şi are un rol de frunte în partidul conservator, domnule Vintilă, pentru că este un aristocrat englez de cea mai autentică speţă...

Vintilă, vinovat, stătea nemişcat şi aproape că nici nu respira.

Vesel, regele, ca să-l liniştească, îi spuse:

— Dar ce ţi-a venit, domnule Vintilă ! Şi dacă omul e filomaghiar trebuie să-i falsifici strămoşii?

Vintilă mărturisi:

— A fost ideea lui Ionel !

Ionel ! Iarăşi Ionel !... Ionel îl îndeamnă să facă voiajul ăsta de care zice că ţara are neapărată nevoie pentru a încheia alianţe utile şi a-şi recîştiga creditul în străinătate şi tot el face poznele astea, ca să-l pună în situaţii ridicole faţă de oamenii influenţi din străinătate. Şi cînd te gîndeşti că azi-dimineaţă la despărţire, Ionel l-a asigurat solemn:

— Din parte-mi, maiestate, voi căuta, de departe, să vă uşurez sarcina cu slabele mele mijloace !

Să-l ajute Ionel de departe ! Hm ! Cu ce? Cu gîndurile? Cu urările de bine? Cu sentimentele lui de devotament faţă de tron? Că doar nu şi-o fi închipuind Ionel că-l poate ajuta cu asemenea pozne !

Furat de gînduri, nu observă nici cînd Vintilă, discret, a ieşit din compartiment, nici cînd a intrat secretarul:

— Asta a sosit acum !

Regele îşi ridică ochii şi luă hîrtia pe care i-o întindea secretarul. Era un mesaj telegrafic de la Titi Stavridis, care-l informa că azi, numai un ceas după ce maiestatea sa a părăsit capitala, oraşul a început să fie teatrul unor demonstraţii antisemite de o violenţă încă necunoscută pînă acum. Magazine devastate, studenţi evrei maltrataţi, trecători, fără a fi măcar legitimaţi spre a se vedea dacă sînt evrei, bătuţi fără alegere. Aşa s-a putut întîmpla că pe bulevardul Elisabeta un cetăţean american să fie trîntit la pămînt, călcat în picioare şi lovit cu ciomegele. Panica este mare. Şcolile sînt închise. Berăriile închise. Cafenelele închise. Studenţii operează în voie.

Ferdinand, amărît, întinse reginei hîrtia.

— Citeşte !

Maria citi, dar pare-se că, prea antrenată în munca ei care o ţinea mereu înclinată peste măsuţă, nu dădu mesajului nici o importanţă deosebită.

— M-da ! zise ea, şi-i dădu hîrtia înapoi.

— Ai văzut? întrebă Ferdinand, cu o uşoară iritaţie în glas. Zice că o să mă ajute de departe, ca să-mi uşureze sarcina — şi uite cum mă ajută. Ce spui?

— Ştiu eu? murmură regina şi, însufleţită deodată, începu să înnegrească hîrtia cu slova ei mare şi neagră. Găsise, în sfîrşit, figura de stil pe care o căuta de cîteva ceasuri şi era fericită.

Itinerariul prevedea o oprire în Alsacia. La Mulhouse, perechea regală coborî, ca să presare flori pe mormintele soldaţilor romîni morţi în captivitate la nemţi şi îngropaţi în cimitirul Val du Pâtre. Regina se achită cu graţie de această delicată sarcină de a-şi arăta durerea ei de mamă a răniţilor, cum i se spunea de către ofiţerii francezi, la Coţofeneşti. Regele însă, probabil neobişnuit cu solul francez, se împiedică, deşi drumul era perfect neted şi era cît pe ce să cadă, dacă echilibrul nu i-ar fi fost repede restabilit, cu respect, de către comandantul garnizoanei franceze, care-l apucă tocmai la vreme de braţ.

— Sînt eroii noştri! oftă regele, uitîndu-se îngrijorat la regină, ca să vadă dacă n-o supără accentul.

Dar regina privea, cu aceiaşi ochi de mamă a răniţilor, spre un ofiţer blond, înalt, lat în umeri, care stătea ceva mai încolo. Regele, cu tot echilibrul lui aproximativ, se ruşină.

— Mario, nu te mai uita atîta la băiatul ăsta! şopti el reginei. Rîde lumea de noi.

Dar regina nu-şi pierdu cumpătul:

— Vai, exclamă ea, în gura mare. Ce mult seamănă domnul locotenent cu fiul nostru!

Toată suita se arătă încîntată de manierele democratice ale reginei, în timp ce regele constată că ofiţerul seamănă mai mult cu Vasilescu, fost locotenent în garda regală, pe care-l mutase, ca să astupe gura celor de la curte, tocmai la Cluj.

În trenul care trebuia să ducă perechea regală de la Mulhouse la Strassburg, pe Ferdinand îl aştepta un nou mesaj de la Bucureşti.

— Poftim! exclamă el, mînios. Şi pe Cristofor!... Citeşte!

Regina citi, dar probabil gîndul la sublocotenentul care semăna atît de bine cu fiul ei o împiedica să împărtăşească la fel de intens sentimentele de revoltă ale augustului ei soţ.

— Am citit! zise ea, destul de calm. Un incident neplăcut!

— Incident neplăcut? făcu Ferdinand, agitat. Să maltratezi un om în halul ăsta e un incident neplăcut? Şi unde şi-au găsit ei să-l bată! Exact peste drum de noi. La Fundaţie!... Şi faţă de toată lumea politică şi financiară care era în sală! Aşa înţelege Ionel să ne ajute?

Maria era foarte mirată:

— Ionel? De ce tocmai Ionel?! De ce n-ar fi ţărăniştii? Doar cine are mai mare interes să ne compromită voiajul decît ţărăniştii?

Nevinovăţia cu care vorbea Maria atenuă pentru un moment indignarea şi nedumerirea lui Ferdinand:

— Cum poţi să spui tocmai tu una ca asta, dragă? zise el reginei. Ţărăniştii să-l bată pe Kerbalà al lor?

Într-adevăr, ar fi fost de neconceput. Destinul lui Kerbalà părea indiscutabil legat de destinul lui Jugănaru. Cel puţin aşa susţineau liberalii. În vară, Jugănaru şi-a pus de gînd să-şi întindă partidul şi în Ardeal şi să-şi caute aderenţi — unde? Printre muncitori. Şi printre care muncitori? În primul rînd printre cei de la Reşiţa, cărora Jugănaru s-a apucat să le spună:

— Nemulţumirea e generală. Peste tot lumea se împarte în două mari tabere: îmbuibaţii şi nemulţumiţii. Aceştia din urmă susţin cu banul, cu munca lor, pe cei dintîi. Sînt cîteva sute de miliardari internaţionali organizaţi în sindicate tari care stăpînesc norodul de pretutindeni. Celor nemulţumiţi, însă, nu li se dă voie să se organizeze în sindicate, deoarece aceasta ar fi periculos pentru stat. Interesele muncitorilor din fabrici sînt identice cu ale muncitorilor pămîntului. De pildă interesele muncitorilor noştri din fabrici, ca şi de pe cîmpuri, nu sînt potrivnice statului, ci numai cîtorva capitalişti liberali, care se bucură cînd văd că aceste

două clase se învrăjbesc, luptînd una împotriva celeilalte.

— Aha ! au strigat liberalii. Jugănaru s-a descoperit bolşevic ! Nici nu se putea altfel, cînd îl are în spate pe Cristofor Kerbalà !

Şi au făcut atîta agitaţie pe la palat, încît într-o zi Jugănaru, speriat, a trebuit să se ducă la rege să se explice:

— Sire, sîntem oameni serioşi, sire ! Am vorbit muncitorilor de la Reşiţa exact aşa cum vorbesc şi liberalii muncitorilor din ţara întreagă. Asta se cheamă că liberalii sînt bolşevici? Dar cum altfel să smulgem pe muncitori din mîinile conducătorilor lor muncitori, dacă nu le vorbim pe aceeaşi limbă? Ce ar fi de preferat, sire? Să-i lăsăm pe muncitori în partidul comunist?

Regele rîse:

— Ştiu, domnule Jugănaru. Nimeni nu se îndoieşte de patriotismul dumitale ! Dar vezi că ai mers şi dumneata prea departe !... Şi-apoi, spune-mi, te rog: e adevărat că discursul ăsta bolşevic a fost conceput de dumneata în colaborare cu Kerbalà?

Jugănaru pricepu unde bate regele şi-i spuse:

— Minciuni, sire ! Kerbalà n-are nici un amestec în conducerea partidului. Kerbala nu ne-a dat nici o leţcaie.

— În orice caz — zise regele, nu prea convins — te sfătuiesc, domnule Jugănaru, să faci o rectificare. Ţara nu trebuie să rămînă cu impresia că dumneata eşti bolşevic şi vîndut finanţei internaţionale.

Regele vorbea exact ca *Viitorul*, care-l acuza pe Cristofor că reprezintă interesele «finanţei internaţionale». Jugănaru se codi.

— Sire, mi-ar veni greu să dau imediat o dezminţire. Şi-apoi, eu personal...

— Te priveşte, domnule Jugănaru, cine va face dezminţirea şi cînd ! În definitiv, e partidul dumitale...

Era atîta răceală în glasul regelui, încît Jugănaru îngheţă. Metoda lui de a cuceri pe muncitori era definitiv compromisă. Nu-l lăsau liberalii — care şi aici voiau monopolul: accentele cele mai democratice are voie să le scoată în ţara romînească numai familia Vizirilor.

Jugănaru vedea că orice luptă pe terenul acesta era inutilă şi-l însărcină pe Costăchescu, unul dintre prietenii săi politici mai apropiaţi, să declare în Parlament:

— Între programul liberal şi cel ţărănist nu sînt decît deosebiri de procedură. Problema ordinii interesează deopotrivă toate partidele legaliste. În chestia dinastiei şi în cea naţională nu există divergenţe. Necesităţile vieţii constituţionale cer alternarea la guvern a partidelor care nu se deosebesc decît prin sistemă, nu şi prin fondul concepţiilor.

Muică, entuziasmat, a alergat la Ionel să-i povestească şi conchise:

— Ţărănismul, astfel prezentat, nu mai constituie un motiv de îngrijorare.

Ionel răspunse cu dispreţ:

— Dar cînd a constituit vreodată?

Şi a dat ordin ca Kerbalà să fie din nou atacat — şi ca legăturile dintre Jugănaru şi banca lui Cristofor să fie şi mai mult exploatate în propaganda antiţărănească. Jugănaru s-a dus la Cristofor, s-a sfătuit cu el aproape două ore şi a doua zi a venit în Parlament să declare:

— Fiindcă s-a vorbit de legăturile mele cu banca Kerbalà, ţin să declar că n-am nici o legătură cu această bancă. Desfid pe domnii de pe banca ministerială să facă aceeaşi declaraţie. Desfid chiar pe domnul Vintilă Viziru să facă aci declaraţia că n-are *domnia-sa* nici o legătură cu banca Kerbalà.

Vintilă Viziru tăcea. Jugănaru, însă, devenea stăruitor:

— Aştept declaraţia domnului Vintilă Viziru.

Vintilă Viziru continua să tacă.

— Vedeţi, strigă triumfător Jugănaru, că domnul Viziru nu face declaraţia pe care i-o cer?

Vintilă Viziru tăcu pînă la urmă, pentru că legăturile lui cu Kerbalà erau prea cunoscute spre a le putea dezminţi — dar nu trecu o săptămînă şi atacurile împotriva băncii se dezlănţuiră iar. Acuzatul principal era Crai-Voievod, fruntaş al ardelenilor şi aliat de seamă al lui Jugănaru: Crai-Voievod are legături cu banca

Kerbalà. Crai-Voievod veni în Parlament şi, cu faţa spre Ionel, care participa întîmplător la şedinţă, declară:

— Da, am legături cu Cristofor Kerbalà. Dar îl întreb pe domnul Ionel Viziru, în casa cui am făcut cunoştinţă cu Kerbalà?

De astă dată, cel care tăcea, nu mai fu Vintilă, ci Ionel.

— Domnul Ionel Viziru tace! reluă Crai-Voievod. Voi spune eu în casa cui am făcut cunoştinţă pentru întîia oară cu Cristofor: în casa domnului Ionel Viziru!

Cinci minute de aplauze abia putură să satisfacă entuziasmul opoziţiei.

— Domnilor, continuă Crai-Voievod. Cine credeţi că mi l-a prezentat în casa domnului Ionel pe Cristofor Kerbalà? Domnul Traian Săpunaru! Şi să vedeţi în ce termeni: « Domnul Cristofor Kerbalà, susţinătorul cel mai aprig al propagandei în favorul Romîniei la conferinţa de pace, mare patriot romîn şi bun amic al meu!»

Ţărăniştii aplaudară de zor, dar nu se ştia pentru cine? Pentru Crai-Voievod sau pentru Kerbalà.

Oricum, nu ţărăniştii au putut să-l bată pe Kerbala.

— Atunci bolşevicii! zise Maria. Probabil că bolşevicii! Ei l-au bătut pe Kerbalà! Numai bolşevicii sînt în stare să bată pe un bancher.

— Ooo, bolşevicii! Dar dacă au fost bolşevicii la mijloc de ce n-a intervenit poliţia? Uite ce scrie Titi: « Poliţia parcă a intrat în pămînt. Studenţii au mers pînă la capăt, fără să fie supăraţi de nimeni. Nu s-au făcut arestări»... Poftim! Atunci cum îţi vine să crezi că ar fi amestecaţi bolşevicii?

Pe Maria, supărarea lui Ferdinand o plictisea.

— Dar în definitiv — zise ea, puţin cam repezită — ce te interesează atîta afacerea asta? S-a întîmplat — s-a întîmplat!

— Frumoasă întîmplare! Un bancher! Un financiar de importanţa lui Kerbalà!

— Şi ce te incomodează pe tine că Kerbalà a mîncat bătaie!

— Dar de ce nu înţelegi odată, Mario, că nu asta mă supără. Dacă bătaia pe care a mîncat-o ar fi o chestie

a lui particulară, puțin mi-ar păsa. Dar mă gîndesc la ce o să spună ăștia de aici cînd vor afla! Dacă o să ne apucăm să-i batem și pe bancheri, ce încredere să mai aibă străinătatea în noi?

Bău un păhărel de coniac și, trist, își încheie gîndul:

— Așa înțelege Ionel să ne ajute? Schingiuind pe bancheri?

La Strassburg, perechea regală se bucură de onoruri speciale. Regina fu îmbrăcată în epitoga de doctor onorific al universității — iar regele căpătă o medalie comemorativă. Lucrurile se petrecură fără nici un incident. Regele se ținea drept, era calm și conversă cu profesorii aproape o oră — în timp ce Maria distribuia studenților cuvinte drăguțe.

În drum spre Paris, de cum se urni trenul din gară, regele primi un al treilea mesaj: depozitul de muniții de la Dudești-Cioplea a sărit în aer. Sute de morți și răniți — ambulanțele nu mai pot prididi. Oamenii sînt cărați, claie peste grămadă, la morgă sau la spital, cu căruțele. Și Titi adăuga o notă în termeni discreți: se vorbește de fraude de sute de milioane, în care ar fi amestecat prințul Carol.

Chestia asta cu armele, își zise Ferdinand, a devenit oarecum neplăcută. S-au comandat tot soiul de arme în străinătate, dar arme nu se prea văd! Nici măcar de ochii opoziției. Se cam exagerează. Cadourile sînt într-adevăr frumoase, dar trebuie în toate o limită. Numai că tocmai asta le lipsește oamenilor noștri: simțul măsurii. Și opoziția atîta așteaptă: să aibă de ce să se agațe. « Arme! țipă opoziția. Faceți gălăgie că Uniunea Sovietică vrea să ne atace. Că primejdia unui război e iminentă. Că trebuie să ne înarmăm. Ați mărit impozitele, ați votat bugete de înarmare și jupuiți oamenii de vii pentru arme. Ați făcut comenzi! Dar armele? Unde sînt armele? Și unde-i proiectul acela de lege a organizării armatei, care trebuie să vină în discuția Camerei? » La toate astea a venit ministrul de război Măldărescu, ieri... da! ieri... așa comunică

Titi — şi a declarat cu mîna pe inimă că armata va fi gata, cînd va bate ceasul, să-şi facă datoria cu cinste! «Ţara să n-aibă nici o grijă... Are trupe splendid echipate, care ard de nerăbdare să dea ochi cu inamicul!» Asta a fost ieri... şi azi, după douăzeci şi patru de ore, sare în aer cel mai mare depozit de muniţii din ţară. Ca sub Iliescu-Turtucaia! Totuşi, asta nu-i ajunge lui Ionel. Cel puţin să fi tăcut! Dar nu! Îndată după explozie, îl trimite pe Măldărescu la Cameră să ţină un discurs:

— Domnilor deputaţi, deplîngem cu toţii pagubele de ieri, dar ţara a trecut cu succes prin alte încercări mult mai grele. Nu uitaţi Mărăşeştii! Fără arme, numai în cămaşă, i-am bătut pe nemţi! Poporul romîn nu piere, domnilor! Să avem încredere în virtuţile neamului. Vom avea tunuri, mitraliere, avioane, cît n-o să avem ce face cu ele. Maiestatea sa regele se află acum în străinătate să îngrijească de soarta ţării. Dar, admiţînd chiar că o să ne lipsească armele acestea, ei şi? Să ne lipsească! Cu atît mai bine! Ne-a rămas baioneta şi pumnul. Şi o să arătăm lumii ce poate soldatul romîn! Cu pumnul!...

Şi-şi arătă pumnul. Majoritatea a aplaudat nebuneşte, dar ţărăniştii şi naţionalii au început să urle: «Reşiţa! Reşiţa!... Wickers!...» şi au şi început să răspîndească tot felul de zvonuri pe socoteala prinţului!

— Asta ne mai lipsea! zise regele Mariei, întinzîndu-i mesajul lui Titi.

Maria citi în fugă şi puse, calm, hîrtia pe măsuţă:

— Nu ştiu ce te tot necăjeşti aşa! Doar e clar ce spune Titi: se ancheteazǎ! Cineva trebuie să fie vinovat în explozia asta! Să vedem mai întîi rezultatul anchetei...

— Da! Dar tocmai acum cînd sîntem în străinătate să sară depozitul de muniţii în aer?

Maria îşi examină în oglinjioară un rid abia vizibil, dar destul de îngrijorător, care se ivise, fără îndoială, din pricina oboselei drumului, în colţul ochiului drept — şi, nervoasă, îi răspunse:

— Ei şi? Te temi cumva că n-o să găseşti destule muniţii în Anglia?

*

La Paris, regele, în pofida suferințelor sale intestinale, făcu față cu cinste tuturor recepțiilor, vizitelor și banchetelor. Emoționantă a fost, mai cu seamă, primirea de la municipiu, unde familia regală fu întîmpinată de către reprezentanți de seamă ai lumii politice și financiare. Președintele municipiului luă cuvîntul și spuse:

— În maiestatea voastră salutăm cea mai înaltă incarnațiune a unui popor cu care sîntem uniți prin strînse afinități de sînge și de suflet și pe care l-am socotit dintotdeauna ca santinelă înaintată în Orient a civilizației noastre latine!

La care, Ferdinand își citi, cu demnitate, discursul scris cu îngrijire de către ministrul de externe:

— Am fost totdeauna santinela înaintată a civilizației noastre latine, dar păstrăm Parisului o recunoștință cu totul particulară, pentru că știm ce influență profundă a exercitat capitala Franței asupra dezvoltării intelectuale și politice a Romîniei!

La masă, regele primi un nou mesaj de la Titi: ca urmare a tulburărilor din țară și a maltratării domnului Kerbalà, guvernul a hotărît să vină cu legi speciale « pentru apărarea ordinii » — și a dat un comunicat prin care arată că este hotărît să desființeze toate organizațiile « extremiste » — « fie ele de dreapta, fie ele de stînga ».

Satisfăcut, regele șopti Mariei:

— Citește!... Ionel a început să ne ajute!

Seara, la recepția de la Eliseu, președintele republicii franceze ridică paharul de șampanie și spuse:

— Republica franceză este bucuroasă și mîndră să primească pe suveranii Romîniei. Ea se bucură să salute în maiestatea voastră și în maiestatea sa regina pe auguștii reprezentanți ai unei țări de care o unește sentimentul atît de viu al luptei eroice care a consacrat triumful dreptului și al libertăților naționale. Franța, ca și Romînia, este profund atașată păcii! Și una și alta știu că această pace nu poate fi păstrată decît prin respectarea leală a tratatelor care au organizat Europa după victoria aliaților.

Ferdinand răspunse după hîrtie:

— Ca şi Franţa, Romînia urmăreşte politica de pace, bazată pe aplicarea reală a tratatelor existente şi a acordurilor pur defensive, prevăzute prin pactul Societăţii Naţiunilor şi pe care l-am încheiat cu naţiunile amice, tocmai în scopuri de pace.

La culcare, regele primi un al cincilea mesaj: ancheta în jurul exploziei de la Dudeşti-Cioplea s-a terminat. Depozitul a fost aruncat în aer de bolşevici. De nişte agenţi ai duşmanului. De nişte muncitori răzvrătiţi. Au fost arestaţi cîţiva soldaţi şi toţi muncitorii care au scăpat cu viaţă din explozie.

— În sfîrşit, zise Ferdinand, care-şi căuta cu nerăbdare păhărelul, Ionel ne ajută în sarcina noastră.

— Ai văzut? făcu Maria. Dar tu, totdeauna bănuitor!

Ferdinand oftă:

— Crampele, Mario, crampele sînt de vină!

A doua zi, suveranii fură conduşi la mormîntul eroului necunoscut. Regina presără flori şi regele depuse medalia « Virtutea militară ».

După ce solemnitatea se isprăvi, regele zări în suită un domn gras, chel, cu jobenul în mînă, vorbind foarte agitat cu Vintilă. Regele se folosi de un moment cînd se afla lîngă regină, ca s-o întrebe în şoaptă:

— Cine-i individul ăsta... că se ţine de noi peste tot, ca o umbră!

Regina zîmbi:

— A! Nu-l cunoşti?... Mi-a fost recomandat de Vintilă. E reprezentantul fabricii Krupp! Ne oferă tunuri.

Întreaga fiinţă a regelui se simţi răscolită. În ultimii ani se obişnuise cu ideea că Germania este definitiv îngenuncheată şi uitase aproape cu totul că este german, deşi de la încheierea păcii a văzut în ţară nenumăraţi germani. Dar germanii aceia erau simpli agenţi de afaceri care veneau în ţară să plaseze stofe, chimicale, obiecte casnice şi alte asemenea mărfuri utile, dar banale şi nevinovate. Cuviincioşi, corecţi, discreţi, cei mai mulţi dintre aceşti trimişi ai Germaniei erau doctori în drept, în litere, în filozofie, pe care sfîrşitul nefericit al războiului îi zvîrlise din domeniul

preocupărilor lor intectuale în comerț, în industrie, în finanțe, adică în profesii cu totul străine pregătirii lor, dar pe care le practicau din primul moment cu o competență explicabilă, desigur, numai prin «superioritatea lor de rasă». Totuşi, oamenii aceştia, prin însuşi caracterul funcției lor sociale, erau atît de lipsiți de personalitate, încît nici unul din ei n-a putut trezi în el amintirea originii lui germane. Şi a trebuit să vină acest om, cu chelie, cu joben, cu burtă, unul dintr-un milion, sau două, sau trei milioane de grăsani cu chelie şi cu joben din cîți se găsesc pe fața pămîntului, pentru ca Ferdinand să se simtă deodată încălzit de un entuziasm juvenil — ca pe vremea cînd era elev de şcoală militară — la gîndul că este german, că Germania trăieşte şi că această Germanie este, cu toată neşansa ei în război, aceeaşi Germanie aprigă, perseverentă, înzestrată cu daruri speciale de a se infiltra unde nici nu te gîndeşti, hotărîtă să fabrice tunuri, să folosească tunuri împotriva oricui şi să vîndă tunuri oricui — pînă şi adversarului de ieri şi de mîine — şi unde? Chiar la mormîntul eroului necunoscut!

Cu limba uscată, cu pleoapele arse de arşița unei emoții vii, ascuțite, Ferdinand se opri brusc să prindă o melodie ce se dezlănțuise ca dintr-o muzicuță mecanică în adîncul sufletului lui şi se înălța dulce, caldă, cum e murmurul dulce de leagăn al mamei:

« Deutschland, Deutschland über alles
Über alles in der Welt!...»

— Vreau să-l cunosc neapărat! zise el, roşu pînă în vîrful urechilor, cu o hotărîre care o făcu pe regină să zîmbească.

Peste o oră, domnul Hans Müller, reprezentantul fabricii Krupp, era introdus, cu toate precauțiile cuvenite, la rege. Încîntarea fu reciprocă. Hans Müller se recomandă doctor în litere, în ştiințe economice şi sociale, în drept, în filozofie, în matematică şi în ştiințele orientale.

— Cum merg afacerile, domnule Müller?

— Excelent, sire!

— Şi cu francezii?
— Clienţi serioşi, sire!
— Cînd vei fi în Orient, poftim şi pe la noi, domnule Müller!
— Cu plăcere, sire! În principiu, m-am şi înţeles cu domnul Viziru.
După plecarea lui Müller, regele primi al şaselea mesaj: guvernul romîn a rupt tratativele pe care le ducea la Viena cu guvernul sovietic pentru reluarea unor relaţii normale între aceste două ţări.
— Auzi, Mario, zise regele, Ionel a întrerupt discuţiile cu sovieticii... Delegaţii s-au şi întors în ţară!
— Splendid! Nu trebuie să ducem cu bolşevicii nici un fel de tratative... Ionel ştie ce face. E tocmai momentul oportun! Asta o să ne folosească acum!
— Crezi că o să ne folosească?
— Enorm! Poţi să-l feliciţi pe Ionel din parte-mi!
— Asta o şi fac!... Acum abia înţeleg ce a crezut el cînd spunea că o să ne ajute de departe!

Din Franţa, regele şi regina trecură în Elveţia. La Basel, la banchetul organizat în cinstea oaspeţilor, preşedintele confederaţiei şviţeriene declară, cu paharul de şampanie în mînă:
— Salutăm în maiestăţile voastre pe suveranii frumosului şi bogatului pămînt romînesc, cu lanurile lui aurite de porumb şi de grîu şi cu falnicii munţi ai Carpaţilor, unde pădurile alternează cu păşunile.
Regele răspunse, cu ochii pe hîrtie:
— Tradiţiile voastre democratice, munca fecundă a poporului vostru, dragostea voastră pentru pace, corespund întru totul scopului pe care-l urmăreşte şi Romînia!
La ieşire, Ferdinand remarcă pe un domn înalt, uscat, rigid, în haine negre şi joben, care nu se dezlipea o clipă de Vintilă.
— Cine e ăsta? întrebă regele pe regina, care părea foarte iniţiată.

— E reprezentantul fabricii Armstrong! Ne oferă tunuri engleze, în condiții excelente.

Secretarul îi aduse lui Ferdinand un al șaptelea mesaj din țară: studenții clausiști continuă devastările. Un student, Vernescu, ar fi dat poliției informații despre un complot pus la cale de un grup de studenți în frunte cu Aureliu Cziucziewicz și Brebu, pentru asasinarea unor oameni politici romîni și a unor bancheri evrei. Studenții au fost arestați. Brebu, închis, ca să se răzbune, a izbutit să momească la el în închisoare pe Vernescu, denunțătorul, și a tras în el opt gloanțe. Pe de altă parte s-a aflat că agenții comuniști, sub pretextul tratativelor din Viena, fac propagandă bolșevică în țară, iar în Parlament toți conducătorii politici s-au declarat de acord cu privire la ruperea tratativelor de la Viena.

Suveranii ieșiră să se plimbe pe jos, pe străzile vechiului Basel, și se opriră pe puntea de peste Rin, unde prezența lor putea fi remarcată de lume — dar nimeni nu-i cunoaștea și nu-i saluta. Regina se simți jignită.

— Acești șvițerieni, zise ea lui Ferdinand, apăsînd cu o anumită nuanță pe cuvînt, cam exagerează cu democrația!

Peste un sfert de ceas, regina se instală la fereastra hotelului și începu să facă semne amicale cu mîna trecătorilor și să le zîmbească. În cîteva minute, se făcu populară: lumea se îngrămădi în stradă să privească și să admire pe această regină exotică, încă destul de frumoasă, care cheamă lumea de la fereastra unui hotel.

Spre seară, sosi regelui un al optulea mesaj: măsurile excepționale pe care Trișcă le anunțase în Parlament, în urma tulburărilor, au început a fi aplicate. S-au percheziționat locuințele tuturor muncitorilor bănuiți comuniști. Se fac arestări masive în rîndurile conducătorilor muncitorimii. *Socialismul*, ziarul partidului comunist, a fost suprimat pentru atitudinea lui antipatriotică.

— Bravo, Ionele!... Îți mulțumesc!

Nu era deșartă bucuria lui Ferdinand. În primele zile Vintilă se plîngea regelui că bancherii nu-i prea

acordă o atenţie deosebită. În ultimele două-trei zile, însă, Vintilă părea tot mai satisfăcut:

— Se sperăm, maiestate, că voiajul dumneavoastră va reface creditul nostru în Europa.

Ferdinand începea să spere şi el, pentru că Ionel îl ajuta efectiv.

Cînd îi veni rîndul în adunarea sindicatului tipografilor din Bucureşti, Crişan se ridică şi spuse:

— Viziru l-a trimis pe rege în străinătate să încheie alianţe şi să facă împrumuturi. Ei ne vorbesc de împrumuturile acestea, ca şi cum bancherii străini numai asta visează: să-şi verse sacii lor de aur peste capetele noastre şi noi să n-avem altă treabă decît să stăm şi să adunăm banii de pe jos... Dar să ne-o scoatem din cap: străinătatea dă ţării împrumuturi nu în bani, ci în arme! În tunuri, în tancuri, în avioane! Astea sînt împrumuturile care ni se dau — pentru că asta-i interesează pe cei din Apus, ca şi pe conducătorii noştri: războiul! Pregătesc războiul împotriva Uniunii Sovietice, pe care ne pun să-l plătim noi, muncitorii, cu banii şi cu sîngele nostru! Vor războiul! Şi măsurile lor excepţionale tot în vederea acestui război sînt luate. Cine este împotriva războiului şi pentru pace cu Uniunea Sovietică trebuie înlăturat! De asta astăzi schingiuiesc pe atîţia dintre noi: pentru că noi vrem pace cu Uniunea Sovietică. De asta au suprimat ziarul nostru *Socialismul:* pentru că a arătat că îndărătul ruperii tratativelor de pace de la Viena cu reprezentanţii sovietici se ascund intenţiile agresive ale guvernanţilor noştri! Războiul antisovietic — acesta este scopul final al dezlănţuirii lor fasciste. Statul oligarhic al vizirilor şi subvizirilor nu găseşte bani nici pentru şcoli, nici pentru asigurările sociale, nici pentru spitale, nici pentru căile ferate; dar pentru bandele lor fasciste, care terorizează ţara, ca să dea guvernului un pretext să aplice măsuri excepţionale împotriva noastră, a muncitorimii, se găsesc bani cu duiumul. Ei ne vorbesc despre împrumuturile care în curînd or să ne fericească pe toţi,

dar un lucru să știți: nu intră în țară o parà, decît cu condiția ca guvernul să lovească în comuniști și să întărească mișcarea fascistă. Fascismul este cîinele de pază al boierilor. Și în gura acestui cîine de pază vor să ne arunce pe noi: în gura fascismului.

Cu o izbitură asurzitoare de bocanc, ușa fu dată în lături și o droaie de jandarmi, în frunte cu Belciug, se năpusti în odaie:

— Nu mișcă nimeni!

În dubă, Crișan nu-și putu da seama lîngă cine stă. Simți însă un cot care-l împinge și auzi un glas care-l întrebă în șoaptă:

— Nu știi ce s-a făcut cu nenea Crișan?

— Andrei, tu ești? îi răspunse Crișan.

Andrei îl strînse febril de braț pe Crișan, fericit că-l regăsește teafăr:

— Să trăiești, nene Crișane! Urît au mai dat în noi! Au bătut și femeile de le-au smintit.

— Dar tu ai pățit ceva, Andrei?

— Nimic! A dat unul cu piciorul în mine. « Mă, ești romîn?» Și i-am răspuns: « Romîn, da' calic!»... Și m-a lovit. Nu-i plăcea, pesemne, răspunsul. Dar pe dumneata?

— O, nu-i mare lucru! zise Crișan, care scuipase sînge cînd l-au urcat în dubă, fiindcă fusese izbit cu bocancul în burtă. Abia m-au atins.

Și apucîndu-l pe Andrei de mînă:

— Da' nu-i așa, Andrei? Le-o plătim noi!

— Oho! făcu Andrei, cu însuflețire. Și încă cum! Cu vîrf și îndesat!

La Liga Națiunilor, sir Eric Drumond, secretarul general al acestei întreprinderi anglo-franceze, îl primi pe Ferdinand cu cuvinte de bun venit:

— Sînt convins că această vizită va servi să creeze în Romînia un sprijin și mai mare pentru Ligă și nu va putea decît să întărească legăturile dintre romîni și această mare organizație internațională, menită să îndrumeze popoarele către o colaborare pașnică.

Regele citi:

— Poporul romîn, care dorește pacea spre a se putea consolida și care nu urmărește nici un scop agresiv, este cu deosebire atașat operei de pace, de solidaritate și de concordie, care formează obiectul Societății Națiunilor.

La hotel îl aștepta pe Ferdinand al nouălea mesaj: Ionel n-a dat voie muncitorimii să demonstreze dc 1 Mai. S-a făcut excepție numai cu social-democrații și cu sindicatele naționale. Congresul comunist a fost interzis. Comemorarea morții lui Lenin continuă a fi interzisă și ea. Numărul muncitorilor arestați crește.

— Ionel ne ajută, Mario! se bucură enorm, regele. Ai auzit ce a zis Vintilă: oamenii se arată aici de o amabilitate neașteptată. Nici o limită pentru comenzile de arme, dacă dăm garanții!... Acuma a interzis și manifestările de 1 Mai!

— Și Mussolini le-a interzis! făcu Maria, cu ochii pe fereastră. Și Primo de Rivera... și Tzankoff... Toată lumea. Și tocmai noi, care sîntem în punctul cel mai primejduit din Europa, să îngăduim acest dezmăț bolșevic?

Ceva mai tîrziu sosi și Muică, ministrul de externe, cu rezultatul alegerilor din Germania.

— Față de alegerile precedente, social-democrații pierd optzeci și șase de locuri, în timp ce comuniștii cîștigă patruzeci și trei și naționaliștii — cincizeci și unu. În Germania lucrurile încep să se lămurească. Lupta mare începe să se dea între comuniști și naționaliști. Ca pretutindeni.

— Ca pretutindeni? zise regina, care părea foarte uimită. La noi mai e ceva de lămurit?

La Jilava, deținuții aflară în ziua aceea că Ministerul de Război a dat ordin comandamentelor « să supravegheze de aproape pe acei care s-au abătut de la religia creștină ».

— Pe cine o fi crezînd, nene Crișan? întrebă Andrei.

Dar cheia scrîşni în broască şi gardianul îşi băgă nasul pe uşă:

— Crişan... Andrei... Marin... să poftească la cancelarie!

În cancelarie îi aştepta, alături de comandantul închisorii, comisarul regal Păsculescu, gras, mărunt, cu faţa perfect rasă şi lucioasă.

— A, uite-l pe dumnealui! îl luă în primire comisarul regal pe Crişan. Dumneata eşti capul tuturor răutăţilor. Ne bombardezi cu cereri să te interogăm şi-i mai instigi şi pe alţii. Să ştii că ţi-o spun pentru ultima oară: dacă nu-ţi bagi minţile-n cap, aici îţi putrezesc oasele!

— Domnule comisar regal, răspunse Crişan, dar nu este legal să ne ţineţi aici fără să ne interogaţi...

— Legal? răcni comisarul, congestionat. Dumnezeul şi paştele mă-ti de bolşevic! Legal!... Cică nu-i legal!... O să mă-nveţi pe mine ce este legal şi ce nu?... Auzi, domnule, un vagabond, un tîrîie-brîu, un coate-goale să mă înveţe pe mine, comisar regal, ce este legal şi ce nu! Mă! Tu trăieşti pe lumea ailaltă, mă... mă, c-acuş te înghit, mă, anafora mă-ti de nespălat!

Crişan îl lăsă pe comisar să urle pînă ce obosi şi-i răspunse:

— Domnule comisar, constituţia zice...

Acuma ochii comisarului nici nu se mai vedeau, pentru că tot obrazul lui era numai gură — o gură uriaşă prin care înjurăturile năvăleau ca dintr-o cişmea:

— Constituţiaaa? Ce-ai spus, mă? Constituţia? Tu-mi vorbeşti mie de constituţie, mă? Ştii tu ce-i aia constituţie, mă?... Îndrăzneşti să spurci constituţia, mă, lumînarea mă-ti de neţesălat!

Şi se întoarse către maior:

— Domnule comandant, indivizii ăştia s-au abătut de la religia creştină... Te rog să le faci îndată proces-verbal de dare în judecată... Hristosul mamei lor de bolşevici!... Să le mai treacă pofta de interogatorii... Auzi, domnule!... Interogatorii! In-te-ro-ga-to-rii!... Biserica mamei lor de tîlhari!

*

La Geneva, regele și regina vizitară Biroul Internațional al Muncii. Aci fură întîmpinați de vechiul lor prieten « unchiul Albert» — Albert Thomas, care le-a lăsat atîtea amintiri frumoase, la Iași, în timpul războiului. Revederea fu atît de mișcătoare, încît depăși limitele permise de demnitatea publică regală.

— Sire !... Maiestate !...

— Albert !

Totuși, Albert păru îngrijorat.

— Sire ! zise el discret regelui, după ce prima efuziune se temperă puțin. Presa de stînga face scandal mare cu cele ce se întîmplă în Romînia. Muncitorii sînt arestați, bătuți, împușcați. Așa spune presa de stînga, sire! Ce este adevărat în toate astea?... Și ce este adevărat din tot ce se spune în broșura asta care a fost tradusă în toate limbile și a fost strecurată aici nu știm de cine?

Regele luă broșura și citi în fugă:

« ... Așezat la birou, cu biciul în văzul celui arestat, îl întreba mai mult țipînd decît vorbind: Dacă face parte din vreun sindicat; dacă a fost membru al Tineretului Socialist; dacă a luat parte la vreo excursie a Tineretului Socialist; dacă cunoaște pe cutare; dacă a făcut parte din organizația sportivă „*Prietenii naturii*“? și altele, toate însoțite de bătăi sau amenințări ca: „Vezi masa aia, mă? O să te fac s-o iei în brațe!“ (E vorba de sistemul Siguranței de a-l lega pe arestat de masă pentru a-l bate mai bine.)»

« ... Brigada care se ocupă cu comunismul în primul rînd este brigada a 3-a, al cărei șef este Bonciulescu.»

« Schingiuirile s-au întîmplat de obicei ori în camera șefilor de serviciu, ori în camera a 9-a sau în beci.»

« ... Neputînd răspunde la întrebările ce mi-au fost puse de subinspectorul Bonciulescu, el a dat ordin comisarului Georgescu să-mi facă cunoscut „Codul penal“, adică să mă bată cu cauciucul».

« ... În ziua de 11 decembrie 1924 am fost arestat la București și dus la Siguranța Generală. Imediat după intrarea în cabinetul inspectorului de siguranță Bonciulescu, a început bătaia; am fost bătut de Bonciulescu,

singur, timp de 6 ore, şi cînd îmi curgea sînge din nas şi din gură mă trimitea să mă spăl ca să mă întorc iar la bătaie.»

«... În aceeaşi noapte am fost bătut de la ora 9 pînă la 4 dimineaţa de comisarul Gheorghiescu, de agenţi şi de însuşi inspectorul Vladimirescu; de faţă au fost şi: inspectorul Cristescu, vice-consulul Romîniei la Viena, Rădoi şi Dr. Demetrescu. Am fost bătut cu rînca de cauciuc, încît am leşinat de cîteva ori. Mi-a rupt părul, m-a bătut cu picioarele peste cap şi pe piept. În ziua de 12 am fost bătut de comisarul Gheorghiescu o oră cu cauciucul peste obraz şi peste palme.»

«... După ce a obosit, inspectorul Vladimirescu mi-a spus să-mi dezbrac haina, m-a aşezat pe scaun şi a început să-mi ia interogatoriul. Fiecare întrebare era însoţită de o lovitură cu o rîncă de cauciuc peste faţă şi peste piept. Sfîrşind cu întrebările, a început să mă bată cu rînca la palmă şi m-a trîntit apoi jos. Însuşi inspectorul Vladimirescu m-a bătut cu rînca pe spate, aşa încît tot corpul mi se acoperise cu vînătăi. Maltratările acestea au durat cu schimbul pînă la 4 dimineaţa, fără altă întrerupere decît ora mesei».

«... În seara aceea, cînd am fost dus în pivniţă, un plutonier de jandarmi a venit jos şi, cu ajutorul unui jandarm, fără nici un motiv, ne-a bătut pe toţi arestaţii în mod groaznic. Între bătuţi era şi un copil de 9—10 ani, care era închis cu tatăl şi cu mama sa...»

Regele citea, îşi muşca nervos trabucul şi mormăia într-una:

— Da, da, da! Am înţeles!

Apoi, dezgustat, îi înapoie lui Thomas broşura:

— Născociri bolşevice! Şi ce s-a făcut cu exemplarele care s-au răspîndit aici?

— Noroc că am prins de veste şi le-am confiscat numaidecît!

— Mulţumesc, domnule Thomas! Eşti un adevărat prieten al ţării!

— Totuşi, sire, cred că ceva trebuie făcut!

Regina interveni:

— Vei face o declaraţie, Nando!

Şi-i zîmbi lui Thomas.

În fața întregului personal al Ligii Națiunilor, Albert Thomas îl salută pe rege:

— Prezența maiestății voastre ne dă tuturor speranța că în țara sa el va grăbi întronarea acestui regim de muncă dreaptă și umană pe care avem misiunea să-l întronăm în lume.

Regele își citi, în chip foarte conștiincios, răspunsul:

— Prezența noastră aici este o dovadă a adeziunii cordiale și a participării eficace pe care Romînia înțelege s-o dea organizării internaționale a muncii. De altfel, nu poate fi ideal mai mare decît acela de a asigura dreptul muncii.

Cum ajunse la hotel îl întrebă pe Vintilă:

— Spune-mi, te rog, se simte pe aici vreo indispoziție față de noi?

— Dimpotrivă! zise Vintilă, a cărui față radioasă, de altfel, atesta adevărul spuselor lui. Dimpotrivă...

La hotel, găsi noi vești din țară. A început procesul studenților complotiști. Procesul e în curs. Pe străzi, manifestațiile continuă. În Parlament, Ionel a declarat că va face ordine. Guvernul a dat un comunicat în care a anunțat că va lua măsuri energice pentru a suprima orice mișcări menite să tulbure ordinea, fie că vin de la mișcarea de dreapta, fie că vin de la cea de stînga. În cursul nopții trecute, Siguranța a făcut arestări în rîndurile conducătorilor Partidului Comunist și ale muncitorilor simpatizanți.

— Bravo, Ionel! mormăi regele, vesel, în barbișon, sorbindu-și coniacul. Mulțumită abilității tale, călătoria noastră este un adevărat marș triumfal.

Dintr-un ziar, pe care cineva a reușit să i-l strecoare dimineața, Trifănescu, închis și el cu prilejul zilei de 1 Mai, află o știre pe care o împărtăși îndată tovarășilor din încăpere.

— Ascultați ce scrie în gazetă: «Teatrul Național montează o piesă în trei acte intitulată *Cînd vine viforul*, al cărei autor este domnul Trișcă, subsecretar la interne».

Puse gazeta deoparte şi se adresă celorlalţi deţinuţi:

— Şi ne mai plîngem de ei, cînd ei n-au decît o singură grijă: literatura. Nu mai vorbesc de regina Elisabeta, care făcea poezii. Dar regina Maria, care duce cu Ionel ţara de nas, scrie poveşti şi amintiri. Caţă, şeful huliganilor, scrie poezii încă din frageda lui copilărie. Traian Săpunaru, care se laudă că va veni în curînd ministru de interne, ca să extermine pe toţi comuniştii, scrie poezii. Ministrul de interne, domnul Artur Mărguleanu, scrie piese. Şeful Siguranţei Generale, domnul Remus Vîlceanu, scrie piese. Cine mai lipsea ca să fie colecţia complectă de poeţi şi dramaturgi ai fasciei romîne? Domnul subsecretar de la interne, Trişcă. Şi uite că şi Trişcă scrie!... Unde te învîrţi, nu dai de unul din ăia care ne schingiuiesc şi ne omoară, să nu fie poet, dramaturg, nuvelist. Şi cînd îi vezi cît de mult le place scrisul lor, îţi vine să crezi că ei nu ne pun ouă răscoapte la subsuori şi nici nu ne smulg unghiile cu cleştele, din răutate, ci numai ca să se poată inspira pentru operele lor literare. Se poate ceva mai frumos?

La Bruxelles, în Belgia, regele, ducii şi prinţii, cu toată mica indispoziţie a bancherilor flamando-valoni, care ţinură să fie totuşi de faţă şi ei, făcură lui Ferdinand şi Mariei o caldă primire.

La toast, regele Belgiei spuse:

— Idealurile noastre sînt comune. Belgia vrea să-şi reconstruiască ţara, în cel mai pacific spirit posibil.

Ferdinand replică:

— Romînia a fost pentru pace şi înţelege să rămînă o ţară pacifică.

La ieşire, Vintilă fu luat pe sus de către o întreagă legiune de jobene, chiar sub ochii regelui, şi nu mai fu văzut pînă deseară. La culcare, regele primi al unsprezecelea mesaj. Verdictul în chestia complotului studenţilor s-a dat: toţi studenţii arestaţi cu ocazia demonstraţiilor şi toţi complotiştii au fost achitaţi. De asemenea, a fost achitat şi cel care a tras în Vernescu.

Ferdinand era cu atît mai mulţumit, cu cît înainte cu un ceas aflase despre cele ce se petreceau în Germania: profesorul Quidde a fost arestat la München de către autorităţile social democrate, sub acuzaţia că ar fi comis un act de înaltă trădare, pentru că a publicat în revista *Welt am Montag* un articol asupra înarmărilor secrete ale Reichului. Da tot la München, aceleaşi autorităţi au achitat pe generalul Ludendorff care, împreună cu Hitler, a încercat, printr un puci organizat cu trupele de asalt, să răstoarne guvernul social-democrat şi să pună mîna pe putere.

— Acu ce spui? îl întrebă mustrătoare regina, care între timp citise şi ea mesajul, pe rege. Ionel ne ajută sau nu?

La Londra, Ferdinand şi Maria se bucurară de o primire excepţională. Toată aristocraţia britanică se sili să dea suveranilor impresia — justă — că se află acasă la ei. La prînzul de gală dat de către perechea regală engleză la palatul Buckingham, regele George al V-lea ridică paharul şi spuse:

— Ne bucurăm că cele şaptesprezece milioane de suflete care trăiesc acum sub sceptrul dumneavoastră au ieşit din frămîntarea anilor din urmă ca un popor liber şi unit în noua sa ţară mărită.

Ferdinand îşi recită răspunsul:

— Pot asigura pe maiestatea voastră că nici o ţară nu ţine mai mult la politica păcii şi a solidarităţii internaţionale decît Romînia. Oriunde va fi loc pentru activitatea noastră, ea se va manifesta pentru consolidarea păcii.

După masă, Maria avu tot răgazul să stea de vorbă cu sir Basil Zaharoff.

—Ce se aude cu ginerele meu, dragă Basil?

Erau foarte intimi şi regina-i spunea pe nume încă din toamna trecută, cînd ea-l primise la curte cu toate onorurile. Pe regină o legau de acest om nenumărate interese comune — plus unul cu totul particular: ginerele, regele George al Greciei, soţul fii-si, Lisbeth. Situa-

ţia lui George era foarte tulbure, cum era tulbure întreaga situaţie din Balcani. Numai la vecinii bulgari se pare că lucrurile s-au mai aranjat. Doctorul Tzankoff, sprijinit de asociaţia ofiţerilor de rezervă şi de « puterile aliate», după ce a măcelărit pe agrarienii care se aflau la putere, a avut de dus o luptă grea cu comuniştii, dar în cele din urmă a izbutit să înece în valuri de sînge răscoala comunistă, la care aderaseră masele largi ale muncitorilor şi ţăranilor. Încolo, lucrurile stau prost. În războiul cu turcii, Grecia a fost zdrobită. Şi Mustafa Kemal-Paşa, preşèdintele republicii turce, sprijinit de francezi, îşi speculează victoria împotriva Greciei, care e sprijinită de Anglia. De altfel se ştie că războiul nici n-a fost între turci şi greci, ci între francezi şi englezi. Numai soldaţii sînt turci şi greci, dar interesele care s-au încăierat între ele sînt franceze şi engleze. Şi ginerele este cel care e în primejdie să plătească aventura. Republicanii, în cap cu Venizelos, îl fac pe ginerele Mariei responsabil de război şi cer detronarea lui, deşi războiul a fost aranjat de Lloyd George şi de acest Basil Zaharoff, patriot grec şi fabricant de arme englez. De asta, războiul greco-turc este numit şi « războiul lui Zaharoff». Astfel că, pe drept cuvînt, regina îi putea pretinde lui Zaharoff să-i salveze ginerele. La Bucureşti, regina a închis ochii că puternicul fabricant de arme greco-britanic are şaptezeci de ani şi i-a acordat toată atenţia ca să-l convingă să stea de vorbă cu Venizelos.

— Eşti prieten cu el şi-l poţi convinge, dragă Basil!

Ameţit, Basil i-a făgăduit — şi s-a ţinut de cuvînt. Cum a părăsit Bucureştii, a plecat la Monte Carlo, unde exploata cazinoul, şi l-a chemat de urgenţă pe Venizelos, acolo.

— Scumpe Elefterie, i-a spus el « marelui cretan», renunţă la campania împotriva regelui.

Venizelos s-a uitat la Zaharoff ca la un nebun:

— Nu ţi-e bine, Basil? Tu să-mi ceri mie acest lucru? De asta ai luptat cu mine timp de zece ani pentru republică?

— Ai dreptate! Republica trebuie să rămînă scopul nostru final, dar Grecia are nevoie în acest moment de

liniște și ordine. Detronarea lui George ar compromite Grecia în ochii marilor puteri.

Venizelos spumega:

— Basil, atitudinea ta nu este atitudinea unui patriot grec. Tu lupți aici pentru interese cu totul străine de interesele Greciei.

Zaharoff se dezobișnuise de mult să asculte și să rabde obrăznicii.

— Elefterie, mi se pare că uiți cu cine vorbești. Eu sînt Basil Zaharoff!... Același Basil Zaharoff căruia trebuie să-i mulțumești pentru succesele tale politice din timpul războiului! Sînt Basil Zaharoff care ți-a dat bani cu nemiluita. Îți amintești ori nu? Sau poate, de cînd te-ai însurat cu o femeie bogată, ți-ai pierdut memoria? Nu? Atunci fă bine și dă-mi banii înapoi! Scurt! Sau îl lași pe rege în pace, sau îmi dai banii înapoi!

— Banii i-am primit! îi strigă Venizelos indignat. Dar nu pentru mine, ci pentru cauza greacă!

— Știu! Pentru cauza greacă. Dar tu te-ai hrănit cu ei! Așa că, să faci bine și să-mi dai banii înapoi!

Venizelos, fără să-i mai răspundă nimic, a ieșit cu pași iuți din cameră și a trîntit furios ușa după el. De atunci nu s-au mai văzut. Putea Zaharoff să-și mărturisească înfrîngerea? Se văzu, deci, silit să-i dea speranțe demne de meritele ei față de el.

— Sîntem pe calea ce bună. Încă puțină răbdare și republicanii greci vor avea soarta agrarienilor bulgari.

Seara, înainte de a se băga în pat, Ferdinand primi al doisprezecelea mesaj: Ionel a decretat starea de asediu în toată țara.

— Ooo! exclamă el fericit. Dar asta e strașnic! Starea de asediu!

Dintre toate stările, cel mai mult îi plăcea lui Ferdinand starea de asediu. Era starea în care se găsea cum nici nu se poate mai bine. Starea de asediu!... Hotărît! Dacă cel care o aplică este un om de stat

formidabil, cel care a inventat-o a fost un om de geniu... Starea de asediu! Ooo!

Şi foarte mulţumit că whiskyul, consumat azi în cantităţi care nu mai erau regale, ci imperiale, nu i-au lezat capacitatea de a cugeta, regele, întins pe pat, îşi aminti cît de mult datorează el stării de asediu. Iată, numai în decembrie trecut, de pildă, a făcut în Banat o vînătoare ca în poveşti. Mulţumită cui? Stării de asediu, care fusese decretată de Ionel în Ardeal. Abia cu acest prilej, Ferdinand şi-a dat seama că dacă vrei să vînezi bine, trebuie să institui neapărat starea de asediu. E foarte simplu: interzici tuturor celorlalţi locuitori să poarte arme, ca tu să poţi vîna liniştit, fără să te poată stingheri cineva. Patru sute de iepuri, treizeci de vulpi şi sute de fazani — cum ar fi putut realiza el o recoltă atît de bogată fără starea de asediu? Nu! Orice s-ar zice, starea de asediu este o condiţie esenţială pentru un vînat bun.

Şi regele dormi în noaptea aceea senin şi liniştit, fără obişnuitele lui crampe, care de obicei îi tulburau somnul în ultima vreme.

Pentru ultima scară a călătoriei sale oficiale, destinul regal al lui Ferdinand îi păstra şi cea mai frumoasă surpriză: al treisprezecelea mesaj îi anunţa că, pe baza stării de asediu, Partidul Comunist a fost interzis.

— Mario! strigă Ferdinand în culmea bucuriei. Ionel...

— Ştiu! îi tăie aripile blînd, dar categoric, Maria.

— Ce ştii?

— Că Partidul Comunist a fost interzis!

Oricîtă stimă şi dragoste purta el Mariei, dar faptul că ea era informată înaintea lui, în problemele acestea de stat pînă şi aici, în străinătate, îl contraria oarecum.

— Dar de unde ştii? întrebă el, uimit şi supărat. De la Ionel?

— Nu! De la Zaharoff!

*

În drum spre țară, Maria, Ferdinand, Vintilă și Muică erau în prima zi toți veseli, toți încîntați, de felul sclipitor în care a decurs raidul regal și se amuzară tot timpul făcînd între ei un schimb de impresii, de observații și de anecdote în jurul personajelor cu care au avut de-a face. A doua zi, însă, cînd începură să se apropie de granițele țării, suveranii și cei doi sfetnici ai lor începură să-și facă bilanțul succeselor recoltate în călătorie.

— Sire ! începu Vintilă. Peste tot, bancherii mi-au vorbit la fel: « Domnule Cutare, îi ziceam bancherului, sîntem în plină refacere !» « Foarte bine, domnule ministru !» « Avem bugetul echilibrat !» « Foarte bine, domnule ministru !» « Am asigurat cuponul !» « Foarte bine, domnule ministru !» « Avem nenumărate produse exportabile !» « Foarte bine, domnule ministru !» Și așa, la tot ce-i spuneam, zicea că-i foarte bine. Apoi, mă uitam la el, el se uita la mine, ne uitam unul la altul... și asta-i tot !

— Dar ce e cu împrumutul francez de o sută de milioane de franci în aeroplane și artilerie grea?

— Nu ni se mai dă ! Banca Morgan de la New York a împrumutat Franței o sută de milioane de dolari, cu condiția ca pînă nu-i dă banii înapoi, să nu-și mai încarce bugetul și să nu mai acorde nici un împrumut vreunui stat străin.

— Și Anglia?

Mai posomorît ca-ntotdeauna, Vintilă își îndreptă privirea spre vîrful ghetelor lui cu elastic:

— În Anglia am avut un succes mai mare. Anglia renunță la cele patru milioane de lire pe care i le datorăm, dacă plătim societăților englezești de petrol despăgubirile ce li se cuvin.

Regele își strînse tare trabucul între dinți, ca să nu facă o reflecție nedelicată — și-l întrebă pe Muică:

— Dar dumneata, cu alianțele?

Muică era mai puțin optimist ca mai înainte cu douăzeci și patru de ore.

— Sire! zîmbi el amar. Alianţe ni se oferă de peste tot. Avem numai greutatea alegerii: cu Franţa împotriva Angliei, sau cu Anglia împotriva Franţei.

Raportul lui Muică mai descreţi puţin fruntea lui Ferdinand:

— Aşa de departe au ajuns relaţiile dintre Franţa şi Anglia? întrebă Ferdinand.

— La cuţite, sire! răspunse Muică.

— Să mai aşteptăm! zise Maria. Dacă am eu răbdare, cu fetele mele...

Era mîhnită. Din punctul de vedere matrimonial venea şi ea acasă cu mîinile goale: nici la curtea Angliei, nici la curtea Belgiei nu găsise un ginere potrivit. Dacă era convenabil, nu era disponibil — şi dacă era disponibil, nu era convenabil.

— În concluzie deci, făcu regele, din punct de vedere practic, rezultatul călătoriei noastre este egal cu zero. Ce-i de făcut?

— O nouă călătorie! zise prompt Maria, ca şi cum răspunsul acesta îl avea pregătit cu multe zile încă înainte de a i se fi pus întrebarea.

Cînd trenul regal intră pe teritoriul romînesc, la Jimbolia, secretarul regelui coborî în staţie şi reveni cu un teanc de ziare. Avizi de noutăţi mărunte interne, după o lipsă de săptămîni, cei patru care se găseau în vagonul regal răsfoiră gazetele cu înfrigurare. Dar, de la prima ochire, regele exclamă vesel:

— E colosal! Colosal!

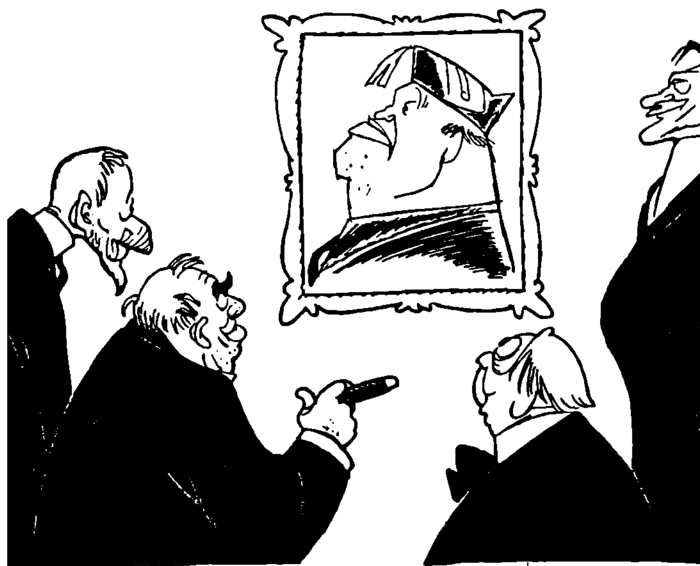
Toţi ridicară capul să audă despre ce este vorba.

— Ascultaţi, zise regele, cum îşi încheie Traian Săpunaru un articol din *Ţara noastră:* « Adevăr, adevăr zic vouă, vine untul-de-ricină! »

Fruntea celor doi amărîţi sfetnici ai tronului se descreţi dintr-odată, parcă li s-ar fi luat necazurile cu mîna. În special Muică gustă cu deliciu fraza lui Traian Săpunaru:

— Aici, la frontieră, unde ne aflăm în momentul acesta, zise el, cuvintele lui Traian Săpunaru au o rezonanţă specială!

— Tocmai! zise regele. Parcă ar fi o urare de bun sosit!

XII

Ca toți marii poeți, Traian Săpunaru avea darul profeției. Ochii lui de vizionar nu puteau să-l înșele: untul-de-ricină era în mers. La reîntoarcerea în patrie a regelui și a reginei, toate forțele politice de guvernămînt — prietene sau dușmănoase — sprijinite de toți factorii de răspundere, ministrul de interne, comandantul jandarmeriei, studențimea lui Cață, directorul general al Siguranței Generale a Statului, prefectul poliției capitalei, directorii închisorilor, procurorii, comisarii regali, agenții, inspectorii și comisarii de poliție, plutonierii — conlucrau frățește spre a muta tronul și dinastia de pe fundamentul lor constituțional pe o temelie mult mai

solidă şi mai de nezdruncinat, zidită din unt-de-ricină. Fiecare în parte muncea cinstit şi cu rîvnă să netezească drumul spre acest excelent purgativ care, prin lovitura de graţie ce trebuia s-o dea bolşevicilor, urma să pecetluiască triumful definitiv al doctrinei fasciste.

Cînd Mussolini apărea la Roma în balcon şi, cu maxilarul lui inferior atît de energic fascist, striga: « Cămăşi negre ! Acţiune dinamică... unt-de-ricină »... aici la Bucureşti cluburile politice rămîneau ca electrizate, cu gura căscată. Mussolini a vorbit ! Unt-de-ricină ! Acţiune dinamică ! Toţi erau pentru unt-de-ricină şi « acţiune dinamică ». Generalul Neaţă care, din pricina vîrstei lui înaintate, începea tot mai mult să simtă nevoia de a fi sprijinit în beţe ca să poată sta drept, era pentru unt-de-ricină şi « acţiune dinamică ». Generalul Sarmală, războinic cu patru burţi şi cu cinci guşi, care nu-şi putea aşeza enorma lui personalitate decît pe cel puţin două-trei scaune, era pentru unt-de-ricină şi « acţiune dinamică ». Traian Săpunaru, dinamic prin definiţie, dinamic în vorbe şi în fapte, de un dinamism care, în timpul celor doi ani de ministeriat a alimentat copios mai multe dosare penale, bine închise în casa de fier a lui Ion Ion, era pentru unt-de-ricină şi « acţiune dinamică ». Serafim Mărunţelu, nici vorbă, era, dacă nu atît pentru el, în orice caz, de frica nevesti-si, pentru unt-de-ricină şi « acţiune dinamică »... Cît despre prinţul Carol...

În sfîrşit, toţi stîlpii naţiunii erau pentru « acţiune dinamică » şi-şi cheltuiau energia să convertească la « rinascimento » — cuvînt care în romîneşte se traduce prin « Deşteaptă-te romîne » — tineretul din şcoli şi universităţi şi să-i trezească entuziasmul pentru Mussolini, la care se uitau ca la o adevărată minune. Pasămite, dictatorul Italiei era un politician care se ţinea de cuvînt. Pentru Mussolini, într-adevăr, acţiunea dinamică nu era o expresie goală. La el, orice acţiune trebuia să fie cu tot dinadinsul dinamică. La putere, continua să administreze adversarilor săi, cu acelaşi dinamism ca şi în opoziţie, fie lovituri de pumnal, fie doze masive de unt-de-ricină, după cum o cereau împrejurările. Cel mai nou act dinamic a fost asasinarea lui Matteoti,

secretarul general al partidului socialist. Pe la sfîrșitul lui mai 1924, Matteoti, sub potopul de insulte și amenințări pornite de pe băncile majorității fasciste, atacase pe Mussolini pentru violențele și fraudele comise în cursul alegerilor recente și pentru inconsecvența lui față de amnistia dezertorilor pe care acum o respingea, deși în 1919, cînd a fost decretată, o aprobase. Mussolini răspunse cu un argument mussolinian: « Vă voi întîmpina cu gloanțe. O să vedeți. Înainte de o să vă dați seama, vă vom face să simțiți făgăduielile noastre». Și s-a ținut de făgăduială: peste cîteva zile, Matteoti era asasinat. A doua zi, Mussolini venea în Cameră să strige opoziției: « *Normalisazione!* Ce înțelegeți prin cuvîntul acesta? Ordinea publică? Dar ordinea publică n-a fost niciodată atît de perfectă ca acum. Reprimarea violenței? Dar niciodată n-au fost atîtea procese... Dacă vă înțeleg bine, voi doriți mai degrabă sfîrșitul regimului fascist. Speranțele însă, vi-s zadarnice. Fascismul nu va părăsi niciodată puterea pe care a cucerit-o».

— Da! reflectă Ionel în ziua cînd citi toate acestea. Incontestabil. Are personalitate Mussolini. Ar fi un foarte bun ministru de interne la mine în guvern... E « dinamic»...

Acest dinamism aruncă pe toți cei predispuși la acțiune dinamică într-o stare de febră mussoliniană. Se simțeau mussolinieni, deși mulți nici nu-i cunoșteau biografia. Mussolinismul era contagios și nu ținea seama nici de vîrstă, nici de profesie. În Mussolini, toți vedeau nu un om în carne și oase, ci întruchiparea acelei formule miraculoase de cucerire a puterii care să le poată satisface foamea lor de dominație personală și absolutistă. De aceea mussolinismul pusese stăpînire pe sufletele « giovinezzei» din generația de foc, bogat asortată cu vechi clienți de-ai poliției, ca și pe domnii din înalta societate politică. În învălmășeală distingeai, printre pletele rebele sau frezele date cu briantină ale tinerilor dinamici, burțile, cheliile, ochelarii și bărbile cărunte ale « giovinezzei» ceva mai mature, recrutate din rîndurile celor mai căliți veterani în mussolinisme liberale, conservatoare, netiste, naționale sau țărăniste, cum era conu Costică Aureanu, conu Alecu Porcu, conu Matei Țeposu,

domnul general Malacu, domnul Gherlescu... Cît îl privește pe domnul Dacu... domnul Dacu, adunat tot, cum era el, în gulerul lui înalt, de cauciuc, pe care era așezat acel mic aparat de pertractări, care-i slujea uneori și pentru meditație, și pentru strănutat, și pentru mîncare, și pentru tușit, și pentru discursuri democratice, domnul Dacu ar fi vrut să fie singurul Mussolini în Ardeal dacă nu i-ar fi stat în cale Traian Săpunaru, care voia să fie și el singurul stăpîn pe țară, inclusiv Ardealul. Marele poet, în fanatismul său pentru ideea dinamică, ținea să fie și el unicul Mussolini ardelean. Or, pentru acest monopol al fascismului ardelenesc își dădeau lovituri necruțătoare *Țara noastră* a lui Traian Săpunaru și *Patria* lui Iuliu Dacu.

Nu era, deci, om politic cu dragoste de dinastie și tron care să nu fie sub vraja « acțiunii dinamice» și a mirajului mussolinian. Ceea ce-i deosebea între ei se reducea numai la mici amănunte de ordin temperamental și de experiență politică: unii, mai nerăbdători, strigau că ei sînt Mussolini. Alții spuneau că, din anumite considerente — anumite, nu toate, pentru că în ultima analiză ei sînt democrați intratabili—ar fi dispuși să fie un Mussolini. Și, în sfîrșit, timizii, care-și exprimau părerea că n-ar strica să dea țării un Mussolini, și că la nevoie ei ar fi gata să-și asume rolul acesta, spre a stîrpi pe comuniști.

În toată încăierarea asta mussoliniană, în care sticlele de unt-de-ricină începeau să se ascută pentru asaltul suprem, un singur om stătea calm, în fotoliu, își examina mîinile și zîmbea. Ei, ceilalți, se iau de păr, fiecare cu nădejdea că va rămîne singur viu, pe teren, spre a se putea proclama Mussolini — cînd de fapt singurul Mussolini era el — și încă de pe vremea conului Mitiță. Marșul asupra Romei?... Acțiunea dinamică?... Toate astea vor fi fiind bune acolo unde nu se cunosc metodele național-liberale de cucerire și păstrare a puterii. La ce-mi trebuie mie marș asupra Romei, unt-de-ricină, acțiune dinamică, cînd eu am un instrument dinamic, mai dinamic și mai fulgerător prin efectele lui decît tot untul-de-ricină din lumea întreagă: o constituție!

Ionel își îndoi degetele drepte și-și aținti ochii asupra unghiei indexului. Constituția! Evident, constituția-i pune la îndemînă toate mijloacele unei guvernări absolutiste, în foița de argint a democrației. Marșul asupra Romei! Evident, e o inepție — cînd ții frînele în mînă și le ții zdravăn, ca un talentat elev al școlii de echitație politică național-liberală, întemeiată de tata acum șase decenii! Totuși, a da cu piciorul în Mussolini, ar fi o gravă greșeală politică. Dimpotrivă! Numele lui Mussolini e bun! Ușurează mult propaganda anticomunistă și antisovietică. Abate tineretul de la preocupări primejdioase. Slujește partidului național-liberal să-și facă treburile cu mîinile altora. Îngăduie liberalilor să rămînă demni pe vechile lor poziții democratice și să vorbească degajați, cu dezinvoltură, senini, netulburați, în numele democrației. Și, ceea ce este mai prețios decît toate, numele lui Mussolini, dacă zgîndărește ambiții cezariene în sufletele tuturor politicienilor, ascute însă în același timp invidiile, vanitățile, patimile, înlătură ultimele resturi de scrupule, sapă amicițiile și duce în lagărul opoziției la zîzanii, la fragmentări, la dizidențe, care nu pot decît folosi partidului național-liberal, mereu arbitru, mereu disciplinat, mereu strîns unit în jurul drapelului purtat cu atîta mîndrie și cinste de familia Viziru. Mitul mussolinian, deci, trebuie încurajat. Încurajat și dirijat. Dirijat și stăpînit, spre a nu ieși din albia largă și cuprinzătoare a partidului național-liberal — adică a intereselor patriei. Căci sfinte și mari sînt interesele patriei. Și mai mari și mai sfinte decît toate interesele patriei — sînt ordinea și siguranța statului. Ceva s-a făcut. Arestările de muncitori sînt măsuri bune. De asemenea sînt măsuri bune cenzura și starea de asediu. Dar cînd e vorba de liniștea țării pot fi ele vreodată prea bune? Nu! Partidul Comunist a fost scos din legalitate. Totuși, comuniștii nu se astîmpără. Și — în ilegalitate parcă lucrează cu și mai mare îndîrjire. Cele petrecute de pildă, în toamnă, la congresul din Cluj, nu numai că nu i-a intimidat, dar i-a îndîrjit și mai rău împotriva poliției secrete și social-democraților de dreapta. Cu social-democrații au ei ce au. În urmă cu cîteva luni, Scăunaș și Paraschievici, șefii social-democrației de

dreapta, care fuseseră stăruitor invitați de Ion Ion Viziru să i se adreseze lui personal ori de cîte ori au vreo nemulțumire, veniseră să i se plîngă.

— Domnule prim-ministru, i-a spus Paraschievici, nu mai putem răsufla de răul comuniștilor. Nu vor să ne-o ierte nici morți că am spart sindicatele. Din contrarevoluționari și social-polițiști nu ne mai scot.

— Social-polițiști? făcu Ionel cu admirație ironică, fără să-i pese că Scăunaș și Paraschievici stau și-l ascultă. Dar sună foarte frumos. Social-polițiști!... Mie-mi place. E ceva inspirat. Nu văd ce ar putea să vă supere.

— Dar nu se poate, domnule prim-ministru! făcu Scăunaș. Termenul se face tot mai popular în rîndurile muncitorimii și începe să fie neplăcut pentru noi. Întîmpinăm în propaganda noastră tot felul de greutăți.

— Daaa? exclamă Ionel care afectă că abia acuma pricepe. Asta vă supără!

Își ridică ochii spre ei și-i cercetă cîteva clipe. Sînt oameni prețioși amîndoi. Vrednici și disciplinați. La Cluj și-au dat întreaga măsură a devotamentului lor față de tron și partidul național-liberal. Dacă nu erau ei, unitatea muncitorească n-ar fi fost zdruncinată nici cît negru sub unghie. Cu sprijinul lui Scăunaș și Paraschievici, guvernul a putut fixa, el, sediul congresului, la Cluj, în zona de război unde se aplică regimul stării de asediu și unde cuvîntul hotărîtor îl au organele militare. Și tot datorită lui Scăunaș și Paraschievici s-a aranjat la congres o comisie de verificare a mandatelor, compusă numai din delegați de dreapta care au cerut anularea mandatelor de stînga, adică șaizeci și cinci la sută din total; s-a ales un președinte care să nu îngăduie nici un cuvînt de protest; în prima și a doua zi a congresului n-a putut lua cuvîntul decît un singur delegat de stînga, care a fost în cele din urmă scos cu poliția din sală; în ziua a treia delegații stîngii au fost împiedicați să ia parte la dezbateri și reprezentantul stîngii în consiliul general a fost crunt bătut și expulzat din congres; și în sfîrșit poliția a alungat din oraș pe toți delegații stîngii. În toate acțiunile astea care au dus la spargerea sindicatelor, armata și poliția s-au bucurat de sprijinul larg al social-democraților lui Scău-

naş şi Paraschievici. Adevăraţi social-poliţişti! Naţional-poliţişti! Patrioţi demni de lauda ţării întregi. Social-poliţişti!... De ce-i supără titlul ăsta cîştigat atît de cinstit? Dumnezeu să-i înţeleagă. Totuşi, Ionel nu insistă. Dacă oamenii se supără, trebuie împăcaţi. Merită!

— Cred că aveţi dreptate! continuă el. Va trebui să luăm măsuri. Voi face tot ce va fi cu putinţă să vă scutesc de neplăcerea de a fi insultaţi de comunişti.

De atunci au trecut luni şi luni. Cenzura şi starea de asediu au fost întărite — dar comuniştii nu par a se simţi de loc stingheriţi în atacurile lor contra guvernului şi a social-democraţilor de dreapta. Pot fi lăsaţi comuniştii să-şi facă de cap?

Apoi ţărăniştii. Ţărăniştii n-au fost scoşi din legalitate şi nici nu trebuie scoşi. Principial ei servesc destul de bine interesele tronului şi ale partidului naţional-liberal. Practic, însă, cîştigă teren. Mai cu seamă dacă, după cît se poate prevedea, Jugănaru va fuziona cu Dacu, partidul naţionalilor şi al ţărăniştilor va deveni un concurent serios. Cel dintîi concurent serios din istoria naţional-liberală. Pot fi lăsaţi naţionalii şi ţărăniştii să-şi facă de cap? Este în interesul ţării ca aceşti indivizi, îngăduiţi de el şi de rege să-şi împlinească un anumit rol — important, dar limitat, să ne înţelegem: li-mi-tat! — să-şi facă de cap?

Unde-l mai pui după aceea pe Caţă, cu bandele lui de fascişti! Este adevărat că acest Caţă e un om de înţelegere, supus şi cuminte — şi că are un anumit dispreţ pentru acest Mussolini, dar, în ultima vreme, de cînd a simţit că mulţumită aceluiaşi Mussolini precum şi iredentiştilor unguri şi naţional-socialiştilor nemţi, acţiunile lui cresc şi că guvernul are nevoie de el — a început să facă unele gesturi de independenţă, pur şi simplu primejdioase. La Iaşi, şi-a făcut chiar în localul facultăţii de drept o fabrică de diplome false — şi cînd s-a trimis o comisie să facă anchetă, Caţă a pus lacăt la uşă şi a lipit un anunţ: «Pe aici nu se trece!» Şi comisia s-a supus şi n-a trecut. Dar s-a supus cui? Lui Caţă. Or, comisia n-avea ordin să se supună lui Caţă, ci să facă anchetă. Deci, iată-l pe vechiul, pe modestul, pe docilul agent de siguranţă Caţă, devenit autoritate de

sine stătătoare. Este adevărat că faptul propriu-zis nu prezintă cine știe ce gravitate. A vrut să fabrice omul diplome false pentru « băieții» lui — fie ! Nimeni nu se opune. În definitiv, pentru munca lui i se cuvine și lui cîte o mică satisfacție. Și apoi, e și drept ! Diplome trebuie. De învățat, « băieții» n-au timp să învețe. Nevoile neamului le răpesc prea multă vreme. Și de diplome au neaparată nevoie. Sînt doar conducătorii de mîine ai țării. Deci, toate pledează pentru diplome false. De acord ! Dar Cață trebuie să ne întrebe și pe noi: am voie să fabric diplome false? Trebuie. Ne-a întrebat? Nu ne-a întrebat. După aceea, Cață s-a apucat să fabrice nu numai diplome, dar și bancnote false — și tot la Iași, cu « băieții». Ne-a întrebat? Nu ne-a întrebat ! Pe urmă, afacerea aceea cu complotul studenților. Ne-a întrebat dacă « băieții» trebuie să tragă cu revolverul? Nu ne-a întrebat ! Și cîte și mai cîte altele a început să-și permită Cață, ca și cum n-ar mai avea stăpîn peste el. Poate fi lăsat Cață să-și facă de cap?

Și, în sfîrșit, prințul. Dacă n-ar fi decît ifosele lui, obrăzniciile lui, alurele lui distante și disprețuitoare — n-ar fi nimic. N-ar fi nimic nici dacă noua lui aventură amoroasă, despre care se spune că ar fi cea mai serioasă dintre toate, s-ar prelungi pînă la adînci bătrînețe. La capitolul « dragoste» — nu mai e nimic de făcut. Carol nu poate fi stăpînit. Dar partea gravă e alta: prințul a început să se bage în politică. Prințul se înconjoară cu pricteni de încredere de la care nu se poate smulge nimic — și complotează împotriva părinților săi și a guvernului. Prințul e și el pentru « acțiune dinamică». Prințul e cu ochii la Roma. La Mussolini. Vrea să fie și el un Mussolini al țării — cum vor și atîția alții. Numai că el, ca prinț, cu o bună parte din ofițerime alături de el, are șansele cele mai mari. Poate fi lăsat acest prinț să-și facă de cap?

Ionel își privi lung podul ambelor palme și-și răspunse: nu !

Astfel, la sfîrșitul acestei ședințe cu sine însuși, Ionel ajunse la concluzia că, pentru o mie și unul de motive, fascismul trebuie încurajat — și pentru o mie și unul de motive fascismul trebuie ținut strîns în frîu,

spre a nu se abate pe alte căi decît cele dictate de interesele partidului naţional-liberal. Deci, indiferent pentru ce şi împotriva cui, cenzura şi starea de asediu trebuie întărite. Întărite şi întărite. Necontenit şi prin toate mijloacele. Orice trebuie folosit ca pretext. Pentru apărarea intereselor patriei, pretextul nu va mai fi pretext, ci motiv.

— Ce fac «băieţii»? întrebă el pe Trişcă.

— Lucrează.

— Unde?

— În toată ţara!... În trenuri, prin gări, în oraşe... Ţin întruniri... demonstrează...

— Dar cu Terente ce se aude?

Terente era o nouă forţă dinamică, apărută la orizontul politic al ţării şi speculată la maximum de Ionel în interesul cauzei sfinte.

Terente se ivise la început modest, necunoscut, fără agitaţii prin presă şi fără discursuri. Pitit toată ziua în păpuriş, Terente, fidel prescripţiilor de prudenţă ale doctrinei sale dinamice, opera de preferinţă noaptea. Ataca oameni la drumul mare, le punea revolverul în piept, îi buzunărea, apoi se refugia în baltă, unde medita la noi lovituri. Om cu fantezia aprinsă şi cu inima largă, Terente începu la un moment dat să fure şi fete. A fost o cotitură hotărîtoare în activitatea lui politică — pentru că în momentul acesta i s-a atras lui Ionel atenţia asupra existenţei acestui personaj. Terente fură fete!

— Cine-i Terente ăsta? a întrebat Ionel.

Şi i s-a spus. Ionel a tăcut, a cugetat şi a hotărît:

— E bun şi Terente! Trebuie să facem ceva pentru el.

Popularitatea lui Terente — din cabinetul primului-ministru al ţării a ieşit.

— Dacă lui Mussolini i-ar fi venit asta în minte, spunea Nectarie la Capşa, ar fi putut să renunţe la marş. Cucerea Roma şi aşa... Şi poate mult mai uşor.

Succesul lui Terente era colosal. Terente fură fete! Ochii generalului Neaţă şi ai lui Sarmală — pînă şi ai lui Sarmală!—ca şi ai tuturor aderenţilor lui «il rinascimento» fascist, sclipiră. Terente! Iată un om de iniţiativă, dinamic, care merită întreaga lor admiraţie şi mai cu seamă întreaga lor invidie.

Astfel, în vara lui 1924, doi eroi ai acţiunii dinamice acaparară atenţia marelui public: Terente şi Mussolini. Terente, deşi născut pentru fapte mari, poate ar fi trecut prin viaţa politică a ţării aproape neobservat, dacă toată presa partidelor politice devotate tronului şi dinastiei nu i-ar fi proslăvit, în fel şi chip, opera. Redactorii, reporterii, fotografii lucrau la gloria lui Terente — spaima bălţilor şi mîncătorul de fete. Ziarele nu se mulţumeau numai să publice descrieri amănunţite asupra originii lui, asupra educaţiei lui, asupra regiunii în care opera, asupra împrejurărilor în care a ajuns la convingerea că numai prin « acţiunea dinamică » îşi va putea asigura o bucată de pîine, dar îi mai publicau şi interviuri. Şi aceste interviuri erau absolut autentice. Reporterii care afirmau că au vorbit cu Terente spuneau adevărul: au vorbit cu Terente. Au vorbit cu Terente, deşi aceleaşi ziare susţineau că a pătrunde pînă la Terente era mult mai greu decît a pătrunde la Mussolini. Dovadă: poliţia nu-i poate da de urmă.

— Ei, cum naiba ! îşi spuneau oamenii proşti. Reporterii pot să ajungă la Terente — şi poliţia nu !... Reporterii îl caută pe Terente, dau de Terente, stau de vorbă ceasuri întregi cu Terente, mănîncă kilograme de crap la proţap cu Terente — şi poliţia, săraca, stă şi se zbate şi nu poate face nimic. Ce o fi cu poliţia asta că-i aşa de nepricopsită !... Dacă numai reporterii îl pot dibui pe Terente, n-are decît poliţia să pună un reporter... că are, slavă domnului, reporteri destui la îndemînă — şi cum ajunge la el să-l achite !... Nu?

Dar poliţia, între timp, îşi vedea mai departe de treabă. Fără ea, « giovinezza » n-ar fi putut să se mişte. Aşa că, în lunile acelea de vară îşi găsise o scuză: n-avea timp de Terente. Să ai pe cap o ţară întreagă — căreia să-i insufli o conştiinţă mussoliniană, nu era lucru uşor !

Paralel, deci, cu evoluţia mussolinismului, Ionel urmărea, cu acelaşi interes, evoluţia terentismului în ţară. În primele săptămîni se arătă mulţumit: poveştile de groază care veneau din regiunea Brăilei aduceau o notă nouă în zarva stîrnită de studenţimea lui Caţă în ţară. Cît despre efectele practice ale doctrinei terentiste, nu erau nici ele de dispreţuit. Într-o zi, prefectul Brăilei,

un om cu o foarte ridicată conştiinţă naţional-liberală, ordonă:

— Să se întărească starea de asediu!

Şi brăilenii trecură printr-o stare de asediu nu mult deosebită de cea de sub regimul de ocupaţie germană.

Peste cîteva zile, prefectul chemă pe gazetarii brăileni, cărora le ţinu un discurs despre tron, despre naţie, despre Terente, despre ordine şi siguranţă şi încheie:

— De aci înainte suspend cenzura represivă!

— Aaaa! exclamară bucuroşi gazetarii.

— Da! continuă prefectul. Şi o înlocuiesc cu cenzura preventivă. Nimic nu se mai poate mişca fără viza mea. Nici măcar comunicările voastre telefonice cu Bucureştii.

— Păi, de ce, domnule prefect?

— De aia, răspunse prefectul. Dacă o să ne lăsăm moale şi dacă n-o să întărim starea de asediu şi cenzura, nu mai punem mîna nici în vecii vecilor pe Terente... Prea le află Terente pe toate!

— Domnule prefect, daţi-mi voie! spuse corespondentul unui ziar din Bucureşti. Am aici gata scris un reportaj asupra serbării de la Lacu-Sărat! Să nu-l trimit?

— Nimic!

— Şi eu, zise un altul, am scris ceva despre alegerile comunale. Ce fac?

— Nimic!... Să le citesc eu mai întîi... Voi nu vreţi să înţelegeţi că ţara...

Ionel era mulţumit. Un singur lucru îl supăra: terentismul prea era de o eficacitate locală. Cu Terente în bălţile Brăilei nu puteai întări starea de asediu şi cenzura la Dorohoi sau la Turnu-Severin. Era bun Terente, dar ca să fie cu adevărat bun, ar fi trebuit cel puţin cîte un Terente de fiecare judeţ!

În zilele din urmă, însă, « giovinezza» se arătase a fi atît de dinamică, încît opoziţia — ca să-i facă sînge rău lui Ionel — începu să răcnească mai tare ca de obicei:

Ruşine! Unde trăim? Ne vede străinătatea! Ce păzeşte guvernul? Dacă e incapabil să apere ordinea, să plece! Democraţia... ţara... poporul...

Chestia devenea gravă. Ordinea... ţara... poporul... Da! Opoziţia are dreptate!

Şi-l chemă pe Trişcă:

— Trişcă, ai văzut ce gălăgie face opoziţia... Studenţimea a întors ţara pe dos. Tîrguri întregi devastate... morţi... răniţi... O adevărată nenorocire! Nu putem lăsa lucrurile aşa. Ceva trebuie făcut.

— Ce, domnule Viziru?

— Să astupăm gura opoziţiei!

— Porunca, domnule Viziru. Îi arestez pe toţi în douăzeci şi patru de ore!

— Ba nu! Îl prinzi pe Terente!

Trişcă, deşi format în şcoala Vizirilor, nu părea să priceapă.

— De ce, domnule Viziru?

Ionel îi dezvoltă gîndul. Mulţumită publicităţii ce i s-a dat, Terente nu mai e un nenorocit oarecare, ascuns în păpurişul dunărean al Brăilei, singur, sau aproape singur, şi primejdios atîta cît poate fi o primejdie puşca sau revolverul cu care e înarmat. Terente nu mai e Terente — ci o forţă. O forţă reală, teribilă, înfricoşătoare. Dacă Terente ar fi un simplu Terente, ceea ce era el înainte de a-l fi luat ziarele în braţe, doi-trei agenţi mai îndrăzneţi ar putea să-i vină de hac.

— Dar asta nu se poate! explică Ionel. Sau, ca să mă exprim exact: nu se *mai* poate! Unui personaj atît de important nu se cuvine să-i dăm o moarte atît de banală. Mai cu seamă că nici n-avem interes. Şi tocmai asta trebuie să iei în consideraţie: pe Terente aş mai fi vrut să-l ţin în viaţă. Nu strică. Dar, de dragul opoziţiei, trebuie să-l sacrific... Nu chiar imediat... Ştii... Să mai dureze. Dar în cele din urmă să isprăvim. Deci, va fi prins şi ucis. Nu, însă, aşa, cu una cu două. Ci cu mare desfăşurare de forţe. Cu cît mai multă desfăşurare de forţe, cu atît mai bine! Mai întîi, va mai distrage puţin atenţia unora de la cele ce fac băieţii în ţară, iar celor care vor continua să protesteze, să le putem spune: Şi Terente?

Trişcă plecă de la Ionel perfect orientat. De a doua zi, ţara se trezi cu un adevărat front de război la Brăila — propriu-zis două fronturi: unul pe linia Brăila-Ghecet-

Măcin și al doilea pe linia Brăila-Hîrșova-Ghidănești. Pe o lungime de 360 kilometri, erau înșiruite, în jurul bălților, trupe de marină, jandarmi, grăniceri și aviație, puse sub comanda unui maior de la regimentul 1 jandarmi rurali din Constanța, numit special de Ministerul de Război și cel de Interne. În afară de trupe, luau parte la operație și vedetele 5 și 6 care patrulau pe Dunăre. Trupele dispuneau de un număr de tunuri de 53 mm, de zece mitraliere, puști, revolvere, granate de mînă și o muniție îmbelșugată. Pentru ca atmosfera de război să fie cît mai reală, trupele mobilizate fură lăsate fără mîncare — fapt care le obliga să recurgă la rechiziții. Astfel că, ceea ce n-a făcut Terente, făcură trupele lui Ion Ion Viziru. În cîteva ceasuri, satele lipovenești, în frunte cu satul Carcaliu, fură pustiite, parcă ar fi trecut peste ele un val de lăcuste. Păsări, porci, viței, cartofi, mălai, totul fu înghițit de armată, sub ochii îngroziți ai țăranilor. De asemenea, comandamentul, din anumite considerații strategice, interzise pescuitul. Populația, condamnată să moară de foame, începu să mîrîie:

— Ce au ăștia cu Terente, cînd Terente nu ne-a făcut nici un rău?

Dacă aveau norocul să nu fie auziți, scăpau numai cu paguba. Dar dacă-i auzea cineva, era vai de ei.

— Ce-ai spus, mă?

— N-am spus nimic, dom' plutonier!

— Cum n-ai spus, mă, cînd te-am auzit cu urechile mele cum ai înjurat armata!... Stai că-ți arăt eu ție, mama ta de lipovan!

Și se alegea omul și fără pește și cu coastele rupte. Malurile Dunării vuiau de bătăi și sudălmi. Ion Ion apăra interesele patriei. Opoziția, bineînțeles, își făcea datoria și continua să protesteze împotriva « studenților »:

— Ce face guvernul? Pînă cînd teroarea dezlănțuită în țară?!

Și guvernul răspundea:

— Dar Terente? Să-l lăsăm pe Terente să ne omoare copiii?

Capșa rîdea:

— Pînă acum, zicea Nectarie, Terente n-a putut fi prins, pentru că guvernul zicea că poliția are treabă

cu huliganii. Acum, huliganii nu pot fi potoliţi, pentru că poliţia are treabă cu Terente!

Dar glumele Capşei nu opreau istoria în loc. Războiul cu găinile din Carcaliu continua şi comandamentul dădea în fiecare zi comunicate asupra mersului operaţiilor. La lista atîtor războaie, Ionel îşi înscria încă un război. Putea deci, el, să rămînă indiferent la cele ce se petrec pe frontul Brăilei — şi să nu întrebe ce se mai aude pe acolo?

— Lucrurile merg bine, domnule Viziru! îl informă Trişcă. Pe Terente îl putem prinde şi astăzi... şi mîine... cînd vrem!

Ionel mişcă încet palma dreaptă de sus în jos.

— Nu-i nici o grabă, nu-i nici o grabă! zise el, blînd. Şi cu Neaţă, cum merge?

A treia problemă pe care Ionel se străduia s-o dezlege în interesul superior al ţării era Neaţă.

— Neaţă vrea dictatură fascistă! îi spusese el lui Vintilă. Neaţă e omul cel mai potrivit să facă de rîs ideea unei dictaturi fasciste...

Şi se sfătuia cu ai lui cum să-l compromită pe Neaţă — şi o dată cu el pe toţi cei care cred că ţara are nevoie de dictatură fascistă, cîtă vreme ţara e dăruită de Dumnezeu cu un partid liberal. În cele din urmă, Ionel stabili un plan, la a cărui aplicare purcese imediat.

Astfel, chiar în aceeaşi zi, Traian Săpunaru primi un telefon de la Ionel:

— Alo! Te rog să treci pe la mine, dacă se poate chiar astăzi.

Traian Săpunaru era unul dintre acei poeţi care nu pierdeau niciodată prilejul să unească frumosul cu utilul. « Pînă voi fi eu singur stăpîn peste ţara aceasta — îşi zicea el — tocmai pentru a ajunge eu singur stăpîn, să fiu cu băgare de seamă. Atenţie la prostii! Asta este şi trebuie să fie deviza mea: atenţie la prostii!... Deocamdată Viziru e Viziru... »

Traian Săpunaru, deci, la chemarea « şefului » răspunse cu avîntul de care numai simţirea lui poetică era în stare — şi alergă într-un suflet la Ionel.

— Uite, Săpunarule, de ce te-am chemat! îi spuse Ionel. Ţara...

— Ştiu! zise Traian, care pricepea şi ceea ce nu i se spunea.

— Perfect! Atunci să trecem la chestie. Neaţă se agită. Neaţă vrea să ajungă dictator. Nu eşti de părere că ar trebui să-i uşurăm drumul?

— Sînt! răspunse Traian, încîntat că Ionel pregăteşte o farsă lui Neaţă, concurentul lui la dictatură.

— Foarte bine, Traiane! continuă Ionel. Eu zic ca tu, în calitate de copil alintat al lui Neaţă...

— ...şi de om de încredere! adause, grav, Săpunaru.

— ...şi de om de încredere — repetă Ionel — să-i deschizi capul şi să-l convingi să organizeze neapărat un marş asupra Bucureştilor...

— S-a făcut! sări Traian în picioare şi zbură la general, pe care-l găsi acasă, rostind un discurs în faţa oglinzii.

— O, Traiane, ce faci? îl întîmpină vesel, Neaţă. Te-am visat azi-noapte!

— Cum, domnule general?

— Mîncai peşte!

— Semn bun, domnule general! răspunse spontan Săpunaru. Dacă m-ai visat mîncînd peşte, înseamnă că mă inviţi la masă!

— Cu plăcere! Poftim!

La masă, Traian avu surpriza plăcută să afle că şi-a pierdut vremea degeaba: moşneagul era gata copt pentru un marş fulgerător asupra capitalei.

— Să trăieşti, Traiane! îi zise generalul, cînd îi auzi propunerea. Mi-ai luat o piatră de pe inimă. Îţi spun drept, mai aveam o mică îndoială. Dar acum sînt liniştit! Marşul îl fac! Am tot planul gata. N-am vrut să-l împărtăşesc nimănui. Dar dacă ai început tu vorba, nu mă mai opreşte nimic. Voi suna îndată mobilizarea. Uite aici... totul e fixat pe hîrtie.

Şi-i puse lui Traian sub ochi o hartă amănunţită a marşului.

— Pe aici vor intra centuriile dinspre Oltenia. Pe aici, centuriile dinspre Ardeal... Pe aici centuriile dinspre Moldova... toţi cu merinde pe două zile. De altfel, cred că e prea mult şi atît. Mai mult de o zi nu ne trebuie. Cum or să se ivească primele coloane ale armatei noastre,

se ascunde Ferdinand sub masă și-mi dă țara pe mînă. Am și armată și arme și bani. Am tot. Mai mult de o zi nu ne trebuie.

Și confidențial:

— Am și discursul!... Totul e gata! Concentrarea: la arenele romane! Acolo voi vorbi legiunilor. Ionel, bineînțeles, o să-mi interzică demonstrația! Va fi strașnic! Cel mai bun pretext să dezlănțui atacul! Rămîne numai să fixez data. Tu cînd zici? În 3 iunie? Cade într-o duminică? În 3 iunie să fie! Amin și doamne-ajută! În 3 iunie! Și-n 4... Fiindcă mai mult de o zi nu ne trebuie!

Neață sună mobilizarea pentru marșul asupra Bucureștilor și ceru poliției autorizația. Așteptă cu emoție un ceas, așteptă două, așteptă trei!

— Ce spui, Traiane? îl întrebă el pe Traian, care stătea acum tot timpul pe lîngă el și-l ajuta să pregătească marșul. Nu se hotărăște Ionel să-mi dea un răspuns!

Traian era furios:

— Ionel e, ca-ntotdeauna, pervers. Nu-i ajunge că ne respinge cererea, ne mai scoate și sufletul și nu se grăbește!

— Crezi că ne-o respinge?

— Precis!

Abia spuse cuvîntul, că secretarul lui Neață năvăli ca o furtună în birou, fluturînd o hîrtie:

— A venit!

— Ce? răcni Neață, amețit de bucurie. Refuzul?

— Nu! Autorizația!

Cu buzele torturate de un tremur nervos, Neață citi — și simți nevoia să se așeze în fotoliu: poliția îi autoriza marșul. Asta-i prost!

— Tu ce spui, Traiane? îl întrebă el pe omul lui de încredere, cînd își reveni.

— Să știi, domnule general, că e o cursă! tălmăci Traian autorizația, pe un ton categoric.

Cursă! își zise Neață. Dacă-i cursă, atunci chestia se schimbă. Dacă-i cursă, e iarăși bine. Sînt pregătit. Arme am, soldați am... nu mă tem! Să vedem care pe care!

— Crezi că-i cursă?

— Îmi dau capul!

Întărit de asigurarea atît de netă a lui Traian, generalul își continuă pregătirile. Ziua se apropie. Totul e perfect pus la punct. Sîntem în 25 mai... 27 mai... 30 mai... 1 iunie...

În ziua de 2 iunie, Neață primi un telefon de la palat:

— Maiestatea sa regina dorește să vă vorbească!

Aha! își zise Neață. Palatul tremură de frică. A sunat ceasul al doisprezecelea. Mîine pe vremea asta, toată șandramaua va fi dărîmată... Toată!... Ionel? Arestat. Ciubuc-Bey? Arestat. Conu Alecu? Arestat... Vintilă... Muică... Gherlescu... toți, toți cei care l-au umilit în spinoasa și nefericita lui carieră politică și militară, vor fi pedepsiți... Cu o mînă de fier... ca Mussolini... cu o mînă de fier, va mătura tot gunoiul acesta politicianist, ca să poată construi pe un teren neted o societate nouă, curată, cinstită și vrednică.

— Așa e, Traiane?

— Așa e, domnule general!

Desigur că e așa! Dar una e revoluția — și alta invitația reginei. Dacă regina te cheamă, poți să spui nu?

— Ioane! își strigă Neață înfrigurat ordonanța, dă-mi cravata aia nouă!

— Pipită, don' ghineral?

— Pepită, băiete! Așa!

Regina îl primi cu brațele deschise:

— Generale!

— Maiestate!

— Admir tinerețea dumitale, generale!... Țara are nevoie de oameni tineri ca dumneata, să apere ordinea și siguranța, împotriva dușmanilor.

Ce a mai spus Maria, generalul n-a prea ținut bine minte după aceea. Atîta știe: că i-a dat reginei cuvîntul lui de onoare că așa cum toată viața și-a închinat-o ordinii și siguranței statului, nu se va apuca tocmai acum, cînd a ajuns la vîrsta maturității și cînd trebuie să dea altora pildă de dragoste și devotament față de tron și dinastie, să se abată de la linia lui.

Ionel fusese informat chiar mai adineauri de către regină asupra felului în care s-a desfăşurat discuţia dintre ea şi general — dar îi plăcea să ştie dacă şi Trişcă este bine informat.

— Cu Neaţă, răspunse Trişcă la întrebarea lui Ion Ion, merge bine. O să fie în totul cam la vreo trei-patru mii de plăieşi.

— Bine! zise Ionel. Să ai grijă ca la barieră să li se confişte merindele. Nu-i voie să intre nimeni cu merinde în oraş, din pricina mo'imelor. Ordin de la Ministerul Sănătăţii... Dacă vor revoluţie, să crape cel puţin bine de foame... să ţină minte marşul lui Neaţă pînă la moarte!

Marşul asupra Bucureştilor se desfăşură a doua zi, la ora fixată, exact aşa cum era prevăzut în planul lui Neaţă. Un lung şir de ţărani, prăfuiţi, obosiţi, flămînzi, cu desaga deşartă în băţ, intrară în oraş, încadraţi cuviincios de poliţie şi jandarmi, şi îndrumaţi în tăcere, ca un cortegiu funebru, spre arenele romane. Trecătorii se opreau şi se întrebau:

— Ce-i cu ăştia? Se mută vreo puşcărie?

— Nu! îi lămureau iniţiaţii. Ăsta-i marşul asupra Bucureştilor!

De căldură, lumea de pe trotuar nici n-avea putere să rîdă. Se uita cu milă la legiunile lui Neaţă, dădea din umeri şi zicea:

— Săracii! O adevărată bătaie de joc!

La arenele romane — înconjurate de regimente de infanterie şi artilerie — generalul, cu Traian Săpunaru în dreapta şi cu Treancă în stînga, apăru la tribună, îşi salută cu palma ridicată fasciile frînte de oboseală şi de foame şi pline de praf şi obidă — şi începu să le vorbească:

— Romîni, ţara v-a chemat aici să vă salute! Ţara are nevoie de voi!... Ţara are nevoie de linişte, ordine şi siguranţă!... De aceea v-am adunat aici, fraţi romîni: să vă îndemn, în numele ţării, să luptaţi pentru ordine, linişte şi siguranţă. Duceţi în satele voastre

cuvîntul generalului vostru: ordinea şi siguranţa statului mai presus de tata şi de mama!... Risipiţi-vă în ordine!... Trăiască regele!

— Uraaa!

Şi legiunile de plăieşi ai lui Neaţă, trişti, muţi, îndoiţi de şale, necăjiţi, goliră cît ai clipi arenele romane.

La ieşire, Traian îi spuse lui Remus:

— A avut dreptate Neaţă!... Mai mult de o zi nu i-a trebuit!...

În perioada aceea, Ferdinand avu, mai puţin decît oricînd, motiv să se plîngă că ar fi singur şi neînţeles. Avea alături de el un om care se străduia să-l înţeleagă şi-l înţelegea, aşa cum s-a străduit să-l înţeleagă şi l-a înţeles pe marele său unchi Carol I: era Ion Ion Viziru. Pe lîngă atîtea şi atîtea interese superioare ale naţiei care-l legau pe rege de primul său sfetnic: afacerile, războiul, pacea, Maria, constituţia — acuma-i apropia o nouă preocupare comună: starea de asediu. Şi pentru unul şi pentru celălalt, starea de asediu, din simplă slăbiciune constituţională, devenise, de la întoarcerea regelui în ţară, o adevărată pasiune. La aceşti doi factori supremi în politica ţării, starea de asediu se transformase numai în cîteva luni din necesitate de stat, într-o necesitate pur spirituală.

În această titanică operă de întărire a stării de asediu, Ionel era ajutat de Artur Mărguleanu, ministrul său de interne, cu o însufleţire şi o hărnicie care, în loc să scadă, creştea. I se putea reproşa acest lucru? Cui? Lui Artur Mărguleanu? Pentru ce? Pentru că serveşte dinastia şi tronul şi interesele supreme ale naţiei? Ce idee!... Dimpotrivă! Toată lumea era mulţumită de el! Şi regele, şi regina, şi Viziru! Şi era mulţumit şi Mărguleanu.

Iată, însă, că într-o zi, Trişcă, subsecretar la Interne, îi suflă lui Ionel cîteva cuvinte:

— Domnule Viziru, mi se pare că domnul general Mărguleanu *începe să se cam umfle!*

Expresia suna puţin cam vulgar la urechea lui Ion Ion, îndeobşte atît de sensibil la stil — dar, de data aceasta, Ionel uită să se mai oprească la forme, pentru că fondul îl izbi ca o măciucă în cap. « Mărguleanu începe să... »

Ion Ion era atît de tulburat nu numai pentru înțelesul celor ce-i spunea Trişcă — ci şi pentru altceva, mult mai grav încă: pentru faptul că el, el, Ion Ion, pe care nimeni, în afară de conu Alecu, nu-l putea înşela, să nu fi observat pînă acum acest lucru. Și totuşi, era evident că Trişcă nu minte: Mărguleanu *începe să se umfle*. Mărguleanu devine obraznic. Mărguleanu a început să-şi ia nasul la purtare. Da, da, da!... Toate faptele din ultima vreme vin în sprijinul afirmației lui Trişcă. Mărguleanu vorbeşte la palat despre consiliile de miniştri, fără să-l consulte... Mărguleanu ia în ţară anumite măsuri, fără să-l consulte... Mărguleanu face declaraţii politice, fără să-l consulte... Mărguleanu dispune de Caţă... cînd şi... « Stai, stai, stai!... Am înţeles! Diplomele false ale lui Caţă, bancnotele false ale lui Caţă, revolverele băieţilor lui Caţă... Nu! Caţă e nevinovat. Aici e mîna lui Mărguleanu. Mărguleanu, tare pe sprijinul palatului, se vede şi el un Mussolini! Mărguleanu nici nu se ascunde! Se declară pe faţă fascist! A şi spus-o mai zilele trecute! „Dacă fascismul vrea serios să ia de urechi şi să stîrpească pe hoţi, pe răufăcători şi pe toţi şarlatanii, dacă fascismul vrea serios o curăţire a societăţii de cancer şi de tot soiul de lepre, sînt şi eu fascist!" Mai încape îndoială că Mărguleanu îşi croieşte drumul spre dictatură?»

— Trişcă, îi spuse el omului său de încredere, cred că te înşeli. Mărguleanu este un om modest şi cinstit!

Trişcă îşi cunoştea şeful, aşa că plecă mulţumit că şi-a cîştigat pîinea pe ziua de azi. Într-adevăr, imediat ce Trişcă ieşi, Ionel îl chemă pe Vintilă.

— Vintilă, trebuie să-l scoatem pe Mărguleanu de la Interne.

Vintilă, care nu iubea pe nimeni, îl iubea pe Mărguleanu şi mai puţin. De aceea, nici nu întrebă

de ce vrea Ionel să-l scoată pe Mărguleanu de la Interne, ci se grăbi să-i răspundă:

— Tocmai bine! Tot voiam să-ți spun că ar fi cazul să facem o remaniere. Tancred vrea neapărat Industria și Comerțul și trebuie să-l băgăm neapărat în guvern pe Atanasovici, ca să dăm o satisfacție tineretului.

— Atanasovici? zise Ionel. O, e strașnic!

Și în două minute, frații Ionel și Vintilă concepură un proiect de remaniere: Grassu, incapabil, părăsește Industria și Comerțul, spre a fi ales președinte al Camerei. Sarmală părăsește Comunicațiile, spre a deveni ministru fără portofoliu. Tancred părăsește subsecretariatul de la Comunicații, spre a deveni ministru plin la Industrie și Comerț. Artur Mărguleanu trece de la Interne la Comunicații și Atanasovici, secretar general la Interne, trece ministru plin la Interne.

— Numai să n-aibă Porcu ceva împotrivă! observă Vintilă. Știi doar că de Mărguleanu al lui nu-i place să te atingi!

Vintilă nu se înșela. Cînd Ionel îi vorbi de mutarea lui Mărguleanu de la Interne la Comunicații, ochii mici ai lui Porcu se făcură și mai mici:

— Nici să n-aud! Mărguleanu stă bine unde stă! Ce ai cu el? Lasă-l în pace!

Tancred, cum află că Porcu se opune, se înfățișă la Ionel:

— Domnule Viziru, îmi dai însărcinarea să-l conving pe conu Alecu?

— Ți-o dau cu dragă inimă, dar n-o să-l convingi. Porcu e încăpățînat. Pentru nimic în lume n-o să-l sacrifice pe Mărguleanu. Își are socotelile lui. Și n-o să mă bat pentru nimeni cu Porcu. Și așa zice lumea destule că ne batem pentru șefie.

Tancred era un om și energic și foarte inspirat. În special, ultima lui lovitură — societatea « Industria aeronautică romînă » — îl punea printre marii aștri, cei mai mari aștri ai partidului național-liberal. Între Tancred și stat intervenise o convenție, pe baza căreia statul iscălea un contract pe termen de cincizeci de ani, prin care se obliga să nu comande nici un avion direct, fie din țară, fie din străinătate, ci numai prin

intermediul societății I.A.R. Pe de altă parte, societatea I.A.R. se oferea să purceadă imediat la construirea unor uzine de avioane — iar pînă ce aceste uzine vor fi gata, se obliga să se ocupe ea de cumpărarea avioanelor din străinătate. Drept capital, Tancred investea în această întreprindere cele cîteva coli de hîrtie pe care bătuse frumos la mașină statutul de funcționare a I.A.R.-ului, iar statul investea restul — adică banii. Se pare că, în această afacere mai era și un al treilea părtaș: fabrica engleză de avioane « Armstrong », care fuzionase nu de mult cu uzinele de arme « Wickers » conduse de Zaharoff. În orice caz, gurile rele spuneau că după ce Zaharoff a fost în vizită la familia regală în toamna trecută, la București — și după ce familia regală a fost în vizită la Zaharoff, în primăvara trecută la Londra, ideea unui monopol englez al aviației romîne se înfiripase în mintea nu se știe a cui, dar soarta a vrut ca ea să pice în mîna lui Tancred. Tancred se știa, deci, tare și cu această conștiință a tăriei lui se duse la conu Alecu:

— Coane Alecule, noi doi, dumneata și cu mine, știi că sîntem făcuți să ne înțelegem.

Conu Alecu clipi din ochii lui mici și șireți:

— Un moment, un moment! Eu să te înțeleg pe tine, sau tu să mă înțelegi pe mine?

Tancred se pricepea de minune să ia lucrurile așa cum sînt, și-i răspunse:

— Eu pe dumneata, coane Alecule! Numai eu pe dumneata. D-aia am și venit aici: să te înțeleg! E vorba de bani!

— Dă-i încoa'!

— Coane Alecule, vorbim serios! Bani cu găleata! Să nici n-ai timp să-i numeri!... Vei avea pe al dumitale prea supus rob la Ministerul de Industrie și Comerț, numai dacă accepți pe încă un băiat șarmant, supus și recunoscător ca nimeni altul, la Interne...

Conu Alecu se încruntă:

— Iar ați venit pe capul meu! Nu-l dau pe Mărguleanu nici mort!

— Păi de ce? făcu Tancred care-și trase scaunul mai aproape de el. Ia să vedem... de ce?

Şi scoase un creion:

— Dă-mi, te rog, o hîrtie... Uite, aici... Să zicem că, într-o lună de zile...

Timp de cinci minute pline, Tancred, fost inginer, înşiră pe hîrtie, cu o iuţeală ameţitoare, cifre peste cifre — în timp ce conu Alecu îşi ştergea mereu fruntea asudată.

— Gata! strigă Tancred. Asta e! Negru pe alb! Cifre, nu vorbe, coane Alecu!... Şi acu, aş vrea să te mai aud să-mi spui că eu nu sînt omul făcut să te înţeleagă.

— Bine, băiete! zise conu Alecu, convins. Dacă aşa ţi-e vrerea... să fie într-un ceas bun!

— Să dea Dumnezeu! răspunse din toată inima lui pravoslavnică Tancred. Acu mai rămîne să vrea şi Mărguleanu.

— O să vrea! hotărî conu Alecu, care, o dată convertit la o idee, era gata să lupte pînă la ultimul sfanţ al adversarului. Trebuie să vrea!

Convorbirea dintre conu Alecu şi Mărguleanu avu loc peste un ceas şi nu fu nici măcar furtunoasă. Lui conu Alecu nu-i plăceau formulele ipocrite de salon.

— Sînt un duşman de moarte al mănuşilor! zicea el. Mănuşile sînt pentru cucoane. Eu nu sînt cucoană, sînt Porcu!

Astfel că, abia-şi făcu Mărguleanu apariţia, că Porcu îl şi luă în primire:

— Mărgulene, ai dat lovitura! Te-am aranjat la Comunicaţii. Acolo e de noi, Mărgulene...

Mărguleanu era prevenit. Cum, de unde, prin cine, ar fi fost greu să se ştie. Dar era prevenit. Şi ca om prevenit, avea gata răspunsul:

— Nu! Nu plec de la Interne nici mort! Cît despre dumneata, coane Alecule, să ştii că sînt foarte mîhnit! Te credeam prieten, cînd colo, văd că eşti un...

— ...porc! rîse conu Alecu.

— N-am zis asta, coane Alecule, dar...

— N-o zici, dar o spui! continuă tot mai vesel conu Alecu. Sînt! Dacă sînt, sînt! Aşa m-a făcut Dumnezeu, aşa o să mor! N-am ce-i face. Dar una cu alta n-are

a face. Tu pleci de la Interne. Trebuie să se facă loc în guvern şi pentru forţele tinere...

— Să se facă! scrîşni Mărguleanu. Dar nu pe spatele meu. De mine să nu vă atingeţi... Eu sînt generalul Mărguleanu! Să ştii! Generalul Mărguleanu!

Conu Alecu îl asculta pe ministrul de interne cu capul puţin aplecat spre umărul drept şi cu ochii lui mici, ascuţiţi, scăldaţi într-o lacrimă veselă. Cînd Mărguleanu se opri, conu Alecu îl întrebă:

— Ai isprăvit?

— Am isprăvit! răspunse Mărguleanu, care fierbea de mînie.

— Slavă domnului! zise conu Alecu. Acuma, uite ce vreau să-ţi spun: ai să treci la Comunicaţii.

Şi ochii lui nu mai rîdeau. Se întunecaseră brusc şi-l ţintuiau pe Mărguleanu cu o căutătură rece, mută, înfricoşătoare, de mort. Mărguleanu îşi dădu seama în clipa aceea că partida e pierdută. Conu Alecu voia — şi probabil că avea pe ce să-şi sprijine voinţa. Dar orgoliul, orgoliul nu-l lăsă pe Mărguleanu să se resemneze cu una cu două şi-l îndemnă să strige:

— Şi dacă nu vreau?

Conu Alecu înţelese că Mărguleanu e pe drumul cel bun şi redeveni iar prietenul bun şi jovial de odinioară:

— De ce să nu vrei, dragă Aurică? Tu doar ţii la frate-tău!

— Ceee? mugi Mărguleanu, sărind de pe scaun. Ce-ai cu frate-meu?

— Eu, nu! Eu n-am nimic! Dar au cu el ăi cincizeci şi cinci de ţărani de la « Petrolul naţional», care s-au întors ieri în ţară...

— Aaa! strigă Mărguleanu, cu faţa strîmbată de furie. Ai şi aflat-o!

— De ce nu?... 'Ei fi tu ministru de interne, dar nici noi nu dormim.

Mărguleanu, deodată, se prăbuşi, ca un sac deşertat, pe scaun — şi nu mai scoase un cuvînt. « Petrolul naţional» !... « Petrolul naţional» !... Toate se învîrteau acum în jurul lui: pereţii, obiectele, conu Alecu, într-o bandă cenuşie, uniformă, pe care sclipeau desluşit

numai aceste două cuvinte: « Petrolul național » !... Și doar i-o spusese de atîtea ori fratelui său, generalul Alexandru Mărguleanu:

— Sandule, trebuie să fim cu ochii în patru, Sandule ! Nu uita ce funcție ocup... și cine sînt eu la palat ! O fi ea, combinația, bună, dar obrazul meu e în joc, Sandule !

— Lasă, Turică dragă, că doar nu sînt la prima afacere...

— Nici eu, dragă Sandule, dar trebuie multă băgare de seamă. Dușmanii mei atîta așteaptă...

— Turică, să fii liniștit !... Nu sînt eu fratele tău?

Asta l-a dat gata pe Turică. Pentru că tare mult ținea el la Sandu. Și așa, din sentimente pur fraternele, Turică a cedat și « Petrolul național » a luat ființă. Ce era « Petrolul național »? O afacere ca oricare alta. Fără morți și fără răniți. Dau, iau și asta-i tot... I se zicea « Petrolul național », dar, de fapt, singurul lucru « național » în afacerea asta era că nici pomeneală nu putea fi de petrol. « Petrolul național » era o afacere sub care se făcea trafic de pașapoarte. Cel cu ideea a fost unul Filipovici, implicat cu ani în urmă într-o istorie de falsificare de bani, și a cărui familie, compusă din nouă persoane: părinți, frați, surori, se sinucisese în bloc, înainte de război, din cauza mizeriei. Inspirat de curentul de emigrare care domnea în rîndurile țărănimii ardelene, Filipovici veni într-o zi la Alexandru Mărguleanu, cu care era bun prieten, și-i spuse:

— Am dat de o mină de aur ! Emigrări ! Facem o societate petroliferă « Petrolul național », pentru terenuri petrolifere fictive, și tipărim acțiuni pe care le plasăm pe la țărani. Ei tot vor să plece. Noi îi încurajăm și le vindem acțiuni. Trebuie să-i convingem numai că dacă plasează acțiunile astea în America, se umplu de bani. America aleargă după petrolul nostru și oricît ar cere ei pe acțiuni, or să primească... Înțelegi?

— Înțeleg !

— Noi le scoatem pașapoartele... frate-tău e doar ministru de interne... și-i expediem din țară pînă la Cherbourg !...

— Şi de la Cherbourg?

— De la Cherbourg? Să se spele pe cap! Ce ne priveşte? Cine vrea să plece trebuie să ia asupră-şi şi riscurile unui voiaj.

Lui Alexandru îi plăcu foarte mult felul rezonabil al lui Filipovici de a vedea lucrurile — şi căzu de acord. Societatea se constitui îndată, dar, urmînd sfatul lui Artur Mărguleanu, care tot propovăduia prudenţă, îşi alese sediul tocmai la Tîrgovişte, ca să fie ceva mai ferită de ochii lumii. Totuşi, sediul acesta provincial nu dăuna întru nimic succesului afacerii. Serviciul de paşapoarte al Siguranţei fierbea de dimineaţa pînă seara. Cu uşile date în lături, sub ochii tuturor, într-o larmă necontenită, oamenii «Petrolului naţional» şi ai Siguranţei munceau fără odihnă.

— Cîte, coane Pavlică?

— O sută! răspundea conu Pavlică, de felul lui deputat liberal.

— O sută să fie!... Da' matale, coane Costică?

— Numai cincizeci! zicea conu Costică, de felul lui tot deputat liberal, ruşinat de cifra modestă la care răspundea.

— Slab, coane Costică, slab! răspundea, în febra muncii, comisarul de siguranţă.

— Poate mîine! se scuza conu Costică.

— Dă-i zor, coane Costică, să nu ţi-o ia altul înainte!... Şi matale, coane Petrică?

— Două sute cincizeci! răspundea mîndru conu Petrică, de felul lui detaşat cu serviciul la Cameră, ca deputat neţist.

— Ei, aşa da! făcea încîntat comisarul, cu ochii spre ceilalţi care-şi aşteptau rîndul, cu aerul că le-ar spune: «Aţi văzut? Luaţi pildă de la conu Petrică!»

Şi aşa se perindau în faţa comisarilor de la serviciul paşapoartelor deputaţi de toate culorile: liberali, ţărănişti, neţişti, naţionali — fiecare cu cifra lui: cincizeci... treizeci... două sute... optzeci... Era numărul de paşapoarte pe care veneau să le scoată în acea zi de la Siguranţă pentru clienţii «Petrolului naţional». Cîte paşapoarte, atîţia săteni — în majoritate ardeleni — convinşi de către deputaţii Romîniei Mari, liberali,

naționali, țărăniști, nețiști, să plece neapărat pe plantațiile de cafea din Cuba, Bolivia, Brazilia, Argentina, dacă vor să știe ce-i aia trai fericit. Numai să aibă grijă, bineînțeles, să-și cumpere din vreme un număr de acțiuni de la « Petrolul național». Cu acțiunile « Petrolului național» în buzunar, nici capul n-o să-i mai doară. Toată lumea o să se roage de ei: « Dă-mi, neică, măcar o acțiune... Una!... Plătesc cît îmi ceri!... O mie de dolari? Ține o mie de dolari! Două mii? Uite două mii!... Trei mii? Patru mii?...» Așa de înnebuniți sînt americanii după « Petrolul național».

— Și cît costă? întreba țăranul.

— Cu acțiunile, răspundea alesul neamului, ne înțelegem. Totul e pașaportul. Ăla-i mai greu. Pașaportul!

— Și cîte parale pașaportul ăsta?

— Patruzeci de mii de lei!

Omul se uita speriat la nevastă-sa, dar alesul neamului se pricepea să-i îndulcească hapul.

— Păi, frate, ce-ai crezut? Că pașaportul crește în copac? Pașaportul... știi ce-i aia pașaportul?

— Da... da' patruzeci de mii de lei! se scărpina țăranul la ceafă.

— Păi nu-i patruzeci de mii de lei, neică! îl lămurea deputatul. Pașaportul costă numai două mii. Restul e taxa de urgență.

— Ce-i aia?

— Taxa de urgență, neică, e, cum să-ți zic, taxa fără de care nici măcar măria sa nu capătă pașaport! Taxă de urgență fără pașaport, se poate, dar pașaport fără taxă de urgență, cîtu-i lumea și pămîntul... Încă nu s-a pomenit pașaport fără taxă de urgență. Altminteri, fiecare și-ar putea lua pașaport și-ți închipui balamuc după aia... Dacă tu o să pleci, și ăla o să plece, și ăstălalt o să plece... o să se ridice milioane de nenorociți și o să dea cu toții buluc în America, și iar n-o să-ți mai poți trage sufletul de nevoi și sărăcie. Dar guvernul, dinadins a pus taxa de urgență, ca să nu poată pleca oricare nepricopsit, ci numai cîțiva. Norocoșii. Ăi care pot să plătească. Așa că, neică dragă, dacă vrei să pleci, dezleagă-ți chimirul. Și să spui bogdaproste că azi mai e taxă de urgență. Pentru că, după cîte se

aude, e vorba să vină, peste o zi-două, o lege prin care s-a zis cu taxa de urgență. Nu mai e voie! Atunci să te văd ce o să faci și cum o să ajungi în America!

La vorbele astea, pe țăran îl apuca amețeala. Să n-ajungă în America! Să nu poată scăpa de mizeria și de teroarea în care trăiește el aici! Și numaidecît începea să-și vîndă tot ce putea: bordeiul, lucrușoarele, vitele și bucata lui de pămînt. Se uita la sărăcia lui de ogor și i se sfîșia inima — dar n-avea încotro. Trebuia să-l vîndă. Și-l vindea tot misiților.

— Ți-l luăm noi, zicea alesul neamului. «Petrolul național» vrea să te ajute! Îți dăm pe el cincizeci de acțiuni!

Uneori, dacă nu-i ajungeau omului banii de pașaport, deputatul, om săritor, primea pămîntul în contul taxei de urgență.

— Uite, frate Ioane — zicea el — ca să nu zici că-s om rău... plătesc eu pentru tine alea douăzeci de mii de lei cît îți lipsește pentru taxa de urgență și-ți mai dau și cincisprezece acțiuni! E bine?

Mai bine nici nu se putea.

În felul acesta, s-au strîns în țară grupe-grupe de săteni care, cu desaga pregătită și cu pașaportul în buzunar, așteptau să ia drumul Americii. Pînă ce sosi și ceasul ăl fericit. Un zvon, răspîndit cu grijă de aleșii neamului, înfioră de nerăbdare și bucurie pe țăranii emigranți: plecarea începe. Peste cîteva zile zvonul se adeveri: plecarea începuse. Deocamdată, însă, era vorba numai de un mic lot de cincizeci și cinci de țărani, care fură îmbarcați în tren și expediați, sub paza unui delegat al «Petrolului național» pînă în portul francez Cherbourg, unde fură predați pe seama societății de navigație «Royal Mail Steam Packet Company».

— V-am adus cincizeci și cinci de emigranți! zise agentul. Banii pentru biletele de vapor nu vi-i achit acuma. Vă dau numai cîte un aconto de zece dolari. Restul vi-l trimitem cum mă înapoiez în țară.

Compania de vapoare încasă acontul, găzdui pe țărani în hotelul pe care-l avea — și așteptă banii pentru vapor. Dar în loc de bani, primi de la «Petrolul național» o scrisoare prin care se ruga să mai fie îngăduit,

apoi încă o scrisoare și o a treia scrisoare — după care nu mai primi nici o scrisoare. Țăranii, lăsați la voia întîmplării, nu mai avură altă dorință decît să se înapoieze în țară. În cele din urmă, au izbutit și au venit de-a dreptul la București, să-și caute dreptate.

— Ei? auzi Mărguleanu glasul dulce al lui Alecu. Ne-am înțeles? Mîine te prezenți la Comunicații.

Galben ca ceara, Mărguleanu șuieră printre dinți:

— Și cine vine în locul meu?

— Atanasovici!

Mărguleanu își dădu iar drumul mîniei:

— Dar Atanasovici lucrează și a lucrat și el din prima zi la «Petrolul național»! Din ce bani crezi că și-a construit palatul? Nu din banii «Petrolului»?

Conu Alecu îl învălui pe Mărguleanu într-o privire galeșă:

— Tocmai! Și trebuie să-ți pară bine! Ca să vezi că n-avem nimic cu «Petrolul național».

— Și asta cine mi-a făcut-o?

Cu multă dezinvoltură, Porcu-i răspunse:

— Și dacă o să-ți spun că-i Tancred, ce te interesează?

— Tancred! răcni Mărguleanu cu pumnii strînși, gata parcă să lovească. Am știut! Tancred!

Conu Alecu începu să se mustre amarnic:

— Ah, ce dobitoc sînt! Ce dobitoc!... N-am avut ce face să-ți spun! Dar la urma urmei, cutare ori cutare... ce-ți pasă ție, Turică? De mîine ești ministru al comunicațiilor, ca și cum n-ai fi fost niciodată ministru de interne. Parcă nici n-ai fi trecut pe acolo. Noi o să te ajutăm din toate puterile să uiți. Numai tu să fii băiat cuminte.

Conu Alecu nu-i făcea recomandația asta în mod gratuit. El știa bine că tocmai ăsta e cusurul lui Mărguleanu: că nu-i băiat cuminte. Țîfnos, acru, răzbunător, Mărguleanu ierta cu greu o insultă — și în special o insultă care-l lipsea de o atît de inepuizabilă sursă de venituri, cum este Ministerul de Interne.

A doua zi, de îndată ce regele semnă decretul de remaniere — Turică se prezentă la Comunicații și, după ce împlini formele protocolare de instalare în scaunul

de ministru al comunicaţiilor, se închise în cabinetul lui, unde începu să lucreze cîte douăzeci de ore pe zi — fără să primească în audienţă, fără să răspundă la telefoane, aproape fără să mănînce. Noaptea, tîrziu, se ducea pentru cîteva ore acasă, şi-n zori, noul ministru al comunicaţiilor se afla la postul lui, ca un exemplu de vrednicie pentru tot ministerul. Cel puţin secretarul general, directorii, subdirectorii, ăştia erau puşi toată ziua la treabă. Cît era ziua de mare, roşii, asudaţi, cu braţele încărcate de registre şi rapoarte, intrau şi ieşeau din cabinetul domnului ministru, care, înfundat în hîrtii, citea cu răbdare zeci de dosare cu comenzi, furnituri, recepţii, facturi, ordonanţe — şi nota de zor, date, nume, cifre, ca un adevărat gospodar al resortului.

— Neică, ne-a luat dracu ! se văicăreau funcţionarii îngroziţi. Cu ăsta nu mai merge. S-a isprăvit cu chiulul. Ai auzit ce ne-a spus domnul director aseară ? « Uitaţi-vă la domnul ministru ! Vine cu cîteva ceasuri înaintea tuturor, pleacă noaptea tîrziu, în urma tuturor, nu ca voi, nişte trîntori ! Aşa că, de azi înainte, s-o ştiţi: toată lumea trebuie să-şi vadă de treabă. Altminteri, afară !»... Vai de capul nostru !

Toate ar fi fost, aşadar, în ordinea cea mai perfectă dacă Ionel, care aproape că şi uitase de întîmplarea aceasta, n-ar fi fost absorbit acum de un fapt nou şi neaşteptat, care îl îngrijora în mod deosebit: răscoala ţăranilor din satul basarabean Tatar-Bunar. Lui Ion Ion Viziru, reprimarea răscoalei ţăranilor din Tatar-Bunar şi satele din împrejurimi îi dădea, în mic, senzaţiile de mare satisfacţie patriotică, trăite în 1907. Artilerie... sate prefăcute în scrum... ţărani executaţi... bordeie în flăcări... sute de morţi... mii de arestaţi... e bine !... Cît se poate de bine ! Să simtă aceşti ţărani nespălaţi că în ţara asta domneşte ordinea lui, nu ordinea bolşevică.

Şi ştirile care veneau dinspre Tatar-Bunar arătau că « ţărănoii» simt ordinea lui. În tot ţinutul acela, după represiunea cea mare, urmau represiunile locale,

în mic. Agenţii forfoteau peste tot, trupele de grăniceri şi jandarmii erau în necontenită mişcare, arestările, schingiuirile şi execuţiile sumare curgeau potop peste capul ţăranilor, care, dacă nu erau direct implicaţi în răscoala de la Tatar-Bunar, erau acuzaţi de o crimă nu mai puţin gravă: erau originari din Tatar-Bunar, sau locuiau nu departe de Tatar-Bunar, sau au fost cîndva zăriţi pe la Tatar-Bunar. Or, a ţi se spune că eşti vinovat de una din faptele acestea era totuna cu a ţi se fi semnat sentinţa de moarte.

— Cenzura funcţionează bine acolo? îl întrebă Ionel într-o zi pe Trişcă, omul lui de încredere.

— Cenzura, da! Numai că n-ajunge cenzura. Opoziţia lucrează şi peste capul cenzurii... şi fără ziare... şi instigă lumea prin toate mijloacele. Uite ce proces-verbal am primit azi de acolo!

Trişcă scoase hîrtia din servietă şi vru să i-o întindă lui Ionel.

— Nu! zise Ionel, care nu făcea niciodată un efort inutil. N-am răbdare. Spune-mi despre ce e vorba...

Aruncîndu-şi din cînd în cînd ochii pe hîrtie, Trişcă rezumă:

— Cică în satul Popuşoiu de lîngă Tatar-Bunar există o cooperativă care avea ca preşedinte pe unul Bazalău. Prin iulie, s-a făcut o anchetă şi s-a descoperit că Bazalău a furat din casa cooperativei treizeci şi cinci de mii de lei. Cooperatorii l-au dat afară şi au ales un alt consiliu de administraţie. Unii ar fi vrut să-l dea pe Bazalău pe mîna parchetului, dar Bazalău s-a jurat că va da banii înapoi. După o lună, Bazalău a fost numit primar. Dar noul consiliu de administraţie al cooperativei n-a vrut să ţină seamă de aceasta şi a continuat să-i ceară banii furaţi. Bazalău făgăduia, dar tot amîna. Pînă a venit Tatar-Bunarul. Sîmbăta trecută, unul, Filatov, membru în consiliul de administraţie al cooperativei, este arestat împreună cu alţi şase ţărani din comună. Toţi se aşteptau să fie întrebaţi cum au fost jefuiţi de Bazalău, cînd colo, jandarmii i-au cercetat dacă ştiu ce s-a petrecut la Tatar-Bunar.

Ionel făcu un gest de plictiseală.

— Mai pe scurt, Trişcă, nu se poate?

— Ba da! zise Trişcă. Pe scurt, a doua zi duminică, cei şapte ţărani au fost porniţi la drum, sub escortă. Dar cum au ajuns în cîmp, jandarmii au tras în plin şi au ucis şase din ei. Al şaptelea, Filatov, rănit, s-a prefăcut mort. Jandarmii şi-au prădat victimele de tot ce aveau asupra lor, s-au aşezat la marginea drumului să mănînce şi s-au înapoiat la Popuşoiu să raporteze că ordinul a fost executat. Filatov s-a tîrît pînă acasă...

— Am înţeles! zise Ionel. Şi povestea a ajuns la urechea opoziţiei... Nu-i aşa?

— Ba da! Şi opoziţia întărîtă lumea.

— Opoziţia! Şi ce ai vrea să-i fac opoziţiei? S-o omor? Hei, Trişcă, Trişcă! Mult îţi mai trebuie ţie pînă să înveţi că noi sîntem un stat parlamentar, un stat constituţional, care se conduce după principiile libertăţii absolute de gîndire şi exprimare... Opoziţia, Trişcă dragă, îşi are rostul ei într-un stat ca al nostru. Opoziţia este organul parlamentar de control şi de critică al faptelor noastre. Deci, respect opoziţiei, Trişcă! În definitiv, ce ne strică!... Da! Şi ce s-a făcut cu acel Filatov?

— Am dat ordin imediat să fie arestat şi judecat pentru insultă adusă autorităţilor militare sub regimul stării de asediu...

Îşi puse hîrtia, cu grijă, la loc în servietă şi continuă:

— Dar a fost prea tîrziu.

— Cum? se smuci din fotoliu Ionel, cu o energie neobişnuită.

— Mi-au luat-o jandarmii înainte!

Ionel recăzu, moale, în fotoliu.

— Ce-ţi spuneam, Trişcă?... Opoziţia este o instituţie democratică pe care noi, stat democratic, trebuie s-o cinstim în toate împrejurările. Respect opoziţiei, Trişcă! Cel mai mare respect! Şi tu, cu mintea ta de tînăr necopt, vrei să-i astup gura?

— Ba nu, domnule Viziru! Dar nu uitaţi că mai avem şi o altă opoziţie!

Ionel se întunecă.

— Aha! Comuniştii!... Iar vreo ispravă?

— Nu-i zi să nu facă una! răspunse Trişcă. Poftim ceva nou pe ziua de azi!

Şi-i întinse un manifest, pe care Ionel îl parcurse cu ochi din ce în ce mai încruntaţi.

« *În momentul celei mai mari reacţiuni şi terori* — grăia manifestul — *ţăranii basarabeni, care au suferit şi mai mult de pe urma proastei recolte din anul acesta, s-au răsculat, înarmaţi cu coase, topoare şi arme, împotriva stăpînirii oligarhiei romîne. Răsculaţii au proclamat în Tatar-Bunar, în Nikolaevka, Galieşti, Neruşeni şi Popuşoiu Republică Sovietică Socialistă şi au făcut apel la toată muncitorimea din ţară să-i sprijine în lupta începută. Atunci burghezia romînă a pus în mişcare împotriva celor 4.000 de răsculaţi toată maşina de stat, care îi stă la îndemînă. Sub aţîţarea presei burgheze vîndute, soldaţii, îmbătaţi şi înşelaţi de ofiţeri, împreună cu jandarmii-călăi, au înecat în sînge satele răsculate. Mai mult de 600 de oameni au fost împuşcaţi, alte sute stîlciţi în bătăi, torturaţi şi aruncaţi în temniţe. Locuitorii satelor răsculate sînt de peste 2 luni pradă bunului plac al călăilor sîngeroşi. Tovarăşi muncitori şi ţărani! Aceste sute şi mii de ţărani revoluţionari n-au putut să învingă, pentru că ţăranii ceilalţi, a căror stare nu era mai bună ca a celor din Tatar-Bunar, n-au înţeles cauza sfîntă a unirii poporului muncitor, pentru că muncitorii...* »

Ion Ion Viziru, furios, mototoli manifestul şi, cu pumnul încleştat peste ghemotocul de hîrtie, îl întrebă pe Trişcă:

— Spune-mi, te rog: cu Iaşii cum stăm?

— Totul e gata, domnule Viziru!

— Adică?

— Aşteptăm un moment favorabil! Trebuie să mai treacă cel mult patru-cinci zile!

— E om de încredere acest Aurelíu Cziucziewicz?

— De mare încredere! Prost ca o cizmă!

Trişcă era gata să plece, dar se anunţă Tancred, care intră foarte agitat, fluturînd un ziar:

— Ai citit? îi zise el lui Viziru. N-au trecut nici două săptămîni de la remaniere şi uite ce-şi permite dumnealui!

Ionel luă ziarul şi citi. Era o declaraţie a generalului Mărguleanu care spunea: « Deşi sînt de două săptămîni ministru al comunicaţiilor, încă n-am răzbit să văd de treburile curente ale ministerului, atît gunoi am găsit... Abia acum înţeleg de ce toate trenurile noastre deraiază

ori se ciocnesc, de ce şoselele noastre sînt desfundate şi impracticabile, de ce podurile noastre sînt rupte, de ce lumea nu este sigură cu viaţa cînd vrea să întreprindă o călătorie cît de mică. Aici, cei care au administrat ministerul au avut alte ţeluri. Fraudele se ridică la sute de milioane. În curînd, voi da amănunte şi lumea va rămîne înmărmurită. Puteţi să asiguraţi opinia publică de pe acum că nimeni nu va scăpa de justiţie, oricît de înaltă ar fi funcţia pe care o ocupă şi oricît de tari ar fi cei care îl apără».

Ionel puse gazeta deoparte şi zise, meditativ:

— Mda!

— Pricepi? Turică umblă să mă lovească pe mine! strigă Tancred. Numai cu mine are ce are. Ştie că din pricina mea a plecat de la Interne...

— Las' că-l astîmpăr, zise Ionel şi-l chemă la telefon pe conu Alecu:

— Alecule, vino pînă la mine!

Nu trecură nici douăzeci şi patru de ore după aceasta şi străzile capitalei răsunară de strigătele vînzătorilor de ziare:

— Specială!... Specială!... Scandalul de la «Petrolul naţional»! Arestarea generalului Alexandru Mărguleanu!

Erau ediţiile speciale care, cu lux de amănunte, puneau publicul în curent cu escrocheriile din jurul «Petrolului naţional», în fruntea căruia se afla generalul Alexandru Mărguleanu, fratele lui Artur Mărguleanu, ministrul comunicaţiilor.

Înnebunit de necaz şi de ruşine, Artur Mărguleanu alergă la palat:

— Sire, Ionel...

Regele, care era informat de Ionel că Mărguleanu pregăteşte — peste capul guvernului — o lovitură de stat spre a-şi institui o dictatură militară, îl întrerupse:

— Vorbeşte cu Ionel!... De ce să-ţi închipui că Ionel îţi vrea răul? Ionel e om de înţeles! Vorbeşte cu el!

Îngrijorat de primirea rece a lui Ferdinand, Mărguleanu alergă la Ionel.

— Ascultă, Ionele, începu el să-i vorbească, pe un ton ridicat, dacă vrei să te ții de glume, o să glumesc și eu. Am toate dosarele căilor ferate. Numai tîlhării de sus pînă jos. Sute de milioane. Toți, mînă-n mînă. Era o sistemă: la facturi și procese-verbale de recepție atașate la ordonanțele de plată se făceau în mod regulat greșeli de adunare în plus. Milioane și milioane diferențe. Numai în plus! Apoi ordonanțele treceau la verificare, unde, automat, se punea viza că sînt în ordine. Așa s-au plătit sute și sute de milioane!...

— Hm! făcu Ionel. Interesant! Și cine făcea asta?

— Toți! În cap cu Tancred! Tancred își lua partea leului. Și asta încă nu-i nimic! Să vezi la reparații ce s-a furat! Oamenii lui Tancred trimiteau pe la diferite ateliere vagoane în perfectă stare, la reparat... În atelierele alea, alți oameni de-ai lui Tancred aveau grijă să demonteze noaptea piese importante de la vagoane. A doua zi venea o comisie, compusă tot din oameni de-ai lui Tancred, să constate că vagoanele duc lipsă de piesa cutare și cutare — și dispunea să se facă imediat reparațiile. Cum plecau ăi din comisie, cei care demontaseră piesele noaptea le montau la loc, după care atelierul anunța că vagoanele au fost reparate — și că să vină neapărat o comisie de recepție, compusă și ea, bineînțeles, tot din oameni de încredere...

— De necrezut! se minună Ionel pe care povestea, vădit, îl interesa prea puțin.

— Sute de milioane, Ionele, sute de milioane! Nu mai vorbesc de furturile de la Gara de Nord.

— Ei, foarte bine că ai venit tu acolo, să mai curmi nițel hoțiile astea! făcu Ionel, cu o privire piezișă spre Mărguleanu. Trebuia neapărat un om cinstit la Comunicații... Neapărat!

Indiferența cu care Ionel spunea toate acestea îl scoase din fire pe Mărguleanu.

— Mi se pare că-ți bați joc de mine! strigă el.

— De ce?

— Eu îți vorbesc de niște fraude fantastice... și tu, parcă nici nu te-ar atinge. Ei bine, află că la mine nu

merge asta ! Eu am dovezi negru pe alb şi o să le dau pe toate în vileag, să afle ţara...

— Lasă ţara ! făcu Ionel şi mai plictisit încă. Tu doar nu pentru asta ai venit ! Spune deschis ce ai de spus şi lasă introducerile...

— Vreau să dai ordin ca frate-meu să fie imediat pus în libertate !

— Va să zică asta te doare ! Să-l pun pe frate-tău în libertate ! Că ai descoperit fraude făcute de alţii, zici că te doare. Dar dacă frate-tău s-a purtat ca un criminal cu ţăranii, asta n-are importanţă.

— Nu-i adevărat ! Frate-meu este victima unui escroc !

— Care escroc?

— Filipovici !

— Filipovici? se încruntă Ionel. Şi frate-tău nu ştia nimic.

— Nimic !

— Dar paşapoartele pe care venea să le scoată de la Siguranţă, el personal, ce sînt? Vrei să ştii cîte paşapoarte... şi pe numele cui... şi de la cine le-a scos? Am toată lista aici...

— E fals ! N-a scos nici un paşaport !

— Atunci înseamnă că nici tu n-ai scos nici un paşaport !

— Eu? căscă ochii nespus de uimit, Mărguleanu.

— Tu ! Tu ca ministru de interne lucrai şi tu pentru « Petrolul naţional». Şi ai scos şi tu paşapoarte... O sută... şi încă o sută, şi iar o sută ! Înţeleg ! Sub o sută nu era de demnitatea ta ! Şi bileţelele pe care le trimiteai la Siguranţă. Ca să nu-ţi mai pomenesc de Valentina ! Şi încă un lucru să nu uit ! Ştii că emigrarea este şi a fost interzisă?

— Ştiu !

— Totuşi, tu, ca ministru de interne, ai autorizat înfiinţarea a şaizeci de agenţii de emigrare în ţară. Exact?

— Da, dar nu ştii de ce...

— Nici nu mă interesează de ce. Pe mine mă interesează faptul în sine: deşi emigrarea era interzisă, tu, ca ministru de interne ai autorizat funcţionarea a şaizeci de birouri de emigrare. Dar să lăsăm asta, pe altă dată...

dacă vrei! Numai dacă vrei! Aici e vorba de frate-tău, nu de tine. A scos sau nu paşapoarte?

Mărguleanu, deşurubat, recunoscu:

— A scos paşapoarte, e adevărat! Cîte, nu ştiu... şi nu mă interesează. Dar le-a scos de bună-credinţă. N-a ştiut ce are de gînd Filipovici să facă apoi cu ţăranii.

— Bine, să zicem că n-a ştiut atunci. Dar cînd a aflat de păţania celor cincizeci şi cinci de ţărani de la Cherbourg ce-a făcut? De ce nu l-a dat pe Filipovici pe mîna parchetului?

— Ca să nu compromită «Petrolul naţional»!

— Adică «Petrolul naţional» habar n-avea ce face Filipovici?

— Exact. Habar n-avea.

— Cum asta? Dar în acest caz, de ce s-au grăbit aşa domnii de la «Petrolul naţional» să dea ţăranilor nişte poliţe de despăgubiri?... Poliţele astea doar n-au fost semnate numai de Filipovici, ci şi de frate-tău şi ratificate de către toţi membrii fondatori şi de adunarea generală a societăţii!

— Din aceleaşi motive pentru care nu l-au dat nici pe Filipovici pe mîna parchetului: ca să nu se işte un scandal din care ar mai putea ieşi compromis «Petrolul naţional».

— Au mereu grijă de obrazul «Petrolului naţional» domnii membri fondatori. Numai că şi poliţele astea sînt o escrocherie. Ţăranilor li s-au dat mai întîi scrisori că vor fi despăgubiţi pînă în două luni, adică pînă în 15 septembrie. Dar cînd li s-au dat poliţele, data de 15 septembrie a fost preschimbată cu data de 15 ianuarie. Şi asta nu de Filipovici, ci de către întreg comitetul...

Mărguleanu vedea că nu-i mai rămîne decît să apese pe nota duioasă şi începu să ţipe sentimental:

— Nu ştiu! Eu ştiu că este nemaipomenit ca un om de onoare ca frate-meu să fie arestat! Este o crimă! Un general Mărguleanu, un general Mărguleanu — arestat! Un om naiv, încrezător, înşelat în buna lui credinţă de un aventurier, să ajungă un puşcăriaş!

Ionel luă iar aerul plictisit de mai înainte:

— Da, dragă Turică, ai perfectă dreptate!... Dar

justiţia e justiţie! N-avem încotro! Trebuie să lăsăm justiţia să-şi facă datoria pînă la capăt!

Dar asta era tocmai ceea ce-l înspăimînta pe Mărguleanu:

— Justiţia? Perfect! Să vedem ce va spune justiţia în chestia fraudelor de la Comunicaţii... Şi nu-i numai Tancred la mijloc... Asta o ştii!

Ionel o ştia. Mai erau şi alţii. Şi mai importanţi decît Tancred!

— Prin urmare, şantaj? zise Ionel.

— Dacă vrei, strigă, desperat Mărguleanu, spune-i şi aşa!

— I-am şi spus! Şi pentru că sîntem amîndoi de acord că-i şantaj, s-o tratăm ca un şantaj! Ţi-l eliberez pe Alexandru, dacă tu o laşi încurcată cu Comunicaţiile! De acord?

— De acord! zise Mărguleanu, răguşit de emoţie.

A doua zi, Trişcă îl pofti pe doctorul Mihăescu, independentul, la minister, şi-i spuse:

— Azi după-amiază vei anunţa la Cameră o interpelare în chestia «Petrolului naţional».

În cîteva cuvinte, Mihăescu, independentul, era lămurit.

După masă, la Cameră, doctorul Mihăescu, independentul, ceru cuvîntul şi spuse, cu glasul gîtuit de indignare:

— Rog pe domnul ministru de interne să-mi răspundă: de ce au fost încurajaţi ţăranii noştri, de către «Petrolul naţional» să plece din ţară? Depinde de răspunsul domnului ministru de interne dacă voi transforma întrebarea în interpelare.

Atanasovici, ministrul de interne, se ridică şi, patetic, răspunse în atenţia încordată a adunării:

— Domnilor deputaţi, dacă sînt ministru de interne de cîteva zile, am fost, însă, secretar general la Interne aproape doi ani, astfel că pot răspunde în deplină cunoştinţă de cauză: dau cuvîntul meu de om şi de ministru că nimeni n-a încurajat pe ai noştri să emigreze. Să facem o asemenea crimă? Nu, domnilor! Am încurajat — zic: am încurajat, fiindcă sînt mîndru că sînt şi eu unul

din promotorii acestei nobile inițiative care a ajuns să se concretizeze prin întemeierea «Petrolului național» — am încurajat să plece din țară elemente străine, pripășite în ultimii ani pe la noi.

Sus, în prima bancă a galeriei rezervate publicului, un domn proaspăt ras, îmbrăcat cu deosebită îngrijire și cu o garoafă albă la butonieră, adăuga — la aplauzele furtunoase ale parlamentarilor — aplauzele sale, ca un modest omagiu adus justiției care l-a redat azi libertății, spre a putea sluji patria, ca și pînă acum, încă ani mulți și fericiți, cu atîta jertfă de sine, la altarul «Petrolului național».

Arghir a ieșit de la Cameră, trist, abătut, îngrijorat — peste măsură de îngrijorat. Ce va fi mîine, ce va fi mîine? Era eterna întrebare, care-i amăra viața. Ziua de mîine îl speria. Avea o fire nenorocită, Arghir. Lui îi era scris să nu se bucure niciodată de liniște. Cum să ai liniște, dacă în jurul tău foiesc numai ticăloși și canalii!... Tristă soartă... tragică soartă. Să ai o nepotolită patimă pentru viața politică — și viața politică să nu te vrea totuși! Nici o satisfacție de nicăieri, ci numai neajunsuri. Neajunsuri de peste tot. Nimeni nu-l iubește! Colegii, lumea politică, studenții! Marea durere a vieții lui e studențimea. Tineretul are azi alți idoli: Cață!... Mussolini!... Nu, cu ei nu mai e nimic de făcut! O singură mîngîiere mai avea: palatul. Dar nici palatul nu se poartă așa cum s-ar fi cuvenit. A fost ieri la masă, la familia regală.

— Maiestate, ați primit telegrama mea de felicitări?

Îl felicitase pe rege și nu primise de la el nici un răspuns. Regele roși:

— Să mă ierți! Am dat de ea prea tîrziu... Intrase la fund, în grămadă!

Arghir a plecat ochii în farfurie și a zis:

— Modestă, ca și mine!

Regele a confirmat:

— Exact, Arghire!

La care Arghir a oftat:

— Este prea mare bunăvoința regală față de mine, așa că am timp să aștept răsplătirile care vor veni!

Și regele l-a asigurat:

— Vor veni, vor veni!

La acestea, regina a spus cîteva cuvinte mișcătoare:

— Sîntem încredințați de vechiul dumitale devotament!

— Maiestate, a răspuns el, sînt singurul om dintre toți cei care vă înconjoară, în care puteți avea încredere, fiindcă sînt singurul care nu vă cere nimic!

Și cînd a spus asta, era foarte amărît. Apoi au vorbit despre diferite lucruri fără importanță. Regina l-a informat că i-a cumpărat pe strada General Berthelot o casă cu calorifer, ca să n-aibă grijă la iarnă, el, om sărac, de lemne... și... asta a fost tot!... Viață amărîtă!

Asemenea triste cugetări îl torturau pe Arghir, cînd se simți deodată apucat de braț:

— Stai, Arghire, ai auzit?

Era doctorul Bratu, mai aprins la față ca de obicei.

— Ce faci, doctore? N-am auzit nimic. Ce s-a întîmplat?

— Staicu, prefectul de poliție de la Iași, a fost asasinat!

— Cine l-a asasinat? făcu Arghir, îngrozit, pentru că-l cunoștea pe prefect ca pe un om devotat ordinii și siguranței.

— Aureliu Cziucziewicz!

— A! exclamă Arghir, cu obrazul crispat de mînie. Iar Cață!

Bratu, grăbit, zise:

— Mă ierți!

— Unde alergi așa?

— La Ionel! I-am telefonat că trebuie să-l văd neapărat! Dacă o să mai continue asasinatele așa, nu mai e nici unul dintre noi sigur cu viața!

— Merg cu tine! făcu Arghir hotărît. Trebuie să-l ajutăm pe Ionel!

*

Cel dintîi primi vestea de la Iaşi, prin telefon, Remus Vîlceanu. Remus telefonă imediat lui Trişcă. Trişcă telefonă imediat lui Ionel. Ionel telefonă imediat lui Mînzescu:

— Georgel! Ai auzit? Vino îndată cu proiectul!

Mînzescu se prezentă, după o jumătate de oră, la Ionel, însoţit de Trişcă.

— Cum îi zicem legii? întrebă Ionel, după ce mai citi o dată proiectul.

— «Legea liniştii publice»!

— Merge! O trecem chiar mîine la Cameră! Mai e de făcut vreo modificare?

— Cred că nu! Am întărit art. 11... «Oricine instigă la comiterea de acte în scopul de a micşora producţia, sau de a împiedica repararea sau transportul materialului necesar apărării naţionale, este pedepsit cu 3 pînă la 6 ani închisoare»...

— Bun! Cu asta cred că tăiem muncitorilor pofta de-a face grevă pînă şi în gînd! Şi acuma, Trişcă, şezi să redactăm comunicatul.

Bratu şi Arghir găsiră pe cei trei conducători ai statului în jurul unei hîrtii pe care cerneala încă nu se uscase bine.

— Domnule Viziru, dădu buzna Bratu, impetuos, în birou, ce facem? Au început să tragă băieţii cu revolverul? Ca mîine o să tragă şi în noi!

Arghir, grav, de o violenţă cu greu stăpînită, vorbi şi el:

— Lăsăm ţeara pe mîna lui Caţă, domnule Ionel? Ţi-au scăpat frînele din mînă?

— Caţă? se miră Ionel. Eşti foarte greşit informat, domnule Arghir. Uite-l aici pe Trişcă, uite-l pe Mînzescu! Să-ţi spună ei care este rezultatul anchetei şi cine-i vinovat de asasinarea lui Staicu. Spune, Trişcă, ce taci?

— Domnule Arghir, făcu Trişcă, în acţiunea agitatorilor naţionali sînt amestecaţi comuniştii!

— Comuniştii?

Arghir era uluit. Iată un lucru la care nici nu s-a gîndit: comuniştii!

— Comuniştii? strigă şi Bratu, la fel de impresionat.

— Comuniştii! răspunse rece, Ionel. Trişcă, citeşte!... Ascultă, Bratule dragă, şi dumneata, scumpe Arghir, comunicatul care va lămuri ţara. Ţara nu trebuie lăsată în nedumerire. Ţara cere să ştie cine este asasinul lui Staicu.

Trişcă îşi trecu mîna prin păr, ca la tribună, şi citi:

— « Sînt indicii sigure că cercul conspiratorilor criminali de la Iaşi era frecventat de agenţi conspiratori din serviciul unor acţiuni cu caracter anarhic şi internaţional. Acei care n-au putut să treacă Nistrul, acei care n-au reuşit în lovitura de la Tatar-Bunar, acei care n-au putut zdruncina ordinea publică în România prin organizaţiunile şi propaganda comunistă printre muncitori, au recurs astăzi, prin agenţii lor provocatori la o firmă « naţionalistă », sperînd că prin acest mijloc vor reuşi să producă tulburări şi convulsiuni sociale, de care să profite la momentul oportun! »

— E nemaipomenit! strigă Arghir. Auzi îndrăzneală! Şi ce ai de gînd?

Cîteva clipe Ionel răsfoi, neglijent, proiectul de lege al « liniştii publice », după care răspunse:

— Să întăresc starea de asediu!

XIII

Un tînăr năltuț, firav, cu ochii sașii, cu păr castaniu, tăiat de o șuviță albă care pornea de la frunte spre creștet — stătea umil în fața lui Stănică Popescu, tot frămîntînd, cu niște mîini uscate și nervoase, o pălăriuță soioasă.

— Ce-i cu tine iar? se răsti la el Stănică.

Tînărul venise ieri aici cu o scrisoare din partea generalului Malacu, care-l ruga să intervină pe lîngă cei în drept ca Ioniță Iordache să fie angajat intendent la căminul studenților. Malacu garantează pentru « patriotismul lui Ioniță, care ar putea fi foarte util în lupta

națională ce o duc astăzi toți bunii romîni împotriva elementelor străine care ne-au invadat țara».

Cu Malacu, fruntaș al partidului țărănist, Stănică era în cele mai bune relații din ziua în care generalul s-a dus să se plîngă de el la regină. Împăcarea n-a întîmpinat nici un fel de dificultăți. În aceeași zi Stănică primise un telefon de la Titi Stavridis, mareșalul anecdotelor regale:

— Domnule Stănică, nu te băga în bucluc. Maiestatea sa regina se interesează îndeaproape. Telefonează-i lui Malacu și cere-i scuze!

Cetățean disciplinat, cu dragoste de tron și dinastie, Stănică s-a executat pe loc:

— Alo, domnul general Malacu? Aici Stănică! Păi, ce este, domnule general? Se poate să mă bănuiți tocmai pe mine de gînduri urîte?... A fost o confuzie! Niște măgari... Gazeta mea vă stă oricînd la dispoziție! Pentru un erou al neamului, toată stima și considerația mea, domnule general!

Din acea zi, între Malacu și Stănică se legă o sinceră prietenie personală, care cu vremea se întări și pe tărîmul politic, mai ales de anul trecut, cînd, după moartea lui Take, toate rămășițele takiste, în cap cu Stănică, au trecut la naționalii lui Dacu, cei mai buni aliați de opoziție ai țărăniștilor.

Stănică Popescu își zise, deci, că pe bunul său prieten Malacu trebuie neapărat să-l servească, dar parcă nu-l lăsa inima s-o facă așa, cu una, cu două, fără să ia un interogatoriu acestui Ioniță Iordache. Ca fost judecător de instrucție, Stănică știa că, în tot cazul, un interogatoriu nu poate strica. Și începu să-l descoase pe « inculpat»:

— De unde ești?

— Din Vlașca.

— Satul?

— Pribănești.

— Părinți?

— Tata a murit. Mama trăiește.

— Frați?

— Doi! Unul e comisar de poliție la Craiova, celălalt perceptor la Severin.

Stănică se încruntă:

— Păi dacă ai un frate comisar de poliţie şi un altul perceptor, de ce umbli în halul ăsta, că nici măcar pălărie ca lumea n-ai!

— Sînt răi, domnule director!

— Răi? Or fi avînd motive!

— N-au! Sînt răi! Că nici pe mama n-o ajută. Ba, frate-meu de la Severin a şi bătut-o!

— Minţi, măi băiete, minţi!

— Să fie al dracului ăl de minte! Ştie tot satul.

— Şi tu ce ai făcut pînă acum?

— De toate! Am fost ucenic de cizmărie, apoi m-am tocmit la o cîrciumă, am fost şi uşier la tribunalul de la Piteşti...

— Şi acuma ce vrei?

— Am auzit că e liberă slujba de intendent la căminul studenţilor şi...

— Da'ce ţi-a venit tocmai la căminul studenţilor? zise Stănică şi-l fulgeră din ochi.

— Păi, dacă-i locul liber!

— Mă, tu n-auzi ce te-ntreb? De ce tocmai la căminul studenţilor?

Ioniţă îşi smuci pălăriuţa, mai-mai s-o rupă.

— Mi s-a spus că la căminul studenţilor...

— Cine ţi-a spus?

— Oamenii!

— Care oameni?

— Oamenii! Nu-i cunoaşteţi dumneavoastră!... Cunoscuţi!... De prin sat!

Stănică îşi intrase acum în pielea lui de judecător de instrucţie şi se simţea bine cum nu s-a mai simţit de mult.

— Ia nu mai umbla cu şahăr-mahăr! răcni el. Mie să-mi spui care oameni!

— Mi-a spus Nicu al popii Tănase, de la noi din sat!

— Cînd ţi-a spus?

— Alaltăieri!

— Da' el unde e?

— E aprod la judecătorie.

— Care judecătorie?

— Nu ştiu !
— Aha ! Nu ştii ! Las' c-acuşi o să ştii !
Şi-şi notă ceva pe o hîrtie.
— Altul?
— Păi altul... nimeni !
— Cum nimeni, mă, cînd ziceai că ştii de slujba asta de la mai mulţi, nu de la unul !
Stănică era încîntat. Mintea lui de judecător funcţionează, aşadar, ca pe vremuri. L-a prins pe tîlhar... Ba bine că nu ! Să-l ducă pe el un neisprăvit ca ăsta !
— Păi, drept să vă spun, zise Ioniţă, nu mai ţiu minte !
— Nu mai ţii minte ! Las'că o să ţii minte acuşi !
Şi iar îşi notă ceva pe hîrtie.
— Dar la domnul general Malacu cum ai ajuns?
— M-a trimis la dumnealui domnul Ţeposu !
— Ţepooosu? făcu directorul ziarului *Globul* într-o îngînare de om perfect lămurit. Am înţeles !
Ţeposu... Malacu !... A dat de fir ! De unde şi pînă unde acest individ la Ţeposu, ca Ţeposu să-l trimită la Malacu, asta nu mai prezintă acum nici un interes. Altceva este important: că ţărăniştii vor să-şi bage un om de-al lor la căminul studenţesc şi că recurg la autoritatea lui printre studenţi ca să-şi ducă planul la îndeplinire. Ai dracului ! Dar de ce să nu i-o spună pe şleau? De ce umblă cu tertipuri d-astea? Tocmai cu el !... om serios !... Cu toate acestea, cinstit vorbind, lui Stănică afacerea asta-i plăcea. Tot ce mirosea a conspiraţie îi plăcea. Era în apele lui. Judecător de instrucţie de sus pînă jos, fără conspiraţie ar fi văzut viaţa lipsită de haz. Uită, deci, şi de interogatoriu şi de tot, şi de unde pînă acum îl ţinuse pe Ioniţă tot timpul sub nişte ochi inchizitoriali, acuma îi vorbi cu o privire plină de simpatie:
— Bine, băiete, o să-ţi dau o scrisoare să te angajeze.
Şi-i dăduse scrisoarea, pentru ca astăzi să-l vadă iarăşi aici.
Ioniţă, încurcat, îşi suci pălăria pe dos şi pe faţă şi răspunse:
— M-au alungat ! Erau să mă şi bată !
Stănică se făcu roşu ca focul:

— Cum? Cu scrisoarea mea... și...?
— Tocmai! făcu sfios Ioniță. Asta și ziceau: pentru că am venit cu scrisoarea dumneavoastră!
Stănică își mușcă buzele.
— Nu înțeleg! strigă el. Vorbește mai deslușit. Ce ți-au spus?
Ioniță tăcu. Stănică, furios, redeveni iar judecător de instrucție.
— Hai, spune! răcni el, izbind cu pumnul în masă.
Tînărul se codi, dar în cele din urmă își luă inima-n dinți:
— Zicea că să mă trimiteți la căminul dumneavostră pe care îl tot construiți de doi ani și nu se vede nimic!
— Așa? urlă Stănică.
Și punînd mîna pe receptor, chemă Siguranța:
— Alo, cu domnul director general!... Aici Stănică.
După două secunde, Remus răspundea:
— Da, aici!... Ce-i, Stănică?
Stănică abia de mai putea urla de necaz:
— Ascultă, Remus, haimanalele alea de la cămin și-au luat-o în cap! Sînt de o obrăznicie fără pereche! Le-am trimis un element sigur, un om de nădejde, un bun romîn și mi l-au trimis înapoi! Cică să-l trimit la căminul meu! Rîzi? Ție ce-ți pasă! Dar mie nu-mi arde de glume!... Bun! Dacă-i așa, te rog să-i chemi la tine și să vezi să-și bage minţile-n cap! Nu dau voie nimănui să se amestece în treburile mele. Așa! Și acu, ce fac cu băiatul! Mai mare rușinea! Pentru o slujbă nenorocită de intendent, să...
La celălalt capăt al firului, Remus îl întrerupse:
— Dar cine ți-a spus de slujba asta? Tocmai acuma? S-a dat de trei zile.
— Aoleo! exclamă Stănică amărît. Atunci ce ne facem, Remus dragă? Am făgăduit și trebuie să mă țin de cuvînt! Nu se poate!
— Nu-i nimic! Trimite-l la mine! Ți-l bag ca student!
— Să trăiești, Remus dragă! În zece minute e la tine!
Închise telefonul și-l întrebă pe Ioniță:
— Carte știi, Ioniță?
— Nu!

— Dar Siguranța știi unde e?

Cu simplitate, Ioniță răspunse:

— Știu!

— Bun! Atunci, uite bilețelul ăsta către domnul Remus Vîlceanu! Hait, șterge-o!... Și să mai treci pe la mine.

— Săru' mîna! Să trăiți!

Și Ioniță dispăru. Rămas singur, Stănică se adînci în meditații. Tîlharii ăia de la cămin au început să i se bage în ciorbă — și nu-i bine. E adevărat că lista de subscripție funcționează de doi ani și că în doi ani a adunat o sumă frumușică... să aibă din ce construi nu un cămin, ci două. Și e adevărat că pînă acuma n-a cumpărat nici măcar o cărămidă. Dar asta nu înseamnă că nu va cumpăra. Va cumpăra! Să se vadă numai ministru și vor avea studenții un cămin. Nu unul, ci zece. Statul va da și teren petru cămin, și cherestea pentru cămin, și beton pentru cămin, și cărămizi, și var, și tablă, și țigle. Statul va avea grijă de tot. Numai că, fiecare lucru la vremea lui. Să mai rabde studenții nițel și vor avea. Unde au răbdat atîta, mai pot răbda un an-doi. Cămin va fi — sigur! Atunci ce mai vor? Căminul *lui*? De ce numai căminul *lui*? Dar ce au ei cu căminul *lui*... Au muncit ei pentru el? Și-au bătut ei capul să adune banii ăștia?... Atunci de ce să fie obraznici? De ce să fie mai ales obraznici cu el, cu Stănică Popescu, directorul celui mai mare ziar din toată țara romînească... tocmai cu el care sprijină cu atîta căldură tineretul studențesc și luptă cu el cot la cot, fără odihnă, împotriva străinilor și a bolșevicilor! Nu-i el bun romîn, ca și ei?...

Înotînd în gîndurile astea îl găsi doctorul Mihăescu independentul, care venea însoțit de însuși generalul Malacu.

— Coane Stănică, se scuză Malacu, am trecut pe aici din întîmplare... și m-a zărit Mihăescu...

— Nu-i nimic, domnule general! îi răspunse Stănică. Îmi pare bine că te văd.

Și se întreba: « Să-i spun ce mi-au făcut golanii ăia? Să nu-i spun? » Și hotărî că e mai bine să tacă.

— Probabil că știi că Jugănaru a fost ieri la rege! începu vorba Mihăescu.

— Am auzit! replică Stănică. Dar ce au vorbit, habar n-am!

— Regele pare încîntat de el. I-a spus-o și lui Aureanu: «Sînt mulțumit de Jugănaru. Mi-a vorbit ca un conservator. E un om de încredere».

— Acu au ajuns toți conservatori! făcu Stănică. Luptă și Dacu să reînvie ideea conservatoare... Și altceva, ce i-a mai zis regele lui Aureanu?

— Că nici nu se gîndește la Neață! « Hotărîrea mea e luată! i-a spus el lui Aureanu. Ești un om inteligent și pricepi!»

— Și Aureanu ce a priceput?

— Ce am priceput cu toții! Că regele încearcă să-l ducă.

— Ce și-o fi rîs în pumni Ionel! reflectă Stănică.

— Dă-l încolo pe Ionel! făcu Mihăescu. Nu vezi ce ispravă a făcut cu Popescu-Zgurița și cu Vasilescu-Tîrgu-Jiu?

Toți trei erau de acord că fapta locotenentului Popescu de la Zgurița, care a pălmuit pe fruntașul țărănist Mateescu și cea a locotenentului Vasilescu de la Tîrgu-Jiu care l-a pălmuit pe doctorul Bratu — vor avea consecințe nefaste pentru partidul național-liberal. Ionel nu numai că nu s-a desolidarizat de cei doi locotenenți bătăuși, dar a găsit că fapta lor este explicabilă — și în loc să-i pedepsească, i-a avansat căpitani.

— Căpitani! făcu Malacu, indignat. O rușine pentru armată! O palmă dată onoarei noastre de militari! Căpitan, un dezertor și un escroc dovedit ca Vasilescu!

— Vasilescu mai merge! zise Mihăescu. E încă un înger pe lîngă Popescu-Zgurița... Cu unul ca ăsta ar trebui să-i fie rușine armatei... Întreținutul unei franțuzoaice care face negoț cu fetele liceului externat pe care-l conduce! Halal căpitan! Dar Ionel, încăpățînat...

— Ei, uite, vezi, încăpățînarea asta o să-l coste! făcu Stănică Popescu. Să vezi dacă n-o să mai iasă de aici o fuziune în toată regula între țărăniști și naționalii lui Dacu!

— Iese sigur! zise Malacu. Mai curînd decît își închipuie domnul Ionel.

Stănică Popescu se uita cu coada ochiului spre Malacu și ghici, după felul cum Malacu scotea și punea la loc ceasornicul în buzunar, că discuția asta nu-l prea interesa și că venise pentru altceva. Cum nici lui nu-i plăcea să-și piardă vremea de pomană, îl ajută pe Malacu să-și înfrîngă sentimentul de jenă.

— După cîte înțeleg eu, zise el lui Mihăescu, n-ați venit pe la mine pentru Aureanu.

— Ba eu pentru Aureanu am venit! se grăbi Mihăescu să precizeze. Dar poate că generalul are ceva...

Stănică se uită drept în ochii lui Malacu:

— Poftim, domnule general! Că eu doară de ce sînt aici? Să te ascult!

— Mă gîndeam, zise Malacu timid, că poate... știu eu... sînt chestiuni delicate, în care nu face să mă amestec!

— Nu există lucruri delicate pe lume între oameni cinstiți! declară Stănică sentențios. Mie poți să-mi spui orice, fără să-ți fie rușine.

— Dar nu-i lucru de rușine, domnule Popescu! Dimpotrivă! E vorba de o gazetă...

Stănică își plecă urechea, atent.

— O gazetă?

— Mă gîndeam, zise generalul, că pentru un om ca Stănică Popescu, o singură gazetă pe zi n-ajunge...

— *Globul* n-ajunge? se miră Popescu. Dar *Globul* este cel mai mare ziar romînesc.

— Cel mai mare ziar de dimineață! zise Malacu. Dar după masă? Pe mîna cui este lăsată conștiința romînească după masă? Pe mîna unei anumite prese! Pe mîna *Democratului romîn!* Pe mîna *Năzuinței*, care numai romînească nu e!

— Extraordinar! se aprinse doctorul Mihăescu. Parcă m-aș fi vorbit cu generalul. Exact la asta mă gîndeam și eu zilele astea!... Să nu poți pune mîna după masă pe o gazetă romînească... Nemaipomenit!

— Dar *Viitorul*... dar *Îndreptarea?* făcu Stănică cu un zîmbet șiret. Astea nu sînt romînești?

— Moft! făcu Mihăescu. Romînești or fi ele, dar nu le citește nimeni!...

Malacu prinse curaj:

— De asta m-am gîndit, zise cl, că Stănică Popescu, marele nostru romîn Stănică Popescu, trebuie să aibă grijă de sufletul romînesc nu numai dimineață, ci și după masă.

— Ar fi strașnic! interveni iar Mihăescu, entuziasmat. Ne trebuie neapărat o asemenea gazetă. E însuși prestigiul *Globului* în joc. Cum zice și generalul: •Stănică Popescu, fără o gazetă de după masă, nu mai e Stănică Popescu... E un trădător de neam.

— Absolut! apăsă, hotărît, generalul. Un trădător!... Dacă pe Stănică Popescu îl rabdă inima ca poporul să fie otrăvit de niște ziare ca *Democratul romîn* și *Năzuința*...

Stănică Popescu se revărsă într-un hohot de rîs, izvorît dint-o bună dispoziție sinceră:

— Domnule general, m-ai convins! zise el, gîfîind de atîta rîs. Și ca dovadă că m-ai convins, o și fac! Și pot să vă spun și cum o să se cheme...

— Cum? întrebară, în cor, Malacu și Mihăescu.

— *Năzuința!*

Doctorul Mihăescu părea profund decepționat:

— *Năzuința? Năzuința* se cheamă doar și gazeta ălora din Sărindar!

Tot mai bine dispus, Stănică răspunse:

— Păi chiar despre ea este vorba.

Dacă li s-ar fi spus că Arghir a fost numit în funcția de guvernator al Băncii Naționale, generalul Malacu și doctorul Mihăescu n-ar fi fost atît de uimiți.

— Ei, cum așa, frate Stănică? întrebă doctorul Mihăcscu.

— Păi uite așa, doctore dragă! Pentru că și eu îmi ziceam la fel ca și voi: Mă Stănică, mă, nu ești bun romîn dacă n-ai și o gazetă de după masă. Am făcut eu atîtea pentru țara romînească, s-o facem și pe asta! Chestia e: cum o întorc ca să iasă cît mai bine?... Și mi-am sucit eu mintea zile și zile, pînă m-a ajutat ăl-de-sus și am găsit: să scot gazetă nouă, înseamnă bătălie grea pînă o fac cunoscută. Cheltuială mare și de pomană. Cel mai bine ar fi să pun mîna pe o gazetă gata făcută și răspîndită. Mai cu seamă una democrată. Aia ar fi o lovitură. Să iei o gazetă democrată și peste noapte s-o faci romînească... asta zic și eu o afacerc!

— Mare'oț mai ești, Stane! îl întrerupse admirativ Mihăescu. Știi să gîndești sănătos...

— Stai să vezi! continuă Stănică, mișcat de compliment. Și am început să pipăi ici... să pipăi colo... pînă am aflat că *Năzuința* n-ar fi împotrivă să facă o combinație, dacă-i vine înainte cineva cu capitaluri.

— Păi ziceai chiar mata că-i răspîndită! făcu Malacu. Atunci cum...

— Răspîndită o fi! răspunse, cu zîmbetul lui șiret de adineauri, Stănică. Dar să-ți spun un secret: dacă n-ai «Mica publicitate», e degeaba... Poate fi răspîndită pînă-n Patagonia, asta n-o scapă de sărăcie. Ba, cu cît e mai răspîndită, cu atîta-i paguba mai mare. Cu banul pe care ți-l dă cititorul, n-acoperi cheltuielile. Și cheltuiala-i mare: hîrtie, tipar, redacție, administrație... o nenorocire!... La fiecare exemplar pierzi. În gazetărie, frate Mihăescule, baza e mica publicitate... Ori ciupeala!

Și rîse:

— Ori amîndouă la un loc. Cu amîndouă e și mai sigur. Dacă le ai pe amîndouă, poți să dormi liniștit.

— Care va să zică *Năzuința!* Auzi, domnule! *Năzuința!* zise generalul, care nu-și mai revenea din surpriză.

— Da, *Năzuința!* Și *Năzuința* n-are mica publicitate și i-a scăzut și ciupeala. Concurență mare, neică! Și a mai apărut și *Cuvîntul*... Nu mai întreba! Scurt! Am intrat în vorbă cu ei. Acu, drept să vă spun, mă mai codeam. Nu eram hotărît. Dar dacă spui și dumneata, domnule general, că lipsește o asemenea gazetă și dacă amicul Mihăescu e de aceeași părere, s-a isprăvit! M-am hotărît!

Cu fața subit încruntată, Stănică se uită drept în ochii lui Malacu:

— Dar să știi, domnule general, că gazeta n-o să fie a mea, ci a țării, a țăranilor... Înțelegi mata... A țăranilor! Pentru ei luptăm noi. Așa că...

Malacu se strădui să pună în răspunsul lui un accent cît mai persuasiv:

— Vai de mine, domnule Stănică, dar ce sîntem noi? Copii? Ne jucăm cu interesele țării? Doar eu am vrut să ți-o propun. Partidul nostru nu poate decît să-ți fie recunoscător. Jugănaru e de acord. Și o să-i pară bine cînd o să-i comunic că te-ai hotărît... Bani avem.

— Atunci noroc și ceasul ăl mare!

Mihăescu și Malacu ieșiră din biroul lui Stănică Popescu, liniștiți, ca doi oameni care acum n-au altă treabă decît să decidă care bodegă le-ar putea oferi garanția unui aperitiv mai bun. Dar cum ajunseră în stradă, Malacu și Mihăescu, fără să-și spună un cuvînt, o luară amîndoi la picior, în sus, pe Sărindar și cînd ajunseră sub balconul ziarului *Năzuința*, se năpustiră prin culoar, pe scări.

— Domnu director e aici? intrebă Malacu din fugă, pe ușier.

— Vă așteaptă!

Îndărătul biroului, bătrînul democrat Matache Colțun își mîngîia barba cu o mișcare puțintel nervoasă, necăjindu-și mintea să găsească mijloacele cele mai sigure și mai rapide care să ducă la triumful democrației, cînd Malacu și Mihăescu dădură năvală peste el.

— O, ați venit? făcu înviorat Matache. Ce-ați făcut?

— L-am convins! răspunse generalul, care, obosit de alergătură și abia răsuflînd, se trînti în fotoliu.

— Pe cuvînt? întrebă Matache căruia nu-i venea să creadă.

— Mîine semnează! îi zise Mihăiescu.

— A mers greu, dar a mers! adăugă Malacu. Dar dacă nu veneam noi, ar mai fi tărăgănat mult și bine afacerea.

— Înțeleg, înțeleg! zîmbi Matache, ca omul mulțumit de afacere. Țara vă va fi recunoscătoare.

— Cînd? întrebă generalul, candid.

— Mîine! răspunse Matache. De îndată ce încheiem. Așa cum ne-a fost vorba.

Din zarva care domnea la ora aceea la Capșa, se desprinse lămurit glasul lui Ionescu-Ciurcheni, romancierul:

— Da, sufletul romînesc este cea mai mare minune a istoriei!

Îşi rostise gîndul cu atîta sentiment, încît cei dimprejur se simţiră înfioraţi. Capşa trăia încă un moment mare: azi e nuntă la Focşani şi toţi aşteptau cu încordare ziarele de după masă. Exaltarea lui Ionescu-Ciurcheni se comunica deci, foarte uşor, tinerilor gazetari şi scriitori dimprejur, al căror gînd unanim era îndreptat spre Focşani.

Ionescu-Ciurcheni, care simţea toţi ochii aţintiţi asupra lui, continuă:

— Este un ceas cum nu este dat multor popoare să înscrie în istorie. Nunta de la Focşani este un act pe care nimeni dintre noi nu trebuie să-l scape din vedere... Trăim o nouă Renaştere!... Pentru noi, scriitorii, nunta aceasta, în care se reînvie tot trecutul nostru plin de tradiţii, este un izvor nesecat de inspiraţie.

Nelu Pedicuristu, care-şi isprăvise îngheţata, puse linguriţa deoparte şi întrebă:

— Maestre, vei scrie ceva?

Jignit, Ionescu-Ciurcheni se uită urît la Nelu:

— Ce întrebare! Fireşte că voi scrie! Fiecare dintre noi ar trebui să scrie!

— Exact! făcu Căpraru, însufleţit.

Dar ochii lui se înceţoşară dintr-o dată şi deveniră trişti şi chinuiţi, înecaţi într-o lacrimă de suferinţă discretă, ca ochii cuiva căruia i s-a băgat o fasolă în pantofi — dar care, fiind între oameni, nu se poate descălţa. Numai cel-de-sus ştie ce rezonanţă adîncă are în sufletul lui Căpraru îndemnul lui Ionescu-Ciurcheni. Nunta de la Focşani! Ce copios subiect pentru un adevărat roman romînesc! Aureliu Cziucziewicz, eroul neamului, achitat la Severin pentru asasinarea lui Staicu, de către un tribunal al conştiinţei naţionale, se însoară la Focşani cu aleasa inimii lui — care de fapt e aleasa poporului. E însuşi poporul! Pentru că nunta de la Focşani nu este un act pămîntesc, concret, personal — ci un simbol: la Focşani se pecetluieşte pe veci legămîntul dintre conştiinţa neamului — şi cel mai bun fiu al ei, Aureliu Cziucziewicz, care-şi jură credinţă, în lupta cea mare

împotriva dușmanilor țării... Ce subiect, doamne, ce subiect!... Și să nu-l poată trata și el, cum l-ar trata un Ionescu-Ciurcheni! De ce? Fiindcă-l cheamă Leibovici! Ce mizerie și ce ghinion!

— Nelule! îl auzi el pe nuvelistul Precup. Dacă nu vom fi nici acum la înălțimea momentului, apoi s-o...

Și-i trase o înjurătură, pe care sensibilitatea lui literară de nuvelist o găsi cea mai adecvată momentului.

— Vom fi! strigă, ca un jurămînt solemn, Nelu.

O mișcare neobișnuită se stîrni pe neașteptate în local: în prag apăru un domn înalt, voinic, înmănușat, însoțit de un tinerel blond, zvelt și elegant.

— Uite-l pe Pokliewski-Koziell! îi șopti Nelu lui Aristotel de la *Democratul romîn.*

La apariția lui Pokliewski-Koziell, Nectarie, care stătea de vorbă, la măsuța lui, cu Tătăroiu, zise:

— Ian te uită, ce cinste!... La Capșa, însăși excelența sa, domnul Pokliewski-Koziell, ambasador al maiestății sale imperiale Neculai al II-lea, țarul tuturor rușilor!

— Măi, măi! se minună Tătăroiu. L-a apucat democrația.

— Ba, să mă ierți! îl dezminți Nectarie. Dimpotrivă! L-a apucat nunta de la Focșani... Uită-te la el! Încearcă să-l gîdili, să vezi că nici nu-i vine să rîdă. În conștiința lui el mai reprezintă pravoslavnica Rusie a lui Rasputin și a lui Neculai al II-lea.

— În conștiința lui și a lui Ionel și a Mariei! zise Tătăroiu.

Toți ochii stăteau acuma îndreptați spre ambasadorul lui Neculai al II-lea, care, absent la tot ce se petrece împrejur, își mînca înghețata, cu eleganța cu care obișnuia să mănînce în societatea lui aristocratică.

— Cum să nu-și închipuie că este o putere, zise Nectarie, dacă după șapte ani de la prăbușirea definitivă a regimului pe care-l reprezintă în țară la noi, el continuă să fie invitat, ca oricare alt membru al corpului diplomatic, la toate recepțiile și solemnitățile

oficiale, poate veni oricînd la palat, în vizită protocolară sau particulară, și este consultat în toate problemele care privesc Rusia.

— Dar din ce o fi trăind parazitul ăsta? întrebă Tătăroiu.

— Din ce să trăiască? răspunse Nectarie. Din ceea ce trăiesc miile de vrangheliști care se perindă pe aici și miile de agenți mai mari sau mai mici ai lui Remus. Fonduri sînt, slavă domnului, destule. Dau ai noștri, mai dă și Franța, mai dă și Anglia, mai dă și America... și uite așa se strîng gologanii de care este nevoie pentru ca domnul Pokliewski-Koziell să poată reprezenta cu demnitate amintirea lui Neculai al II-lea. Dar, întrebarea nu e din ce trăiește, ci pentru ce trăiește. Și el, pentru asta trăiește: pentru nunta de la Focșani. Numai că asta e pentru el nunta cea mică, fiindcă el trage nădejde să apuce nunta cea mare. Pînă atunci, se mulțumește și cu Cziucziewicz și-și face și el, din bucuria lui Remus Vîlceanu și a lui Ionel, o bucurie a lui. Asta l-a îndemnat să vină aici, printre burghezi: bucuria.

Ambasadorul țarului plăti consumația și, împreună cu însoțitorul lui, se îndreptă spre ușă, urmărit de privirile celorlalți clienți.

Tătăroiu rîse:

— Ionel nu-l ține degeaba. Știe ce face. Pentru orice eventualitate, e bine să aibă un plenipotențiar al Romanovilor la îndemînă.

— Cred și eu! zise Nectarie. Înghețata tot n-o plătește nici el, nici Pokliewski.

Un domn cu servietă se strecură pe lîngă ei, spre o masă la care ședeau Leahu și Mărunțelu.

— Uite-l pe Segălică! zise Nectarie. E și el nun mare azi!

După două minute, Leahu se ridică de la locul lui și se apropie de masa lui Nectarie:

— Auzi, Nectarie! Scandal enorm la Iași! S-a ivit un nou Viziru la orizont. George Viziru, feciorul lui Ionel.

— Da, îl știu! Ce-i cu el?

— A venit la Iași să candideze la catedra de istorie și s-a jurat că e om de știință și că nici prin minte nu-i

trece să facă politică. El atîta ştie: catedra şi casa... casa şi catedra. Aşa a smuls voturile de care avea nevoie. Şi acu, după ce a fost numit profesor, ce crezi că s-a apucat să facă? Un « cerc de studii» care va funcţiona pe lîngă organizaţia liberală!

— Îmi place! răspunse Nectarie. Dar ce ai fi vrut să facă un Viziru? O mănăstire?

Fu întrerupt de apariţia lui Drăgan, care se apropiase de ei, într-un suflet, agitînd o gazetă:

— Aţi văzut ce a păţit Arghir?

Leahu luă gazeta din mîna lui Drăgan. Era ultimul număr din *Bucuria neamului*, oficiosul lui Arghir.

— Ei, ce este?

— Citeşte aici! îi arată Drăgan o notă în pagina a treia.

Leahu citi în gura mare:

— « Enciclopedia britanică, secţia americană, mi-a cerut colaborarea pentru cartea *These eventful years* care a apărut acuma. Voia o explicaţie a ultimilor ani din istoria noastră. I-am dat-o: critică pentru generaţia trecută, punerea în lumină a sforţărilor de azi, ducînd la Romînia unită. Ca de obicei la ei, nu mi s-a dat nici o corectură a traducerii engleze după textul meu francez. Azi capăt cartea. În volumul II se dă o parte din critică, puţin din partea constructivă, şi alături, o istorie narativă: războiul, guvernul liberal, încoronarea, care *nu e a mea*. Nu pot înţelege cum se pot trece sub numele unui autor lucruri care nu-i aparţin, şi cum se poate înlătura dintr-o contribuţie ideea dominantă, care era, în acest caz, ridicarea poporului nostru prin credinţa şi munca generaţiei prezente».

Leahu dădu gazeta înapoi lui Drăgan, cu un oftat:

— Bietul Arghir!

Drăgan, însă, mai deţinea unele secrete complimentare.

— Arghir a aflat de porcăria asta încă acum trei luni.

— Da? întrebă Leahu. Şi de ce a tăcut?

— Nu ştia cine şi-a bătut joc de el şi a cerut informaţii. Acuma ştie.

— Cine? întrebă curios Tătăroiu.

— Ionel!

Leahu era sceptic.

— De unde poate şti că-i Ionel?

— Dintr-o indiscreţie a lui Bibescu, ministrul nostru la Washington.

Tătăroiu, în loc să rîdă laolaltă cu ceilalţi, îşi plimba privirea în jurul acestui furnicar neîntrerupt de ingineri care nu construiau, de profesori lipsiţi de catedră, de scriitori care nu ştiau ce să scrie, de actori care n-aveau angajament, de pictori care nu expuneau, de zeci de absolvenţi ai universităţilor, care se învîrteau pe aici toată ziua, fără să facă nimic alta decît să-şi şoptească la ureche secrete de alcov, să tragă sfori, să bîrfească, să spună anecdote. Din ce trăiau oamenii ăştia, nu ştia nimeni şi nu se întreba nimeni. Alături de ei, Tătăroiu vedea cum circulă cu aceeaşi febrilitate oameni a căror profesie era cunoscută: tineri şi bătrîni care, pentru o bucată de pîine se dedau, fără scrupul, oricărui şantaj, care-şi exploatau, cu desperare, toate sursele de slugărnicie, care făceau muncă de « negru » pentru toate gloriile zilei, care preparau cursuri universitare predate de alţii, redijau conferinţe rostite de alţii, scriau cărţi şi articole semnate de alţii, şi care aşteptau momentul şansei, marii şanse cînd se vor putea desprinde şi ei din grămadă, ca să se transforme dintr-un număr într-un nume cu glorie şi, evident, cu parale. Dar peste acestea şi dincolo de învălmăşeala aceasta de la Capşa, Tătăroiu mai ştia că există a treia categorie de intelectuali: categoria celor cu profesii mărturisite. Profesori care aveau catedră, scriitori care scriau, ingineri care construiau, actori care jucau, pictori care expuneau. Erau puţinii, care izbutiseră să-şi cucerească un rost în societatea asta de hămesiţi şi dezorientaţi. Iar deasupra tuturor stătea cineva care nu era aici, dar care era totuşi prezent prin personalitatea lui, veşnic de o actualitate covîrşitoare: profesorul Arghir. Apostolul. Făclia culturală a ţării, pe care palatul, Viziru, opoziţia, toţi — fără deosebire — o agitau cu mîndrie, ori de cîte ori voiau să aducă o dovadă că geniul culturii naţionale este o realitate. Şi tocmai acest Arghir, « apostolul», « făclia», « flacăra», mîndria culturii romîne, este obiec-

tul bătăii de joc a oligarhiei, pe care el o serveşte cu atîta devotament!

— Stăm bine! zise Tătăroiu. Închipuiţi-vă! Faci operă ştiinţifică şi culturală, bună-rea, cum o fi, dar este operă ştiinţifică şi culturală şi o semnezi cu numele tău, pentru că ea este rezultatul muncii tale, gîndirii tale, conştiinţei tale... O iscălitură nu este un act de vanitate, ci un act de curaj: omul îşi ia răspunderea celor ce a scris... Dar uiţi că pe lumea asta există o forţă mult mai mare şi mult mai decisivă decît propria ta conştiinţă: Ionel. Ionel are fabrici, are moşii, are clădiri, are în mînă puterea politică, mă rog, e stăpîn! Pe cînd tu, ce eşti? Un simplu iobag, care nu dispui decît de talentul şi de puterea ta de muncă. Atît! Cum dar să întrebe un boier pe un iobag dacă şi în ce fel să se folosească de rodul muncii lui? Vă daţi seama ce-i asta?

— O porcărie! zise Drăgan.

Tătăroiu se uită la el, în silă:

— Ai zis-o! O porcărie! Adică dumneata crezi că aici e un simplu incident între Ionel şi Arghir... Te înşeli, domnule Drăgan. Păţania lui Arghir nu este decît o oglindă exactă a raporturilor care există între intelectualitate şi statul lui Viziru ori Neaţă. Dacă Viziru se poate purta aşa cu Arghir, cu care e prieten şi cu care se laudă, îţi închipui cum îi priveşte el pe ceilalţi intelectuali care n-au norocul să se cheme Arghir. Cît dispreţ trebuie să fie în sufletul lui Ionel pentru munca noastră, a intelectualilor, dacă el socoteşte că nici nu-i nevoie să-i ceară lui Arghir să-şi modifice el singur textul! Arghir nu contează. Arghir nici nu trebuie întrebat. Arghir are aici un rol limitat şi lipsit de importanţă: să-şi dea semnătura. Textul şi-l confecţionează Ionel, după cum îi dictează interesele. Pentru atîta lucru Arghir n-are drept să se supere.

— Dar partea tristă n-o văd numai în asta! zise Nectarie. La urma urmei, ceea ce a făcut Viziru e foarte firesc s-o facă un Viziru. Omul îşi apără interesele cum poate, cu mijloacele care-i stau la îndemînă: cu furtul, cu teroarea, cu falsurile. Pe noi, altceva trebuie să ne doară: că dispreţul lui Ionel pentru intelectualitate este justificat... Uită-te la ăştia... la un Ionescu-Ciurcheni,

la un Precup, la un Mărunțelu !... I-a pus să joace la nunta de la Focșani, și ei joacă !... Plătește Ion !

Cînd ieșiră de la Capșa, lumea de pe Calea Victoriei se îmbulzea în jurul edițiilor speciale. Tătăroiu cumpără o gazetă și citi ca să audă și Nectarie:

— «...Trenul se ivi cu plugul locomotivei drapat în cele trei culori naționale și peste el o cruce mare încîrligată. În picioare, trei din cei mai aleși fiii ai neamului, îmbrăcați în costume naționale...»

— Ce ziar e ăsta? întrebă Nectarie.

— *Năzuința !* răspunse Tătăroiu.

— Ce? făcu Nectarie stupefiat, și-i luă ziarul din mînă. *Năzuința?*... Ei, drace ! Și Matache, marele democrat Matache? Prin urmare, tot Ionel are dreptate cînd zice că în țara romînească democrația nu poate fi decît național-liberală !

Dar cum vorbea, ochii i se opriră asupra fotografiei care ilustra reportajul, și-l pufni rîsul.

— Ian te uită aici, Tătăroiu dragă ! Cunoști pe vreunul din fiii aceștia ai neamului?

Tătăroiu își aruncă ochii pe clișeu și recunoscu pe unul din ei:

— Lulu Malacu !

— El e ! Dar pe ăsta din dreapta lui îl știi?

— Nu ! Cine e?

— Ăsta-i Belciug !

Niciodată Stănică Popescu n-a muncit atîta, cît trebuia să muncească acuma, cu nunta de la Focșani. Nelipsit de la postul de onoare, își făcea datoria către țară, din plin. Telefoanele zbîrnîiau toată ziua, telegramele și corespondența veneau val după val — și el, Stănică Popescu, singur, alegea, ordona, dirija acest material imens cum e mai bine, pentru a alina suferințele neamului și a insufla țării o nădejde: nădejdea că nunta de la Focșani va dezrobi țara și o va duce spre culmile gloriei și prosperității.

— Alo, domnu director ! îi răcni pe fir glasul lui Sarailie, unul din redactorii pe care Stănică i-a trimis

la Focşani. Domnu director? Aici Sarailie!... Am găsit în gazeta *Raţiunea* de aici, o poezie foarte-foarte frumoasă!... N-aţi vrea s-o dăm?

— Latr-o! îi strigă Stănică în telefon. S-aud!

Sarailie începu să declame:

— « Să serbăm nunta de astăzi ce se face sub un Tei... (Tei, cu T mare, domnule director)... sub un fag, sau chiar sub Paltin... (Paltin, cu P de la pălărie... Paltin... cu P mare)... în crîngul de la Focşani... Cînd aceasta este nunta... (virgulă după nuntă, domnule director)... ţării noastre cu temei... Prin măcriş, prin lăcrămele, lîngă cuiburi de fazani... »

— Ajunge! strigă Stănică. E faină!... Telefonează la secretariat!

După un minut, îi telefonă Scarlat:

— Dom'director... e zaiafet mare pe aici, dom'director. În gară s-a afişat o încunoştinţare precum că « cei interesaţi să-şi facă duminică treburile pe la diversele ghişeuri pînă la nouă dimineaţă, pentru că de la această oră înainte funcţionarii nu vor mai putea sta la dispoziţia publicului, deoarece vor pleca cu toţii la nunta neamului... »

— Bun! Telefoneaz-o la secretariat!

După alt minut, era Dosoftei la telefon:

— Să trăiţi, domnule director, am o ştire senzaţională. Pentru ca nunta de la Focşani să fie mai presus decît cea din Cana Galileea, domnul Vasile D. Vasilache, marele conjudeţean focşănean, filantropul de forţă din Jariştea, a oferit gratis nuntaşilor o mare cantitate de vin din produsele cele mai speciale ale varietăţilor dumisale.

— Bun! Telefoneaz-o la secretariat!... Şi adu-mi şi mie o damigeană!

După alt minut, îl chemă din nou Sarailie:

— Domnule director... au fost concentraţi pentru ordine patru sute de jandarmi... două batalioane de artilerie de la Bacău... şi un regiment de infanterie... E ceva măreţ... Ofiţerimea e în fruntea nuntaşilor...

Redactorii lui Stănică erau la înălţime. Nu scăpau un amănunt să nu i-l telefoneze lui Stănică Popescu, care voia să fie el cel dintîi informat şi cel care face

triajul comunicărilor. Apoi, cînd aduna o cantitate suficientă de ştiri — scotea cîte o ediţie specială.

Spre seară, după ce izbuti să scoată patru ediţii din *Năzuinţa*, noua lui gazetă de după masă — şi şapte din *Globul*, primi un telefon de la Sarailie:

— Do'... dom'... dom'd'rector... aici ăla... dom'... dom'...

Cu nervii zdruncinaţi de atîta muncă, Stănică urlă:

— Cine-i ăla, mă?...

— Sa-sa-sa-ra...

— Sarailie? răcni Stănică lămurit. Porcule! Te-ai îmbătat?... Duhneşti a poşircă pînă aici!

— Ba, nu... nu-i po-poşircă, domnule director! răspunse Sarailie, oarecum trezit de ţipetele lui Stănică. E din ăl bun... de la Jarişte...

— Am să te dau afară ca pe-un măgar! Te-am trimis acolo să bei? Acasă nu poţi? Pune pe altul să-mi vorbească!

Dosoftei, care era treaz şi care stătea lîngă Sarailie, îi luă receptorul din mînă:

— Aici Dosoftei!... Sarailie voia să vă telefoneze că printre telegramele sosite este şi una de la domnul general Prezan.

Vestea îl puse pe Stănică într-o mare încurcătură. Prezan, fostul şef al statului major în timpul războiului, Prezan, produsul lui Ionel, omul legat prin atîtea fire vizibile şi invizibile de palat şi de partidul naţional-liberal, să trimită o telegramă de felicitare la nunta lui Aureliu Cziucziewicz!

— Segălică! Să vină Segălică!

Ghiora, zis Segălică, veni.

— Mă, Segălică, ce spui? Face să dăm informaţia asta?

Segălică strîmbă din nas:

— Nu! Cred că nu! Romîn-romîn... dar oricum!... Este el pensionar, dar tot oficialitate e!... Nu ţii minte mata ce gălăgie s-a făcut pe chestia asta în iarna trecută?

Într-adevăr, gălăgia a fost mare. În toiul gerului, circumscripţia Gării de Nord a anunţat Prefectura că în staţia B. M., pe un vagon-platformă de pe linia rampei militare au fost găsiţi doi soldaţi morţi, lîngă un

automobil. Degeraseră. S-au făcut cercetări şi s-a aflat că soldaţii fuseseră urcaţi la Iaşi, în vagonul deschis, cu ordinul să păzească automobilul pînă la Bucureşti. Atît soldaţii cît şi automobilul erau proprietatea domnului general Prezan. Opoziţia a făcut scandal: de unde şi pînă unde, Prezan, care nu e general activ, ci în retragere, are la dispoziţia lui doi soldaţi. Generalul a răspuns: Generalul Prezan, pensionar sau activ, rămîne generalul Prezan !

— Păi asta e ! zise Stănică. E persoană oficială. Nu se poate !

Totuşi, lui Stănică îi părea rău:

— Dar gîndeşte-te, mă Segălică, ce efect ar avea dacă ar afla lumea că pînă şi Prezan e cu nunta ! Nu-i păcat ?

— Ce-ar fi să-l întrebi pe Ionel ?

— Stai că-l întreb ! făcu directorul *Globului*, care şi puse mîna pe receptor. Alo, cu domnul prim-ministru ! Aici Stănică Popescu. Alo, domnul Viziru !... Uite, am primit un telefon că şi Prezan l-a felicitat pe Cziucziewicz, şi nu ştiu ce să fac: să public, sau să nu public ştirea asta ?

Ionel părea mirat:

— De ce să n-o publici ? !

Acuma, Stănică era orientat.

— Dă-i drumul ! spuse el lui Segălică, punînd receptorul la loc.

Ziua era pe sfîrşite. Ediţii speciale nu se mai puteau scoate. Stănică, deci, începu să facă ordine pe masă şi să dea la o parte ştirile care nu puteau intra nici măcar în ediţia obişnuită. Lua cîte o hîrtiuţă, o citea, o rupea şi o zvîrlea la coş.

« Paza de zi şi de noapte în comunele rurale — citi el — s-a desfiinţat cu desăvîrşire. Paza nu se mai face de către ţărani, ci de guarzi comunali plătiţi. Primarii impun după capul lor pe unii săteni cu cîte două mii de lei anual pentru pază »... Dă-i dracului !...

Şi hîrşşt ! la coş cu hîrtia !

« Listele de subscripţie sub diferite pretexte: tablouri, lucrări comemorative, anuare au ajuns o adevărată plagă pentru contribuabili »... Ei şi !...

Şi hîrşşt! la coş cu hîrtia!

« În vreo patru mii de sate populaţia a fost silită să dea bani şi materiale pentru construcţii şcolare... Banii au fost furaţi, materialele risipite şi furate şi nu s-a construit nici o şcoală»... Măi, fir-ar...

Şi hîrşşt! la coş cu hîrtia!

« Liberalii, în zeci de mii de cazuri, au luat loturile de la demobilizaţii care au luptat pe front şi le-au dat la scutiţi şi dezertori»... Da' mai ducă-se...

Stănică lucră aşa pînă seara la zece, cînd socoti că a făcut destul pentru ţară şi că se mai poate gîndi şi la el. Îşi încuie, deci, sertarul, se ridică, îşi luă un teanc de gazete sub braţ, îşi puse pe cap pălăria de pai şi se îndreptă spre uşă — dar trebui să se oprească: telefonul începuse să zbîrnîie parcă mai strident ca de obicei. Stănică n-avea chef deosebit să se întoarcă din drum, dar conştiinţa lui profesională îi zise: « Poate că tocmai acum ţi se transmite cine ştie ce veste senzaţională de la nuntă!»

Se aşeză, deci, iar la birou şi ridică receptorul:

— Alo!

— Domnul Stănică Popescu?

— Da! Cine e acolo?

— Domnul Stănică Popescu, directorul ziarelor *Năzuinţa* şi *Globul?*

— Da! scutură nervos receptorul, Stănică. Eu!... Cine-i acolo?

— Da-păi bine, mă peşte, mă... mă, crapţavilan murdar şi infect!... Te-ai întins cu nunta în gazetele tale ca la mă-ta-n pridvor... Ştiucă infectă! Adică ce crezi tu, mă... c-o să faci şi din nunta noastră o afacere?

Stănică stătea cu mîna parcă lipită de receptor şi speriat, cu mintea pierdută, abia putea să bîlbîie:

— Da' cine-i acolo? Cine-i acolo?

Uitase să mai înjure, uitase că-i Stănică Popescu, uitase tot — ştia numai că-l stăpîneşte o frică inexplicabilă, care-l imobiliza pe scaun:

— Cine-i acolo? Cine-i acolo?

— Vrei să mai ştii şi cine te-njură, nene scîrnav ce eşti!... Ai cerşit fonduri pentru cămin şi ne-ai

păpat toţi banii, tîlharule!... O s-o plăteşti scump, găinar greţos şi neţesălat!... Te învăţăm noi minte cum să fii peştele neamului!... Faci pe naţionalistul, hai? Scoatem noi naţionalismul din tine, banditule!

— Da' cine-i acolo? Cine-i acolo?

— Hai s... peşte!

Şi telefonul se închise. Dar Stănică Popescu, înnebunit de spaimă, stătea cu receptorul lipit la ureche şi striga într-una:

— Cine-i acolo? Cine-i acolo?

Aşa-l găsi secretarul de redacţie, care, atras de strigătele neîntrerupte ale lui Stănică, intrase în birou.

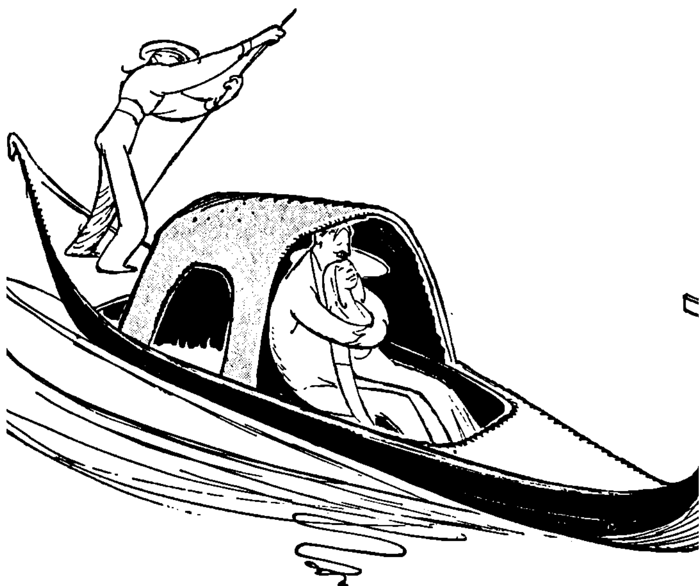
— Ce s-a întîmplat, domnule director?

Stănică îşi şterse obrazul năduşit, cu basmaua, şi-i răspunse:

— Habar n-am! Dracu să-i ia cu telefoanele lor!... Mereu te cheamă cîte unul aiurea, aşa, din greşeală... Trebuie scris ceva pe chestia asta!

Secretarul îşi notă:

— Se va scrie, domnule director!

XIV

După un incident furtunos, ședința fusese suspendată pentru cincisprezece minute — și acuma, Ionel, înfășurat în blana lui somptuoasă, asculta, amuzat, interviul pe care conu Alecu i-l dădea lui Curelea de la *Democratul romîn*.

— Și pe cînd dizolvarea, coane Alecule? întrebă Curelea.

Conu Alecu venise la ședință odihnit, așa că putea să reziste oricăror indiscreții.

— Dragă, zise el, sînt doi ani de cînd am scris în carnetul unui coleg al dumitale de gazetărie că: « La sfîrșitul lui februarie 1926, ne vom gîndi la chestia

dizolvării și vom aviza dacă este cazul sau nu să plecăm de la putere».

— Cum, coane Alecule? Abia atunci veți aviza? N-ați spus la dineul de duminică, de față cu regele, că plecați la sfîrșitul lui februarie?

Conu Alecu își mîngîie ciocul alb ca laptele și răspunse cu drăgălășenie:

— Te înșeli! N-am spus că vom pleca la sfîrșitul lui februarie, ci că vom aviza la sfîrșitul lui februarie. Dacă nu ții minte dumneata... ce să-ți fac!... Așa este cum îți spun! La sfîrșitul lui februarie se va pune chestiunea. Pînă atunci, facem între noi schimb de păreri personale, dar discuțiuni precise n-au fost. Încă nu ne-a întrebat nimeni, deci n-am avut ocazia să ne pronunțăm!

Și, cu coada ochiului, se uită la Ionel, care-și înfundă iute nasul în blană. Curelea părea nemulțumit.

— Coane Alecule, dar...

— Un moment, dragă, un moment! îl întrerupse conu Alecu. Voiam să-ți mai spun ceva: chiar dacă ne-am fi hotărît în principiu pentru sfîrșitul lui februarie, hotărîrile astea nu sînt în mîna noastră, ci în mîna lui Dumnezeu. Pînă în februarie se mai pot ivi atîtea lucruri neprevăzute.

— Adevărat, coane Alecule, toate sînt în mîna lui Dumnezeu! aprobă redactorul *Democratului romîn*. Dar mai e și opoziția, coane Alecule! Opoziția are și ea un cuvînt. Așa că, lucrurile astea nu depind numai de dumneavoastră.

— Ba, numai de noi, dragă, numai de noi! În privința asta nu mai încape nici o îndoială. Opoziția nu este în stare să ne alunge de la putere.

— Dar alegerile pentru camerele agricole? întrebă Curelea.

Ionel parcă dispăruse deodată în blană. Rezultatul alegerilor pentru camerele agricole, care se desfășuraseră la sfîrșitul verii, era o rană încă vie, parcă mai vie ca oricînd, care-i strîngea inima. Și cîte n-a făcut ca să împiedice propaganda opoziției care, cu excepția lui Neață, își dăduse mîna să lupte împreună împotriva guvernului! Dar la urmă, tot n-a izbutit. Alegerile pentru camerele agricole au fost o gravă înfrîngere

pentru guvern. Incriminări și explicații au fost multe. Trișcă n-ar fi organizat bine alegerile; prefecții s-au plîns că înșiși parlamentarii liberali n-au vrut să-i ajute.

— De ce n-au vrut să vă ajute? a întrebat Ionel pe prefectul de Prahova.

— Să vă spun drept, domnule Viziru! O parte din ei și-au făcut suma și au plecat la băi, fără să le mai pese ce o să se întîmple. Și ăilalți, nemulțumiții, ziceau că nu vor să muncească pentru cei procopsiți.

În Vlașca, s-au semnalat lucruri și mai grave: unii parlamentari liberali au făcut propagandă fățișă împotriva listelor liberale. Ionel l-a chemat îndată pe prefect:

— De ce, domnule, s-au putut petrece asemenea lucruri la dumneata?

— Domnule Viziru, nu s-au petrecut numai la mine, ci și în alte județe. Deputații ăștia au făcut propagandă împotriva noastră, pentru că ziceau că tot cădem în curînd, așa că de ce n-ar lucra mai bine pentru țărăniști, care vin la putere?

Apoi, au jucat un rol mare în dezastrul guvernului magistrații, ofițerii și funcționarii. Cînd a auzit că tocmai ăștia — baza, nădejdea, forța, conștiința național-liberală — au lucrat în silă, fără a mai fi însuflețiți de acel foc sacru electoral care asigurase succesul tuturor campaniilor electorale ale guvernelor liberale de pînă acum, Ionel își ieși din demnitatea lui de prim-ministru și începu să înjure:

— Dar porcii și măgarii ăștia ce vor?

— Ce să vrea, Ionele dragă? i-a răspuns conu Alecu. Nu mai vor nimic, pentru că nu mai cred în noi. Asta e toată povestea. Sînt porci și măgari, dar ei zic că și porcii și măgarii mănîncă.

Lovitura hotărîtoare a dat-o, însă, liberalilor, țărănimea.

— Așa de populari sînt țărăniștii? se miră Ionel.

Conu Alecu rîse:

— Ei aș! Nu sînt ei atît de populari, pe cît sîntem noi de impopulari!

— Prostie! făcu Ionel. Pe noi nu ne-a bătut nici popularitatea lor, nici impopularitatea noastră, ci altceva!

— Știu! Votul universal!

— Firește că votul universal. De cînd cu votul universal, trebuie să tremurăm mereu în alegeri, să nu ne trezim cumva cu o surpriză.

— Tot sistemul electoral al lui Mussolini e mai bun ! zise Trișcă.

Trișcă nu era primul care amintea de sistemul electoral al lui Mussolini. În ultima vreme, Mussolini a fost de mai multe ori pomenit în consiliul de miniștri — și toată lumea a fost de acord că repartizarea mandatelor pe baza totalizării voturilor, cu primă pentru majoritate în paguba minorității, este o metodă pentru care dictatorul Italiei merită toate felicitările. Pînă și Ionel începu să nutrească un anumit sentiment de admirație pentru acest Mussolini. Este drept că-l mai reținea față de el o oarecare rezervă, dar asta numai pentru că Mussolini era prea bun prieten cu marii proprietari unguri care cer mereu revizuirea tratatului de la Versailles. Dar încolo, Ionel nu-i putea refuza lui Mussolini stima care i se cuvine, numai pentru faptul că este dictator. Ionel este prea bun democrat — să se amestece în treburile altora. Ionel respectă orice metodă de guvernămînt, cîtă vreme ea este întemeiată pe principiul ordinii și siguranței statului. Asta l-a făcut să recunoască și regimul fascist al lui Tzankoff. Spun unii că s-a grăbit să-l îmbrățișeze pe Tzankoff ca pe un bun vecin, numai pentru că l-ar fi împins Maria, care, cu obsesiile ei matrimoniale, ar fi văzut în regele Bulgariei un ginere bun pentru Ileana. Adevărul e, însă, acesta: Tzankoff al Bulgariei, ca și Pasici al Iugoslaviei, este om cu dragoste de țară, care — mai presus de toate — are în vedere interesele neamului. Nu întîmplător Ionel, Pasici, Tzankoff s-au strîns într-un bloc anticomunist — și nu întîmplător tustrei își îndreaptă ochii spre Mussolini: tustrei înțeleg că votul universal trebuie potrivit după interesele neamului — și nu interesele neamului după votul universal.

La observația lui Trișcă, deci, Ionel răspunse:

— Cred și eu că sistemul electoral al lui Mussolini ne-ar putea reface popularitatea !

Și de atunci, Ionel începu să lucreze cu jurisconsulții săi, la reforma electorală, care să redea liberalilor

faima de cel mai puternic partid politic din țară. Dar între timp, opoziția specula cît putea victoria din alegerile pentru camerele agricole, la care se referea redactorul *Democratului romîn*.

— Alegerile alea, răspunse conu Alecu lui Curelea, sînt o dovadă că înțelegem să facem alegeri fără presiuni... și în spiritul cel mai democratic cu putință.

Curelea rîse:

— Mie-mi spuneți, coane Alecule?

— Păi nu ți-o spun ție, o spun cititorilor tăi! făcu conu Alecu.

— Am înțeles, coane Alecule! Dar cititorii mei ar vrea să-mi spuneți, totuși, pe cînd dizolvarea? Încă o lună-două, și se împlinesc patru ani de cînd guvernați. Și constituția...

— Constituția? Păi nici nu încape vorbă că în constituție scrie clar: patru ani... Dar ce fel de ani? Ani bugetari? Asta-i copilărie! Patru sesiuni? Altă copilărie! Constituția nu poate să prevadă decît patru ani civili...

— De unde interpretarea asta? întrebă Curelea.

— Pentru că și toate celelalte legiuiri ale noastre prevăd anii civili, pentru o legislatură.

— Și care-i diferența, coane Alecule?

— Stai să-ți fac socoteala. Corpul electoral a fost convocat în 2 martie 1922. Alegerile au luat sfîrșit la 15 martie. La 27 martie, Camera și Senatul au fost convocate pentru constituire, și abia la 3 aprilie, președintele de vîrstă al Camerei, după ce a constatat că două treimi din mandate au fost validate, a declarat Camerele constituite. Care va să zică, Parlamentul nostru s-a născut în 3 aprilie. Asta e data lui de naștere. Așa că, numai de atunci trebuie socotiți cei patru ani de viață ai lui.

« Ca glumă — își zise Ionel, în mașină, în drum spre casă — calculul este ingenios, dar absolut inutil. Partidul liberal trebuie să părăsească puterea pentru cîtăva vreme. Partidul are nevoie să se refacă. A început să nu-i mai placă lumii democrația liberală. Dar ce-i poate place lumii? Partidul lui Dacu? Ce să caute partidul lui Dacu în vechiul regat? În vechiul regat Dacu n-are pe nimeni. E tare doar peste munți, acolo,

acasă la el, în Ardeal. Să-l vrea lumea poate pe Jugănaru? Dar Jugănaru, singur, iar nu poate face nimic. Forța lui politică nu trece dincolo de Carpați nici măcar cu un milimetru! Singuri, prin urmare, Jugănaru, ori Dacu, n-ar putea sta la putere nici măcar douăzeci și patru de ore! Dacu și Jugănaru ar fi o primejdie, o mare primejdie, dacă s-ar contopi într-un singur partid. Pot ei să se hotărască la asta? Exclus! Nu din pricina programelor lor politice. Programele pot fi ajustate oricînd. Ambițiile, însă, mai greu!... Că au luptat împreună în alegerile pentru camerele agricole? A fost un cartel electoral, nu o fuziune. Pentru o fuziune, unul trebuie să fie mai mare și altul mai mic. Mai mare, vor să fie amîndoi! Dar mai mic? Cine să vrea să fie mai mic? Dacu? Dacu să fie subalternul lui Jugănaru? Ar trebui să se sinucidă îndată tot ce a rămas mai de soi, mai demn, mai spălat în țara aceasta! Încă n-am ajuns atît de rău ca un Dacu, care, oricît, e un nobil, un aristocrat, un boier, să i se supună unui parlagiu ca Jugănaru. Să vrea Jugănaru? Jugănaru, da! E un șiret, o lichea, un om impresionat de fireturi, de titluri, de demnități, de nume sonore, în sfîrșit, un mitocan care se pierde îndată cum strigi la el: mă, știi tu cine sînt eu?... Dar acest Jugănaru e un vanitos și un arivist, care nu se va resemna să facă politică pentru ca altul să primească onorurile. Și dacă va accepta, chiar, în mod trecător, să fie sluga plecată a lui Dacu, va deveni cu atît mai primejdios pentru el. Asta, vezi, asta ar trebui să i se insinueze lui Dacu. Neapărat!... Iată o idee! Dacu, deși nehotărît cum e, cînd i se va deschide capul asupra riscurilor care-l pasc de pe urma unei eventuale fuziuni cu Jugănaru, va fi și mai puțin hotărît. Oricum, însă, pînă atunci, sarcina de a aranja noul guvern, tot partidului liberal îi revine. Ce fel de guvern? Un guvern de funcționari? E mai greu. Trebuie înalți funcționari — și funcționari de încredere — deci, tot funcționari cunoscuți ca vechi liberali. Nu merge! Un guvern de generali? S-a văzut! Proști, incapabili și invidioși! Poate un guvern de „detantă“ !... „Detantă“ dar cu cine? Pentru că și aici se pune iar chestiunea unor oameni de încredere... Nu! Trebuie să ne mai

gîndim ! Şi în nici un caz nu ne putem retrage pînă ce nu rezolvăm cîteva probleme de care depinde liniştea ţării. Cu starea de asediu, stăm cum stăm. Nu e chiar idealul, dar ceva s-a făcut ! Cu reforma electorală, iarăşi, lucrurile sînt destul de avansate. Dar marea problemă e prinţul !... Prinţul a devenit de prisos. Prinţul trebuie să plece din ţară. Cu cît mai repede va pleca dintre noi, cu atît mai bine va fi pentru toţi !»

Puţin după aceea, cînd Ionel intră în casă, se anunţă Muică, ministrul său de externe, care-i telefonase la prînz că trebuie să-l vadă neapărat azi.

— Ce este, Muică?

— Ce să fie la Externe? răspunse Muică. Încurcături !

— Încurcături? Cu ce?

— Albert Thomas ne telegrafiază că muncitorii francezi, englezi şi italieni pun tot felul de întrebări Biroului Internaţional al Muncii, în legătură cu procesele comuniştilor de la noi şi mai cu seamă cu Tatar-Bunarul ! Toată lumea vrea să ştie ce se întîmplă pe aici. Şi el nu ştie ce să le răspundă !

— Dar nu li s-au dat destule explicaţii?

— Li s-au dat, dar procesul le cam contrazice ! răspunse ministrul de externe.

Ionel tăcu. Muică are dreptate. Anul trecut, cînd s-au produs întîmplările de la Tatar-Bunar, propaganda Ministerului de Externe s-a grăbit să afirme în presa din străinătate că nu e vorba decît de o incursiune a unei mici « bande bolşevice» care ar fi trecut Nistrul în bărci, ca să atace Tatar-Bunarul şi satele dimprejur, dar că grănicerii, ajutaţi de către populaţie, au izbutit s-o alunge. Mai mult chiar: ca să-şi sprijine versiunea, autorităţile înscenaseră un fel de solemnitate, în cursul căreia, cîţiva agenţi de siguranţă, îmbrăcaţi ca ţărani, fuseseră decoraţi pentru concursul ce l-ar fi dat autorităţilor în timpul operaţiei. Puţin cîte puţin, însă, lumea a putut să afle că la Tatar-Bunar n-a fost nici un fel de incursiune străină, ci o răscoală în toată legea,

la care au luat parte patru mii de ţărani — şi că răscoala aceasta nu a putut fi înăbuşită decît după ce au fost împuşcaţi şase sute dintre rebeli şi după ce au fost rase de pe faţa pămîntului, cu tunul, ca în 1907, cîteva sate. Iar dacă a mai lipsit un act oficial, care să dezmintă afirmaţiile, tot oficiale, de anul trecut, cum că la Tatar-Bunar n-ar fi fost decît un incident produs de o « bandă » de peste Nistru — iată acum procesul acesta. Un proces de proporţii uriaşe, ca procesul din Dealul Spirei, cu trei sute de acuzaţi ţărani care nu fac decît să demonstreze, prin mărturiile lor, că la Tatar-Bunar n-a fost nici un fel de atac bolşevic, ci o răscoală a populaţiei împotriva stăpînirii.

— De ce te-ai răsculat?

— M-au adus la sapă de lemn!... M-au jefuit de toate... N-a vrut perceptorul să-mi lase nici grapa...

Sau:

— Mă bătea jandarmul de pomană, ori de cîte ori dădea ochii cu mine. Ia, aşa, fiindcă-i plăcea lui! Şi nu-i dădea pace nevesti-mi. Se ţinea de ea. I-am spus-o cu binele, o dată, de două ori, da' el se hlizea la mine şi mă înjura!

Sau:

— Boierii mi-au luat pămîntul!... Cică nu sînt bun de nimic! Cum aşa? Eu muncesc pămîntul de treizeci de ani şi părinţii mei tot la pămînt au muncit... De ce să mi-l ia?

Sau:

— M-au închis că-s instigator! Fiindcă-mi cer dreptul meu, sînt instigator! Aşa ziceau ei. Şi m-au bătut de m-au smintit! Nu ştiu cum am rămas teafăr.

Toate astea, fireşte, nu întăresc propaganda de anul trecut.

— Totuşi — îi răspunse Ionel lui Muică — noi nu putem să ne ţinem numai de logică...

Nici Muică nu era un partizan necondiţionat al logicii.

— Da, zise el, dar vezi, lumea se ţine. Şi cei care sesizează Biroul de la Geneva cunosc o mulţime de lucruri, nu ştiu de unde.

— Anume?

Ministrul de externe scoase nişte hîrtii din servietă:

— Uite, de pildă în satul Bubnei, jandarmii au pătruns în casa unui ţăran care murise cu cîteva ceasuri mai înainte şi au arestat pe cei care veniseră la priveghi, pentru că priveghiul e subversiv. Unul dintre jandarmi s-a legat de o fată. Fata s-a împotrivit şi jandarmul a tras în ea şi a ucis-o.

Ionel mişcă palma dreaptă, ca şi cum ar fi vrut să împrăştie un fum de ţigară care l-ar supăra:

— Bine, se întîmplă ! Altceva?

— La Budeşti, doi jandarmi s-au oprit la un han, au băut, au mîncat şi au încercat să-şi bată joc de hangiţă. Hangiţa s-a smuls din mîinile lor, s-a urcat pe acoperiş şi a început să strige după ajutor. Au sărit vecinii, au pus mîna pe jandarmi, i-au legat şi i-au dus la post. Şeful de post i-a eliberat pe jandarmi, a declarat rebeli pe ţărani, i-a arestat şi i-a bătut aşa de rău, că doi din ei au murit pe loc. Nu scapă cu viaţă nici ceilalţi.

— Muică, dragă, zise Ionel, nu te înţeleg. Doar sînt jandarmi, sînt ostaşi care apără frontierele ţării cu riscul vieţii lor. Să pună mîna pe ei oricine, fără să fie pedepsit, se poate? Asta ar fi anarhie curată. Şi unde am ajunge?

Ca şi cum nu l-ar fi auzit, Muică mai citi un raport:

— La Tatar-Bunar, în timpul anchetei, femeile acuzaţilor au fost siluite de jandarmi chiar în faţa soţilor lor. Nici o copilă de peste zece ani n-a rămas nebatjocorită...

Rapoartele începură să-l supere pe Ionel.

— Foarte urît ! zise el, nespus de plictisit. Foar-te, foar-te urît ! Dar ce putem face? Te întreb: Ce putem face? Cum să împăcăm nevoia de a impune jandarmilor noştri maniere elegante, cu nevoia de a ne apăra ţara de un atac bolşevic ! Amîndouă, ştii bine că nu se împacă. Trebuie să alegem una din ele. Ei bine, te întreb pe tine, ca patriot şi romîn: care din două preferi? Ni se scot ochii cu jandarmii, cu poliţia, cu Siguranţa noastră ! Da, da, ştiu !... Nu sînt toţi delicaţi ! Ştiu !... Dar noi de oameni delicaţi avem nevoie, sau de adevăraţi patrioţi?... Că se întîmplă excese ori bruta-

lități!... Dar se comit ele din simplă răutate? De loc! Tot ce se face este în interesul cercetărilor! Bolșevicii, îi știi! Sînt încăpățînați! Dacă nu ești ceva mai sever cu ei, nu faci nimic! I-am spus-o și regelui. Și regele a recunoscut-o îndată: « Desigur — mi-a zis el — că-i greu să știi dintr-o dată cine-i vinovat și cine nu!» Și tu ai vrea să ne purtăm față de ei cu mănuși?

— Apropo de mănuși, zîmbi ministrul de externe. Ce facem cu Barbusse? M-a întrebat și Legația Franceză!

Scriitorul francez Henri Barbusse se afla de trei zile în țară, unde venise cu un scop precis: să asiste la procesul răscoalei de la Tatar-Bunar. Din primul moment, Remus venise la Ionel să-l întrebe:

— Ce facem cu el, domnule prim-ministru? E doar bolșevic!

— E bolșevic, i-a răspuns Ionel, dar e cetățean francez!

— Și-l lăsăm să-și facă de cap?

— Nu! hotărîse Ionel. Fă-i zile fripte. Dar în mod delicat! Să simtă că e indezirabil.

Și Remus, ca să-i dea a înțelege lui Barbusse că n-are ce căuta aici, i-a făcut zile fripte. A chemat mai întîi presa de dreapta:

— Tăvăliți-l!

Presa de dreapta, inspirată, de trei zile îl numește pe Barbusse, în bătaie de joc, « procurorul umanității» și-l « tăvălește» pe toate fețele, fără să facă nici o economie de interjecții și adjective.

Remus a chemat apoi pe cei din comitetul Societății Scriitorilor Romîni:

— Tăvăliți-l!

Comitetul Societății Scriitorilor Romîni a dat imediat publicității un comunicat în care spune:

« Comitetul S.S.R., sezisat de un imens grup de membri societari în chestiunea vizitei scriitorului Henri Barbusse, consideră deplasată vizita domnului Barbusse și primejdios amestecul său în trebile politice interne ale țării.»

Remus a mobilizat apoi o ceată de treizeci-patruzeci de agenți de siguranță, cărora le-a întredințat misiunea

de a fi studenţi ai facultăţii de drept şi medicină şi, după ce a dat cîteva indicaţii în şoaptă şefului lor, le-a spus:

— Tăvăliţi-l!

Şi de trei zile, banda asta de « studenţi» se ţine pas cu pas de Barbusse, pe străzile capitalei şi demonstrează:

— Jos Barbusse!... Afară Barbusse! N-avem nevoie de procurori ai umanităţii în ţară!

Ieri, s-a petrecut un incident nostim: Barbusse se rătăcise prin Brezoianu şi, la un moment dat, se găsi în faţa ziarului *Globul*. Studenţii, în spatele lui, începură să zbiere:

— Jos Barbusse! Trăiască Stănică Popescu! Ura! Trăiască ziarul *Globul!* Jos Barbusse! Trăiască Stănică Popescu!

Stănică Popescu — să leşine de emoţie! De mult n-a mai avut parte de o asemenea demonstraţie de simpatie. Fericit, s-a repezit la fereastră — şi îndată l-a zărit pe decanul studenţilor: era comisarul Mînecuţă, remarcabil prin mustăţile lui uriaşe. Decepţionat, Stănică se retrase în « mica lui publicitate», în timp ce Barbusse, cu silueta lui înaltă şi adusă de spate o luase, liniştit, spre bulevard. Pe Barbusse zarva asta poliţienească nu-l prea impresiona. El venise aici la proces. Atenţiile guvernului îl lăsau nepăsător.

— Ce spui? întrebă iar ministrul de externe, care vedea că Ionel întîrzie cu răspunsul. Trebuie să te hotărăşti: ori îl expulzezi, ori îi dai voie să se ducă la proces. Dar caraghioslîcul ăsta de pe străzi mai mult ne strică nouă, decît lui. Lumea începe să întrebe cine e şi de ce a venit?... Şi află! Crezi că-i bine?

Cu un oftat greu, Ionel îi răspunse:

— O să-i dau voie să se ducă la proces! Tu ce spui?

— Foarte bine! N-avem decît să dezminţim după aceea tot ce o să scrie.

— La asta mă gîndeam şi eu!... Dar spune-mi, te rog: tu ai citit ceva de acest Barbusse? Ce fel de scriitor e?

Ionel era dispus să înceapă ora de cultură generală. Misiunea lui Muică în guvern era, în primul rînd, aceea de mentor intelectual al domnului Ion Ion Viziru, care

nu citea, dar care avea încredere în lecturile ministrului său de externe. Înaintea lui Muică, oficiul acesta îl împlinise, ani de zile, Sorcoveanu, pînă la izbucnirea războiului, cînd Sorcoveanu primi sarcina de a fi « trădător de neam». Dar Ionel nu-l regreta pe Sorcoveanu, care avea în el unele vagi accente anarhice, spre deosebire de actualul său consilier de la Externe, care era un intelectual calm, cuminte, fără izbucniri și rătăciri în domenii susceptibile a da de lucru Serviciului de Siguranță al statului. De astă dată, însă, Muică, în loc să-i răspundă la întrebare, scoase o altă hîrtie din servietă:

— Uite ce comunicare am primit!

Ionel citi:

— « Regina-mamă Alexandra a Angliei a murit.»

— Ce? exclamă Ionel, pe chipul căruia se citea o bucurie nemărginită. De ce taci, frate? De cînd o ai?

— Am primit-o mai adineauri... cînd mă pregăteam să vin aici!...

— La palat se știe? strigă Ionel, înfrigurat.

În acel moment, ochii lui Ionel și ai lui Muică se încrucișară într-o privire care reflecta aceeași lumină sacuțită.

— Am dat dispoziție să se telefoneze imediat!

Și, coborînd puțin glasul:

— Prințului i-am telefonat personal!

Cînd prințul Carol află că regina-mamă Alexandra a Angliei a murit, nu-și mai găsi locul de bucurie.

« Strașnic!» își zise el.

Era un pretext minunat să plece pentru cîtăva vreme din țară, departe de curtea pe care o ura, departe de ai săi de care-i e silă, departe de Ionel, pe care bucuros l-ar strînge de gît... În sfîrșit, va fi singur... Singur el și cu Elena lui. Nu cu Elena, fiica regelui Greciei și soția lui legitimă, tremura el de nerăbdare să rămînă singur, ci cu cealaltă Elenă, pe care o iubea cu adevărat. A iubit și pînă acum. A iubit-o și pe Lili. A iubit-o mult. Atît de mult, încît i-a făcut și un copil. Dar cum a venit Ionel și i-a spus, prin maică-sa și taică-său: nu! — i

s-a părut şi lui că au dreptate: Nu! Nu-i asta ce căuta el!... Că s-a opus, că a ţipat, că şi-a trimis renunţarea la tron... da! Dar nu pentru că ar fi iubit-o atît de mult pe Lili — ci pentru că Ionel i-a poruncit să n-o mai iubească. Ar fi părăsit-o oricum, dar temperamentul său voluntar, hotărît, independent, nu îngăduia să i se dea ordine. De tot scandalul cu Lili, vinovat a fost numai Ionel, care a avut neruşinarea să-l înveţe ce are de făcut, cînd o ştia foarte bine şi fără el... A iubit-o apoi pe Leonteasca. A iubit-o mai mult chiar decît pe Lili. S-ar putea zice că a iubit-o de două ori mai mult decît pe Lili: i-a făcut doi copii... Dar la un moment dat, tocmai cînd îşi dădea seama că iar nu este «asta», s-a amestecat din nou Ionel să-l înveţe! Şi a ieşit alt scandal! Dar, în cele din urmă, a părăsit-o şi pe ea. A iubit-o apoi pe Mimi, amanta tatălui său, Ferdinand cel Loial, făuritorul Romîniei Mari — şi i-a făcut şi ei un copil. Şi totuşi, dacă nu se băga iar la mijloc Ionel, ar fi părăsit-o a doua zi — dar aşa — pentru că nu îngăduia nimănui să i se amestece în treburi, n-a părăsit-o decît peste o lună. A iubit-o apoi pe nevasta lui Titi, aghiotantul atît de drag mamei lui, şi i-a făcut şi ei un copil. Şi a iubit-o apoi pe fiica ministrului Potecă de la Madrid, căreia i-a făcut şi ei un copil, şi pe nevasta directorului general al închisorilor, şi pe nepoata fostului secretar general de la Externe — dar pe cîte nu a iubit!... Şi cîtora din ele nu le-a făcut un copil, sau chiar doi. Dar, nu! Sufletul lui era mereu trist, mereu gol, mereu zbuciumat!... Nu era asta!... Nu era ceea ce căuta el — ceea ce înţelegea el prin dragoste: acea dezlănţuire elementară de sentimente învălmăşite, care să-l împingă la nebunie, la hotărîri spontane, la fapte nesăbuite. Şi i-a ieşit înainte Elena. Elena a II-a. De îndată ce a văzut-o, marea pasiune l-a lovit ca un trăsnet... Asta e! Asta a vrut!... Nebunia!... Elena!... Nu! Elenei nu-i va face un copil — pentru că pe ea cu adevărat o iubeşte! Regina Alexandra, prin urmare, a dat dovadă de multă înţelepciune cînd a murit! Bătrîna şi-a dat obştescul sfîrşit tocmai la vreme! Înmormîntarea ei va fi un bun pretext pentru Carol să scape, pentru cîtăva vreme, de controlul curţii — şi să se poată întîlni cu Elena,

în linişte, undeva, în Europa, neştiut de nimeni, singuri ei, cu dragostea lor mistuitoare. Era nu numai dorinţa lui, ci şi a ei.

— Ah, dacă am putea fugi de aici, ce fericiţi am fi! îi spunea ea tot mai stăruitor în zilele din urmă. Nu crezi? Cîteva săptămîni la Veneţia ne-ar face să uităm toate neajunsurile de aici.

Peste un sfert de oră, Carol o întreba pe Maria:

— Mamă, spuse el, cred că ar fi bine să reprezint eu familia la înmormîntare.

Maria tresări. Curios! Tocmai la asta se gîndise şi ea. Înmormîntarea Alexandrei era un pretext minunat ca să-l mai îndepărteze puţin pe Carol de la curte. În ultima vreme devenise insuportabil şi... cuvîntul e greu de pronunţat, totuşi, trebuie!... şi *inoportun!* E vreme să se facă puţină ordine la curte. Ferdinand e slăbit. Boala lui nu se vindecă şi nici nu se poate vindeca. Într-un an-doi, cel mult trei, succesiunea la tron va fi deschisă. Carol va deveni rege. Şi ea, încă tînără, nu va fi decît o biată regină-mamă, o văduvă, o fostă regină, despuiată de toate onorurile, de toate avantajele şi de toată autoritatea ei hotărîtoare în stat... De doisprezece ani Ferdinand domneşte, dar ea cu Ionel şi cu Radu Ciubuc-Bey guvernează. Nimic nu se face în ţară, fără voia şi aprobarea ei. Capul statului este ea. Ea este rege, şi regină, şi parlament, şi guvern. Şi deodată, prin simpla dispariţie fizică a cuiva, a cuiva căruia nici măcar numele nu merită să i se pomenească, a cuiva lipsit de voinţă, de inteligenţă, de autoritate, de prestigiu, a cuiva care a trădat interesele Marii Britanii şi era gata la toate trădările numai ca Germania, duşmana Marii Britanii, să învingă — prin simpla moarte a acestui sinistru Urechilă, ea, regina, eroina războiului, să înceteze, de la o zi la alta, să fie ce a fost, deşi mai trăieşte şi mai are de gînd să trăiască. Şi cine să-i ia locul? Fiul ei, Carol!... Băiatul acesta încăpăţînat, rău, violent, lacom, autoritar, duşman de moarte al lui Ionel, al lui Radu, al curţii, al tuturor. Cînd se va urca el pe tron, din prima zi îi va mătura pe toţi, pe toţi pînă la unul. Poate şi pe ea. Sau, în cel mai bun caz, ea nu va fi decît o miluită a lui... o biată femeie fără avere şi

fără putere, păzită de oamenii lui Carol ca să nu mai aibă relații cu prietenii ei, pe care el îi considcră dușmanii lui. Și apoi, Anglia ! Cine va apăra aici nteresele Angliei?.. Nu, mai bine moartea ! Ea trebuie să rămînă ce a fost, chiar după ce acest nenorocit Nando va dispărea dintre cei vii. Atîta vreme cît ea se mai simte în stare să conducă țara, Carol n-are ce să caute aici.

— Fă ce vrei, dragă Carol ! îi răspunse ea fiului ei, pe un ton cît se poate mai indiferent, pentru ca el să nu-i ghicească bucuria. Tu ești destul de mare să poți hotărî singur.

Ce copil e Carol al ei ! Deștept, scandalagiu, bătăuș, dar în fond, un copil ! Lui nici prin minte nu-i trece că ea știe ce-l îndeamnă să plece; că poliția ei și a lui Ionel e informată pînă în cele mai mici amănunte asupra aventurii lui cu roșcovana aceea; că ea a și aflat că în acest moment este în drum spre Lupeasca un curier care să-i anunțe acestei femei hotărîrea lui de a sc întîlni la Veneția. Dragul de el ! Habar n-are că ea știe pînă și cine i-a sugerat ideea de a-și da acest rendez-vous la Vencția: ea, această Elenă ! Ce copil mare e Carol al ei, căruia îi scapă tocmai esențialul.

— Trebuie să plec, mamă ! hotărî Carol. Cred că tanti Alexandra merită acest omagiu din partea familiei noastre !

Ionel sosi peste o oră, așteptat cu nerăbdare de către Maria, care-i ieși, radioasă, înainte:

— Știi, Carol vrea să plece la Londra.

Oricît ar fi vrut, Ionel nu-și putea ascunde satisfacția:

— Fără dificultăți?

— Fără nici o dificultate ! A fost inițiativa lui. O scurtă sclipire ironică străbătu în același timp ochii amîndurora.

— Ai încredere în ea? întrebă Maria.

— E inteligentă ! răspunse Ionel, scurt.

Maria înțelese că el nu vrea să stăruie prea mult asupra acestui subiect.

— Și dacă el se răzgîndește? făcu Maria îngrijorată.

— Nu cred !

— Ce ar fi, zise ea, să-i spun că tu eşti împotrivă? Aşa va fi mai hotărît să plece.

— Nu-i nevoie ! replică Ionel, cu convingere. Femeia asta l-a înnebunit cu totul. Pleacă, chiar dacă sîntem şi noi de acord !

Ionel putea, deci, fi liniştit. Carol va pleca. De data aceasta, va trebui procedat cu hotărîre. În privinţa aceasta, Ionel era perfect înţeles cu regina. Fără nici un menajament ! Ajunge ! Omul acesta va fi un rege incomod. Are prea multă personalitate. Şi a făcut şi o şcoală nenorocită. Îl ia pe Mussolini drept exemplu ! Nu vrea constituţie, nici măcar liberală ! Vrea dictatură. Vrea să guverneze el singur. De pe acum Carol a şi început să ia un ton de stăpîn la palat — să poruncească, să nu admită opoziţie, ca şi cum a şi început să domnească !... Dacă-l mai lasă aşa, se vor trezi, în curînd, chiar acum, cît mai este Ferdinand în viaţă, daţi afară cu toţii. Carol are pentru aceasta întreg tineretul ofiţeresc alături de el. Şi, bineînţeles, studenţimea... Ar fi nu numai tragic, dar şi ridicol. Doar nu pentru asta a muncit partidul liberal în ultimii ani ! Nu ca să profite acest prinţ zăpăcit, s-au ostenit Internele, Războiul, Instrucţia Publică să îndrume tineretul spre crucea încîrligată ! Nu pentru dictatura lui Carol ! Ci pentru ca el, Ion Ion Viziru, să rămînă singur, singur şi incontestabil stăpîn peste ţară. Nu Carol, ci el, Ion Ion Viziru !... Carol trebuie înlăturat. Partidul liberal este încă destul de tare s-o facă şi are în sprijinul său pe cea mai bună aliată: Maria. Fascism — da ! Pregătiri de război împotriva Uniunii Sovietice — da ! Luptă fără cruţare împotriva comuniştilor — da ! Toate trebuie, toate sînt absolut necesare. Dar fără acest Carol. Carol să plece !

— Pleacă ! suspină Maria. Dar va veni înapoi.

Ionel întîrzie cu răspunsul cîteva clipe. Îngrijorarea ei era şi a lui. Într-o zi, prinţul va voi să se întoarcă. Asta e sigur. Şi lucrul trebuie făcut cu neputinţă. O dată ieşit din ţară, toate graniţele pentru întoarcere trebuie să-i fie închise, ca unui străin. E o problemă grea, teribil de grea, dar...

— Să sperăm că nu va încerca! răspunse el, în sfîrşit.

Vizita lui Carol la Londra fu scurtă. A treia zi după funeraliile reginei Alexandra, prinţul îndrăgostit era la Veneţia şi putea strînge în braţe pe iubita lui Elena. Dar după primele efuziuni, Elena se întristă deodată:

— Dragul meu, avem veşti proaste din ţară!

Şi-i arătă un maldăr de scrisori, telegrame, rapoarte, trimise pe adresa ei, la Veneţia, de către prietenii lui Carol.

Prinţul citea, înjura, izbucnea în cîte un hohot de rîs forţat, se încrunta, ţipa:

— Am ştiut că aşa o să fie!... Mama!... Ionel... Ionel... Mama! Pe toţi îi montează împotriva mea! Calul de bătaie eşti tu! Şi vor să dezlănţuie un scandal pe chestia ta...

— Deocamdată, pe chestia mea! zise Elena.

Carol ridică ochii la ea:

— De ce... deocamdată? întrebă el, intrigat. Mai e şi altceva?

— Da! Hiotu este aici şi te aşteaptă!

Carol sări în picioare.

— Hiotu? De cînd?

— De aseară!

— Şi ce caută aici?

— Nu ştiu! Vorbeşte cu el!

— N-am ce să vorbesc cu acest dobitoc! Nu vreau să-l văd! Am venit aici să scap pentru cîteva zile de lichelele astea, şi nici aici nu vor să mă lase-n pace!

— Totuşi, vorbeşte cu el! stărui, blînd, Elena.

— Nu vreau, Elena! Nu înţelegi că nu vreau?

Elena se apropie de el şi-i puse amîndouă mîinile pe umeri:

— Trebuie!

Peste o oră, prinţul îl primi pe Hiotu, ministrul palatului, care-i spuse:

— Alteţă, maiestatea sa regele vă pofteşte să vă întoarceţi imediat în ţară cu mine! Am ordin să vă rog să plecăm chiar astăzi!

Carol găsi cererea atît de fantastică, încît cu greu se stăpîni să nu-l ia pe Hiotu de guler şi să-l zvîrle afară.

— Spune maiestăţii sale, răspunse el, cu pumnii încleştaţi de furie, că o să mă întorc cînd voi vrea eu, nu Ionel!

Hiotu se înclină şi-i spuse:

— Voi comunica maiestăţii sale răspunsul alteţei voastre, dar maiestatea sa crede că este în interesul alteţei voastre să vă întoarceţi îndată...

— Interes? strigă Carol. Interesele mele mi le cunosc eu mai bine decît el.

Cu ochii în jos, ministrul palatului zise:

— Maiestatea sa crede că ar fi mult mai bine să renunţaţi la... la...

— Spune-i lui Ionel, replică, furios, Carol, să şi-o scoată din cap! Nu renunţ la nimic. Şi să nu mi se mai bage în afacerile mele... Îl rog frumos!... Să mă lase în pace!...

— Apropo de domnul prim-ministru!... Mi-a spus să vă comunic că are mari greutăţi din partea opoziţiei cu privire la avioane. Scandalul a izbucnit. Maiestatea sa suferă enorm din pricina asta. Coroana e compromisă. Domnul prim-ministru m-a însărcinat să comunic alteţei voastre că situaţia poate fi salvată numai dacă alteţa voastră se întoarce imediat... Imediat!... Orice întîrziere poate face lucrurile ireparabile.

Hiotu vorbea repede, ca un om care vrea să se achite cît mai repede de o sarcină neplăcută şi s-o ia la goană. Dar comunicarea lui Hiotu era atît de neaşteptată, încît prinţul, stupefiat, nici nu se gîndea să se atingă de el. Iar cînd îşi recăpătă graiul, putu numai să ţipe:

— Care avioane?

Era o întrebare ţîşnită nu numai din indignare, ci dintr-o sinceră nedumerire: Care avioane? Pentru că erau mai multe avioane — adică mai multe afaceri de avioane de care Ionel şi-ar fi putut permite obrăznicia să se agaţe. De altfel, Ionel s-a şi agăţat de ele, bineînţeles foarte, foarte discret, prin diverse notiţe, abil voalate, pentru care s-a folosit într-un chip cît se poate de mulţumitor de oficiile «anumitei prese»!

La întrebarea prințului său, ministrul palatului Hiotu deschise servieta din care scoase un dosar voluminos.

— Alteță, făcu el, aici am tot ce opoziția șușotește pe socoteala alteței voastre ca șef al aviației romîne. Mai întîi e vorba de avioanele tip « Spad-61 » !...

— Da ! Și ce?

— Avioanele acestea, alteță, deși fabricate în Franța, au fost refuzate de guvernul francez, pentru că, de îndată ce se înalță în aer, se sparg.

— Și asta ce mă privește?

— Cu toate astea, ministrul de război a comandat mai multe avioane de tipul acesta...

— Dar comanda a fost după aceea anulată !

— Opoziția răspîndește zvonul că această comandă a fost anulată după ce fabrica a încasat un aconto... spre... spre mulțumirea tuturor... zice opoziția... pentru că acontul n-a mai fost restituit...

— Nu știu și nu mă interesează.

— E vorba, apoi, alteță, de avioanele engleze de vînătoare « Siskin-Armstrong ». Aparatul « Sidley-Armstrong », numit « Siskin », zice opoziția, a fost comandat în condiții și mai puțin regulate ca « Spad-61 »... În primul rînd, ministrul de război a semnat o comandă de mai multe sute de milioane la un preț prea mare, cînd erau oferte mult mai avantajoase...

— Să-i fie de bine ! strigă prințul.

— După aceea, a comandat aceste avioane și a plătit și acontul de o sută de milioane, deși avioanele încă nici nu existau.

Prințul își mușcă buzele. Banditului de Ionel nu-i scapă un singur amănunt. Este așa cum spune Hiotu: « Armstrongul » lui Zaharoff a oferit Romîniei avioane care trebuiau abia să se fabrice. Dar, ca să existe o justificare în dosar, fabrica a dat ministerului un certificat cum că aparatul ar fi în funcție în aviația engleză. Certificatul, bineînțeles, era fals.

— Dar după aceea a existat ! răspunse prințul.

— Da ! Dar prima comisie, care a plecat în iulie 1924 la Londra ca să vadă aparatul, a constatat că nu există. Totuși ministrul de război n-a socotit că ar fi

cazul să rezilieze contractul... În august 1924 a venit a doua comisie să facă recepția a douăzeci și unu de avioane, după cum prevedea contractul, și aparatul tot nu exista. Și tot nu s-a gîndit nimeni să rezilieze contractul. În septembrie 1924, spune opoziția, a venit o a treia comisie la Londra și a putut să asiste, în sfîrșit, la încercările statice care abia începuseră... Avionul se înalță, spune opoziția, și se rupe la coeficientul 6 deși ar fi trebuit să reziste la 15... și pilotul romîn, maiorul Sănătescu, este ucis...

— Și asta e treaba mea? răcni prințul.

— Alteță, răspunse Hiotu, timid, eu nu fac decît să reproduc ceea ce spune opoziția, care susține că, deși un asemenea accident ar fi trebuit să ducă imediat la anularea contractului cu « Armstrong» și la restituirea celor o sută de milioane de lei, Ministerul de Război n-a făcut nimic.

— S-ar fi supărat Anglia! strigă prințul. Aici nu era vorba de o simplă restituire a unui aconto. Ci ar fi fost o insultă adusă industriei aeronautice engleze.

— Opoziția, alteță, cunoaște argumentul și susține că nu s-ar fi supărat *Anglia*... Nu *Anglia* s-ar fi supărat, alteță, zice opoziția.

Dar pentru că văzu că prințul își strînge pumnii, trecu repede mai departe:

— Bineînțeles, opoziția mai spune ceva, alteță: că indiferent cine s-ar fi supărat, noi n-avem voie, de teamă că s-ar supăra cutare ori cutare, să lăsăm ca aviatorii noștri să fie uciși.

— Dar cîți aviatori au fost uciși? făcu prințul. Unul!

— Opoziția, alteță, răspunde și la asta: unul! Dar unde am ajunge dacă am pierde la fiecare avion cîte unul? Așa zice opoziția!... Dar opoziția susține că după acest accident a fost mărită comanda de avioane.

— Minciuni! Comanda a fost anulată!

— Da! Dar numai după aceea, alteță, după aceea...

— În sfîrșit! Ești gata?

— Regret, alteță! Opoziția nu face decît să înceapă scandalul. Pentru că e vorba de avioanele « Fokker.»

Carol știa bine că vin la rînd avioanele « Fokker.» Ionel nu va uita tocmai avioanele « Fokker» unde se

simte mai tare. Totuşi, lui Carol situaţia de acuzat care trebuie să se disculpe i se păru atît de revoltătoare, încît o socoti ireală. Nu se poate ! El, prinţul, să fie silit să dea socoteală pentru treburile lui particulare, cui? Unui Ionel, unui gheşeftar levantin, unui borfaş de rînd, cu sufletul încărcat de păcate... Să mai ţipe? Să protesteze?... Cui îi foloseşte, dacă se va răsti la acest nenorocit de ministru al palatului, slugă umilă a mamei şi a lui Ionel !

— Să aud ! făcu el, cu un calm care îl uimi pe Hiotu.

— Opoziţia...

Cu toate că-şi promisese să asculte în linişte, prinţul nu se mai putu reţine să strige:

— Domnule Hiotu, te rog, dacă vrei să te ascult, lasă opoziţia deoparte. Spune în loc de opoziţie: domnul Viziru...

— Dar n-am instrucţiuni de la domnul Viziru, alteţă ! scăpă Hiotu nevinovat.

— Am înţeles ! Atunci spune: mama...

Hiotu se înclină:

— Alteţă !

— Şi acum, vorbeşte !

— După ce s-a reziliat contractul « Armstrong» şi s-au pierdut cele o sută de milioane aconto, s-au cumpărat cincizeci de avioane germane « Fokker», la Amsterdam. În dosare există o declaraţie: « Comanda se face din ordin». Din ordinul cui — nu se ştie !

— Cum ai vrea să se ştie? întrebă Carol. Comenzile de avioane sînt doară secrete de stat !

— Secrete de stat, alteţă ! Dar secrete pentru cine?

Carol înţelegea foarte bine întrebarea. Toate comenzile de avioane se făceau cu uşile închise, pentru ca nici măcar factorii de răspundere în stat să nu afle nimic. Ticăloşia cea mare e că s-a aflat.

— Şi ce vrei să spui cu asta, domnule Hiotu? întrebă prinţul.

— Că această comandă de avioane este cea mai... ca să zic aşa... cea mai delicată dintre toate !

— Adică? Vorbeşte !

— Că s-a făcut într-o atmosferă de mare urgență. S-au făcut și comenzile « Spad» și « Armstrong» într-o atmosferă de mare urgență... dar comanda de avioane « Fokker» s-a făcut într-o atmosferă de cea mai mare urgență.

— Firește ! explică prințul. Urgența era explicabilă. Rușii ne puteau ataca din moment în moment. Primejdia de la răsărit atîrna deasupra capului nostru și țara era dezarmată. N-avea un singur avion.

— Și acuma, are? întrebă Hiotu.

Prințul tăcu. Țara n-are nici pînă azi avioane. De cinci ani se fac comenzi, se dau aconturi, se încasează comisioane, se anulează comenzile, se pierd aconturile, dar nici un avion n-a fost cumpărat. Totuși...

— Nu-i nimeni vinovat dacă n-are ! răspunse prințul. Urgența a fost și a rămas. Și dacă ministrul de război a impus comitetului aviației să avizeze pentru « Fokker», a făcut-o pentru că numai fabrica « Fokker» se angaja să livreze comanda urgent.

— Dosarul, alteță, spune că urgența a fost nu numai a ministrului de război, ci și a reprezentantului fabricii « Fokker», care a spus că dacă guvernul romîn nu se grăbește să cumpere avioanele și motoarele de care dispune fabrica, va fi prea tîrziu. Nu i le va putea vinde. Presiunea aceasta își avea o explicație: avea și fabrica interes să scape de ele.

— Să scape de ele? făcu, mirat, prințul.

— Da ! Pentru că avioanele și motoarele pe care ministrul nostru avea să le cumpere de la « Fokker» fuseseră refuzate mai de mult de către guvernul Boliviei.

Pe toate le știa Ionel !

— Astea sînt glume nepiperate ! zise prințul.

— Ba nu, alteță ! Există acte doveditoare. De aceea și urgența teribilă în jurul comenzii.

Și Hiotu, ministrul palatului, începu să arate faptele pe care prințul le știa mai de mult și mult mai bine decît el: cum locotenent-colonelul Beroniade și căpitanul Mincu au fost trimiși la Amsterdam să facă recepția a opt motoare de rezervă și a cinci avioane « Fokker»; cum ei, deși li s-au acordat treizeci și cinci de zile pentru

-ceastă operație, au terminat-o numai în douăsprezece zile; cum ei, din cinci avioane, n-au experimentat decît două; cum, tocmai proba principală, trecută în caietul de sarcini: proba de durată de cincizeci de ore, n-a fost făcută; cum locotenent-colonelul Beroniade, după douăsprezece zile, n-a mai avut răbdare să stea la Amsterdam și s-a întors imediat în țară, ca să refere pentru achitarea de urgență a comenzii, pe care ar fi găsit-o în regulă; cum actele de recepție erau incomplete; cum la recepția de la Pipera se afirma că materialele, motoarele și avioanele sînt noi — ceea ce nu este adevărat, pentru că motoarele erau vechi de șapte ani, n-aveau pornirea automată cum prevede contractul — și au suferit schimbări; cum Beroniade și Mincu, spre a evita să arate acest lucru, au falsificat procesele-verbale; cum avioanele « Fokker», date ca noi, erau prevăzute cu motoarele Jaguar ale aparatelor « Siskin», de pe urma cărora s-a tras moartea lui Sănătescu; cum, prin falsificare, una a fost ciorna contractului și alta contractul în romînește — una a fost contractul în romînește și altceva același contract în limba franceză; cum în ciornă se prevede că cele cincizeci de avioane « Fokker» și cele cincizeci și opt de motoare vor fi în perfectă stare de funcționare, complet noi, fără să mai fi fost utilizate, dar în contract clauza spune numai că « avioanele, piesele de schimb pentru avioane și motoarele vor fi în perfectă stare»; cum cuvîntul « neîntrebuințat» din contractul romînesc a fost înlocuit cu « neuzat» în franceză; cum toate falsurile acestea au fost atribuite unei proaste traduceri în limba franceză; cum toate clauzele din ciornă, favorabile pentru statul romîn, au fost înlăturate din contractul francez, care era cel definitiv, pentru că prevede că orice diferend va fi judecat pe baza lui; cum ministerul a trimis în ultimii ani comisii peste comisii în străinătate; cum s-au făcut cheltuieli de zeci de milioane pentru vizite fără folos din fondul bugetului aeronautic; cum guvernul a dat, în cursul unui singur an, credite bugetare și extraordinare de un miliard pentru înzestrarea țării cu avioane; cum nu-i o comandă fără complicații... cum, și cum, și cum...,

Ministrul palatului își dezvoltă expozeul în liniște, fără să-l tulbure prea mult pe prinț, la urechile căruia cuvintele lui Hiotu ajungeau ca un zumzet vag, monoton, fără nici un fel de înțeles. Pe Carol îl interesau prea puțin cele ce-i spunea Hiotu. Altceva îl tulbura pe Carol: că în momentul acesta e departe de țară și că nu-i poate spune lui Ionel două cuvinte, numai două cuvinte — ca să uite și de « Spad», și de « Armstrong» și de « Fokker», și de tot... Cît despre mama...

— Asta este, alteță, în rezumat, afacerea « Fokker» ! simți Carol mai mult decît îl auzi el pe Hiotu că spune.

Prințul își reveni dintr-o dată și strigă:

— Și ce mă privesc toate astea pe mine?

— Tocmai asta sînt însărcinat să vă comunic, alteță ! Există cîteva date nelămurite care cer întoarcerea alteței voastre în țară, urgent.

— Ce date?

— Cînd locotenent-colonelul Beroniade și căpitanul Mincu au fost trimiși pentru întîia oară în misiune, alteța voastră le-a spus că țara are nevoie de avioane de recunoaștere și de bombardament. Dar cînd s-au reîntors din străinătate, ministrul de război le-a spus că țara are nevoie de avioane de vînătoare. Și li s-a pus sub ochi oferta fabricii « Fokker», care zicea că ne poate livra imediat avioane de vînătoare. De ce s-a renunțat așa de ușor la avioanele de recunoaștere și bombardament? Numai pentru că « Fokker» avea de vînzare avioane de vînătoare?

— Întreabă-l pe ministru, nu mă întreba pe mine !

Hiotu, ca și cum n-ar fi auzit cuvintele prințului, continuă:

— Altă nelămurire este în faptul că alteța voastră a stăruit ca modificările ce s-au operat în contract să fie acceptate... și că, în genere, ați fi stăruit pentru unele toleranțe...

— Există vreo dovadă?

— Alteță, eu nu sînt în măsură să dau nici un răspuns.

Și trecînd repede mai departe:

— Reprezentantul casei « Armstrong» este una și aceeași persoană cu reprezentantul casei « Fokker». Reprezentantul caselor « Fokker» și « Armstrong» este

rudă cu şeful statului major al aviaţiei noastre. Reprezentantul lui « Fokker-Armstrong» a fost văzut deseori însoţind pe alteţa voastră la şosea în plimbări împreună cu şeful statului major al aviaţiei şi că, în general, ar fi strînse legături de prietenie între alteţa voastră şi aceste două persoane.

Cu ochii bulbucaţi şi rătăciţi de furie, prinţul începu să răcnească:

— Ce este neruşinarea asta? Acuma se amestecă dumnealor şi în relaţiile mele? Domnule Hiotu: du-te înapoi la Bucureşti şi spune-le că nu am de dat nimănui socoteală şi că puţin îmi pasă de şantajele domnului Ion Ion Viziru!

În odaia de alături, Elena stătea şi asculta convorbirea, cu pumnul la gură şi cu urechea lipită de uşă. Cînd îl auzi pe Carol ţipînd — de emoţie, inima încetă să-i mai bată. Venise momentul hotărîtor: îl pierde, sau rămîne al ei? Dacă se întoarce în ţară, ea nu-l va mai vedea niciodată. Se va întoarce ca un învins — care acceptă să renunţe la ea, definitiv. Ei i s-a spus clar la Bucureşti:

— Dacă vrei să-l păstrezi, reţine-l în străinătate. Cu el, sau fără el, în ţară nu te mai poţi reîntoarce!

Deci, dacă el pleacă, pierde totul. Dacă rămîne...

— În acest caz... ! îl auzi ea, în acest moment, pe Hiotu.

— În acest caz, ce? îl întrebă prinţul, agresiv.

— Alteţa voastră va trebui să semneze această declaraţie!

Şi timp de cîteva minute, Elena nu mai auzi nimic. Nici un strigăt, nici un cuvînt, nici o şoaptă... doar un vag foşnet de hîrtie... şi atît.

Şi deodată, uşa se dădu în lături şi Carol apăru în prag, vesel:

— Elena!

— Ce a fost? strigă ea, repezindu-se în braţele lui.

— Nimic! Mi-a cerut să iscălesc renunţarea la tron.

— Şi ai iscălit? întrebă ea, precipitat.

— Da!

Elena suspină, uşurată. Carol, însă, interpretă greşit suspinul ei:

— Nu fii necăjită, Elena!

Elena nu era de loc necăjită... Dar cuvintele lui de îmbărbătare, cînd această îmbărbătare i s-ar fi cuvenit lui, îi smulseră lacrimi de recunoștință din ochi.

— Totuși, făcu ea, o renunțare la tron...

— Dar nu-i nimic, scumpa mea ! Sînt obișnuit !... Este a treia renunțare la tron de cînd sînt prinț moștenitor !

Femeie ordonată, Elena ținea și ea cu pietate contabilitatea renunțărilor lui. Erau, într-adevăr, trei: prima, în 1918, cînd a renunțat de bună voie la tron, ca să se poată căsători cu Lili; a doua în 1919, cînd i s-a cerut să anuleze căsătoria cu Lili — și a treia acuma.

— Cu toate te obișnuiești ! reflectă ea, pe un ton pe care prințul îl interpretă iar greșit.

— Dar nu-i nici o tragedie, draga mea ! o asigură el, vesel. Viziru mă crede mai prost decît el. Cu sau fără iscălitură, actul de renunțare are aceeași valoare: nu face nici două parale. Am iscălit renunțarea. Dar renunțarea la o succesiune nedeschisă este nulă... Știi sau nu știi?... Întreabă pe toți avocații !

Elena i se uită în ochi:

— Am întrebat... și știu ! zise ea.

Și amîndoi, veseli, alergară în piața San Marco, se dea porumbeilor grăunțe.

A treia zi după Anul Nou, fu convocat la Sinaia un consiliu de coroană. Ziarul anunțase că regele va lua o hotărîre care va uimi țara.

Arghir fusese informat din vreme asupra celor ce s-au petrecut la Veneția, și luă trenul spre Sinaia, copleșit de această imensă durere regală. Prințul ! Prințul lui drag, care i-a fost atîta vreme elev, scumpul lui prinț, de la a cărui domnie aștepta atît de mult și de multe, să renunțe la tron !... Cine ar fi crezut că țara ar putea fi supusă unei atît de crunte încercări !... Numai Dumnezeu știe ce ne mai așteaptă după această lovitură !

Cum ajunse la Pelișor, Arghir, frînt, amărît, chinuit de gînduri negre ca iadul, ceru audiență la rege, care-l primi îndată:

— Ce spui, Arghir?

— Sire, sînt mut de durere. Nu mai spun nimic. Lucrul a venit în chip atît de neaşteptat... încît...

Şi plînse încet, lăsînd lacrimile să vorbească în locul lui. Regele îi strînse mîna:

— Te înţeleg, Arghir! Ai rămas singurul meu amic devotat. Aşa că pot să spun că mă simt tot atît de nenorocit ca şi în anii neutralităţii. Nu ştiu ce să fac: să consfinţesc, ori să nu consfinţesc renunţarea la tron a fiului meu?

— Sire, făcu Arghir expansiv, să nu consfinţiţi! Eu nu pot concepe ţara fără prinţul Carol. Carol e prinţul ei, e romîn! Orice ar face, ţara trebuie să-i ierte, pentru că-i romîn! Sire, nu consfinţiţi!

— Aşa voi face! zise Ferdinand, energic. Nu voi consfinţi. Îţi voi rămîne pe veci recunoscător, domnule Arghir. Sfatul dumitale îmi luminează calea. Te rog... îţi ordon să susţii acest punct de vedere în acest consiliu! E bine aşa! Îţi ordon! E în interesul dumitale...

Arghir ceru apoi să vadă pe regină, dar colonelul Rădescu îi răspunse:

— Maiestatea sa e prea emoţionată pentru a primi. N-a primit de două zile pe nimeni.

Colonelul minţea. Arghir era bine informat de la Remus: numai ieri l-a primit pe Titi de trei ori, pe Radu Ciubuc-Bey de cinci ori şi pe Ionel... pînă şi Siguranţa Generală a Statului i-a pierdut socoteala. Ieşea şi intra... intra şi ieşea...

— Domnule colonel, spune maiestăţii sale că stărui s-o văd.

În faţa stăruinţei lui Arghir, regina cedă. Arghir observă că Maria avea un fel al ei de a fi îndurerată, atît de discret, încît te dezorienta cu desăvîrşire. Veselă, odihnită, cu toate bijuteriile pe ea, regina reflecta o tristeţe, pur şi simplu reconfortantă.

— Scumpe profesore, te aşteptam! îl primi ea. Aş fi vrut să cunosc şi părerea dumitale în chestia lui Carol.

— Maiestate, lovitura este înfricoşătoare. Dar n-avem încotro. Ţeara...

Îndurerata mamă, în clipa aceasta parcă ar fi fost toată turnată în briliante şi diamante, atît de sclipitoare de mulţumire era.

— Scumpe profesore, zise ea cu un dulce tremolo irezistibil, eşti un adevărat patriot! Ţara, mai presus de orice! La noi, în Anglia...

Şi începu să-i povestească despre ţara ei, amintiri pe care el le înregistra în minte, cu punct şi cu virgulă. Cînd regina isprăvi, el o întrebă:

— Maiestate, aţi primit volumul meu despre maiestatea voastră?

— Da! Şi-ţi mulţumesc. Mi-a plăcut enorm. I-am şi vorbit lui Radu. Ai face bine să-l vezi imediat după consiliu... E una din lucrările dumitale nemuritoare, domnule profesor!

Arghir plecă de la regină ceva mai liniştit. În orice caz, interesele ţării vor fi salvate... Cum zicea regina? Ţeara mai presus de orice...

Curtea castelului Peleş era plină de ziarişti care păreau foarte veseli. Nelu Pedicuristu şi Sarailie, cum îl zăriră pe Arghir, se apropiară de el.

— Domnule profesor, întrebă Nelu, ce părere aveţi despre criză?

Arghir răspunse demn:

— Ar fi fost de dorit ca, în curtea palatului, şi mai cu seamă cînd familia regală este lovită de o durere atît de mare, să nu duhniţi a drojdie de la o poştă.

— Din ordin, domnule profesor! răspunse Sarailie. Ordin direct de la domnul Ionel. Să bem şi să mîncăm, că Vintilă plăteşte!... Criza trece cu bine! Aşa ne-a spus aghiotantul Rădescu şi a dat ordin la « Caraiman» să ni se dea de băut... să mă iertaţi, domnule profesor, pe rupte!

Arghir se uită la ei blînd — şi zise:

— Mă rog, dacă domnul Ionel a zis, înseamnă că ţeara...

Restul nu mai fu auzit de cei doi ziarişti, pentru că Arghir se şi pierdu în castel.

*

La masa consiliului, Ionel, cu faţa gravă, aproape întunecată, se aşeză în dreapta regelui. Generalul Neaţă, dimpotrivă, zîmbitor, luă loc în stînga regelui. În faţa regelui se aşeză patriarhul. Mareşalul palatului pofti pe Dacu să se aşeze în dreapta patriarhului şi pe Arghir în stînga.

— De ce în stînga? întrebă el nervos.

Şi se uită cu duşmănie la proaspătul său aliat de acţiune Dacu, care părea că se simte perfect la dreapta patriarhului, ca şi cînd locul i s-ar fi cuvenit de drept. Dar Arghir socoti că în împrejurările grele prin care trece ţara, nu se cuvine să ducă incidentul pînă la un act ireparabil, aşa că se aşeză, fără să mai spună un cuvînt.

Regele, cu lacrimi în glas, începu să vorbească:

— Domnii mei, hotărîrea mea e luată!

Arghir era liniştit. Carol al lui va reveni în ţară să-şi reia locul de prinţ moştenitor. Regele va respinge declaraţia de renunţare.

— Domnii mei, continuă regele, este un ceas greu pentru mine, dar în faţa inevitabilului nu pot face nimic. De azi înainte, prinţul Carol este un simplu particular. El însuşi mi-a comunicat că şi-a ales numele de Caraiman...

Arghir vru să priceapă, dar nu izbuti. Îl cunoştea pe rege de mult, dar niciodată nu l-a văzut atît de energic, în contradicţiile lui. A acceptat renunţarea — şi o spune tranşant, răspicat, ca un act irevocabil. Prinţul lui... prin urmare... În sfîrşit, dacă regele vrea... facă-se voia lui!

Se dădu apoi, rînd pe rînd, cuvîntul oamenilor politici, începînd cu cel mai tînăr: Jugănaru. Arghir ştia că Jugănaru va spune ceea ce i-a spus ieri la Cameră:

— Prinţul trebuie să revină în ţară. Tronul nu poate rămîne fără un moştenitor matur. De regenţă n-avem nevoie.

Jugănaru se ridică, îşi netezi fustuliţa cu ambele palme, apoi îşi netezi, tot cu ambele palme, frizura, şi vorbi:

— Într-o monarhie democrată ca a noastră, regele este supremul reprezentant al naţiunii. Legămîntul lui

cu poporul formează tăria țării și baza ei de propășire. Alteța sa regală a rupt acest legămînt. Sînteți, maiestate, singurul în măsură de a ști întrucît actul acesta este și irevocabil și ireparabil. În numele partidului țărănist, țiu să se știe că hotărîrea regelui va fi sprijinită, pentru că nu este nici o îndoială că ceea ce ați decis, ca părinte și rege, devine sfînt pentru poporul romînesc.

Arghir se uită înciudat la Jugănaru:

« Ce oameni, ce oameni! Cum își schimbă ei de la o zi la alta convingerile!...»

Dar își aminti de ordinul pe care i-l dăduse regele cu o oră mai înainte și își zise:

« Dar e bine! Unul mai puțin!»

Se ridică apoi Dacu. De Dacu nu se mai îndoia. Era un om tare. Un caracter incoruptibil. Aseară, la club, i-a spus:

— Cred că, în interesul țării, ar fi bine să mai pertractăm. Nu trebuie să luăm imediat o hotărîre!

— Dar cînd să hotărîm, domnule Dacu? i-a răspuns Arghir.

— Pînă ne vom hotărî să hotărîm! i-a răspuns Dacu, hotărît.

Știa, deci, ce va vorbi Dacu.

— Domnilor, începu Dacu, întrucît hotărîrea regală este definitivă, toți trebuie să sprijinim pe regele țării. Partidul național este alături de suveran, în împrejurările grele de astăzi.

Arghir se bucură.

« Doi mai puțin!»

Se ridică și Neață. Neață nu era pentru Arghir o problemă. Neață era un dușman declarat al prințului, care-i disputa influența asupra corpului ofițeresc și care era unul dintre cei mai primejdioși concurenți la dictatură. Arghir, deci, nu se miră cînd îl auzi pe Neață spunînd:

— Chestiunea nu este nouă. N-am decît să repet ceea ce am spus maiestății sale în 1918, cînd s-a produs primul incident cu principele Carol. Simțămîntul dinastic cere prestigiu și nimeni mai bine decît regele nu știe să înțeleagă ceea ce se impune pentru asigurarea acestui prestigiu.

Şi se aşeză. Arghir, îndoi încă un deget în palmă: « Al treilea mai puţin !»

Veni la rînd mitropolitul primat:

— Domnul a zis: « Ierte-i-se păcatele celuia care a greşit fără voia sa !» Aşa zic şi eu: prinţul nostru a greşit fără voia sa şi i se cuvine iertare. Iertarea este un act creştinesc, care nu poate fi refuzat tocmai prinţului nostru ! Dar dacă se cuvine iertare prinţului, se cuvine ascultare chesarului. Regele e stăpînul nostru al tuturor, pe pămînt, aşa cum Dumnezeu este în ceruri. Dacă regele a hotărît să accepte renunţarea, eu iau această acceptare drept cuvînt de evanghelie.

« Al patrulea mai puţin !» zise Arghir, care, tulburat ca niciodată, se ridică să ia cuvîntul:

— Un nou demers pe lîngă principele moştenitor ar putea aduce după sine o ameliorare a situaţiei şi ar înlătura o măsură pe care n-o pot privi decît cu adîncă îngrijorare...

Pe rege îl podidiră lacrimile.

— Nu este voinţa mea... ci a prinţului. Aşa a hotărît el...

În sfîrşit, se ridică şi Ionel.

— Un rege nu este niciodată răspunzător. Sînt, însă, împrejurări în care răspunderea se înalţă pînă la rege. Acesta e cazul de faţă. Noi n-am venit aici să discutăm hotărîrile tronului. Orice hotărîre ia tronul, trebuie să fie pentru noi sfîntă. Noi n-am venit aici decît să luăm act de ce a hotărît maiestatea sa. Cine discută hotărîrea, acela nu e patriot şi se situează în afara naţiunii şi împotriva naţiunii... Eu, în numele guvernului, declar că voi executa hotărîrile regelui cu toată energia. Trăiască regele !

Şi se aşeză. Împlinise un act istoric. Isprăvise cu prinţul. Luase toate măsurile. Poliţia întreagă era în picioare. Carol nu va putea face o mişcare fără să fie îndată simţit. Graniţa e bine păzită. Cenzura e în mîini sigure. Comandanţii de trupe sînt oameni de încredere. Ofiţerii tineri, chiar dacă ar avea simpatii pentru Carol, nu sînt organizaţi. Cei suspecţi sînt, în orice caz, bine supravegheaţi. Aşa că orice mişcare poate fi înăbuşită de la început. Doar starea de asediu trebuie niţeluş

întărită. Va pune pe studenți să ceară iar cadavre evreiești pentru disecție. Așadar, din partea aceasta nu mai este nimic de temut. Acum trebuie să rezolve și problema cealaltă, înainte de a trece guvernul în mîinile altuia. Proiectul de reformă electorală e gata.

— Am de pus o singură întrebare! îl auzi el pe Crai-Voievod. Din ce va trăi tînărul?

Regele răspunse prompt:

— Asta îl privește pe tată, nu pe rege!

Ionel rîse mai mult decît îngăduia protocolul. Ceilalți chicotiră în surdină, dîndu-și coate între ei.

Neață, după un scurt conciliabul la ureche cu Ionel, se ridică:

— Cer să i se ia prințului drepturile de tată! Fiul lui nu mai este al lui, ci al țării.

Regele, cu aceeași promptitudine de mai înainte, răspunse:

— Generalul Neață poate fi sigur că așa se va face!

Neață se înclină:

— Mulțumesc, sire!

Cel din urmă se ridică Ionel:

— Prin actul de astăzi, se pune pecete unui capitol penibil din istoria țării, despre care nu trebuie să mai vorbim! Propun, deci, ca problema prințului Carol să se numească de azi înainte « chestiunea închisă ».

— Este o idee pe care o găsesc excelentă! făcu regele. « Chestiunea închisă »!... Perfect!

— Regele aprobă! strigă Ionel cu însuflețire. Trăiască regele!

Toți săriră în același timp în picioare:

— Trăiască regele!

Singur Arghir nu știa ce să facă. Dar la un semn discret al regelui se ridică precipitat și strigă:

— Trăiască regele!

Consiliul era terminat. Regele se despărți cordial de sfetnicii săi, după ce avu grijă să șoptească fiecăruia la ureche:

— Îți mulțumesc! Dacă n-aș fi avut sprijinul dumitale prețios în momentele acestea...

Cînd Arghir se apropie de el, regele îi spuse:

— Îmi pare bine că m-ai ascultat! Nu vei regreta. Ţi-o repet: nu vei regreta! Ţara îţi datorează prea mult, ca să poţi regreta...

— Sire, nu ştiu cum mi-aş putea exprima gratitudinea pentru bunătatea pe care maiestatea sa o revarsă asupra modestei mele persoane! Cred, însă, că Neaţă a abuzat!... A vorbit mai mult cu trei minute decît ar fi trebuit faţă de stima ce mi se cuvine. O ţară întreagă se întreabă de ce maiestatea voastră nu-i retrage această încredere, pînă nu va fi prea tîrziu!

— Fii liniştit! îi răspunse regele. Neaţă nu va mai veni niciodată la putere!

Arghir îl văzu pe Ionel că se apropie şi socoti util să se retragă.

— Ei? îl întîmpină regele pe Ionel, destul de fericit pentru un tată nenorocit. Să sperăm că vom putea fi liniştiţi de aci înainte, dacă « chestiunea e închisă ».

— Sire, « chestiunea e închisă », dar liniştiţi încă nu putem fi...

— De ce?

— Pentru că mai avem o chestiune deschisă.

— Care?

— Votul universal!

— A, da, da! Uitasem! rîse regele. Te rog să mă ierţi.

— Nu face nimic, sire! replică Ionel, cu amabilitatea omului pentru care legile celei mai rafinate bune creşteri sînt departe de a fi un secret. Sînt convins că nu din rea-voinţă...

XV

Simptomele unei apropiate schimbări de guvern se înmulţeau. Declaraţii, aluzii, întrevederi trezeau bănuiala. Iureşul de legi votate, claie peste grămadă, aproape fără discuţii, precum şi lipsa de elan a unei opoziţii, care, subit îndulcită de speranţe, renunţa la stilul ei violent, spre a-l înlocui cu unul muiat într-un umor tolerant — întăreau convingerea. Iar panica deputaţilor, a misiţilor şi a damelor voalate, care făceau scandal pe la ministere pentru rezolvarea cît mai urgentă a soldurilor de comenzi, de concesiuni, de permise de import ori export, dădea certitudinea. Guvernul liberal a decis să intre în vacanţă. Ion Ion Viziru are de gînd să se

odihnească. Noua lui lege electorală i-a dat multă bătaie de cap. Acum însă o are gata votată, în ciuda opoziţiei care a încercat să-l sîcîie cîtăva vreme. Totuşi, pînă la urmă, s-au îndulcit şi ţărăniştii lui Jugănaru, şi naţionalii lui Dacu, şi social-democraţii lui Scăunaş şi Paraschievici. Domnii aceştia au înţeles că, dacă nu acceptă legea electorală mussoliniană a lui Ionel şi luptă pentru menţinerea votului universal, nu fac decît jocul comuniştilor — singurii adevăraţi beneficiari ai unui asemenea vot, care, oricît de multe cusururi ar avea, rămîne universal. Şi care partid de opoziţie ar avea interesul să ajute pe comunişti? Ţărăniştii? Naţionalii? Social-democraţii de dreapta? Absurd! Fiecare dintre partidele acestea a refuzat să facă front unic cu muncitorii împotriva legii naţional-liberale.

Şi acuma, Ionel, mulţumit că după ce l-a lichidat pe prinţul Carol, a lichidat şi votul universal, vrea să treacă în opoziţie. Cînd va trece, e chestie de zile. Precis nu se ştie. Cine va veni în locul lui, iar nu se ştie. Dar cu cît se ştia mai puţin precis, cu atît erau mai precise pronosticurile de la Capşa.

— Vine Dacu! Precis!

— Fugi încolo! Vine Jugănaru! Precis!

— Ei aş! Regele nu-l vrea pe Jugănaru. Regele zice că ar trebui să i se mai taie niţeluş nasul lui Jugănaru. Prea a luat-o razna în ultima vreme.

— Atunci, cine vine?

— Un guvern Ciubuc-Bey-Dacu-Arghir. Am informaţii precise.

— Ba, să mă ierţi. Ştii ceva, dar nu ştii tot. Vine Ciubuc-Bey cu ţărăniştii. Absolut precis.

— Nu zău! Ei, află că nu-i aşa... Vine un guvern naţional, prezidat de Ciubuc-Bey. Ştiu precis!

— Alt deştept! Parcă n-ai şti că guvern naţional nu se poate! Să-ţi spun eu cine vine: Ciubuc-Bey-doctorul Bratu-Arghir, într-un guvern în afară de partide. Precis!

— Asta ţi-a spus-o doctorul Bratu ca să se laude. Mi-a spus-o şi mie. Nenorocitul nu ştie că vine tot un guvern liberal, prezidat de Ciubuc-Bey. Precis!

— Ciubuc-Bey?

— Ciubuc-Bey ! Cum te văd şi mă vezi !
— Cum s-ar zice, fără Ciubuc-Bey nici nu se poate !
— Nici nu poate fi vorba !
— Precis ?
— Precis !

Prezumţiile, pariurile, certurile puneau din nou Capşa în atmosfera ei tulbure de temeri, speranţe, incertitudini, dorinţe, în jurul paharelor şi ceştilor care circulau mult mai des ca în zilele cînd situaţia politică era clară. Cine vine, cine e posibil să vină, cine e probabil să vină? Guvern de oameni politici? Funcţionari? Specialişti? Generali?

Un lucru era totuşi sigur: că Ciubuc-Bey e foarte activ şi că regele a început consultările.

Incidente care să amuze Capşa, de data aceasta, n-au fost, în afară de unul singur. Cînd i-a venit rîndul să fie consultat, Arghir a pledat pentru un guvern Dacu, compus dintr-o coaliţie a ţărăniştilor cu partidul naţional-ardelean — fuzionat, în sfîrşit, cu partidul naţionalist-arghirist. Regele s-a uitat la lista guvernului şi a început să rîdă:

— Cum? Goldiş şi Lupaş sînt pe lista voastră?

Arghir era foarte intrigat să ştie ce-l înveseleşte aşa pe regele său.

— Da ! zise el mirat.

— Ciudat ! Pentru că Goldiş şi Lupaş figurează şi pe lista lui Neaţă.

Consultările ţinură timp de două zile cluburile şi cafenelele în clocot, pentru ca, în cele din urmă, regele să-şi spună cuvîntul:

— Neaţă !

Cutremurul fu atît de puternic, încît sfărîmă zăgazurile partidelor şi zeci de mii de sinistraţi politici alergară să caute adăpost în braţele generalului Neaţă. Ardeleni, ţărănişti, arghirişti, conservatori, se înghesuiră la uşa lui Neaţă. Dezgustat, decepţionat, revoltat, Arghir le strigă:

— Voi vorbiţi de nevoile neamului? Voi care vă orientaţi în politică numai după mirosul fripturii? Fripturiştilor !

Cuvîntul era atît de sugestiv, încît toți cei interesați — sensibili la operele de artă izbutite—făcură abstracție de faptul că este vorba de ei și-l consacrară ca un termen demn să figureze de aci înainte în vocabularul politic, alături de «brătienism», «takism», «cașcaval», «șperț», și așa mai departe. Succesul îl făcu pe Arghir să guste din nou acea înaltă satisfacție intelectuală pe care a mai simțit-o cu ani de zile în urmă cînd a creat o altă expresie nu mai puțin fericită la adresa studenților: «secături entuziaste»!

— Iată, zise Nectarie la Capșa, că Arghir poate și cu propriile lui forțe politice să facă ceva pentru țară. Aș vrea să văd cine va îndrăzni să suprime din limba romînă substantivul «friptură» și adjectivul «fripturist»!

În acele zile, însă, îi fu dat lui Arghir să afle că unul din cei mai flămînzi și mai necondiționați «fripturiști» era însuși amicul său politic, vajnicul național-ardelean, fost vajnicul takist și mereu vajnicul protector al ideii liberale prin toate partidele, Stănică Popescu, directorul *Globului*, care se prezentă la Neață din primul moment și-i spuse:

— Generale, rămînerea mea în partidul lui Dacu este pentru mine un calvar. Mă simt al poporului și vreau să lupt pentru partidul poporului. Vin la dumneata, generale, hotărît să-ți dau tot concursul pe care-l merită un erou al războiului.

Stănică Popescu vorbea din inimă, pentru că a fi ministru era pentru el o necesitate vitală. Să ajungă ministru — și să vedem după aceea să mai îndrăznească «anumita presă» instigată de liberali, care țineau să-i atragă indirect atenția că existența lui depinde de marea lor mărinimie, să-i scoată în fiecare zi ochii cu cele șase milioane de lei adunate pentru căminul studenților, plus un milion două sute de mii, la cît a crescut dobînda, de cînd deține acești bani.

— Și cu ce vii? îl întrebă Neață.

— Vin cu *Globul*, vin cu *Năzuința*, vin cu cei mai cinstiți soldați ai ideii conservator-democrate a marelui și regretatului nostru prieten comun: Take.

— Bine ! zise generalul. Vă primesc pe toţi cu plăcere. Dar nu în grup, ci pe fiecare în parte.

Dar ceea ce făcea Stănică Popescu, făceau sute de alţi fruntaşi politici din Bucureşti şi provincie. Exodul, început tumultuos din primele zile, dinspre celelalte partide spre Neaţă, în loc să scadă, creştea. Şi cum fenomenul era general, substantivul « transfug», care completa noţiunea de « fripturist», intrase în limbajul comun, ca un cuvînt la fel de banal, de inofensiv şi lipsit de nuanţe ascunse, ca şi « bună ziua» ori « sictir».

— Auzi ce i se întîmplă părintelui Lupaş ! povestea Nelu Pedicuristu la Capşa. Alaltăieri vine la el un biet om din provincie, de pe la Piteşti. « Şi ce vrei dumneata ?» îl întreabă Lupaş. « Eu, domnule ministru, am venit să-mi daţi şi mie ceva !» — « Dar cine eşti dumneata, ca să-ţi dau ?» — « Păi sînt şi eu un transfug, domnule ministru !»

Neaţă nu mai călca pe pămînt. Neaţă plutea. Din nou stăpîn peste ţară, dar de astă dată stăpîn definitiv ! Să-şi scoată din cap Ionel că a doua oară o să-i mai meargă. S-a isprăvit ! Acu e călare şi se ţine bine în şa. Ţara e cu el, armata e cu el. Aşa că, să mai poftească Viziru să sufle o vorbă nelalocul ei, că-l va face să simtă îndată ce se cheamă cenzură şi stare de asediu.

Însufleţit de aceste gînduri eroice, Neaţă ieşi de la rege, spre a fi asaltat de reporteri:

— Programul, domnule general ! Ce program de guvernămînt aveţi ?

Generalul se înţepeni spre a fi cît mai favorabil prins în obiectivul aparatelor de fotografiat, apoi răspunse scurt, ca un adevărat militar:

— Vom munci ! Atîta vă pot spune deocamdată !

După răspuns, toată lumea observă că în aceşti ultimi patru ani, cît a stat în opoziţie, Neaţă a devenit un om politic mult mai matur.

— În 1920, cînd a venit la putere, zicea Nectarie, Neaţă avea un program: muncă, ordine, cinste. Între timp şi-a dat seama că e mult peste puterile lui — aşa

că azi se limitează numai la muncă. E un program ceva mai sobru. Să sperăm că se va ține de el. Dumnezeu să-i ajute.

Acasă Neață îl găsi pe Max Finkelstein, cu fața sclipitoare de bucurie:

— Domnule general, felicitările mele și la mai mare! Cum am citit ediția specială, mi-am zis: Ce faci, Max? Dormi? Generalul are nevoie de tine și ție nici nu-ți pasă! Haide, nu mai sta! Dă fuga pînă acasă la domnul general să nu-l faci să te aștepte! Și am fugit... și am sosit!... Uf!... De abia mai răsuflu. Ei, cum a fost?

— A fost teribil! răspunse Neață. Regele știe de frică. Las' că-i bine!... Să nu creadă vodă că-i țara în pradă. Așa!... Dar acum nu mai e timp de vorbe, ci fapte! Trebuie să trecem la fapte. Fapte, Finkelstein, fapte! Vin alegerile. Trebuie să-mi fac un partid. Îmi trebuie un sediu ca lumea. Trebuie să măresc și gazeta. Trebuie și trebuie. De unde luăm?

— Se va găsi, domnule general! Se va găsi! Am vorbit și cu Burăh Zeidman.

Pe Burăh Zeidman, Neață îl cunoștea personal.

— Unde-i Burăh? strigă el, cu fața luminată de bucurie. Să vină!... Să vină și o sută de mii de Burăh în partid, că tot o să găsesc loc pentru ei.

— Vine, domnule general, dar cu el e bucluc!... Dacă vine Burăh, nu mai vine Haim Popescu...

— Certați?

— Nu! Chestie de rasă!

Generalul se întunecă. Știa! Haim Popescu, de gintă latină, l-ar înghiți de viu pe Burăh Zeidman de gintă galițiană. Și e, într-adevăr, mare bucluc.

— Ai dreptate, Max! E o chestie neplăcută. Trebuie să renunțăm la unul din ei. La care zici tu: la Zeidman sau la Telalbașa?

Max clipi din ochi:

— La nici unul, domnule general!... Trebuie să-i vorbiți energic lui Haim Popescu: dacă mai face rasism, aveți mijloace să-l siliți să-și bage mințile-n cap!

— Ai dreptate, Max! Așa o să-i vorbesc! Ce sînt porcăriile astea rasiste?... Țara are nevoie de armonie

între toţi concetăţenii! Haim şi Burăh trebuie să-şi dea mîna. Ordin!

Lui Max i se citea mulţumirea pe faţă. În sfîrşit, triburile lui Israel se vor aduna şi se vor împăca în partidul lui Neaţă.

— Splendid, domnule general! zise el.

— Cred şi eu că e splendid, Max! făcu generalul. E doar în interesul ţării.

Şi se ridică de pe scaun. Ceea ce însemna că Finkelstein poate să plece, pentru că domnul general e foarte ocupat. Dar Finkelstein nici gînd n-avea să se urnească din loc.

— Domnule general, începu el pe un ton scăzut şi timid. Mi-aţi făgăduit ceva. Ştiţi ce! Cum veniţi la putere...

Generalul Neaţă, învingătorul de la Mărăşti, pricepu că-l aşteaptă un moment greu. Plictisit, se aşeză iar pe scaun:

— Despre ce este vorba, Finkelstein?

Ştia foarte bine despre ce este vorba, fiindcă, de mai bine de doi ani, Finkelstein mereu pomenea despre asta între ei. Despre o stradă care să se numească «strada Finkelstein». Atîta ambiţie avea Finkelstein: nu să fie prim-ministru al ţării, ci să-şi lege numele de o stradă. Şi nici măcar în capitală, ci într-un oraş mic de provincie, la Bacău, oraşul în care s-a născut acum cincizeci şi cinci de ani. Strada Finkelstein! Atîta răsplată merită din partea lui Neaţă! Să înşire tot ce a făcut pentru el? Nu-i frumos! Dar a făcut, slavă domnului, a făcut!... Şi nu vrea nimic alta în schimb decît să vadă pe o stradă din tîrgul Bacău atîrnînd o tăbliţă: «Strada Finkelstein»!

Cînd şi-a exprimat pentru întîia oară dorinţa faţă de Neaţă, acesta i-a declarat, cu mîna pe inimă:

— Finkelstein, ai cuvîntul meu de onoare că din prima zi cînd vin la putere, voi da ordin ca una din cele mai frumoase uliţe de la Bacău să se numească aşa cum vrei tu: strada Finkelstein!

De atunci, Finkelstein se ruga zi şi noapte lui Dumnezeu ca Neaţă să ajungă şef de guvern. Vai, doamne,

doamne! Unde dă Dumnezeu să ajungă ceasul cel mare să-l vadă pe Neață încă o dată prim-ministru al țării! Ce mai stradă ar avea Bacăul atunci! Strada Finkelstein! Va fi o stradă... Dar ce stradă? O stradă model. Cea mai frumoasă și mai curată stradă din țară! Mai întîi felinarele! Văzuse Finkelstein niște felinare la Viena... Să vezi stîlpi, să vezi lămpi!... Numai lămpi de alea o să pună el pe strada Finkelstein. La fiecare zece pași o lampă! Ba nu, la fiecare cinci pași!... Dar tot nu-i bine!... La fiecare trei pași!... Așa!... Ca noaptea să fie în strada Finkelstein lumină ca ziua. Și la fiecare două felinare, va sădi cîte un copac. Tot ca la Viena! Un copac mare, stufos, parfumat, un salcîm, sau un tei... Mai bine un salcîm! Mirosul de tei nu-i face bine nevesti-si. După aceea, sergentul de zi și sergentul de noapte... Da, într-adevăr! Cum vor fi îmbrăcați sergenții din strada Finkelstein? Nici o grijă! Toți sergenții din lume or să crape de invidie cînd or să vadă ce uniformă poartă sergenții din strada Finkelstein și cum sînt ei hrăniți... Și bacșișurile grase pe care le vor căpăta ei, și de sărbătorile creștine, și de cele evreiești, ca să vadă lumea că evreii nu sînt chiar așa cum spune Cață. Și apoi măturătorul de stradă! În mănuși o să măture strada! În mănuși și în costum englezesc! Și mătura... o mătură cu coadă în faianță și inel de nichel și cu o măciulie de bronz stropită cu aur! Ca pentru strada Finkelstein, mă rog! Și azi e scadența!

— Despre strada mea este vorba, domnule general! răspunse Finkelstein la întrebarea lui Neață.

Dar Neață nu vru s-o întindă prea mult. Un prim-ministru al țării n-are timp de pierdut.

— A, zise el, ca despre un lucru lipsit de importanță. Strada aceea? Ce-ți trebuie, bre, stradă? Nu-i o prostie?

Pe Finkelstein începură să-l treacă sudorile. Neață îi face mizerii.

— Domnule general, bîigui el, cu ochii rătăciți de spaimă. Nu-i nici o prostie! E pentru nevastă-mea! Ea ține mult la asta. I-am făgăduit-o. Și așteaptă.

Şi dacă nu mă ţin de cuvînt, mă fac de rîs, domnule general, mă fac de rîs!

Era mişcător Finkelstein în desperarea lui fără margini. Dar hotărîrea lui Neaţă era hotărîre.

— Nu se poate! zise el, scurt.

Lui Finkelstein îi îngheţă sîngele în vine.

— De ce, domnule general? bîigui el.

Neaţă îşi plimbă peste chipul lui Finkelstein privirea sa rece, apoi rosti, aspru, sentinţa:

— Pentru că... ţara nu vrea!

Şi, cu un aer distrat, luă, ca din întîmplare, încet-încet, o fotografie care stătea în dreapta lui pe birou şi o întoarse cu faţa spre Finkelstein. Finkelstein îi aruncă o privire şi îngălbeni. Din ramă îi rînjeau batjocoritor o pereche de ochi şireţi, dindărătul unor ochelari puşi pe un nas coroiat peste o ţăcălie de capră: Caţă!... Profesorul Caţă Coroiatu, cel mai bun prieten politic al generalului Neaţă.

— Înţelegi, Finkelstein! continuă generalul, fără să-i mai dea timp lui Finkelstein să-şi revină în fire. Ţara nu vrea! Nu se poate. Ţi-am mai spus-o şi trebuie să mă înţelegi! Şi dacă ţara nu vrea... La urma urmei, nu văd care e nenorocirea, Finkelstein dragă! Că doar în ţară la noi, nici pînă acum nu ţi-a mers cine ştie ce rău! Afacerile, afaceri... Importul, import... Exportul, export... Misitia, misitie... Ce-ţi mai trebuie stradă? Mai cu seamă că acuma, cînd am venit la putere, o să ai cu atît mai puţin motive să te plîngi. Tu doar eşti omul meu, Finkelstein! Prietenul meu!... Ce-ţi trebuie stradă, să se supere ţara, cînd toate ministerele îţi vor sta la dispoziţie să te servească? Ce-ţi trebuie stradă, Finkelstein dragă? Mai bine lucrează acolo unde te pricepi tu mai bine. O să ai şi tu... o să aibă şi alţii! Ascultă-mă!

Se pare, însă, că pe obrazul lui Finkelstein se oglindeau atît de clar chinurile stîrnite de cuvintele lui Neaţă, încît pînă şi generalul simţi nevoia să se oprească un moment, ca să adauge:

— Aibi răbdare, Finkelstein dragă, aibi răbdare. Ţara e acum îndîrjită din pricina tratatului minorităţilor. Dar mai tîrziu...

Un val de sînge năvăli în obrazul pînă acum galben al bietului Finkelstein, care, plin de nădejde și de recunoștință, îl apucă pe Neață de mînă:

— Va să zică, nu-i ceva definitiv, domnule general... Mai tîrziu... o să se poată, nu?

— Ce mai întrebi? făcu Neață. Mai tîrziu, da! Cu dragă inimă! De ce nu?

— Sigur?

Nu mai era o întrebare, era un strigăt de ajutor. De răspunsul lui Neață depindea viața lui Finkelstein.

— Sigur! răspunse hotărît Neață. De ce nu mă crezi? Te-am mințit eu vreodată? Uite, întreabă-l și pe Săpunaru.

Noul ministru de interne, Săpunaru, care abia intrase și nici n-apucase încă să dea bună ziua, întrebă:

— Dar ce s-a întîmplat?

— Auzi ce vrea Finkelstein! îl lămuri Neață. Să dăm unei străzi din Bacău numele lui. Ce spui de trăsnaia asta?

Traian nu-și dădu nici măcar osteneala să rîdă:

— Păi dacă-i așa, de ce n-am boteza Calea Victoriei, Calea rabinului de la Buhuși, că totuna ar fi!

Apoi, către Finkelstein:

— Mai că-mi vine să cred că generalul glumește! Nu se poate să fi cerut tu una ca asta! Ce naiba, Finkelstein, te credeam mai deștept! Coșcogea negustor, să se țină de fleacuri!

— De ce, coane Traiane? întrebă Finkelstein, pe care amestecul lui Săpunaru îl arunca din nou în prada deznădejdii.

— Fiindcă nu se poate!

— De ce să nu se poată, coane Traian?

— Ei, de ce nu se poate! răspunse Traian, plictisit. Asta ai putea s-o înțelegi și singur... Nu se poate, fiindcă nu se poate! Țara nu vrea!

Neață, grav, făcu către Finkelstein un gest larg cu mîna dreaptă:

— Ai văzut?

De teamă că Neață își ia cuvîntul înapoi, Finkelstein strigă:

— Dar mai tîrziu, domnule general, nu mi-ai făgăduit că mai tîrziu...

Neață se supără:

— D-apoi, Finkelstein dragă, de cîte ori să-ți vorbesc? Mai tîrziu, sigur...

Şi ca să-i taie pofta lui Finkelstein să mai pună întrebări, îi spuse:

— Ascultă, Max dragă, am o idee! Ce-ar fi să te fac deputat?

Traian susținu cu entuziasm ideea lui Neață:

— Straşnic! Şi Mussolini are deputați şi senatori evrei. De ce să n-avem şi noi?

În ceasul cînd Neață şi Traian încă nu-şi fixaseră bine lista prefecților, Vintilă declara la club, pentru țară:

— Vom avea misiunea de a controla de aproape guvernul, spre a-l împiedica să facă rău.

După Vintilă, vorbi şi Ionel:

— Să nu se plîngă nimeni că noi, liberalii, l-am adus pe generalul Neață la putere. Am adus şi pe alții şi nu numai după război. Am adus oameni de valoare cu adevărat, cum a fost, de pildă, Petre Carp. La 1911, de pildă, liberalii urmau să plece de la guvern, după ce s-au împlinit cei patru ani de legislație. Corpul electoral se pronunțase pentru Take Ionescu. Regele mi-a cerut avizul. M-am pronunțat pentru Petre Carp şi el a fost cel chemat să ia frînele țării în mînă. După un an, însă, Petre Carp a contravenit de la politica pe care partidul liberal o considera utilă intereselor țării, ceea ce ne-a silit să-i retragem creditul. Atît a fost destul, ca regele să-l înlăture de la putere.

Ionel făcu aici o pauză ceva mai mare, spre a încheia cu cîteva cuvinte a căror semnificație nu putea scăpa nimănui:

— Aşa a fost în trecut. Aşa este astăzi.

Nectarie, sfetnicul lui Cristofor Kerbalà, comentă la Capşa declarația, de față cu Leahu şi Tătăroiu:

— Liberalii au şi autoritatea morală să-l amenințe din prima zi pe general. La 1 ianuarie 1922, cînd au

venit la putere sub pretextul că trebuie să restabilească finanțele compromise de guvernarea lui Neață, lira sterlină cota 580 lei. Azi, după patru ani de guvernare liberală, lira cotează 1180. În 1922, dolarul cota 130 lei... azi cotează 272 lei. Francul elvețian — 27,50 lei... azi 46,75. Lireta italiană — 5,90... azi — 9,78. Ei? N-au dreptate să fie fuduli?

De la masa alăturată, un domn gras, cu barbişon cărunt, care se lupta cu o căpățînă de miel, îi răspunse:

— Şi adică ce vrei să spui cu asta, neică Nectarie? Că noi, liberalii, am ruinat țara?

Toți trei întoarseră capul spre el.

— A, uite-l pe Sotir! făcu Nectarie. Nu te supăra, coane Sotir, că de dumneata nu zice nimeni nimic!

Şi rîseră toți, inclusiv Sotir.

Deputat liberal de Focşani, Sotir era cunoscut de toată lumea ca unul din cei mai originali oameni de afaceri pe care i-a produs vreodată partidul național-liberal.

— Sînt făcut pentru bani, şi banii pentru mine! proclama Sotir.

De asta, nimic nu-i scăpa nevămuit lui Sotir. Cu fantezia lui activă, Sotir izbutea să scoată bani din combinațiile cele mai năstruşnice şi mai neverosimile. Pe Sotir nu-l oprea cifra cîştigului. Putea să iasă oricît de puțin, numai să iasă. Aşa cum s-a întîmplat, de pildă, cu sabia lui Constantin Brîncoveanu. Dacă țara avea azi în tezaurul ei sabia lui Constantin Brîncoveanu, asta trebuia să i-o mulțumească lui Sotir, care din toată combinația n-a cîştigat decît vreo două sute de mii de lei. Ba, pentru banii ăştia a trebuit să mai facă şi un voiaj pînă la Paris, unde se afla sabia. Într-o zi, a venit cu o falcă-n cer şi una în pămînt la Vintilă:

— Coane Vintilă, ca să-ți dai seama cît de păcătoşi sîntem, noi, romînii! Sabia lui Constantin Brîncoveanu, în loc să se afle în țară, zace pe undeva, pe la Paris, prin străini. Păi, cum aşa, coane Vintilă?

Vintilă, econom în tot cazul, era departe de a fi dispus să zvîrle bani pe vechituri.

— Şi ce vrei să-ți fac, Sotire? Să cumpăr săbii? N-am bani pentru funcționari, n-am bani pentru corpul

didactic, n-am bani pentru manuale şcolare... şi să mă apuc să cumpăr săbii? Trebuie să fii cam aşa, Sotire dragă!

Sotir, e adevărat, era «cam aşa», dar, pentru că era «cam aşa», s-a ţinut atîta de capul lui Vintilă, pînă a izbutit să îmbogăţească ţara cu sabia lui Constantin Brîncoveanu.

— Cu de-a sila, domnule, zicea el după aceea, cu de-a sila trebuie să faci bine ţării!

O altă afacere a fost cea cu veşmintele pentru patriarh. Şase milioane au costat în totul, din care lui Sotir nu i-au picat decît 1.200.000. Cîştigul nu era mare. Mare era, în schimb, satisfacţia lui Sotir:

— Să ştie patriarhul că eu l-am înţolit!

O afacere mare, mare în adevăratul înţeles al cuvîntului, a fost cea cu procesul lui Aureliu Cziucziewicz. Cînd şefii comunităţii evreieşti din Focşani au aflat că Aureliu Cziucziewicz va fi judecat la ei în oraş, au dat cu toţii buzna la conu Sotir:

— Coane, scapă-ne! Dăm oricît, numai vezi să se mute procesul aiurea!

Şi Sotir i-a scăpat: procesul s-a mutat de la Focşani la Turnu-Severin.

— Am stricat ceva cuiva? zicea el. Nu! Nici lui Aureliu, care a fost tot atît de bine achitat la Turnu-Severin, cum ar fi fost şi la Focşani... nici ovreilor, care au ieşit cu ciolanele întregi din proces... nici mie.

Şi aşa a ţinut-o în afaceri originale, pînă ieri dimineaţa, în ultimul sfert de ceas de guvernare liberală, pe care — şi-a zis Sotir — ar fi păcat să-l piardă fără folos. Şi-a luat, deci, slujnica şi s-a dus cu ea la Banca Naţională, la direcţia devizelor.

— Şefule! i-a spus el directorului. Vezi, fata asta? E nepoată-mea! Vreau s-o trimit la studii în Elveţia, să facă medicina. E acolo o facultate de medicină, clasa întîi! Te rog să-i dai două mii de franci elveţieni.

— Să-i dăm, coane Sotir!

S-a aşezat Sotir să facă cererea, a iscălit pentru «nepoată-sa», a plătit la un ghişeu două mii de lei pentru două mii de franci elveţieni — un leu francul,

atîta era socotit francul elvețian pentru studenți — a trecut la al doilea ghișeu și a încasat două mii de franci elvețieni, iar peste cinci minute era la bursa de devize, unde a schimbat pe loc cele două mii de franci elvețieni în optzeci și nouă de mii de lei: patruzeci și patru de lei francul. Apoi a venit la Capșa, s-a așezat la o masă, printre prieteni, și a început să rostească niște cuvinte neînțelese:

— Student să fii, bre!... Ai dracului șmecheri!

— Dar ce-ai pățit, coane Sotire, de la studenți?

Și Sotir le-a povestit toată «pățania», fără să ocolească și fără să adauge nimic de la el. Ca de obicei. Pentru că așa era Șotir: un om deschis!

— Mie nu-mi place să umblu cu fleacuri, ca alții. La mine, ce-i în gușă și-n căpușă! Sînt om cinstit și n-am ce ascunde!

De asta, pe Sotir, simțitor cum era, îl supărară pînă și asigurările lui Nectarie că nimeni nu zice nimic despre el.

— Păi ce să zică, frate! răspunse el lui Nectarie. Să zică de mahării ăia mari, de șperțari, nu de un biet omuleț ca mine, care-și vede cinstit de trebșoarele lui.

— Candidezi, coane Sotir? îl întrebă Tătăroiu.

— Auzi vorbă!... Păi dacă n-oi candida eu, cine ai vrea să candideze? Toți veneticii, toți fripturiștii, toți nehaliții?

Bău, își puse păhărelul la loc, se șterse cu batista la gură și-i zise, pe un ton sfătos:

— Eu, neică, sînt vechi liberal și am un principiu: să fiu credincios alegătorilor mei și ei să-mi fie credincioși mie.

— Și unde-ți pui candidatura, coane Sotir? îl întrebă Nectarie.

— În Sighet!

În aceste frămîntate momente politice, cînd se deschideau noi orizonturi, pentru noi cartele electorale, din care să iasă acel miraculos scaun de deputat, un cetățean al Romîniei debarca tocmai la celălalt

capăt al pămîntului, departe de țară, în portul New York: era doctorul Willy.

Ce l-a dus pe doctorul Willy în America?

Interesele superioare ale țării. Doctorul Willy venea în Statele Unite ca un misionar al intereselor superioare ale țării.

Firește, lucrurile n-au venit din senin. Ca să ajungă aici, doctorul Willy a muncit din greu ani de-a rîndul, dar mai mult ca întotdeauna, în ultima vreme. Cine și-ar fi închipuit că în perioada aceea istorică din preajma actului și după actul de la 4 ianuarie doctorul Willy dormea, s-ar fi înșelat. Doctorul Willy nu numai că nu dormea, dar era mai treaz ca oricînd. Tot ce se petrecea pe lumea asta era folosit de el ca o armă în lupta îndîrjită pe care o ducea pentru întărirea drepturilor politice ale evreilor din țară.

Cîteva zile după ce se produse la Varșovia lovitura de stat a mareșalului Pilsudski, care înlocuise cu forța armată guvernul lui de Vittos și instituise dictatura fascistă, Bernsohn, primul secretar al lui Willy, năvăli în biroul șefului său cu o veste fantastică:

— Domnule doctor, ați auzit? Rabinul din Baranovici este prietenul personal al lui Pilsudski.

Lui Willy îi scăpă dosarul din mînă:

— Ce spui, Bernsohn? Sigur?

— Absolut sigur! Mi s-a comunicat chiar acum o telegramă care zice că rabinul din Baranovici a fost zilele acestea oaspetele marelui conducător al Poloniei și că au fost de față mai mulți ofițeri superiori, amici ai mareșalului.

— Atunci e bine, Bernsohn, e bine! strigă doctorul Willy, amețit de viziunea strălucitului anturaj de care a avut parte rabinul în vizita lui la Pilsudski. Asta e grozav! Vezi să intre în gazetă imediat! E colosal! Colosal!

Știrea îl bucura mult pe doctorul Willy deoarece îi întărea speranța că într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, se va bucura și el de asemenea onoruri drept răsplată din partea conducătorilor țării pentru tot ce făcea spre binele populației evreiești. Și în ultima vreme făcuse multe: invitase personalitățile proemi-

nente din lumea politică și culturală romînească: pe Muică, pe Aureanu, pe Treancă, pe Ionescu-Ciurœheni, pe Mihail Teianu, pe Mărunțelu, pe poetul Pilaf, pe Rică Precup, să țină la cercul «Libertatea» — care era o atenansă culturală a Ligii evreilor israeliți — conferințe despre Goethe, despre folclorul sudanez, despre Shakespeare, despre Cromwell, despre pictura olandeză, despre dansul național, despre teatrul lui Ibsen; publică o operă documentată asupra evreilor morți și decorați în războiul pentru întregirea neamului; desfășură o vie activitate în cadrul Societății «Mormintele eroilor», de sub conducerea generalului Zizi Cantacuzino și așa mai departe. Dar opera lui de bază, în care și-a cheltuit tot sufletul lui entuziast și stăruitor, a fost în perioada aceea balul organizat de el în folosul săracilor. Balul a avut loc și Liga evreilor israeliți s-a putut lăuda că a înregistrat cu el un nou și mare succes în lupta pentru întărirea drepturilor politice. Totuși, această demonstrație politică de interes obștesc a avut un mic neajuns: s-a încheiat cu un deficit de patruzeci și cinci de mii de lei.

— Cum acoperim deficitul? a întrebat Willy.

— Noi? a strigat Elly, supărat. Să-l plătească săracii! Balul a fost făcut doar în folosul lor, nu al nostru! Dacă au pretenții la cîștig, n-au decît să suporte și paguba.

— Ai dreptate, dragă Elly! răspunse Willy. Dar practic nu se poate face nimic. Banii trebuie luați de acolo unde există, nu de unde nu există.

— De unde? întrebă Elly.

— De la Azilul pentru bătrîni!

— N-avem acolo decît treizeci de mii de lei rezervă.

— Restul îl luăm de la Orfelinatul de băieți!

Elly acceptă și așa a scăpat sărăcimea evreiască, fără să plătească o para pentru bal. Era o sărăcime norocoasă. Îl avea pe doctorul Willy, care nu precupețea nici timp, nici energie, ca să întărească drepturile populației al cărei unic reprezentant era el, în acele zile cînd străzile răsunau de răcnetele bandelor naționaliste: «Vrem *numerus clausus!*... Vrem *numerus clausus!*»... Doctorul Willy era neclintit la postul

lui de onoare. Naționaliștii spărgeau capete, spărgeau laboratoare, spărgeau vitrine, spărgeau tot ce poate fi spart, dar doctorul Willy combătea, cu mîna pe toc, scriind memorii și făcînd mereu note pentru o mare conferință în care, pe bază de documente, voia să demonstreze opiniei publice a țării că, la curtea lui Ștefan cel Mare, n-a fost un singur medic evreu, ci doi!

Între timp, Ionel, cu toată mulțumirea lui din primele zile, începea să fie din ce în ce mai îngrijorat de activitatea prințului Carol, ale cărui declarații repetate că n-are de gînd să se întoarcă în țară nu prezentau pentru el nici o garanție serioasă. Așa că, pe neașteptate, cadavrele evreiești pentru disecție, uitate un moment, reînviară — și începură să facă ravagii pe străzi, alături de *numerus clausus*. Dar doctorul Willy nu se sperie. Reacționă. Scrise memorii, ceru audiențe, îi dădu lui Măruntelu cincizeci de mii de lei, aranjă cu Sorcoveanu să țină urgent o conferință la « Libertatea» despre *Cîntarea Cîntărilor* — făcu tot ce trebuia, așadar, pentru ca populația evreiască să știe că Liga evreilor israeliți stă de veghe. Pînă ce, într-o zi, doctorul Willy fu poftit la Ministerul Instrucției Publice. Aici găsi, în cabinetul lui Gherlescu, pe Trișcă, pe Elly și pe comisarul de poliție Mînecuță, noul președinte al « mediciniștilor» lui Cață și Remus Vîlceanu.

Ședința fu deschisă de către doctorul Gherlescu, ministrul instrucției publice, care arătă că studenții l-au asigurat că ar sta liniștiți, dacă evreii ar da cadavre destule. Cîtă vreme evreii nu dau cadavre, studenții nu-și pot lua răspunderea liniștii și ordinii publice.

— Deci, domnilor, conchise ministrul, în interesul științei și al ordinii, evreii trebuie să aibă grijă de cadavre, pentru ca studenții lor să aibă ce diseca. Altminteri...

— Domnule ministru, răspunse doctorul Willy, care cunoștea chestiunea în adîncime, două lucruri sfinte există pentru evrei: știința și ordinea publică. Evreii, domnule ministru, ar da cadavre cu dragă inimă, dar n-o pot face din pricina codului civil care instituie dreptul de moștenire pînă la al doisprezecelea grad. Cadavrele evreiești pot fi, așadar, reclamate pînă la

al doisprezecelea grad. Modificați codul civil și reduceți dreptul de moștenire numai pînă la al șaselea grad și mă fac forte să avem cadavre destule.

Împotriva judicioasei expuneri a doctorului Willy se ridică Trișcă:

— O asemenea lege cum propune doctorul Willy ar fi o nesocotire a cultului morților. Morții trebuie să fie respectați, atît la creștini, cît și la evrei. Nu putem modifica sub nici o formă codul civil. Ar fi împotriva moralei... Dați-ne, prin urmare, cadavre!

Elly admise punctul de vedere al lui Trișcă:

— Domnul Trișcă are dreptate. Morții trebuie respectați. Și codul civil. Noi vom face toate eforturile ca să vă dăm cadavre, respectînd și morții și codul civil.

— Cîte cadavre o să ne dați? întrebă Trișcă sever.

Elly nu mai apucă să răspundă, pentru că i-o luă înainte comisarul de poliție Mînecuță, noul președinte al asociației studenților în medicină:

— Domnule ministru! Domnii ovrei ne înșeală! Noi avem nevoie de nouăzeci și șapte de cadavre pe lună și ei ne duc cu zăhărelul de peste trei ani. Dar să nu-și închipuie dumnealor că șmecheria asta poate să mai meargă multă vreme. Ori ne dau cadavre de bună voie, ori...

Gestul care-l dispensă pe Mînecuță să-și completeze gîndul prin viu grai, îi sugeră lui Trișcă o idee salvatoare:

— Domnilor, cred că am găsit o soluție: domnii evrei să-și procure cadavre în ținuturile alipite. Acolo evreii sînt vagabonzi și mor pe capete... Pot să vă asigur că nimeni nu va îndrăzni să le revendice cadavrele. În felul acesta, nici codul civil nu va mai trebui modificat, nici cultul morților nu va avea nimic de suferit.

Willy se uită cu admirație la Trișcă. Ideea era excelentă. Dar comisarul Mînecuță avea o părere cu totul opusă:

— Domnule ministru, eu zic că nu-i bine. Pentru că, să vedeți dumneavoastră. Cadavrele o să fie aduse la facultăți, dar domnii evrei o să le fure...

Doctorul Willy se simți foarte jignit:

— Domnule președinte al studenților în medicină, îmi pare rău. Asta înseamnă că dumneata nu-i cunoști pe evrei. Evreii nu sînt hoți. Biblia spune: « Cine fură... »

— Ia nu mă mai lua cu chestiile astea! i-o tăie Mînecuță. Așa umblați dumneavoastră să ne zăpăciți. Eu știu numai că o să ne furați cadavrele și iar n-am făcut nici o brînză.

Doctorul Willy se ridică și-și duse mîna la inimă:

— Jur pe onoarea mea că n-o să vi se fure nici un cadavru!

Problema cadavrelor era, principial, rezolvată. În practică totul depindea de evreii din ținuturile alipite, dacă erau în număr suficient, vagabonzi, și dacă puneau destulă grabă să moară, pentru ca doctorul Willy să-și poată respecta obligațiile față de știința și ordinea publică. Doctorul Willy, în orice caz, avea dreptul să fie mulțumit: înregistrase încă un succes.

Dar a doua zi după ședința de la Ministerul Instrucției Publice se petrecea la Geneva un fapt care-l derută oarecum pe doctorul Willy: la Liga Națiunilor, un anume doctor Klebelsberg, reprezentantul Ungariei, pledă în favoarea lui *numerus clausus*, care fusese introdus oficial în statul maghiar și declară, drept încheiere:

— De îndată ce va fi cu putință, vom reveni asupra măsurii.

Și nu s-a supărat nimeni. Dimpotrivă, numeroși delegați au aplaudat.

Cum s-a aflat despre acest lucru în țară, Crai-Voievod, omul de mîine al *Democratului Romîn*, declara în numele naționalilor:

— Guvernul romîn ar trebui să introducă și el *numerus clausus*, dar în mod drept și sistematizat.

Îndată, devastările luară o nouă amploare. Studenții clausiști nu mai operară ca pînă acum: azi aici, mîine acolo, risipiți și fără spor, ci simultan, în țara întreagă și cu o lozincă incomparabil mai cuprinzătoare decît *numerus clausus*: acuma, tineretul studios cerea *numerus nullus*.

Este, deci, ușor de înțeles de ce avea doctorul Willy atîta treabă în zilele acelea. Telefonul lui lucra necontenit.

— Alo, aici Craiova... Studenți... devastări... incendii... răniți... jefuiți... Aici Rădăuți, morți... răniți... Aici Galați... Aici Iași... Aici Piatra-Neamț...

Într-o dimineață, însă, telefonul făcu o mică diversiune: nu-l mai chemau evreii, ci însuși domnul Trișcă, subsecretar la Interne, care îl ruga să vină grabnic la el. Doctorul Willy se înarmă, pentru orice eventualitate, cu două serviete enorme, doldora de memorii, și se înființă la ora fixată în fața lui Trișcă.

Fără nici o introducere, domnul subsecretar de la Interne îl întrebă pe doctorul Willy:

— Domnule doctor, dumneata știi ce se cheamă antisemitism economic?

— Evident că știu, domnule ministru. V-am și adus aici niște memorii... să...

— Lasă memoriile! Noi vorbim aici despre lucruri serioase. Despre antisemitismul economic. Sîntem săraci, domnule doctor. Războiul ne-a ruinat. Avem nevoie de credite... Așa că, dumneata vei pleca în America.

Se pare că obrazul doctorului Willy se crispă într-un chip atît de jalnic, încît însuși Trișcă fu cuprins de milă:

— Nu vei pleca de tot, domnule doctor, nu te speria! Te vei duce în America, în misiune cvasioficială și le vei vorbi evreilor de acolo. Explică-le că sîntem un popor tolerant. Aici, viața și avutul fiecăruia sînt lucruri sfinte. Democrația e democrație. Tratatul de la Versailles este evanghelia noastră. Toate zvonurile despre pogromuri sînt invenții bolșevice. Asta știi și dumneata! Ne trebuie o atmosferă prietenească printre bancherii dumitale evrei. De bancherii ăilalți avem noi grijă. Regina vrea să plece la toamnă în America. Așa că rolul dumitale este să pregătești terenul numai printre bancherii evrei. Încolo n-ai ce să te amesteci. Tot ce ai de făcut este să-i convingi pe bancherii dumitale evrei că aici nu se întîmplă nimic... și că avem nevoie de bani. De altfel ce să-ți mai spun! Dumneata le știi

pe toate mai bine decît mine. Deci, parale... credite... și atmosferă. Aici e bine ! Noi avem un cuvînt de onoare, nu două...

— Domnule ministru, zise Willy, o fac cu plăcere. Dar ar trebui să mă ajutați.

Trișcă nu se arătă atît de indignat, pe cît de uimit.

— Să te ajutăm? Noi, țară săracă... pe dumneata?

— Dar nu despre asta e vorba, domnule ministru. Voiam să vă rog să mă ajutați din punct de vedere politic. Vă închipuiți că eu nu voi putea pleda pentru credite, cu argumentul că aici e liniște, cînd aici... Așa că ar fi bine ca, atîta vreme cît sînt în străinătate... aici...

— În regulă ! îl întrerupse Trișcă. Ai dreptate !... Stai să vedem !

Își trase calendarul înspre el și începu să-l răsfoiască.

— 18... 23... 27... Bun! 29 aprilie... Acuma sîntem pe la sfîrșitul lui ianuarie... Dumneata va trebui să ajungi acolo la începutul vacanței de Paști... Pînă pleci, pînă ajungi, pînă nu știu ce, tocmai bine ! Sîntem în Paști ! Eu voi lua aici măsuri severe ca tulburările să înceteze. Voi închide universitățile și-i voi trimite pe studenți acasă, pe toată vacanța de Paști. Nici o grijă ! Va fi liniște. Guvernul liberal nu poate tolera anarhia. Acum ești mulțumit?

— Sînt, domnule ministru, pentru că e în interesul țării ! zise Willy, inimos.

Pe Trișcă îl mișcă felul național-liberal de a vorbi al lui Willy și-i răspunse:

— Așa, domnule doctor ! Vezi de fă treabă bună... și noi n-o să te uităm. Deputatul Willy Pămînteanu va face onoare oricărui parlament liberal al țării.

Și acum se afla pe cheiul New Yorkului exact cînd acasă criza de guvern era oficial declarată. Dar, întrucît sarcina lui depășea mult guvernele și privea numai țara, doctorul Willy păși zîmbitor, mîndru și curajos pe pămîntul american. Și spune cronicarul acestui neuitat eveniment din istoria Americii:

« Doctorul Willy descinde pe pămîntul american, salutat de un comitet de doamne, compus din soțiile

domnilor Herbert S. Moscovici, Herbert S. Haimovici, Herbert S. Şmilovici şi aşa mai departe. Doamna Herbert S. Moscovici oferă doctorului Willy o frumoasă jerbă de flori şi rosteşte într-o perfectă limbă romînească o călduroasă salutare de bun venit îndelung aplaudată. Un fermecător grup de frumuseţi americane fac cerc în jurul doctorului Willy».

Urmă, după cum prevede protocolul american, vizita la primăria New Yorkului.

Aici, primarul ură doctorului Willy bun sosit.

— America salută în dumneavoastră, domnule doctor, pe Washingtonul evreilor din Romînia. Munca ce aţi depus-o pentru încetăţenirea evreilor, vă asigură recunoştinţa tuturor americanilor, căci nimic nu este mai scump americanilor decît justiţia şi libertatea.

— Vă sînt şi eu profund recunoscător că dumneavoastră, primul magistrat al splendidului oraş New York, cel mai mare oraş al celei mai considerabile democraţii din lume, mi-aţi făcut cinstea de a mă primi în această istorică primărie. Încă o dată, întreaga mea recunoştinţă.

Doctorul Willy îşi închipuia că în America se poate glumi cu «recunoştinţa», aşa cum se glumeşte acasă la el. Dar se înşela amarnic. Pentru că, de îndată ce solemnitatea se termină, primarul îl trase deoparte şi-i spuse:

— Uite ce, mister Willy, noi avem poimîine alegeri municipale. Dacă vrei să-mi arăţi, într-adevăr, recunoştinţa că te-am primit aşa de frumos aici, la primărie, te rog să votezi lista republicană.

Doctorul Willy era în acelaşi timp şi flatat şi uluit:

— Cu dragă inimă, domnule primar, dar cum să votez? Că eu sînt doar cetăţean romîn, nu american!

— Aşa? Atunci poftim aici!

Şi-l conduse grăbit pe doctorul Willy într-o sală imensă, plină cu sute şi sute de inşi jigăriţi, rupţi, desculţi, supţi de foame.

— Îi vezi? zise primarul. Ştii cine sînt? Nişte emigranţi, care au sosit chiar azi din Europa, cu acelaşi vapor cu care ai sosit şi dumneata, numai că ei au

făcut drumul în clasa a treia. Şi toţi ăştia votează cu mine. Toţi! Cum? Foarte simplu! În doi timpi şi trei mişcări îi fac cetăţeni americani!... Şi acuma te rog să judeci singur: dacă nişte nenorociţi ca ăştia, pe care-i mai ţin închişi sub paza poliţiei, votează pentru mine, să nu votezi dumneata, pe care te-am primit cu alai? Atunci unde-i recunoştinţa?

Seara avu loc un festival grandios la care participară mii de oameni, aparţinînd diferitelor organizaţii, special create să umple sălile şi să aplaude cu entuziasm, ori de cîte ori era nevoie să fie sărbătorit cîte un străin de seamă. Mister Herbert S. Moscovici deschise şedinţa în stil american:

— Aveţi aici în faţa dumneavoastră pe doctorul Willy, care nu avea decît patruzeci şi patru de ani cînd a devenit conducătorul evreilor romîni.

Un spectator din fundul sălii, care, din pricina regimului sec, era tot timpul chinuit de sete, răspunse:

— Columb n-avea decît treizeci şi nouă de ani cînd a descoperit America...

Îndată s-a găsit în sală o altă victimă a regimului sec care să strige:

— Dar Mahomed n-avea decît nouăsprezece ani cînd a devenit profet!

Doctorul Willy nici nu se opri la cele ce pot spune nişte americani beţi, ci se adresă Americii treze:

— Doamnelor şi domnilor, omenirea toată datoreşte poporului american spiritul libertăţii... De aceea, pot să vă vorbesc deschis, fără să ascund nimic. Se spune că la noi ar fi mişcări antisemite! Nu e adevărat! Să vă spună unul de-ai voştri, mister Herbert S. Moscovici, sau mister Herbert S. Haimovici, ce primire au avut ei în Romînia!

— Trăiască domnul Herbert! strigară toţi Herberţii. Trăiască doctorul Willy...

— Aţi văzut? Aşadar, de unde vin milioanele care se cheltuiesc în această propagandă antiromînească? Să vă răspund eu de unde: de la unguri!

— Aşa e! strigă o a treia victimă a prohibiţiei. Şi papricaşul tot de la unguri vine!

De a doua zi, doctorul Willy își începu opera de propagandă practică printre bancherii evrei din diversele comitete filantropice cu care avea legături:

— Sîntem emancipați! zicea el fiecăruia în parte. Eu, personal, am luptat mult și am izbutit, în sfîrșit, să obțin drepturi cetățenești pentru evrei. Astăzi sîntem romîni, egali în drepturi și datorii, ca și ceilalți cetățeni.

— Foarte frumos! zîmbea bancherul. Atunci ce vă mai trebuie?

— Cred că ar fi necesar ca drepturile acestea, abia cîștigate, să fie consolidate. Și ca să consolidăm aceste drepturi, este un singur mijloc: să procurăm statului împrumuturi, cît mai multe împrumuturi, pentru ca țara să se poată reface.

— Foarte frumos! zîmbea iar bancherul. Dacă aveți bani să împrumutați statului, împrumutați-i! De ce nu?

— Da! zicea Willy, care era obișnuit cu felul foarte direct și prea puțin înflorit al bancherilor de a vorbi. Dar noi n-avem bani.

— A! Atunci nu-i împrumutați!

— Dar dacă nu-i împrumutăm, nu ne putem consolida drepturile!

— Foarte rău!

— N-ar fi așa de rău, dacă dumneavoastră...

— Eu? Ce legătură am eu cu toată afacerea asta?

— Sînteți evreu... și...

— Și?

— Și ca evreu ar fi bine dacă, pentru a ne ajuta pe noi, evreii din Romînia, ați acorda guvernului romîn credite...

Bancherul nu mai zîmbea.

— Bucuros! zicea el. Dau!

— Care vra să zică, e...

— E *allright!*...

— Pot să comunic?

— Neapărat! Numai un singur lucru cer: garanții!

Spontan, Willy răspundea:

— Garantez!

Bancherul rîdea, îngăduitor:

— Garantezi dumneata !... Dum-nea-ta !... În ce calitate?

Doctorul Willy își înăbușea un geamăt de revoltă, dar răspundea cu toată bună-cuviința:

— În calitate de conducător al evreilor!

— Aha! Și ce garantezi dumneata, în calitate de conducător al evreilor?

— Garantez că nu vor mai fi bătuți.

— Cine?

— Noi, evreii!

Bancherul se amuza copios:

— A, știi că ești un om de spirit, *dactăr* Willy! Dumneata garantezi că evreii nu vor mai fi bătuți! Și deodată, serios:

— Dar ce mă interesează pe mine? Bătuți, nebătuți!... N-au decît să vă bată, n-au decît să nu vă bată! Treaba lor și a voastră! Noi, americanii, nu ne amestecăm în treburile interne ale altor țări.

— Cum? întreba Willy, stupefiat. Dumneavoastră nu sînteți evreu? Nu simțiți evreiește?

— Evreu? Cum să nu! Și încă ce evreu! Poate mai evreu ca dumneata! Trebuie să știi că sînt cel mai mare acționar al templului «Moshe Rabenu» și că în această calitate m-au ales epitrop. Și nu-i sărbătoare să nu fiu acolo. De Iom-Kippur poate să tune și să fulgere la bursă, eu mă reped din ceas în ceas la templu și toată ziua postesc. N-ai să găsești în toată America o casă mai evreiască decît a mea. Sînt, precum vezi, evreu. Un bun și mare evreu! Dar sînt și om de afaceri. Acu te întreb: am voie să fac confuzie între calitatea mea de evreu și cea de bancher? Spune drept: dumneta faci?

Și-l scruta pe doctorul Willy cu o privire atît de ascuțită, încît, singurul reprezentant al evreilor din Romînia trebuia să răspundă:

— Nu!

— Eram sigur! rîdea bancherul. Cu lucrurile astea nu poți face confuzii... Sau poate crezi că sînt om de afaceri, pentru că sînt evreu?

Doctorul Willy vedea că a căzut rău. Îl crezuse pe bacher mai prost decît el și cînd colo...

— Nu, nu ! protestă el. Dacă aş spune asta, aş vorbi ca un huligan.

— Tocmai ! Eu nu sînt evreu pentru că fac afaceri şi nu fac afaceri pentru că aş fi evreu ! Sînt două lucruri cu totul deosebite, pe care nu ai dreptul să le confunzi. Oricît de bun evreu aş fi, dar cecurile mele le iscălesc tot de la stînga la dreapta, nu de la dreapta la stînga, şi consiliile mele de administraţie tot la sediile băncii le ţin, nu la sinagogă ! Aşa că, de asta-ţi spunem: dau bucuros, dacă primesc în schimb garanţii serioase că o să-mi văd banii înapoi... Şi bineînţeles, cu cîştig. Noi, oamenii de afaceri, asta vrem: să fim siguri că debitorii nu ne înşeală şi că nu-i primejdie de bolşevism...

Willy sărea:

— Cît despre asta...

— Ştiu ! În privinţa asta, am aflat că acolo aveţi oameni vrednici. Foarte bine ! Dar prea sînteţi băgaţi la graniţa Rusiei Sovietice... Şi apoi, guvernele voastre ! Cine are încredere în guvernele voastre !

— De ce? Domnul Viziru este un om cinstit. Un democrat. Ne-a trecut şi pe noi, evreii, în constituţie.

Bancherul rîdea:

— Uite ce, *dactăr* Willy ! Te văd om serios. Ce-ţi mai pierzi vremea cu fleacurile astea? Pe voi o să vă bată mai departe şi nouă o să ne mănînce paralele. Nu-i păcat? Dacă voi sînteţi în bucluc, vreţi să ne băgaţi şi pe noi în bucluc? De ce? Pentru că sîntem şi noi evrei?... Lasă, *dactăr* Willy ! Înţeleg că te-ai ostenit să vii pînă în America. Asta, da, asta apreciez. Am şi dispus, pe chestia asta. Suport şi eu o parte din cheltuieli. Dumneata nu trebuie să dai nimica din buzunar. Dimpotrivă ! Dar afaceri cu guvernul dumneavoastră? Nici mort !

Willy, care avea ambiţia să obţină făgăduieli de împrumut numai prin farmecul său personal, vedea că a pierdut şi atunci pomenea de regină.

— Vă mulţumesc pentru atenţie, răspundea el bancherului, dar nu v-am arătat care este rostul principal al vizitei mele în America: regina Romîniei vrea să vină la toamnă aici.

— În ce scop?

— Credite !.

— Aha ! rîdea bancherul. De asta-mi vorbeai dumneata adineauri despre împrumuturi în interesul evreilor... Regina... împrumuturi... evrei ! Frumoasă combinație !

— Da ! Pentru că eu am sarcina să pregătesc atmosfera printre evreii de aici... Să fie bine primită !

— Vezi, asta da ! zîmbea bancherul, viclean. Îți făgăduiesc că voi face și eu tot ce se poate ca regina să fie bine primită. Înțeleg că este în interesul evreilor din Romînia, ca reginei să nu i se întîmple aici nimic rău din partea evreilor noștri. Asta, da ! Cînd e vorba să facem o primire frumoasă reginei, uit că sînt bancher și redevin îndată evreu. Numai să nu mi se vorbească de credite, pentru că, fără să-mi dau seama cum, uit că sînt evreu și redevin îndată bancher.

Puterea trecu dintr-o mînă într-alta, într-o atmosferă de multă înțelegere pentru suferințele și nevoile neamului.

Trișcă, subsecretar la Interne, își luă rămas bun de la funcționari:

— Sînt fericit că opera începută de mine la Interne va fi dusă la bun sfîrșit de domnul Traian Săpunaru.

Traian rosti și el cîteva cuvinte:

— Vă mulțumesc pentru munca ce ați depus-o sub înțeleapta conducere a domnilor Viziru și Trișcă.

Apoi convocă pe noii prefecți:

— Să munciți și să ridicați prestigiul instituției prin muncă !

Chemă presa:

— Pentru viitorul acestei țări, e nevoie de ordine perfectă — ordine cu orice preț, ordine cu orice jertfă !

După care începu imediat să facă arestări, să confiște și să suprime ziare și să interzică orice fel de întruniri. Traian Săpunaru se vedea, în sfîrșit, pe drumul adevăratei puteri: era ministru de interne — și pregătea parlamentul, care va fi, inevitabil, parlamentul lui și numai al lui. Ordinul primit de prefecți era cate-

goric: n-au drept să facă propagandă electorală decît guvernamentalii şi Liga apărării naţionale creştine a lui Cață. În cîteva zile, acţiunea electorală a lui Traian luă caracterul unei adevărate răscoale. Schingiuirile de muncitori şi ţărani, arestările, pogromurile se ţineau lanţ.

— Cine nu e cu guvernul e împotriva guvernului!

Duşmanii şi prietenii îl preveneau pe Traian:

— Traiane, ceea ce faci tu ne aduce un nou 1907!

Dar Traian mergea înainte.

— Ce să fac? zicea el cu nevinovăţie. Regele mi-a dat ordin să biruiesc cu orice preţ în alegeri.

Nu se mai putea călători prin provincie decît cu autorizaţia prefectului. Cine contravenea îşi punea pielea în joc. Nimeni nu mai putea porni la drum, neînarmat. Putea fi sigur că, din umbră, vor sări la el bătăuşi să-l atace. În toată ţara, pe la toate răspîntiile, erau afişate placarde uriaşe: « Regele şi generalul Neaţă v-au dat pămîntul». Fotografii în milioane de exemplare îl prezentau pe Neaţă în trei ipostaze: Neaţă, elev la şcoala de meserii, Neaţă absolvent al şcolii din Bistriţa, Neaţă şef de guvern.

— Ce-i asta pe tine, Traiane? îl întreba amicul Sotir. Faci publicitate lui Neaţă şi pe tine te uiţi.

Dar Traian, cu imaginea lui Mussolini mereu vie în cuget, îşi avea tactica lui pentru a-şi croi drumul spre dictatură. Doar pentru aceasta avea el prefecţi, de care ar fi fost mîndru şi Pherikyde. În entuziasmul lui, Traian însuşi povestea ce i-a răspuns prefectul de Reghin pe care-l însărcinase să-l scoată cu orice preţ deputat pe Tărcăoanu:

— Tărcăoanu, domnule ministru? Dar Tărcăoanu e la mine floare la ureche. Eu, în judeţ la mine, îl scot deputat şi pe dracu. Dacă aveţi vreo altă dorinţă, vă rog să mi-o spuneţi. Eu pot să-l fac pe Tărcăoanu să cadă fără să ştie. Ce-mi daţi, aia aleg. Vă rog să ştiţi că dacă-mi daţi capela domnului general, sau peana dumneavoastră, pe alea le aleg!

Temutul polemist Măruntelu, mai zgîriat ca oricînd, pentru că evenimentele politice îi complicau contabilitatea cu nevastă-sa — era un aprig sprijinitor al regimului şi proclama peste tot:

— Însemnați ziua de 25 mai 1926, cînd au loc alegerile. Este o dată cînd partidele politice își dau duhul. E ziua în care, pentru întîia oară, Liga creștină cere voturile țării pe baza programului: guvernare în afară de partide și contra partidelor.

Dacu, șeful național-ardelean, apăra democrația, pe care spera s-o poată salva cu ajutorul regelui.

— Ardealul și Banatul, cuvînta el, sînt însuflețite de simțăminte dinastice... E adevărat că în unele state există fascism. Exemplul acestor state, însă, este inadaptabil la poporul romîn. Acolo, în acele țări, voința poporului a creat fascismul. Suveranul n-a făcut acolo altceva decît că a realizat voința poporului. Democrația ajunsese la margini care, eventual, puteau fi considerate ca periculoase. La noi, nimeni nu se poate plînge de prea multă democrație. Dimpotrivă, la noi, democrația trebuie ajutată. Noi nu vrem puterea contra suveranului, ci cu ajutorul său.

Jugănaru lupta și el pentru democrație:

— Țara este în ruină. Falimentele curg. Directorii de bănci se sinucid. Patruzeci de mii de țărani ardeleni mor în Brazilia. Pînă cînd? Ce așteaptă regele? Ca anarhia să pună stăpînire pe țară? Noi nu vrem anarhie. Și ura de rasă este anarhie. Noi sîntem împotriva urii de rasă, ca și împotriva urii de clasă.

Ceasuri mari, însă, cu adevărat mari, trăia Cață. Cață era omul zilei. Pentru Cață nu existau bariere, sate contaminate, controale jandarmerești, restricțiile stării de asediu, cenzură, nimic. Numele lui Cață era iarba fiarelor. Toate lacătele se fărîmau, toate porțile se izbeau de perete, toate pungile se deschideau singure, cînd ziceai: Cață. Și Cață înflorea. Întinerise cu douăzeci de ani. Plin de vervă, pițigăiat și zîzîit ca în anii lui tineri, însoțit de un stat major de ciomege cu zvastică, profesorul Cață cutreiera orașele, tîrgurile, satele și flutura de la tribună, după vechiul lui obicei, un plic mare, galben:

— Frați creștini, am aici un document prețios, care ar trebui să înalțe sufletele noastre de romîni. Președintele «ungurilor care se deșteaptă», fratele creștin Eckhard, mi-a mulțumit pentru apărarea ce am luat-o

fraților noștri unguri în procesul așa-zis al bancnotelor false.

În peregrinările lui electorale, Cață făcu un popas la Pitești, unde fu găzduit de fostul său elev Turculeț, vajnic comandant lăncier, care prinsese în ultimul an zece kilograme, datorită regimului alimentar pe care i-l administra nevastă-sa, doamna Rebeca Turculeț, născută Rebeca Abramovici, care gătea de preferință bucate evreiești, cu multă pricepere și multă grăsime de gîscă. În special, doamna Rebeca Turculeț ținu, în cinstea lui Cață, să-și arate talentele ei în prepararea peștelui umplut.

— Coniță, făcu Cață cu gura plină de știucă, peștele ăsta umplut e grozav. Uite, așa i-aș mînca pe toți jidanii... Umpluți cu piper!

Doamna Rebeca Turculeț, cu obrajii îmbujorați de compliment, rîse cu poftă:

— Așa de mult vă place?

— De ce să nu-mi placă? Dacă e bun, e bun! Cine spune, coniță, că eu sînt antisemit, minte. Eu sînt numai antijidan!

Și cu furculița ridicată în aer, sentențios:

— Ceea ce e cu totul altceva!

Turculeț era în al nouălea cer că marele Cață se simte bine în casa lui.

— Domnule profesor, zise el mîndru, face nevastă-mea niște ștrudili și niște kighili... să-i pupi mîinili!

Pițigăilă îl privi cu dragoste pe fostul său elev de la Serviciul de Siguranță Iași și, galant, ca în anii lui de tinerețe poetică, se întoarse cu vioiciune către doamna Rebeca Turculeț:

— Coniță, sînt gata să-ți mănînc strudili și să-ți pup mîinili!

Rezultatul alegerilor fu o mare victorie pentru guvern. Voința poporului s-a pronunțat pe baza noii legi electorale. Astfel, Neață, în loc de 208 scaune, cît ar fi trebuit să capete după legea veche, obținu 286 de locuri, țărăniștii, în loc de 117 — numai 77, liberalii,

în loc de 31 — numai 15, iar comuniştii, în loc de 5 — nici unul.

Indignat, conu Alecu, exponentul partidului liberal, declară:

— Partidul liberal condamnă cu asprime ingerințele electorale săvîrşite de guvern şi se ridică împotriva amestecului oştirii în politică şi a întrebuințării, în meschine scopuri politicianiste, a autorităților civile şi militare.

Conu Costică Aureanu, care părăsise de doi ani partidul lui Neață, era foarte scîrbit de apucăturile sălbatice ale noului regim nețist, ceea ce-l îndemnă să declare:

— Într-o țară în care se bate în armată, se bate la poliție, se bate în justiție, se bate în administrație, se bate pe drumul mare de către orice agent al forței publice, într-o țară în care bătaia este singurul şi ultimul argument al stăpînirii şi în care, totuşi, nu porneşte singură nici o puşcă, într-o țară de conducători păcătoşi şi de supuşi şi mai păcătoşi, nu e nimic de făcut decît să trăim şi mai departe sub domnia minciunii.

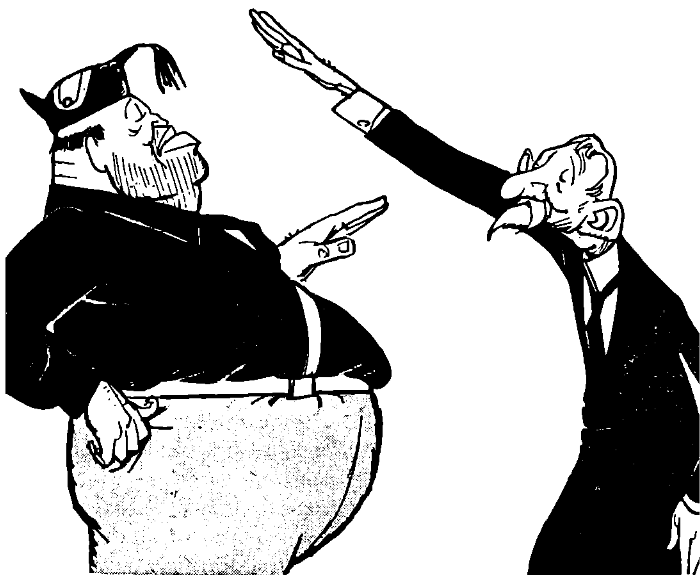
Jugănaru, în marea lui dezolare, îl găsi pe Trişcă şi-şi vărsă năduful:

— Neață e un bandit şi Traian alt bandit şi legea noastră electorală e o lege pentru bandiți...

Trişcă îl privi cu sinceră compătimire:

— E trist, domnule Jugănaru! Eu cred că cel mai bun lucru ar fi ca, de îndată ce vei veni la putere, s-o schimbi!

— Ba, să mă ierți, domnule Trişcă! Dacă-i bună pentru Neață şi pentru voi, de ce n-ar fi bună şi pentru mine?

XVI

— Mă, maimuţolini, ia vino-ncoa' !

Precup, nuvelistul, întoarse capul şi-l zări pe Nelu Pedicuristu la o măsuţă cu poetul Adrian Meridian.

— Ce, mă, stîrpitură ! îi strigă el, furios. Mai frumos nu ştii să vorbeşti?

Nelu întoarse capul spre Meridian şi amîndoi izbucniră în rîs.

— Ei, cum îţi place, măi Adriane? I s-a urcat la cap lui maimuţolini al nostru !

Dar Nelu nu mai apucă să răspundă, pentru că la doi paşi de el izbucnise un scandal. Precup, care-l căuta

pe Măruntelu, dăduse peste el, la o masă izolată, citindu-și liniștit gazeta.

— Păi nu ți-e rușine? zbiera Precup. Zici că gazeta voastră e naționalistă... Păi, dacă e naționalistă, cum îndrăznești să publici asemenea foiletoane! O fi gazeta ta iudeo-naționalistă!

Mărunțelu, cu părul zbîrlit și cu ochii ieșiți din orbite de furie, izbucni:

— Dar porcăria voastră de revistă, ce e? Un spanac culturalo-tradiționalist. Cu asta vreți să înșelați lumea?

— Porcule! îi răspunse Precup. Spanac sînteți voi!

— Ce spanac? Ghiveci curat! se auzi un alt glas, care striga la fel de furios.

Era romancierul Zamfir Vasilescu, ieșit ca din pămînt să sară în sprijinul lui Precup.

— Mussolinist tîmpit!

— Fasciști filosemiți...

— Corporatiști democrați! Șarlatanilor!

— Și voi ce sînteți? Ziar înstrăinat, vîndut lui Ionel!

— Vînduți sînteți voi!... Niște șantagiști ordinari, care faceți speculă de teorii!

Acuma, nu mai zbierau doar Mărunțelu, Zamfir și Precup, ci și Ionescu-Ciurcheni și Segălică și Niky Tomescu. Deodată treosc-pleosc!... Precup îi trase două palme lui Mărunțelu. Cît ai clipi din ochi, tot grupul se împrăștie. Singur Mărunțelu rămase pe loc și bătu energic cu paharul în farfurie:

— Chelner!... Costică!... Chelner!... Garson!...

Garsonul se apropie în fugă.

— Am sosit, coane!

— Plata!

Mărunțelu plăti și trecu la o masă de alături, unde Lulu Malacu, deputat lancist, proaspăt ales în parlamentul lui Neață, îl întîmpină compătimitor:

— Ce au cu tine măgarii ăștia, Mărunțelule?

— Ai văzut? făcu Mărunțelu, așezîndu-se pe banchetă lîngă Lulu. Să mă facă pe mine șantagist! Las'că-l învăț eu minte pe bulgarul ăsta scîrbos, să mi-l mai apere și altă dată pe grecoteiul ăla nespălat de Costimiris!... Parcă n-aș avea la mine actul lui de eliberare din pușcărie, unde a stat doi ani pentru furt!

Lulu Malacu se bucură:

— Aşa? Păi ce mai stai? Dă-i la cap!...

— Mai aştept! zise Mărunţelu. Să văd să mai îndrăznească să spună ceva...

— Mă rog! îi răspunse Lulu Malacu. Oricum, o să ne răfuim cu ei la congres. Găinarii ăştia îşi închipuie că noi nu ştim ce e cu ei.

Dar în clipa aceea, amîndoi se ridicară în picioare să vadă ce se întîmplă în colţul opus al localului, unde se încinsese o bătaie în lege între mai mulţi.

— Aha! exclamă Lulu încîntat. Bine-i face! Eşti răzbunat, Serafime! Uite cum mi l-au însîngerat pe Ionescu Ciurcheni! Puşlamaua! Umblă cu aia-n două luntre şi mai are obraz să-l facă pe cenzorul! Uite cine vrea să ne conducă ţara!

Încolţit, Ionescu-Ciurcheni se dădu înspre uşă, apucă o sticlă de sifon de pe masă şi o repezi în primul care încercă să pună mîna pe el.

— Hauu! zbieră adversarul, care-şi duse mîna la frunte. Săriţi, fraţilor! M-a ucis boanghenul!

Tactica lui Ionescu-Ciurcheni izbuti. Cu drumul spre uşă liber, ilustrul romancier putu să dispară.

Mărunţelu şi Lulu Malacu se aşezară la loc, prea puţin impresionaţi. Erau căliţi în pumni, în sifoane şi în palme. Sifoanele, pumnii şi palmele făceau parte din repertoriul zilnic al Capşei, unde « membrii generaţiei de foc», împărţiţi în diverse grupuri fasciste care se duşmăneau de moarte între ele, se luau de păr pentru cel mai nevinovat cuvinţel. Era luptă grea. Luptă pe viaţă şi pe moarte pentru binele naţiei. Fiecare voia să mîntuie ţara de lepre, dar s-o mîntuie el şi nu altul. În felul în care numai el se pricepea. Aşa cum a făcut şi Mussolini în Italia — sau cum o va face şi Hitler în Germania. Chiar ieri, Lulu Malacu a spus în Cameră:

— Salvarea ţării nu poate veni decît prin dictatură!

Şi s-a uitat cînd la Traian Săpunaru, cînd la Caţă Coroiatu. Unii au înţeles că există un consemn pentru Traian şi l-au aclamat pe Traian. Alţii au crezut că e vorba de Caţă şi l-au aclamat pe Caţă.

— Trăiască Săpunaru!... Trăiască profesorul nostru Coroiatu!

Lulu continuă:

— Şi cred că ţara, cu ajutorul celui-de-sus, ne va da în curînd pe dictatorul ei.

Lăncierii şi majoritarii neţişti aclamară iar cu frenezie şi pe Traian şi pe Caţă. Cel mai entuziast dintre toţi era Max Finkelstein, alesul lui Neaţă la Botoşani. Max ar fi vrut poate să aplaude ceva mai discret, dar Nichifor Robu, care stătea lîngă el, îi mîrîi între dinţi:

— Aplaudă, harhăre, că te străpung! Aplaudă, laptele mă-ti de nebotezat!

Şi bietul Max aplaudă de i se umflară palmele, pentru dictatură.

După o asemenea demonstraţie a majorităţii aleşilor naţiei, Gulescu, preşedintele Camerei, vorbi:

— Dictatura este o formă de stat demnă de examinat cu atenţie. Cînd organismul ţării slăbeşte, dictatura este singurul remediu demn de a fi luat în consideraţie.

Preşedintele consiliului de miniştri, generalul Neaţă, înţelese că trebuie neapărat să se pronunţe şi el.

— Dictatură? Evident! De va fi nevoie, va veni şi dictatura!

Şi aruncă o privire sfidătoare spre banca liberalilor.

Dar dacă a vorbit generalul, trebuia să-şi spună cuvîntul şi Caţă. Neapărat! El era doar cel care practica de decenii acţiunea dinamică pe care aceşti domni au descoperit-o abia azi, şi numai după ce l-au văzut pe Mussolini la lucru.

— Domnilor, declară Caţă, care era acum copilul alintat al parlamentului neţist. Noi, lăncierii, cînd vom veni la putere, înţelegem să instituim dictatura. Prin dictatură înţeleg, domnilor, să revenim la sistemul celor două partide: unul de dreapta, adică naţional-liberal — celălalt de stînga, care va fi partidul poporului, dacă partidul poporului se va angaja să adere la programul nostru. Prin urmare, domnilor, cer dictatură liberală, cer dictatură neţistă... dar şi în una şi în cealaltă dictatură, cer moarte jidanilor.

Generalul, tulburat, îşi încheie milităreşte nasturii de la haină, şi declară emoţionat:

— Domnule profesor, pe baza convenţiei noastre din 1918, sînt gata să stau de vorbă cu dumneata!

*

Singur, în camera lui, cu volumul XXXV din *Talmud* deschis larg, pe masă, Caţă îşi aminti de cuvintele generalului şi zîmbi cu dispreţ. Neaţă cică e hotărît să stea de vorbă cu el, cînd, de opt ani, tot despre asta vorbeşte cu el. Numai că între timp, echilibrul s-a schimbat mult. Caţă a crescut şi creşte mereu. Şi Caţă o simte. Împrejurările îl ajută: un tineret ţinut în mizerie, o intelectualitate care n-are ce face cu diplomele, o mică-burghezie aproape ruinată de politica economică a lui Vintilă, o funcţionărime muritoare de foame — toate legiunile astea de flămînzi au început să aplece tot mai mult urechea la făgăduielile lui Caţă. Şi Caţă, alimentat cu bani din belşug pe de o parte de liberali, iar pe de alta de revizioniştii unguri şi de către naziştii nemţi, a putut, în aceşti patru ani de guvernare liberală, să-şi facă propaganda prin zeci şi zeci de foi şi foiţe şi să semene teroarea în lungul şi-n latul ţării, fără a fi stingherit de nimic şi de nimeni — pentru ca, sub guvernarea lui Neaţă, să capete, tot din ordinul lui Ionel, pecetea oficială a unui partid de guvernămînt şi să fie lăsat, în mod exclusiv, alături de guvern, să-şi trimită în Parlament, ca oricare partid, o grupă de deputaţi. Caţă a devenit o putere. Caţă era ţinut în seamă de toţi. Caţă era consultat. Caţă era disputat de liberali, de neţişti, de ţărănişti, de...

Cineva bătu în uşă:

— Intră !

Coman ! Bunul lui amic, Coman, ţărănistul.

— Vorbeşti de lup şi lupu-i la uşă ! rîse Caţă. Chiar acu mă gîndeam la voi, ţărăniştii ! Mari caraghioşi mai sînteţi !

Profesorul Coman, însă, era grav:

— Caţă, dragă, am o misiune oficială pe lîngă dumneata.

— Asta-i a treia pe ziua de azi ! răspunse Caţă. M-a plictisit. Ajunge ! N-am timp. N-am timp şi n-am chef să am de-a face cu Jugănaru al tău.

— Lasă-mă să-ţi vorbesc ! stărui Coman. Jugănaru îţi dă mînă liberă să faci tot ce vrei. Avem nevoie de

talentul tău, de reputația ta, de autoritatea ta, de ideile tale !... Mă rog, tot... Jugănaru îți dă mînă liberă și te ajută la sate. Te ajută și la orașe, dar să nu se simtă că sîntem noi la mijloc. La oraș, sîntem democrați.

— Mersi ! zise Cață. Și adică liberalii ce sînt?

— De ce nu mă lași să-ți vorbesc? Liberalii or fi ei cum or fi, dar ei sînt partidul trecutului. Ei sînt ciocoimea apusă. Pe cînd noi sîntem viitorul. Cine luptă alături de noi, a lui va fi ziua de mîine...

— Mîine? se răsti Pițigăilă. Pe ce o fi ziua de mîine nu dau nici două parale. Eu nu dau vrabia din mînă, pe cioara din par. Ce-i în mînă nu-i minciună !

Coman se uită la Cață cu durere și milă.

— He-hei ! Cață, Cață ! Nu degeaba a spus, cine a spus, că-n vinele tale nu curge sînge de roman !

— Eu? Eu, dacă vrei să știi, mă trag din familia cardinalului Cuza din Veneția.

Dar lui Coman nu-i ardea azi de fleacuri.

— Lasă, Cață, chestiile astea cu originea ta, pe altă dată, cînd o s-avem timp mai mult. Eu am venit să te întreb: mergi sau nu mergi cu noi? De fapt, nu-ți cerem mare lucru. Tu îți duci mai departe propaganda ta... Aceeași ! Și mai violentă chiar. Ba, cu cît va fi mai violentă, cu atît mai bine ! Dar să arunci pe ici-colo, cîte un cuvînt împotriva liberalilor.

— Nu zău ! îl luă Cață peste picior. Să-l înjur pe Ionel de dragul ăluia în izmene... cum îi zice? Jugănaru !... Nătărău mai ești, Comane dragă ! Să-l schimb pe Viziru cu Jugănaru !... Păi dacă-i vorba să-l schimb, am o ofertă mai bună !

— Ce ofertă?

— Dacu ! O să recunoști și tu că Dacu e ceva mai serios decît Jugănaru al tău. Dar ce mi-e Dacu, ce mi-e Jugănaru ! Tot opoziție ! Și eu am un principiu: cu opoziția nu merg ! Mie îmi place să lucrez numai cu cei care sînt în stare să aplice teoriile mele îndată !

— Îndată, îndată ! îl îngînă Coman pe Cață. De treizeci de ani aștepți să ți se aplice teoriile îndată și liberalii îți trag chiulul. Pe cînd noi îți garantăm că de îndată ce venim la putere, îți dăm un loc în guvern, ca...

— Foarte frumos, foarte frumos! îi răspunse Cață, în bătaie de joc. Și eu îți garantez că, de îndată ce o să veniți voi la putere, o să stăm de vorbă. Pînă atunci, vă rog să mă lăsați în pace!

Coman se dădu bătut:

— Bine, Cață! Am isprăvit. Numai să nu-ți pară rău după aia. Eu mi-am făcut datoria. Țin să-ți atrag însă, atenția, că nu ești tu singurul naționalist... Mai sînt și alții care au cuvînt la tine în partid — și sînt tot atît de buni naționaliști ca și tine.

Lui Pițigăilă, cuvintele astea îi zgîriară urechile:

— Alții? Ce-i asta «alții»? De unde «alții»? Care «alții»?

— Nu știu! îi răspunse Coman, cu un zîmbet perfid. Nu-i treaba mea! Te privește! Așa că te întreb pentru ultima oară: vrei sau nu vrei?

Îndîrjit de insinuările lui Coman, Cață îi răspunse:

— Nu!

Coman plecă, dar Cață nu-și mai putu găsi liniște... Alții! La care alții s-a gîndit ciocoiul ăsta infect de Coman? Care alții au un cuvînt la mine în partid? Humuleanu? Îl am la mînă cu o mulțime de potlogării. Să facă o mișcare și-l nenorocesc! Tărăbuță? Îl strivesc ca pe o ploșniță. Dacă și Tărăbuță poate avea un cuvînt! Lulu Malacu? Asasinul din bulevardul Dacia?... Sau Niky Tomescu, celălalt asasin? Care? Sau, poate...

În mintea lui Cață se dezlănțui deodată un vîrtej, care cufundă totul în beznă și haos. Galben ca ceara, cu trupul înțepenit în fotoliu, Cață își simți țeasta deșertată de gînduri. Un singur cuvînt îi răsuna în urechi: «Poate... poate...»

Puțin cîte puțin, însă, Cață înfrînse această dezlănțuire pustiitoare a temperamentului său sensibil de om alintat — și judecata lui începu să-și revină. Poate!... Dar să fie, oare, cu putință acest lucru? Tocmai omul care a stat o viață întreagă alături de el și la bine și la rău, tocmai el, cel mai bun prieten al lui... tocmai polonezul ăsta scîrbos și bețiv să-l trădeze!... Așadar, răposatul Staicu, săracu, Dumnezeu să-l ierte, avea dreptate!... Zdrelea! Te pomenești că o fi el! Zdrelea!... Zdrelea să-i înfigă pumnalul în spate? Lui?... Lui,

şefului suprem al ligii, lui, omului cu care tratează toate guvernele, lui, singurul în drept să discute directiva partidului cu Remus, să-i înfigă pumnalul în spate acest pripăşit, ros de sifilis şi alcool?... Da!... S-ar putea!... E tot ce se poate! Şi nici n-ar fi de mirare! Cu aureola care şi-a făcut-o secătura aceea tîmpită de feciorul-său, Aureliu, în ultima vreme, e tot ce se poate! Şi din vina cui? Din vina cui?... Da! Din vina cui?

Violent, Caţă sări în picioare şi începu să se bată, desperat, cu pumnii în piept:

« Din vina mea! Numai din vina mea! Am fost orb, şi nu mi-am dat seama că încălzesc un şarpe la sîn! M-am încrezut în prostia lor şi în marea mea deşteptăciune — şi uite ce a ieşit! O ticăloşie! O mişelie! Un asasinat!»

Obosit, se aşeză iar, şi gîndurile lui pesimiste făcură, brusc, loc îndoielii. Poate, totuşi, se înşeală. Poate că bunul lui amic, Coman, i-a strecurat dinadins otrava asta în sufllet, ca să-i zdruncine hotărîrea de a nu trata cu Jugănaru. Poate!...

Omul acţiunii dinamice nu-şi pierdu timpul prea mult în meditaţii care nu duc la nimic. Numai o explicaţie ca de la om la om cu Zdrelea îl va putea lămuri ce este adevăr şi ce este simplă intrigă în cuvintele lui Coman.

Spre seară, bătrînul Zdrelea, proaspăt ras şi cu rezervorul vital bine alimentat cu drojdia cea mai curată pe care o putea găsi la bodegă, intra în camera de lucru a şefului său politic, Caţă Coroiatu.

— Uite-mă-s!

De la început, lui Caţă i se păru că beţivul a venit la el cu intenţii agresive.

— Şezi! îi spuse Caţă lui Zdrelea. Am auzit lucruri frumoase despre tine.

— Da? Şi ce ai auzit, mă rog matale?

— Că mă lucrezi!

Zdrelea se uită chiorîş la Caţă şi-i răspunse oţărît:

— Ce se chiamă că te lucrez?

— Că vorbeşti de partid ca despre o afacere a ta!

Toată drojdia fu răscolită în Zdrelea Cziucziewicz.

— Care partid?

— Partidul meu !

— Al tău? răcni Zdrelea. De cînd al tău, mă? Adică tu-ți închipui că eu muncesc în ligă pentru gloria ta? Eu am un fecior și munca mea vreau s-o las lui moștenire, nu ție !

Cață, oricît de dibaci om politic era, văzu că n-are rost să fie subtil. Cu un om care se scaldă în rachiu trebuie să vorbești fără înconjur.

— Cum așa, mă, liftă spurcată ! zbieră el. Tu ai un fecior și vrei să-i lași lui moștenire munca mea de peste treizeci de ani? Tu ai muncit zici? Tu ai băut ca un porc, nu ai muncit ! Și apoi, să nu uiți, leah păduchios ce ești, că dacă tu ai un fecior, am și eu un fecior !

— Cum ai spus? răcni Cziuczziewicz. Mă faci pe mine leah păduchios? Să fiu al dracului dacă nu te...

Dar se împiedică de covor și crima fratricidă fu evitată. Amețit de indignare, Zdrelea se ridică de pe jos și, foarte prudent, se ținu de un scaun, ca să-și poată isprăvi gîndul:

— Eu, « liftă spurcată »? Pentru că îndrăznești să-mi vorbești așa, na !... Ptiu !... Las' că te învăț eu minte ! Fecioru-meu își face singur un partid !

— Așa? zbieră Cață. Bine ! Atunci spune-i că din momentul ăsta l-am și exclus din ligă... Și pe tine o dată cu el !

Zdrelea mai încercă să spună ceva, dar toată drojdia din el, de supărare, îi astupă gura.

Două minute după ce vicepreședintele ligii plecă, servitoarea veni cu mătura, cu fărașul și cu cîteva cîrpe, să șteargă de pe covor ultimele urme ale fostei prietenii politice și spirituale dintre profesorul Zdrelea și profesorul Cață.

Profesorul Cață nu întîrzie să-l pună în curent pe Traian asupra crizei din partidul său.

— Și la ce te-ai gîndit? îl întrebă Traian.

— În Cameră sîntem nouă ! zise Cață. Dar drept să-ți spun, nu mai am încredere în nici unul. Singurul lucru bun ar fi să-i pot înlocui. Dacă nu pe toți, măcar

pe unul în care nu prea am încredere, pentru că-l știu prea legat de Zdrelea și de fecioru-său.

— La cine te gîndești?

— La Vasiliu!

— Și ai vrea să-l înlocuiești pe Vasiliu, cu cine?

— Cu Vlădescu! Om sigur. E al doilea pe listă după Vasiliu, la Bacău.

— Bine! Să-l scoatem pe Vasiliu. Îmi trebuie numai un pretext. Stai! Ce profesie are?

— E doctor!

— Doctor! reflectă ministrul de interne.

Și, hotărît:

— Rămîne așa! Decretăm că profesia de doctor nu e compatibilă cu deputăția.

Dar cînd Traian încercă să treacă la fapte și ceru invalidarea lui Vasiliu, toți deputații ligiști — opt, în frunte cu Zdrelea — săriră:

— Nu se poate!... E ilegal!... Vasiliu a fost validat!... Vasiliu trebuie să rămînă. Nu dăm voie!

Poate demonstrația lanciștilor nu l-ar fi speriat atîta pe Cață, dacă n-ar fi avut surpriza să vadă că toți țărăniștii și naționalii fac corp cu ei.

— Asta-i hoție! Rușine! Să vă fie rușine!

Cață, scos din minți, se pițigăi la maximum:

— Trădare! strigă el către lanciști. Sînteți niște trădători! Pe toți vă exclud din partid! Din acest moment nu mai sînteți deputați!

Hohotele de rîs ale lanciștilor și ale opoziției naționale și țărăniste îl împiedicară să mai continue.

Humuleanu se ridică și zise răspicat:

— Nu ai voie să iei hotărîri de unul singur! Există un comitet! Nu trăim încă sub dictatură!

Lanciștii, țărăniștii, naționalii îl aclamară prelung.

— Bravooo!... Bravo!... Jos dictatura!

Astfel, în acea clipă hotărîtoare pentru evoluția fascismului în România, glasurile fasciste se treziră amestecate cu glasurile democrației naționale și țărăniste — și, amestecate, se răspîndiră în țara întreagă, spre a rămîne amestecate, pînă în ceasul din urmă.

*

Ionel, care, de obicei, cultiva dizidențele în rîndurile celorlalte partide, nu putea vedea cu ochi buni dezbinarea în partidul lui Cață, care, în definitiv, nu era decît un subpartid național-liberal. Pe Ionel nu-l îngrijora atît de mult faptul că Liga național-creștină slăbea, cît tendința grupării care se despărțea de Cață. Și tendința aceasta nu era nici măcar suspectă. Era clară: grupa trăgea spre Dacu și Jugănaru, care erau pentru Ionel o altă sursă de temeri. Colaborarea în ultimele alegeri dintre naționali și țărăniști dovedise încă o dată că aceste două partide constituie împreună o forță serioasă, care pune în primejdie partidul liberal, dacă nu va fi fărîmițată mai repede.

Dar din păcate, nici măcar problema fuziunii dintre naționali și țărăniști nu era atît de acută, pe cît era o altă problemă: a însuși generalului Neață. Generalul Neață își pregătea dictatura. De curînd a declarat că va aduce modificări în constituție, spre a o putea învesti pe Maria cu dreptul de a fi succesoarea la tron a lui Ferdinand.

— Numai asta ne-ar mai lipsi! zise Ionel lui Alecu. Am scăpat de dracu, ca să dăm peste tat'său!

— Peste maică-sa! îl rectifică Alecu.

— Da! făcu Ionel gînditor. Va trebui să-i fac un duș rece.

Și, fără să întîrzie, își exprimă la club un simplu deziderat:

— Aș vrea să prezidez guvernul sub care ar fi să se serbeze semicentenarul proclamării independenței.

Neață află și simți că se sufocă:

— Ce? zbieră el. E nebun? Semicentenarul? Asta, cînd e? În 10 Mai 1927! Cît mai avem pînă atunci? Opt luni? Atîta ne mai îngăduie dumnealui? Încă opt luni? Așa ne-a fost vorba? Nu! S-o creadă el!

Dar a doua zi, conu Alecu declara și el într-un interviu:

— Pămîntul încă nu-și va fi săvîrșit complet ocolul în jurul soarelui și veți vedea din nou partidul liberal la conducerea țării.

Neață înțelese că a fost rău inspirat cu constituția și se prezentă îndată la Viziru acasă:

— Domnule Ionel, nu știu cine te-a informat că eu vreau să revizuiesc constituțiunea. Sînt zvonuri lansate de adversarii noștri comuni, care vor să ne despartă!

— Eram sigur! îi răspunse Ionel. Și nici nu m-am gîndit că dumneata ai fi în stare să faci un pas atît de greșit!...

Traian Săpunaru, ministrul de interne al lui Neață, nu avea să-și reproșeze nimic. Aparatul moștenit de la Ionel functiona în chip desăvîrșit. Provocările se produceau automat, mai în fiece zi, în cîte un alt colț al țării. Mereu erau arestați muncitori, elevi, studenți, funcționari, soldați, sub acuzația de comunism. Mereu se înscenau alte procese și mereu erau trimiși la pușcărie, torturați, și unii dintre ei, « sinuciși» sau « fugiți de sub escortă», oameni care n-aveau altă vină decît aceea de a fi cerut dreptate și pîine. Scos de sub scutul legilor, Partidul Comunist nu putea face o mișcare, oricît de legală, care să nu fie considerată ca un atentat la siguranța statului. Deținuții politici se aflau în acea lună iulie a anului 1926, în greva foamei și la Doftana, și la Jilava. Într-o zi, mame și soții hotărîră să meargă cu toate împreună la Ministerul de Război. După ce au fost lăsate afară să aștepte cîteva ceasuri, fură primite, în sfîrșit, de domnul colonel Vasiliu. Mic, îndesat, cu mustăcioara retezată scurt peste niște buze subțiri, cu doi ochi mărunței, spălăciți, sub o frunte sinuoasă și încrețită, colonelul le luă din ușă, cu zbierete:

— Ei, ce poftiți? Scurt, că n-avem timp să stăm cu voi la taifas!

O femeie tînără vorbi pentru celelalte:

— E vorba de oameni care mor cu zile în închisoare!

— Nici o grijă! răcni colonelul. Lucrul rău nici dracul nu-l ia! Dacă au zile, nu mor!

O femeie scundă și uscată se apropie de colonel:

— Băiatul meu abia mai trăiește! L-au bătut de l-au smintit în bătăi. Nu-i zi de la Dumnezeu să nu-l

bată. Ce au cu el? De ce să-l omoare, domnule colonel? Ce rău v-a făcut?

— Ce? mugi colonelul. Ce rău ne-a făcut? Nu ţi-e ruşine? Auzi! Ce rău ne-a făcut! Nu-i place regele, nu-i place guvernul, vrea să răstoarne ţara cu dosu-n sus şi mai întreabă ce rău ne-a făcut! Revoluţie ştii ce este, cumătră? Ştii sau nu ştii?

— Nu ştiu, vai de păcatele mele!

— Dacă nu ştii, atunci de la cine a învăţat podoaba dumitale, hai?

Şi, către celelalte:

— Şi voi, ce vreţi?

— Să li se facă dreptate! răspunse tînăra care vorbise mai adineauri.

— Dreptate? urlă colonelul. Poi dreptate o să le facem... să n-o poată duce! Dreptate!... Da' pentru ce alta stau ei acolo închişi? Ca să li se facă dreptate! De aia!... Alt'dată să ştiţi... Şi acuma, vă rog să mă lăsaţi în pace! Haida, plecaţi!

Un ofiţer de alături, atras de strigătele colonelului, se ivi în prag:

— Ce-i aici, Vasiliule? Ce-i cu femeile astea?

— Sînt obraznice, domnule general! Nu ştiu să răspundă cuviincios.

Generalul îl luă pe colonel deoparte şi-i vorbi ca să nu fie auzit de femei, apoi ieşi.

— Petiţie aţi făcut? întrebă colonelul, potolit pentru o clipă.

— Da! Poftim!

Colonelul luă hîrtia în mînă, îşi aruncă ochii pe ea şi începu din nou să zbiere:

— Ce-i asta? O singură petiţie pentru toate? Nu se poate! Nu facem aici bolşevism! Aici e Ministerul de Război romînesc, nu bolşevic... Mîine să-mi aduceţi fiecare în parte cîte o petiţie!

Cînd veniră a doua zi, colonelul nu le primi. Să vină altă dată. Veniră a treia zi, a patra zi... pînă în cele din urmă, colonelul se îndură să stea de vorbă cu ele.

— Ce vreţi? le luă colonelul, pe tonul lui obişnuit.

— Am venit cu petiţiile... şi voiam să vi le predăm!

— Ei, gata!... Mi le-ați predat. Bună ziua!

Tînăra, care vorbise și de rîndul trecut în numele celorlalte femei, îi răspunse colonelului pe un ton dîrz:

— Domnule colonel, vă rog să nu uitați că noi nu sîntem niște acuzate, ci am venit ca petiționare. Ceea ce facem noi e legal. Așa că, vă rugăm să nu ne vorbiți așa. Protestăm!

Colonelul, parcă ar fi înghițit foc:

— Cum? Protestați? Fac ceva pe protestele voastre. Și tu cine ești? Una din alea care protestează? O bolșevică? Da' cu cine crezi, fă, că vorbești? Cu mă-ta, cu golanii cu care te înhăitezi? Cum îndrăznești, fă, să-mi vorbești mie așa? Ha! Cum te cheamă? Spune: cum te cheamă? Repede... Cum te cheamă, că acuși uit că ești femeie!

Celelalte femei, îngrozite, se înghesuiră una în alta, în colțul odăii. Tînăra, însă, înfruntă privirea colonelului și-i răspunse răspicat:

— Mă cheamă Maria Körner!

Un rînjet de bucurie fioroasă se întinse peste tot obrazul colonelului.

— Maria cum? Körner?... Care va să zică am ghicit!... Jidaucă!... Te pomenești că or fi toate jidance, ca și tine!... Nu m-ar mira!

— Ba sîntem și romînce și evreice... Fiecare cu necazurile ei! spuse o bătrînică.

Colonelul făcu un pas spre ea, cu mîinile crispate, parcă ar fi vrut s-o apuce de gît.

— Ian ascultă, mătușă, dacă mai spui o vorbă, te izbesc cu capul de toți pereții...

Apoi, către Maria:

— Și cu tine, vorbim noi altfel...

Sună:

— Să vină santinela!

O femeie din grup nu mai putu să rabde și strigă:

— Dar nu-i evreică, domnule colonel! E creștină! Romîncă!... E numai măritată cu un ovrei!

— Aha! Asta-i și mai rău! Da' tu ce ești? Romîncă? Și nu ți-e rușine să mi-o mai aperi?

Santinela intră. Colonelul răcni:

— Dumneaei e arestată! Ia-o de aici!

Femeile stăteau acum mute şi cu ochii plini de lacrimi, ceea ce-l îndîrji şi mai rău pe colonel:

— Unde-s petiţiile alea? Să le văd!

Pe măsură ce apuca petiţiile, se uita în fugă la ele şi le zvîrlea pe jos, peste birou:

— Nu-i bună! Trebuie timbru mai mare!... Nu-i bună!... Trebuie timbru mai mare!... Nu-i bună! Trebuie timbru mai mare!... Hait, ieşiţi! Şi să nu vă mai prind pe aici, c-o păţiţi ca şi aia de colo!

Cineva sfătui femeile să meargă la comandamentul corpului II de armată, în a cărui competenţă şi administraţie directă se aflau închisorile militare. Aici, fură primite de un ofiţer, tot colonel, care se deosebea, însă, mult de colonelul Vasiliu. Era tînăr, frumos, elegant, cu părul îngrijit pieptănat — şi era bine crescut. Cînd femeile intrară, ofiţerul se ridică în picioare şi le vorbi blînd, zîmbitor, prieteneşte:

— A, aţi venit pentru domnii comunişti? Cu ce vă putem fi de folos?

— E vorba de copiii noştri, de bărbaţii noştri închişi la Doftana şi la Jilava!

— Da! făcu ofiţerul, cu un aer de profundă amărăciune. E trist, dar ce le putem face dacă nu se astîmpără! Oricum le vorbeşti nu-i bine! Le vorbeşti urît, se supără, le vorbeşti frumos, îşi iau nasul la purtare. Oameni fără minte. Îmi pare rău, nespus de rău. Dar nu noi i-am băgat în puşcărie. Ei s-au băgat singuri!

Şi le vorbi dulce, dulce, dar cu cît mai dulce era tonul cu care vorbea, cu atît mai sinistru răsuna în inima lor conţinutul cuvintelor lui. În faţa acestui ofiţer parfumat, frumos şi manierat, colonelul Vasiliu devenea o amintire plăcută. Fiecare dintre femeile acestea înţelegea că stă nu în faţa unui ofiţer, ci în faţa unui zid de beton, pe care niciodată, ea, singură, cu slabele ei puteri, nu l-ar putea dărîma.

— Domnule colonel, vă rugăm în genunchi... Gîndiţi-vă la ei! Sînt cei mai mulţi, tineri... Încă nişte copii!... Soarta lor e în mîinile dumneavoastră!

— Soarta lor! Înţeleg! Soarta lor e tristă!... Dar avem dreptul să ne gîndim numai la soarta lor? Dar

soarta țării! Pe dumneavoastră nu vă doare de loc soarta țării?

Soarta țării era, deci, bine apărată de Traian Săpunaru, care avea presentimentul că de data aceasta a apucat-o pe un drum sigur. Ordinea și siguranța erau în mîinile lui. Acuma voia să știe numai atît: *cum* să se folosească mai bine de ele, pentru ca, în cel mai scurt timp cu putință, să-și poată institui dictatura? *Cum* — rămînea veșnica lui întrebare care i-a întunecat zilele cele mai frumoase din viață. *Cum?* Pînă și azi — cînd puterea în stat se găsea în bună parte în mîinile lui — tot se întreba: *cum? Cum* să-și poată atribui el titlul de duce al țării, ca Mussolini? *Cum* să-și poată lua în sarcina lui conducerea oricîtor departamente i-ar place, ca Mussolini, care este azi și ministru de interne, și ministru de război, și ministru al marinei? *Cum* să-i facă el pe toți politicienii aceștia venali, pe toți bancherii aceștia zgîrciți, pe toți curtenii aceștia ipocriți și intriganți, pe toți escrocii din presă, pe toți liberalii, pe toți țărăniștii, pe toți ardelenii, pe toți bolșevicii, să tremure de frică numai la auzul numelui lui, cum tremură Italia întreagă la numele lui Mussolini și al cămășilor negre!... Ce a spus? Cămăși negre?... Că-măși ne-gre!... Stai!... Că-măși ne-gre!... Dar acesta e și răspunsul la *cum!*... Cămăși negre!... Lui Traian Săpunaru îi trebuiesc cămăși negre! Armata lui Traian Săpunaru! Cînd vor defila cămășile negre ale lui Traian Săpunaru pe străzi, țării să-i clănțăne dinții de frică! Trec scutierii lui Traian Săpunaru! Să tremure lumea de frică!

— Să tremure, auzi? strigă el, cu ochii pierduți în orizonturile lui mussoliniene, bunului său prieten Sotir de la Focșani, căruia-i expuse ideea. Și pentru asta-mi trebuie cămăși negre, auzi?

— Cîte? îl întrebă Sotir, realist pînă în măduva oaselor.

Luat repede, dictatorul se zăpăci. Cîte? La asta nu s-a gîndit.

— Cîte spui tu? îl întrebă el pe Sotir.

— Cît mai multe! îi răspunse Sotir. Le comandăm în Italia. Fasciştii sînt oameni de înţeles. Fac afaceri cu ei de doi ani şi nu-mi pare rău. Or fi ei dictatori acasă la ei... Dar pentru marfa mea, sînt eu dictator. Cît le dictez, cu atîta încarcă facturile.

Lui Traian Săpunaru începură să-i joace bulbucii în cap cu o iuţeală îngrijorătoare.

— Dar e grozav! strigă el. Şi cît...

— ... comision? îi completă Sotir întrebarea. Mai mare ca oriunde aiurea. Comisionul li-l dictez tot eu!

— Fă! răcni Traian.

Dar Sotir era un om politic mult mai cumpănit decît Traian.

— Stai, frate, nu mă lua aşa! Eu, pe ce chestie lucrez?

— Las'că o să ne înţelegem!

— Nu! făcu răspicat Sotir. Pe « o să ne înţelegem », o să mai iasă bătaie. Vreau socoteală clară de la început. Juma-juma!

De cînd era Traian om politic, încă nu s-a întîmplat să îndrăznească cineva să-l insulte în asemenea hal:

— Ai turbat? strigă el. Juma-juma? Mai mult de zece la sută nu dau! Uiţi că eu sînt ministru...

— Eu nu uit că tu eşti ministru! îi răspunse Sotir. Dar nici tu să nu uiţi că eu sînt discret.

— Pentru discreţie îţi mai dau cinci la sută!

— Ba nu! O să-mi mai dai douăzeci la sută! La un loc treizeci la sută! Ăsta-i ultimul meu cuvînt. Ne-am înţeles? Bun! Chestia o aranjez telegrafie.

Îşi scoase tacticos o ţigară din pachet, şi-o aprinse, după care îi vorbi lui Traian, părinteşte:

— Acu, Traiane dragă, se cheamă că am făcut o afacere!... Foarte bine! Nimic de zis! Aşa a lăsat Dumnezeu de cînd lumea: ca omul să-şi cîştige pîinea cea de toate zilele cu sudoarea frunţii. Dar judecă şi tu: astea sînt afaceri demne de tine, ministru de interne al ţării? Ministru de interne al ţării! Păi asta-i joacă, nene Traian?... Ministru de interne al ţării!... Şi să-ţi scoţi bucata ta de pîine din nişte cămăşi! Dar ce eşti tu, frate Traiane? Negustor de articole de ga-

lanterie? Păi dacă o să faci acuma, cît eşti ministru de interne, negoţ de mărunţişuri, negustor de mărunţişuri o să mori, Traiane, nu ceea ce vrei tu să ajung !... Cămăşile negre, nu zic nu, sînt bune şi ele. Dar numai ca mezelic. Tu trebuie să te gîndeşti la afaceri mari, Traiane, mari de tot, demne de unul ca tine...

Traian, ruşinat şi umil, îşi ascultă prietenul pînă la urmă. Cîtă înţelepciune în cuvintele acestui Sotir ! Lui nu-i este îngăduit să fie simplu negustor de cămăşi. Un adevărat dictator dispreţuieşte asemenea afaceri mărunte. El este făcut numai pentru acţiuni mari, demne de dictatorul unui popor de şaptesprezece milioane de suflete.

— Ei, care afaceri? îl întrebă el timid pe Sotir. Să aud şi eu ce înţelegi tu prin « mare, mare de tot »?...

Sotir îl privi lung pe Traian, apoi îl întrebă cu ochii pe jumătate închişi:

— Mă, Traiane, te-ai gîndit tu vreodată la o cetate universitară?

Traian rămase cu gura căscată ! « Cetate universitară ! Doamne Dumnezeule ! Numai tu ai putut crea aceste două cuvinte care să se îmbine atît de frumos ! Cetate universitară !»

— Sotire, vino să te pup !... Sotire, eşti cel mai genial inventator de la Edison ! Şi cum vezi universitatea asta, Sotire?

— Uite cum: trăim vremuri dictatoriale, nu-i aşa? Asta am învăţat-o de la tine. Deci, jos autonomia universitară ! Îi strîngem pe toţi golanii la un loc şi-i punem la dispoziţia guvernului, adică a ta ! Un teren imens pe care să fie construite nişte clădiri gigantice. Cînd o ieşi studentul de acolo, să-l ai gata soldat. În cămaşă albă sau neagră, asta n-are importanţă ! Cred că nu-i cine ştie ce mare diferenţă de preţ. Dar un soldat gata să tragă în cine vrei tu.

În timp ce Sotir îi vorbea, Traian simţea cum creşte şi creşte ! Să tragă în cine o vrea el, dictatorul Traian Săpunaru ! Să tragă în toţi şi toţi să-i ceară iertare în genunchi. E teribil ! În toţi... Deodată, însă, Traian îşi reveni la statura normală. Marea îndoială îşi înfipsese gheara în inima lui.

— Dar tu ce spui, Sotire? M-or lăsa liberalii?
— Aici e aici! îi răspunse Sotir. Că n-or să te lase!
— Păi atunci? făcu Traian decepționat. Ce-i tot dai zor cu cetatea aia universitară? Numai așa... hai să vorbim să n-adormim?
— Depinde cum o iei, Traiane! Și eu zic s-o iei pe partea a bună! Pentru că ce n-o să te lase Ionel? Să construiești cetatea! Numai atît! Dar să bagi bani în proiecte, nici o putere din lume nu te poate opri! Este?
— Este! recunoscu Traian, pe care-l cuprinse iar înfrigurarea. Și cum vezi tu lucrurile, Sotire?
— Eu zic să călcăm pe căi bătătorite și să n-avem pretenția că descoperim America. Să cerem oferte... Să primim comisii... Să angajăm experți străini... Să organizăm licitații... Să făgăduim comenzi... Să plătim niscaiva aconturi...
Traian alerga prin odaie ca un leu în cușcă:
— Sotire, să facem, Sotire! Să cerem îndată oferte.
— Să mă ierți, dragă Traiane, că eu mi-am și permis să cer! Știam că o să-ți fac plăcere... Firește, în Italia... Acolo am numai prieteni. Toți din cea mai înaltă aristocrație fascistă. Au șperțul în sînge. Numai cît te uiți la ei și au și deschis gura: 7 la sută... 15 la sută... 30 la sută...
Traian se repezi la Sotir să-i strîngă ambele mîini cu căldură.
— Îți mulțumesc, dragă Sotire! Ești un adevărat patriot. Datorită cetății tale universitare, se vor întări relațiile noastre culturale cu Italia nouă... Bravo!... Să trăiești!... Am să-i cer regelui să te decoreze.
Sotir chicoti:
— Italienii mei mi-au făgăduit și ei o decorație de la Mussolini... Tot pe chestia asta!

Dacă Internele primului candidat la dictatură, Neață, se aflau bine păzite de cel de al doilea candidat la dictatură: Traian Săpunaru — Finanțele erau la fel de bine păzite de cel de al treilea candidat la dictatură: Mihail Teianu.

Deşi tînăr şi deşi numai subsecretar de stat la Finanţe, Mihail Teianu era unul dintre cei mai înjuraţi oameni politici ai noului regim.

Dar dacă pe general lucrul acesta îl supăra, pe Mihail îl lăsa rece. El ştia că soarta unui viitor duce al ţării asta este: să fie înjurat ! Să-l înjure oricîţi or vrea ! Îi priveşte ! Vor înjura cît nu va avea încă puterea în mînă. Dar cînd va fi în vîrful piramidei, ah !... ce vor mai veni toate canaliile şi toate lichelele astea să se închine la picioarele lui... ale stăpînului ! Şi ziua aceea e aproape ! Numai să moară o dată dobitocul ăsta de Ferdinand şi să fie înlăturată Maria. Fiindcă Mihail i-a jurat credinţă lui Carol ! Carol este regele lui... Totul este aproape aranjat. Carol va veni înapoi... şi va însărcina pe Mihail să organizeze un marş asupra Bucureştilor. Mihail va aştepta la Ploieşti, aşa cum Mussolini a aşteptat la Milano, ca regele să-l cheme să salveze patria şi să-i încredinţeze puteri discreţionare ! Este adevărat că prinţul nu-i Victor-Emmanuel ! Prinţul e un om hotărît, energic, voluntar, şi va voi să-şi spună cuvîntul şi el. Mihail n-are nimic împotrivă ! Sînt doar prieteni ! Vor dicta prin bună înţelegere. Cu atît mai bine ! Vor fi şi mai tari amîndoi. Regele Carol şi ducele Mihail ! Din simplu inginer — duce ! E un drum ! Deşi mai puţin lung decît al lui Mussolini, care din zidar a ajuns duce ! Duce !

Numai că, pentru cucerirea puterii trebuie bani ! Mussolini a avut ! I-au dat bani şi bancherii englezi, şi bancherii francezi, şi italieni, şi americani ! Deci bani ! Bani cu orice preţ şi prin orice mijloace. Bani, bani şi iar bani !

Şi Ministerul de Finanţe deveni, din ziua în care Mihail se instală subsecretar, o bursă care clocotea de forfoteala misiţilor, a damelor voalate, a politicienilor şi a speculanţilor de tot felul. Dacă sub guvernul liberal, Ministerul de Finanţe, cu toate oficiile lui, îşi avea sediul la Capşa, acuma Capşa, în frunte cu Mimi Pantof şi cu Ţuc Enăchescu, zis Englezul, se mutase la Ministerul de Finanţe.

— Domnule ministru ! Îmi trebuie nişte vagoane pentru transportul cerealelor peste graniţă.

— Şi ce vrei?
— Să interziceţi exportul!
— Nu mă învăţa ce să fac! Te-am întrebat ce vrei! Cîte vagoane adică îţi trebuie?
— Cam la vreo trei sute!
Şi pleca omul încîntat şi rămînea şi Mihail încîntat.
Cineva a venit să-i şoptească lui Mihail să rupă contractul cu societatea «Frigul», ca statul să preia distribuirea peştelui. Ideea se dovedi mănoasă numaidecît. Peste două zile, permisele pentru peşte creşteau ca acţiunile la bursă. Nelu, care lucra ca reporter la Finanţe, venea pe la Capşa la unsprezece — şi era îndată năpădit de amatori.
— Cît ai, nene?
— Optzeci de mii de chile!...
— Şi cît vrei?
— Îmi daţi cu şapte lei peste preţul oficial.
— Cinci!
— Nu, şapte!
— Şase!
— Nici un ban mai puţin!
Omul plătea şi se aşeza la o măsuţă:
— Am un permis de optzeci de mii de kilograme!...
— Cu cît?
— Cu zece lei peste...
Şi-l dădea cu zece lei lui Y. Y se ducea la altă cafenea.
— Am un permis de optzeci de mii de chile...
— Cu cît?
— Cu doisprezece lei peste!
Pînă seara, permisul, tot trecînd din mînă în mînă, ajungea la douăzeci-douăzeci şi cinci de lei peste... pentru ca populaţia să-l plătească cu 40 de lei peste preţ...
Aşa se făcea cu licitaţiile, cu aprovizionarea, cu furniturile, cu construcţiile dc stat, cu slujbele: un trafic nebun, într-un vîrtcj de tocmeli, de cifre, de înjurături, de ameninţări, de şantaje, de îmbogăţiri peste noapte.
Dar marea idee — s-ar putea zice ideea-pivot a doctrinei politice neţiste — a fost confecţionarea tarifului vamal, sub directa conducere a lui Mihail.

În principiu, tariful vamal se făcea la oficiul de studii al Ministerului de Finanțe. În practică însă, tariful vamal se făcea acasă la Atanasiu, la Missonian, la Rădulescu, la Gălășanu, la Procopcscu, la Dolphi Kraut, la Sănduc, la Lupu Berman, la Lazăr, la Kerbalà, la Merăuți, la Caramlău, la Coroian, toți fruntași ai comerțului și industriei și oameni de o ospitalitate și mărinimie recunoscută de către toți cei care au ocupat vreun loc mai interesant dc răspundere la Ministerul de Finanțe. Viitorul ducc, Mihail Teianu, ca și marele său model de la Roma, nu făcca nici un fel dc diferență dc rasă ori credință religioasă în materie de tarife vamale. Între o masă copioasă și cafeluță, tariful se desăvîrșea, după interesele țării, prin buna înțelegere între negustori, fabricanți și subsecretarul de la Finanțe, cu taxe mai mari sau mai mici, cu rezerve și condiționări înecate în chițibușuri, cu prohibiri pe durata cutare și cutare pentru import și export, care privea tot ce se putea importa sau exporta: alimente, cherestea, petrol, pielării, țesături, chimicale, cărbuni, etc. Opera vamală creștea — și în spatele ei creștea, văzînd cu ochii, piedestalul de bancnote al ducelui. Marile întreprinderi dictau — și micul dictator semna și încasa. Pe față, fără ocoluri, fără timidități ipocrite, fără secrete. Precum spunea și programul lui Neață:

— Deocamdată, muncim!

Oamenii lui Neață munccau și Ionel zîmbea. Iar dacă cineva îl întreba, revoltat, pe Ionel:

— Ce faci?

Ionel răspundea:

— Tac!

Tocmai cînd era munca mai mare, Traian Săpunaru află că maiorul Scarlat, directorul general al închisorilor, a fost arestat de către autoritățile militare:

— Din ordinul cui? a strigat Traian.

— Din ordinul domnului general Neață!

Furios, Traian se repezi pînă la general:

— Ce-i cu Scarlat?

— Fraude !

Traian nu cunoştea cuvîntul:

— Fraude? Ce-i aia « fraude»?

— Pînă acuma se ştie de douăzeci de milioane.

— Şi?

— N-are pentru ele nici o justificare.

— Justificare, domnule general? Un om cu răspunderea lui are nevoie de justificare?

Generalul, însă, părea ca de gheaţă:

— Crezi că nu? El nu administrează banul public?

— Dar ce a făcut cu banul public?

— A trecut în registre cheltuieli inexistente.

— Au mai trecut şi alţii, domnule general!

— Furniza închisorilor făină şi mălai şi materiale, prin intermediari, dar furnizorul tot el era.

— Au mai furnizat şi alţii, domnule general!

— Făina pe care o vindea prin intermediari închisorilor de sub conducerea lui, era măcinată chiar la moara lui, « Focşanii».

— Au mai măcinat şi alţii, domnule general!

Neaţă deveni nervos:

— Ce-mi tot dai zor, Traiane, cu alţii? Aici nu e vorba de alţii, ci de Scarlat. De un pungaş. Şi l-am arestat, ca să dăm un exemplu. Pungaşii trebuie să zacă la puşcărie !

Traian vedea bine că Neaţă ascunde ceva.

— Domnule general, se înfurie şi Traian, mi se pare că exagerăm. Scarlat nu-i un oarecare în ţară la noi. Scarlat e un bun patriot. Scarlat e fostul comisar regal Scarlat, care a băgat groaza în muncitori. Scarlat este cel mai bun director de puşcării pentru deţinuţii politici. Scarlat a ajuns la funcţia pe care o ocupă azi numai pentru meritele lui în combaterea comuniştilor. Aşa că, *de ce* a fost arestat? Pungaş, fraude, milioane... toate astea sună foarte frumos la ureche. Dar *de ce* a fost arestat? Sînt ministru de interne şi atîta lucru am drept să ştiu: *de ce* a fost arestat?

Neaţă părăsi atitudinea lui rigidă şi se aplecă iute spre Traian ca să-i vorbească în şoaptă:

— Vrei să ştii adevărul? Ei, află că Scarlat e omul lui Ionel.

Traian se calmă îndată:

— Păi zi așa, domnule general!

— Am făcut rău? N-am făcut rău, de loc. Ce-mi trebuie dușman în casă la mine? Așa, scap de el și află și țara că am pus mîna pe un hoț. Și unde mai pui că asta o să fie o lecție și pentru Ionel!

— Ionel?

— Da! Ionel!... Spune drept, Traiane, ție nu ți s-a urît cu tutela asta a lui Ionel? Nu faci o mișcare... și Ionel la mijloc! În toate trebuie să-și dea și el o părere, la toate trebuie să-l întrebi și pe el. Înțelegi? Rabdă omul o dată, rabdă omul de două ori, dar toate își au o margine. Ce spui, Traiane?

Traian — ce să zică? Ce zice generalul zice și el! Dumnezeul lui e generalul!... Viața lui e generalul!... Aerul pe care-l respiră e generalul!...

— Domnule general! răspunse el. Asta mă doare și pe mine. Pînă cînd? îmi zic. Pînă cînd robia asta?

— Ai văzut? vorbi generalul cu glasul de astă dată ferm. Așa nu mai merge. Trebuie să ne cîștigăm libertatea de mișcări. Trebuie să...

— Am înțeles, domnule general! Trebuie să pornim războiul pentru independență!

— Exact!... Și-l vom cîștiga. Țara e cu mine. Armata e cu mine!

Și se despărțiră însuflețiți de cele mai dinamice proiecte de acțiune. După care, Traian alergă într-un suflet acasă la Ionel.

— Domnule Viziru! îi zise. Neață se ține de fleacuri!

Încă de pe vremea opoziției, Neață nutrea ideea unui pact de amiciție și colaborare cu Italia lui Mussolini — într-un cadru a cărui strălucire să înspăimînte pe bolșevici și pe Ionel. Pentru aceasta, Neață proiecta să-l ia la Roma și pe regele său.

Acuma, cînd se instalase la putere și-și aranjase un parlament sigur, Neață crezu că a sosit momentul să-și pună proiectul în aplicare. O singură dificultate îi stătea în drum: Ionel. Ce va spune — și apoi, nu ce

va spune, ci, mai degrabă, ce va face Ionel, cînd va afla că Neaţă e hotărît să realizeze un asemenea act istoric fără consimţămîntul lui. Că trebuie să-şi cîştige, în sfîrşit, independenţa — nici nu mai încape discuţie. Fără această independenţă, nu va ajunge niciodată conducătorul real, unic, absolut şi incontestabil, al Romîniei. Dar independenţa nu se cîştigă aşa, cu una cu două. A aresta pe un Scarlat nu-i lucru mare. Este o măsură administrativă, pe care Ionel desigur că o simte — dar pentru care nu va avea niciodată curajul să-i ceară socoteală. A lua însă, în valiză, pe rege... pe rege!... pe maiestatea sa regele, fără să-l întrebe pe Ionel?... Şi apoi, pînă la Ionel, trebuie să-l întrebe şi pe rege. Şi regele? Ce va face? Se va supune ca un copil, fără avizul lui Ionel? Niciodată! Regele o va face cu atît mai puţin acum, cînd boala lui s-a agravat.

Deci?

Deci lupta pentru independenţă continuă — dar acordul lui Ionel este absolut necesar.

Omul hotărîrilor tari şi rapide, Neaţă, se anunţă îndată la Ionel, spre a-l informa că toate amănuntele călătoriei lui în Italia erau puse la punct. Ionel încercă de la început să bagatelizeze întreaga afacere.

— Ce să faci în Italia? Ce-ţi trebuie Italia? Ce poţi face cu italienii? Ce amiciţie? Ce colaborare? Cînd va fi şi va fi, vor sări oricum să ne asiste. Capitaluri? Dar însuşi Mussolini trăieşte din pomana unor capitaluri străine. Şi nu uita că, orice ai face, interesele lui îl împing mai mult spre Ungaria decît spre noi... El are nevoie de Ungaria împotriva Germaniei. De asta-i făgăduieşte Ungariei Ardealul. Pe el ce-l doare Ardealul nostru, cînd el singur trebuie să-şi apere pielea împotriva unei Germanii puternice.

— Dar dacă-l conving?

— Ce să-l convingi! N-ai pe cine convinge!

— Totuşi! făcu Neaţă, care simţea că-l trec sudori reci şi calde.

Ionel se uită cu milă la general.

— Uite, generale dragă! îi zise el. Văd că ţii tare mult să strîngi mîna lui Mussolini, în calitatea dumitale de prim-ministru al ţării. N-am nimic împotrivă! Voiaj

bun și succes! Dar să știi: *pleci fără rege!*... Pe rege nu ți-l dau!

Neață simți că i se scurge tot sîngele din vine, deși se aștepta ca lucrurile să se întîmple numai așa. Ionel va refuza să i-l dea pe Ferdinand, pentru că nu vrea să îngăduie ca voiajul lui să capete o strălucire care i-ar putea întări prestigiul în străinătate — și autoritatea în țară.

— De ce nu mi-l dai? întrebă Neață cu glasul stins.

— Pentru că e bolnav! îi răspunse Ionel liniștit. Sau poate încă n-ai aflat că e bolnav... și că e rău bolnav?

Neață trecu peste impertinența lui Ionel și-i răspunse:

— Dar doctorii spun că o călătorie în Italia i-ar putea face bine!... Două luni în Sicilia...

— Doctorii! făcu Ionel, subit revoltat. Te ici după doctori? Pe doctori ce-i doare dacă o să-l pierdem pe regele nostru? Viața regelui trebuie s-o apărăm noi, nu doctorii!

Și sentința definitivă căzu ca o ghilotină peste capul lui Neață:

— Regele rămîne aici!

Neață știa că în direcția aceasta, nici regina nu-l poate ajuta. Și-l va ajuta cu atît mai puțin, cu cît simpatiile reginei nu mergeau și nu puteau merge spre un pact cu Italia, rivala plebee și obraznică a patriei sale, Marea Britanie.

— Voi pleca singur! zise el.

— Voiaj bun! îi replică Ionel. Dar să nu te aștepți la prea multe...

Și deodată:

— Apropo!... Ce a ieșit din călătoria lui Mihail la Roma?

Aici generalul se simțea tare:

— A încheiat un împrumut de două sute de milioane de lire!... O afacere excelentă!

— Da? Pentru cine?

Împotrivirea lui Ionel nu-l supără, totuși, pe Neață, peste măsură. Însuși Neață se mira ce se petrece în

sufletul lui: eşecul îl plictisea într-o anumită măsură, dar nu-l dezarma. Dimpotrivă! Acuma cel puţin ştia cum stă cu regele şi ce trebuie să facă. Va pleca singur. De plecat — trebuie să plece. Mussolini îl aşteaptă şi fără rege. Aşa că poate veni în Italia şi fără rege. Va fi şi mai impresionant. Un dictator n-are nevoie de rege. Mussolini nu se deplasează nicăieri cu regele de coada lui. Chestiunea e: pe cine pune generalul Neaţă în locul lui la preşedinţie, cît timp va lipsi din ţară? Pe Fiflide! Fiflide, ministrul lui de la Domenii este cel mai potrivit pentru funcţia aceasta. Dar dacă Fiflide îi convine lui Neaţă, îi convine şi lui Vintilă? Greu de presupus. Fiflide este duşmanul declarat al lui Vintilă. De aceea Neaţă, ca să nu facă o imprudenţă care ar putea dăuna planurilor lui dictatoriale, lansă o bombă prin presă: Fiflide! Să vedem ce va spune Vintilă. Şi văzu.

— Fiflide? decise Ionel în numele lui Vintilă. Nici mort!

— De ce mi-l refuzi pe Fiflide? Pe cine să-l pun? Pe Traian? E prea tînăr.

Ionel îl ţintui cu privirea:

— Dar unde scrie, generale, că trebuie să numeşti interimar la preşedinţie pe unul care este azi în guvern? Poţi lua prea bine pe cineva din afară!

— Pe cine?

— Pe generalul Costa Stavridis!

Stavridis! Titi!... Mareşalul anecdotelor!... Omul regelui şi al lui Ionel să-i ţină locul la preşedinţie! Numai unui Ionel îi poate trece asta prin minte! Cum de nu-i este ruşine acestui ticălos să-i facă o asemenea propunere?

— Bine, domnule Viziru! zise el. Titi este o idee. Îl iau!

În aceeaşi după-amiază, Neaţă expuse cazul în consiliu. Voiajul în Italia este un act istoric. Îl cer interesele ţării. Îl cere poporul. Întrevederea cu Mussolini va decide nu numai soarta Romîniei întregite, dar şi soarta guvernului! De aceea, generalul reclamă celor mai buni oameni ai lui, sacrificii. Trebuie să i se facă

un loc în guvern generalului Costa Stavridis, pentru ca, în calitate de ministru, să poată prelua apoi interimatul la președinție. Așadar, cine este gata să se jertfească?

Toți tăcură, fiecare cu privirea visătoare, dincolo de general, dincolo de pereți, dincolo de oraș, dincolo de Carpați, departe, departe!

— Domnilor, stărui Neață, trebuie!

Nu răspundea nimeni. Generalul înțelese că nici unul din sfetnicii lui nu vrea să se despartă de el. Totuși, oricît de dureroasă ar fi operația, ea se impune. De voie, de nevoie, unul dintre prietenii lui trebuie să părăsească guvernul. Care?

Generalul își plimbă privirea împrejur și ochii i se opriră asupra bunului său amic Treancă. Treancă e modest. Treancă n-are ambițiile lui Mihail sau Traian.

— Treancă, tu trebuie să dai un exemplu de devotament. Demisionează din guvern și acceptă să fii primar general al capitalei.

— Accept!

— Să trăiești, Treancă! făcu Neață. Eram sigur de tine!

— Cu plăcere, oricînd! Dar iau capitala nu ca primar general, ci ca ministru al capitalei. În capitală, vreau *eu* să dictez.

Lui Neață îi scăpă creionul din mînă:

— Cum? Și tu Treancă, dictator?

Întîlnirea generalului Neață cu Mussolini fu scurtă, dar glorioasă. Neață execută în fața ducelui un salut roman de toată frumusețea — ceea ce-l bucură atît de mult pe dictator, încît îi făgădui că-i va trimite peste cîteva săptămîni la București o delegație în frunte cu Badoglio, care să-i întoarcă salutul cu vîrf și îndesat. Apoi se închiseră în biroul lui Mussolini și începură a discuta probleme de stat. Prima problemă pe ordinea de zi era schimbul de fotografii. Neață îi dădu lui Mussolini o fotografie cu dedicație și Mussolini îi dădu

lui Neaţă o fotografie cu dedicaţie. După aceea, trecură la fetele de măritat.

— Duce, îi zise Neaţă lui Mussolini, avem o fată de măritat! Pe Ileana!

— Ad-o aici şi ţi-o mărit imediat.

— Cu cine?

— Cu cine vrei? Pentru mine nu există nici o piedică. Eu sînt ducele Italiei şi împăratul imperiului roman. S-o măritām cu Ras Tafari, regele Abisiniei? Că e însurat? La el nu contează! E rege! Încă o nevastă în plus, nici nu se cunoaşte! Ras Tafari e o partidă bună. Abisinia va fi în curînd a Italiei. Deci, vom fi rude apropiate. Ce zici? E prea cald acolo şi n-o să-i priască fetei climatul? Perfect! Să-i dăm un rege de climat mai dulce!... Arhiducele Albert de Habsburg îţi place? Ia-ţi-l!... Ca dar de nuntă îi dau lui Albert regatul ungar. Ungaria n-are rege, ci un amiral fără flotă... Pe Horthy! Zici că-l cunoşti? Cu atît mai bine... N-avea grijă de el! Nu-l las pe drumuri! Îl fac comandantul portului Fiume. Eşti mulţumit?

Neaţă se simţea mititel în faţa acestui om care rezolva toate problemele cu uşurinţa cu care aprinzi un chibrit. Un, doi, trei şi — gata! Dacă e mulţumit s-o căsătorească pe Ileana cu arhiducele Albert? Ceva mai bun nu-şi poate dori nici regina. O asemenea căsătorie va întări prestigiul coroanei romîne, va înlătura dificultăţile dintre Ungaria şi Romînia şi va mări autoritatea partidului poporului.

— Minunat, duce! Eşti, într-adevăr, ce să-ţi spun...

— Altceva, altceva? făcu ducele, în plină acţiune dinamică. Nu-i timp de pierdut. Altceva?

— Duce, avem un fiu! Mihai, băiatul lui Carol. Aş vrea să-l trimit în Italia pentru cîteva luni.

Mussolini replică prompt:

— Trimite-l! Trimite-l!... E tîmpit?

— Nu s-ar putea spune că-i prea deştept!

— Trimite-l aici! În cîteva luni ţi-l fac şi mai tîmpit! Avem metodele noastre!... Să n-ai nici o grijă! Trimite-l! Trimite-l!... Altceva, altceva!...

Omul ăsta, cu dinamismul lui ameţitor, îi tăia răsuflul bietului Neaţă, care era, totuşi, obişnuit cu războiul:

— Frontiera dinspre răsărit! bîigui el. Nu prea e sigură. Bolşevicii...

— Greu! Foarte greu! Imposibil! Noi avem relaţii cu Uniunea Sovietică. Greu! Foarte greu! Imposibil!

Şi bătu cu pumnul în masă:

— Imposibil! Cum stai cu untul-de-ricină? Ai sau n-ai?

— Am!

— Cum ai? îl străfulgeră Mussolini. Ai poate pentru uzul obişnuit. Dar pentru dictatură ai destul unt-de-ricină? Asta te întreb!

Neaţă se îngrozi. Untul-de-ricină îi ieşise cu totul din minte. Şi el, care era gata să proclame dictatura cum s-o întoarce în ţară.

— N-am! recunoscu el.

— Bine! Îţi dau eu cît unt-de-ricină îţi trebuie!... Mie o să-mi dai în schimb numai petrol.

— Cu plăcere! îi răspunse Neaţă. Cît îţi trebuie?

— Tot! strigă ducele. Eu vreau tot, tot!

Neaţă nu-i putea da tot, pentru că mai erau şi englezii şi americanii la mijloc, dar după o scurtă analiză a situaţiei, căzu cu Mussolini de acord ca România să dea Italiei în concesiune importante părţi din redevenţele de petrol brut. Italia va construi în România o rafinărie şi va crea o societate italo-romînă pentru exploatarea unor perimetre de stat. În schimb, Italia se angajează ca la momentul potrivit să apere graniţele Romîniei împotriva bolşevicilor.

— Vom apăra ţara voastră împotriva bolşevicilor pînă la ultima picătură de sînge. Noi sîntem fascişti! Între noi şi comunişti este o luptă pe viaţă şi pe moarte. Poţi fi, deci, perfect liniştit! Bolşevicii vor avea de aci înainte de-a face cu mine la graniţa voastră!... Cu mine!

Şi se izbi cu pumnul în piept cu atîta putere, încît pieptul lui începu să vibreze într-un zăngănit metalic. Neaţă îşi zise: «Asta-i originea noastră romană!... Mussolini are, ca şi noi, şapte inimi în pieptu-i de

aramă !» Şi era convins că pieptul lui Mussolini este de aramă, dacă Mussolini, răcnind mereu: « Cu mine!... Vor avea de-a face cu mine!»... nu şi-ar fi sfîşiat, furios cum era, cu ambele mîini cămaşa, şi n-ar fi lăsat să i se vadă pieptul înfăşurat nu în aramă daco-romană, ci într-o reţea deasă şi flexibilă de oţel care-l apăra pe dictatorul Italiei, probabil — îşi zise Neaţă — împotriva umezelii.

« Ce succes, doamne, ce succes ! îşi zise Neaţă, căruia nici nu-i venea a crede că a izbutit să-l înhame pe Mussolini la interesele superioare ale ţării. Cu asemenea succes cred că pot să proclam dictatura de pe acum !»

Solemnitatea semnării acordului italo-romîn decurse într-o atmosferă pur mediteraneană: toţi veseli, toţi mulţumiţi, fiecare în parte convins că l-a tras pe sfoară pe celălalt.

Mussolini vorbi cel dintîi, se înţelege:

— Dacă Coloana lui Traian care se ridică în mijlocul Romei este mărturia vie a indestructibilelor rămăşiţe romane în Orient, Lupoaica din Capitoliu, aşezată în centrul oraşului Bucureşti, arată dragostea filială cu care descendentele glorioase privesc încă şi vor privi mereu spre marea lor mamă latină. Între Italia, care în simbolul fasciei dictatoriale a regăsit acea forţă compactă de muncă şi disciplină, care este secretul măririi sale, şi Romînia bogată în resurse naţionale care sînt în dezvoltare rapidă — schimbul de produse şi crearea de debuşeuri care să ajute la refacerea economică a ambelor ţări deschid vaste orizonturi de ordin material şi spiritual.

Neaţă, care ştia că aici are de-a face cu un frate sincer care vrea să sugă alături de el, de la aceeaşi lupoaică, petrol, răspunse fericit:

— Avem comune nu numai originea glorioasă, dar şi aceeaşi dezvoltare istorică, al cărei scop trebuie să fie unirea într-un singur stat a diferitelor ramuri ale uneia şi aceleiaşi rase răzleţite de vicisitudinile soartei.

Mussolini aruncă lui Neaţă o privire de recunoştinţă. Generalul ăsta e formidabil! I-a sugerat o idee fantastică: reintegrarea Romîniei în imperiul roman.

— Generale, îi spuse el după solemnitate, luîndu-l prieteneşte de braţ. Sînt de acord: Romînia să redevină romană. Dumneata vei fi viceregele provinciei italiene Romînia Mare!

Dacă n-ar fi fost susţinut de braţul viguros al lui Mussolini, generalul s-ar fi prăbuşit de emoţie. Vicere... Dar îndată se reculese:

— Ce facem cu Iugoslavia?

Mussolini rîse:

— Iugoslavia? Ce-i asta? A! Am auzit de aşa ceva. Un fel de ţară care s-a băgat între noi! Las' pe mine! Îi trimit un ultimatum: sau se anexează pînă în douăzeci şi patru de ore de bună voie la imperiul roman, sau o anexez cu forţa. Pentru atîta lucru nici n-am nevoie să deranjez armata. Îi trimit Iugoslaviei o citaţie la poliţie şi am isprăvit!

După banchet, Mussolini îl luă de braţ pe Neaţă şi, însoţit de întreg guvernul, de toţi generalii şi de cîteva batalioane de cămăşi negre din garda lui personală, coborî în parc. Deodată răsună un pocnet de revolver şi fesul lui Mussolini sări în aer. Neaţă se sperie, dar Mussolini, calm, îl luă de braţ şi-i vorbi ca de la duce la duce:

— După cum vezi, e un atentat! Al treilea pe ziua de azi... Trebuie să desfiinţez ce a mai rămas din sindicate... După atentatul ăsta, desfiinţez sindicatul sticlarilor. După atentatul de mîine dimineaţa, vine la rînd sindicatul zugravilor... şi aşa mai departe... N-o să rămînă nici urmă de ei... Dacă vrei să vezi cum arată aceşti bolşevici, du-te pînă la închisoarea San Vittorio... Numai acolo am pus sub cheie cinci mii de prizonieri politici, capturaţi într-o singură noapte. De spitale, nu mai vorbesc! De cimitire, nici pe atîta! Italia renaşte! Cine scoate un cuvînt poate fi socotit mort şi îngropat... Am decretat anul 1926 «anul tăcerii»... Cine vrea să muncească bine trebuie să tacă...

Admirația ce i-o inspira acest om de geniu îi răpea lui Neață pînă într-atîta controlul de sine, încît îl împinse la indiscreție:

— Dar cum faci, duce, că ai timp de atîtea atentate?

— Este o necesitate de stat! De miss Gibson ai auzit? O englezoaică autentică. Știe să tragă la țintă admirabil!... De altfel, toți atentatorii sînt trăgaci aleși pe sprînceană... Ai văzut!... Și această miss Gibson a trebuit neapărat să mă zgîrie cu revolverul aicea, la nas... Vezi urma?... Ea e! Miss Gibson!... Trebuia! Era chestia Egiptului în joc. Cum mi-am pus un plasture la nas, am trimis idiotului acela de Chamberlain o notă: ori mă lasă să fac ordine în Egipt, ori fac război.

— Și?...

— Rezultatul a fost matematic acela calculat de mine: englezii mi-au acordat două milioane de lire sterline pentru marină.

Neață rîse de prostia englezilor:

— Auzi, imbecilii! Ca să-ți construiești flota dumitale italiană, ți-au dat banii lor buni...

— Pardon! Nu banii în bani!... Ci bani în materiale. Ne procură ei tot! Și ne construiesc ei tot, în șantierele lor!

— O! făcu Neață. Și ce faceți cu șantierele voastre?

— Construim vapoare în contul englezilor!

— Dar englezii își construiesc vapoarele lor în șantierele proprii. La ce le trebuie vapoarele construite de voi?

— Vapoarele construite de noi, englezii le vînd spaniolilor. Noi le facem pe un preț convenabil. Muncitorul italian e un cetățean conștient și modest. Cine nu-i conștient și modest îl mănîncă insulele Lipare. Fascismul a însănătoșit nu numai sufletul, dar și mintea italianului...

— Poooc... poc!

Două bubuituri de revolver răsunară, una după alta — și două gloanțe vîjîiră la urechea lui Neață și se înfipseră în pieptul lui Mussolini. Ducele, cu dezinvoltura cu care ar prinde un purice în cămașă, își scoase

gloanțele din piept și i le arătă lui Neață. Neață se sperie:

— Calibrul 18!

— Da! zise Mussolini. Calibrul 18. Așa că în clipa aceasta aș fi fost un cadavru, dacă n-aș fi avut asta!

Și-și arătă pieptul de oțel, îmbrăcat peste pieptul lui de aramă.

— Marfă italiană! zise el cu mîndrie. Producție fascistă!... Creație a Italiei renăscute!... Rezistă la orice calibru!... Și este inoxidabilă!...

Un tînăr în cămașă neagră se apropie într-un suflet de Mussolini și-i întinse o gazetă. Neață își aruncă ochii fără să vrea și citi: « Un nou atentat împotriva Ducelui! Ducele a scăpat ca prin minune!»

Dar nu putu citi mai departe, pentru că Mussolini, cuprins de furie, mototoli gazeta și o zvîrli în obrazul cămășii negre:

— Ai înnebunit? Ce mi-ai adus? Asta-i ediția de poimîine!

XVII

Însoțită de prințesa Ileana și de prințul Nicolaie, regina porni la drum după itinerariul stabilit de către agențiile de publicitate americane — și viteaza ei expediție în Statele Unite fu urmărită pas cu pas de toate ziarele americane de mare tiraj, care informară zi de zi pe cititori asupra toaletelor, pălăriilor, gesturilor și declarațiilor acestei eroine a democrației.

În plin ocean Atlantic, regina, pasageră — cu copiii ei — pe vasul « Leviathan », luă masa în sala comună, cu căpitanul. Publicul american află imediat și comentă faptul în favoarea reginei:

— O democrată ! Ia masa cu căpitanul în sala comună, cînd ea ar fi putut obține de la guvernul nostru

pe însuşi amiralul flotei Atlanticului, cu care să ia masa în intimitate.

Ceva mai tîrziu, publicul american află că regina a stat de vorbă aproape douăsprezece minute cu senatorul Edge din New Jersey şi că discuția a decurs într-o atmosferă din cele mai democratice, în prezența tuturor pasagerilor de clasa I care luau masa de seară.

— Mary, a zis Edge, dumneata aud că eşti regina Romîniei... Ce este Romînia? Un fabricat? Ce fel de fabricat? Lame de ras? Conserve? Lapte condensat? Pesmeți? Ce?

Maria nu se supără de loc, deoarece ştia că Edge nu pune în întrebarea lui nici o intenție jignitoare, ci este, pur și simplu, curios să știe ce este această « Romînie». Şi, cu unul din zîmbetele acelea care-i stabiliseră faima în lumea întreagă, ea-i răspunse:

— Ba nu, Harry dragă! Romînia nu-i un fabricat! E o țară!

— O țară? se miră senatorul Edge. Ei, bravo!... Şi dumneata eşti regina acelei țări?... Cum asta? Singura regină? Regină peste toate brînzeturile? Peste toate conservele?... Peste toate pastele de dinți?... În acest caz, dumneata trebuie să fii colosal de bogată!

Şi se întoarse către ceilalți americani de la masă:

— Ce spuneţi, băieţi? E grozav!

Apoi, o informă pe regină:

— Vezi, Mary, la noi nu e aşa... Nici măcar Rockefeller nu e ca dumneata! La noi sînt mai mulți regi... Şi eu sînt rege!... Regele bilelor de biliard!

— Şi eu sînt regele sîrmei de parchet! se recomandă mister Flyn, membru în Camera Reprezentanților.

— Şi eu, regele plicurilor! se recomandă mister Hugues, senator al statului Texas.

În aceste condiții, regina îşi dădu şi mai spontan curs simțirilor ei democrate — şi putu vorbi cu toți americanii ca de la egal la egal.

— Spune-mi, Mary, o întrebă mister Flyn, ai să joci şi în film?

— Poate! răspunse Mary. Nu sînt încă sigură dacă o să am timp. Trebuie să mă întorc repede în țară.

— Aha! Înțeleg!... Fără dumneata, fabrica nu merge. Unde nu-i ochiul stăpînului... Așa-i și la mine. Cum lipsesc un ceas de la uzină, lucrătorii încep să-și facă de cap.

Toți ceilalți regi se simțeau la fel de nenorociți. Cel mai necăjit părea mister Hugues care, cu brațele ridicate la cer strigă:

— Ah! Cînd o să scăpăm o dată de robia asta... și să nu mai depindem de lucrători...

Seara, prințul Nicolaie dansă timp de șapte minute cu miss Morrow Beele, fiica cea mai mare a lui mister I. M. Beele, directorul agenției pariziene a « Companiei de navigație americană».

— Dansezi minunat, miss Morrow!

— Dar nici ție nu-ți lipsește nimic! îi zise ea.

Imediat, scena fu transmisă prin cablu în America și toată presa americană publică un reportaj senzațional cu un titlu de o dimensiune grafică rezervată numai marilor gangsteri, meciurilor de box, divorțurilor în lumea cinematografului și declarațiilor președintelui Statelor Unite: « Prințul Nicolaie al Romîniei se logodește cu miss Morrow Beele?» Dar iată că, peste un sfert de oră, prințul Nicolaie dansă cu soția artistului Leon Gordon din New York.

— Doamnă, cu dumneavoastră tangoul nu mai e un dans, ci un vis!

Doamna Gordon, melancolică, răspunse:

— Păcat că e numai un vis!

Toată presa și toate posturile de radio americane avură de lucru. « O intrigă în lumea mare! anunțară ele. Soția artistului Gordon divorțează, pentru a se căsători cu prințul Nicolaie al Romîniei.»

Pe de altă parte, nici Ileana nu stătea cu brațele încrucișate. Pe vapor, primi prin radio nenumărate oferte de căsătorie din partea celor mai buni băieți din America. Oferta cea mai înflăcărată fu, însă, a lui Oliver Johnson II, fiul regelui ceștilor de cafea, care transmise prințesei Ileana un mesaj cu următorul cuprins: « Să nu dai nici o atenție altor băieți care-ți cer mîna: Toți aceștia nu sînt buni de nimic. Singurul băiat potrivit pentru tine sînt eu».

Ileana îi răspunse:
« Vorbește cu mama !»
Așadar, știrile despre înaintarea familiei democrate regale romîne spre Statele Unite nu lipseau.
Cu trei zile înainte de a atinge țărmul american, Edge avu cu regina o scurtă convorbire între patru ochi, după care senatorul din New Jersey se repezi la cabina telegrafiștilor, de unde transmise cîteva telegrame agenților săi de bursă de la New York. Nu trecură nici două ceasuri și înalta societate newyorkeză începu să se lanseze în pariuri pe sume exorbitante, al căror obiect era pălăria cu care va debarca regina pe pămîntul american. Unii susțineau că regina va purta o pălărie gri, cu voal bleumarin, alții că, dimpotrivă, își va pune o pălărie cloș, de fetru alb, cu o egretă de briliante — iar foarte puțini avură curajul să jure că regina își va împodobi capul cu un simplu voal, susținut în creștet de o diademă de diamante. Același joc de bursă avu loc și în jurul celorlalte detalii vestimentare ale suveranei.
Membrii comitetului de recepție din New York, numit *comitetul de bună primire*, avură mult de lucru pînă ce se fixară asupra costumului în care se vor prezenta în fața reginei la debarcader. După o serie de dezbateri furtunoase, mister Gover Wilhelm, președintele comitetului, coordonă diversele propuneri și își expuse concluziile în cîteva cuvinte:
— Domnilor, după cîte s-ar părea, va trebui să ne ducem la debarcader cu toții în redingotă, pantaloni vărgați, joben de mătase, ghetre gri, baston negru și mănuși ouă de rață.
Întrucît unii membri din comitet se arătară nemulțumiți, ziarul *New York Herald Tribune* ceru o consultație telegrafică marelui publicist în materie, domnul André de Fouquières, șef al protocolului pe lîngă președintele republicii franceze. Domnul André de Fouquières răspunse, tot telegrafic:
« Întîi de toate, ideea de a sili pe cineva să poarte un baston, fie chiar negru, este ridicolă. Lucrul acesta trebuie să fie facultativ. Tot așa și redingota, jacheta sau surtucul de toate zilele. Generația mai tînără preferă

gherocul. Nici jobenul de mătase nu este obligatoriu. Pantalonii, însă, e bine să fie negri, cu o dungă. Cămaşa albă scrobită, cu guler tare şi o cravată neagră de satin cu un ac cu mărgăritar discret. Ghetrele sînt permise, dar negre, nu gri. Cît priveşte mănuşile, ele trebuie să fie de mătase albă. Şi numai mîna stîngă trebuie să fie înmănuşată. Asta, pentru dimineaţă şi după masă. Pentru seară, se cere neapărat frac sau smoching negru, vestă *piqué*, cămaşă albă scrobită, fundă albă.»

Prin savanta sa consultaţie, domnul André de Fouquières dădea îndrumări pentru toate împrejurările, numai la singura întrebare esenţială nu răspundea: cum să se prezinte membrii comitetului la debarcader?

Supăraţi, cei care mai aveau o îndoială, adoptară sinteza vestimentară expusă de mister Gover Wilhelm — şi aşa costumaţi, ieşiră, împreună cu două sute cincizeci de gazetari, întru întîmpinarea înalţilor oaspeţi. Cînd vasul acostă, regina apăru zîmbitoare, cu o nostimă căciuliţă, tivită cu o fîşie de vulpe argintie şi într-un palton de blană de lutru. Consternarea fu generală. Toţi cei care pariaseră se găseau ruinaţi. În schimb, regina era zîmbitoare. Iar senatorul Edge rîdea de se strica.

— Nemaipomenit ! şopti el fiului său, care-l aştepta la debarcader. Şi eu mi-am pierdut pînă acum vremea cu bile de biliard. Încă două regine ca asta, şi sînt unul din cei mai bogaţi oameni din lume.

La debarcader, regina rosti un mesaj:

— Sînt regină, fiindcă aşa a voit soarta. Dar, mai presus de toate, sînt o femeie care şi-a consacrat viaţa întreagă ideii de a crea sentimente de toleranţă şi un vis de înfrăţire, în care iubirea să fie primul cuvînt. Femeile şi-ar putea găsi adevăratul rol, dacă ar răspîndi, cu vorba şi cu fapta, această idee în ţările lor.

Poporul american află apoi că reginei i s-a rezervat la hotelul «Park Avenue», ca să aibă unde înnopta, un apartament compus din optzeci de camere; că mobilierul acestui apartament a fost asigurat pentru suma de patru sute dc mii de dolari; că bucătarul-şef, plătit cu treizeci şi cinci de mii de dolari pe an, este însărcinat să supravegheze meniul reginei — şi că în acest scop i s-a

pus la dispoziţie serviciul de aur al hotelului, asigurat şi el pentru trei sute cincizeci de mii de dolari; dar că regina nici n-a apucat încă să vadă apartamentul, pentru că îndată după legiuita recepţie de la primărie, s-a urcat în tren spre a vizita ţara. Publicul american află apoi că acest tren este alcătuit din vagoane dăruite de către diferiţi preşedinţi ai companiilor de cale ferată, dar că regina, familia şi suita ei nu vor putea călători gratuit. Totuşi, ţinînd seama de faptul că Maria este regina unei ţări mai mici decît Statele Unite, ea nu-şi va plăti drumurile după tariful normal, ci pe baza unui preţ forfetar de un dolar. În schimbul unui dolar, regina va putea cutreiera Statele Unite în lung şi-n lat.

Prima etapă a călătoriei fu, precum se poate înţelege, Washingtonul, unde se află Casa Albă. În Statele Unite există tradiţia ca toţi oaspeţii de seamă veniţi din străinătate să fie primiţi la Casa Albă, unde pot vedea cea mai mare minune a celei mai mari democraţii de pe faţa pămîntului: pe însuşi preşedintele ţării care, în mod automat, în fiecare zi la orele douăsprezece fix, face declaraţii solemne că nu-i place să se amestece în treburile interne ale celorlalte ţări.

Cînd regina sosi în America, la Casa Albă funcţiona ca preşedinte Coolidge. Coolidge era exponentul celui mai cucernic partid politic american, dintre cele două partide: partidul republican.

— Coolidge e mai evlavios chiar decît Wilson! spuneau bancherii republicani, mîndri de preşedintele lor.

Coolidge credea în Dumnezeu şi în afaceri, pe care le considera de esenţă divină. Doctrina lui Coolidge se plasa între evanghelie şi Wall-Street.

— Omul, susţinea el, e făcut după chipul lui Dumnezeu şi pentru afaceri!

Iar pentru că el se considera trimisul lui Dumnezeu pe pămîntul american, spunea:

— Menirea Americii sînt numai afacerile!

Din această credinţă nimic nu-l putea zdruncina. Şi fanatismul lui mergea atît de departe, încît nu-şi pierdea timpul în flecăreli inutile, ca marele Wilson care mai şi vorbea uneori. Coolidge avea un principiu:

— Două lucruri dintr-o dată nu se pot face: să vorbești și să faci afaceri! Una din două: ori vorbești, ori faci afaceri!

Prefera pe a doua, de aceea tăcea. Coolidge, evlaviosul, era președintele cel mai tăcut. I se și zicea: Calvin cel tăcut! Tăcea și făcea. Afaceri, bineînțeles. Numai așa a putut asigura prosperitatea trusturilor și monopolurilor care l-au trimis la Casa Albă să păzească bine Marea Credință. Și Coolidge o păzea cu străşnicie. Ori de cîte ori i se punea sub ochi cererea de grațiere a vreunui negru comunist condamnat la moarte, spunea:

— Ce-i trebuie grațierea? Și dacă i-o dau, ce? Cît va mai trăi? Zece, douăzeci, treizeci, patruzeci de ani. Și apoi? ... Tot în fața celui-de-sus va trebui să se prezinte, și tot cel-de-sus îl va judeca dacă e vinovat sau nevinovat!... În acest caz, ce este grațierea? Mîntuirea sufletului lui? Nu! Dimpotrivă! Amînarea, tărăgănarea, întîrzierea acestei mîntuiri!... Mai bine să fie judecat de domnul îndată, ca să-și poată dormi liniștit somnul de veci.

Dacă i se aduceau la cunoștință fraude mai mari făptuite de sfetnicii săi — și se găsea cineva să ceară să fie pedepsiți, răspundea:

— Să-l pedepsesc eu? Dar cine sînt eu? O biată făptură slabă, care tot din mila domnului mă aflu aici. Ce drept am eu să iau o hotărîre care nu poate fi decît în mîna celui-de-sus? Să-l judece el! Dacă e vinovat, poți să fii sigur! Își va primi pedeapsa cuvenită. Dumnezeu e mare și drept și nepărtinitor. Nu ca noi, niște făpturi supuse greșelilor!...

Dacă-i ajungea la ureche că muncitorii au declarat grevă pentru că vor condiții de muncă mai bune, ridica ochii la cer:

— Dumnezeu să-i ierte pe necredincioși! Niște sărmani rătăciți, care nu cred în răsplata de apoi! Comuniști!... Bolșevici!... Satana!... Uite pe cine hrănim! Dar Dumnezeu stă colo sus și veghează ca dezmățul acesta al păgînilor să fie curmat de *noi* cu un ceas mai devreme!

Întrevederea dintre regină și Coolidge se putu numi, pe drept cuvînt, istorică. Regina, care începuse să lupte

cu vîrsta, dar ieşea mai totdeauna învingătoare, ştia că preşedintele Americii este un om care crede şi nu cercetează. De aceea îşi pregătise o capă superbă, cu gluga dintr-o fină ţesătură de mătase neagră, cu discrete fire de aur care-i dădeau înfăţişarea unei călugăriţe cu atît mai ispititoare, cu cît regina ştia să potrivească acestui veşmînt şi o privire pierdută într-un extaz neobosit în faţa a ceva invizibil, dincolo de oameni şi lucruri. Din experienţa ei enciclopedică, ştia că o asemenea privire, cu cît e mai detaşată de orice gînduri lumeşti, cu atît îi scoate mai mult din minţi pe slujitorii dreptei credinţe.

Dar cînd îşi puse bateriile ochilor ei luminoşi în bătaie, deşi era singură cu el şi cu Dumnezeu, Coolidge nu scoase un cuvînt. Ceea ce o îndîrji pe Maria care ţinea ca preşedintele Americii să nu-i lipsească din biografie. Indiferent de credite, Maria îl voia pe Calvin, pentru Calvin. Totuşi, Calvin tăcea. Tăcea atît acest Calvin, încît la un moment dat deveni foarte obraznic: nu numai că tăcea, dar nici nu se mişca. Stătea în picioare, mut, orb, în cea mai cuviincioasă tăcere din istoria vreunei regine, şi numai din cînd în cînd se uita la ceasornic. Urmărea, răbdător, să treacă cele zece minute protocolare. Iar cînd cele zece minute se împliniră, deschise în sfîrşit gura:

— Mi-a părut bine!

Regina plecă de la Casa Albă uluită şi deprimată. Oare nu mai este ea ce a fost?

Dar n-avu vreme să-şi pună prea multe întrebări, pentru că, imediat ce sosi la hotel, se anunţă la ea — cine? Coolidge! Aşa cerea obiceiul: ca vizita să fie întoarsă. O mică speranţă îmbujoră obrajii Mariei. Coolidge, însă, ţeapăn, se uită iar la ea şi la ceasornic timp de zece minute, apoi vorbi:

— Maiestate! În ţara dumneavoastră există un domn Viziru, şef de partid?

— Da! făcu uimită regina.

— Asta am vrut să ştiu. Vă mulţumesc!

După ce Coolidge plecă, regina se cercetă un ceas în oglindă şi frumoşii ei ochi se umplură de lacrimi. Dar, în cele din urmă, optimismul ei ieşi biruitor. Şi, puţin

cîte puțin, pe măsură ce-și ungea obrazul cu cremele fabricate exclusiv pentru ea, începu să creadă în viață cu aceeași tărie ca pînă atunci.

Vizita regală în America decurse în condiții care s-ar fi putut numi aproape mulțumitoare, dacă nu s-ar fi petrecut pe ici-colo unele mici incidente, cum a fost cel din orașul Minneapolis, al cărui consiliu comunal își pusese și el întrebarea, ca atîtea alte consilii comunale de pe întinsul Americii, în ce costum să se prezinte notabilitățile orașului în fața reginei. Domnul H. A. Brown, care era considerat la Minneapolis drept un arbitru al eleganței, propuse:

— Costum gri, joben de mătase, pantofi de lac și baston alb!

Dar H. A. Brown avea în consiliul comunal și în ochii femeilor un rival de temut: pe mister Johnson, geambaș, temut pentru « directele» lui. Și acest mister Johnson se ridică și respinse propunerea lui Brown:

— Brown spune prostii. Pe regina trebuie s-o primim în pantaloni bufanți, cizme roșii, haină cu guler de catifea albastră și gambetă gri.

Brown și cîțiva consilieri erau gata să accepte, cînd se ridică un tînăr, Scott, muncitor, să-i răspundă lui Johnson:

— Mister Johnson crede că o să ne impună gusturile lui, cu pumnul și cu umerii lui de boxer. Dar țin să atrag atenția onoratului consiliu că aici, în consiliu, sîntem cincisprezece muncitori față de șapte de-ai dumisale. Așa că-l rog pe domnul Johnson să se așeze și să asculte ce vreau să spun!...

Iute ca fulgerul, Johnson își sumecă mînecile:

— Eu?

— Tu! îi răspunse aspru un alt muncitor. Șezi și lasă-l pe Scott să vorbească.

Cît ai clipi nu mai rămase din Johnson decît un om cuminte și cuviincios, care se așeză pe scaun, timid, ca omul venit la ședință cu întîrziere.

— Așa! făcu Scott. Și acuma, iată ce aveam să vă spun: este o rușine ca într-un consiliu comunal în care două treimi sînt muncitori, să se poată aduce măcar în discuție recepția unei regine în genere, și în

special a unei regine care domnește peste o țară unde muncitorii sînt torturați și uciși. Propun, deci, să votăm o moțiune în care să se spună: « Nici un funcționar al comunei să nu ia parte la vreo recepție sau serbare dată în onoarea reprezentantei unui sistem de guvernare atît de contrariu principiului de drept și libertate !»

Cînd i se aduse la cunoștință că poate veni la Minneapolis, dar că nu i se va face nici o primire oficială, regina izbucni, revoltată:

— Asta-i culmea ! Într-o democrație cum este America, să-și poată face de cap toți bolșevicii !

Se consolă, însă, chiar în aceeași seară cu recepția care i se oferi la « Bankers Club». Dacă Maria venise în America datorită în bună parte dorinței ei arzătoare de a se vedea aclamată de către poporul american ca eroină a războiului pentru democrație, precum și speranței că va descoperi în țara lui Columb un ginere potrivit pentru Ileana, rostul ei de seamă aici era să înfrunte și să învingă acest club al bancherilor. În cursul turneului ei prin Statele Unite, a avut prilejul să stea de vorbă cu nenumărați bancheri, care s-au arătat cu toții foarte drăguți — și din cuvintele cărora ei i se părea că poate desprinde anumite făgăduieli. În recepția de astă-seară, Maria vedea o confirmare colectivă a accstor făgăduieli, a căror concretizare n-ar mai fi decît o simplă problemă de ordin tehnic. Bine dispusă, regina munci la oglindă cîteva ceasuri, astfel că, seara, cînd se prezentă la club, dictatorii finanței americane se zăpăciră.

— Sînteți cea mai frumoasă regină din cîte am văzut ! declară președintele Asociației naționale a bancherilor.

— Noi n-avem o regină atît de frumoasă ! declară și vicepreședintele asociației.

— Sînteți regina reginelor ! declară și secretarul general al asociației.

Răpitoare în toaleta ei, studiată cu multe luni înainte spre a obține toate efectele financiare și economice reclamate de interesele țării, regina rosti cîteva cuvinte bine simțite:

— Statuia libertății, zise ea, posedă o baghetă magică, menită să-mi deschidă adîncimile lucrurilor necunoscute

ce mă vor face să tresar şi de la care aştept inspiraţii mari şi frumoase. Călătoria mea nu are nici un caracter oficial. Nu sînt învestită cu nici o sarcină. Sînt regină, pentru că aşa a vrut destinul. Ceea ce vreau ca regină, este pacea. De aceea, vă solicit simpatie, înţelegere şi ajutor pentru Romînia care lucrează la opera de pace şi restaurare şi care constituie ultima fortăreaţă a civilizaţiei împotriva Rusiei comuniste. Statele Unite au acelaşi interes ca şi Romînia să înlăture cu un ceas mai devreme primejdia roşie.

La aceasta, preşedintele clubului bancherilor, în numele tuturor bancherilor americani, răspunse:

— Sîntem fericiţi că avem astă-seară printre noi pe cea mai frumoasă dintre regine !

Şi banchetul se prelungi pînă noaptea tîrziu, într-o caldă atmosferă de prietenie romîno-americană.

Dimineaţa, cînd regina se trezi, doamna Poppesco-Poppesco, care o însoţea în voiaj, îi aduse un exemplar din *New York Times*.

— Maiestate, zise ea, este ediţia apărută în acest moment. Mi s-a atras atenţia asupra acestei note.

— Citeşte-o ! îi zise regina, care era ocupată la oglindă.

Doamna Poppesco-Poppesco citi:

— « Dacă regina vine numai cu intenţia să viziteze Statele Unite şi să se instruiască, poate fi sigură că va fi mulţumită. Se va face tot posibilul ca şederea ei să fie cît mai agreabilă. Dar dacă vine cu gîndul că va putea înlesni încheierea unui împrumut pentru Romînia, ne e teamă că va avea o mare decepţie.»

Regina încremeni:

— Ce-i asta?

— Nu ştiu ! răspunse doamna Poppesco-Poppesco. Poate o să vă lămurească domnul Bibescu.

— Cum? E aici? Să poftească !

Ministrul Romîniei la Washington intră.

— Domnule Bibescu ! îl interpelă regina. Ai putea să-mi explici ce sens are această notiţă? Mi se taie, aşadar, orice speranţă pentru împrumut?

— Da, maiestate ! S-au depus mari stăruinţe ca Romînia să nu capete nici un ban pentru guvernul Neaţă.

— Cine? Țărăniștii?

— Nu, maiestate! Domnul Ion Ion Viziru!

Regina tăcu. Era de așteptat. Ionel îi pusese gînd rău lui Neață. Imediat ce generalul s-a înapoiat din Italia, Ionel l-a poftit la Florica și l-a primit cu o furtună de încriminări: că a dat țara pe mîna lui Mussolini, că s-a umilit, că a venit din voiaj cu mîinile goale, că toate speranțele ce și le pune într-un stat sărac ca Italia dovedesc că e lipsit cu totul de simțul politic și așa mai departe. Neață l-a ascultat și i-a răspuns grav:

— Așteaptă, o să vezi!

Dar Ionel îi reproșa lui Neață nu atît aventura lui din Italia, cît fuziunea dintre naționalii ardeleni și țărăniști. Dacă partidul național-liberal a căpătat un adversar primejdios — prin întemeierea partidului național-țărănist — asta se datorește numai lipsei de abilitate politică a generalului. Neață e vinovat că Jugănaru și Dacu și-au jurat credință pe veci. Neață e vinovat că, din pricina lipsei lui de abilitate politică, partidul liberal are azi în fața lui un partid puternic și de temut cum este noul partid național-țărănist. Neață e vinovat că șefii noului partid cer « egalitate de tratament a capitalurilor străine și romînești în fața legilor și a administrației». Neață e vinovat că finanța străină, care nu are încredere în liberali, împinge în mod vădit pe național-țărăniști la putere, ca să-l poată aduce înapoi pe prințul Carol, pentru că finanța străină are aici nevoie de un rege, nu de o regență. Neață e vinovat în toate.

— Generale, dumneata nu-ți dai seama că fuziunea asta dintre naționali și țărăniști este falimentul partidului dumitale?

— Falimentul meu? se înțepeni, mîndru, Neață. Te înșeli! Azi, mai puțin ca oricînd.

Amintindu-și toate astea, regina oftă. Da! Asta-i nenorocirea! De cînd a dat mîna cu Mussolini, Neață se crede o putere de neclintit. Este atît de îngîmfat, încît nu mai stă de vorbă decît cu colaboratorii lui cei mai apropiați. Prost, fudul, lipsit de caracter, Neață mai e în stare să facă și o poznă cu prințul, numai ca să arate că știe să fie și independent. A început generalul să aibă curaj. Cu puterea în mînă, cu reclama în jurul

succeselor lui de la Roma, cu gălăgia agenților lui electorali, prestigiul lui Neață creștea. Și acuma, călătoria reginei în Statele Unite, de unde aștepta împrumuturi. Ce și-o fi spunînd Ionel? Frumoasă afacere! Neață, obținînd credite! Atîta-i mai lipsea lui Ionel, ca să nu-l mai poată urni din loc pe Neață de la putere!... Asta nu se poate! Neață trebuie dezumflat numaidecît! Neață nu trebuie să obțină nici un cent de la bancherii americani! Și acuma... iată! «Ah, Ionel ăsta!» își zise regina, oarecum amărîtă, totuși plină de admirație pentru Viziru, cu care apăra împreună țara, de peste douăzeci de ani.

— Bine! zise regina, resemnată, lui Bibescu. Eu mi-am făcut datoria. De altfel, știi că nu sînt în vizită oficială, așa că o să-mi continui voiajul, fără să mă mai amestec în treburile țării.

— Maiestate, pentru asta am și venit așa de dimineață aici! răspunse Bibescu. Am primit instrucțiuni de la București. Direct de la palat. Maiestatea sa regele e grav bolnav... și roagă pe maiestatea voastră să-și întrerupă voiajul și să se înapoieze imediat în țară.

Regina păli. Știa că la plecare Ferdinand era destul de bine dispus. Doctorii îi spuseseră Mariei că poate să plece în liniște, pentru că ei nu prea văd în starea regelui vreo schimbare, în cursul celor patru-cinci săptămîni cît va lipsi ea din țară. Și chiar aseară, regina primise de la confidenta ei, prințesa Jeanna Prykopp-Sandulesco, o lungă telegramă prin care o informa că regele se simte bine. Prin urmare, nu pentru că regele s-ar simți rău este ea rechemată în țară, ci pentru altceva. Pentru ce? Maria nici nu-și puse bine întrebarea și-și dădu și răspunsul, care o înfioră de oroare. Dar e groaznic!... Groaznic!... Prin urmare, Ionel și Ciubuc-Bey nu lovesc numai în Neață, ci acuma au început să lovească și în ea. O silesc să-și întrerupă voiajul ca s-o compromită în ochii țării, cum l-ar compromite pe oricare politician de rînd... Bunii ei prieteni, Radu și Ionel... Dar e groaznic!... Groaznic!...

Prințesa Ileana, care apăru în acest moment, o văzu pe Maria cu chipul atît de schimonosit de durere, încît se îngrozi:

— Ce este, mamă? Ce s-a întîmplat?

— Tatii nu-i e bine! răspunse ea, cu glas înăbuşit. Trebuie să plecăm îndată acasă.

Traian Săpunaru, ministrul de interne, muncea la ordinea şi siguranța statului într-un ritm din ce în ce mai vertiginos. Aresta muncitori, închidea şi sigila sindicate, provoca tulburări pe tot cuprinsul țării, decreta ziua de 10 decembrie ca sărbătoare oficială a « generației de foc», organiza o numărătoare a populației în care, pentru întîia oară în administrația oligarhică a țării, apărea termenul « origine etnică» — şi lupta să salveze autoritatea şubrezită a lui Cață asupra studenților.

— Avem nevoie de Cață! i-a spus categoric Ionel.

Cață îşi punea mari speranțe în congresul pe care-l convocase — şi de unde era convins că va ieşi cu aureola perfect lustruită, cum era pînă mai acum cîteva luni.

— Dar de unde poți şti că studenții lui Aureliu nu-ți pregătesc o surpriză? îl întrebă Traian.

Observația ministrului de interne se înfipse ca un spin în inima oricum îndurerată a profesorului de la Iaşi.

— Da! reflectă el, tulburat. S-ar putea!

— Asta zic şi eu! S-ar putea! De aceea, te sfătuiesc să ții congresul fără public, ci numai cu delegați şi cu uşile închise.

— Cum, spre uimirea lui Cață, tînărul Cziucziewicz nu se opuse, congresul se putu ține în condițiile sugerate de către ministrul de interne.

Dar, de la început, dezbaterile luară un caracter parlamentar. Primul cuvînt îl avu Cață:

— Frați creştini! Creatorul partidului lancist, care numără azi nouă repezentanți în camcră, sînt eu, iar conducătorul acestui partid sînt tot eu — şi înțeleg să rămîn tot eu şi de azi înainte. Cer, deci, tuturor disciplină. Cer ascultare oarbă, ca şi pînă acum! Cine nu se supune, afară!

— Ba afară s-o dai pe mă-ta, nu pe noi! zbieră bătrînul Zdrelea. Afară te dăm noi pe tine, pentru că țara e cu noi, nu cu tine!

Humuleanu sări să facă pace:

— Fraților, liniște! Ne-am adunat aici să lămurim lucrurile, nu să le încurcăm!

— Așa e! Strigă Vasiliu. Să le lămurim!

— Ce să lămurim? zbieră bătrînul Zdrelea. Am lămurit destul. Drumurile noastre se despart.

— Stai, frate, nu așa! interveni Humuleanu. Să-l lăsăm pe Cață să spună ce vrea!

— Să-l lăsăm! strigă și tînărul Aureliu. Să-l lăsăm...

Și înjură atît de apăsat, încît toți delegații începură să rîdă.

Cață vorbi:

— Eu sînt împotriva statului corporatist al lui Mussolini. Eu sînt pentru parlament și pentru antisemitismul religios. Mussolini e bun pentru cei de la *Cuvîntul*, pentru că le dă parale.

Zdrelea mugi ca o fiară:

— Aha-haaa! Fostul meu prieten Cață vrea antisemitism religios. Care va să zică noi, cu jidanii nereligioși putem face casă bună. Asta-i trădare!... Noi sîntem pentru antisemitismul rasist și economic. Fecioru-meu a venit din Germania și o să vă spună ce a vorbit cu Hitler despre rasă.

— Bravooo! Bine ai zis! Așa e!

Vreo cîțiva delegați îngălbeniră, mai cu seamă că tînărul Aureliu își îndreptase brusc privirea spre ei. Ca să nu pățească rușinea, începură să aplaude. Și după ei, tot congresul. Scos din minți, Cață zbieră:

— Asta-i schimbare la față! Asta-i înstrăinare! Frați creștini! Nu mai înțeleg!

— Las'că înțelegi tu! îi strigă Vasiliu. Să punem la vot! Să punem la vot!

Se puse chestiunea la vot — și Cață se găsi în minoritate: el singur pentru — și toți ceilalți împotrivă. Cață, obișnuit cu dezastrele, mai zîzîit ca oricînd, se pițigăi:

— Din acest moment, vă consider pe toți excluși din partid!

Tot în interesul ordinii și siguranței, guvernul lui Neață hotărî să desfășoare o vastă activitate culturală

în țară. Inițiativa reveni, se înțelege, celui mai calificat departament, care avea în fruntea lui, întîmplător, pe cel mai calificat om de cultură din guvern: domnul ministru de interne Traian Săpunaru, care simți că a sosit momentul să facă pentru țară o operă nemuritoare. Cu dinamismul adecvat scopului, Traian Săpunaru își adună toate articolele publicate în ultimii trei ani în *Țara noastră*, și făcu din ele un volum. Era o operă în care poetul executa fără milă pe « mosafiri », pe « oaspeții nepoftiți », pe « cetățenii de ultima oră », pe « minoritari », pe « pașaportari », pe « romînii de dată recentă » — pe care-i amenința cu « otravă », cu o « baie de sînge », cu « unt-de-ricină », în sfîrșit, cu tot programul de guvernămînt al lui Mussolini. O mică dificultate prezenta pentru el titlul. Îi trebuia ceva care să corespundă stării de spirit a țării. Fantezia îi sări îndată în ajutor. Volumul fu botezat *Vin nou*. Cartea putea merge la tipar. Chemă, deci, la el pe directorul *Monitorului Oficial*.

— Urgent ! Cincizeci de mii de exemplare pe hîrtie de tipar... două mii de exemplare pe hîrtie velină... cinci mii de exemplare pe hîrtie de scris.

Cartea apăru, așa că autoritățile putură porni îndată la acțiunea de răspîndire a culturii. La țară, treaba asta erau puși s-o facă jandarmii și primarii. Țăranii, cu căciula în mînă, se executau — și stocurile de cărți se vindeau ca pîinea caldă.

— Bă, se răstea dom' plutonier la săteni. V-au trimis boierii de la oraș un dar... *Vin nou*...

Țăranii se minunau.

— Vin nou cînd se bate halvița, don' șef? îndrăznea să ia lucrurile în glumă cîte unul. Unde s-a mai văzut ?

— Mă, binc-a zis cine-a zis că sînteți niște mîrlani ! Asta-i o carte, nu vin, bă !... Așa-i zice: *Vin nou*... Și musai s-o citiți, că-i evanghelia voastră... paștile și grijania !

— Păi nu știm să citim, don' șef !

— Nu se esistă ! Cine nu știe, îl bat de-l smintesc ! Insulți statul, bă !... Asta-i cartea lui dom'ministru al nostru... de la Interne !... Cum să nu știi s-o citești, bă ?... Ești beat ?

Ţăranul se speria:

— Nu, zău!

— Ba, zău! răcnea la el plutonierul. Hai, nu mai sta şi scoate biştarii... C-aaacuşi...

La oraş, propaganda culturală se făcea, de preferinţă, pe la dughenile evreieşti, unde se simţea o mare sete de cultură. Comisarul, ori subcomisarul apărea întotdeauna sau înainte sau după un şpriţ:

— Noroc, nene Sami! Vin direct de la domnul Traian Săpunaru!

Dacă « nenea Sami» nu leşina, dovedea că e om tare. Dar comisarul avea suflet bun:

— Nu te speria, nene! E de bine! Uite cartea aici! Cinci sutare!... Şi să-ţi trăiască balabusta pînă la o mie de ani!

Cu aleşii neamului, Traian se arătă mai puţin generos

— Să plătească dumnealor cîte o mie de lei! porunci el. Las'că au de unde!

— Dar nu scot ei bani din buzunar! făcu şeful de cabinet. Îi cunosc eu!

— Nu-i nevoie să scoată! Le oprim banii prin chestură.

Neaţă îşi făcuse un parlament din oameni de încredere şi cu dragoste de ţară. Dar, spre a-i face şi mai de încredere, şi mai însufleţiţi de dragoste de ţară, Neaţă veni cu o lege prin care se dublau atît diurnele, cît şi salariile deputaţilor şi senatorilor. În acest spirit de bună înţelegere între reprezentanţii neamului, fu depus, într-una din zile, un proiect din iniţiativă parlamentară, prin care generalul Neaţă, ca un omagiu pentru meritele cîştigate în timpul războiului, este reintegrat în toate drepturile sale de cel mai vechi general activ, în cel mai înalt grad.

— Îţi place obrăznicia? strigă Ionel către Vintilă. Şi prim-ministru, şi şeful armatei! Adică stăpîn şi pe puterea militară şi pe puterea civilă. Dictator! Mussolini

în toată puterea cuvîntului! Comandant al întregii armate! Mîine, dacă vrea, ne poate aresta şi împuşca. Trebuie să isprăvim o dată cu gluma asta sinistră! Pofteşte-l, te rog, pe astă-seară la mine.

Vintilă îl pofti pe Neaţă — şi Neaţă veni.

— Şezi, generale! îi zise Ionel, amabil. Te felicit! Trebuie să te simţi bine! Îţi vei relua iar gradul.

— Nu eu am vrut-o! răspunse generalul înţepat. Nu pot opri pe nimeni să-mi arate o atenţie! Şi apoi, de ce aş ascunde-o! Îmi face plăcere!

Vintilă mormăi:

— De asta nici nu ne îndoim! Numai că se naşte o întrebare: este compatibilă situaţia de prim-ministru cu cea de general activ?

Neaţă, candid, zise:

— De ce nu? Sînt atîţia în trecut! Dar chiar în zilele noastre... L-am avut în Grecia, pînă mai deunăzi, pe generalul Pangalos.

— Exemplul e grozav! rîse Ionel discret. Ai vrea să fii azi în locul lui Pangalos?

Imaginea dictatorului Grecici, bălăbănindu-se în aer cu ştreangul de gît, îl obligă pe Neaţă să ocolească răspunsul şi să continue:

— Îl avem pe Horthy! Amiral şi conducător de stat!

Plictisit, Ionel zise:

— Lasă astea, domnule general! Nu vezi că-ţi lipsesc exemple?... Şi în orice caz, exemple pe care le-ai putea invidia!

Se ridică în picioare şi se apropie de general:

— Domnule prim-ministru, nu merge!... Nu-i constituţional! Înţelegi? Nu-i constituţional!

— Te rog, lasă şi dumneata constituţia! răspunse Neaţă, agresiv. Cred că nu ca să vorbim despre constituţie m-ai chemat aici.

În locul lui Ionel, răspunse Vintilă:

— Desigur că nu! Ci ca să te poftim să renunţi.

Generalul afectă un aer nedumerit:

— Să renunţ eu? La ce? La un lucru pe care nu l-am făcut? De ce să renunţ? E treaba Parlamentului!... Nu-i treaba mea!

— Aaaşa ! făcu Ionel, ca pentru sine. Care va să zică, e treaba Parlamentului ! Biiine !

Apoi ridică brusc capul:

— Despre care Parlament e vorba? Despre cel căruia i-ai urcat simbria acum cîteva săptămîni?

Generalul răspunse cu demnitate:

— Te rog, domnule Viziru, să nu insulţi Parlamentul ! Parlamentul acesta este ieşit din voinţa poporului !

— Din voinţa poporului? strigă Vintilă. Atunci dă-ne voie, domnule Neaţă, să-ţi întoarcem vorba: lasă, te rog, voinţa poporului ! Să nu mai vorbim de voinţa poporului ! Ştii prea bine din voinţa cui ţi-a ieşit Parlamentul !

— Din a cui? strigă Neaţă.

— Din a noastră ! îi răspunse Ionel. Şi aici e toată nenorocirea: că uiţi şi că trebuie să-ţi aducem aminte tot noi !

— Puţin îmi pasă ! Poporul este cu mine !

— Da, ştiu ! Şi în 1922 tot asta spuneai: că poporul este cu dumneata. Dar cînd ţi-a sunat ceasul să pleci, ai plecat.

— Asta *a fost !* răspunse Neaţă.

Ionel îl măsură cu privirea pe Neaţă de sus pînă jos şi-i răspunse cu o mină dezgustată:

— Îmi pare rău, generale, că dumitale nu ţi se poate vorbi omeneşte !

Şi cu paşi repezi se apropie de birou, unde erau pregătite mai multe dosare:

— Spune-mi, te rog, generale, poporul ştie ceva despre asta?... Citeşte !... E vorba despre fraudele de la divizia a II-a şi despre sinuciderea căpitanului Maciu. Spune, ştie? Dar de fraudele de la divizia a III-a? Dar de fraudele de la pădurile statului? Dar de fraudele de la regimentul 32 Mircea cel Mare? Dar de hoţiile prefectului dumitale Nicodim de la Sălaj, care-l face pe agentul comisionar al fabricii de lămpi «Petrolix»? Ce sînt astea? Tot din voinţa poporului?

Generalul, cu un zîmbet rău, răspunse:

— Grozave crime ! Parcă aş fi guvernat eu ţara timp de şaizeci de ani, nu dumneata şi ai dumitale !

— Astea-s teorii, generale! Astea să le spui la întruniri, nu aici! Aici vorbim serios! În dosarele astea sînt numai mici pungășii. Numai că potlogării de felul ăsta am mii și mii... Nu-i regiment, nu-i manutanță, nu-i percepție, nu-i administrație de județ, în care să nu se fi jefuit fără milă banul public. Dar nu despre mărunțișurile astea vreau să te întreb, ci despre operațiile oamenilor cu care te înconjuri... Ce e cu milioanele furate de directorul general al învățămîntului, din fondurile destinate construirii unei școli și cu care el și-a făcut o vilă măreață la Predeal? Dar ce e cu fraudele de la Ministerul de Război, cu pieile pentru bocanci? Dar ce e cu fraudele de la Comunicații, cu locomotivele și cu traversele? Dar cu fraudele de la Finanțe ce e?

Întunecat, Neață făcu un pas spre Vintilă:

— Și cu fraudele de la Finanțe cînd erai dumneata, ce se aude? Crezi că...

Dar nu putu să sfîrșească, pentru că Vintilă izbi cu pumnul în masă, cu atîta putere, încît Neață amuți.

— Să nu te atingi de Ministerul de Finanțe cît am fost eu, că o să regreți! strigă Vintilă, vînăt de furie. Vezi să nu reînviem afacerea Finkelstein cu bonurile voastre de tezaur! Te rog! Este în interesul dumitale! Ai înțeles? Aici vorbim de *dumneata*. Numai de *dumneata!* Ca s-o știi!

Și, împingîndu-l ceva mai încolo pe Ionel, se apucă el însuși să răsfoiască dosarele:

— Aici, strigă el mai departe, nu-i vorba de mărunțișuri. Ci de fapte grave, care nu pot fi trecute cu vederea de nimeni. Uite aici pe Costea al dumitale cu vila lui de la Predeal. Pe toți i-a apucat boala să-și construiască la Predeal cîte o vilă din avutul statului. Ce crezi dumneata, generale? O să tacă lumea din gură cînd o afla cum i-a silit pungașul ăsta pe bieții funcționari de la poștă să-și dea o contribuție din leafa lor nenorocită, pentru ca el să-și poată ridica un palat?... Și asta, ce este?... Poftim!... O ofertă pentru concesiunea terenurilor inundabile pe cincizeci de ani! Cine a încasat pînă una alta un comision de cinci milioane ca să treacă legea prin Cameră? Și ce e cu licitația pentru furnitura de vase marine? Cum se face că la licitație s-a aranjat să nu

poată lua parte firmele franceze, engleze şi olandeze — pentru ca afacerea să revină unor firme italieneşti? În buzunarul cui a intrat comisionul, generale? N-ai putea să ne spui? Dar din afacerea aceea cu căştile pentru jandarmi, cine s-a înfruptat, generale? Aţi comandat căşti, să avem pînă în anul 2000! În folosul cui, generale? Şi cu furnitura de arme din Italia, ce se aude, generale? Cînd ai încheiat contractul cu casa Giandori, ştiai sau nu ştiai că Giandori nici nu avea materialele necesare? Ştiai!... Atunci de ce te-ai grăbit să-i dai un aconto de 10 la sută? Şi ce sînt preţurile astea pentru puşti vechi « Manlicher», pentru mitraliere uzate, pentru cartuşe? Numai pentru un singur lot de comandă pe care-l puteai căpăta în oricare altă ţară cu douăzeci şi trei de milioane, ai plătit în Italia treizeci şi şase de milioane? Cine a cîştigat, generale?... Taci?

Generalul, palid, tăcea, dar nu mai era aşa de ţeapăn şi agresiv ca înainte. Canaliile astea ştiau totul. Cunoşteau fiecare mişcare a lui şi a lor săi. De unde? De la cinc? Lucrul aproape că nu mai prezenta nici o importanţă! Ştiau!

Ionel, calm, se aşeză comod în fotoliu. Acuma putea fi sigur că Neaţă va fi mai puţin încăpăţînat.

— De ce nu şezi, generale? zise el pe un ton amical, ca şi cum Neaţă ar fi intrat numai în acest moment pe uşă. Proiectul din iniţiativă parlamentară, despre care vorbeam noi odinioară, e lăudabil! Noi sîntem pentru! Este frumos că oamenii ştiu să-şi preţuiască valorile naţionale. Cred, însă, că pentru a face gestul şi mai frumos, să ceri dumneata insuţi ca proiectul să fie redus numai la dreptul să porţi uniformă şi să primeşti salariul respectiv.

— O! făcu Neaţă degajat. Chestia nu-i atît de presantă. La urma urmei pot să mă lipsesc cu totul de onorurile astea.

Fratele Vintilă interveni:

— Mă rog! Vorba dumitale: te priveşte! Dar casa ce ţi se dăruieşte, trebuie s-o primeşti neapărat. Cît costă? Şapte milioane! Ajunge? Nu-i prea puţin? Nu, nu! Să ştii! Dacă n-ajunge, se vor găsi bani.

Generalul Neață și-a cîștigat destule merite în ochii poporului, ca țara să nu preocupețească nimic pentru el.

Ferdinand nu părea atît de bolnav, pe cît era. De altfel, doctorii își și rostiseră verdictul: Maria și Ionel știau că regele nu mai are de trăit decît cel mult două-trei săptămîni. Nutrit mereu cu iluzia unei apropiate călătorii în Italia ori în Egipt, regele își petrecea vremea dezlegînd cuvinte încrucișate, foiletînd cîte o carte sau proiectînd vînători grandioase pentru la toamnă.

Regina se apropie de el și-i puse mîna pe frunte:

— Ei, cum merge Nando? Cînd plecăm?

— Azi mă simt bine! Ce faci, Ionel?

— Mulțumesc, sire! Sînt fericit că vă văd atît de bine dispus. Nici nu s-ar părea că maiestatea voastră trebuie să mai rămînă în pat cîteva zile!

— Ah! Dacă n-ar fi crizele astea!

Maria nu-l lăsă să continue.

— Taci, Nando, nu te obosi. N-am venit să vorbim despre boală, ci despre un lucru mult mai grav. Neață vrea să-l aducă pe Carol.

Ferdinand făcu un efort să se ridice în capul oaselor, dar trebui să renunțe.

— De unde știți? întrebă el, plimbîndu-și privirile de la Ionel la Maria.

— Avem toate informațiile! răspunse Ionel.

Ferdinand șovăia. Nu știa ce să răspundă. În trupul lui bolnav, pe trei sferturi mort, se zbăteau, în pragul mormîntului, sentimente confuze. Era tată, era rege, era soțul acestei femei ale cărei gînduri le ghicea, era stăpînul formal al acestui om care-l stăpînea. Ce să le spună? Ce hotărîre să ia? Obosit, cu ochii pierduți, murmură în cele din urmă:

— Desigur că e greu. Greu de tot. Nu-i plăcut!

Și închise ochii. Părea neînsuflețit.

Ionel se apropie și mai mult de patul suveranului:

— Sire! zise el apăsat. Aici e vorba de coroana maiestății voastre. Neață nu vrea doar să-l aducă pe Carol. Neață și Carol vor dictatură. Va fi război civil, sire!

Ferdinand deschise ochii, dar nu putu suporta privirea lui Ionel. Aproape în agonie, fără vlagă, fără ambiții, fără speranțe, regele se mai temea de el. Totuși, acum, cînd nu mai avea nimic de pierdut, ar fi vrut să-i strige lui Ionel în obraz: « Știu că Neață a început să te îngrijoreze și că vrei să-l înlături cît timp mai există o autoritate regală. Te cunosc pînă în măduva oaselor. De douăzeci de ani stai în capul mesei, cu toate că ești cel mai leneș, cel mai egoist, cel mai rău, cel mai crud, cel mai mincinos om din țară. Dar acuma, s-a isprăvit! Acuma, mor. Ce bine ar fi să pot muri chiar în clipa aceasta! Să te las să te iei singur de gît cu Neață. Ar fi o farsă pe care o meriți!... Să vedem cine o să te acopere! Cine o să mai fie paravanul tău de aur! În numele cui o să mai tragi sfori și o să te joci cu guvernele! Da! Știu! Tu tremuri pentru viața mea, pentru că ești destul de deștept să înțelegi că dacă eu mor, nici viața ta nu mai face două parale. Lăcomia și neobrăzarea ta ți-au jucat festa. Din lăcomie ai înlăturat-o pe Maria de la succesiune. Din lăcomie l-ai înlăturat pe Carol. Din lăcomie îi înlături pe toți. Acuma să-ți fie de bine!... Eu am scăpat. Sînt liber! Mor! Auzi? Mor!»

Dar din gura lui Ferdinand nu ieși decît un oftat slab și prelung, ca un scîncet vag de copil.

Cu privirea țintă în ochii suveranului său, Ion Ion stărui:

— Sire! Nu e timp de pierdut. Eu nu voi permite ca țara să încapă în mîna unui aventurier. Dacă Neață face o mișcare, vor fi tulburări. Bolșevicii atîta așteaptă ca să se năpustească asupra noastră... De altfel țin ca maiestatea voastră să știe că Neață tratează și cu bolșevicii.

De zece ani, regele e obsedat de bolșevici. De zece ani, Ionel n-a deschis gura fără să nu rostească acest cuvînt: bolșevicii. « Bolșevicii vor... Bolșevicii fac!... Bolșevicii au făcut... Bolșevicii vor face!»

Că Ionel minte de obicei, asta e sigur. Dar tot atît de sigur este că bolșevicii există. Și Ferdinand, numai pe bolșevici n-ar vrea să-i lase aici moștenitori. Coroana n-o dă din mînă. Bolșevicii nu trebuie să se atingă de

nimic din ce este al lui. Un rege e rege şi în mormînt!... Aşa l-a învăţat unchiu-său Carol şi învăţătura asta i-a pătruns bine în minte şi în suflet. Este Ionel ceea ce este... Şi Neaţă la fel... Dar coroana trebuie păzită. Plebea, mulţimea, masele acelea mizere de zdrenţăroşi şi nepieptănaţi să nu pună mîna pe tot ce este mai sfînt pentru ţară: coroana! Măreţia regală! Strălucirea ei! Splendoarea ei!... Coroana să nu fie tăvălită în noroi. N-ar avea linişte nici în mormînt.

— Nu! gemu Ferdinand, penibil. Să n-aud de bolşevici!

Se opri ca să respire, apoi întrebă cu un glas care abia se putea auzi:

— Şi ce ai hotărît?

— Maiestatea voastră îi va cere lui Neaţă să formeze imediat un guvern naţional. Împrejurările de astăzi cer un guvern naţional, de destindere. Pentru aceasta, să convoace de urgenţă pe toţi şefii de partide. Inclusiv Caţă. Este necesar Caţă. Cînd naţional-ţărăniştii vor afla că şi Caţă este recunoscut şef de partid, îşi vor da seama de lipsa de seriozitate a combinaţiei şi nu-i vor da nici o urmare. Cît despre mine, îi voi pune lui Neaţă asemenea condiţii, încît va trebui să renunţe şi să-şi depună mandatul.

— Şi dacă nu vrea să plece? întrebă regele cu un nou efort.

— Sire, deocamdată mai e timp să vrem *noi*... şi ajunge!

Generalul îşi convocase consiliul de miniştri, spre a face un expozeu al situaţiei. Venea de la Scrovişte, unde-l vizitase pe rege, ca să-i arate că n-a izbutit să facă un guvern naţional.

— Sire, un guvern naţional nu corespunde împrejurărilor! i-a zis el. Azi ne trebuie coeziune. Cu elemente risipite nu vom putea face faţă situaţiei. Bolşevicii ne pîndesc. Ei atît aşteaptă: să ne vadă cu un guvern lipsit de autoritate, spre a ne ataca.

— Da! şopti regele, lipsit de puteri.

— Cred, deci, nimerit, să rămînem la situația de azi și să renunțăm la ideea unui guvern național.

Regele închise ochii și nu mai răspunse. Neață așteptă un minut, două, cinci — și crezu că regele a ațipit. Respectuos se retrase în vîrful picioarelor și ieși din cameră, spre a cere lui Titi să-l anunțe la Maria. Maria îl primi și-l lăsă să pledeze un sfert de oră pentru *statu quo*, după care-i răspunse:

— Hotărîrea este în mîinile regelui!

Era un răspuns echivoc care întărea în Neață convingerea că bine a făcut cînd, imediat după ce i s-a cerut să formeze un guvern național, a expediat un ordin, prin curieri speciali, să i se trimită trupe de jandarmi din toată țara. În acest moment sînt în drum spre București treizeci și două de companii de jandarmi a cîte o sută nouăzeci și cinci de oameni, înarmați cu puști, cu puști-mitraliere, grenade și cu muniții de campanie. Restul va veni pînă mîine dimineață. Ionel va avea o surpriză. Ionel va vedea cine este adevăratul stăpîn al țării: el, sau generalul Neață?

În sala de consiliu îl așteptau toți miniștrii săi, nerăbdători și îngrijorați.

— Domnii mei, începu Neață, ar fi trebuit să duc maiestății sale răspunsul încă de alaltăieri. Am socotit însă util să amîn această formalitate pentru a ne întări situația. Am fost la rege... și regele m-a asigurat că putem să ne continuăm în liniște opera de gu...

Cineva bătu în ușă grăbit și stăruitor. Generalul se opri stupefiat. Era ceva neobișnuit. Nimeni n-are voie să întrerupă ședința consiliului de miniștri decît în cazuri de o gravitate excepțională. Dar ușa se deschise și șeful de cabinet, speriat, intră:

— Excelență, o comunicare urgentă!

Neață ieși din consiliu și se ciocni în prag cu Hiotu, ministrul palatului.

— Dumneata! făcu Neață uimit.

— Da! Ordin de la maiestatea sa!

— Poftim!

În birou, Hiotu îi întinse lui Neață o hîrtie:

— Domnule prim-ministru, maiestatea sa regele vă roagă să semnați!

Generalul citi. Era decretul de numire a lui Ciubuc-Bey ca prim-ministru al țării.

Dezolat, gata să plîngă, ca un copil căruia i s-a smuls o jucărie din mînă, Neață zise:

— Dar asta înseamnă demisia mea!

— Da!

— Atunci trebuie să vă înmînez și demisia!

— Da!

Cu ochii umeziți, cu genunchii tăiați, fără un gest de revoltă, fără să scoată un cuvînt, Neață, docil, se așeză la birou și, cu mîna tremurîndă, își scrise demisia.

Peste un sfert de oră, îl chemă la telefon pe Arghir, cu care tratase guvernul național.

— Arghire, află că am iscălit decretul de numire a noului președinte de consiliu.

Lui Arghir începu să-i bată inima cu putere: el e! În sfîrșit, i-a sunat ceasul.

— Cine e? întrebă el cu sufletul la gură.

— Ghici!

— Viziru?

— Nu!

— Titulescu?

— Nu!

— Prezan?

— Nu!

— Atunci cine?

— Ciubuc-Bey!

Arghir scăpă o înjurătură înfiorătoare.

— Ciubuc-Bey? Glumești! Dar asta este o ofensă adusă țării întregi! E de necrezut să fii înlocuit cu un asemenea om!

— Asta e! făcu Neață. E o adevărată rușine. Să mă scoată pe mine și să pună în loc un tîlhar... un...

— Ascultă, generale! îl întrerupse Arghir. Și ai de gînd să lași lucrurile așa, fără să reacționezi?

Generalul, cu glas plîngăreț, făcu:

— Ce să fac, Arghire! Învață-mă și tu! Ce să fac?

— Să faci revoluție! Asta trebuie să facă un om ca dumneata: revoluție!

Neață se învioră. Asta e! Cum de nu s-a gîndit pînă acum? Revoluție!

— Să știi că așa o să fac ! Am toată armata cu mine !
Închise receptorul și, slăbit, epuizat de atîtea emoții, generalul șopti: « Revoluție ! Singura speranță e revoluția. Trebuie ! Trebuie neapărat. Țara o cere !... Unde e Safta?... »

— Safta !... Safta !... Unde ești, babo !... Pune repede fața de masă în sufragerie !

Safta, care moțăia în bucătărie, se trezi:

— Aoleo, conașu ghineral face iar rivuluție !

Încercă să se ridice, dar de obosită ce era, nu izbuti:

— Las'că poate s-o facă și mîine... că n-o să-l ia dracu ! mormăi ea.

Și adormi iar.

La aceeași oră, noul președinte de consiliu, Radu Ciubuc-Bey, primea un telefon de la Interne:

— Domnule prim-ministru, în momentul acesta au sosit din provincie trupe de jandarmerie, echipate ca de război. Ce facem cu ele?

— Stai un moment !

Cu mîna peste pîlnie, Radu Ciubuc-Bey se întoarse către Ionel, care tocmai intra, și-i spuse rîzînd:

— Auzi, Ionele, au sosit jandarmii cu care Neață se pregătea să dea lovitura de stat. Ce să facem cu ei?

— Trimite-i înapoi !

— Nu face ! îi răspunse Radu. E-n joc prestigiul armatei ! Doar i-am chemat pentru ceva...

— Ai dreptate ! zise Ionel convins. Mîine ce e? Duminică !... Pune-i să facă ordine la hipodrom !...

Radu nici nu comentă — și imediat răspunse la telefon:

— Alo !... Ascultă ! Mîine sînt curse de cai ! Să stea jandarmii să facă de pază pe la ghișee, să nu fie înghesuială !

XVIII

Moartea lui Ferdinand îl găsi oricum trist pe Ionel. Planul fixat cu cumnatul său Radu Ciubuc-Bey fusese executat întocmai, dar cum a început campania electorală, şi-a dat demisia spre a face loc unui guvern prezidat de Ionel. Ionel luă frînele ţării în mînă şi decretă alegeri libere. Şi fură atît de libere, încît alegătorii din opoziţie trebuiră s-o ia la goană pe cîmp. Naţional-ţărăniştii, fugăriţi peste tot, telegrafiară ministrului Statelor Unite să-i ia sub ocrotirea lui. Ceea ce îndreptăţi din nou pe Ionel să denunţe poporului lipsa de patriotism a lui Dacu şi Jugănaru. Singurii a căror atitudine loială l-a mişcat cu adevărat pe Ionel în zilele

acelea au fost social-democrații lui Scăunaş şi Paraschievici. Toate încercările repetate ale comuniştilor de a convinge pe Scăunaş şi Paraschievici să se alăture blocului muncitoresc-țărănesc, spre a lupta în alegeri împotriva guvernului, n-au dus la nimic. Scăunaş şi Paraschievici au rămas şi de astă dată credincioşi tronului şi lui Ion Ion Viziru — pe care l-au sprijinit cît au putut să facă din Parlament ceea ce şi trebuia să fie: o instituție curat liberală.

Astfel, printr-o simplă învîrtitură de manivelă, parlamentul redeveni ceea ce trebuia să fie şi ceea ce nu trebuia să înceteze a fi o singură clipă: un Parlament liberal.

Totuşi, Ionel simțea că nu mai este ceea ce a fost. Nu pentru că, în pofida teroarei, ar fi ieşit mai mulți național-țărănişti decît dăduse ordin. Dar faptul că a trebuit să dezlănțuie acum o teroare mult mai mare decît în trecut, pentru a ajunge la un rezultat care nu era prea strălucit, întărea senzația de nelinişte, de îngrijorare, de rea stare pe care a trăit-o în 1919, la primele alegeri de sub guvernul de generali, apoi la alegerile generale din 1925 — apoi la alegerile comunale din 1926... Ceva s-a stricat ! Ceva nu mai funcționează ! Jandarmi, magistratură, presă... au crescut şi extensiv şi intensiv — dar rezultatele? Rezultatele sînt din ce în ce mai slabe.

Şi acuma, numai după trei zile de la alegeri, moare Ferdinand ! Ionel se obişnuise încă de la începutul verii cu gîndul că regele nu mai are mult de trăit. Dar în fața rămăşițelor pămînteşti ale suveranului său, ale acestui biet Urechilă, care pentru a ocupa un tron şi a duce o viață comodă a înghițit toate insultele ce se pot aduce cuiva, fără ca demnitatea lui de om să fie lezată nici cît negru sub unghie, Ionel, atotputernicul stăpîn al țării, simțea că i se clatină pămîntul sub picioare. Nu-l iubise, nu-l stimase, nu-l prețuise în nici un fel pe acest om... Dimpotrivă, a exploatat slăbiciunile lui, i-a speculat frica — frica aceea patologică de propria lui umbră, i-a cultivat pasiunea pentru anecdote, pentru femei, pentru bani, a făcut din el o simplă unealtă a intereselor familiei Viziru de la Brătieni.

Acuma, însă, cînd îl vedea întins pe catafalc, cu urechile lui mari, transparente, cu ochii închiși, galben, stors, mut, despuiat de trabucul acela care-i dădea în viață o personalitate și o oarecare siguranță de sine, Ionel se simți năpădit, pentru întîia oară în viață, de un sentiment puternic de desperare și neputință, care-i strîngea inima ca un cîrcel dureros și-i storcea lacrimi... Cu ochii la cadavrul lui Ferdinand, Ion Ion Viziru plîngea. Discret, demn, aristocratic, dar mai puțin stăpîn pe sine ca de obicei, Ionel plîngea. Stăpînul celor șaptesprezece milioane de robi pricepea că, o dată cu dispariția suveranului său, ceva s-a rupt definitiv din propria lui ființă. Că aureola puterii absolute s-a stins de pe propria sa frunte. Că podoaba regală a căzut de pe propriul său creștet. O dată cu regele, pierde însuși elementul esențial al existenței sale politice. Pierde pe acel căruia-i putea cere și care n-ar fi putut îndrăzni să-i refuze, puterea. Pierde sigiliul indispensabil tuturor acțiunilor lui. Pierde paravanul de aur care pînă acum îl ferea de ochii poporului, în acțiunile lui politice pe care poporul nu e demn să le cunoască. Și mai pierde ceva: o pierde pe ea. Prin moartea lui, Maria nu va mai fi, nici de drept, nici de fapt, femeia în buduarul căreia, ea, el și cu Radu dezbăteau, ajustau, orînduiau, șlefuiau interesele superioare ale țării. Dispariția puterii formale a regelui trage după ea dispariția puterii reale a reginei, care, dintr-o dată, a devenit o simplă văduvă, într-un stat în care nu va mai juca nici un rol.

Ionel ieși din camera mortuară cu pași mai puțin siguri ca de obicei și intră la Maria căreia ar fi vrut să-i spună cîteva cuvinte mai calde. Dar ea îl primi distantă, ca o străină. Ca și Ionel, ea își putu da seama numai lîngă cadavrul lui Ferdinand, cît de imens, cît de tragic, cît de real este doliul ei. Nu mai e suverana unei țări, ci simpla văduvă a unui tron. Și din vina cui prăbușirea aceasta? Din vina lui Ionel, din vina omului cu care a domnit și a guvernat timp de peste douăzeci de ani. El este acela care a înlăturat-o de la regență pentru că i-a fost teamă de ea. De energia ei. De abilitatea ei. De dragostea ei mare de țară — de țara

în care s-a născut şi pe care a ştiut s-o servească în împrejurările cele mai grele. De asta i-a fost teamă lui Ionel: că ea va da Romînia toată pe mîna capitalurilor engleze şi că nu va mai fi loc pentru întreprinderile partidului naţional-liberal. Numai lăcomia lui bolnăvicioasă a făcut din ea — regina unei ţări — o simplă văduvă, ca oricare alta! I-ar putea dînsa ierta vreodată prăbuşirea aceasta?

— Azi după masă, îi zise Ionel, prinţul Mihai este proclamat rege! Nu vrei să asişti?

Ochii Mariei scăpărară scîntei duşmănoase, dar gura ei rosti cu accente de tristeţe nemărginită:

— Nu, lasă-mă, te rog! Sînt prea îndurerată!... Şi-apoi, nu vreau să părăsesc trupul neînsufleţit al marelui meu soţ!

— Ce va zice lumea? o întrebă el, prevenitor.

Fu picătura de apă care făcu să se reverse veninul care umplea pînă la refuz inima fostei regine.

— Dar ce-mi pasă de lume? strigă ea. Mihai nu este regele meu!... Nu-l recunosc pe Mihai ca rege! Mihai nu e decît nepotul meu... nu regele meu!... Mie mi se cuvenea o regenţă. Eu nu sufăr un alt rege!

Şi aproape fugind, părăsi camera, fără să-i mai îngăduie lui Ionel să-i răspundă.

În drumul de la Cotroceni spre gară, unde trupul lui Ferdinand trebuia să fie încărcat spre a fi dus la Curtea de Argeş, carul mortuar era însoţit de toţi factorii de răspundere ai statului. Ionel îi vedea, în marea lor durere, destul de voioşi. Traian Săpunaru mergea braţ la braţ cu Caţă şi făcea haz de Arghir. Ionel îl privi pe Traian cu coada ochiului — şi fără să vrea un zîmbet îi descreţi fruntea o clipă. « Bietul Traian! Deşi au trecut atîtea săptămîni de cînd a căzut de la putere, continuă mereu a fi obiectul de glume al adversarilor săi. Invidioşii din presă nu-i dau voie să-şi rumege în pace banii pe care a izbutit să-i ridice noaptea — după demisia guvernului, cînd nu mai era ministru de interne şi cînd nu mai avea ce căuta la minister.

Nu era mult! Treisprezece milioane pentru fondul ordinii publice şi zece milioane în contul unor furnituri pentru linia Ploieşti-Văleni!... Ce a făcut cu banii?» Ionel se surprinse punîndu-şi întrebarea aceasta şi se ruşină. De cînd este întrebat în ţara romînească un ministru de interne ce face cu banii?

Doctorul Bratu venea mai în urmă la braţ cu Aureanu. De Bratu şi de Aureanu, Ionel putea fi mulţumit. Au făcut treabă bună. Fiecare din ei a devenit independent şi şi-a făcut cîte un partid propriu, cu cîţiva prieteni şi cu frînturi din partidul lancist al lui Caţă. Preferat părea a fi Bratu, la care mereu trecea cîte o organizaţie lancistă. Cluj, Giurgiu, Braşov, Bîrlad i s-au alipit lui cu registre cu tot.

— Numai democraţia ne va salva, dragă Costică! îi spunea el lui Aureanu. Fără democraţie n-o să se aleagă nimic de capul acestei ţări...

— De acord! răspunse Aureanu. Dar aşa cum o înţelege şi Arghir: «Totul pentru popor, dar nu prin popor».

— Cred că nu citezi bine! rîse Bratu. Totul prin popor, dar nu pentru popor.

Rîse şi Aureanu. Ionel întoarse capul dezgustat de la ei, dar văzu că şi ceilalţi sînt la fel de bine dispuşi. Pînă şi Arghir. Dar nu Arghir era vinovat, ci Crai-Voievod care-l întrebase:

— Spune-mi, te rog, Arghire frate, ce simbol reprezintă pălăriile lacheilor?

— M-am gîndit şi eu la asta! i-a spus Arghir îndurerat.

Şi silit de împrejurări, îi spuse lui Crai-Voievod o anecdotă căptuşită cu atîtea măscări, încît toţi ardelenii din jur se prăpădeau de rîs.

Mărunţelu păşea ceva mai în dreapta, cu Stănică Popescu:

— Traian se plînge mereu... De cînd i-a căzut cărămida în cap, luptă să-şi facă un partid. Are şi o deviză!

— O ştiu! zise Nelu Pedicuristu care venea, cu un pas îndărăt, între ei.

— Ei, ia să te aud? îl provocă Mărunţelu.

Pe nerăsuflate, Nelu îi spuse:

— Bou breaz bîrlobreaz din bîrlobreazeniele bîrlobrezăturilor!... Ia să te văd!... Tu poți s-o spui?

— Pot și eu! făcu Stănică. Bou breaz bîrlobreaz din bîrlobreazeniele bîrlobrezăturilor!...

— Bravo! zise Mărunțelu. Bou breaz...

Dar după un car cu flori se ivi Agop Bagradian, așa că Mărunțelu, în loc să continue, începu să rîdă:

— Ce ar fi să-l punem pe Bagradian s-o spună!

— Fugi încolo! îi zise Stănică, fudul. De unde asta la un armean!

Fratele Vintilă, cu fracul lui soios și pătat dintotdeauna, veni să-i ia locul la cordoane lui Ionel, care trecu în rînduri — și se nimeri alături de Arghir, care-i spunea revoltat lui Muică, noul ministru de interne:

— Și asta se cheamă înmormîntare! Oameni lipsiți de rușine! Regele nostru e mort și ei rîd! Și cînd te gîndești că ne găsim într-un stat dinastic, cu ținuturi în care, dacă un minoritar ar îndrăzni să treacă prin fața portretului regelui fără a-și scoate pălăria, ar fi bătut și condamnat la pușcărie...

Ionel nu auzi mai mult, pentru că zărise înaintea lui pe Dacu, braț la braț cu Neață. Tot noaptea, Neață, după ce a fost dat afară, a ridicat de la Finanțe un milion două sute de mii de lei. Cică pentru Treancă, pe care-l trimisese în misiune, în străinătate, și pe care căderea guvernului l-a nimerit în Elveția, fără un ban în buzunar. Îi trebuia un milion două sute de mii de lei pentru un bilet de întoarcere.

Ionel trase cu urechea și-l auzi pe Dacu spunînd generalului:

— Din ast'toamnă, de cînd a murit conu Alecu, înțeleptul partidului, Ionel a cam început să șchioapete...

Cu fălcile încleștate, Ionel se dădu în lături, ca să nu mai audă.

La Curtea de Argeș devotații tronului și ai dinastiei se arătară și mai necuviincioși față de regretatul lor suveran. Înghesuiala, rîsetele, strigătele ofițerilor care

făceau ordine reflectau nerăbdarea conducătorilor neamului de a vedea sfîrşită o dată ceremonia funebră şi plicticoasă a înhumării lui Ferdinand. La un moment dat, însă, un ofiţer arătă din ochi lui Jugănaru o coroană de crini albi.

— E de la prinţul Carol!

Jugănaru i-o comunică lui Dacu.

— Da, ştiu! îi răspunse Dacu. Prinţul a telegrafiat prinţesei Mărioara să pună coroana asta în numele lui, spre a risipi ipocrizia de care a fost înconjurat.

Deodată, în timp ce se oficia în grabă serviciul divin, numele prinţului începu să treacă din gură în gură:

— Ai auzit ce scrie *Le Matin* despre prinţul Carol? Îl numeşte rege!

— Da! Dar el a dezminţit. Zice că deocamdată se consacră doliului! S-a dus la biserica romînească în frac şi decoraţii, pentru parastas.

— Ei şi? Afară studenţii noştri l-au aşteptat şi au strigat: «*Vive le roi!*»

— Totuşi, el ar fi vrut să vină la înmormîntare, dar regina nu l-a lăsat. Şi Cantacuzino, care-i ţine locul lui Diamandi la Paris, a dat ziarelor un comunicat, prin care anunţă că renunţarea prinţului a fost liberă şi definitivă!

— Într-o scrisoare publicată în *Le Matin* prinţul se plînge că n-a fost lăsat să-şi vadă părintele, care-l dorea. Zice că renunţarea i-a fost smulsă sub ameninţări — şi că nu-i adevărat că ar avea o legătură «sentimentală». În sfîrşit nu va provoca război civil, dar dacă ţara i-o va cere, e gata să se pună în serviciul ei. Este de datoria lui, ca romîn şi ca tată.

Ionel prindea frînturi şi fierbea. Cel puţin dacă duşmanii n-ar profita de toate intrigile acestea, ca să lovească în el. «Uită-te la Dacu, vrea demonstraţii uriaşe. Vrea un marş asupra Bucureştilor. Vrea adunare naţională la Alba-Iulia. Niciodată!»

În trenul regal, la înapoiere, Ionel, Vintilă, Muică şi Trişcă dezbătură problema cu cea mai mare atenţie. În interesul ţării, Dacu trebuie să fie impiedicat să se

mişte. Cum?... Prin starea de asediu. Starea de asediu trebuie şi mai mult întărită. E nevoie de o lege pentru apărarea ordinii de stat şi a monarhiei. O lege care să pedepsească sever pe oricine va lucra pentru schimbarea formei de guvernămînt şi a formei dinastice şi va răspîndi, prin viu grai sau prin scris, ştiri sau idei care pot fi interpretate ca nefavorabile regimului.

Rămînea o întrebare: cum va fi justificată o asemenea lege, care echivalează cu problema făţişă şi legală a unui regim de dictatură?

— Ne trebuie un complot carlist! sugeră Muică.

— De acord! făcu Ionel. Cu cine?

— Cu Mihail Teianu! răspunse Muică simplu.

Curios! În acea clipă se gîndea şi Ionel la Teianu. Secătura asta mussolinistă este omul potrivit să fie implicat cel dintîi în complot. Poliţia este informată că Teianu face mereu naveta între Bucureşti şi Paris unde se află prinţul şi cunoaşte aproape textual cuprinsul conversaţiilor lui cu Carol.

— Teianu e bun! reflectă Ionel.

Apoi, fără convingere, dar cu speranţa omului angajat într-un joc de noroc, hotărî:

— Bine, Muică! S-o facem!

Lucrurile fură aranjate. Teianu va fi urmărit, arestat şi trimis în faţa judecăţii... Se va da alarmă prin presă... complot... război civil... ţara în flăcări... şi la adăpostul acestei panici se va da drumul legii care va împiedica pe naţional-ţărănişti să-şi ţină adunarea.

Şi ceea ce se hotărîse fu pus în aplicare. Teianu, cîtva timp urmărit, fu arestat în trenul cu care venea de la Paris, pentru că «făcea pe agentul de transmisie al celor care vor să tulbure ordinea». Ziarele toate apărură în ediţii speciale: complot! Prinţul Carol se sprijină pe partidele din opoziţie... La Teianu s-au găsit scrisori adresate de Carol şefilor de partide. Şi un cifru. Şi nişte memorii. Urmară descinderi, percheziţii, confiscări, arestări, cercetări, declaraţii, destăinuiri senzaţionale. Italia este amestecată în complot. Italia

are interesul să ocupe Albania. Întîia oară cînd a încercat să tranşeze cu Anglia chestiunea aceasta prin bună înţelegere, Anglia i-a spus: Nu te atinge de Balcani! Supărată, Italia a încurajat acţiunea lordului Rothermere în favoarea ungurilor care cereau revizuirea tratatelor — şi a menajat dinadins Iugoslavia, îndreptînd toată acţiunea împotriva Romîniei şi Cehoslovaciei. După aceea, a stimulat acţiunea comitagiilor bulgari, condusă de generalul Protogherov împotriva Iugoslaviei. A urmat atentatul de la Stip contra generalului Kovacevici, fapt care a înăsprit serios relaţiile dintre Bulgaria şi Iugoslavia. Şi acuma, Italia pregăteşte atentatul carlist împotriva Romîniei. Acţiunea este finanţată de Mussolini. Carliştii sînt pentru o politică de strînsă prietenie cu Italia, împotriva politicii lui Viziru care se sprijină pe Franţa. Planul Italiei e simplu. Cu cît va provoca tulburări mai multe în Balcani, cu atît mai uşor îi va fi să ocupe Albania. Mussolini îşi zice că dacă Franţa va vrea să-şi apere situaţia în Romînia, va trebui să stea de vorbă cu Italia. Italia va face unele concesii Franţei, dezinteresîndu-se într-o anumită măsură de treburile interne ale Romîniei, în schimb Franţa va trebui să silească Iugoslavia să nu intervină dacă Italia va ocupa Albania. Şi prinţul Carol îl ajută pe Mussolini să işte asemenea tulburări în Balcani, cînd ţara are nevoie de linişte. Acesta e Carol! Să ştie ţara ce este Carol în stare să facă. Însăşi declaraţia lui de după arestarea lui Teianu îl trădează: « Am spus şi repet că nu mă voi amesteca niciodată în politica ţării mele pentru a provoca tulburări. Dar am adăugat că dacă opinia publică ar îndrepta către mine un apel, aş considera ca o laşitate să mă sustrag. Ce s-a întîmplat? Unii şefii de partide, şi în special naţional-ţărăniştii, au venit să-mi ceară o declaraţie de candidatură. Am refuzat timp de trei luni. Consideram gestul ca prematur. În sfîrşit, acum, cedez»... E clar! Cedează, adică dă mînă liberă oamenilor săi să dezlănţuie războiul civil! Complotul trebuie curmat de la început!... Fără milă şi fără menajamente, oricine ar fi vinovat...

Între timp, legea pentru apărarea ordinii şi dinastiei, care fu strecurată în Parlament la adăpostul ediţiilor

speciale, fu pusă în aplicare, şi arestări fură operate cu miile, bineînţeles printre muncitori, acuzaţi că au fost « prinşi citind manifeste lansate de Carol».

În zilele acelea, Ionel, Vintilă, Muică şi Trişcă nu făcură decît să urmărească pas cu pas desfăşurarea procesului. Ştiau ce vor. Procesul era nu o simplă justificare a legii pentru menţinerea ordinii — ci o verificare a justiţiei lor, a puterii lor, a privilegiului lor de a face dreptate aşa cum trebuie să se facă într-un stat naţional-liberal, spre binele ţării. Apărarea era dîrză. Ea demonstra că Teianu a fost arestat nu de îndată ce a intrat în ţară, ci numai înspre Braşov, unde era stare de asediu. De ce? Dacă era vinovat, de ce autorităţile au ţinut să-l aresteze numai acolo unde este regimul stării de asediu?... A adus scrisori către şefii de partide? Dar scrisorile erau oficiale! Şi trebuiau să fie date în orice caz publicităţii. Şi n-au fost primele scrisori de felul acesta transmise şefilor de partid!... Că Teianu a avut un cifru? Ei şi? Ce pericol poate prezenta acest cifru şi pentru cine? Cifrul cuprindea numele tuturor oamenilor de afaceri mai importanţi din ţară. Ce primejdie politică poate prezenta pentru un stat faptul că un cetăţean onorabil are relaţii cu nişte directori de bancă?... Că Teianu a vrut să scoată o gazetă *Crai nou?* Şi dacă a vrut? A scos-o? Cum poţi să ceri pedepsirea cuiva care a vrut să scoată o gazetă, dar pe care nici n-a apucat s-o scoată!... Memorii? Dar de cînd îi este cuiva interzis să-şi scrie nişte memorii pe care nici nu are de gînd să le publice?

Dacă apărarea avea în ochii lui Ionel scuza că este apărare, martorii se dovediră cu toţii nişte canalii.

— Nici o piedică constituţională nu se opune să fie ales regent cineva, cîtă vreme e cetăţean romîn! a zis Dacu.

— Voinţei naţionale îi este îngăduit să revizuiască orice lege! a zis Crai-Voievod.

— Oricare cetăţean romîn poate fi prinţ! a zis Jugănaru.

Toţi, toţi pledau nevinovăţia lui Teianu. Pînă şi licheaua de Traian:

— Eu văd chestiunea într-un cadru legal!

Cît despre Arghir, nici vorbă.

— Nu se poate face revoluție în țară, a declarat el. Nici nu poate fi vorba de revoluție. Vă închipuiți, Dacu, cu generalul Neață și cu domnul Cață de la Iași, cu ceata lui de copii, cu crucea bîrligată, făcînd răzmeriță pe stradă!

Ionel nu-și mai găsea locul de supărare.

— Toți politicienii ăștia de maidan, striga Ionel, și-au găsit în procesul acesta prilejul să-și dezvăluie sufletele lor scîrnave de robi. Și-au dat cu toții mîna să lovească în mine. Dar se înșală. Mai există justiție în țară! Și justiția asta va ști să-l condamne pe inculpat. Trebuie!

De la începutul procesului, cuvîntul care revenea cel mai des în convorbirile lui Ionel cu anturajul său era « justiție ». Și de cîte ori se producea în proces vreun incident neplăcut, îl întreba pe Muică:

— Spune-mi... curtea asta... ai încredere în ea?... Sînt oameni siguri?

— Absolut siguri!

Ionel asculta și era plictisit de propria lui prostie. Cum să nu fie siguri acești magistrați, a căror existență depindea de un singur cuvînt al lui? Unde s-a mai pomenit în țara romînească judecători care să facă altceva decît ceea ce li se ordonă!

În clipa cînd se rostea sentința la tribunal, țîrîi și telefonul de pe masa lui Ionel. Ionel ridică receptorul, în emoția lui Vintilă, Muică și Trișcă.

— Ei? întrebă Ionel.

Și la celălalt capăt i se răspunse:

— Achitat!

— Cum?

Era atîta groază și uimire în glasul lui Ionel, încît Vintilă, înspăimîntat și el fără să știe de ce, îl apucă de braț:

— Ce e cu tine, Ionele? Ce s-a întîmplat?

— Vorbește tu! îi șopti el, sfîrșit.

Mihail fusese, așadar, achitat. Cu trei voturi contra două, l-au găsit nevinovat. Nevinovat în țara partidului național-liberal! Nevinovat, cînd Ionel a dat ordine precise să fie condamnat! Și oamenii n-au vrut să țină

seama de ordine. După Neață, după Arghir, după Traian, s-au răsculat și magistrații. De azi înainte, opoziția va avea ce specula. Partidul liberal e pe ducă. Puterea liberală s-a frînt. Metodele lui Ion Ion Viziru au ruginit. Ion Ion Viziru nu mai poate face față împrejurărilor. Îngrozitor ! Îngrozitor !

— Muică ! strigă el către ministrul său de externe. Ne-ai nenorocit cu ideea aceasta a procesului.

— De ce? E o simplă întîmplare. Juriștii spuneau că au elemente destule pentru o condamnare. Am fost înșelați. Dar asta nu înseamnă nimic. Asemenea surprize se pot întîmpla oricui.

— Se pot întîmpla, se pot întîmpla ! făcu Vintilă, nervos. Dar cum abatem atenția lumii de la sentință și cum îi împiedicăm pe național-țărăniști să se folosească de ea ! Nu te gîndești, Muică? Dacu și Jugănaru la Alba-Iulia, cu sentința de achitare a lui Mihail Teianu, în vîrful drapelului !

Palid, cu tîmplele jilave, cu mîinile albe, cu răsuflarea tăiată, Ionel ședea cufundat în fotoliu și nu putea scoate o vorbă. Totul devenise în jurul lui rece, umed, sumbru, respingător. Într-o singură clipă, pierduse gustul de viață, el care mai aștepta de la viață atîtea.

Vintilă observă că Ionel gîfîie și strigă alarmat:

— Pentru Dumnezeu ! Repede ! Un doctor ! Ionel e bolnav !

Doctorul veni. Ionel avea febră. Să stea o zi, două în pat și va trece. Ceaiuri, aspirine și liniște.

Dar tocmai că liniște nu putea să aibă Ionel: problema ridicată de Vintilă cere o soluție și soluția încă n-a fost găsită. Trebuie ordine, ordine multă, și mai cu seamă în Ardeal, unde Dacu se agită.

— Avem destui jandarmi în Ardeal? întrebă Ionel.

— Nu !

— Cîți ne-ar mai trebui?

— Zece-douăsprezece mii, pe care trebuie să-i aducem din vechiul regat, ca să fim mai siguri de ei ! răspunse Muică.

— Să-i aducem ! zise Vinti ă. Dar pentru ce-i aducem?...

Ionel, care simți nevoia să-și ducă mîna la gît ca să poată înghiți o linguriță de ceai, răspunse:

— Studenții!

Și căzu obosit, cu capul pe pernă.

Întins în pat, cu ochii închiși, cu fața lui albă, frumoasă, parcă tăiată în piatră, părea mort. Doar mîinile lui mai trăiau. După mișcările lor scurte, clar conturate, puteai urmări ce gîndește ori simte Ionel.

La început doctorii au spus că n-are decît o simplă amigdalită. Amigdalită!... El este în agonie de cîteva luni și doctorii vin să-l asigure că e bolnav numai de cîteva zile de amigdalită, sau cum i s-a părut că aude ca prin vis: anghină streptococică. Vintilă și Muică își închipuie că l-ar mai putea vindeca. Se înșală. Înainte de a se fi făcut ceva pentru el, va muri. Și după el, partidul liberal. E inevitabil... Ion Ion Viziru va muri peste un ceas-două. Dar nu de amigdalită, sau de anghină streptococică, ci de spaima dezastrului... «Nu împart puterea cu nimeni!» se auzi Ionel, țipînd, de departe... Și mîinile i se ridicară potrivnice, ca o paranteză și degetele începură să se ciocănească într-un ritm sacadat... «Nu împart puterea cu nimeni!»... Trăia ultimele clipe, dar toate-i erau limpezi în minte. Edificiul liberal, construit cu atîta grijă și trudă, e șubred și scîrțîie din încheieturi. Pereții au început să crape... Din tavan cad bucăți de moloz... Și praful... Praful care se ridică de peste tot și-i intră în ochi, în nări, în gît... Un huruit surd, un huruit surd de sicriu peste care groparii, grăbiți, aruncă lopeți mari de pămînt, îi răsună în urechi... Sus, candelabrul se clatină. O lumină galbenă, tot mai opacă, înecată în praf, proiectează în fîșii, pe pereții crăpați, umbre umane care se fugăresc una pe alta într-o larmă asurzitoare de bubuituri de tun, de pocnete de pușcă, de răpăit de mitraliere, de vaiete, de înjurături, de blesteme... Sînt cei unsprezece mii de robi care au trebuit să muște țărîna la 1907... Sînt cei opt sute de mii de morți în războiul Mariei... Sînt sutele de muncitori uciși sau schingiuți în 13 decembrie 1918... Sînt miile de

muncitori și țărani arestați și schigiuiți în cursul grevei generale din 1920, la congresul socialist din 1921, în răscoala de la Tatar-Bunar... Sînt miile de deținuți care zac în închisorile de la Jilava, Doftana, Mislea... Sînt umbrele morților, mutilaților, văduvelor, orfanilor, care fug să scape dintre pereții aceștia care se surpă și acoperă, sub dărîmăturile lor, toată opera lui și a fratelui său... Banca Națională... Tramvaiele... Banca Romînească... societățile anonime... băncile sătești... fabricile... afacerile... bacșișurile... hoțiile... fraudele... incendiile... șantajele... bezna... Iar peste tot acest tumult, stăruie un strigăt de desperare: « Nu împart puterea cu nimeni !» Este anghina streptococică a lui Ion Ion Viziru. Praful crește, se îngroașă, întunecă tot, îl orbește, îi înfundă gîtlejul și nările, dar Ion Ion Viziru își strigă mai departe credința: « Nu împart puterea cu nimeni !»

...Două mîini albe, cu degete fine, cu unghii îngrijite, stăteau culcate, ca doi cîini credincioși, pe pieptul stăpînului lor, a cărui inimă a încetat să bată de groaza că va trebui să împartă puterea cu alții.

La tipografia unde Crișan lucra de cînd fusese eliberat, venea foarte des profesorul Drăgan, care-și imprima, pe cheltuială proprie, un studiu *Despre evoluția limbii romîne*. Din primul moment în care dădu cu ochii de Crișan, profesorul Drăgan îl recunoscu.

— Ia stai, domnule, făcu el, încîntat. Parcă te-aș cunoaște !

Și nu se lăsă pînă ce Crișan — care-și reamintea bine de el — nu-i răspunse în gura mare, ca să aibă ce rîde și ceilalți lucrători:

— Eu sînt cel pe care ați încercat să-l convingeți acum șapte ani că greva generală este o manevră.

— Da, da, da ! se lumină Drăgan. Îmi reamintesc !... În gara Ploiești, nu?

Și lucrurile rămaseră aici, deoarece ori de cîte ori Drăgan încerca să intre în vorbă cu el, Crișan, sub un pretext sau altul, ieșea din atelier. Într-o zi însă, Crișan

nu mai avù încotro şi trebui să răspundă la stăruinţele profesorului. Era ora prînzului. Lucrătorii, îngrămădiţi în legătorie în jurul unei măsuţe, îşi desfăceau bocceluţele lor cu mîncare, cînd intră pe uşă profesorul Drăgan:

— Bună ziua ! zise el. Poftim, v-am adus corecturile.

Şi fără să mai aştepte să i se răspundă, se adresă direct lui Crişan:

— Ei, acu ce părere ai, domnule Crişan?.. I-a executat, în sfîrşit, pe banditii ăia !

Lucrătorii ştiau din gazete, de dimineaţă, despre ce este vorba — dar Crişan, cu atît mai mult, îi ceru apăsat lui Drăgan să precizeze:

— Care « bandiţi»?

— Sacco şi Vanzetti !

— Aşa ! Ăştia sînt « bandiţii»?... Cu toate astea, domnule profesor, în vara trecută, cînd s-a zvonit numai că Sacco şi Vanzetti vor fi executaţi, s-a cutremurat tot pămîntul. N-a fost ţară să nu fi protestat violent. Pe alocuri au fost şi ciocniri între mulţimea revoltată şi trupe... şi au fost morţi. Morţi, domnule profesor !... Oameni care au murit pentru a scăpa de la moarte nişte nevinovaţi.

— Eu n-am auzit, mormăi Drăgan.

— Tot ce se poate, domnule profesor ! În presa domnului Viziru şi a domnului general Neaţă nu prea se aud asemenea lucruri. Ba domnul general Neaţă se şi lăuda prin ziarele lui că, dacă aici nimeni nu îndrăzneşte să ridice glasul în favoarea lui Sacco şi Vanzetti, asta-i mulţumită numai lui, care a ştiut să facă ordine în ţară... adică a ştiut să zvîrle în puşcărie, la vreme, pe toţi cei care ar fi putut informa poporul. Dar cu sau fără voia domnului general Neaţă, protestele au răsunat, pînă în cele mai depărtate colţuri ale lumii. A zbierat guvernul american că este « o sfidare grosolană» şi « un amestec nepermis în afacerile interne ale Statelor Unite», dar manifestaţiile au continuat în Franţa, în Brazilia, în Australia, peste tot... pentru că aici sau în America, o înscenare poliţienească rămîne în ochii mulţimii tot o înscenare poliţienească...

— Cum? ţipă Drăgan, indignat. Afacerea Sacco şi Vanzetti o înscenare a poliţiei americane?

— O înscenare ca oricare altă înscenare a poliţiilor burgheze din lume!

— Şi de ce, mă rog, înscenarea asta? întrebă Drăgan întărîtat.

— Pentru că aşa cerea ordinea capitalistă americamă care, timp de şapte ani, a ţinut pe Sacco şi Vanzetti între viaţă şi moarte...

— Asta-i culmea! exclamă sincer Drăgan. Acum vrei să-i reproşezi justiţiei americane şi faptul că nu s-a hotărît, cu una cu două, să-i execute. Singur ziceai că toată lumea a protestat împotriva sentinţei. De acord!... Şi fiindcă toată lumea a protestat, justiţia americană a şovăit să pună în aplicare sentinţa şi a mai făcut cercetări... Poate se înşală!

— Cercetări? Ce fel de cercetări? Adevăratul vinovat doar era cunoscut încă din ajunul procesului. Era un asasin de rînd, un mexican, care a mărturisit că el a făptuit crima şi a jefuit. A ţinut seama justiţia americană de mărturisirile astea? Nu! N-a ţinut seama! Ea voia cu tot dinadinsul ca vinovaţi să fie Sacco şi Vanzetti. ... Trebuia!... Aşa cum şi noi, muncitorii, *trebuie* să fim vinovaţi de toate isprăvile studenţilor din slujba Siguranţei. Fără cercetări... Justiţia americană îşi încheiase de mult cercetările. Justiţia americană a decretat vinovaţi pe Sacco şi Vanzetti încă înainte ca ei să fi fost implicaţi oficial în afacere, şi chiar din momentul în care s-a pus la cale înscenarea. Şi cînd i-a osîndit la moarte, justiţia americană ştia că, ori ce s-ar întîmpla, sentinţa ei va fi executată. Dar justiţia asta americană a tărăgănat din lună în lună, timp de şapte ani, electrocutarea lui Sacco şi Vanzetti, ştiţi pentru ce, domnule profesor? Pentru că oligarhia americană urmărea să întreţină în jurul lor, cît mai mult cu putinţă, propaganda antimuncitorească, anticomunistă şi antisovietică.

— Prostii! strigă Drăgan, care, de furie, îşi smulse ochelarii de pe nas. Baliverne marxiste! Cum poţi vorbi aşa despre justiţia americană?

— Şi ce dacă-i americană, domnule profesor? Dar e capitalistă sau nu? Oriunde ar domni justiţia capitalistă, tot antimuncitorească e, şi tot sprijinită de presă şi de bandele fasciste e. Timp de şapte ani, presa

reacţionară americană, sprijinită practic de toţi politicienii şi de întreg aparatul judiciar, au ţinut pe Sacco şi Vanzetti în sudorile morţii, ca să poată exploata cadavrele lor vii în folosul propagandei anticomuniste şi antisovietice...

— Foarte bine! răcni Drăgan. Aşa trebuie să te porţi cu toţi cei ce vor să prefacă lumea în ruine!... Ce te uiţi la mine aşa de urît, « tovarăşe» Crişan? Vrei să zici că n-am dreptate? Doar asta se cheamă la voi revoluţie: să faci praf din tot ce-ţi cade sub mînă. Ce, nu-i aşa? Uite, să zicem că ast'noapte aţi făcut revoluţie şi v-aţi instalat la guvern. Cu ce începeţi? Hai? Spune « tovarăşe» Crişan... Cu ce începeţi?... Să dărîmaţi fabricile, să stricaţi liniile de cale ferată, să aruncaţi casele în aer... Cu ce?

— Ce mai întrebaţi, domnule profesor, dacă vă daţi singur răspunsul: vrem să dărîmăm fabricile, să stricăm liniile de cale ferată, să aruncăm casele în aer...

— Vrei să zici că nu aşa s-a întîmplat în Rusia? Dar ce a fost tot balamucul de acolo?

— Ce a fost acolo trebuie s-o mulţumiţi moşierimii şi burgheziei care s-au împotrivit puterii sovietice, domnule profesor. Ele, domnule profesor, ele şi numai ele au dărîmat fabricile, au stricat liniile de cale ferată, au au dat foc şcolilor... Ele au adus armate străine pe teritoriul sovietic... Ele au provocat războiul de intervenţie, şi blocada, şi foametea care au secerat milioane de vieţi de muncitori şi ţărani... Ruina a fost o ispravă a patronilor, domnule profesor, a patronilor care au scăpat puterea din mînă şi nicidecum a comuniştilor. Comuniştii nu dărîmă, ci construiesc... Şi pentru că patronii ăştia văd că, în ciuda rezistenţei lor îndîrjite, revoluţia a învins şi că atentatele şi sabotajele nu le pot folosi la nimic, se pregătesc din nou de război.

— Aha! război! Încă un cîntec de-al vostru! Toată lumea se pregăteşte de război împotriva Rusiei...

— Dacă-i vorba de cîntec, domnule profesor, să ştiţi că ăsta e un cîntec capitalist. Toată propaganda fascistă se sprijină numai pe cîntecul ăsta: că Rusia Sovietică se pregăteşte de război împotriva lumii întregi. Şi un asemenea cîntec e tocmai bun ca pretext pentru

capitaliști să pregătească războiul antisovietic. Pentru pregătirea acestui război s-a dat anul trecut domnilor Chamberlain, Stresseman și Briand premiul Nobel pentru pace!

— Ce? Cum?... Pentru...

Și profesorul Drăgan începu să rîdă în hohote:

— Dar bine, « tovarășe» Crișan, știi că ești grozav? Vezi că li se dă premiul pentru pace... și dumneata le reproșezi că se pregătesc de război!

Plictisit, Crișan se ridică de pe scaun:

— Lăsați premiul, domnule profesor! Stăpînii sînt foarte drăguți între ei și-și împart premiile cu mărinimie. Premiile astea pentru pace au fost instituite de patroni ca să aibă cu ce-i răsplăti pe războinici. Cei trei decorați lucrează pentru pace, dar tot ei, chiar acum cîteva zile, la deschiderea conferinței pregătitoare a dezarmării de la Geneva nu l-au lăsat pe reprezentantul sovietic să vorbească despre dezarmare...

— Și dumitale nu-ți place?

Crișan reteză scurt aerul cu palma:

— De loc!... Dar de loc!... Fiindcă războaiele le plătim noi, domnule profesor, nu boierii. Boierii de pe urma războaielor se îngrașă. Pe noi, războaiele ne nenorocesc! Fabricile ruinate de război pe noi ne lovesc. Ogoarele răvășite de bombe, pe noi ne lovesc. Casele prefăcute în cenușă, pe noi ne lovesc. Și ca să se pună toate astea la loc, trebuie noi să muncim... Noi, nu ei! Toate, numai noi le plătim. Și tot ce plătim noi, pe ei îi îngrașă. Numai pe ei. De asta nu vrem război. Nu-l *putem* vrea! Am fi niște nebuni de legat dacă l-am vrea!

— Dar țara? De țară nu-ți pasă? Dacă dușmanul ne atacă țara, vrei să stai cu mîinile în sîn? Pentru voi nu există patrie? Nu există nimic?

— Patrie? strigă Crișan, în glasul căruia tremura mînia. Domnule profesor, nu vreau să vă conving. E o prostie! Țin să vă spun numai atît: dacă cineva știe cu adevărat ce se cheamă patrie, sîntem noi, cei care muncim, nu patronii. Noi, muncitorii, sîntem gata oricînd să ne apărăm patria. Dar cu condiția să fie patria noastră, nu tejgheaua patronului. Muncitorul va lua oricînd arma în mînă, dar nu ca să atace pe un alt muncitor

din afară, ci ca să apere patria lui, eliberată de regimul exploatării, atunci cînd va fi atacată de cei care ar vrea să refacă tot ce a fost dărîmat pentru totdeauna.

În papucii lui ferfeniţiţi, Vintilă, care, în calitate de frate al răposatului preşedinte de consiliu, preluase în mod automat conducerea guvernului, se plimba agitat prin odaie, în timp ce Muică, mai calm, şedea în fotoliu şi-şi ştergea mereu ochelarii.

— Dar ce vor boanghenii ăştia scîrboşi! zbiera Vintilă. Ce vor?

Muică îşi puse ochelarii şi îl examină curios pe Vintilă. Vintilă pricepe greu lucrurile cele mai elementare. Tulburările « studenţeşti » de la Oradea Mare ar fi ieşit bine, dacă privim lucrurile sub raportul intern. Programul a fost organizat cu grijă. Cinci mii de studenţi trimişi în toată ţara nu puteau face decît treabă bună, mai cu seamă că guvernul le-a trimis salutul lor prin Stănică Popescu, noul ministru al justiţiei, şi prin generalul Sarmală, ministru fără portofoliu, care au asistat la deschidere şi le-au vorbit fără nici un echivoc:

— Băieţi, daţi-i înainte! Guvernul e cu voi!

Aşa că o singură zi le-a fost îndeajuns băieţilor să jefuiască nu numai toate dughenile evreieşti şi să devasteze toate templele şi sinagogile din Oradea Mare, dar şi din toate celelalte oraşe principale ardeleneşti. Operaţia a fost atît de ireproşabil executată, încît răsunetul ei a înăbuşit pentru moment tot ecoul procesului lui Mihail Teianu. Douăzeci şi patru de ore după aceea, guvernul a putut împăna toate oraşele cu jandarmii de care avea nevoie ca să taie naţional-ţărăniştilor pofta de adunări şi de marşuri. Cine ar fi putut reproşa guvernului că ia măsuri de ordine? Nici măcar naţional-ţărăniştii... Dar, iată că, pe neaşteptate au sărit cu gura ungurii de la Budapesta: Oradea şi Oradea! Şi toată presa filomaghiară din străinătate i-a ţinut isonul: Oradea şi Oradea! Săriţi! Ajutor! Românii asasinează populaţia minoritară ungurească!

— Auzi neruşinare! făcu Vintilă. Acum îi scoate pe ovreii din Ardeal, unguri. Minoritate ungurească!... Da' la ei acasă, cine a consacrat ca o lege de stat *numerus clausus?* Nu guvernul unguresc?

— Da! zîmbi silit Muică. Dar acuma, l-au desfiinţat. Într-adevăr! Cum s-a produs pogromul de la Oradea Mare, guvernul ungur, ca să-şi poată face o autoritate morală în propaganda antiromînească, a convocat îndată parlamentul şi a desfiinţat legea lui *numerus clausus* — ca fiind o dispoziţie luată sub imperiul unor anumite nevoi de moment, care azi au dispărut. Iar imediat după aceea, au început să zbierc la Liga Naţiunilor:

— Romînii bat pe fraţii noştri unguri! Au călcat articolul 5 din tratatul cu privire la protecţia minorităţilor. Vrem revizuirea tratatelor!

— Dar în definitiv, ce vor! îşi repetă Vintilă întrebarea.

— Cum, domnule Vintilă? Tot nu înţelegi? Vor să-i satisfacem pe chestia optanţilor.

Era delicată această chestie a optanţilor. Un număr de mari moşieri unguri din Ardeal, care, după încheierea păcii, pe baza tratatului de la Trianon, optaseră pentru cetăţenia maghiară, s-au declarat împotriva exproprierii şi au început să ceară sau restituirea moşiilor, sau despăgubiri în bani. Vintilă spumega:

— Prin urmare, din pricina «minoritarilor», să-i umplem de bani pe optanţii unguri! Să şi-o scoată din cap! Nu le dau nici o para!

Dar înseşi zbieretele acestea trădau îngrijorarea lui Vintilă, că ungurii nu-l vor lăsa în pace şi-l vor presa cu şantajul şi mai departe. Oradea Mare le-a adus apă la moară. În sfîrşit, s-a făcut, s-a făcut! Acu e prea tîrziu s-o mai întoarcem. Vorba e: ce facem cu ungurii? Cum le dăm peste bot ungurilor să nu se mai amestece în treburile noastre interne?

Muică, unul dintre cei mai sîrguincioşi elevi ai şcolii naţional-liberale, găsi:

— Domnule Vintilă, cel mai bine ar fi dacă i-am pune chiar pe evreii noştri să facă treaba asta.

— Asta ar fi grozav! La cine te gîndeşti?

— La doctorul Willy!

*

Visul lui Willy se împlinise. În alegerile din vară, liberalii l-au scos deputat.

— Domnule doctor, i-a spus Trişcă, subsecretarul de la Interne al noului guvern liberal, ţara are nevoie de serviciile dumitale... Vei fi deputat! Te punem la Ilfov. Listă sigură.

Doctorul Willy era atît de obişnuit cu ideea că într-o zi va fi deputat, încît aproape că nici nu se mai miră. De altfel, ştia că liberalii, de cînd l-au trimis în America, şi-au revizuit oarecum părerea despre el. Doctorul Willy este un bun patriot. Un element preţios. Poate aduce voturi partidului liberal, fără ca partidul să facă nici un fel de cheltuială. Or, în împrejurările de azi, partidul trebuie să accepte voturile de oriunde vin, numai ca ele să nu cadă în mîna ţărăniştilor. Doctorul Willy nu trebuie dispreţuit. Doctorul Willy, cu darurile lui, e născut liberal. Îl luăm. Pe urmă, vom vedea ce vom face cu el.

Doctorul Willy cunoştea toate socotelile astea, dar îşi făcea şi el socoteli. « Să mă aleg deputat! îşi zise el. Pe urmă văd eu ce fac cu liberalii.» Prin urmare, atît el cît şi liberalii erau hotărîţi să nu rămînă în pagubă. Deci, îl ascultă pe Trişcă, se bucură şi-i răspunse:

— Vă mulţumesc, domnule ministru! Vă mulţumesc!

— Pentru puţin. Dar să ştii că n-avem timp de pierdut. Trebuie să-ţi începi campania electorală imediat...

— Nu voi pierde nici un moment, domnule ministru! Voi munci zi şi noapte! Toţi evreii trebuie să voteze pe liberali... Toţi...

— Pînă la unul, domnule doctor! sublinie Trişcă. Toţi, pînă la unul. Fiindcă domnul prim-ministru mi-a spus să-ţi atragem atenţia că te facem direct răspunzător pentru orice defecţiune. Dumneata susţii că eşti singurul reprezentant al populaţiei evreieşti şi că toată populaţia evreiască te urmează pe dumneata! Te credem! Aşa că, dacă se vor ivi defecţiuni, vei fi dumneata răspunzător.

— De-ce? făcu Willy în panică.

Trişcă se încruntă:

— Pentru că una din două: sau ne-ai minţit că populaţia toată te urmează pe dumneata — sau, dacă este adevărat că te urmează şi totuşi nu votează cu noi, înseamnă că nu vrei dumneata să ne voteze...

Şi iarăşi, amabil:

— Prin urmare, iată-te deputat, domnule doctor! E cazul să te felicit din toată inima! Sîntem fericiţi că te vom avea printre noi. Prin prezenţa dumitale în Parlament, partidul liberal dovedeşte că e cu adevărat democratic şi că nu pregetă să recunoască meritele oricui, indiferent de rasă, religie şi limbă.

În stradă, doctorul Willy la început nici nu-şi dădu bine seama unde se află. Urechile îi vîjîiau, obrajii îi ardeau, picioarele parcă îi călcau pe droturi, nu pe asfaltul tare. Probabil, îşi zise el, că aşa trebuie să fie şi în călătoria din urmă. O vagă, vagă bucurie, aşternută pe un strat gros de junghiuri, de dureri de cap, de o nemiloasă ciocnire de gînduri confuze, contradictorii, duşmănoase. Deputat! A fi deputat! Ce poate fi mai frumos decît să fii deputat? Doar ministru! Dar să nu mai vorbim!... Deocamdată, ce poate fi mai frumos? Să fii deputat!... Cîte nopţi s-a zbuciumat el cu gîndul: ce s-ar întîmpla dacă ar fi deputat!... Cum ar vorbi!... Ce probleme ar dezbate!... Cîtă pasiune ar pune în polemici!... Ce succes ar avea!... Domnule Willy!... Ai fost formidabil!... Ai distrus opoziţia!... Ai dat peste cap guvernul!... A fi deputat! Va fi deputat... Dar ce condiţii drăceşti! Parcă n-ar fi o răsplată scaunul ăsta de deputat, ci o adevărată pedeapsă! Să răspundă el de toate voturile evreieşti! Să-i convingă pe toţi evreii că liberalii sînt îndrăgostiţi de ei. Că liberalii numai asta vor: fericirea evreilor! Că altă grijă n-au decît prosperitatea evreilor. Uite aşa, nitam-nisam! I-a apucat deodată şi nu le mai iese din cap! Vor binele evreilor. Tuturor evreilor! Şi asta trebuie să le-o bage el în cap evreilor: tuturor evreilor! Şi evrei, slava

domnului, sînt de tot felul: şi de-ai lui Neaţă, şi de-ai lui Jugănaru, şi de-ai lui Traian... Şi unde mai pui evreii aceia comunişti, care sînt vinovaţi de toate cîte le îndură populaţia evreiască din partea studenţilor clausişti! Nu l-a chemat mai deunăzi Remus Vîlceanu la el să-i spună:

— Domnule doctor, nu sînt de loc mulţumit de dumneata! Nu faci nimic împotriva comuniştilor dumitale!

Comuniştii lui! Piei, drace! Fie la ei acolo! Comuniştii lui! Numai el ştie cîţi peri albi îi scot comuniştii lui pe la toate conferinţele ligii! Şi pe comuniştii ăştia să-i convingă să voteze pe liberali, cu argumentul că liberalii ar ţine la ei ca la ochii din cap!

Totuşi, nenorocirea a fost mult mai mică decît s-a temut doctorul Willy. Liberalii s-au arătat atît de mulţumiţi de zelul depus de doctorul Willy în campania electorală, încît nu numai că nu i-au mai făcut socoteala evreilor care l-au urmat în alegeri, dar, ca să-l scoată cu orice preţ deputat, i-au mai dăruit cîteva mii de voturi în satele din judeţul Ilfov, unde nu se găsea picior de evreu.

— Iată-te, aşadar, domnule doctor, deputatul ţăranilor! i-a spus Trişcă. Eşti mulţumit?

Dacă era mulţumit! Şi el care a făcut cîndva prostia să nu creadă în democratismul naţional-liberalilor. Cuprins de remuşcări, doctorul Willy nu avea decît un singur gînd: să le arate într-un fel sau altul recunoştinţa. Şi pare-se că acest moment a sosit o dată cu invitaţia lui Muică de a veni la el să stea de vorbă în legătură cu pogromul de la Oradea Mare.

Întrevederea dintre Muică şi doctorul Willy a fost scurtă. După masă, Willy se şi afla în Parlament, la tribună:

— Domnilor, începu el, ceea ce mă îndeamnă să iau cuvîntul în faţa dumneavoastră sînt două fapte pe care consider că trebuie să le pun la punct neapărat, în calitatea mea de reprezentant al evreilor. Primul fapt se referă la atitudinea partidului naţional-ţărănist în întîmplările de la Oradea Mare!... Să-mi dea voie partidul naţional-ţărănist să-i spun că atitudinea aceasta

a fost cel puțin bizară. Partidul național-țărănist n-a suflat nici un cuvînt cu privire la congresul studențesc de la Oradea Mare.

Din primele bănci ale național-țărăniștilor se ridică Bagradian, care strigă:

— Nu ne-a lăsat cenzura!

Băncile majorității rîseră în hohote.

— Cenzura! Poftim! Cenzura!

Doctorul Willy își plimbă mulțumit privirea asupra parlamentarilor « săi » liberali și continuă:

— Domnilor, ascultați-i! Nu i-a lăsat cenzura! În timp ce oficioasele guvernamentale și presa întreagă înregistrează faptele, le subliniază gravitatea și le dezaprobă, numai ziarele național-țărăniste n-au aflat încă de ele. De ce?

— Mai bine clarificați-vă poziția față de populația evreiască pe care ați trădat-o, ca să mergeți împreună cu un guvern oligarhic!

— Da, da! interveni Mihăescu, independentul. Și-a pus zgarda de gît, ca să se aleagă deputat.

Fără să se tulbure, doctorul Willy răspunse:

— Domnia voastră asta aveți în grijă: mandatul meu de deputat. Dar la întrebarea mea cu privire la Oradea Mare nu vreți să răspundeți.

Și cu degetul acuzator spre național-țărăniști, strigă cu patos:

— Asta va rămîne pe veci ca o pecete infamantă pe fruntea partidului dumneavoastră, care-și zice democratic.

A fost aplaudat el, doctorul Willy, de multe ori în viața lui de către membrii tuturor societăților filantropice, de către comitetele tuturor comunităților, de către membrii reprezentanței lui din ligă, — dar de aplauze atît de sincere și furtunoase ca acelea cu care banca ministerială, în cap cu Vintilă și majoritatea parlamentară, i-a răsplătit cuvintele rostite acuma, la tribuna acestei înalte adunări, n-a avut parte în viața lui.

Dar, destinul, darnic în ziua aceea cu Willy, îi rezervă un succes și mai mare — cînd putu să continue:

— Domnilor, și acum, înainte de a părăsi această tribună, trebuie să vă vorbesc de al doilea fapt. Am

aflat că în Parlamentul de la Budapesta s-au găsit deputaţi care şi-au ridicat glasul şi au cerut ca Ungaria să intervină la Liga Naţiunilor în chestia evreilor... Ţin, domnilor, să declar, în numele populaţiei evreieşti, că nu avem nevoie de sprijinul Ungariei la Liga Naţiunilor şi că Ungaria ar face mai bine să răspundă ea la Liga Naţiunilor memoriilor ce s-au trimis cu privire la tratamentul pe care l-a aplicat şi-l aplică evreilor din Ungaria! Şi, domnilor, întrucît cunoaştem atitudinea Ungariei faţă de evrei, consider că n-ar fi de loc inutil să căutăm pe autorii devastărilor de la Oradea Mare, printre unguri, care au tot interesul să ne compromită în ochii străinătăţii.

Cîteva minute, doctorul Willy auzi numai aclamaţii, străbătute de strigătele de indignare împotriva ungurilor:

— Ungurii sînt de vină! Numai ungurii!

Cu un zîmbet de o drăgălăşenie nemărginită, comisarul regal, maiorul Săulescu, îi arătă lui Crişan scaunul din faţa biroului:

— Şezi! zise el. Vreau să stau de vorbă cu dumneata, amical! Numai amical. Ca doi oameni care vor cu orice preţ să se înţeleagă.

Crişan îşi pipăi obrazul umflat de pumnii şi palmele maiorului Săulescu şi ale plutonierului Buşilă, se strîmbă de durere, dar numaidecît rîse:

— Da, domnule maior! Să vorbim «amical»... Că de asta mă şi aflu aici.

Crişan fusese ridicat astă-noapte de acasă, pentru că ar fi amestecat, împreună cu alţi muncitori, în devastările care au avut loc cu cîteva ceasuri înainte, la Oradea Mare.

Maiorul întinse lui Crişan pachetul de ţigări:

— Fumuzi?

— Nu!... Mulţumesc!

— Nu vrei să iei de la un «burjui»?

— Nu!... Nu fumez!

Resemnat, maiorul își aprinse o țigară, învîrti chibritul în aer de cîteva ori înainte de a-l stinge, și zise:

— Bine! Dacă nu vrei, nu vrei!... Acu să vorbim: de ce, voi, ăștia... ca să zic așa... în sfîrșit... de ce aveți voi obiceiul să vă încăpățînați și să nu mărturisiți totul de la început!... Dacă ați fi oameni practici, ne-ați scuti și pe noi de bătaie de cap și pe voi de... de...

Crișan îl ajută:

— De bătaie, pur și simplu, nu? Asta vreți să spuneți, domnule maior!

Maiorul se ofensă:

— Pardon! Eu sînt un intelectual, nu o brută. Mie îmi place să stau de vorbă cu oamenii, omenește. De bătaie mi-e silă. Știi ce-i aia silă? Silă! Bătaia nu-i pentru oameni.

Cuvîntul îi plăcu și-l repetă:

— Pe onoarea mea! Bătaia nu-i pentru oameni! De aia, cît pot... evit să recurg la bătaie...

Crișan zîmbi. Chipeș, cu ochi mari, de femeie, cu părul negru, lucios, spintecat drept în două de o cărare impecabilă, comisarul regal Săulescu era unul dintre zbirii subtili, mîndri de diploma lor de licențiați în drept și vestiți în rîndurile muncitorimii pentru cruzimea lor nemărginită.

— Rîzi? făcu maiorul pe un ton blînd, de reproș. Nu mă crezi?... Spune!

— N-am ce să spun, domnule maior!

— Ba ai! Și încă multe... Mai bine ai vorbi... Ca să rămînem prieteni...

— Prieteni? rîse molcom Crișan. Prieteni... rămînem oricum!

Nervos, maiorul se ridică și se apropie de Crișan:

— Spune drept! Nu-i așa că aveți o organizație clandestină?... Că ați răspîndit manifeste care îndeamnă lumea la anarhie?... Că în adunările voastre se fac lecturi marxiste?... Spune, frate!... Nu-i așa că aveți legături cu Federația bolșevică?... Crezi că dacă taci, noi nu știm tot?... Știm!... Știm că vreți să răsturnați regimul... că pregătiți atentate... că vreți să demonstrați pentru Sacco și Vanzetti... că ați pus la cale

să-l aduceți în țară pe prințul Carol ca să stîrniți războiul civil... că...

Dar Crișan izbucni într-un hohot de rîs atît de spontan și de zgomotos, încît maiorul se zăpăci:

— Ce tot rîzi? îl întrebă el, candid.

Cu o privire veselă în ochi, Crișan îi răspunse:

— Îmi place, domnule maior, că nimic nu vă scapă. Dar tot nu înțeleg: pentru ce m-ați arestat? Pentru afacerea prințului Carol... pentru Sacco și Vanzetti... pentru Oradea Mare... pentru ce anume?

— Care va să zică nu vrei să mărturisești?

— Ce să mărturisesc?

— Că ești vinovat!

— Vedeți bine că nu, domnule maior!

Comisarul regal se îndulci iar, dintr-o dată:

— Bine!... Din parte-mi, aș fi fericit să te știu nevinovat... Sînt un intelectual... și nici prost nu s-ar putea spune că aș fi... Așa că mi-ar părea tare rău ca unui om deștept ca dumneata să-i putrezească oasele în pușcărie, degeaba... Poftim!... Dacă poți dovedi că n-ai nici un amestec în toate porcăriile astea, sînt încîntat!

Se așeză iar la birou și, cu un gest solemn, îl invită pe Crișan să vorbească:

— Aștept!

— Ce așteptați, domnule maior? îl întrebă Crișan, cu aceeași privire amuzată.

— Să te dezvinovățești!

— Și ce trebuie să fac?

— Ceva foarte simplu: să dovedești că nu aveți organizație clandestină... că nu ați răspîndit manifeste anarhice... că nu faceți lecturi marxiste...

— Am înțeles! îl întrerupse, cu solicitudine, Crișan. Și că *nu* avem legături cu «federația bolșevică»... și că *nu* vrem să răsturnăm regimul... și că *nu* pregătim atentate... și că *nu* vrem să demonstrăm pentru Sacco și Vanzetti... și că *nu* avem de gînd să-l aducem în țară pe prințul Carol... Asta ați crezut, domnule maior, nu-i așa?

— Vezi că știi?

— Cum să nu!

— Atunci fă dovada...

— Eu?

— Ei, ei, asta-i bună ! Dar cine? Eu?... Uiți pesemne că acuzat ești dumneata, nu eu... Eu, eu nu sînt decît...

Și modest:

— ... decît un simplu comisar regal... Dovedește, prin urmare, că ai fost arestat pe nedrept... și uite !... îți dau cuvîntul meu de onoare că te eliberez imediat !

— Vă cred, domnule maior, vă cred... Noi nu sîntem arestați decît doar pentru asta: ca să dovedim că am fost arestați pe nedrept. Numai că... să vedeți, domnule maior... chestia nu-i tocmai ușoară... Zilnic se petrec pe lumea asta atîtea mii și mii de crime pe care *nu* le-am făptuit eu, încît, dacă m-aș apuca să fac dovada că sînt în toate nevinovat, n-aș mai prididi cu treaba, nici dacă aș avea un milion de vieți. Să dovedesc, ce? Un lucru pe care *nu* l-am făcut? N-ar fi mai simplu să-mi dovediți dumneavoastră că *l-am* făcut?

Maiorul părea foarte decepționat.

— Așa? exclamă el. Prin urmare, ești mîndru ! Nu vrei ! ... Să știi că nu m-am așteptat de la dumneata la una ca asta. Eu vreau să-ți ușurez situația și dumneata o complici... Biiine !... Atunci uite aici un raport al Siguranței, din...

— Să mă iertați, îl întrerupse Crișan, dar ceva mai serios n-aveți?

Fără urmă de supărare, dar foarte uimit, maiorul puse hîrtia la loc:

— Mai serios decît Siguranța? Contești seriozitatea Siguranței?

— E vorba aici de raport, domnule maior, și contest seriozitatea raportului !

— Și nici nu vrei să știi ce cuprinde?

— Îmi închipui cam ce cuprinde... dacă sînt arestat aseară, aici, la București, pentru că aș fi participat cu cîteva ceasuri mai înainte la devastările de la Oradea Mare, care se află la o depărtare de șase-șapte sute de kilometri...

Maiorul se încălzi:

— E un raport al Siguranţei... al Si-gu-ran-ţei... Nu al oricui...

— Ei şi?

O uşoară roşeaţă acoperi obrajii proaspăt raşi ai maiorului: « Bolşevicul ăsta ar merita... » Dar maiorul se stăpîni şi, cu accentul unui părinte care-şi învaţă copilul să fie cuminte, zise:

— Nu! Rău faci că bagatelizezi Siguranţa!... Siguranţa e o instituţie utilă, care nu poate supăra decît pe cei care-şi au conştiinţa încărcată. Dar, în sfîrşit! Cine vrea să se supere n-are decît! Dar crezi dumneata că e deştept cel care se supără? Uite, şi dumneata te-ai supărat... şi vezi ce-ai păţit. Dacă n-aveţi astîmpăr! Noi vă vrem binele... şi voi...

— Şi noi nu vă sîntem recunoscători!

— Îţi rîzi de mine? făcu maiorul cu nemărginită blîndeţe. Nu, zău! Hai să vorbim serios... Ce părere ai despre mine? Mă interesează grozav! Sînt eu om rău?

Crişan se miră din toată inima:

— Rău? Dar dumneavoastră, domnule maior, în uniforma pe care o purtaţi, sînteţi dincolo de bine sau de rău.

Şi cu un zîmbet:

— Dar nici ca să fiţi bun n-aţi fost numit comisar regal.

Maiorul se ridică şi începu să se plimbe prin odaie:

— Asta, aşa e! Dar vezi! Mă nedreptăţeşti dacă-ţi închipui că eu nu sînt alături de muncitori...

Şi ca să i-o ia înainte lui Crişan, care se pregătea să-i răspundă, se grăbi să adauge:

— Nu, nu! Ştiu că n-o să mă crezi! Dar am fost şi eu socialist! Nu rîde! Am fost membru în clubul socialist de la Piteşti, pînă în 1920... Aşa că mai ştiu şi eu cîte ceva...

Amuzat, Crişan întrebă:

— Şi de ce aţi părăsit pe socialişti, domnule maior?

— Pentru că nu mă împăcam cu ideea afilierii la Internaţionala a III-a. Nici în ruptul capului nu puteam înţelege ce mai vor « tovarăşii». Pămînt ni s-a dat, vot universal ni s-a dat, drepturi politice de tot felul

ni s-au dat, ce mai vor? Puterea? Ei, cum așa? Dintr-o dată, puterea? Dar se poate totul deodată? Fără pricepere, fără experiență politică, fără nimic... deodată puterea? Nu merge așa, tovarăși! le-am zis. Incetișor!... Acu ne-a ajutat ăl-de-sus și sîntem cu toții egali în fața legilor... privilegiile de clasă au fost înlăturate... avem calea deschisă să cucerim puterea prin vot... Ce ne mai rămîne? Să luptăm legal! Nu ne mai supără nimeni! Puțin e asta? Nu ne mai supără nimeni! E un pas uriaș! O revoluție! Ce zic revoluție? E toată revoluția politică!... Este?

Și se opri brusc în fața lui Crișan, să-i audă răspunsul.

— O fi și asta revoluție! zise Crișan. O revoluție după chipul și asemănarea capitalismului.

Maiorul își scutură capul cu gingășie:

— Așa vorbești despre regimul capitalist care-ți dă de mîncare? Nu-i frumos!

Crișan crezu că maiorul glumește. Se uită bine la el, dar nu zări pe obrazul lui nici urmă de zîmbet. Comisarul regal era cum nici nu se poate mai serios. Crișan simți că a mai trăit o dată un moment la fel de comic ca și acesta. Se concentră să-și reamintească și găsi: era la procesul din Dealul Spirei. Comisarul regal Carapancea, cînd văzu că acuzații își retrag declarațiile, date sub teroare, la Prefectură, le spuse:

— A, nu-i frumos! Nu sînteți cavaleri!

Așa vorbește și frumușelul ăsta care stă în fața lui, la birou. Același ton și aproape aceleași cuvinte. « Se pare că acești comisari regali — își zise Crișan — țin foarte mult la buna creștere a celor care le încap pe mînă. »

— Știu că nu-i « frumos »! răspunse Crișan, care apăsă pe cuvîntul din urmă. Dar nu vom avea încotro!

— Ești grozav! rîse discret comisarul regal. Vorbești așa, ca și cum puterea va fi a voastră chiar mîine.

— Data precisă n-aș putea să v-o dau, domnule maior! Dar că mai curînd sau mai tîrziu puterea va fi a noastră, puteți să fiți sigur!

Maiorul își aprinse o țigară și, după ce pufăi cu deliciu de cîteva ori, zise:

— Sînt liniștit! Mai am timp!

— Nu se ştie, nu se ştie ! îi răspunse prompt, Crişan. Au mai fost şi alţii care credeau că au timp. Ţarul, de pildă, abia a fost ţar. Şi deodată... unde e ţarul? Nu mai e ţarul !... Aşa că...

— Straşnic ! exclamă comisarul regal, cu entuziasm. Prin urmare, cînd mi-o fi lumea mai dragă... Nu !... Ai dreptate ! Trebuie să mă aranjez din vreme. Spune-mi, te rog: cînd o să vii la putere, ce-o să faci cu mine?

« Sigur mai e dobitocul ăsta de el !» îşi zise Crişan.

— Domnule maior ! îi răspunse el. Îmi pare rău că în chestia dumneavoastră nu sînt în măsură să iau eu singur o hotărîre. La noi, nu-i ca la dumneavoastră. La noi nu-i oricine împărat ! La noi se iau hotărîri în comun. Dar să fiţi fără grijă, domnule comisar regal ! Nu vă vom uita ! Fiţi fără grijă ! Degeaba n-o să staţi !

Veselia maiorului nu mai cunoştea margini.

— Va să zică, viitorul mi-e sigur ! Bun ! Acu, stai jos şi să vorbim niţeluş şi de viitorul dumitale. Ce facem cu mărturisirile?

— Care mărturisiri?

Maiorul săltă nervos de pe scaun:

— Eeee, văd că iar trebuie s-o iau de la capăt. Parcă ţi-am mai spus o dată: mai întîi şi-ntîi, ce ştii despre Oradea?

— Ştiu că guvernul se teme de o lovitură a lui Carol şi a ţărăniştilor în Ardeal şi că are nevoie de un pretext ca să poată aduce acolo zece mii de jandarmi. De asta a trimis cinci mii de studenţi de ai săi să se adune în congres la Oradea şi să devasteze oraşul. Ştiu apoi că atunci cînd faci gălăgie în presă că studenţii n-au ce mînca, nu-i « frumos », cum spuneţi dumneavoastră... să cheltuieşti şapte milioane de lei din banii statului ca să îmbeţi atîtea mii de studenţi şi să-i pui să jefuiască şi să ucidă, pentru ca tu să poţi decreta starea de asediu, să împînzeşti Ardealul cu armată şi să porneşti vînătoarea împotriva comuniştilor... Ştiu...

— Ajunge ! urlă comisarul regal. Nu asta te întreb. Vreau să ştiu ce ai căutat *tu* la Oradea Mare.

Crişan ştia că o dată cu acest « tu », discuţia « amicală » abia începe. Maiorul, care-şi luase cîteva momente

libere ca să se mai instruiască puţin, îşi reintra iar în piele:

— Domnule maior, zise Crişan, ne pierdem vremea degeaba. N-am fost la Oradea. Am fost luat de acasă... Şi dacă vreţi să mă supuneţi din nou la un tratament « amical», vă atrag atenţia...

Tot obrazul comisarului regal nu era decît o pată de sînge viu:

— Nu-ţi dau voie să-mi atragi atenţia ! Să nu fii obraznic ! Mie să nu-mi atragi nici o atenţie ! Mie să-mi spui ce ai căutat la Oradea?

Crişan îşi încleştă dinţii şi nu răspunse nimic.

— Prin urmare, nu vrei să-mi spui ! răcni maiorul.

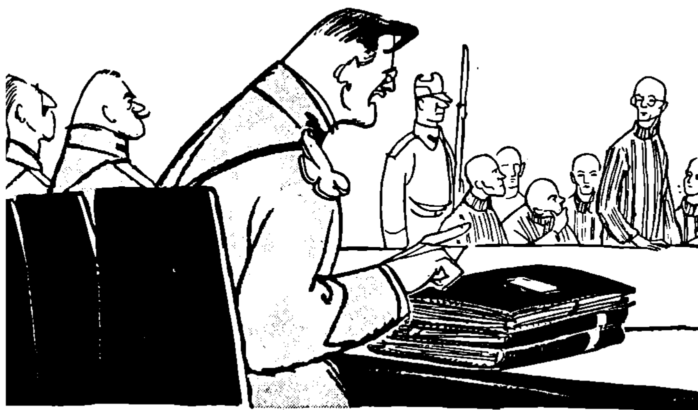
Dar Crişan continuă să tacă.

— Aşaaa? zbieră din nou maiorul, cu spume la gură. Cum ai văzut că-ţi vorbesc omeneşte, ţi-ai şi luat nasul la purtare... bolşevic obraznic ce eşti !

Şi-l lovi pe Crişan din răsputeri cu pumnul în obraz.

Apoi, se năpusti spre uşă:

— Buşilă ! Să vină plutonierul Buşilă !... Buşilă !... Ia-l pe domnul şi învaţă-l să fie cuviincios.

XIX

La tribună, pe cerul închis, parcă dat cu humă de la un orizont la celălalt, sub o fulguială măruntă și înghețată care prevestea viscol, se desena conturul unei siluete peste un cîmp de pălării și căciuli. Se adunaseră aici, pe cîmpia Făgărașului, mii și mii de delegați — săteni și tîrgoveți, trimiși din toate colțurile țării — să afle din gura conducătorilor național-țărăniști exact ceasul mîntuirii lor. Cu gîtul întins, cu pumnii strînși, cu fălcile încleștate, oamenii așteptau cuvîntul lui Jugănaru, marele lor frate întru suferinți și sete de dreptate.

În fața mulțimii, Jugănaru se simțea bine. Curajul îi crescuse o dată cu experiența retorică — așa că îi

ajungea să deschidă gura, pentru ca din ca să se reverse, după dorință și împrejurări, fie acorduri delicate de harpă, fie războinice apeluri de trîmbiță. Studiase arta lui Mussolini și o aplica, la Cameră sau în demonstrațiile politice, cu mare talent. Glasul îl servea bine. Avea coarde vocale de o remarcabilă sonoritate metalică. Nu chiar ca Mussolini, dar aproape ca Mussolini. Vocabularul, de asemenea: vorbea pe înțelesul poporului. Cuvinte puține, curate, directe: o sută, o sută cincizeci, uneori două sute de cuvinte. Fantezia, de asemenea: nu punea nici o fantezie. De ani de zile repeta aceleași formule care mergeau la inima alegătorilor săi. «Ajunge !... S-a isprăvit !... Nu mai dăm voie !... Să știe guvernul că noi !... Pînă cînd !...» Și așa mai departe. Un singur obstacol îl împiedica pe Jugănaru să fie un Mussolini topolovean: bărbia. N-avea acea bărbie proeminentă a lui Mussolini care fermeca pe auditori. L-a auzit o dată pe oratorul de la palatul Chigi, vorbind din balcon mulțimii adunate în piață — și a înțeles ce rol colosal joacă un simplu amănunt material în succesul unui conducător de popoare. Cînd ducele striga cămășilor lui negre: *Camicie nere !* și-și repezea înainte maxilarul de jos, toată lumea se simțea electrizată. Un vag fior de spaimă, amestecat cu un sentiment precis de măreție, străbătea pe fiecare în parte. Era efectul bărbiei — care în acea clipă părea un berbece izbit energic în poarta ferecată a dușmanului.

Jugănaru veni acasă, își cumpără o oglindă mai mare — pînă atunci avea numai una mică, pe care o purta în buzunar, împreună cu un pieptănaș de metal — și începu să facă exerciții cu bărbia, o lună, două, trei, dar nu reuși. Răcnea în oglindă: «Țărani, orășeni !» și-și împingea bărbia cu desperare în vînt, dar oglinda îi trimitea înapoi o imagine cu totul nemulțumitoare; un om cu o mustăcioară oarecare — și cu o bărbie, din punct de vedere al programului național-țărănist, absolut jalnică. Slabă, măruntă, în orice caz departe de acea irezistibilă impresie de energie pe care o dădea Mussolini.

Jugănaru era gata să renunțe la luptă, dacă în momentul culminant al dezolării, o inspirație, pe care o

numi apoi pe drept cuvînt divină, nu l-ar fi împins să-și oprească ochii, prin oglindă, asupra fustuliței. Fustulița! În definitiv, și-a zis el, rușinat de sine însuși, ce este lipsa aceasta de recunoștință? Nu l-a servit ani de zile cu atîta devotament fustulița asta? Nu este ea personalitatea lui? Și nu-i poate ea ține loc de bărbie? Ia să vedem!

Și plin de speranțe, Jugănaru începu să exercite cu hărnicie, zi și noapte, jocul bărbiei, cu fustulița. Striga:

— Frați! Fraților! Frați săteni și orășeni! și-și repezea furios fustulița înainte. În cîteva zile, Jugănaru se desăvîrși.

«Țărani! Orășeni!» și zvîc! cu fustulița drept înainte. Efectul era fulgerător.

Se putea spune, deci, că nimic nu mai stătea acuma în calea lui Jugănaru, ca să conducă mulțimile la o acțiune dinamică hotărîtoare.

Totuși, Jugănaru nu era pe deplin mulțumit. Toate mergeau bine în oglindă: mîna dreaptă, mîna stîngă, sprîncenele, fustulița — tot!... Dar cînd striga:

— Fraților, frați săteni și orășeni! i se făcea rău.

— Fraților, frați săteni și orășeni!

Ce jalnică, ce răsuflată rezonanță electorală avea acest « frați săteni și orășeni!» pe lîngă aprigul, pătrunzătorul *camicie nere* al lui Mussolini.

Plictisit, Jugănaru consultă pe intelectualii partidului — și după multe și aprinse discuții, se opri asupra unei formule pe care urma s-o experimenteze pentru întîia oară, azi, în fața mulțimii adunate la Făgăraș.

Mai întîi vorbi Dacu:

— Fraților! Dragilor! Ați venit ca cu noi împreună să strigați: destul! Ați venit ca cu noi într-un gînd și într-un suflet, să strigați: vrem libertate! Ați venit ca cu noi împreună să strigați: vrem dreptate!... Bine ați venit!

Veni apoi rîndul lui Jugănaru.

În picioare, Jugănaru își scoase din buzunar pieptănașul pe care-l trecu de cîteva ori, cu grijă deosebită, prin păr, apoi îl curăți, delicat de cele cîteva fire, cu indexul și degetul gros al stîngii, îl băgă la loc în surtuc

— şi brusc, tocmai cînd mulţimea se aştepta mai puţin, izbucni într-un răcnet răsunător:

— Batalioane de viteji din ţara Oltului şi ţara Bîrsei !

Şi-şi repezi fustuliţa.

Efectul depăşi toate aşteptările comitetului executiv al partidului naţional-ţărănist. O rumoare, care aducea cu clocotul ciorbei sub capac gata să dea în foc, îi spunea lui Jugănaru că a lovit bine. Acum, putea răscula ţara întreagă împotriva asupritorilor naţional-liberali. Deţinea descîntecul cu care putea împinge mulţimile la atac împotriva lui Vintilă Viziru.

— Batalioane de viteji din ţara Bîrsei şi a Oltului ! repetă el cu un nou răcnet, şi mai teribil. Sînteţi gata de luptă?

— Daaa ! răspunseră « batalioanele de viteji», strîngîndu-şi pumnii cu şi mai multă putere.

— Cunoaşteţi inamicul?

— Daaa !

— Gata de orice jertfă?

— Daaaa !

— Atunci duceţi-vă acasă şi aşteptaţi !

Vitejii din ţara Bîrsei şi ţara Oltului o porniră la goană, înspre gară, să apuce trenul. Dar glasul lui Jugănaru detună iar:

— Viteji din ţara Bîrsei şi ţara Oltului, staţi !

Vitejii încremeniră.

— Viteji din ţara Bîrsei şi ţara Oltului ! strigă Jugănaru. Vă rog să vă împrăştiaţi în linişte !

Dar cine mai putu reţine poporul înflăcărat de cuvintele de luptă ale lui Jugănaru — şi hotărît să ia trenul cu asalt. Într-un avînt solidar, mii de oameni începură să gonească peste cîmp înspre gară în strigăte şi înjurături:

— Dumnezeii şi închinarea ! Dacă pentru asta ne-au cărat pînă aici...

— Da, zău ! O adevărată bătaie de joc !

— Mă, pe aici, mă, nu pe acolo-i drumu...

— Va să zică aşa ! Iar ne-au dus cu zăhărelul !

— Ho, mă, nu goni aşa, mă, că nu vin turcii !

— Desaga, mă, unde mi-e desaga, mă? Care dracu m-a adus aici, că pierdui şi desaga.

— Păi, de! Făgăraş ai vrut, Făgăraş ai avut!

— Hai, mă, mişcă-te, că pierdem trenul... şi mai rămînem peste noapte aici!

— Asta mi-ar mai lipsi! Ajunge că am pierdut şi aşa două zile de pomană!

Fierbea poporul, şi inima lui Jugănaru sălta în piept de mîndrie! Avea cu cine să răstoarne puterea lui Vintilă Viziru.

Consiliul de război al corpului II de armată judeca. În faţa înaltului tribunal militar stăteau şase tineri: Lazăr Ioan Teodorov, student în medicină, Timotei Teodor, student în drept, Stein Sandu, funcţionar comercial, Andrei Pîrvan, muncitor tipograf, Bela Varaszi, zidar, Costache Andrieş, muncitor metalurgist. Toţi şase fuseseră judecaţi şi condamnaţi cu cîteva luni în urmă pentru crima de a fi răspîndit manifeste comuniste. Azi erau aduşi aici să dea socoteală tronului, dinastiei, drapelului, armatei şi ţării, pentru o nouă crimă: rebeliune. Faptele erau pe cît de simple, pe atît de grave. În fortul Jilava, unde se aflau deţinuţi, erau puşi la corvezi. Comandantul fortului, nemulţumit de felul cum lucrau, i-a încarcerat. După patruzeci şi cinci de zile de carceră, deţinuţii au fost chemaţi în faţa comandantului care se arătă foarte nemulţumit de felul cum « s-au adunat pe două rînduri». El ţinea să-i vadă, neapărat, adunaţi « pe două rînduri».

— Oricare romîn adevărat trebuie să ştie să se adune pe două rînduri!

Şi a poruncit să fie trimişi din nou la carceră. Deţinuţii s-au împotrivit.

— Rebeliune? a strigat comandantul. Las'că vă trece acuş pofta de rebeliune!

Şi i-a trimis în judecată pentru rebeliune şi insulte la adresa tronului şi a dinastiei.

Preşedintele tribunalului, colonelul Vasilescu, cu ochelari, cu mustaţă subţire peste nişte buze subţiri şi strîns tare în gulerul lui militar, răsfoi neglijent dosarul, şopti ceva maiorului care şedea în dreapta lui şi declară şedinţa deschisă.

Interogatoriul începu cu Lazăr Ioan.

— De ce ai refuzat să te supui ordinului de a fi închis în carceră?

— De abia am ieşit în ziua aceea de acolo. Sînt tuberculos. O deţinere mai lungă în carceră înseamnă pentru mine moartea... Noi sîntem deţinuţi politici. Avem drept la un alt regim.

— Cu toate astea, zise preşedintele, ai făcut carceră şi n-ai murit!

Urmă Varaszi.

— La Jilava sîntem bătuţi zilnic. Îmi dădusem ultimul ban pentru nişte cărţi şi mi s-au luat. Jilava m-a îmbolnăvit de tuberculoză.

— E adevărat că ai strigat că e o crimă să fie ţinut în carceră un bolnav ca Stein Sandu?

— Da! E o crimă!

— Crimă ar fi dacă ar fi murit! zise colonelul. Dar vezi că trăieşte.

Timotei Teodor:

— La «secret» ni se dă mîncare numai pe furiş şi din mila bucătarilor.

— Aşa? strigă indignat, colonelul. Bucătarii vor trebui pedepsiţi... Bucătăria nu e a lor, e a ţării...

Andrei Pîrvan:

— Hîrdăul ne otrăveşte viaţa. Celulele nu sînt mai mari de şaptezeci de centimetri pe şaptezeci şi în fiecare dimineaţă sîntem închişi cîte doi...

Colonelul se miră:

— Şi e rău? Cîte doi vă este mai cald.

— Şi pe lîngă asta, se toarnă mereu apă pe ciment, ca să stăm tot timpul în umezeală!

— Ei şi! exclamă colonelul. Ştiu că cimentul se întăreşte la apă.

Deţinuţii schimbară între ei priviri care exprimau întreaga lor admiraţie pentru umorul subtil al preşedintelui curţii.

Fură introduşi martorii acuzării. Primul depuse locotenentul Hanulescu:

— Eu sînt acela care am reprimat rebeliunea. I-am auzit pe acuzaţi cum au strigat comandantului:

brută, banditule! Unul a şi ridicat mîna împotriva colonelului Arghirescu.

— Domnule preşedinte, interveni un avocat al apărării, vă rog să-l întrebaţi pe martor dacă recunoaşte că i-a pălmuit pe acuzaţi!

— Da! răspunse locotenentul Hanulescu. L-am pălmuit pe unul....

— De ce? întrebă preşedintele.

— Pentru că era impertinent!

— Foarte bine ai făcut!

Un incident stîrni deţinutul Simionescu Vasile, osîndit pentru abatere de la regulamentul circulaţiei. Deşi pus ca martor din partea acuzării, Simionescu declară, spre uimirea şi furia tribunalului:

— În carceră, condamnaţii sînt scoşi de pe lista de ordinar. Odată, bucătarul le-a dat, de milă, pe ascuns, puţină hrană, dar a fost prins şi bătut.

— Şi tu ai vrut, desigur, să fie decorat? zbieră preşedintele. Bolşevic, hai? Mi te-ai făcut bolşevic? Las'că te învăţăm noi să fii bolşevic!

Furios, se aplecă spre maior să-i şoptească ceva. Îndată, martorul fu scos din sală.

Medicul închisorii, introdus ca martor, fu întrebat de către apărare:

— Ce rezultat a avut asupra sănătăţii acuzaţilor regimul celor patruzeci şi cinci de zile de carceră?

— N-aş putea spune! răspunse doctorul. Nu cunosc situaţia sanitară a acuzaţilor.

— E cel puţin ciudat! zise un avocat al apărării. Doctorul închisorii să nu cunoască starea celor închişi, mai ales cînd toată lumea din fort ştie că mulţi dintre acuzaţii de aici sînt tuberculoşi.

— Toată lumea? întrebă colonelul. Uite, nici eu n-am ştiut!

— Dar este inadmisibil, domnule preşedinte, ca medicul...

— Inadmisibil? se răsti preşedintele la avocat. Inadmisibil este tonul cu care vorbeşti dumneata despre o autoritate militară! Am isprăvit! Să fie introduşi martorii apărării!

Primul martor al apărării, Ionescu Alexandru, un muncitor condamnat la şapte ani închisoare pentru comunism, declară:

— Nimeni nu poate obţine un tratament mai omenos decît dacă se împotriveşte şi protestează fără încetare.

— Serios? comentă preşedintele. Şi-ai obţinut?

— Nu! răspunse Ionescu. Dar asta nu mă împiedică să mă împotrivesc mai departe.

Martorul Alexandrov declară că singura armă cu care condamnaţii se pot apăra împotriva ilegalităţilor este greva foamei.

— Odată, zise el, am făcut şaisprezece zile ca să scap de o corvoadă umilitoare.

— Şi după şaisprezece zile ţi s-a dat de mîncare? întrebă preşedintele.

— Da!

— Foarte urît! Eu mergeam cu greva înainte.

Martorul Liberman, student la drept, arătă că, deşi în prevenţie, este pus la tot felul de corvezi şi la tăiat lemne.

Comisarul regal ia cuvîntul:

— Acuzaţii sînt nişte indivizi înrăiţi şi periculoşi. Domnul colonel Arghirescu, cu toată bunăvoinţa pe care a arătat-o, nu i-a putut face oameni cuminţi şi ascultători. Nu e adevărat că sînt deţinuţi politici. Ei nu sînt aici pentru că ar avea vreo vină politică, ci pentru că s-au făcut vinovaţi de crimă împotriva siguranţei statului. Cer maximum de pedeapsă pentru rebeliune. Pedeapsa trebuie să servească de exemplu pentru ceilalţi deţinuţi de la Jilava.

Apărarea încercă să demonstreze că nu e caz de rebeliune:

— Rebeliunea presupune o acţiune ofensivă şi violentă! Aici nu e vorba nici de una, nici de alta, ci de o împotrivire faţă de un tratament sălbatic. N-au vrut să intre în carceră, dar n-au atacat pe nimeni. Dimpotrivă! Au fost bătuţi şi înjuraţi, dar ei n-au răspuns. Calificarea e nejustă. Cerem achitarea.

Preşedintele era bine dispus:

— Vom ţine seama de dorinţa acuzaţilor şi a apărării!

Şedinţa se suspendă, consiliul intră în deliberare şi după cîteva minute se citeşte verdictul:

— Toţi cei şase acuzaţi sînt condamnaţi la cîte un an închisoare pentru rebeliune.

Demonstraţia de forţă de la Făgăraş îşi arătă efectul imediat: guvernul se clătina. Cel puţin aşa afirmau cluburile şi aşa se vorbea prin redacţii — şi mai cu seamă în redacţia noului ziar *Drumul nostru*, de sub direcţia lui Serafim Mărunţelu. Căci temutul polemist îşi realizase, în sfîrşit, visul: avea gazeta lui proprie — şi încă o gazetă mare, cu redacţie numeroasă, cu fonduri din belşug, cu nenumăraţi binevoitori în cea mai înaltă lume politică, pentru că Serafim dăduse dovezi nenumărate că era şi el simţitor, ca şi ei, la nevoile superioare ale neamului, sau cum începea să li se zică mai pe scurt, pe atunci: la «imperativele neamului».

Încă de pe cînd era băiat mic, Serafim Mărunţelu auzise că «toate drumurile duc la Roma» — dar acest adevăr îi trecuse mulţi ani pe lîngă ureche, fără să stîrnească nici cea mai mică rezonanţă în inima lui nevinovată. Cu vremea, însă, cînd deveni băiat mai mare şi văzu că generalul Neaţă, că Mihail Teianu, că Traian Săpunaru, că, în sfîrşit, toţi şefii partidelor de guvernămînt romîneşti, ca să ajungă în Romînia, se urcă în tren la Bucureşti şi o iau pe la Roma; şi cînd văzu mai cu seamă că toţi, în loc să se întoarcă de la Roma cu pantofii scîlciaţi, după un drum atît de lung şi obositor, se întorc cu pantofi noi, chiar acu scoşi din cutie, Serafim începu să-şi facă aspre mustrări de conştiinţă: « Serafim, dar tu? Nu eşti şi tu, oare, un fiu al lupoaicei? Nu simţi şi tu cum curge în vinele tale sîngele dacoroman? Nu ai şi tu drept să pretinzi ca maica Roma să-ţi dea şi ţie o porţie de lapte, cum dă tuturor pungaşilor ca alde Traian sau Mihail, care ţi-o iau înainte?»

Or, dacă era cineva faţă de care avea un respect nemărginit şi din cuvîntul căruia n-ar fi ieşit să-l fi tăiat în bucăţi, aceasta era propria lui conştiinţă. Şi

dacă această conştiinţă îl îndeamnă să ia drumul spre Roma — Serafim trebui să i se supună.

Serafim s-a urcat, deci, în tren, a pornit-o la Roma, a poposit la Roma cît a fost de trebuinţă şi s-a întors, într-un ceas bun la Bucureşti, mai vesel, mai proaspăt, mai odihnit decît a plecat — şi triumfător. Acuma ştia ce a crezut înţeleptul care a proclamat adevărul că toate drumurile duc la Roma! La Roma ajunge să dai mîna nu neapărat cu Mussolini, ci cu un simplu subsecretar de stat al lui, ca să te simţi un om nou, un eliberat, un stăpîn! Plecat la Roma ca slugă umilă a unui escroc la gazeta căruia lucra de cîţiva ani ca temut polemist cu simbrie — Serafim Mărunţelu se înapoia temut polemist pe cont propriu. *Eviva il duce!* Fascismul face din sclavi oameni liberi! S-a isprăvit cu robia. De aci înainte, Serafim, fost îndrumător în subordine al opiniei publice, devenea un îndrumător al acestei opinii, independent. Bani? Numai o mamă bună putea să-ţi dea bani cu atîta mărinimie! Şi maica Roma ştie să-şi răsfeţe copiii!... Nu ca zgripţoroiul de Vintilă, care se cunoaşte că-i străin de neam şi că n-are nici un pic de sînge roman în vinele lui uscate de tejghetar fanariot! De ăilalţi, ce să mai vorbim! De un Jugănaru, ori de un Dacu!... Numai că se plîng şi cer sacrificii, pentru că sînt deocamdată în opoziţie!

Aşadar, iată cum la începutul anului 1928, Serafim Mărunţelu intră în istoria ţării ca director al unui mare ziar de dimineaţă căruia-i zicea *Drumul nostru.* Titlul însuşi era un program: *Drumul nostru.*

— Ce fel de drum? se întrebau confraţii lui de la Capşa. Drumul mare?

— Apoi aici e şi geniul lui Serafim! răspundea Nectarie. Nu precizează. *Drumul nostru*! Numai cîteva puncte îi mai lipsesc spre completare. Azi un drum, mîine altul!... Las' că ştie Serafim ce face!

Serafim ştia şi făcea. Aşa şi-a înjghebat redacţia, numai din oameni noi. Din scriitorii cei mai cunoscuţi prin neobositul lor dinamism. Mai întîi l-a luat pe Ionescu-Ciurcheni. Se bătuse el cu Ionescu-Ciurcheni pe la Capşa, e drept, adică mai drept e că nu se bătuse. Ionescu-Ciurcheni i-a tras lui cîteva palme. Dar el nici nu s-a

atins de Ciurcheni. Aşa că a putut, cu conştiinţa curată, să-şi spună că n-are nimic cu ilustrul romancier — şi tot cu conştiinţa curată a putut să-i trimită vorbă prin Nelu Pedicuristu, pe care şi-l luase ca reporter:

— Vino la noi!

— Nici să n-aud! a zbierat Ionescu-Ciurcheni, indignat.

— Plătim bine!

— Cît?

— De trei ori cît pungaşul de Titus!

— Nu pot să trec decît după masă la trei. Pînă la trei am treabă!

Aşa s-a aranjat şi cu Precup şi cu Manole Nerone şi cu Sarailie, rupt de la *Globul* şi cu Meridian, rupt de la *Democratul romîn* — şi cu cîteva dintre cele mai intelectuale şi mai noi cadre de la Siguranţa Generală a Statului — şi gazeta apăru, mare, frumoasă, cu un avertisment scurt, dar plin de înţelesuri, inserat în capul primelor două coloane:

— « Nu începem. Continuăm. Programul nostru: nici unul dintre noi n-a împlinit patruzeci de ani.»

— Serafim vrea să spună: patruzeci de ani de puşcărie! comentă Nectarie.

— Sub patruzeci de ani! rîse Tătăroiu. Asta-i reclama fabricii *Giovinezza!*

Totuşi, succesul gazetei nu veni din prima zi. O gazetă. Încă o gazetă. Ce l-ar putea face pe cititor să renunţe la *Globul* sau la *Democratul romîn*, ca să cumpere *Drumul nostru?* Accidentele de cale ferată? Erau aceleaşi. Crimele? Erau aceleaşi. Fraudele? Erau aceleaşi. Sinuciderile? Erau aceleaşi! Dramele pasionale? Erau aceleaşi! Ce, dar, ar putea atrage pe cititor mai mult spre *Drumul nostru* decît spre alte ziare? Talentul gazetarilor? Evident!... Colaboratorii lui Mărunţelu erau scriitori. Erau romancieri, nuvelişti, eseişti. Dar tocmai ăsta era un neajuns. Într-adevăr, Serafim credea că va impresiona lumea grupînd în jurul lui scriitori care vor ridica — zicea el — nivelul intelectual al gazetei. Dar aceşti scriitori erau scriitori de romane şi aveau ambiţia să-şi scrie articolele cum îşi scriu romanele sau eseurile. Aşa că, gazeta, de la început, nu mai semăna a ziar, ci a revistă zilnică. Serafim îşi dădea seama de greşeală,

dar nici să se debaraseze de aceşti scriitori nu voia, ca să nu plece la concurenţă. De aceea le şi plătea bine. Aşa că acum, Serafim se zbătea să găsească un truc care să-l ajute să-şi salte gazeta.

— Ar trebui un eveniment senzaţional! striga el redactorilor săi. Ceva care să înnebunească publicul. O temă pe care să ne sprijinim, să ne desfăşurăm, să ne dăm drumul!

Mişcat de desperarea lui Serafim, atotputernicul se îndură şi-i trimise o afacere teribilă: poliţia dăduse de firul unui vast comerţ clandestin de stupefiante în care erau implicate numeroase personaje din societatea mondenă.

— Băieţi! porunci Măruntelu, şo pă ei!

Înviorată, toată *giovinezza* redacţională se aruncă asupra subiectului — şi *Drumul nostru* începu să-şi alimenteze cititorii cu pagini întregi în jurul acestui scandal... « Charlestonul toxicomanilor la parchet »... « Ordonanţe medicale false »... « Cocaina şi prostituţia »... « Farmacişti falşi »... « Medici falşi »... « Cocainomani falşi »... « Femei din lumea mare la parchet »... fete de diplomaţi amestecate în scandal... scrisori compromiţătoare...

Afacerea, însă, a ţinut o zi, două, trei, zece... pînă a venit inevitabilul deznodămînt: toată lumea e nevinovată. Afacerea a fost clasată, fiecare şi-a reluat ocupaţiile şi *Drumul nostru* a rămas fără subiect. Cei cîţiva cititori, prinşi pentru o săptămînă-două, de titlurile îndrăzneţe ale reportajelor, nu mai cumpărară gazeta. Ce să citească în ea? Articolele de fond pline cu citate latineşti, franţuzeşti, italieneşti şi englezeşti ale lui Măruntelu? Foiletoanele literare atît de frumos stilizate ale lui Zamfir Vasilescu? Consideraţiile filozofice din pagina întîi ale profesorului universitar Emil Creţoiu?

— E prăpăd! strigă desperat Măruntelu lui Ionescu-Ciurcheni şi Precup. Mîncăm banii de pomană! Noi avem aici o sarcină mare! Şi nu putem porni la treabă decît după ce popularizăm gazeta destul. Voi nu vă gîndiţi...

— Ne gîndim! răspunse Ionescu-Ciurcheni. Numai eu ştiu cît mă gîndesc!

— Şi eu ! adăugă Precup, care, într-adevăr, se gîndea. Ce ar fi să avem mai multe ilustraţii?

— Şi ce să faci cu ele? se răsti Măruntelu. Auzi, ce idee ! Ilustraţii ! Ce fel de ilustraţii?

— Nu ! respinse ideea şi Ionescu-Ciurcheni. Poate nişte concursuri literare !

— Alta acu ! rîse acru Măruntelu. Concursuri literare !

Şi lucrurile rămaseră mai departe aşa cum au fost, pînă ce, într-o bună zi Măruntelu veni la redacţie, vesel:

— Băieţi, aflaţi că am găsit ! zise el lui Ionescu-Ciurcheni şi lui Precup. Ne trebuie un roman foileton. Dar un roman tare. Fără delicateţuri. Dacă i-o zice lumea că-i roman porcos, cu atît mai bine ! Porcos să fie ! Numai cu literatură pornografică o să ne putem impune atenţiei publice. O să-l scrieţi voi doi împreună. Şi, fără perdea. Scrieţi tot ce vă trece prin minte. Că slavă domnului, numai la porcării vă gîndiţi. S-a înţeles?

— S-a înţeles ! făcu Ionescu-Ciurcheni. Ideea îmi surîde ! Dar...

— Nici o vorbă ! Vă plătesc drepturile de autor peste salariu.

— Atunci e bine !... Ce spui, Precup?

Precup strălucea.

— Vom scoate ceva mişto ! Dacă n-o să ni se rupă gazeta din mînă, să-mi spui cuţu !

Peste două zile începură să apară în ziar, printre informaţii, două cuvinte: *Găina albastră.*

Apoi o reclamă uriaşă:

« *Găina albastră*, mare roman din viaţa capitalei. Iată cîteva capitole: „Cum se depravează copiii din lumea bună“ — „Prostituţia ciocoiască şi goana după avere“ — „Doamnele morfinei, eterului şi cocainei“ — „Între inversiunea sexuală şi specula viciului“ — „Al treilea sex“ — „Canalia politică şi canalia de stradă“. Sub formă literară, vor defila sub ochii cititorului, într-un patetic şi odios film, toate evenimentele vieţii politice şi mondene din ultima vreme. Nu oferim cititorului o bolnăvicioasă exaltare a viciului, ci un dramatic rechizitoriu».

Romanul începu să apară şi succesul fu colosal printre cei foarte tineri şi cei foarte bătrîni.

— Bravo, Serafime! îi spuse Nectarie. Ai ajuns un oficios al țaței Mița!

— Ba să mă ierți! răspunse prompt Serafim. Al poliției de moravuri.

— Ce vorbești? Cu asemenea porcării!

— Porcărie e în capul tău! îi răspunse Măruntelu, care, de cînd se întorsese de la Roma, își cîștigase oarecare independență și față de omul lui Kerbalà. Eu nu fac porcării. Eu fac operă de purificare a moravurilor. Denunț primejdia care pîndește societatea romînească... Salvez morala. Apăr familia...

— Și-ți umpli chimirul! îi zise Tătăroiu.

— Cu chimirul meu fac ce vreau! îi răspunse mîndru Serafim. Îl umplu, îl golesc... Treaba mea!

O spunea și o credea... și era mulțumit. Gazeta se vindea bine. Un singur neajuns îl supăra: că mergea prea bine. Pentru că Dumnezeu cînd dă, dă dintr-o dată. Tocmai cînd *Găina albastră* apărea, izbucni și afacerea Găetan. Ceva colosal! Cine era Găetan? Un om a cărui profesie era să țină de urît cucoanelor din lumea mare, în special cucoanelor nițeluș coapte... Și din asta își scotea omul bucata de pîine. Într-o zi însă, avu un accident cu una din prietenele lui, pe care o lovi în cap cu un ciocan, el zicea că fără să vrea, ea zicea că în mod voit. Fapt e că, de pe urma acestei lovituri de ciocan, ea a rămas fără un ochi — și el s-a trezit arestat și pus sub inculparea de tentativă de crimă, pentru furt. Adevărul adevărat în jurul acestei afaceri nu-l cunoștea nimeni în afară de cei doi eroi: Găetan și madam Stroescu; judecătorul de instrucție; prietenele ei, prietenele lui, autoritățile polițienești, gazetarii, Capșa, cafenelele și restaurantele de pe Calea Victoriei, « Jockey-Clubul», saloanele boierești și cuconițele simandicoase care-și aveau jururile lor în casele cu obloanele trase. Încolo nu știa nimeni nimic, astfel că presa de mare tiraj își putu da drumul fanteziei în voie. Că procesul Găetan a fost o afacere strălucită din punct de vedere comercial pentru această presă, nici vorbă. Dar că procesul a slujit în mod special intereselor lui Serafim, asta e sigur.

În zilele acelea ale afacerii Găetan, Serafim era în prada a două sentimente contradictorii: tristețea și

entuziasmul. O tristețe profundă — și un entuziasm nemărginit.

— Ne răspîndim ! strigă el. Ne răspîndim ! Trăiască Găetan !... Dacă am avea în fiecare săptămînă cîte un Găetan, ajungem cea mai populară gazetă...

Așa vorbea el în accesele lui de entuziasm. Dar deodată, glasul lui devenea cavernos:

— Fire-ar mama lui a dracului ! De ce s-a trezit tocmai acum !... Mă scutea de *Găina albastră !...*

Asta era durerea lui cea mare: că Găetan venea exact atunci cînd *Găina albastră* și începuse să apară. Or, două teme în același timp era cam mult chiar pentru ziarul *Drumul nostru*. Totuși, nu mai era nimic de făcut. Chilipirul cititorilor ! Să renunțe la roman? Se putea? Tocmai în mijlocul apariției? Nu ! Să-l amîne pe Găetan? Altă prostie ! Era doar gazeta care trebuia să țină trează opinia publică asupra evenimentelor în curs. Și-apoi, i-o luau înainte celelalte ziare — care nici ele nu disprețuiau literatura erotică, atunci cînd morala publică — adică administrația gazetei — putea trage foloase.

De asta era Serafim trist după ce era vesel — și vesel după ce era trist. Dar pentru că toate au un sfîrșit, avu un sfîrșit și afacerea Găetan, iar puțin după aceea și *Găina*. Astfel, de la o zi la alta, cititorii *Drumului nostru* se văzură brusc lipsiți de izvorul lor de informații și cultură: Găetan și *Găina albastră*. Amărît, Serafim trebuia să-și expună iar principiile în fața redacției:

— Cititorii nu trebuie lăsați să răsufle. Dacă nu le dăm un roman porcos... să le dăm fapte din realitatea porcoasă !... Asta le place... și noi trebuie să le dăm ce le place. Marea misiune o cere !

Și-i punea pe fugă pe reporteri și pe redactorii lui care scormoneau ziua realitatea — și seara, veneau în fața șefului să-și deșarte sacul.

— Am o chestie grozavă ! zicea unul. Un negustor escroc !... Dă cincizeci de mii de lei, dacă nu publicăm nimic !

— Eu am ceva mai picant !... O doamnă... A prins-o bărbatu-său în flagrant delict de adulter, dar nu vrea să afle nimeni. Dă șaptezeci și cinci de mii de lei dacă nu publicăm nimic !

— Eu am una şi mai bună ! Cu un bancher ! O afacere teribilă cu o contrabandă de piele. Dă o sută cinzeci de mii de lei, dacă nu publicăm nimic !

Aşa se perindau toţi prin faţa lui Serafim care-şi nota bine în minte tot ce-i spuneau oamenii lui—apoi cînd ei isprăveau, şuiera printre dinţi mînios:

— Astea ce sînt?

— Fapte !

Fapte vedea şi el că sînt ! Se ridicau la vreo trei sute şi ceva de mii de lei faptele astea. Şi va încasa faptele. Afacerile sînt afaceri !... Gazeta trebuie să trăiască ! Dar cititorii? De cititori să nu-i fie milă?

— Şi cititorii? îşi tălmăcea el gîndul într-un răcnet sălbatic. Ce sînt cititorii? Cîini? Lor nu trebuie să le dăm nimic? V-am tocmit ca gazetari să-mi aduceţi numai lucruri care *nu* trebuie să apară în gazetă? Şi gazeta cu ce o umplem? Cu chitanţe?

Şeful avea dreptate ! Cu ce să umple gazeta, dacă ei culegeau numai subiecte, foarte utile administraţiei, dar cu totul inaccesibile redacţiei — decît doar dacă şeful nu vrea să primească de la negustorul X cincizeci de mii de lei ca să tacă — şi de la domnul Y şaptezeci şi cinci de mii de lei ca să tacă — şi de la bancherul Z o sută cincizeci de mii de lei ca să tacă, şi aşa mai departe. Dar cum să nu vrea şeful să primească? Tocmai el? *De cînd*? Şi apoi, *de ce*?

Aşa că bietul Serafim suferea cu gazeta care trebuia să trăiască din lucruri senzaţionale dar cu totul nepublicabile, şi din lucruri foarte banale, care nu puteau interesa nici cît negru sub unghie pe cititori. Şi bietul Serafim umbla hămesit după o crimă fantastică, după un scandal monden unic în lume, după o fraudă nemaipomenită, după un complot dincolo de orice limită a închipuirii — scurt, după ceva pe care nici măcar Siguranţa Generală a Statului, condusă de un intelectual atît de rafinat şi plin de fantezie ca Remus, să nu i-o poată combina.

Nu era, deci, decît de la sine înţeles că în seceta asta cumplită de subiecte, pînă şi vestea atît de banală, care se repeta zilnic, în toate gazetele, că guvernul e pe dric, să trezească unele speranţe în sufletul lui Serafim Măruntelu,

care se grăbi el însuși să controleze faptul, chiar la Dacu acasă.

— Domnule Dacu, întrebă el pe președintele național-țărăniștilor, ce este adevărat din zvonurile care circulă în jurul căderii guvernului?

Serafim Măruntelu îl știa pe Dacu atît de zgîrcit la vorbă, încît speranța care-l adusese aici se și evaporase la ușă. Dacu nu va vorbi, chiar dacă ar avea ceva de spus. Pînă să scoată un cuvînt, Dacu pertractează cu el însuși timp de cîteva ceasuri. Se aștepta, deci, ca Dacu să-i spună:

— Zvonurile sînt zvonuri, dragule!

Spre uimirea lui, însă, de data aceasta Dacu zîmbi și-i răspunse:

— Zvonurile nu sînt zvonuri, dragule!... Am primit de la domnul Vintilă Viziru o invitație să vin la el azi după masă pentru un schimb de idei...

Dacu devenea senzațional!... Dacu devenea o ediție specială!... Două ediții speciale!... Trei!...

— Pot să anunț?

— Ești liber, dragule, să faci ce vrei!

Serafim, cuprins de un tremur nervos, întrebă:

— Ceva amănunte?

— Puține! zise Dacu. Puține, dar semnificative... Închipuiește-ți, dragule, că azi-dimineață, domnul Vintilă mi l-a trimis pe Trișcă, subsecretarul de la Interne, să mă pună în curent cu diferite probleme care, pînă acum, de obicei nu erau comunicate decît membrilor guvernului maiestății sale, pentru că erau socotite ca secrete de stat. E un procedeu civilizat, care, mărturisesc, m-a emoționat profund. Ca șef al opoziției maiestății sale i-am răspuns prin Trișcă lui Vintilă că nu voi uita acest lucru și că în momentul în care voi fi eu la putere, voi proceda la fel cu opoziția de atunci a maiestății sale...

Serafim Măruntelu nota și se simțea și el în plină civilizație engleză. Nu-l mira de loc faptul că domnul Dacu a adoptat stilul oamenilor de stat englezi — și că la fiecare două cuvinte vorbește de guvernul maiestății sale sau de opoziția maiestății sale. Știa că în ultima vreme, domnul Dacu este mai în fiecare zila domnul Robert Hyde Grecg, ministrul Angliei — așa că avea

de la cine să învețe subtilitățile înaltei politici britanice. Un singur lucru nu știa, pentru că n-avusese timp să afle: că azi-dimineață, imediat după vizita lui Trișcă, Dacu s-a dus iar la ministrul Angliei. Dar nici asta nu l-ar fi impresionat pe Serafim. Ceea ce-l tulbura acum era tonul solemn, aproape oficial, cu care îi vorbea Dacu. Hotărît! Dacu se și considera prim-ministru al țării!

— Dar cu vizita, domnule Dacu, ce ați hotărît? întrebă Serafim, care stătea ca pe jeratic.

— Mă duc! răspunse șeful național-țărănist. Cînd președintele guvernului maiestății sale vrea să aibă o discuție cu cărțile pe masă, președintele opoziției maiestății sale îl poate refuza? Dumneata ce crezi?

— Se înțelege că nu! răspunse Mărunțelu.

Și crezu că Dacu a isprăvit, dar Dacu, înainte de a-i da mîna, vorbi cu ochii la cer:

— Lupta noastră nu poate fi revoluționară, dar trebuie să fie hotărîtă!

Șeful opoziției maiestății sale se întîlni la ora fixată cu președintele guvernului maiestății sale.

— Domnule Dacu, începu Vintilă, consider că va fi necesar să mă retrag și nu contest dreptul dumitale de a forma viitorul guvern.

— Sînt mulțumit, domnule Vintilă, că ai ajuns la concluzia că trebuie să te retragi. Dar cînd?

— Asta, domnule Dacu, nu aș putea preciza. Înainte de a mă retrage, mai am de împlinit cîteva sarcini sfinte față de țară.

— Care sarcini, domnule Vintilă?

— Mai întîi, împrumutul extern!

— Va fi greu, domnule Viziru!

Vintilă se făcu că n-aude și continuă:

— Apoi stabilizarea leului!

Dacu se mulțumi să zîmbească. Vintilă trecu și peste acest lucru.

— Și, în sfîrșit, continuă el, organizarea industriei tehnice necesare pentru pregătirea armatei.

— Dar de ce, domnule Viziru, trebuie să facă neapărat liberalii organizarea industriei tehnice? Asta o putem face şi noi, naţional-ţărăniştii.

— Ba nu ! se încăpăţînă Vintilă. Numai noi, liberalii ! E chestiune de competenţă, domnule Dacu ! Şi numai noi, liberalii, avem competenţa necesară.

Şeful opoziţiei maiestăţii sale îşi strînse buzele o clipă, după care vorbi:

— Domnule Vintilă, vorbim cu cărţile pe faţă, nu?... Perfect !... Părerea mea este că nu de asta vreţi dumneavoastră, liberalii, să organizaţi industria tehnică, ci vreţi s-o organizaţi ca să puteţi pune mîna pe marile întreprinderi şi creaţiuni tehnice, care privesc armata...

Vintilă se încruntă:

— Domnule Dacu, dumneata pui ambiţiile dumitale politice peste nevoile de viaţă ale neamului... Noi, liberalii, însă, avem alte concepţii despre interesele ţării. De aceea, nu vom pleca decît atunci cînd vom socoti că ne-am îndeplinit pe deplin datoria către ţară.

Dacu îl privi pe sub sprîncene pe Vintilă:

— Şi dacă nu veţi izbuti niciodată? insinuă el.

— Ba, vom izbuti mai curînd decît crezi dumneata !

— Ba nu ! În primul rînd, nu veţi face împrumutul.

— Ştiu ! ripostă Vintilă vehement. L-aţi trimis pe Bagradian al vostru să ne facă de rîs în faţa bancherilor francezi.

— Este inexact, domnule Viziru. N-am înjurat partidul liberal. Am avut în străinătate o atitudine demnă, patriotică. N-am spus decît un lucru: moneda nu se se poate stabiliza într-o ţară în care situaţia politică nu e stabilă. Cu altă politică economică, s-ar dezvolta şi ţara altfel...

— Cu altă politică economică ! Ştiu, domnule Dacu, la ce politică economică te gîndeşti dumneata: la un rege ! Vrei să-l vezi pe Carol aici.

Dacu ştia să se stăpînească, astfel că Viziru nu putu citi nimic pe obrazul lui. Prinţul ! Viziru bănuieşte ceva. Bănuieşte, dar nu e sigur. Fireşte că numai cu un rege. Bancherii nu vor să investească un ban în ţară, fără garanţii serioase. Şi partidele nu sînt garanţii serioase,

decît dacă au în capul lor un rege, pus de băncile și industriile străine, care să gireze pentru ele. Și mai interesant ar fi pentru capitalurile străine un rege cu un singur partid: partidul regelui. Țara e la granița Rusiei Sovietice. Trebuie o mînă tare, o mînă sigură. În aceste condiții, bancherii ar acorda țării credite nelimitate. Ministrul Angliei, în discuțiile lui cu el, i-a declarat fără nici o rezervă:

— Anglia are nevoie în țara dumneavoastră de un rege! Care este punctul dumneavoastră de vedere în această chestiune?

— Noi, național-țărăniștii, considerăm forma republicană ca superioară, dar, în condițiile actuale, noi credem că monarhia este cel mai bun regim pentru Romînia. Așa o spune și articolul 1 din programul nostru!

— Perfect! Carol, deci, poate conta pe dumneavoastră?

— Da!

— Bine, domnule Dacu! Împrumutul nu se va face decît dacă veniți dumneavoastră la putere. Categoric!

Atît! N-a spus-o Dacu, a spus-o ministrul Angliei. Dacu avea conștiința și mîinile curate. N-avea nici un amestec în propaganda carlistă și nici un amestec în comploturile clandestine carliste. Nimic!... Putea, deci, să respingă indignat afirmațiile lui Vintilă:

— Domnule Vintilă, din stimă pentru dumneata nu vreau să rețin insinuarea dumitale! Am aderat la actul de la 4 ianuarie și înțeleg să-l respect!... Nici atitudinea mea, nici atitudinea amicilor mei politici nu te îndreptățește să afirmi că partidul național-țărănist ar vrea să aducă vreo modificare în chestiunea constituțională!

Era atîta demnitate în tonul lui Dacu, încît Vintilă avu remușcări:

— Cer scuze, domnule Dacu! M-am exprimat greșit!

— Mă rog! răspunse Dacu rigid. Cît despre acuzația că noi am bîrfi guvernul în străinătate, cred că partidul liberal ar trebui să fie mai discret. Ani de-a rîndul guvernele dumneavoastră de după război au cumpărat, din banii statului, ziare și ziariști din presa străină ca să ne calomnieze pe noi, național-țărăniștii, care n-aveam decît o singură vină: eram prea populari. Cît a fost ministru

de externe, domnul Muică a plătit gras pe ziaristul francez Georges Bienaimé, ca să lanseze într-o revistă franceză calomnia că partidul țărănist s-a înțeles cu Stambulinsky să retrocedeze Cadrilaterul în schimbul sumei de douăzeci de mii de leva. Tot domnul Muică a plătit numeroase ziare pariziene, pentru ca în coloanele lor să afirme că lucrăm pentru Moscova, pentru comunism, pentru autonomism, pentru cîte și mai cîte. Guvernele dumneavoastră au căutat să demonstreze în fel și chip oamenilor politici francezi că Franța se poate bizui numai pe partidul liberal. Și noi ce am făcut, domnule Viziru? Ne-am apărat! Ne-am apărat, domnule Viziru... Și în apărare, socotim de datoria noastră să ne adresăm opiniei publice străine, ori de cîte ori e nevoie să-i servim o informație exactă și cinstită.

— Puteți să-i serviți Franței oricîte informații vreți! răspunse Vintilă. Dar nu vă va crede nimeni, pentru că în Franța, toată lumea vă știe filogermani.

Lucrul era adevărat. Liberalii, prin ministrul lor de la Paris, prin atașații lor de presă și prin tot felul de agenți politici și economici ai lor, aveau sarcina să atragă Franței atenția că venirea la cîrmă a partidului național-țărănist ar duce la o orientare antifranceză. Dar cînd Bagradian, la începuturile turneurilor sale pe la bancherii francezi, se plînse de propaganda aceasta nedreaptă a liberalilor, bancherii se uitară oarecum curios la el:

— Și ce vă supără dacă vi se spune că sînteți filogerman? Uită-te la noi! Sîntem francezi! Francezi vecini cu nemții, dușmanii noștri de ieri și de mîine! și cu toate astea sîntem cei mai aprigi filogermani. Fi-lo-ger-mani!... E ceva nou pentru dumneavoastră? Filogermani! Afacerile sînt afaceri. Noi lucrăm foarte bine cu bancherii germani și nu s-a întîmplat niciodată să ne certăm. Afacerile sînt afaceri! Noi sîntem «filo» cu oricine e dispus să ne aducă un cîștig. Sau la dumneavoastră e altfel?

— Nu!

Și rîdeau și bancherii francezi și Bagradian. Adevărul, însă, rămînea adevăr: reputația de filogermani o scoteau țărăniștilor oamenii lui Vintilă. Ceea ce-l îndreptăți pe Dacu să-i răspundă:

— Dar datorită cui sîntem socotiți filogermani în străinătate? Tot datorită propagandei dumneavoastră!... Nu trebue, totuși, să uiți, domnule Vintilă, că împrumutul nu e bine să fie încheiat numai cu bancherii francezi, ci și cu bancherii englezi, și cu bancherii belgieni, și cu bancherii americani...

— Știu, știu! Ați făcut treabă bună în America. Mulțumită stăruințelor dumneavoastră ne-au trimis americanii o comisie să facă anchetă la Oradea Mare! Ca să ne stricați creditul în ochii lor!

— Nu vi-l stricăm noi! Vi-l stricați chiar dumneavoastră!

— Acum înțeleg! Dar este inutil. Partidul liberal nu se va retrage de la putere decît atunci cînd va vrea!

— Asta va hotărî țara, domnule Vintilă!

— Țara! Ai crezut că ne sperii cu Făgărașul!

— Făgărașul, domnule Vintilă, n-a fost decît o mică repetiție. Nu uita că vine Alba-Iulia!

Replica lui Vintilă întîrzia. Dacă Făgărașul nu-l speriase, Alba-Iulia îl speria. Nu Dacu, nici partidul lui nu atrăgea Ardealul la Alba-Iulia, ci însuși numele de Alba-Iulia, în care Ardealul își pusese toate speranțele lui democratice imediat după război. Și Dacu amenința să aducă «toată țara» la Alba-Iulia. Toată țara n-o va aduce, dar tulburări serioase puteau să producă miile de țărani, în spatele cărora să se strecoare prințul Carol în țară. Nu! Alba-Iulia trebuie cu orice preț înlăturată!

— Alba-Iulia? strigă Vintilă. Nimeni în țara asta nu va putea ține nici un fel de întrunire care n-ar avea autorizația guvernului.

— Asta vom vedea! Pot să te anunț de pe acum că adunarea, cu autorizația sau fără autorizația dumitale, va avea loc în ziua de 6 mai! Am și luat toate măsurile!

— Și eu te asigur că adunarea nu se va ține!

— Te previn, domnule Viziru, că toată țara va afla că șeful guvernului se găsește în revoltă față de națiune!

— Astea-s vorbe mari, domnule Dacu! strigă Vintilă, furios că încăpățînarea lui întîlnea, pentru întîia oară, un om mai încăpățînat decît el.

Dar brusc îndulcit, zise:

— Nu e frumos să ne amenințăm, domnule Dacu! Lăsați-ne să ne isprăvim guvernarea în liniște și vă asigurăm că veți veni la putere.

— Noi nu vom lua puterea din mîna dumitale, ci din mîna poporului!

Acuma Vintilă era într-adevăr obosit.

— Iarăși, domnule Dacu! Lasă poporul în pace! Ce băgăm poporul în treburile astea! Mai bine am găsi o cale de colaborare! Crede-mă că ar fi cea mai bună soluție! Nu văd posibilitatea de reușită a luptei întreprinse de dumneavoastră în contra guvernului și a partidului liberal!

— Eu, lupta în contra guvernului și a partidului liberal am terminat-o. De aci înainte, începe lupta națională! Alba-Iulia este începutul! Alba-Iulia trebuie să aibă loc, orice s-ar întîmpla!

Vintilă, care nu strălucea prin perspicacitate, putu să înțeleagă totuși că Dacu ținea la Alba-Iulia nu pentru că-și punea atît de mult speranțele că va răsturna prin ea guvernul, cît pentru obrazul lui. Prea se angajase cu această Alba-Iulia față de membrii partidului său, ca să renunțe la ea. Și în mintea ministrului de finanțe miji ideea unei tranzacții care ar putea folosi și lui și lui Dacu.

— Uite ce, domnule Dacu! Îți propun o afacere: dumneata renunță să-mi mai pui bețe-n roate pe chestia împrumutului, și eu te las să-ți convoci la Alba-Iulia adunarea dumitale națională. Înțeleg o adunare pașnică!

— Pașnică! Perfect! Dar pașnică să fie! Adică fără jandarmi, și fără armată.

— Fără jandarmi și fără armată. Retrag toate trupele. Dacă vei întîlni o singură uniformă militară acolo, ești liber să mă consideri drept ultimul om de pe lume.

— Pe cuvînt de onoare?

— Pe cuvînt de onoare! Și-ți dau încă o dată cuvîntul de onoare că, în decembrie, serbările unirii vor fi prezidate de guvernul dumitale! Facem?

— Facem! îi întinse Dacu mîna spontan.

— Pe cuvînt de onoare? întrebă Vintilă, care părea încîntat.

— Pe cuvînt de onoare!

*

Convenția încheiată pe cuvînt de onoare fu aplicată cu cea mai mare strictețe.

Dacu îl trimise îndată în străinătate pe Bagradian, cu misiunea să nu mai facă greutăți guvernului în chestia împrumutului și să nu mai atace partidul național-liberal. Bagradian, exponentul partidului național-țărănist în problemele economice, luă trenul spre Occident, unde făcu din nou rondul tuturor bancherilor și oamenilor politici englezi, francezi, belgieni, și peste tot făcu aceleași declarații și sugestii pe care le repeta acum în fața domnului Philippe Berthelot, secretarul general al Ministerului de Finanțe francez, unde se concentrau toate tratativele în jurul împrumutului:

— Domnule Berthelot, între noi și liberali a intervenit un pact: noi să nu mai vorbim de rău despre împrumutul pe care vrea să-l încheie guvernul în străinătate... și ei să ne dea voie să ținem adunarea de la Alba-Iulia în liniște. Ne-am dat și noi și ei cuvîntul de onoare că vom respecta pactul — și vrem să-l respectăm. Am venit, deci, să vă comunic că noi, național-țărăniștii, nu vom mai vorbi de rău despre împrumut — și nici nu vom mai pleda împotriva lui. Mai mult, chiar, am venit să vă rugăm să nu fiți atît de neînduplecați cu domnul Viziru. Domnul Viziru e un încăpățînat: cu cît întîmpină rezistență mai mare, cu atît se cramponează mai mult de putere. De aceea, ar fi util și pentru noi și pentru dumneavoastră să nu-i refuzați împrumutul. Adică să nu i-l refuzați categoric. Refuzul nu-l va ucide pe domnul Viziru. Mai curînd îl va ucide speranța. Acordați-i împrumutul, în principiu — și purtați-l cu vorba. Noi, între timp, ne vom putea face și adunarea de la Alba-Iulia și ne vom putea pregăti și de putere și vom putea netezi drumul lui Carol. Purtați-l cu vorba ! Nu-i refuzați împrumutul... Totul să fie în ordine... Numai în ultima clipă să intervină ceva, un mic amănunt, care să împiedice semnarea contractului. Un fleac oarecare. Dar dați-i toate speranțele, că el să poată anunța zilnic în țară că împrumutul e ca și încheiat... Asta să țină o lună, două, trei, patru. Numai așa o să-l putem

face de rîs în ochii alegătorilor și o să-l silim să priceapă că-și pierde vremea în zadar. Vă rog, nu-i refuzați împrumutul.

— Domnule Bagradian, domnul Viziru își va avea împrumutul pe care-l merită !

Bagradian plecă vesel, cu sufletul curat că nici n-a bîrfit partidul național-liberal, nici n-a îndemnat pe bancherii străini să-i refuze lui Vintilă împrumutul.

Pe de altă parte, Vintilă înțelegea și el că trebuie să-și respecte cuvîntul de onoare. Astfel că, la 6 mai, marea adunare național-țărănistă de la Alba-Iulia se desfășură în toată pașnica ei măreție. Cu o zi înainte, valuri de delegați din toate colțurile țării începură să se reverse spre cetatea lui Mihai Viteazu și a lui Iulian Dacu, unii cu desaga în spinare, alții cu cîte o valiză mică în mînă, mulți cu mîna goală — dar fiecare cu gîndurile lui, cu speranțele lui și cu rosturile lui la această mare adunare a țării. Peste tot fîlfîiau steagurile sfințite ale partidului național-țărănesc, în capul coloanelor de pelerini în opinci, bocanci sau pantofi, conduse de comandanți cărora li se încredințaseră la plecare, ca în misiunile secrete din timp de război, plicuri închise, pe care trebuiau să le deschidă numai la o anumită oră sau la un anumit punct al marșului, spre a lua cunoștință de cele ce va avea de făcut mai departe. Chiote, aclamații, urale spintecau mereu văzduhul, în timp ce trecea din gură în gură un cîntec « popular » ieșit din redacția ziarului « Patria » al lui Iulian Dacu:

« Foaie verde, spic de grîu
A sosit domnul Iuliú,
A venit din București,
N-a știut cum să mai vie
Să ne-aducă bucurie ! »

Și în revărsarea aceasta de forțe politice național-țărăniste, nu se vedea o singură uniformă de polițai, de soldat, de jandarm. Nimic ! Om de onoare, Vintilă și-a retras trupele, pentru ca Iulian Dacu să-și poată desfășura, în condiții pașnice, pașnica sa mare adunare.

Ca și la Făgăraș, adunarea de la Alba-Iulia a înscris o pagină de neuitat în istoria luptei partidului național-

țărănist pentru eliberarea neamului din ghearele robiei liberale. Ca și la Făgăraș, Dacu puse un impetuos și foarte războinic accent în neuitatul său discurs:

— Ați venit, ca cu noi împreună să strigați: E destul! Ați venit, ca cu noi într-un gînd și într-un suflet să strigați: Vrem libertate! Ați venit, ca cu noi împreună să strigați: Vrem dreptate! Bine ați venit!

Ca și la Făgăraș, apoi, se ridică Jugănaru, care, cu și mai multă artă aplică lovitura de bărbie cu fustulița, în timp ce spunea:

— Batalioane de viteji din țara Bîrsei, țara Oltului, țara Moldovei, țara Munteniei și țara întreagă romînească... Loviturile de aici vor sparge urechile surzilor. Dar dacă totuși, în beciurile băncilor oligarhice din București se va ascunde vreunul, vom face din fiecare cetățean un infanterist, ca să-l scoatem din bîrlog cu baioneta. Aceste steaguri nu se pot întoarce înfrînte!... Batalioane de viteji din țara Bîrsei, țara Oltului, țara țării... Ați înțeles?

— Daaa!

— Jurați că vă puneți viața la dispoziția patriei?

— Daaa!...

— Gata să ne dați ascultare orbește?

— Daaa!

— Atunci, duceți-vă acasă!

Ca și la Făgăraș, mulțimea imensă, într-un entuziasm impetuos și irezistibil, o luă la goană înspre gară, să nu piardă trenul. Dacu și Jugănaru, mîndri, priveau omenirea aceasta vijelioasă, care-i asculta orbește — și ar fi vrut să-și împărtășească impresiile, dacă nu s-ar fi apropiat de ei Măruntelu, a cărui față radia o mulțumire nemărginită:

— Domnule Dacu! zise el rînjind drăcește. Grație dumneavoastră, gazeta mea va avea mîine un material extrem de interesant!

Măgulit, Dacu îi răspunse:

— A fost frumos, nu?

— Asta-i altceva! zise Măruntelu. Dar nu despre asta e vorba. Ziceam că, datorită marii adunări naționale, asasinii, spărgătorii și pungașii de buzunare au avut azi o zi bună în toată țara!

Dacu se învineţi:

— Cum îndrăzneşti!

— Domnule Dacu, rînji Serafim. Nu e ceea ce credeţi. Voiam să vă spun numai că, datorită întrunirii de azi, hoţii au avut o zi bună, pentru că toată poliţia şi toată jandarmeria din ţară au fost concentrate aici!

Dacu se încruntă:

— Cum aşa? N-am văzut urmă de poliţie aici, nici jandarmi, nici armată!

— Ba, să mă iertaţi, domnule Dacu!... Printre congresişti au mişunat oameni de-ai poliţiei, jandarmeriei şi armatei. Numai că în straie civile.

După adunarea de la Alba Iulia, Vintilă declară:

— La Alba-Iulia a fost ceea ce am spus totdeauna că va fi: o adunare mai mult sau mai puţin numeroasă, votînd o moţiune mai mult sau mai puţin violentă.

Dacu avu grijă să pareze încercarea lui Vintilă de a bagateliza importanţa deosebită a marii adunări de la Alba-Iulia — şi făcu şi el o declaraţie:

— Este naiv cine-şi închipuie că atunci cînd am convocat adunarea de la Alba-Iulia, eu n-am fost fixat în privinţa celor ce am de făcut a doua zi după această mare adunare. Şi ceea ce trebuie făcut va fi executat întocmai şi în termen, cu sau fără declaraţiile domnului prim-ministru şi într-o măsură care nu va lăsa nimic de dorit!

Acuma, după ce şi-au împlinit angajamentele la care-i obliga cuvîntul de onoare, cei doi şefi de partid se considerară cu mîinile dezlegate şi lucrară amîndoi pentru binele patriei, fiecare în direcţia lui: Vintilă îmbrăcă iar jandarmii în uniformă — şi Dacu începu să fie iar atent la evoluţia împrumutului.

În fiecare zi, Vintilă primea telegrame de la Paris: « Împrumutul — ca şi încheiat! Semnăm mîine!» A doua zi primea o altă telegramă: « Împrejurări neprevăzute ne obligă să amînăm semnarea împrumutului pe joi. Tratativele merg bine!» A treia zi: « În ultima clipă s-au ridicat mici dificultăţi din partea bancherilor

belgieni. Sperăm pînă mîine să se aplaneze. Poimîine semnăm sigur».

Inspirat de telegramele de la Paris, Vintilă dădea zilnic presei comunicate: « Tratativele decurg în condiții foarte favorabile. Împrumutul poate fi socotit ca și încheiat. Semnăm mîine !» Comunicatele acestea optimiste alternau cu unele comunicate nițeluș pesimiste, întrucît veștile de la Paris nu priveau împrumutul în sine, ci numai unele mici chestiuni de detaliu: o clauză oarecare — neimportantă, dar care cere totuși avizul guvernului de la București — cu privire la cota de impuneri, sau la dobîndă, sau la eșalonarea vărsămîntului, sau la garanțiile date de statul romîn. Mărunțișuri ! Fleacuri ! Obiecțiuni fără nici o importanță !... De asta, formalitatea semnării va avea loc mîine, nu azi... mîine... Dar sigur !... Se face !... Absolut sigur... Vintilă, Muică, Trișcă, Gherlescu, toți membrii guvernului, toți parlamentarii guvernului și toți agenții guvernului căpătaseră un tic:

— Se face !

Nici nu mai era nevoie să-i întrebi *ce* se face — fiindcă știai ce: împrumutul ! Numai împrumutul putea *să se facă.* Toate problemele trecuseră pe planul al doilea. Problema numărul 1 era împrumutul !

Pînă a venit și ziua cînd toate dificultățile fură înlăturate și Vintilă putu să transmită gazetarilor mult așteptata veste:

— Acu, totul e gata ! Și suma, și cota de emisiune, și dobînda, și eșalonarea vărsămintelor, și asigurările guvernului nostru că banii din împrumut nu vor fi folosiți decît pentru stabilizare și investițiune ! Mîine semnăm !

Presa împărtăși poporului, cu litere negre, marea bucurie a lui Vintilă: mîine semnăm !

În noaptea aceea nu s-ar fi putut spune că Vintilă a dormit. N-a dormit ! S-a plimbat prin odaie în papuci și și-a făcut socoteli. Împrumutul nu-i va aduce prea mulți bani în țară, dar îi va mări prestigiul în ochii alegătorilor care vor vedea că partidul liberal este mereu tare — atît de tare încît se bucură pînă și de creditul financiar, nu numai politic, al străinătății. Să-l mai vedem după acest împrumut pe domnul Dacu să îndrăznească

să pretindă puterea — şi încă pe un ton atît de obraznic! Cum spunea el?« Asta o va hotărî ţara !» Da ! O va hotărî ţara, dar după ce ţara va vedea că tari sînt tot liberalii — şi că tot liberalii sînt cei în mîinile cărora străinătatea îşi încredinţează averile!... Asta va hotărî ţara: ca guvernul liberal să vegheze şi mai departe asupra destinelor ţării, ca sub vodă Carol, şi sub vodă Ferdinand, şi sub tata, şi sub fratele Ionel... Asta va hotărî ţara!

Într-o asemenea stare de euforie, cum ar fi putut să închidă ochii Vintilă, mai ales că, din clipă în clipă, aştepta să-i vină depeşa aceea vrăjită, care, în două cuvinte, să readucă politica ţării la situaţia normală, care dăinuie de şaizeci de ani fără întrerupere: am semnat!

Înspre ziuă totuşi, Vintilă, răpus de oboseală, se întinse în pat, hotărît să aţipească măcar pentru o jumătate de oră, cînd telefonul zbîrnîi prelung. Sprinten, Vintilă sări în picioare şi se repezi la birou. Era Parisul!

— Alo, Vintilă? Aici Iordăchescu!

Iordăchescu era avocatul partidului liberal şi expertul juridic al delegaţiei care trata împrumutul în străinătate. Prieten de casă al lui Ionel şi Vintilă de aproape treizeci de ani, Iordăchescu avea grija şi a partidului şi a familiei Viziru, ca de propria sa familie. Deci, dacă s-a hotărît să-l deranjeze pe Vintilă cu noaptea în cap, n-o putea face decît îndemnat de o pricină excepţională. Care?

— Vorbeşte, Naie! Te ascult!

— Vintilă, chestia cu împrumutul!

Lui Vintilă îi stătu inima în loc! « S-a semnat !»

— Ei? zise el cu vioiciune. S-a semnat?

— Pe dracu! S-a amînat iar!

— Iar?

Vintilă se mira el însuşi, cum, gîtuit de desperare, mai izbutea să vorbească.

— Iar! făcu Iordăchescu.

— Pe cînd? întrebă Vintilă, în sufletul căruia licărea încă speranţa. Pe mîine?

— Ce pe mîine? făcu Iordăchescu amărît. Pe de nouăzeci de ori mîine!... Pe trei luni!... Pentru la toamnă!... Ca să ştii!... Tocmai pentru luna octombrie.

— De ce?

Vintilă nu mai vorbea, ci răcnea. O dată cu acest « de ce», el zvîrlea prin firul telefonic, lui Iordăchescu, bucăți sîngerînde din inima lui sfîrtecată de catastrofă.

— Vrei să știi și de ce? îi răspunse Iordăchescu. Să-ți spun: din pricina vacanței.

— Care vacanță?

— Vacanța de vară! Nu știi?... Bancherii pleacă în vacanță și n-au timp de pierdut cu împrumutul!

Frînt, sleit, galben, tras la față, cu bărbița zbîrlită, Vintilă zăcea moale în fotoliu, pradă unei dezolări mute și neputincioase. Împrumutul, care trebuia să-i injecteze o nouă energie, spre a-și putea continua guvernarea în liniște, a ajuns un simplu miraj. Împrumutul, care pînă acum se amîna numai pentru cîte douăzeci și patru de ore, se amînă dintr-o dată pe cîteva luni. De ce? Pentru că domnii bancheri nu vor să-și piardă vacanța. Pentru că domnii bancheri, răzbiți de caniculă, simt nevoia irezistibilă de a se refugia la munte sau la mare. Nu vor să piardă un ceas — o minută — atît cît ar fi necesar să-și dea semnătura!... Pentru această minută pe care nu vor să și-o piardă din confortul și bunul lor trai să suferim încă trei luni. Pentru o minută! Nu! Domnii bancheri își bat joc de el! Acești domni bancheri sînt niște asasini!... Niște bandiți!... Niște oameni lipsiți de obraz și de inimă... acești domni bancheri... Au dreptate cei care spun că acești domni bancheri sînt pentru omenire o plagă care trebuie extirpată... acești domni bancheri...

Cît i-au măcinat mintea și nervii gîndurile acestea, Vintilă nu-și putu da seama. Și iată, telefonul a mai zbîrnîit o dată, cînd soarele era sus pe cer. Fratele Dinu, care știa că Vintilă se prezintă de obicei la ora 8 fix la președinție, era îngrijorat că întîrzie.

— Ce-i cu tine, Vintilă? E zece!

— Se face! răspunse Vintilă.

XX

Şi, într-o posomorîtă, neagră, ploioasă dimineaţă de toamnă — fotoliul de preşedinte al consiliului de miniştri, părăsit de Vintilă, fu ocupat de Iulian Dacu.

Mai elegant ca oricînd, mai rece ca oricînd, mai distant ca oricînd, în gulerul lui sclipitor, care părea mai înalt şi mai scrobit ca oricînd, Dacu îşi luă în primire funcţia de cîrmaci al bărcii naţionale pe marea furtunoasă a şomajului, lipsei de alimente, a scumpetei chiriilor, a falimentelor, a evadării capitalurilor peste graniţă — cu dezinvoltura omului care toată viaţa parcă n-ar fi făcut decît asta: să fie prim-ministru al unui popor de şaptesprezece milioane de suflete. Dacu, în sfîrşit,

învinsese. Totuși, victoria nu-i răpise controlul de sine. Era învingător, dar nu triumfa. Sarcina supremă de prim dregător al țării nu-l zăpăcea și nici măcar nu-l uimea. Era — pentru că trebuia să fie. Știa că se află aici, în scaunul de președinte al consiliului de miniștri, pentru că răspundea unei chemări firești, tot așa cum numai o chemare firească îndeamnă vulturul să se avînte înspre înălțimile albastre, sau pe țăran să stea la coarnele plugului și să mănînce mămăligă stricată.

Dacu intră în cabinetul prezidențial cu pași siguri, perfect orientat asupra topografiei locului, ca și cum ar fi studiat-o cu multă vreme înainte și ceru șefului său de cabinet să-l lase singur. Venea de la palat, unde depusese jurămîntul împreună cu toți membrii guvernului — care peste o jumătate de oră trebuiau să se adune aici, pentru primul consiliu de miniștri.

Cel dintîi gînd al său și-l îndreptă către mama lui. În tăcerea aceasta sumbră a biroului, imaginea ei scumpă îi apăru vie, luminoasă, optimistă, cum a cunoscut-o de mic. Mama ! Ce flacără sfîntă se aprindea în ochii ei, cînd recita, în admirația copiilor adunați în jur:

« Fie el slugă, fie stăpîn
Nobil era omul cînd era romîn ! »

Romîn ! A fi romîn ! Desigur ! Nobil era omul cînd era romîn ! Și mai este și acum ! Dar oricare romîn? Este oare un romîn regățean la fel de nobil ca și un romîn ardelean? Nu ! Mama nu l-a cunoscut pe Ionel, nu l-a cunoscut pe Neață, nu l-a cunoscut pe Vintilă !... Pe cînd el i-a cunoscut ! Nu se poate avea încredere în ei ! Niște pungași ! Dacă ar fi fost să se ia după noblețea sufletească a lui Vintilă, n-ar fi ajuns la putere. Fără presiunea băncilor americane, engleze, franceze, belgiene, germane, suedeze, austriece, Vintilă, deși romîn, n-ar fi fost nobil nici cît negru sub unghie și nu s-ar fi dat în lături spre a-i ceda locul... Așa că este o mare greșeală să te încrezi în noblețea sufletească a oamenilor și mai cu seamă a oamenilor politici — și mai cu seamă a oamenilor politici din vechiul regat, care sînt niște șnapani, toți... inclusiv asociații mei, țărăniștii... Adică ce au

crezut țărăniștii? Că voi veni la putere ca să dau țara iar pe mîna unor pungași? Nu! Țara are nevoie de oameni cinstiți. Oameni cinstiți și energici! De aceea, am fost destul de prudent și, în loc să las ca Ardealul să fie lipit de vechiul regat, am alipit vechiul regat Ardealului... Paisprezece membri sînt în guvernul meu național-țărănist. Dar din paisprezece, numai cinci sînt țărăniști. Ceilalți nouă sînt ardeleni de-ai noștri autentici, naționali, veterani exersați în lupta de apărare a bogățiilor noastre transcarpatice, împotriva lăcomiei național-liberale. Și resorturile cheie sînt în mîinile mele. Ministerul de Interne cui l-am încredințat? Fratelui Alexandru Crai-Voievod! și Finanțele? Cuscrului Mihai Popovici! Acuma, da, a sosit, în sfîrșit, ceasul să cînți:

« Deşteaptă-te, romîne,
Din somnul cel de moarte!»

Da! A sosit ceasul ca romînul să se deștepte! Dar nu noi, romînii ardeleni, ci romînii regățeni, pentru că din somnul cel de moarte am venit să-i eliberăm noi pe ei... nu ei pe noi... Da, da...

« Deşteaptă-te, ...romîîîne,
Din somnul cel de moa-ar-te!...»

Mirat, Dacu întoarse capul spre fereastră! Cîntecul nu se revărsa numai din sufletul lui, ci și din stradă... Strada și inima lui cîntau laolaltă:

« Deşteaptă-te, romî-î-ne,
Din somnul cel de moa-ar-te!...»

Strada și inima lui... și tocmai în acest prim ceas de guvernare!... Ce coincidență înduioșătoare!

Ușor ca un fulg, se apropie de fereastră și văzu în stradă cîteva sute de inși manifestînd, în cap cu un ins lat în umeri și cu plete mari. Dacu îl cunoștea. Nu se putea să nu-l cunoască. Era Belciug. Dar privirea lui Dacu trecu repede de la Belciug asupra unui tînăr care mergea alături de el, tot zdravăn și tot cu pletele în vînt... Aureliu Cziucziewicz...

« Prin urmare, nu-i simplă coincidență !» își zise Dacu.

Și se așeză iar în fotoliul lui prezidențial, în timp ce din stradă se ridicau aclamații entuziaste:

— Uraaa ! Trăiască guvernul domnului Dacu ! Uraaa !...

« Deșteaptă-te, romî-î-ne...»

Membrii noului guvern începură să se adune la președinție. Printre primii sosiți se afla Bagradian, ministru al industriei și comerțului. Nervos, preocupat, cu servieta încărcată cu acte, Bagradian venise ceva mai devreme, pentru ca, înainte de a se începe consiliul să poată discuta cu Dacu cîteva amănunte în legătură cu declarațiile ce trebuiau să se facă apoi, reprezentanților presei. Se apropie de ușa lui Dacu și vru să intre, dar ușierul îl opri:

— Un moment, vă rog !... Să vă anunț !

Bagradian zîmbi. Ușierul nu-l cunoștea, era deci firesc să fie sever.

— Domnul președinte vă roagă să așteptați cîteva minute !

Bagradian se uită la ceasornic. Îl știa pe șeful ardelean ca pe un om care-și cronometrează timpul cu severitate. Deci, consiliul va avea loc precis la orele douăsprezece. Mai sînt cincisprezece minute. Cam atîta i-ar fi trebuit lui Bagradian să stea de vorbă cu Dacu. Or, aceste cîteva minute de așteptare i se scad din timpul strict necesar. Chestia-l supăra oarecum. Totuși, își zise: « Azi sîntem conducătorii țării. Țara întreagă se uită la noi. Cele douăzeci și patru de ore din zi vor fi absolut insuficiente ca să răspundem la toate întrebările. De ce, dar, să nu-l înțeleg tocmai pe Dacu ! Ieri a fost un particular. Avea timp. Și puteam intra la el oricînd, neanunțat. Azi, desigur că e asaltat de lume în birou. De ce să mă supăr ?»

— Poftim ! Puteți intra !

Bagradian intră — și cu greu reținu o exclamație de uimire. Dacu era singur și ședea în fotoliu, în fața

unui birou pe care nu se afla nici o hîrtie. Țeapăn, uscat, rece, noul prim-ministru al țării se uita țintă înaintea lui, cu o privire fixată în neant. Dar de îndată ce Bagradian făcu doi pași spre el, Dacu, solemn, se ridică și se uită la el ca la un solicitator străin, necunoscut, fără să-i spună un cuvînt.

Bagradian simți că ceva greu începe să-l apese la ceafă, că bărbia-i tremură și că ochii i se împăienjenesc. Nu pricepea. În fața lui stătea Dacu. Șeful politic Dacu, dar și prietenul Dacu. Un prieten intim, cu care a colaborat, a țesut și a împlinit planuri care pe drept cuvînt se pot numi secrete de stat. Cu Dacu a pus la cale campania antiliberală din străinătate, cu Dacu a stabilit ordinea tratativelor pentru împrumut, cu Dacu s-a înțeles căror bancheri străini să le dea întîietate și cărora nu... cu Dacu... numai cu el... a stabilit anumite acțiuni în legătură cu « chestia închisă »... cu Dacu !... Cu același Dacu...

Dar Bagradian era om politic, așa că-și reprimă ușor uimirea. Degajat, deși cu aceeași senzație neplăcută la ceafă, se apropie de birou și zise:

— Domnule Dacu, înainte de începe ședința, ar fi bine să mai recitim odată declarațiile pentru presă. Ce spui?

Ridică ochii spre Dacu și așteptă răspunsul. Dar așteptă în zadar. Dacu nu răspundea. Ca tăiat în piatră, Dacu stătea lipit de birou, fără să clipească măcar din ochi. Se uita la Bagradian cu gura încleștată și părea mai curînd că el este cel care așteaptă.

De astă dată, Bagradian se pierdu. Era om politic — totuși sîngele i se urcă în obraz. Se uită la Dacu și-și aminti deodată de Sorcoveanu. Sorcoveanu-i vorbise mai de mult despre Dacu.

— Ca să-l înțelegi pe Dacu, i-a spus textual Sorcoveanu, ar trebui să petreci cîteva zile la Blaj. Blajul este un vechi castel princiar, care azi e reședința mitropolitului, dar care altădată era așezat, singuratic, în mijlocul moșiei unui magnat maghiar. Alături de acest castel s-a ridicat o catedrală în jurul căreia au fost zidite vreo douăzeci de căsuțe pentru preoții și canonicii capitulului. Această unică societate de canonici formează o ierarhie

rigidă, care impune prin caracterul ei clerical o etichetă respectată cu cea mai mare străşnicie. Cînd părinţii canonici îşi adresează unul altuia cuvîntul, fiecare dă celuilalt titulatura ce i se cuvine, după locul pe care-l ocupă: « serenitatea voastră!», « eminenţa voastră!», « serenissime!», « ilustrissime!», « eminentissime!»... Aici, în lumea asta de oameni sărmani, amărîţi şi plini de necazuri, sub aparenţa lor de politeţe pompoasă şi de smerenie pînă la tămîiere, tînărul doctor de la facultatea de drept din Budapesta, Iulian Dacu al nostru, şi-a găsit cea dintîi arenă pentru a-şi defăşura acţiunea şi a-şi afirma talentul de conducător, în calitate de jurisconsult al mitropoliei unite. Aici şi-a făcut educaţia lui de maestru al ipocrizei care punea în mişcare şi hotăra evoluţiile trupei de canonici, comanda « intrările» soliştilor şi decerna cununa de lauri sau pecetea de reprobare. În centrul tuturor tămîierilor şi linguşirilor, el, oracolul, magistrul, Iulian Dacu, cu aceeaşi politeţe mieroasă, dar şi cu aceeaşi sticlire rece a ochilor, fără nici o milă, fără nici o consideraţie pentru vreun sentiment omenesc, conducea destinele sfîntului capitul. Deţinea puterea şi, ca deţinător al puterii, era în măsură să-şi desfăşoare toată făţărnicia şi lipsa lui de omenie, în formule de politeţe ca la o curte arhiducală. Ascultă-mă pe mine! Dacă nu-l cunoşti acuma, o să-l cunoşti cînd va veni la putere! Este rău, intolerant, viclean, făţarnic şi duşman al oricui ar dovedi o cît de slabă urmă de individualitate sau de independenţă intelectuală... şi un fanatic al etichetei.

De toate astea îşi aminti Bagradian, şi dintr-un brusc resentiment faţă de acest om care îi apărea şi rău şi ridicol — şi poate din dorinţa de a-l verifica pe Sorcoveanu şi de a-şi încerca independenţa intelectuală — repetă întrebarea:

— Domnule Dacu, ce spui?

Dacu, fără a-şi părăsi un singur moment postura solemnă, deschise gura:

— Ce să spun, *domnule ministru?*

Bagradian se trezi. Glasul lui Dacu nu era numai tăios, dar şi amenințător. Bagradian a vrut să fie o clipă independent, dar redeveni îndată om

politic. Vinovat, umil, speriat ca un şcolar, Bagradian îngăimă:

— Domnule preşedinte...

La începutul şedinţei, domnul ministru de externe Marinescu luă cuvîntul:

— Cred că o să vă facă plăcere să vă anunţ că întreaga presă străină întîmpină guvernul nostru cu entuziasm...

Deschise o mapă din care scoase un teanc de note:

— Sînt aici comunicările telegrafice şi telefonice ale ataşaţilor noştri de presă din străinătate, care ne-au transmis extrase din ziarele europene şi americane... Iată, de pildă, ce scrie *Neue Freie Presse:* « Criza izbucnită prin retragerea domnului Vintilă Viziru se sfîrşeşte acum prin numirea domnului Iulian Dacu, cu o completă schimbare de sistem»...

— Îmi place! zise Dacu. Oamenii văd just şi se exprimă cinstit... E perfect!... O completă schimbare de sistem!... Continuă, domnule ministru!

— Presa cehoslovacă este şi mai precisă! vorbi ministrul de externe, cu ochii pe hîrtie: « Venirea domnului Dacu la putere înseamnă o guvernare bazată pe pace, muncă şi democraţie sinceră»...

— Bun, bun! exclamară toţi miniştrii dintr-o dată.

— Foarte bun! sublinie Dacu. Excelent!

Marinescu, radios, ca şi cum aprecierile i se adresau lui personal, agită o altă foiţă:

— E prea puţin faţă de ceea ce spune presa engleză: « Domnul Dacu a venit la putere în mijlocul unei jubilări universale»... « În Romînia, bucuria este generală»... « Partidul naţional-ţărănesc reprezintă 80 la sută din populaţia ţării»...

— Formidabil! strigă Coman, ministrul instrucţiei publice. Fantastic!

— Presă engleză... ce vrei! comentă Jugănaru cu o satisfacţie reţinută.

— E, într-adevăr, excelent! zise domnul preşedinte. Pe cine avem acolo?

— Pe Lulu Malacu ! zise Marinescu, ministrul de externe.

— Bun ! făcu Dacu. Ai ceva și din presa franceză?

— Cum să nu ! se grăbi Marinescu să caute în mapă. Ceva tare de tot: « Un guvern de stînga, cum este guvernul domnului Iulian Dacu, trebuie să desfășoare o energie neînfrîntă atît în opera de reforme, cît și în acțiunea contra reacțiunii. Poporul romîn trebuie să vadă că există o hotărîre fermă, de nezdruncinat, pentru a face binele și pentru a împiedica atacurile oligarhiei»...

— Bine spus ! făcu Răducu, ministrul muncii.

— Dar presa lui Mussolini ce spune? se interesă Crai-Voievod.

— Am și din presa fascistă ! zise Marinescu. Iată un extras din *Giornale d'Italia*: « Venirea la putere a partidului național-țărănist se întemeiază pe popularitatea și încrederea maselor»... « Noul guvern reprezintă tendințele noi democratice»...

Rigiditatea lui Dacu se topi pentru cîteva secunde sub căldura marii lui mulțumiri:

— Splendid ! Cred că pentru întîia dată se întîmplă ca un guvern să fie primit cu aceleași elogii și de presa democratică și de presa fascistă...

— Asta se cheamă că sîntem, într-adevăr, populari ! observă Jugănaru.

— Da ! confirmă Dacu. Lucrează bine atașații noștri de presă din străinătate.

Și către ministrul de externe:

— Să ai grijă de ei !... Sînt elemente prețioase !

— Mai mult decît prețioase ! făcu Bagradian. Indispensabile !... De propaganda asta depinde împrumutul.

— Domnilor, zise Crai-Voievod, ministrul de interne, tocmai că am venit aici, în consiliu, să vă atrag cu deosebire atenția asupra unui fapt strîns legat de împrumut... Ca să ne facă dificultăți în străinătate, liberalii au început, încă acum zece zile, din primul moment cînd s-a produs criza de guvern, să dea alarma, prin presa lor de aici și prin agenții lor din străinătate, că țara a ajuns pradă bolșevismului. Ați citit și dumneavoastră, desigur, toate balivernele lor. Ba că s-au format

peste tot sindicate unitare, îndărătul cărora se ascund comuniştii, ba că foametea e exploatată de comunişti ca să agite poporul, ba că frămîntările în jurul calendarului şi al păscăliei sînt instigate de comunişti, ba că muncitorii atîrnă în toate sălile lor de întrunire portretul lui Lenin... şi cîte şi mai cîte. Liberalii vor să se laude că prin plecarea lor, ţara a căzut în plină anarhie, aşa că străinătatea nici nu trebuie să stea de vorbă cu noi în chestia împrumutului.

— Astea-s iluzii liberale ! observă Bagradian. Străinătatea cunoaşte adevărul. Vezi ce scrie şi presa. Toţi oamenii politici cu care am vorbit, rîd de Vintilă şi de ai lui.

— Rîd de liberali, zise Crai-Voievod, dar ceva din propaganda asta tot prinde...

— Domnul ministru de interne are dreptate ! interveni preşedintele consiliului de miniştri. Bancherii sînt foarte atenţi la propagandă şi, înainte de a da bani, caută să vadă ce este adevărat în ea şi ce nu ! Or, pînă se va vedea ce este adevărat în afirmaţiile lui Vintilă, noi vom fi siliţi să aşteptăm cu împrumutul.

— Am înţeles ! zise Bagradian. Şi ce propune domnul Crai-Voievod ?

— Propun, răspunse Crai-Voievod, singurul lucru cu putinţă: o contrapropagandă la fel de susţinută. În presa noastră şi în presa din străinătate noi trebuie să repetăm în mod categoric că la noi nu există comunism, că la noi nu există comunişti ! Repet: la noi nu există comunism, la noi nu există comunişti ! Existenţa comunismului la noi în ţară este o născocire pur liberală.

Cu o mişcare scurtă a braţului drept sprijinit de marginea mesei, primul ministru puncta energic fiecare silabă a lui Crai-Voievod. Cînd ministrul de interne tăcu, domnul preşedinte luă el însuşi cuvîntul:

— Domnilor miniştri, este inutil să subliniez importanţa sugestiei domnului ministru de interne. La noi nu există comunişti, la noi nu există comunism — şi nici nu vom cunoaşte cîndva comunişti !

După aceasta, consiliul trecu la dezbaterea problemelor înscrise în ordinea de zi.

*

Cînd consiliul de miniştri luă sfîrşit, domnul preşedinte vorbi reprezentanţilor presei.

— Sînt, declară el, înainte de toate, recunoscător înaltei regenţe, pentru încrederea cu care ne-a onorat şi pentru că, în conformitate cu principiile adevăratului parlamentarism, a dat atenţie, la formarea guvernului, indicaţiunilor corpului electoral şi diferitelor manifestaţiuni patriotice şi civice ale opiniei publice. Bazat pe această încredere a înaltului factor constituţional şi pe aceea a opiniei publice, guvernul se va strădui să cimenteze din ce în ce mai mult legătura sufletească indisolubilă dintre tron şi naţiune. Pornind de la principiul democraţiei naţionale, guvernul va imprima întregului organism al statului un caracter de strictă legalitate... Guvernul a hotărît dizolvarea corpurilor legiuitoare şi convocarea colegiilor electorale în cel mai scurt timp cu putinţă. Viitoarele alegeri vor fi conduse într-un spirit de legalitate desăvîrşită, de ordine şi libertate.

Dacu ştia să dicteze presei încetişor, în ritmul creioanelor, fără să-şi piardă şirul ideilor.

— În chestia cenzurii şi a stării de asediu, ce s-a hotărît? întrebă, vădit cu intenţie, Macrodi, directorul oficiosului liberal *Viitorul*, care venise el însuşi să ia note.

Dacu, fără să întoarcă ochii spre el, spuse:

— Am dat dispoziţii departamentelor de resort să studieze chestiunea! De altfel, mă folosesc de prilej să vă declar că sînt bucuros să fac declaraţii presei, care a contribuit la această evoluţie politică. Vă stau oricînd la dispoziţie, căci prin dumneavoastră trăim. Aşa cere de altfel interesul unui stat civilizat. Vă rog numai să vă informaţi bine *înainte* de a scrie. *Înainte* de a da ştiri care ar putea alarma, vă rugăm să veniţi la noi să le controlaţi. Întrebaţi-ne orice şi vă vom da lămuriri, căci înţelegem să lucrăm cu ferestrele deschise şi la lumina zilei. Azi, sub guvernul naţional-ţărănist, toată ţara asistă la spectacolul înviorător al unei ordini reale, care se sprijină nu pe baionetele jandarmilor, ci pe liniştea, pe pacea, pe mulţumirea sufletească a naţiei, care se ştie guvernată de reprezentanţii ei fireşti.

— Domnule preşedinte, făcu Macrodi, primarul comunei Corneşti din judeţul Iaşi, Dumitru Tăuşan, a fost împuşcat azi-dimineaţă de către agentul ţărănist Mărgeanu.

— Nu-i adevărat! răspunse precipitat Crai-Voievod, în timp ce Dacu dispăru pe o uşă laterală.

— Am primit şi noi un telefon de acolo! făcu reprezentantul ziarului *Globul*.

— Minciuni! protestă Crai-Voievod. În orice caz, vom cerceta şi vom pedepsi pe cei vinovaţi

— Domnule preşedinte, reluă Macrodi, în oraşul Rădăuţi, un grup de agenţi electorali naţional-ţărănişti au devastat astă-noapte locuinţele primarului, prefectului de judeţ şi ale altor fruntaşi, şi au bătut femei, bărbaţi şi copii...

— Nu-i adevărat! protestă Crai-Voievod. În orice caz...

— Avem ştiri precise! adăugă reprezentantul ziarului *Globul*. Soacra prefectului a fost grav lovită la cap.

— Minciuni! făcu Crai-Voievod.

— Avem ştiri şi de la Paşcani! făcu Nelu, de la *Drumul nostru*. La Paşcani, agenţii naţional-ţărănişti au pătruns în localul primăriei şi au alungat în palme şi pumni pe primar şi pe consilierii comunali.

— Şi în comuna Scorţeni la fel...

— Şi la Albeşti, în judeţul Tîrnava Mare!

— Şi la Măgureni... nişte agenţi ţărănişti au...

Ministrul de interne nu-l lăsă pe reporter să termine:

— Domnilor, vă rog să nu aruncaţi vina pe naţional-ţărănişti...

— Bine, domnule ministru! zise Macrodi. Vom scrie atunci că toate atacurile acestea au fost săvîrşite de comunişti.

Întărîtat, Crai-Voievod se răsti la Macrodi:

— Lasă în pace pe comunişti! La noi nu există comunişti! La noi nu există comunism! Cine vorbeşte de comunişti este un duşman al ţării.

Apoi, întors cu spatele spre Macrodi, vorbi celorlalţi:

— Domnilor, regret profund faptele semnalate de dumneavoastră... bineînţeles, dacă ele s-au produs într-adevăr... Eu nu cred!... Dar să nu uităm,

domnilor, că toate violențele acestea care se atribuie național-țărăniștilor sînt explozia care urmează, în mod firesc, în urma unei oprimări abuzive de zece ani a populației de către administrația despotică liberalo-nețistă. Şi-apoi, nu uitați, domnilor, că violențele acestea s-au produs azi, cînd noii prefecți încă n-au fost numiți peste tot, iar vechii prefecți, în loc să-și continue slujba pînă le va veni succesorul, și-au părăsit posturile...

Apoi, aruncînd peste umăr o privire scurtă, dar plină de dispreț, spre Macrodi, adăugă:

— În sfîrșit, domnilor, din punctul de vedere politic, liberalii nu sînt în drept să protesteze, pentru că, atît sub ei, cît și sub interpușii lor nețiști, au avut loc incidente și mai grave, care s-au încheiat cu un număr mult mai mare de asasinate...

Tăcu, spre a îngădui reporterilor să-i noteze cuvintele și încheie:

— Domnilor, pe ziua de azi vă mulțumesc. Data alegerilor o vom comunica mîine. Şi nu uitați, domnilor, lucrul cel mai de seamă: la noi nu există comunism, la noi nu există comuniști!

Cuvîntul de ordine cu care noul regim porni la lucru era: muncă, ordine, cinste!

— Să simtă lumea că ceva s-a schimbat în țara asta! zise Jugănaru, în consiliul de miniștri, înflăcărat, ca la tribună. În lături cu moravurile bizantine! Să se isprăvească o dată cu corupția fanariotă. Să dispară o dată pentru totdeauna risipa care duce țara la sapă de lemn! Muncă, ordine, cinste, domnilor!

Fireşte că un asemenea program radical nu putea fi decît obiectul unor comentarii însuflețite pe la toate cluburile și cafenelele. Muncă, cinste, ordine. Mai întîi, muncă!... Munca, evident, nu este o inovație! Cu acest cuvînt a venit Neață la putere în 1926! Muncă și ordine!... Nu este nici asta ceva nou!... Muncă și ordine! este o lozincă tradițională a liberalilor. De peste șaizeci de ani familia Viziru numai cu « muncă și ordine» a guvernat. Dar « ordine și cinste »!... da...

asta e ceva nou! Cinste! Propriu-zis, cinstea singură nu poate duce la mare lucru. Cinstea, fără muncă şi ordine, nu poate duce decît la acelaşi rezultat nefericit ca şi munca şi ordinea, fără cinste. Dar cinstea, sprijinită pe muncă şi ordine, sau munca şi ordinea, sprijinite pe cinste, sau cinstea şi munca sprijinite pe ordine... în sfîrşit, cinstea... cinstea cinstită, hotărîtă de Dacu nu ca făgăduială de opoziţie, ci acum, cînd destinele poporului sînt în mîinile lui, va da o nouă şi salutară înfăţişare vieţii politice şi sociale a ţării.

Deci, sub semnul muncii, ordinii şi cinstei, toţi miniştrii noului regim porniră, cu un elan pe care numai nişte energii tinere, proaspete, neîntinate de moravurile bizantine şi corupţia fanariotă l-ar putea da — să pună în aplicare îndată toate hotărîrile luate în primul consiliu de miniştri. Ţara nu poate aştepta. Salvarea i-a venit în ultima secundă a ceasului al doisprezecelea. Cea mai mică întîrziere i-ar putea fi fatală. Trebuie numai curaj!... Curaj! Restul îl vor face munca, ordinea şi cinstea.

Prima rană în care bisturiul naţional-ţărănist intră fără milă era cea a sinecurelor. În chip foarte documentat, aşa cum îi era obiceiul, Bagradian arătă în consiliul de miniştri cît de gravă este această problemă:

— În buget figurează mii de posturi care n-au nici un rost determinat. De ani de zile statul plăteşte lunar milioane de lei salarii unor oameni care ocupă funcţii fără să facă nimic, şi fără să li se ceară să facă nimic. Numai în ministerul meu am găsit înalţi consilieri tehnici care, de cînd au fost angajaţi n-au fost deranjaţi să redijeze măcar un referat oarecare.

— Este evident! zise Dacu. Sinecuriştii aceştia sînt o nenorocire de care trebuie să ne debarasăm numaidecît!

Crai-Voievod era şi el preocupat de problemă:

— Diurniştii, misiunile, comisiunile şi comitetele multiplicate la infinit de către guvernarea liberală şi neţistă apasă greu asupra bugetelor în paguba directă a contribuabilului şi a funcţionarului de carieră!

Drept concluzie, Jugănaru avu un cuvînt tare:

— Grajdurile lui Augias trebuie curăţate!

Chestiunea era atît de clară, încît nu mai fu nevoie de nici un îndemn în plus, pentru ca toți membrii departamentelor să se repeadă cu mătura în grajduri, spre a face curățenie radicală. Într-o săptămînă, zeci de mii de diurniști și de sinecuriști liberali fură dați afară — spre a fi înlocuiți cu diurniști și sinecuriști național-țărăniști.

— Să simtă lumea că ceva s-a schimbat în țara asta ! strigau miniștrii lui Dacu și Jugănaru, cu mînecile sumecate, în plină desfășurare a programului lor de muncă, ordine și cinste.

Totuși, guvernul național-țărănist înțelegea că, oricît de mult bine i-ar face țării această operație, poporul încă nu e vindecat pe deplin. Tot Bagradian, doctrinarul și reformatorul economic al lui Dacu, găsi răul.

— Automobilele ! demonstră el, în același chip judicios, în următorul consiliu de miniștri. Automobilele, introduse de liberali pe la fiecare minister, încarcă bugetul țării. Propun ca, pentru deplasările ministrului, să se păstreze un singur automobil, a cărui întreținere se va trece ca sumă fixă în bugetul departamentului respectiv. Restul mașinilor să se vîndă prin licitație publică...

— Totuși, obiectă Vlad, ministrul cultelor și artelor, se întîmplă cazuri excepționale, cînd un funcționar trebuie să...

— Pentru cazuri excepționale, îl întrerupse Bagradian, se vor prevedea în buget cheltuieli de transport. Pentru că, oricît de mari ar fi aceste cheltuieli, tot vor fi infinit mai mici decît cheltuielile care se fac azi cu întreținerea automobilelor.

Consiliul acceptă în unanimitate reforma care de a doua zi fu pusă în practică. În primul rînd, fiecare ministru își făcu socoteala următoare:

— Dacă e vorba de economie, cel puțin să fie economie ! Un singur automobil, pentru mine? Foarte bine ! Dar dacă e vorba de un singur automobil, cel puțin să fie bun ! Numai un automobil bun ține. Unul prost nu ține. Eu văd că am aici un « Ford ! »... Marfă ieftină și proastă !... Ca mîine se strică și trebuie să iau altul !... Ar fi o crimă ! Păgubesc statul !... Mai bine

îl vînd și pe ăsta, la un loc cu celelalte, și-mi iau un «Lincoln» !

Așa se rezolvă problema singurului automobil pentru miniștri. Urmă apoi chestiunea vînzării la licitație publică a numeroaselor automobile care se găseau în garajul fiecărui minister. Aici, lucrurile merseră mai ușor. Fiecare ministru își avea sfetnicul său financiar:

— Sotire, vînd toate automobilele ministerului. S-a hotărît să facem vînzarea prin licitație publică.

— O facem și publică, coane Mihai ! clipea din ochi, Sotir. Chem oamenii mei să-ți facă niște oferte de să-ți iei lumea-n cap ! Să le mai dai lor ceva gologani să-ți cumpere mașinile ! La urmă, tot mie o să mi le adjudeci !

— Șiii?... întreba domnul ministru, într-o șoaptă prelungă și plină de semnificație.

— Coane, uite aici !

Și-și arăta obrazul:

— Cheresteaua, coane ! Că doar nu ne cunoaștem de ieri, de alaltăieri... Ori lucrăm pe încredere, ori o dăm dracului de treabă !

Astfel fu lichidată și plaga sutelor de automobile care îngreuiau bugetul statului. Automobilele erau un lux — și un lux costisitor, ca toate luxurile.

— Nu-i așa? comenta Sotir. Pentru orice mărunțiș, ultimul conțopist... hait ! mașina la scară !... Închipuiește-ți: pneuri... benzină... șofer... garaj... Mai mare rușinea !... Și bietul contribuabil, săracul... el să tragă tot jugul... el să plătească toată risipa asta scandaloasă, introdusă, încurajată și răspîndită de liberali și nețiști... Acum, s-a zis și cu ticăloșia asta... Cine trebuie să se deplaseze neapărat cu mașina, în misiune urgentă, n-are decît să-și ia un taxi. Taxiuri sînt, slavă domnului, destule. Te urci, îți faci cursa, plătești omului cît i se cuvine... și faci apoi bon la casă... Cît? Patruzeci de lei!... Poftim, patruzeci de lei!... Oricum, patruzeci de lei nu sînt mii și mii de lei cît costă mașina și întreținerea ei... Este? Este !...

Și miniștrii erau încîntați. Statul național-țărănist realizează economii. Țara renaște. Cetățeanul e în pragul huzurului. Automobilele s-au vîndut la licitație. Nu mai sînt automobile la ministere.

Nu trecu nici o lună şi efectele fericite ale acestei măsuri se făcuseră adînc resimţite. Casierii ridicară în faţa şefilor lor ierarhici o problemă neaşteptată:

— Domnule director, nu mai avem loc de atîtea bonuri de deplasare cu maşina.

Chestia ajunse ca fulgerul în discuţia consiliului de miniştri, unde tot Bagradian, economistul partidului, luă cel dintîi cuvîntul:

— Măsura de a suprima automobilele, zise el, a fost bună, dar a dat rezultate rele. Cît timp au fost automobile, funcţionarii abuzau de ele, pentru deplasări inutile — dar cu atît se alegeau: cu o plimbare. Dar de cînd am introdus cheltuielile de transport, funcţionarii au dat de o mină de aur. Din orice fleac îşi fac un pretext de deplasare urgentă şi-şi fabrică toată ziua bonuri de deplasare, din care-şi scot de cîteva ori leafa.

— De cele mai multe ori nici nu se deplasează! interveni doctorul Răducu, ministrul muncii. Se înţeleg cu casierul şi împart pe din două.

— Soluţia? întrebă domnul prim-ministru, care era un duşman neîmpăcat al discuţiilor inutile.

— Soluţia, răspunse Bagradian, e că a fost mai bine înainte.

— Adică?

— Adică să reintroducem automobilele la minister pentru deplasările funcţionarilor. Propun să se cumpere, însă, un singur tip de automobil... de la uzinele « Ford». Nu cum a fost sub liberali... maşini de fabricaţii diferite... Va fi mai bine aşa şi din punctul de vedere contabil!

— De acord! zise Dacu.

— Foarte bine! strigă Jugănaru, căruia-i sticleau ochii de mulţumire ori de cîte ori venea vorba de maşini. Să vadă lumea că ceva s-a schimbat în ţara asta!

Noul regim naţional-ţărănist pricepea, însă, că pentru a ferici ţara nu te poţi limita numai la reforme economice. Desigur că reformele economice sînt de o importanţă, s-ar putea spune, esenţială. Poporul trebuie să mănînce. Nici vorbă! Dar şi un puşcăriaş mănîncă. Îl face, oare, mîncarea mai fericit? Deci, pentru ca reformele economice realizate cu atîta trudă să poată

fi gustate cu poftă de către cele şaptesprezece milioane de suflete mîntuite de Dacu de la o pieire sigură, trebuie să i se asigure poporului şi libertatea.

Aceasta era ideea care preocupa şi pe Dacu şi pe Crai-Voievod, ministrul de interne: libertatea poporului.

Asupra mijloacelor de a-i asigura libertatea aceasta, Dacu, Bagradian, Mihai Popovici şi Crai-Voievod, discutaseră încă în opoziție. Toți erau de părere că organele administrative sînt atît de otrăvite de spiritul hatîrului, chiulului şi bacşişului, încît poporul nu se poate aştepta la nimic bun de la ele. Că partidul național-țărănist, cînd va veni la putere, se va strădui să le schimbe, nici nu încape îndoială. Totuşi, erau sceptici. Nu aşa de uşor schimbi un aparat uriaş de sute de mii de funcționari — care în bună parte vor continua să fie agenții oligarhiei național-liberale! Cum să lupți cu aceste contingente de duşmani? Cum aperi, dacă nu toată țara, cel puțin partidul național-țărănist de atacurile perfide ale Vizirilor?

Şi în mintea celor patru şefi național-țărănişti miji, pentru ca puțin cîte puțin să se limpezească, ideea unei armate proprii național-țărăniste. Tineret rural şi urban, organizat după modelul fascist — al cărui rol ar fi să ia, după împrejurări, atitudini ofensive sau defensive, fată de liberali şi de comunişti. Proiectul era atît de bine conceput, încît stabilea şi denumirea membrilor acestor trupe de ordine național-țărăniste: « voinici». Organizarea şi întreținerea voinicilor, însă, cerea bani. Bani mulți. Cîți bani? O sută de milioane. De unde? Pînă la cucerirea puterii, de bani nici nu putea fi vorba. Opoziția costa enorm şi aşa. În afară de aceasta, în opoziție, organizarea voinicilor ar fi întîmpinat împotrivirea înverşunată a lui Vintilă. Nu! Voinicii nu puteau lua ființă decît în ziua cînd național-țărăniştii vor veni la putere şi cînd vor avea fonduri destule la dispoziție. Sub ce formă vor lua ei banii statului — ca să-i folosească pentru o organizație militară particulară? Era o întrebare căreia căutară să-i dea răspuns încă în opoziție, pentru că, oameni prudenți şi cu dragoste de țară, înțelegeau ca, o dată veniți la putere, să poată trece îndată la fapte. Printr-o inspirație pe care i-o putea insufla

numai dragostea lui mare de neam, Crai-Voievod își îndreptă atenția înspre jandarmi:

— Bugetul jandarmilor se ridică la o sută de milioane lei pe an!

Conducătorii național-țărăniști se felicitară din ochi: din acel moment știau de unde vor lua banii pentru a-și asigura bugetul voinicilor.

Acuma, cînd se aflau la putere, nimic nu mai putea să întîrzie realizarea proiectului. La unul din primele consilii de miniștri, Crai-Voievod vorbi:

— Ne trebuie o reformă administrativă care să înlăture actuala stare de lucruri. Poporul e sătul de instituțiile așa-zise de ordine, care nu fac decît să exercite teroarea asupra locuitorilor pașnici.

— Fă propuneri, domnule ministru! îl îndemnă domnul președinte.

— Propun reducerea contingentului de jandarmi! Știm ce sînt jandarmii în ochii poporului: o plagă. Jandarmii sînt niște paraziți de care poporul ar fi fericit să se scuture. Am studiat chestiunea cu colegul meu de la Război, generalul Pisorski, și am stabilit ca, pe ziua de azi, 21 noiembrie, contingentul 1926 din jandarmerie, cu un efectiv de douăsprezece mii de oameni, să fie trimis la vatră. Se va reține numai un detașament de cinci sute de oameni. Prin aceasta, domnilor, realizăm o economie de o sută de milioane de lei...

— Splendid! exclamă Marinescu, ministrul de externe.

— Să simtă lumea că ceva s-a schimbat în țara asta! zise Crai-Voievod.

O problemă la fel de acută — poate ceva mai acută decît toate cîte urmau să fie rezolvate de noul guvern — era împrumutul.

Or, împrumutul, care sub Vintilă nu s-a putut realiza, mergea bine. Domnul ministru de finanțe, Mihai Popovici, chemă presa pentru ora douăsprezece. Cu un ceas mai înainte, însă, domnul ministru de finanțe primi în audiență pe un domn mărunțel, rotofei, cu obrajii

rumeni, foarte îngrijit îmbrăcat și cu rozeta Legiunii de Onoare discret înfiptă în butonieră. Era domnul Nickolsen, reprezentantul trustului de chibrituri din Suedia.

— În sfîrșit, domnule Popovici, zise Nickolsen, vă văd ministru... Felicitări!

— Ne putem felicita reciproc! rîse domnul ministru.

— A, da! zise Nickolsen. Să sperăm că nimic din buna dumneavoastră dispoziție nu s-a schimbat.

— De loc! răspunse Popovici. Sînt mai hotărît ca oricînd să închei afacerea cu dumneavoastră. Aud că tratați acuma și cu Iugoslavia.

— Da! Și sîntem pe calea cea bună. Am găsit și acolo toată înțelegerea. Ministrul de finanțe al regelui Alexandru este și el un realist. Și trebuie să vă anunț că am încheiat un contract și cu Ungaria. Acolo, lucrurile s-au făcut mai ușor, pentru că nu există nici un monopol al chibriturilor.

— Știu! Dar am aflat că se cam protestează, pentru că din pricina trustului dumneavoastră se distrug fabricile de chibrituri existente.

— Evident, evident! Jumări fără să spargi ouă nu se poate! Dar lucrătorii își vor găsi întrebuințare aiurea. Nu-i nimic, nu-i nimic!

— Știu că nu-i nimic! Dar opoziția... Mai ales la noi, opoziția e mai rea ca oriunde. Opoziția va face spume la gură cînd va afla că cedăm trustului dumneavoastră veniturile monopolului chibriturilor...

— În schimb, veți avea împrumutul, domnule ministru! răspunse Nickolsen. Condițiile împrumutului oferit de noi sînt atît de avantajoase, încît chiar cedînd monopolul chibriturilor, ați fi în mare cîștig, față de împrumutul oferit de consorțiul franco-anglo-american...

— E adevărat, e adevărat, dar avem nevoie și de împrumutul acela!

Conversația se mai prelungi timp de zece minute, cu glas din ce în ce mai scăzut, după care domnul Nickolsen și domnul ministru de finanțe își strînseră mîna cu o cordialitate care, deși în formă părea neobișnuită, în fond nu era de loc exagerată.

În anticameră, ziariştii, cum îl zăriră pe Nickolsen că pleacă, dădură buzna în biroul domnului ministru, care, îmbujorat la faţă, fără să mai aştepte să fie întrebat, le împărtăşi bucuria:

— Domnilor, aflaţi că împrumutul cu trustul suedez de chibrituri e ca şi încheiat.

Macrodi îi dădu coate lui Nelu Pedicuristu:

— Uită-te la el cum îi sticlesc ochii... Parcă ar fi încheiat un împrumut personal.

Istoria a început cu fecioru-său Mircea. În toamnă, cum au venit la putere naţional-ţărăniştii, Mircea i-a venit acasă cu o mare bucurie:

— Tată, m-a angajat Seleţki inginer la « Skoda» !

Pe Seleţki, domnul ministru de interne îl cunoştea mai de mult. Era fost ofiţer de artilerie în armata austro-ungară şi se stabilise din 1922 în ţară, ca reprezentant al uzinelor de armament « Skoda». Acest Seleţki era cunoscut de toate cercurile politice şi foarte simpatizat pentru dărnicia lui. Aşa că ministrul de interne se arătă mulţumit.

— Bravo, băiete, acu eşti pe cale să te căpătuieşti !

— Seleţki l-a angajat şi pe Măldărescu.

Inginerul Măldărescu era nepotul lui Crai-Voievod şi al lui Mihai Popovici.

— Aha ! zîmbi Crai-Voievod. Şi pe el !

Mircea îl luă drăgăstos de braţ:

— Ai ceva împotrivă?

Aici, Crai-Voievod uită că e tată şi redeveni patriot:

— Cum, împotrivă? Seleţki este un reprezentant al unor fabrici de arme. Or, astăzi, cînd ne pîndeşte pericolul bolşevic de peste graniţă, cine este împotriva înarmării este împotriva patriei. Şi tu mă întrebi dacă sînt împotrivă?

Cum să fie împotrivă? Dar pentru ce au venit la putere naţional-ţărăniştii? Ca să-i dezmintă într-adevăr pe liberali că ar exista o primejdie comunistă? Stai să ne înţelegem: care primejdie? Pentru că sînt două: una în ţară şi alta la graniţă ! În ţară — da ! Pînă una-

alta, putem striga că nu există comunism, că nu există comuniști! Bancherii străini care ne împrumută parale n-au nevoie să se sperie — pînă nu le vom da dovada că știm și noi să apărăm ordinea și siguranța. Dar în afară? Adică cum? Să strigăm că nu există primejdie comunistă la graniță? Dacă am fi afirmat acest lucru, ne mai aduceau bancherii străini la putere? Ar mai fi avut bancherii străini cea mai mică încredere în noi? Și dacă am afirma acest lucru acuma, cînd am venit la putere, ne-ar mai ține aici o secundă? Au ei, oare, nevoie la guvern de oameni care contestă că ne pîndește o primejdie bolșevică la graniță? Adică exact acolo de unde bancherii trebuie să pornească războiul împotriva Rusiei Sovietice — să pună aceiași bancheri un guvern care să spună că nu e nici un caz de război cu Rusia Sovietică? În ce scop? În ce scop, cînd bancherii aceștia își au banii investiți în uzine de muniții și arme? În ce scop, te întreb, fabrică bancherii aceștia muniții și arme? Ca să putrezească în depozit? Au turbat? Cine fabrică, vrea să și vîndă!... Și chiar dacă nu este caz de război, uzinele de arme au nevoie de o stare de spirit războinică, pentru a-și putea plasa marfa pe care o fabrică. Și noi, cînd am tratat împrumutul, am vorbit clar cu bancherii: ne dați guvernul, ne dați bani cu împrumut și noi, cu banii aceștia, cumpărăm arme la dumneavoastră!... Iar ca să putem cumpăra arme, vom striga, puteți fi convinși, cel puțin tot atît cît și liberalii, că bolșevicii stau la pîndă gata să se arunce asupra noastră și să ne înghită! E lucru convenit. Sîntem negustori serioși. Cuvîntul e cuvînt! Țara trebuie să stea trează! Și să fiu împotrivă?

— Împotrivă? repetă el, în gura mare, fiului său. Ce ți-a venit, Mircea? Nu știi cum au început din primul moment să ne asalteze fabricile de armament cu oferte?

— Știu! Selețki mi-a vorbit de o afacere mare. E vorba de recontrolarea munițiilor care ne-au rămas din timpul războiului.

— Da! Și el ce așteaptă?

— Tocmai aici e aici, tată!... Vrem să cunoaștem la ce sumă se ridică ofertele celelalte, ca să facă el una ceva mai avantajoasă.

— Fugi încolo, Mircea! E doar secret de stat! Dar pot exista secrete de stat pentru carne din carnea ta, sînge din sîngele tău? Numai un tată denaturat poate avea secrete de stat față de propriul său fiu. Crai-Voievod îi destăinui, deci, lui Mircea, secretul: toate firmele celelalte au făcut oferte care se învîrtesc în jurul sumei de șapte miliarde.

Seletki făcu repede o ofertă la suma de șase miliarde și jumătate. Consiliul de miniștri se întruni, Dacu expuse chestiunea — și toată lumea căzu de acord ca oferta « Skoda» să fie acceptată imediat. Dar, tocmai cînd să se treacă la redactarea contractului, răsări — de unde, cum, prin cine? — o ofertă din partea unei fabrici polone care se arăta gata să facă operația pentru care « Skoda» cere șase miliarde și jumătate, numai cu un miliard.

— Cu cît?

— Cu *un* miliard! Cu un singur miliard!

— Nu se poate!

— Poftim! Citiți!

Toți citiră și toți înlemniră. Un miliard! Un singur miliard! O adevărată bătaie de joc. Nici n-ai ce alege!

— Să știți că aici și-au vîrît coada liberalii! zise Jugănaru.

Și respinseră oferta polonă ca nefiind serioasă. Dar nici oferta cehoslovacă nu mai putea fi primită. Liberalii, care atîta așteptau, săriră cu gura: « Ați văzut patrioți? Guvernul Dacu era dispus să dea șase miliarde și jumătate fabricii „Skoda“ pentru recontrolarea focoaselor, dar dacă se ivește cineva să-i facă aceeași treabă numai cu un miliard, nu-l mai interesează afacerea! De ce? Să vă spunem noi de ce...» Și spuneau o vorbă... de să le fie rușine obrazului! Ei, care sînt cei mai mari șperțari de pe lume, să îndrăznească să... În sfîrșit!... Chestia e că nu s-a făcut. Dar dacă nu s-a făcut o afacere, de aici nu rezultă că nu se poate face alta. Și acuma, sîntem pe drumul cel bun. Surprize de astea cu oferte poloneze în ultima clipă nu se vor mai putea întîmpla. Seletki tratează cu noi pentru un contract de puști-mitraliere, care se ridică la 2,5 miliarde lei și un contract pentru tunuri de 5,5 miliarde... Și afacerea e pe drumul cel bun!... Bani avem!

Tratativele mergeau bine. Se aştepta numai împrumutul. Aveau miniştrii ei singuri grijă să-i telefoneze lui Seleţki:

— Încă puţină răbdare! Împrumutul e ca şi semnat.

Seleţki era încîntat. Naţional-ţărăniştii erau oameni bine crescuţi, nu ca liberalii. Şi apoi, înţelegeau că trebuie să mai trăiască şi altul, nu numai ei. Nu ca liberalii, care voiau tot... tot... şi altul nimic.

— Hotărît, Mircea dragă! îi zise Seleţki lui Mircea Crai-Voievod. Ceva s-a schimbat în ţara asta!

La departamentul agriculturii şi domeniilor, Jugănaru se îngrijea de soarta celor cincisprezece milioane de ţărani care, cu ajutorul celui-de-sus, au apucat ceasul cel mare să vadă pe unul de-ai lor în fruntea treburilor ţării. Vrednic, ca un adevărat muncitor al pămîntului obişnuit să iasă la cîmp cu noaptea în cap, domnul ministru al agriculturii venea în fiecare dimineaţă la nouă la minister, cu fustuliţa parcă abia acu scoasă de la spălătorie, de albă şi scrobită ce era, şi-l chema pe şeful de cabinet:

— Rog să nu fiu supărat de nimeni. Am treabă!

Şi se aşternea îndată pe lucru. După ce-şi sufla scaunul bine şi-l ştergea cu basmaua, se aşeza, scotea din servietă nişte coli mari de hîrtie liniată — venea la birou cu hîrtia lui, fiindcă nu s-ar fi atins de hîrtia statului să-l fi tăiat bucăţele — şi se apuca să scrie. Şi scria. Scria şi scria. Una după alta, foile se umpleau cu litere mari, caligrafice, citeţe de la o poştă. Pasămite, Jugănaru scria ţăranilor epistole, cum să-şi asigure un trai fericit. De pildă, pe ţăranii care aveau vite şi nu ştiau cum să obţină de la ele bălegar mai mult pentru îngrăşăminte, Jugănaru îi învăţa: daţi-le nutreţ mai mult! Apoi, Jugănaru explica ţăranilor cum se mulg vacile. Vacile, zicea el, nu se mulg decît cîte una. Întîi una, apoi alta, apoi a treia — pînă isprăveşti. Dacă n-ai nici o vacă, n-o mulgi şi te uiţi peste gard la vecini, să înveţi cum ar trebui s-o mulgi, dacă ai avea. Şi-l mai învăţa Jugănaru pe ţăran cînd se fac semănăturile de toamnă

şi cînd se fac cele de primăvară. Semănăturile de toamnă, zicea el, se fac, de obicei, toamna. Iarna nu-i bine. Îngheață. Iar cele de primăvară, în primăvară. În vară, n-ai timp de asta. În vară ai treabă cu cositul, cu secerişul, cu culesul, cu treieratul.

Şi în fiecare zi, dar în fiecare zi, domnul ministru al agriculturii umplea foile, care se orînduiau frumos una peste alta, pînă se epuiza tot stocul. La ultimul rînd de pe ultima foaie se oprea şi munca domnului ministru al agriculturii şi domeniilor. La ceasornic, Jugănaru nu mai avea nevoie să se uite. Ştia că e ora unu. Dacă întîmplător cineva care ar fi stat lîngă el, l-ar fi întrebat:

— Cît o fi ceasul, Jugănarule?

— Unu! ar fi răspuns el, ca şi cum s-ar fi uitat la ceasornic.

Şi era unu. Asta ar fi confirmat-o toate cronometrele din lume, atît de perfect era organizat domnul Jugănaru, ministrul agriculturii şi domeniilor.

De îndată ce isprăvea, Jugănaru simțea că i se face şi foame. Dar, pentru că deasupra nevoilor şi intereselor personale stăteau interesele patriei, Jugănaru îşi chema şeful de cabinet şi-i întindea foile.

— Dă-le!

Vorbea scurt, dar era înțeles. Seara, la radio, sau ziua, în gazetele pentru țărani — țara lua cunoştință de tot ce a scris în orele lui de serviciu domnul ministru: era o epistolă către țărani. Dar nu o epistolă oarecare, de dragoste, ci una plină de sfaturi practice. Domnul ministru Jugănaru lumina clasa rurală în problemele ei cele mai vitale, şi o călăuzea la tot pasul, ca un adevărat părinte al poporului. Numai de popor voia să ştie, şi de nimic alta. De la nouă dimineața pînă la unu după masă, mintea şi simțirea domnului ministru erau închinate numai poporului.

— Mai ales acum, la începutul guvernării noastre, zicea el, să nu scăpăm din ochi poporul o clipă.

Şi nu-l scăpă un singur moment. În ajunul alegerilor, Dacu, după unele stăruinți care coincideau tocmai bine cu înseşi interesele lui de a se arăta în fața străinătății ca un reformator democrat, a declarat în consiliul de miniştri:

— Va trebui să modificăm legea electorală şi să dăm drept de vot femeilor.

— Cuuum?

Erau, în afară de el, treisprezece glasuri în consiliu — şi douăsprezece din treisprezece glasuri, spontan sincronizate, lansară această lungă întrebare, care exprima dispreţul şi indignarea ce o isca în cugetul lor imaginea absurdă, ridicolă, respingătoare, a participării la vot a femeilor. Dacu se explică:

— Vreau să spun: trebuie să acordăm dreptul de vot femeilor care au absolvit trei clase secundare... sau care au cel puţin trei copii.

Din treisprezece miniştri, doisprezece zîmbiră. Erau cei doisprezece miniştri mari avocaţi, profesori universitari, bancheri, ofiţeri superiori, care întîmpinară ideea domnului preşedinte cu simpatie. O asemenea emancipare poate fi acceptată. Va demonstra poporului că guvernul naţional-ţărănist se ţine de angajamentele lui de a guverna ţara în spirit cinstit democratic — dar va fi fără urmări. Cine sînt femeile care au absolvit trei clase de liceu? Milioanele de femei muncitoare la cîmp sau în fabrici? Alea n-au nici patru clase primare. Deci, din acest punct de vedere nu-i nici o primejdie. Rămîn doar femeile care au cel puţin trei copii. Ei! Cîte femei intră în categoria asta? Două sute de mii? Trei sute de mii? Nu-i cine ştie ce grozăvie. Mai ales cu ignoranţa lor — şi cu aparatul electoral al guvernului, într-adevăr n-ai de ce să te temi!

— Cred că reforma va fi binevenită! zise Răducu, ministrul muncii, în numele celorlalţi unsprezece.

Dar cei doisprezece îl uitaseră pe al treisprezecelea, pe Jugănaru, care se împotrivi cu indignare:

— Ba nu! Şi o resping categoric!

Toţi ochii se aţintiră îngrijoraţi asupra lui Jugănaru care, cu fustuliţa mototolită, cu părul vîlvoi, cu pumnii strînşi, arunca de jur împrejur nişte priviri sălbatice şi agresive, parcă ar fi căutat printre ceilalţi domni miniştri din consiliu pe cel mai potrivit să-l ia la bătaie. Îl cunoşteau toţi de ani de zile pe Jugănaru, îl văzuseră de multe ori în momente de aprigă surescitare, dar niciodată nu-l văzuseră în prada unei mînii cu adevărat sincere, cum

îl vedeau astăzi. Ce l-a supărat aşa de rău pe mîrlanul ăsta? Nu-i ajunge că atîtea sute de mii de femei vor avea totuşi dreptul de vot? O fi vrînd acuma să li se dea drept de vot şi tuturor bucătăreselor şi spălătoreselor, ca să-şi vîre şi ele nasul în politica ţării?

Dacu, mirat şi el de izbucnirea violentă a lui Jugănaru, i se adresă pe un ton plin de menajamente:

— De ce, domnule ministru? E doar o măsură perfect democratică!

— Şi eu vă declar, domnule preşedinte, răspunse Jugănaru, căruia îi tremura glasul de indignare, că dacă o aduceţi în Parlament, o voi combate chiar de pe banca ministerială.

Ministrul de finanţe, îngrijorat şi nervos, întrebă:

— Şi ce ai vrea, domnule Jugănaru? O reformă mai largă?

— Nu vreau nici o reformă. Şi dacă stăruiţi, mă retrag din guvern.

Douăsprezece glasuri, plus glasul domnului preşedinte, exclamară la fel de spontan ca şi mai adineauri:

— Oooo! Oooo!

Surpriza era plăcută, totuşi nu era generală. De pildă, pe Bagradian, supărarea ministrului agriculturii şi domeniilor nu-l surprinse de loc.

— Ştiţi de ce este Jugănaru împotriva proiectului? explică el cîtorva dintre colegi, cînd consiliul se termină. Nevastă-sa n-are cele trei clase secundare, cîte prevede reforma, pentru că e şi ea de la ţară. Dar nici copii n-are, pentru că aşa a aflat ea mai de mult că-i şade bine unei cucoane. În schimb, bucătăreasa ei, Veta, dacă n-are trei clase secundare, are doi băieţi şi opt fete... Vă daţi seama? Veta să voteze şi madam ministru Jugănaru nu! Mai mare ruşinea!

În vederea alegerilor, domnul ministru de interne hotărî civilizarea administraţiei publice.

— Lumea trebuie să simtă că ceva s-a schimbat în ţara asta!

Or, din îndelunga lui practică politică, domnul ministru de interne știa că nimic nu poate fi mai eficace pentru civilizarea administrației publice decît o circulară. În special, o circulară al cărei cuprins să apară integral în ziare.

Puțină vreme, deci, după instalarea domnului Crai-Voievod la Interne, ziarele național-țărăniste și democrate înserară «Circulara domnului ministru de interne pentru introducerea metodelor civilizate în contact cu publicul», prin care domnul ministru de interne hotăra că bacșișul trebuie să dispară.

— Auzi, tăticule, ce scrie dumnealui ! făcea comisarul Stîngaciu, către subcomisarul Feredeu. Cică să dispară bacșișul. . .

Subcomisarului Feredeu nu-i venea să creadă:

— Ce vorbești, dom'șef !. . . Cum adică să dispară?

— Uite, așa, să dispară !. . . Uite ce scrie: « Al doilea buget al polițistului, bugetul mitei și al bacșișului, să dispară din practica polițistului romîn !». . .

— Măi, al dracului ! clătina subcomisarul Feredeu din cap. Șmecher mai e dumnealui ! Să dispară ! Și cînd și-a găsit ! Tocmai acu, cînd se apropie Crăciunul !

Dar comisarul nici nu-l asculta, atît de fermecat era de textul circularei.

— Ian auzi, frate ! striga el, cu o uimire veselă. « Cultură, pregătire profesională, spirit de pătrundere și, *mai presus de toate*, *corectitudine* — iată ce se cere unui polițist !». . .

— Păi de ! răspundea Feredeu. De toate i se cere polițistului, dar bacșiș să nu ia. . . Cred și eu ! Lor le dă mîna !

— Ba bine că nu ! mormăia comisarul Stîngaciu, care citea mai departe, pînă începea deodată să-l scuture rîsul. Ei, să știi că avem un ministru de interne hazliu ! Cică noi, polițiștii, sîntem datori. . . Stai să-ți citesc: « Polițiștii sînt datori să observe față de cetățenii de orice categorie socială ar fi, oricărei minorități sau religiuni ar aparține, regulile celei mai stricte politeți». . . și « a da sfaturi părintești celor care li se adresează». . .

— Sfaturi părintești? reflecta Feredeu. Da' sfaturile care le dădeam pînă acum, ce erau? Nu părintești?

— Păi te-ntreb şi eu ! rîdea Stîngaciu. Şi dumnealui vorbeşte cu noi, parcă ar vorbi cu nişte tîlhari. Şi să vezi cum ne ameninţă: « Cei care vor continua să nu înţeleagă această cerinţă a noului spirit ce trebuie să domnească în administraţia publică, vor fi îndepărtaţi fără cruţare din serviciile ce le ocupă»...

Feredeu nu mai putea să îndure cuvintele domnului ministru de interne şi, cu tot respectul ce-l purta domnului comisar Stîngaciu, striga:

— Ia mai dă-i dracului, cu circulara, dom'şef ! Dacă o să ne luăm după toate prostiile...

Dar nu mai apuca să isprăvească, pentru că tocmai atunci intra un cetăţean de gulerul căruia se ţinea strîns pumnul unui gardist:

— Să trăiţi, dom'şef, l-am prins ciordind în tramvai !

Comisarul Stîngaciu şi subcomisarul Feredeu se uitau unul la altul şi-şi citeau în ochi acelaş gînd: circulara domnului ministru de interne. Circulara care cerea numai lucruri alese: să nu iei bacşiş, să ai spirit de pătrundere, să respecţi regulile celei mai stricte politeţi şi, colac peste pupăză, să mai dai şi sfaturi părinteşti celor care ţi se adresează. De frumos, e tare frumos, dar cu ăsta ce să facă? Circulara nu spunea nimic despre ăştia care sînt aduşi de guler la poliţie. Ei, ce spui, dom'şef?... Ei, ce spui, Feredeule?

La urmă, tot şeful avea iniţiativa.

— Lasă-l şi vezi-ţi de treabă ! poruncea el vardistului, care încă nu cunoştea circulara.

Apoi se apropia de cel arestat, îi trăgea o pereche de palme şi-l poftea să şadă:

— Şezi !

Arestatul se aşeza.

— O ţigară?

Arestatul mulţumea şi lua o ţigară.

Comisarul se simţea bine. Se răcorise. Fire-ar a dracului de circulară...

Nu-i aşa, Feredeule? zicea el subcomisarului. Să ne închipuim că circulara a venit mai tîrziu cu zece minute. Doar n-am iscălit de primire.

— Aşa mă gîndeam şi eu ! rîdea subcomisarul.

Acuma, comisarul încerca să lucreze după prescripţiile circularei.

— Cum te cheamă?

— Petrache Petre.

— Romîn?

— Romîn!

— Vra să zică de-ai noştri! Creştin?

— Creştin, domnule comisar!

Circulara cerea ca poliţia să respecte regulile celei mai stricte politeţi faţă de cetăţenii de orice categorie socială ar fi şi oricărei minorităţi sau religiuni ar aparţine. Deci, Stîngaciu trebuia să fie politicos şi cu un romîn. Şi se conforma cu religiozitate circularei:

— Păi bine, mă, *domnule* romîn-creştin,... crucea şi paştile mă-ti, de ce ai furat?

Întrebarea varia, bineînţeles, după originea naţională, ori religie. Dacă în locul lui Petrache Petre încăpea în mîna comisarului Şmil Şmilovici, formula de politeţe suna aşa:

— Păi bine, mă, *domnule* jidan,... cornul şi talesul mă-ti, de ce ai furat?

Sau dacă pe cel arestat îl chema Ferenczi Ferencz, îi spunea:

— Păi bine, mă, *domnule* boanghen,... iştenemul şi papricaşul mă-ti, etc. etc...

Apoi, operaţia îşi urma cursul, printr-o îmbinare firească între regulile poliţieneşti tradiţionale şi inevitabile şi prescripţiile circularei: comisarul, ajutat de subcomisar, îl bătea atîta pe hoţul de buzunare, pînă ce hoţul de buzunare, cu obrazul roşu, vînăt, galben şi negru, vorbea:

— Dau, domnule comisar, dau...

Comisarul îl lăsa — şi dulce îi întindea o a doua ţigară:

— Păi de ce mă pui la muncă degeaba, flăcăule? Tu crezi că noi altă treabă n-avem decît să ne zbenguim cu tine? Dai, zici? Bine!... Dă!

Hoţul scotea un sutar.

— Poftim!

— Ce-i asta?

— Un sutar!

Comisarul începea să rîdă cu poftă.

— Cum îți place, Feredeule? Un sutar! Un sutar!

Şi începea să-l scuture pe hoț de umăr.

— Mă, trezeşte-te, mă! Tu ai citit sau n-ai citit circulara lui dom'ministru?

— N-am citit!

— Foarte rău! Citeşte-o! Feredeule, ia arată-i circulara!

Feredeu îşi împlinea sarcina cu toată seriozitatea potrivită momentului. Se ducea la masa comisarului, deschidea sertarul, scotea circulara, căuta fraza cu pricina, se apropia de arestat şi-i punea pasajul sub ochi:

— Uite, mă, beleşte ochii! E scris de mîna lu' dom' ministru: «Al doilea buget al polițistului, bugetul mitei şi al bacşişului, să dispară din practica polițistului»...

— Ai înțeles? îi tălmăcea comisarul, celui arestat. Şi care e prins că ia bacşiş, e dat afară... Cum spune, Feredeule, circulara?

Feredeu căuta şi găsea:

— «Va fi îndepărtat fără cruțare din serviciile ce ocupă!»...

— Acuma ştii? răcnea comisarul, ca îngrozit de perspectiva de a fi concediat dacă ia bacşiş.

— Am înțeles! zicea delicventul. Dar pînă acuma... parcă...

— Pînă acuma, ca pînă acuma... Pînă acuma nu era circulara...

— Aşa e, domnule comisar! recunoştea, înțelegător, arestatul.

Şi mai scotea un sutar.

— Poftim două sutare.

— Ce-i asta, mă? zbiera comisarul. Îți bați joc de noi?

Şi i-l arăta pe Feredeu:

— Da'dumnealui? Dumnealui ce paşte aici?

Cu o căutătură cruntă, arestatul mai scotea un sutar pe care i-l întindea subcomisarului:

— Acu, domnule comisar, poate să fie şi o mie de circulare, nu mai dau o para. N-am! Pentru că nici eu nu trăiesc din vînt!

— Ei, hait, şterge-o! Că acuşi iar mă uit în circulară!

Dar deodată se cutremura.

— Stai! striga el după client. M-ai luat cu vorba și era cît pe-aci să mă abat de la circulară. Circulara zice așa: să dăm oamenilor sfaturi părintești! Ei, uite, mă caramangiule, ce sfat părintesc îți dau: ești coșcogea găligan! Nu te mai ține de mărunțișuri, că-i păcat și de noi și de tine!

Comisarul se așeza la masă și privea circulara cu duioșie:

— Bună circulară, Feredeule! Și noi care o bîrfeam!

Feredeu era la fel de mișcat:

— Bine zicea domnul prim-ministru la radio: să simtă lumea că ceva s-a schimbat în țară la noi!

În ziua în care începu campania electorală, se ridică și cenzura și starea de asediu.

— Libertate de gîndire, libertate de exprimare, libertate de întrunire! Iată pe ce înțelegem noi să întemeiem propășirea țării!

În spiritul acestor largi principii democratice de libertate, domnul ministru de interne avu o discuție prietenească, liberă și plină de înțelegere cu Aureliu Cziucziewicz, eroul neamului și șeful organizației «Arhanghelul Mihail»:

— Domnule Aureliu, eu sînt democrat... Dumneata ești democrat. Amîndoi apărăm aceeași idee. Deci, n-am nevoie să te învăț. Ești băiat deștept și știi ce ai de făcut. La cap liberalilor, la cap comuniștilor, la cap... ce să te mai învăț, că știi și singur!

Dar Aureliu de azi nu mai era Aureliu de acum opt ani, care intrase emoționat și timid în biroul lui Kerbală să-i cerșească pentru congresul studențesc de la Cluj cîteva hîrtiuțe de o mie. Aureliu crescuse între timp și acuma călca pe pămînt tare. Nevoile neamului îl învățaseră să știe să ceară. Nu mai ascultă, deci, cu răbdare, pînă la urmă, recomandațiile și sentințele lui Crai-Voievod, ci puse chestiunea ritos:

— Bani, domnule ministru!

— Bani? Ai dreptate!

Şi sună după şeful său de cabinet, Michiduţă. Michiduţă era numărul de senzaţie al domnului ministru de interne, care, de cîte ori primea pe cineva în audienţă, nu-l lăsa să plece pînă nu-l întreba:

— Pe Michiduţă îl cunoşti?

— Nu, domnule ministru!

— Stai să-l vezi!

Apăsa de trei ori scurt pe buton şi apărea o făptură subţirică, scundă, neagră, cu ochi rotunzi şi ficşi, ca de lemn vopsit.

— Ţi-l recomand pe Michiduţă, şeful meu de cabinet! zicea domnul ministru de interne, care, înveselit, uneori de stupefacţia, alteori de spaima sau de dezgustul musafirului său, izbucnea într-un hohot de rîs şi adăuga:

— Ce zici? Băiat reuşit, nu? L-am luat, că-i deştept! Deştept şi cuminte! Stai să vezi!... Michiduţă!

— Daaa? făcea Michiduţă, cu glas neverosimil de subţirel, ca glasul pe care ventrilogii obişnuiesc să-l atribuie păpuşilor.

— Ieşi!

Michiduţă îşi fîlfîia urechile ca nişte aripi, se frîngea în două, făcea, ţeapăn, stînga-mprejur şi ieşea.

— Ai văzut? zicea domnul ministru de interne, care-şi ştergea ochii de lacrimi.

Cînd Michiduţă apăru, Crai-Voievod îl întrebă:

— Michiduţă, îl cunoşti pe domnul Aureliu?

— Îl cunosc, domnule ministru!

— De azi înainte să ai grijă de el, ca de mama şi de tata. S-a înţeles?... Şi te rog, frate Aureliu, de aci înainte, tot ce te doare, îi spui lui Michiduţă.

Veni apoi la Crai-Voievod o delegaţie a «Uniunii studenţilor creştini»:

— Domnule ministru, vrem să serbăm ziua de 10 decembrie. E serbarea noastră naţională, a noastră, a studenţilor.

— Nu-i nevoie să pledaţi, copii!... Durerile voastre sînt şi ale mele!... Bucuraţi-vă copii, de libertate. Fiecare categorie socială are drept să-şi aibă o sărbătoare a ei. Să n-aveţi tocmai voi, speranţa neamului, un asemenea drept?

— Mulțumim, domnule ministru! Vă mulțumim! Va fi ceva grandios!

— A, nu! făcu Crai-Voievod, cu severitate părintească. Nimic grandios! Fără geamuri, vă rog, fără geamuri!

— De ce, domnule ministru? întrebă, decepționat, șeful delegației.

— Pentru că aveți ghinion! Sărbătoarea dumneavoastră cade în ziua de 10 decembrie, și în ziua de 11 încep alegerile! Așa că nu vreau! O să mai iasă o confuzie! Lăsați pe altă dată! Ceva parale vă trebuie?

Toată delegația era compusă din băieți crescuți în școala lui Cață. De aceea cînd auziră cuvîntul «parale», sărăriră ca unul:

— Să trăiți, domnule ministru!

Pe scară, șeful delegației vorbi cu patos celorlalți studenți:

— Mama lor de găinari..., dar parcă tot s-a schimbat ceva în țara romînească!

Pentru serviciile aduse partidului național-țărănist, Dacu acceptă un cartel cu social-democrații lui Scăunaș și Paraschievici. Iar Scăunaș și Paraschievici se străduiră în campania lor electorală să explice muncitorilor de ce s-au asociat național-țărăniștilor. La întrunirea convocată la clubul central social-democrat, Scăunaș, în plin avînt retoric, strigă:

— Oligarhia, înfrîntă pentru moment, a rămas totuși puternică. Ea e hotărîtă să apere cu ultima energie și mai cu seamă cu orice mijloace, cauza reacțiunii. Ea pîndește în umbră, pentru ca, profitînd de prima slăbiciune a maselor sau a guvernului, să se înscăuneze, înăbușind în sînge primele veleități de democrație. De aceea, libertățile cîștigate astăzi trebuiesc consolidate și apărate de muncitorimea organizată.

Vorbi după el Paraschievici:

— Sîntem datori să explicăm nu numai muncitorimii, dar întregii opinii publice, pentru ce azi, după căderea liberalilor, și în fața unor alegeri care vor fi libere, totuși

nu ne prezentăm singuri la urne. Motivul acordului electoral cu național-țărăniștii este legea electorală fascistă, azi în vigoare. Ea impune partidelor să cheltuiască sume enorme pentru depunerea candidaturilor — și partidul nostru nu dispune de sumele acestea. Legea a fost făcută de liberali dinadins, spre a exclude clasa muncitoare din Parlament. Iar a nu candida, ar fi însemnat să facem jocul liberalilor și comuniștilor. De aceea, partidul social-democrat a încheiat un cartel cu național-țărăniștii.

Cînd întrunirea se termină, poliția se așeză respectuoasă pe două rînduri, ca să facă loc asistenței să iasă, netulburată, din sală.

— Ceva s-a schimbat în țara aceasta! strigă Paraschievici entuziasmat, lui Scăunaș, destul de tare ca să audă și ceilalți.

În aceeași seară, se improviză la Prefectura poliției un mic tribunal, pentru trierea unui grup de patruzeci și doi de tineri arestați cu prilejul unei întruniri organizate de muncitori la «Dacia» pentru a cere amnistie politică, militară și agrară. Tribunalul era prezidat de însuși prefectul de poliție, care avea în dreapta sa pe Codin Ștefănescu, prim-procuror. Interogatoriul decurgea aproape uniform:

— Ce ai căutat la «Dacia»?

— Am venit să asist la întrunire!

— Ce ai tu cu amnistia? Văd că ești liber!

— Eu sînt liber, dar sînt zeci de mii de nevinovați închiși.

— Comunist, cum s-ar zice! Da?

— Nu sînt comunist. Vreau amnistia și atît!

— Știm, știm! De ce ai rupt cordonul de soldați pe Căldărari?

— Nu l-am rupt eu!

— Dar cine? Eu? De ce l-ai lovit pe domnul prim-procuror cu o pancartă în cap?

— Nu l-am lovit eu!

— Dar cine? Eu? De ce ai insultat drapelul țării?

— N-am insultat nici un drapel.

— Dar cine l-a insultat? Eu? De ce ai strigat: « Jos armata !»?

— N-am strigat: « Jos armata !»

— Dar cine a strigat? Eu?

Şi interogatoriul continua şi fu reluat de două-trei ori pînă a doua zi dimineaţa la şase, cînd în grupul celor patruzeci şi doi de arestaţi se produse o mişcare: sosiseră la Prefectură domnii Derică şi Mirto, cei doi subsecretari de la Interne.

— Ce-or fi căutînd aici... şi la ora asta? începură să se întrebe arestaţii între ei.

Peste cinci minute fură lămuriţi de către unul din arestaţi care se aflase în biroul prefectului cînd intraseră cei doi înalţi demnitari.

— Au venit să se intereseze de mersul anchetei.

— Cu noaptea-n cap?

— Cu noaptea-n cap!

— Ei! Să ştiţi că ceva s-a schimbat în ţara asta!

Ministrul de interne, candidat de Ilfov, îşi rosti discursul electoral în faţa unei săli înţesate de lume.

— Nu se poate satisfacţie mai mare pentru guvernul Dacu, decît aplauzele cu care m-aţi primit la această tribună. Căci aplauzele nu sînt pentru modestul luptător naţional-ţărănist, ci au fost adresate aceluia care în guvernul Dacu este ministru de interne. Înainte cu şase săptămîni, dacă şeful Siguranţei, sau al jandarmeriei, sau al poliţiei s-ar fi prezentat într-o întrunire populară, ar fi fost primit cu aceeaşi dragoste?

La întrebarea ministrului de interne, sala răspunse cu un tunător:

— Nuuu!

— Cu ce mijloace s-au ţinut liberalii la putere? Cu dezbinarea între suflete, ca să poată arăta tronului că ei sînt singurii în stare să apere ordinea. Dar ordinea o putem păstra şi noi, nu numai ei! Degeaba vă sperie ei cu comunismul. Comunismul la noi în ţară este o invenţie liberală. În contra comunismului se ridică înşişi muncitorii cinstiţi din ţară, aşa că nu e

nevoie de altă armă contra lor. Pînă acum, în locul celor douăsprezece mii de jandarmi liberați, ordinea a fost ținută chiar de popor. N-are nevoie poporul romîn nici de jandarmi, nici de Siguranță. Are el singur acel simț de legalitate care va face ca el însuși să păstreze ordinea și în alegeri. Dacă n-avem stare de asediu, cetățenii înșiși să facă zid în jurul fiecărui element turbulent... Oricum, să nu creadă liberalii că vom fi față de ei mai toleranți decît față de comuniști... Cu ajutorul cetățenilor, Romînia de mîine va fi o țară de ordine și legalitate, în fața căreia se va închina toată lumea.

Alegerile fură efectuate pe baza legii electorale fasciste liberale, combătută cu atîta înverșunare de național-țărăniști în opoziție — și asigură național-țărăniștilor la putere, o majoritate de 77,76 la sută, adică 348 de locuri, în timp ce autorii legii, liberalii, acum în opoziție, nu obținură decît 6,53 la sută, adică 13 locuri.

Un asemenea rezultat cerea neapărat din partea lui Crai-Voievod un discurs, pe care ministrul de interne îl și rosti:

— Alegerile au dovedit că-n Romînia nu există comunism. Procesele înscenate și tragicomice de iredentism și comunism nu se vor mai produce. Liberalii urmăreau să arate străinătății că, fără ei, comunismul din Răsărit ar trece peste Romînia, amenințînd însuși Occidentul. Prin acest sistem s-au menținut liberalii la putere. Azi lumea e convinsă că pericolul comunist la noi rămîne o născocire absurdă. Legea electorală liberală, pe lîngă marile ei defecte, a putut să stabilească adevărul că în Romînia nu există comunism. În Romînia nu există comunism... Nu există comunism... Nu există comunism...

Și domnul ministru de interne repetă de atîtea ori că în Romînia nu există comunism, încît, la ieșire, fiecare cetățean nu se putu despărți de celălalt, fără a-i împărtăși cu convingere:

— Să știi că ceva s-a schimbat în țara noastră!

De obicei, după alegeri și înainte de a se deschide sesiunea parlamentară, Ministerul de Interne distribuia

deputaților și senatorilor permisul gratuit de cale ferată. Ca și toate celelalte guverne, guvernul național-țărănist știa că permisul de cale ferată este o recompensă bine meritată ce se acorda aleșilor neamului — și nu s-a gîndit un singur moment să se abată de la tradiția aceasta. Respectuos cu trecutul în tot ce are el mai onorabil, guvernul lui Dacu nu numai că respecta și instituția permisului gratuit de cale ferată, dar îi acorda o semnificație asupra căreia guvernele național-liberale trecuseră cu o ușurință inexplicabilă.

Astfel, cînd domnul deputat Negrescu-Albești, fost membru devotat neținst, apoi liberal, se prezentă la Ministerul de Interne să-și ridice permisul de cale ferată, ușierul, care cunoștea circulara domnului ministru pe de rost, se înclină pînă la pămînt:

— Da, da, poftim, domnule deputat. Domnul șef de cabinet al domnului ministru de interne vă așteaptă!

Domnul deputat Negrescu-Albești intră și fu primit, cu o curtoazie ultraortodoxă, tot conform cu prescripțiile circularei, de către domnul șef de cabinet Michiduță.

Domnul deputat Negrescu-Albești îl cunoștea pe Michiduță numai din recomandația lui Crai-Voievod și era curios să vadă cum se va purta față de el cînd va fi singur. Dar Michiduță aici, în afară de ochii și urechile lui, nu se deosebea prin vorbă și gesturi de oricare alt șef de cabinet.

— Am venit pentru permis, domnule Michiduță!

— Da, știu!... Domnul Negrescu-Albești?... Da, da! E gata! Luați loc, vă rog! Imediat!

Curios! Aici, Michiduță nici măcar pițigăiat nu vorbea. Așa că, Negrescu-Albești, fără să vrea, se întreba dacă nici urechile nu-i sînt cumva lipite lui Michiduță, numai așa, ca să-l amuze pe domnul ministru de interne. Michiduță cotrobăi prin sertar, scoase permisul, îl puse frumos deoparte, apoi întinse o hîrtie domnului deputat Negrescu-Albești:

— Semnați, vă rog, de primire!

Deputatul Negrescu-Albești avea un obicei care se dovedise a fi bun în viață: nu semna înainte de a ști despre ce este vorba. Aici era vorba, firește, de permis.

Ce poate fi mai simplu decît o chitanță că a primit permisul de cale ferată? Totuși... Cine știe? Poate chitanța e scrisă pe un nume greșit? Mai bine, ia s-o citim! Deputatul Negrescu-Albești își scoase, deci, ochelarii, citi și îngălbeni:

— Pardon, bîlbîi el, dar asta este o demisie în alb din deputăție...

Michiduță zîmbi cît mai drăgălaș cu putință:

— Este o simplă formalitate, domnule Negrescu-Albești! Toți domnii deputați și senatori semnează.

— Nu înțeleg ce rost are, domnule Michiduță! De abia am fost ales!

Michiduță își subție buzele, ca să explice, fără a explica prea mult:

— Știți, guvernul... din prudență... Cine știe cum... o indisciplină...

Acuma, Negrescu-Albești pricepea tot. Domnul Dacu voia să-l aibă la mînă. Cum va leza, prin vreun act de nesupunere, coeziunea majorității parlamentare, se poate considera fost deputat. Demisia lui era în buzunarul lui Dacu.

De supărare, lui Negrescu-Albești începură să-i tremure mîinile. Ce este umilința aceasta? Ce este lipsa asta de încredere? Ce vrea domnul Dacu? Ascultare oarbă? Fie! Nimeni n-are de gînd să nu-l asculte orbește! Dar hîrtie la mînă? Care va să zică nici tu liber arbitru, nici tu demnitate omenească, nici tu conștiință de ales al poporului... Nimic!...Ei, nu! Nu voi iscăli! Nici în ruptul capului nu voi iscăli!... Nu mi-e atît de demisie, cît mi-e de principiu! Principiul!... Înțelegi dumneata, sau nu înțelegi? Prin-ci-piul!...

Și, întunecat, și cu toate fibrele ființei lui umilite, într-o dureroasă încleștare, Negrescu-Albești se zbătea între demisie, permisul de cale ferată și principiu—hotărît să reziste. Dar cît poate șovăi un om între principiu și un permis de cale ferată? O minută, două, trei... și atît! Ei bine! Negrescu-Albești se codi patru minute și numai după aceea iscăli demisia în alb. Pe scară, cînd își pipăi din nou permisul în buzunar, Negrescu-Albești, ceva mai senin, își șopti:

— Hotărît! Ceva s-a schimbat în țara asta!

*

Cînd se aduse în discuția noului Parlament validarea mandatelor, domnul Muică, fost ministru de interne sub guvernul trecut, ceru cuvîntul ca să-și expuie, în numele partidului național-liberal, indignarea pentru metodele « balcanice» folosite de guvernul național-țărănist în alegeri.

— Ingerințele administrative, a zis domnul Muică, revoltat și scîrbit, s-au practicat, din nenorocire, pe scara cea mai întinsă. Ați dizolvat consilii comunale fără motive legale și fără respectarea formelor prevăzute de legi. Ați suspendat pe toți primarii care nu și-au luat angajamentul de a trece de partea dumneavoastră, ați permutat pretori, notari, secretari comunali, ați destituit funcționari, ați amenințat preoți, învățători, profesori de toate categoriile, ați confiscat prin agenți publici cărțile de alegător, ați schimbat circumscripțiile de votare și, pentru a vădi și mai bine că am reintrat în legalitate, prefecții au rînduit anarhia și au înscenat arestări de primari în ajunul zilelor de votare. Iată cum ați înțeles în toată țara să feriți alegerile de amestecul organelor administrative. De cele mai multe ori, agenții oficiali ai forței publice nu au apărut, în schimb pretutindeni țara a fost dată pe mîna bandelor de bătăuși constituiți în așa-zisele gărzi cetățenești, organizate și patronate de administrația și de candidații partidului național-țărănesc. Îndeosebi aceste bande au amenințat cetățenii, cu o violență și o brutalitate îngrijorătoare pentru viitorul vieții noastre publice. S-au petrecut scene de neînchipuit. Acesta este adevărul ultimelor alegeri. Acest adevăr nu-l puteți ascunde țării și străinătății, orice ați spune și orice ați face, nici prin ipocritele referințe oficiale, nici prin complicitatea presei, căreia i-ați cîștigat tăcerea, dar i-ați compromis morala și independența.

Și atunci, se petrecu un lucru care trecu apoi în analele vieții parlamentare ca un fenomen demn de reținut pentru viitorime. De obicei, în trecut, cînd un membru al minorității parlamentare venea să acuze guvernul de sălbăticii în alegeri, membrii majoritari

îi acopereau protestul cu urlete şi huiduieli: « Huo, ruşine, afară, la puşcărie!... Escrocii! Ruşine!»... pînă ce nenorocitul trebuia să renunţe la cuvînt şi să se aşeze la loc în bancă, mulţumit că nu e luat la bătaie. De astă dată, însă, Muică fu lăsat să vorbească în linişte, dar cum isprăvi, domnul Crai-Voievod zise:

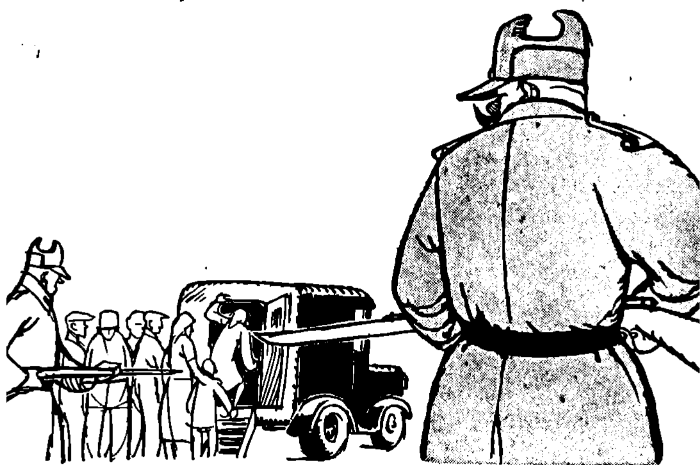
— Ei, bravo!

Şi începu să rîdă cu poftă.

Semnalul era dat: în aceeaşi clipă toţi cei 348 de deputaţi naţional-ţărănişti începură să se ţină de coaste de rîs. Acuma rîdeau toţi — tot Parlamentul: şi banca ministerială... şi majoritarii... şi chestorii... pînă ce, cuceriţi de rîsul molipsitor al naţional-ţărăniştilor, începură să rîdă şi cei treisprezece deputaţi liberali.

La bufet, Mihăescu, deputat independent, cu ochii încă muiaţi de atîta rîs, zicea generalului Malacu, subsecretar la Război:

— Ei, domnule general, să ştii că de cînd cu dumneavoastră, naţional-ţărăniştii, ceva s-a schimbat în ţara romînească!

XXI

După o iarnă lungă şi grea, urmă brusc o primăvară însorită şi dulce, care dădea un relicf deosebit de agreabil pînă şi acelui tîrg Bucureşti, atît de original prin pitorescul arhitectonicii lui hibride, prin bulevardele lui în stil tirbuşon, prin ulițele lui desfundate şi pline de gunoaie, dc tinichele, de pisici moarte şi lume. Lume peste lume. De obicei, lume peste lume. Dar azi, mai mult ca oricînd, printre miile de oameni, bărbaţi şi femei, care forfoteau pe străzi, încolo şi încoace, fără un obiectiv vizibil, precis, se găseau mii de oameni care se îndreptau spre teatrul « Regele Carol», mii de oameni care se luptau cu poliţia să intre în sală, şi mii de oameni

care au şi izbutit să pătrundă şi care, înghesuiţi unul în altul, — aşteptau să se producă marele fapt. Azi, avea să se aleagă Miss Romînia. Azi, ţara trebuia să decidă care este fata cea mai frumoasă dintre milioanele de fete ale ţării — şi cea mai demnă să se prezinte la Galveston, în Statele Unite, spre a concura la titlul de Miss Universum, care s-o consacre drept cea mai frumoasă fată din lume. Era un moment mare: onoarea ţării era în joc! Miss Romînia! O problemă gingaşă, care trebuia tratată cu toată atenţia. Miss Romînia! De bunul gust al arbitrilor depinde prestigiul nostru naţional. Dacă juriul va hotărî just — ţara are şanse mari să se acopere de glorie la Galveston. Dacă nu, va rîde lumea de noi!... Şi atunci, ce-am făcut!

Cu toate aceste gînduri neliniştite, optimismul era mare pentru că organizatorii concursului anunţaseră din vreme, prin ziare şi radio, că « alegerea se va face de către şapte experţi calificaţi»... în fruntea cărora se afla expertul cel mai calificat... Cine era acest cel mai calificat expert să decidă care este cea mai frumoasă fată din ţară?

Domnul doctor Crai-Voievod, ministru de interne în guvernul naţional-ţărănist. Se înţelege, aşadar, că dacă alegerea celei mai frumoase romînce era un motiv de mare emoţie naţională — numirea domnului ministru de interne ca preşedinte al juriului pus să aleagă o asemenea fată era un motiv de emoţie cel puţin tot atît de puternic. Iată miracolul guvernării naţional-ţărăniste: n-au trecut nici şaşe luni de cînd a preluat domnul Dacu puterea — şi poporului nu i-a mai rămas să dezlege decît o singură problemă: care este cea mai frumoasă romîncă... Iar dacă liberalii vor îndrăzni să mai spună că lucrurile nu stau chiar-chiar aşa — oricine le poate astupa gura cu acest argument zdrobitor: domnul Crai-Voievod!... Iată o dovadă ucigătoare! Însuşi domnul ministru de interne prezidează concursul de frumuseţe. Toate treburile merg atît de bine în ţară şi ordinea este atît de perfectă, încît domnului ministru de interne nu-i mai rămîne de făcut nimic alta, decît să-şi pună în valoare vechile şi renumitele dumisale calităţi de expert calificat, cîştigate cu atîta trudă în localurile de noapte

de la Viena şi Budapesta, sub sîngeroasa robie habsburgică, în arta de a deosebi o fată frumoasă, de una şi mai frumoasă.

Să se mai fi mirat, aşadar, cineva că publicul din sală, nerăbdător şi entuziast, începu să-l aclame pe domnul ministru de interne, cînd îl văzu că-şi face, în sfîrşit, apariţia pe estradă? Nu! Nu se miră nimeni şi cel dintîi care nu se miră fu însuşi domnul Crai-Voievod. Jovial, zîmbitor, proaspăt ras, elegant, parfumat, cu mustaţa ideal răsucită ungureşte cu vîrfurile mai agresive ca de obicei, împărţind în dreapta şi în stînga strîngeri de mînă şi complimente, domnul ministru de interne părea că asistă aici, nu ca preşedinte al juriului, ci ca un concurent el însuşi la premiul de frumuseţe. Cînd îşi luă locul în fotoliu, domnul ministru de interne, aşezat de către organizatorii concursului într-o lumină avantajoasă ca să poată fi văzut bine de către toţi spectatorii, sclipea de mare satisfacţie interioară. Se bucura!... Se bucura sincer! Din toată inima! Dumnezeu e naţional-ţărănist... Naţional-ţărănist şi ardelean!... Lucrurile merg bine. Marele împrumut s-a încheiat!... Au pus umărul toate marile bănci străine: « Banque de Paris et des Pays-Bas» din Franţa, băncile « Hambros» şi « Lazard» din Anglia, băncile « Blair», « Cheese National» şi « Dillon Read» din New York şi băncile principale din Belgia, Elveţia, Austria, Italia, Germania... Peste o sută de milioane dolari... dacă adăugăm cele treizeci de milioane dolari împrumutul chibriturilor. Condiţii excelente!... Noi îi închiriem lui Kreuger fabricile noastre de chibrituri din Cluj, Bucureşti şi Timişoara pe treizeci de ani, cu 20 milioane arendă pe an... şi ei vor continua fabricarea chibriturilor, după o metodă a lor specială, care le aparţine exclusiv... Noi nu avem voie să ne amestecăm în afacerea asta şi nici să importăm chibrituri din străinătate. Au suedezii grijă! Asta-i tot! A! Încă ceva! Pentru ca să vadă ce facem cu banii care ni se împrumută, bancherii ne-au cerut un singur lucru: să ne pună un controlor... Pe domnul Charles Rist, un franţuz foarte cumsecade, care a şi sosit în ţară şi care va rămîne aici cu titlul de consilier al Băncii Naţionale a Romîniei...

Rist nu va avea de făcut decît un singur lucru: să controleze şi să ne aprobe bugetele!... E puţin cam zgîrcit domnul Rist,. dar...,

Ceea ce-şi aminti acum domnul Crai-Voievod îi congestionă obrazul de un rîs înăbuşit. Încurcat, îşi scoase repede ochelarii şi începu să-i lustruiască fără sfîrşit... Rist, zgîrcitul, e foarte drăguţ!... I-am cerut să dea un aviz favorabil pentru crearea unui fond de înarmare... şi Rist, cum a auzit că e vorba de « Skoda», ne-a făgăduit că ni-l va da. Ba bine că nu! « Skoda» e controlată de « Zivnovstenska Banka» din Praga şi de grupul « Union Européenne» în fruntea căreia se afla « Banque de l'Union Parisienne» şi marele trust francez de armament « Schneider-Creuzot», pe care Rist le reprezintă aici. Azi-mîine, avem aprobarea. E bine!... Cît se poate de bine!... Propaganda prin presă împotriva Uniunii Sovietice este condusă excelent. În Parlament, independentul nostru Mihăescu şi alţii ca el îşi fac datoria: ne interpelează în Cameră asupra unor mişcări de trupe sovietice la graniţa noastră şi asupra unui iminent atac bolşevic, aşa că putem, treptat-treptat, lărgi, fără teamă, fîşia de teritoriu în care am menţinut starea de asediu... Numai să vedem peste cîteva zile cum o să iasă congresul acela de la Timişoara al sindicatelor unite.

— Domnule ministru! auzi el pe cineva că-i şopteşte la ureche. Ne iertaţi. Începem imediat. Este o mică încurcătură cu fotografii.

Crai-Voievod, care-şi tot ştergea ochelarii, şi-i puse repede pe nas: era Florian, directorul publicaţiei *Democraţia ilustrată*, anexă a ziarului *Democratul romîn*, sub ale cărui auspicii avea loc concursul.

— Bun, bun! făcu, binevoitor, domnul ministru de interne.

Şi, aplecîndu-se spre Florian, adăugă rîzînd:

— De-abia aştept!

Aferat, Florian se repezi între culise... Domnul ministru de interne se uită după el şi-i spuse lui Damian, regizorul, membru şi el în comisie:

— Buni băieţi, ăştia de la *Democratul romîn!*

Îi păru bine că nu i-a refuzat cînd i-au cerut să prezideze concursul:

— Cum să nu ! Cu plăcere ! Oricînd !

Şi cînd i-a povestit lui Dacu, acesta l-a felicitat ca pentru un mare act politic:

— Ai procedat ca un om înțelept ! Ideea unor asemenea concursuri ar trebui cît mai mult răspîndită ! Să mai aibă oamenii şi alte preocupări, nu să se țină de idei nesănătoase.

Dacu era supărat pe muncitori că nu-i îngăduie să guverneze în pace. La Arad cer pîine, la Bucureşti cer pîine, la Galaţi, la Braşov, la Brăila cer pîine... Peste tot cer pîine... Şi şomerii ăştia, care nu se astîmpără şi fac demonstrații... Asta, pentru că n-au nici o treabă !

— Dacă s-ar fi organizat concursuri de frumusețe din timp, în toată țara, continuă Dacu, crezi că s-ar fi luat atîta tineret după blocul muncitoresc-țărănesc?

— Nici vorbă că nu ! răspunse Crai-Voievod. Asemenea concursuri nu ne pot face decît bine !

Şi reflectă melancolic:

— Păcat că nu putem organiza cîte un concurs de frumuseţe şi pe Valea Jiului, de pildă !

Dacu dădu, trist, din cap ! « Da ! Mare păcat !»

Şi era mare păcat ! Crai-Voievod își aruncă ochii asupra sălii înțesate de lume şi-şi zise: Statul trebuie să aibă grijă de ei ! Şomeri, şomeri, dar au cel puțin o distracție !

Un glas răsună lîngă el:

— Domnilor, concursul începe !

Domnul ministru de interne citise regulamentul concursului şi îl cunoştea pe de rost. Reținuse în special un paragraf.

— Dragă Damian, şopti el regizorului, în timp ce sorbea din ochi fetele care începură să defileze pe scenă înaintea lui. Regulamentul zice că juriul trebuie să ia în considerare, în hotărîrile sale, deopotrivă frumusețea feței, puritatea liniilor, drăgălăşenia şi farmecul personal al concurentei...

— Exact ! confirmă Damian, care şi el învățase pe de rost regulamentul.

— Aşa ! Mă rog, frumuseţea feţei pot s-o judec aici. Şi chiar puritatea liniilor. Dar drăgălăşenia şi farmecul personal... cum?

Şi clipi din ochi.

Damian rîse.

— Ştiu eu?

— Ai văzut? şopti şi mai aprins ministrul de interne. E nejust ! Absolut nejust. Să ne ia aşa, în pripă. Farmecul personal... Dar farmecul personal e o chestie întreagă. Nu merge aşa !

Şi rîse înfundat în batistă.

Trecură astfel, sub focul privirilor domnului ministru de interne şi sub acidul comentariilor sale inspirate, Miss Banat, Miss Maramureş, Miss Ardeal, Miss Oltenia... fete drăgălaşe, unele mai mult, altele mai puţin corespunzătoare cu dispoziţiile estetice de la Galveston, dar toate tinere, toate frumoase, toate graţioase, toate cu acelaşi cusur: subliniau nedreptatea. Cu cît concurentele erau mai frumoase, cu atît se simţea domnul ministru de interne mai persecutat.

— Domnule, îi şopti el vecinului său, să înnebuneşti nu alta ! Cum să mai judec, după ce mi-au luat minţile? Şi istoria asta cu farmecul lor personal... nu !

Totuşi, trebui să-şi dea votul şi şi-l dădu cu verificata sa competenţă de expert calificat: aleasa juriului fu şi aleasa inimii lui. O fată brună, zveltă, cu figura deschisă, veselă, frumoasă, şi cu linii de o puritate aproape impecabilă.

— Domnişoara Puica Smărăndescu a fost aleasă Miss Romînia !

Lumea din sală respiră uşurată: în sfîrşit, ţara îşi avea o *miss* a ei ! Şi fremătînd de bucurie, începu să aplaude, într-o revărsare de aclamaţii:

— Bravo, Puico !... Bravo, domnule ministru de interne !... Bravo !

Lui Crai-Voievod nu-i putea scăpa semnificaţia politică a acestei demonstraţii şi exploată momentul pînă la capăt. Ridică, deci, mîna şi spuse:

— Doamnelor şi domnilor ! Daţi-mi voie !

Cînd un ministru de interne cere, nu poţi refuza. Ca la comandă, orice zgomot încetă. Domnul ministru

de interne ieşi dindărătul mesei, se apropie de miss Puica Smărăndescu, o apucă uşurel de mijloc şi aproape lipiți unul de altul, se apropiară de rampă:

— Domnilor şi doamnelor, pînă acum aveam o fată. De azi înainte am două!

— Să vă trăiască! Bravo! Să vă trăiască amîndouă!

Era o scenă căreia nu-i putea rezista nimeni. Colegii din juriu, ziariştii şi fotografii, se zbăteau în prada unei veselii cumplite.

— Spuneți drept, domnule ministru! îl interpelă Aristotel peste cîteva clipe. Ați strîns-o zdravăn de mijloc pe Miss Romînia?

— Pardon! Am strîns-o conform cu circulara mea: părinteşte!

— Părinteşte, domnule ministru! Dar nu cumva ca un părinte vitreg?

— Mă rog, făcu măgulit Crai-Voievod, aia-i altă chestie!

Damian, care între timp povestea şi celorlalți frămîntările lui Crai-Voievod din timpul concursului, interveni şi el:

— Dar ce faceți cu farmecul ei personal, domnule ministru?

Crai-Voievod îşi potrivi ştrengăreşte pălăria şi zise cu gravitate:

— Mai vedem! Mai vedem! Nu-i exclus să dau o nouă circulară!

Crai-Voievod, ministru de interne democrat, într-un guvern democrat, ținea mult la presa democrată, care şi ea, ținea mult la domnul ministru de interne. Aşa că se serveau reciproc, spre binele patriei. Şi presa democrată, şi domnul ministru de interne erau pentru capitaluri străine — şi presa democrată, şi domnul ministru de interne erau împotriva partidului național-liberal — şi presa democrată, şi domnul ministru de interne luptau pentru propagarea adevărului că în țară nu există comunişti, că în țară nu există comunism. Prin forța de a repeta necontenit că în țară nu există comunism,

că în țară nu există comuniști, atît presa democrată, cît și domnul ministru de interne ajunseseră să ridice această practică a unui adevăr impus de înalte necesități de stat, la rangul de principiu. « Întruniri comuniste? Vai de ele! Dacă și alea se cheamă întruniri. Cîțiva băieți, acolo... Și apoi, ați văzut! Toate s-au petrecut în liniște! Parcă nici n-ar fi fost»!

Așa că, pentru presa democratică și pentru domnul ministru de interne *din principiu* nu există comuniști în țară — *din principiu* nu există comunism în țară. Și ceea ce domnul ministru de interne repeta la tot pasul, oral — presa democrată repeta în scris: comunism nu există! Dacă există, este opera național-liberalilor! Comuniști nu există!

Între timp, însă, parcă dinadins, ca să dezmintă și presa democrată și pe domnul ministru de interne, tocmai în ultima vreme partidul comunist începuse a deveni și mai activ. Blocul muncitoresc-țărănesc se întărea. Lansa manifeste. Convoca întruniri în care cerea amnistia, și arăta că de fapt starea de asediu există, deși a fost ridicată formal; denunța politica de înfometare care se ducea în uzine, în fabrici, în mine; demonstra cu cifre oficiale că șomajul creștea necontenit; vorbea de plaga legii chiriilor; ataca guvernul pentru politica lui de război; cerea golirea pușcăriilor de miile de nevinovați închiși, spre a face loc tîlharilor care au adus țara în mizerie; arăta că și sub guvernul acesta național-țărănist, ca și sub guvernul național-liberal, dreptul de asociație e suprimat, că presa muncitorească e confiscată și că sînt osîndiți pe zeci de ani la pușcărie oameni a căror singură vină este că cer pîine și pace.

Dar presa democrată nu lua cunoștință de problemele care frămîntau muncitorimea, pentru sfîntul motiv că în țară nu există comuniști, nu există comunism! În schimb, presa adversară domnului ministru de interne, în frunte cu *Globul* și *Viitorul*, dădeau zilnic alarma în coloanele lor: bolșevici... revoluție... țara în primejdie... guvern vîndut Moscovei... comuniști... comunism!

Problema devenea delicată: există sau nu există comuniști? *Globul* și *Viitorul* ziceau da — *Democratul*

romîn zicea ba! Dar adevărul care era: exista sau nu exista? Pentru că, la un moment dat, domnul ministru de interne își dădu seama că poporul începe să fie cu totul dezorientat: pe de o parte i se spune că în țară nu există comuniști, iar pe de altă parte, toată lumea vede cum acești comuniști, care nu există, totuși se agită și sînt pretutindeni prezenți. Prin urmare: există sau nu există?

Există! Dar au un cusur: lucrează legal. Cenzura a fost ridicată, starea de asediu a fost ridicată, și din păcate, de aceste avantaje se pot folosi nu numai național-țărăniștii, național-liberalii, lanciștii lui Cață și arhangheliștii lui Aureliu Cziucziewicz, dar și comuniștii. Legal! Adică în cadrul legii. Și, într-un stat de ordine, «comuniști» și «legal» sînt două cuvinte care nu se pot ține alături. Într-un stat de ordine un comunist nu poate lucra legal, cu atît mai mult cu cît nu există. De aci și toată grija domnului ministru de interne ca activitatea legală a partidului comunist, sub un regim în care *nu* este stare de asediu și *nu* este cenzură, să capete un caracter ilegal.

Așa s-a întîmplat că muncitorii, convocați mai deunăzi de blocul muncitoresc-țărănesc în localul «Constructori» sub un regim în care nu trebuie să se ceară autorizație pentru întrunire, s-au trezit în sală, pe neașteptate, cu jandarmi, cu poliție, cu armată, în frunte cu prefectul poliției, cu primul procuror, cu un judecător de instrucție, cu procurorul de serviciu și cu cîțiva inspectori de poliție:

— Cine a dat jos tablourile cu chipurile regelui Mihai și ale membrilor regenței? a strigat Pricoleanu. Cine a spus: «Nu ne trebuie trîntori!»?

Și, fără să mai aștepte vreun răspuns, s-au făcut pe loc două sute de arestări, dintre cei cinci sute de muncitori adunați. Deci, comunismul există. Dar lucrează împotriva legilor: a dat jos portretul regelui Mihai și a insultat coroana și regența.

Rolul presei democrate era acum să demonstreze că dacă există comunism, asta e din pricina liberalilor.

— Domnul e ministru! l-a informat Curelea de la *Democratul romîn* pe Crai-Voievod, imediat după desfă-

şurarea de forţe poliţieneşti şi militare de pe bulevardul Domniţei. Liberalii sînt de vină ! Aşa vom scrie: liberalii sînt de vină ! Ei au provocat întrunirea asta a muncitorilor, ca să înăbuşe entuziasmul care a cuprins poporul la vestea că împrumutul a fost încheiat !

Buni băieţi, ăştia de la presa democrată. Băieţi de iniţiativă ! Numai că uneori i se părea pînă şi domnului ministru de interne că merg prea departe. Cum s-a întîmplat săptămîna trecută, cînd comuniştii au convocat întruniri răsunătoare în toată ţara. Liberalii, sprijiniţi de Stănică Popescu, au dat alarma: revoluţie bolşevică. Cei de la *Democratul*, însă, aveau un punct de vedere cu totul opus.

« Solidă ţară care tremură — scriau ei — din cauza discursurilor cîtorva zeci de agitatori comunişti ! Noroc că nici cei din Occident nu-i iau în serios, cum nu-i luăm nici noi !»

În starea aceasta de beatitudine integrală, în cea mai integral democrată ţară din lume, îi găsiră pe redactorii *Democratului romîn* telegramele şi telefoanele de la Timişoara prin care li se vestea că, la congresul sindicatelor unitare, armata a tras. Şi veştile începură să curgă de la Timişoara, prin oficiul corespondentului care transmitea lucrurile aşa cum s-au petrecut: în prima zi a congresului, poliţia a năvălit în sală şi a poruncit să fie dat jos portretul lui Lenin.

Spontan, mai mulţi delegaţi s-au arătat gata să se supună. În mijlocul acestor delegaţi a fost zărit domnul inspector general de siguranţă Belciug. Sala a fost înconjurată de armată şi, sub ochii poliţiei şi ai armatei, s-a desfăşurat congresul. După cîteva zile, congresul s-a încheiat, dar congresiştii au mai rămas la Timişoara o zi, ca să asiste la înmormîntarea lui Ion Fonaghi, comunist, răpus de tuberculoză, în închisoarea de la Doftana şi adus la Timişoara, în clădirea căminului muncitoresc. La înmormîntare aveau să ia parte cîteva mii de muncitori. Siguranţa, care tocmai acest lucru a vrut să evite, a interzis înmormîntarea şi a cerut să i se predea sicriul. Muncitorii, în loc de răspuns, au început să cînte *Internaţionala*. Procurorul a făcut somaţia să se supună, şi, la refuzul muncitorilor, armata a început să tragă

şi să ia clădirea cu asalt. Căminul a fost devastat. N-a rămas un geam întreg, o uşă întreagă, un obiect întreg. Cei care se găseau în cămin, o sută douăzeci de bărbaţi, şaizeci de femei şi o sută de copii — răniţi, însîngeraţi, cu hainele rupte, au fost arestaţi şi transportaţi la Siguranţă, unde au fost schingiuiţi.

Curelea de la *Democratul romîn* alergă la Interne şi vru să intre la domnul ministru, dar trebui să aştepte. Domnul ministru era ocupat şi nimeni n-avea voie să-l deranjeze. Sub nici un cuvînt. Ordin sever.

Într-adevăr, domnul ministru era foarte ocupat. În faţa lui stătea un om scund, lat în umeri, care vorbea rar şi apăsat.

— Asta a fost tot, domnule ministru! Am făcut ce-am putut!

Crai-Voievod era mulţumit:

— Ce-ai făcut, ai făcut bine, Muntene! Cred că te-ai ferit de Belciug!

— Atîta-mi mai lipsea! Să mă vadă muncitorii cu el!

Rîseră amîndoi şi Munteanu şi domnul ministru.

— Bine, Muntene! Poţi să pleci!... Nu, nu pe acolo... Pe aici!

Şi-i arată o uşiţă din spatele biroului.

În sfîrşit Curelea fu întrodus la domnul ministru, pe care-l găsi destul de bine dispus.

— Se pare că s-au petrecut lucruri grave la Timişoara, domnule ministru! strigă el agitat.

Domnul Crai-Voievod, pentru întîia oară de cînd avea grija ordinii şi siguranţei în ţară, se declară de acord:

— Da! Foarte grave! Va trebui să ne revizuim întreaga noastră atitudine faţă de comunişti!

— Care va să zică, ce scriem, domnule ministru?

— Ceea ce-ţi reclamă conştiinţa patriotică! îi răspunse Crai-Voievod. Mai întîi, cadavrul! Subliniaţi că a fost adus la Timişoara, în *noaptea* de sîmbătă. Noaptea! Înţelegi! Noaptea! Dacă e lucru cinstit, de ce noaptea? De la început au lucrat în taină. Subliniază acest fapt.

— Voi sublinia!

— Comuniştii susţin că nu li s-a dat voie să demonstreze! Te rog să arăţi că li s-a dat voie. Dar la morga

cimitirului, nu pe străzi! Medicul orașului n-a dat voie să se facă demonstrații pe străzi, nu din motive politice, ci din motive de igienă. Numai din motive de igienă. Nu uita!

— Am notat!

— Comuniștii se plîng că armata a tras în ei! Scrie că, după somație, armata și poliția au intrat în cămin să ridice cadavrul, dar muncitorii i-au primit cu focuri de revolvere și au rănit cîțiva agenți. Armata n-a răspuns decît cu o salvă asupra căminului și a continuat actul de evacuare. A continuat actul de evacuare... În termenii ăștia să scrii!

— Am scris!

— Bun! Și să adaugi că în oraș e perfectă liniște și că muncitorii localnici, în afară de conducătorii sindicatelor unitare întrunite în congres, au manifestat, față de înscenarea aranjată cu vădită intenție de către conducătorii comuniști, aceeași indiferență ca și pentru congres. Indiferență... Ai notat? Și acuma, te rog, scrie cuvînt cu cuvînt cele ce-ți dictez și așa să apară:

« După informațiile noastre din sursă bună, în urma evenimentelor de ieri de la Timișoara, guvernul va lua măsuri împotriva mișcării comuniste din țară. În primul rînd și ca măsură imediată, guvernul va dizolva sindicatele unitare care sînt sub conducerea comuniștilor. Apoi, guvernul va veni cu o lege prin care se interzice orice mișcare, propagandă și agitație comunistă. Guvernul socotește că aceste măsuri ale sale sînt justificate de conduita comuniștilor. De la instalarea sa, guvernul a întronat toate libertățile publice, suspendate de trecutele guverne și a ridicat toate măsurile excepționale. Or, comuniștii au abuzat de aceste libertăți și au pășit de la propaganda ideii politice, la fapte care nu pot fi tolerate. Ca atare, guvernul va lua măsurile arătate mai sus, socotindu-le ca o legitimă apărare împotriva abuzului comis de comuniști». Ai scris?

— Da! Vă mulțumesc, domnule ministru!

— Stai!... Trebuie să mai scrii ceva: că am dispus arestarea ziaristului Strajan din Timișoara — pentru răspîndirea de știri false. A trimis ziarului *Viitorul* o informație că în timpul congresului, prefectul de poliție a

fost bătut de muncitori și scos afară din sala de ședință. Informația este inexactă și asta a contribuit să întărîte pe muncitori.

Reporterul, obișnuit să-l vadă pe domnul ministru de interne glumind, crezu că și acuma glumește și începu să rîdă:

— Dar bine, domnule ministru, muncitorii nu citesc *Viitorul*.

Crai-Voievod nu se opri asupra obiecției lui Curelea. Adevărul era că el n-a dispus nici o arestare și că informația incriminată, Strajan o avea de la președintele organizației liberale de la Timișoara, căruia i-a suflat-o la ureche Belciug. Crai-Voievod ținea, însă, mult ca *Democratul romîn* să dea o atenție specială cazului Strajan.

— Fă ce-ți spun eu! răspunse Crai-Voievod lui Curelea. Dumneata ești gazetă democratică. N-ai voie să taci cînd un ziarist este arestat. Libertatea opiniilor... Libertatea scrisului... Nu uita să atragi atenția cititorilor asupra faptului că e vorba de un ziarist liberal, dar că dumneavoastră, ca ziar democratic cinstit, sînteți gata să apărați și pe adversari, dacă libertatea lor e atinsă. Protestați cu vehemență împotriva arestării. Trebuie să se vadă că noi nu arestăm numai comuniști. Protestați atîta, încît să se creadă că toată afacerea de la Timișoara se reduce numai la arestarea lui Strajan!

— Credeți că...

— Nu, dragă!... Asta va trebui să țină numai două-trei zile.

— Și cu Timișoara?

— La voia dumitale! zîmbi Crai-Voievod.

Avea mare încredere în *Democratul romîn* domnul ministru de interne. Și încrederea lui nu fu nici de data aceasta dezmințită.

Democratul romîn relată faptele de la Timișoara după versiunea domnului ministru, dar întrucît comuniști nu există, nu protestă împotriva arestării și schingiuirii lor. În schimb, protestă cu multă vehemență împotriva arestării ziaristului Strajan.

— O arestare inadmisibilă!..., Absolut inadmisibilă!... Constituție... Abuz... Cerem reintrarea în legalitate!

Opinia publică află în felul acesta că la Timişoara guvernul a comis un act ilegal, abuziv, anticonstituţional: a arestat pe nedrept pe Ştrajan, corespondentul ziarului *Viitorul*, oficiosul partidului naţional-liberal.

Cît despre congres, *Democratul romîn* nu întîrzie să-şi spună părerea sub un articol intitulat cu litere mari: *Înfrîngerea comunistă* — « O excepţie care confirmă regula »... în care domnul ministru de interne citi cu uimire:

« Evenimentele de duminica trecută de la Timişoara au dat loc la tot felul de comentarii. Presa liberală s-a repezit să arate că ea a avut dreptate şi că de fapt comunismul este o primejdie, deoarece s-a ajuns la focuri de armă. De fapt, cele petrecute duminica trecută sînt dovada evidentă a slăbiciunii comunismului. Excepţia de duminică nu este decît întărirea regulii: comunismul este pe sfîrşite. Lovitura de la Timişoara dovedeşte că mişcarea comunistă a trăit ! »

Furios, ministrul de interne trînti ziarul pe masă:

— Michiduţă, să mi-l chemi îndată pe idiotul ăla de Curelea.

Curelea sosi într-un suflet.

— Domnule ministru !

— Ce-i aia « domnule ministru » ! începu să zbiere la el Crai-Voievod, Vă bateţi joc de mine şi de ţară? Ţi-am dat o declaraţie că vom lua măsuri împotriva comuniştilor, care ne ameninţă, şi că sîntem siliţi să reintroducem starea de asediu? Da sau ba?... Atunci cum vă permiteţi să scrieţi că nu există comunism şi că orice comunism a murit? Sau v-aţi vîndut liberalilor?

— Domnule ministru...

— Nimic ! De azi înainte, comunismul există... comuniştii există !... Scurt !

Îi zicea Ion Bumbea şi era muncitor la minele din Vulcan, de pe valea Jiului. Într-o noapte, pe la zece, Bumbea plecă de la mină, unde lucrase cu ultimul schimb şi o luă spre casă. De jur împrejur beznă. Ion

Bumbea își lumina însă drumul cu lampa de mînă, așa că ocolea pe cît putea gropile pline de noroi ori de apă. Ion Bumbea nu se gîndea nici la supărările domnului Vintilă, nici la politica externă a domnului Dacu — și nici măcar la Miss Romînia. Singura lui dorință era să ajungă acasă cît mai degrabă, și, mîncat, sau nemîncat, să se culce.

Deodată, se desprinseră din beznă cîteva umbre care se năpustiră asupra lui Bumbea. Omul, instinctiv, ridică mîna în care ținea felinarul, să se apere — și recunoscu pe Radu Nicolae.

— Stai, mă, ce ai cu mine!

Dar Radu Nicolae răcni:

— Arde-l, mă!... Dă-i la cap!

Atîta mai apucă să audă Ion Bumbea. Cînd deschise ochii, se trezi într-un pat de spital, oblojit de sus pînă jos.

— Ai scăpat bine, Ioane! auzi el un glas.

Lîngă pat stăteau cîțiva tovarăși din mină, care veniseră să-l vadă.

— Cum a fost, mă Ioane? îl întrebă unul din ei.

— Habar n-am! Așa, din senin...

— Îi cunoști?

— Pe unul din ei. Pe Radu Nicolae.

Pe Radu Nicolae îl știau toți: era unul din șefii gărzii de voinici.

— Are el ceva cu tine?

— Ce să aibă! De abia îl cunosc!

— Zi drept! Poate că la vreun păhărel de țuică, i-ai spus vreo vorbă urîtă!

— N-auzi, frate? De abia-l cunosc!

Se zbuciumară oamenii să înțeleagă, dar nu izbutiră. Ion Bumbea nici de băut nu bea, nici de flecărit nu flecărește, nici pe la sindicate nu umblă... Ion Bumbea era un om oarecare, un biet muncitor mai în vîrstă care atîta știa: să muncească fără să crîcnească și cînd îi vine ceasul, să moară fără să crîcnească.

— Faci vreo plîngere, Ioane?

Cu toate că Ion era un om oarecare, învățase și el ceva de la viață:

— Cui să mă plîng? zise el. Primarului? Nu știți că primarul este cel mai mare peste voinici?

Ion Bumbea prefera să tacă. Şi tăcu. Dar peste cîteva zile, fu bătut un alt miner: Cozac Petru. Şi acest Cozac Petru, tot un muncitor oarecare era: om mai în vîrstă, care nu bea, nu era arţăgos — şi nu făcea politică. Şi peste alte două zile, fu snopit în bătăi un al treilea muncitor: Piroşca Alexandru... Şi după el Kelemen Istvan... şi după el altul şi altul... Toţi aleşi pe sprînceană: cei mai şterşi, cei mai slabi, cei mai în vîrstă şi cei mai străini de crîşmă, de certuri, ori de politică.

Pentru conducătorii sindicatului minerilor, lucrul începea să devină evident: cei trei sute douăzeci de bătăuşi care compuneau gărzile de voinici din regiune, care pînă acum se mulţumeau numai să defileze, aveau o misiune: să atace pe oameni nu spre a se răfui cu ei pentru vreo activitate politică oarecare, ci, pur şi simplu, pentru a semăna teroarea în rîndurile muncitorimii. De asta îi şi băteau pe cei mai slabi şi mai străini de orice activitate politică: pentru a băga spaima în comunişti.

Conducătorii sindicatului îndemnară pe cei bătuţi să facă plîngere către prefect. Făcură oamenii plîngere, şi prefectul îi chemă:

— Ce e, mă?

— M-au bătut!

— De ce te-au bătut?

— Nu ştiu!

— Nu ştii? Las'că ştii!... Mai bine mărturiseşte: de ce te-au bătut.

— Păi nu ştiu, domnule prefect!

— Va să zică aşa: nu ştii!... Te fac eu acuşi să ştii!

Şi muncitorii ieşeau de la Prefectură bătuţi, pentru că n-au vrut să mărturisească de ce au fost bătuţi.

Muncitorii se sfătuiră între ei şi hotărîră că nu le rămînea decît să se apere singuri de bătaie. Cum? Toţi muncitorii care părăsesc lucrul noaptea să fie întovărăşiţi acasă de ceilalţi muncitori. Fireşte, poliţia află repede ce au pus muncitorii la cale — şi începu să-i pîndească. Chiar din prima noapte, un grup de muncitori care însoţeau acasă pe tovarăşii lor, fu atacat de poliţie în drum:

— Ce-i cu voi?
— Ne ducem acasă!
— Grămadă?
— Păi...
— Ce păi?... Complot!... Vă adunați noaptea... Bolșevici!... Soldați, luați-i în primire!

Și muncitorii, încadrați de soldați cu baioneta la armă, fură duși din post în post, cale de o sută de kilometri, pînă la Deva.

— Bolșevici!

Parchetul îi ținu închiși cîteva zile — apoi procurorul, simplu, le zise:

— Duceți-vă acasă!

Era un fel de a li se spune: « A doua oară să nu vă mai prind, că vă ia mama dracului!»

Prieten intim al lui Dacu, ministrul Angliei era într-un foarte frecvent schimb de vizite particulare cu președintele de consiliu, cu care-și petrecea ore foarte plăcute vorbind despre democrație, despre civilizație, despre război și despre afaceri. Între acești doi bărbați de stat, care se stimau reciproc, a vorbi despre democrație, despre război și despre afaceri, ori de cîte ori se întîlneau, era un lucru tot atît de elementar, ca a se spăla ori a se bărbieri în fiecare zi. Democrație fără război, deci fără afaceri — nu se putea, așa cum nu se puteau afaceri fără democrație, deci fără război. În această privință se înțelegeau bine cei doi inși civilizați, care înțelegeau că viața nu poate fi trăită, decît atunci cînd în relațiile tale cu ceilalți pui calm, căldură, interes pentru nevoile lor și o dorință sinceră de a trăi cu ei în pace și armonie. Pe aceste baze erau fixate și raporturile dintre Greeg, ministrul Angliei, și domnul Dacu, președintele de consiliu: armonie, înțelegere, interes și sinceritate. Sinceritate cît se poate de multă. Ceea ce era într-adevăr mișcător, dacă ținem seama de faptul că domnul Dacu venea de la Blaj — și ministrul Angliei era englez. Cu toate acestea, erau sinceri unul față de altul — în orice caz cît este cu putință să fie sinceri doi reprezentanți

a două state, care, în multe privințe, au interese comune. Evident că domnul Dacu nu împingea sinceritatea față de domnul Greeg, pînă la indiscreții care ar fi putut primejdui interesele patriei. De pildă, domnul Dacu i-a putut comunica alaltăieri că domnul Rist i-a acordat creditul pentru fondul de reînarmare. Lucru care l-a bucurat nespus de mult pe domnul Greeg. Dar nu l-a informat pe Greeg că, imediat ce a căpătat semnătura domnului Rist, l-a chemat pe Romulus Stoilă, de profesie avocat și nepot al domnului Dacu — și i-a spus:

— Romulus, roagă-l pe Selețki să vină la mine azi după masă! Vii și tu! Și să nu știe nimeni!

Despre asta, Dacu nu i-a suflat un cuvînt lui Greeg. Și nici despre felul cum a decurs discuția cu reprezentantul fabricii «Skoda», deși ministrul Angliei a aflat-o în aceeași zi și chiar de la Selețki.

— Avem bani, i-a spus Dacu lui Selețki, așa că putem proceda la semnarea contractului.

Era vorba de un contract pentru douăzeci și cinci de mii de puști mitraliere și pentru un număr de tunuri antiaeriene și baterii de obuziere.

— Perfect, domnule ministru! Am adus contractele cu mine!

— Nu! Contractele le va vedea domnul ministru de război Pisorski, domnul ministru de finanțe Popovici și...

Aici i-l arătă pe nepotu-său:

— ...domnul Stoilă!

Selețki ar fi putut să se întrebe de ce asupra unor contracte care privesc apărarea națională și care constituie secrete de stat, trebuie să refere acest Stoilă, care nu avea nici un rol oficial altul decît acela de nepot al lui Dacu. Dar Dacu știa că lui Selețki nici nu-i trece acest lucru prin minte. Selețki era în cele mai bune relații cu nepotu-său, Romulus, așa cum era în cele mai bune relații cu Măldărescu, nepotul cuscrului său Mihai, ministrul finanțelor și cum era în cele mai bune relații cu Mircea, fiul ministrului de interne. Dar cu cine nu era în cele mai bune relații acest Selețki!

Selețki, deci, mulțumi și plecă, însoțit de Stoilă. Lucrul acesta nu-l povesti Dacu lui Greeg. În schimb

îi povesti cum merg tratativele cu societatea engleză «Steward & Parker» şi cu cea suedeză «Svenska Vägaktiebolaget», care lucra împreună cu englezii pentru concesiunea construirii şoselei Bucureşti-Braşov. Detalii multe asupra condiţiilor şi atmosferei mai mult decît cordiale în care decurgeau tratativele nu era nevoie să-i dea lui Greeg. Greeg avea de la cine să le cunoască. Greeg era bine informat în toate. Greeg cunoştea bine şi afacerea celor trei sute de locomotive comandate în Germania şi care — după părerea opoziţiei — nu erau strict necesare, întrucît se găseau în ţară destule locomotive garate în depozite din pricina unor stricăciuni neînsemnate, care puteau fi uşor reparate aici. Greeg cunoştea şi combinaţia cu podurile metalice comandate tot în Germania, cu toate că după părerea aceleiaşi opoziţii — podurile puteau fi efectuate de fabricile metalurgice din ţară. Greeg cunoştea tot. Pînă şi că Dacu şi-a mărit leafa de la opt sute optzeci de mii de lei la nouă sute şaizeci de mii şi că toţi miniştrii şi subsecretarii şi-au mărit şi ei leafa cu cîte cincizeci de mii de lei. Greeg cunoştea pînă şi mărunţişuri ca afacerea celor o sută cinci prieteni sau nepoţi ai lui Dacu, numiţi ataşaţi de presă — deşi tot sindicatul ziariştilor nu cuprindea o sută cinci membri — şi care ridicau o sută de milioane pe an. Greeg ştia tot. Greeg cunoştea pînă şi situaţia personală a nepotului Romulus, care, în toamnă, cînd unchiu-său a venit la putere, era dator cîteva mii de lei pe nişte poliţe protestate şi acuma, după numai opt luni, depusese la bancă zece milioane. Deci şi asupra lucrurilor pe care Dacu nu-l informase, ambasadorul Angliei era informat. Asta o ştia şi unul şi celălalt. Aşa că, în fond, relaţiile dintre ei nu puteau fi decît foarte sincere... Dacă în formă erau mai puţin sincere, asta nu se datora faptului că-şi voiau unul altuia răul, ori pentru că-şi închipuiau că s-ar putea înşela unul pe celălalt, ci pentru că aşa cerea evanghelia lor diplomatică: doi oameni care reprezintă două ţări civilizate, să nu-şi vorbească decît în spirit strict diplomatic. Adică să spună exact ceea ce nu cred şi să se prefacă pe cît pot că simt ceea ce nu simt, adică să se mintă, dar, fireşte, să se mintă în termenii cei mai aleşi cu putinţă. Totuşi,

erau împrejurări cînd nici măcar în formă nu trebuiau să fie fățarnici. Dacă erau, o făceau din simplă obișnuință, dar fără nici o intenție, cum se întîmpla și astăzi, cînd domnul Greeg venise la Dacu în vizită — cu un scop precis: să stea cu el de vorbă despre voinici.

Voinicii ajunseseră la ordinea zilei.

Congresul de la Timișoara nu rămăsese fără urmări. Domnul președinte convocase îndată consiliul de miniștri și-l pofti sepe Crai-Voievod să facă o expunere amănunțită a faptelor, după care, ministrul de justiție luase cuvîntul:

— Domnilor, în urma expunerii colegului nostru de la Interne, este clar că primejdia comunistă a crescut. Ca să evităm în viitor să se repete provocările comuniștilor, propun să fiu autorizat să cer instanțelor judiciare să procedeze la dizolvarea sindicatelor unitare!

— Cred, domnilor miniștri, răspunse domnul președinte, că nimeni dintre dumneavoastră nu este împotrivă.

— Nu!

Toți erau de acord. Crai-Voievod, însă, mai avea ceva de adăugat:

— În interesul ordinii și siguranței, pentru a ne pune la adăpost de orice surprize, eu propun ca înainte chiar ca instanțele judiciare să fie sezisate, spre a nu pierde vremea, să mă autorizați să procedez la sigilarea sindicatelor unitare, imediat.

Autorizația nu întîmpină nici o obiecție, și măsura fu aplicată chiar în aceeași zi, întrucît ordinul se dăduse încă înainte de a se fi cerut aprobarea consiliului: organizațiile sindicale fură închise și puse sub pază în toată țara. Crai-Voievod, după ce-și isprăvi ziua de lucru la minister, veni îndată la Dacu:

— E timpul să punem voinicii în mișcare!... Afacerea de la Timișoara nu ne poate ajunge să restabilim cenzura și starea de asediu. Și nici arhangheliștii lui Cziucziewicz nu fac încă treabă destulă...

Dacu și fratele Alexandru fuseseră întotdeauna însuflețiți de aceleași simțiri și idealuri, ceea ce fu confirmat încă o dată și cu prilejul acesta.

— Fă ce trebuie!

Şi voinicii, dezlănţuiţi, începură să lucreze cu atîta vrednicie pentru interesele neamului, încît domnul Greeg fu însărcinat de către guvernul său să ia informaţii mai ample asupra intenţiilor guvernului, chiar de la preşedintele consiliului. Or, întrucît Greeg îi comunicase obiectul vizitei sale, preşedintele consiliului, spre a-l servi cît mai bine, îl chemase să asiste la convorbire şi să-l ajute, la nevoie, cu luminile sale şi pe Crai-Voievod.

— Cum au luat naştere gărzile de voinici, domnule preşedinte? întrebă Greeg, cînd convorbirea lor se opri asupra acestui subiect.

— Iniţiativa, domnule ministru, răspunse Dacu, s-a luat la prima conferinţă a prefecţilor care s-a ţinut la Bucureşti. Eu propusesem ca organizaţiile acestea să se numească « gărzi agrare»... Dar le-am schimbat îndată numele în voinici... Organizarea rămînea la aprecierea prefecţilor.

— Constituţia admite aceste gărzi? întrebă reprezentantul Marii Britanii, foarte îngrijorat ca nu cumva să se calce constituţia.

— Orice partid poate organiza asemenea formaţiuni în cadrul constituţiei! îl lămuri Dacu.

— Serios? păru foarte mirat Greeg, care, adăugă, zîmbind: Şi s-au conformat constituţiei şi celelalte partide?

— Evident! zîmbi şi Dacu. Liberalii au încercat să-şi facă o organizaţie a lor numită « Vestitorii»... şi Traian Săpunaru a încercat în Ardeal să-şi facă o organizaţie intitulată « Oţeliţii»... şi generalul Neaţă a încercat să-şi facă o organizaţie intitulată « Prin foc şi pară»!

— Şi?

— N-au izbutit!

— De ce?

— Erau neserioase! Asemenea organizaţii pot avea succes numai dacă ideea porneşte dintr-o concepţie modernă şi occidentală.

Răspunsul lui Dacu îl satisfăcu pe reprezentantul democraţiei engleze, care, după ce pufăi din lulea cu voluptate, întrebă:

— Şi ce misiune au aceste gărzi, domnule preşedinte?

— Evident, culturală! răspunse Dacu. Eu personal pun mare preţ pe educaţia cetăţenească. Rolul acestor gărzi este tocmai acesta: să facă educaţia cetăţenească! O educaţie culturală. Şi numai cînd se va ivi nevoia... şi educaţie politică...

Ministrul Angliei era mai satisfăcut:

— În acest caz, nu este exact ceea ce se spune că aceste gărzi ar avea un caracter fascist!

Dacu, deşi se strădui să păstreze cît mai mult o aparenţă de calm, nu izbuti să nu strecoare în răspuns un accent de supărare:

— Fascism? Asta înseamnă că aş fi *eu* fascist!... *Eu*, fascist, domnule ministru?... Dar s-ar putea găsi în toată ţara cineva să-mi atribuie mie o asemenea intenţie?

— Absurd! făcu Greeg, care ştia că statutul voinicilor prevede salutul fascist, organizarea cetelor după modelul fascist şi pînă şi defilarea fascistă în rînduri de cîte trei. Cu totul absurd!

Şi pufăi cu atîta energie din lulea, încît dispăru într-un nor gros de fum.

— Totuşi, continuă el, cum explicaţi poporului rostul acestor gărzi?

— Membrii gărzilor de voinici au răspuns apelului din pur devotament faţă de partidul naţional-ţărănist, fără să examineze cărui scop corespund...

— Dar poporul... poporul! insistă Greeg, care, obişnuit în cariera lui cu limbajul confuz, cerea totuşi să desprindă din confuzie elementele clare de care avea nevoie.

— Deocamdată ne adresăm tinerilor între optsprezece pînă la treizeci de ani... şi tinerii răspund cu mare entuziasm! vorbi Crai-Voievod. Sfinţirea drapelelor este pentru tineri un adevărat prilej de sărbătoare...

Greeg, însă, nu se dădu bătut.

— Domnule preşedinte, zise el răspicat. Guvernul meu îmi cere lămuriri, pe care eu îmi fac datoria să le cer direct dumneavoastră. Trebuie, deci, să fiu în măsură să comunic guvernului meu ce i se spune poporului despre aceste gărzi...

— Organizațiile de voinici, răspunse Dacu, sînt o simplă și naturală urmare a spiritului timpului, în care, atît în acțiunile de pe cîmpul de luptă, cît și în luptele politice, se angajează masele. Eu știu că partidul liberal, și partidul generalului Neață, au un adînc dispreț, sau dacă nu, cel puțin o adîncă neîncredere față de aceste mase populare. Partidul național-țărănesc a avut totdeauna încredere în popor și respect pentru mase, și nu înțelege să limiteze nici una din ele prin bariere de jandarmi, ci să le lase libere, pentru formarea lor democratică, socială și mai ales politică. Organizațiile tinerilor sînt obișnuite și în alte țări: în Polonia, în Cehoslovacia, în Germania...

Dacu se ostenea iar să-i spuie lui Greeg lucruri cunoscute de toată lumea.

— Domnule președinte, făcu Greeg, totuși poporul ar putea să ceară detalii: de ce aceste organizații?

Și adăugă, zîmbind:

— Așa cum aș vrea să știu și eu!

— Poporul? Poporul poate să știe. N-avem nimic de ascuns! Opoziția ne acuză, că prin acești voinici, am vrea să substituim puterile legale și constituționale organizate de țară pentru menținerea ordinii, sau pentru alte scopuri. Dar despre așa ceva nici nu poate fi vorba. Statul romîn are forțele sale constituționale organizate absolut suficiente, spre a susține, în orice împrejurare, ordinea legală în această țară. Prin urmare, a presupune sau a ne învinui pe noi că am vrea să transformăm această organizațiune de partid într-una militară, spre a o substitui forțelor constituționale organizate în țară, este o nedreptate gratuită pe care o respingem cu toată hotărîrea.

Și tăcu. Greeg își scutură trabucul, liniștit, și tot liniștit, întrebă:

— Dar în ce scop aceste organizațiuni, domnule președinte!... Mă iertați că insist!... Mi-o cere guvernul!

Dacu parcă auzi pentru întîia oară această întrebare.

— A! Scopul? făcu el, simplu. Această organizațiune nu urmărește nici un scop de agitație sau răzvrătire... ci...

Şi deodată redeveni rigid şi solemn:

— ...ci numai organizarea democratică a ţării şi apărarea regelui şi a neamului!

Greeg era radios:

—Aşa da! zise el. Acum înţeleg. E un scop măreţ. Da!

Dar domnul preşedinte nu mai putea fi reţinut:

— Gărzile de voinici, domnule ministru au fost socotite necesare ca o reacţie la organizaţiile tineretului comunist. Organizaţiile de muncitori industriali, prin pregătirea lor, ar putea, la un moment dat, să ia conducerea statului, cum ştiţi că s-a întîmplat şi în Rusia. Or, este inadmisibil ca nişte muncitori necioplişi să pună mîna pe putere şi să ne înlăture pe noi. Acesta şi numai acesta este rostul organizării voinicilor.

— Foarte bine, foarte bine! aprobă ministrul Angliei, pufăind din lulea. Acuma înţeleg!

— Generaţia tînără, continuă Dacu, mai cu seamă cea de la ţară, nu trebuie lăsată pradă propagandei ideilor bolşevice. Ar fi de dorit ca toate partidele de ordine să-şi organizeze în acest fel tineretul şi să-i dea educaţia politică şi cetăţenească.

— Desigur, desigur! admise Greeg.

— Cît ne priveşte pe noi, domnule ministru, pe noi, naţional-ţărăniştii, ţin să comunicaţi guvernului dumneavoastră că partidul naţional-ţărănist şi guvernul pe care-l susţine stau neclintiţi pe baza constituţionalismului parlamentar... Partidul naţional-ţărănist nu se abate de la această directivă a sa, care este concrescută cu mintea, cu inima, cu sufletul său... Partidul naţional-ţărănist nu va suferi în sînul lui organizaţiuni care ar avea alt scop decît acela de a susţine democraţia naţională şi constituţionalismul parlamentar, curat şi adevărat.

— Splendid, domnule preşedinte, splendid!... Democraţia naţională!

— Şi constituţionalismul parlamentar! îl corijă cu solicitudine Dacu.

— Splendid, splendid!

Şi se uitară reciproc în ochi şi în privirea lor se putea citi acelaşi gînd satisfăcut: « Iată ce înseamnă relaţiile

dintre nişte oameni civilizaţi... Din două cuvinte, se înţeleg!»

Pe Crai-Voievod căldura nu-l supăra. Nu pentru că s-ar fi găsit în somptuosul său cabinet de lucru sub adierea ventilatorului. Ventilatorul nu îndulcea zăduful. Soarele năprasnic de august nu putea fi îmblînzit cu ventilatoare. Asfaltul scotea aburi. Bucăţi de hîrtie, purtate alene, de ici-colo, de un vînticel fierbinte, se răsuceau în cornet, pîrlite de arşiţă. La ora aceasta de amiază, oraşul era pustiit de valurile de foc care curgeau de sus fără milă. Pînă şi umbra părea că fugise de pe străzi să se ascundă. Toţi şi toate gemeau, scrîşneau, se zvîrcoleau ca pe frigare. Şi în mijlocul acestui cazan în clocot, o singură vieţuitoare se mişca liberă, degajată, vioaie, ca şi cum flăcările ar fi adevăratul ei element în care putea să trăiască: era domnul ministru de interne Crai-Voievod. Cu haina pe el, cu cravata corect înnodată, ca de obicei, domnul Crai-Voievod ridica mereu ochii, nervos, de pe maldărul de hîrtii care stătea înaintea lui şi-şi îndrepta ochii aprinşi de nerăbdare, spre uşă. Era în aşteptare. Toată fiinţa lui încordată aştepta! Dar uşa, care era azi închisă pentru audienţele obişnuite, nu se deschidea. Decepţionat, Crai-Voievod se apucă să răsfoiască mai departe hîrtiile, fără ca vreuna din ele să-i reţină atenţia în mod deosebit. Deodată, se opri, îşi scoase ochelarii, îi şterse bine cu batista, luă o hîrtie şi — uitînd pentru o clipă ce-l reţine aici în căldura aceasta, se sprijini de spatele scaunului şi începu să citească... Era un extras al bilanţului de pe ultimii patru ani al societăţii carbonifere Lupeni. Sumele erau impresionante... Stăpînii întreprinderii aveau din ce să trăiască: « În anul 1925, la un capital de patru sute milioane, un amortisment de treizeci şi opt de milioane şi un profit de nouăzece şi opt de milioane. În 1926, la acelaşi capital, un amortisment de optzeci de milioane şi un cîştig de una sută cincisprezece milioane. În 1927, la un capital de cinci sute nouăzeci milioane, un amortisment de una sută patruzeci şi două milioane şi un cîştig de una sută două-

sprezece milioane. Iar în anul 1928, la acelaşi capital, un amortisment de două sute unu milioane şi un cîştig de nouăzeci de milioane»... Aşadar, în timp de patru ani, amortismente de patru sute şaizeci şi două milioane opt sute cincizeci de mii lei şi cîştiguri de patru sute cincisprezece milioane patru sute cincizeci şi cinci mii lei. Şi astea sînt cifre care se publică, nu cifrele adevărate... Dar parcă cine ar putea cunoaşte cifrele adevărate?

Crai-Voievod tresări. I se păru că uşa se deschide... Nu!... Se înşelase!... Tot nimic... E ora unu... De ce o fi întîrziat atîta!

Şi cu bilanţul societăţii Lupeni în mînă, închipuirea îl purtă pe domnul ministru de interne tocmai la Lupeni. Acum cinci zile venise în capitală Roszvany, prefectul de Hunedoara, ca să-l pună în curent asupra celor ce se petrec la Lupeni, unde miile de muncitori organizaţi în sindicate erau foarte agitaţi în ultimele zile.

— Şi ce vor? întrebă Crai-Voievod.

— Vor ce au vrut şi mai înainte, cînd au denunţat contractul lor colectiv! răspunse prefectul. Poftim aici memoriul lor.

Crai-Voievod îl luă şi-l citi. Cuprindea aceleaşi puncte pe baza cărora muncitorii au dus tratativele cu societatea Lupeni. Muncitorii care lucrează la foc şi la gaze să nu fie constrînşi să lucreze pînă ce cad în nesimţire... Muncitorii să fie supuşi la o muncă raţională. Timpul de muncă să fie reglementat în mod raţional. Să se aibă în vedere condiţiile de muncă în apă. Personalul superior şi de control să aibă o atitudine mai binevoitoare faţă de muncitorii expuşi pericolului în orice moment. Să se stabilească producţia normală a unui om sănătos, pe un timp dat. Să se revizuiască modul de salarizare şi să se asigure muncitorilor un minimum de existenţă.

— Am înţeles! zise Crai-Voievod şi-i dădu prefectului hîrtia înapoi. Să nu se facă nimic. Spune direcţiei nici să nu stea de vorbă cu muncitorii. Cu ăştia n-ai voie să fii cumsecade, că îndată se obrăznicesc.

— Şi încă cum! făcu prefectul. Numai eu ştiu cît am de suferit de pe urma lor.

— Foarte rău! Nimeni nu te obligă să suferi! Față de ăștia nu se cade să te porți cu mănuși.

Se ridică de pe scaun, se apropie cu pași iuți de Roszvany și-l apucă de braț:

— Ascultă aici! Dumneata ești prefect și reprezinți ordinea publică! Mă-nțelegi? Ordinea noastră, nu ordinea lor comunistă! Așa că, îți ordon să fii mai energic. Dacă nu vor să evacueze uzina de bună voie, scutură-i... Scutură-i așa, să se sature pînă la moarte de memorii și greve... Armată ai?

— Am!

— Destulă?

— Destulă! La nevoie, mai pot chema și de la Deva și de la Orăștie!

— Să chemi! La cea mai mică mișcare, să chemi!

Peste două ceasuri, Roszvany lua trenul înapoi spre Hunedoara, după ce se angajase față de ministrul său de interne să-l țină în curent cu fiecare mișcare a muncitorilor.

Or, azi dimineață, pe la orele șapte, Crai-Voievod primise acasă un telefon din partea lui Roszvany:

— Am început să evacuez uzina de muncitori.

— Cînd?

— Azi, la ora cinci dimineața.

— Și cum merge operația?

— La început a mers greu. Muncitorii au opus rezistență.

— Și dumneata ce-ai făcut?

— Am tras!

— Foarte bine! Dar acuma, care-i situația?

— Acțiunea e-n mers, domnule ministru!... Mă iertați! Trebuie să fiu la fața locului. Peste o oră vă telefonez.

Și de atunci așteaptă telefonul lui Roszvany. E ora unu și așteaptă... «Ce o fi făcînd Roszvany ăla? Să se fi împotmolit în ultima clipă?»

Scos din fire, se pregăti să sune după Michiduță, cînd ușa se dă du înlături și Michiduță se năpusti în birou:

— Lupenii, domnule ministru!

Înfrigurat, ministrul de interne ridică receptorul. Prefectul vesel îi comunica:

— Am isprăvit, domnule ministru!... I-am scos pe greviști din uzină! La ora cinci dimineața am pornit acțiunea... S-au cules pînă acum douăzeci și cinci de morți și două sute de răniți... Mai lipsesc muncitori... Au fugit prin păduri... Unii dintre fugari mi se spune că ar fi grav răniți... Cum se întorc acasă îi arestez. Dacă au fugit înseamnă că sînt vinovați! La șase vă mai chem, domnule ministru.

Telefonul era scurt, dar deocamdată Crai-Voievod nici nu cerea mai mult. Diseară va afla detalii mai multe. Îl chemă pe Dacu la telefon:

— Frate Iuliene, i-am « aranjat » pe ăia de la Lupeni!

Prima grijă a lui Dacu fu opinia publică:

— Aibi grijă de presă! zise el.

— Fii pe pace!

Și Crai-Voievod îl chemă pe Michiduță:

— Michiduță, cheamă îndată pe ăi de la gazete...

Reprezentanții presei se înființară peste o jumătate de oră în fața ministrului de interne:

— Domnilor, la Lupeni s-a petrecut un incident regretabil între muncitori și armată!... Muncitorii greviști au amenințat cu distrugerea minelor și cu uciderea prin asfixiere a celor două sute de muncitori care se aflau la lucru. Ca să le apere viața, armata a cerut muncitorilor s-o lase să ocupe uzina. Dar greviștii, înarmați cu pari de lemn, cu drugi de fier, cu revolvere, din ce în ce mai agitați... n-au vrut să țină seama și au lovit pe soldați cu pietre și cu ciomege. Și deodată a pornit un foc de armă — nu se știe de unde. Soldații, în legitimă apărare, au tras. Prefectul Roszvany s-a aruncat înaintea trupei spre a împiedica pe soldați să tragă mai departe. Sînt douăzeci și cinci de morți și două sute de răniți. Din rapoartele sosite rezultă că somațiunile au fost legale și că au fost făcute în prezența reprezentanților justiției, ca o măsură reclamată de împrejurări. Guvernul a ordonat o anchetă severă. Cei vinovați vor fi pedepsiți.

Domnul Răducu, ministrul muncii, confirmă:

— Cei vinovați... și numai adevărații vinovați, își vor primi pedeapsa pe care o merită.

Ministrul de interne mai avu ceva de spus înainte de a se despărți de presă:

— Țin, domnilor, să vă comunic că Ministerul de Interne a mulțumit domnului deputat Paraschievici pentru atitudinea pe care au avut-o în conflict elementele social-democrate. Pentru alte amănunte, vă rog să vă puneți în legătură cu Michiduță.

Toți reprezentanții presei se năpustiră pe ușă, să ajungă mai repede la Michiduță. Numai unul din ei rămase pe loc: Curelea, de la *Democratul romîn*, căruia domnul ministru de interne îi făcu semn să nu plece.

— Ascultă, Curelea, cauza democrației e în joc. Să ai grijă să se simtă în cele ce scrii în *Democratul romîn* toată indignarea sufletului nostru democratic față de ticăloșia de la Lupeni.

— Domnule ministru, zise Curelea, eu pot greși o singură dată, nu de două ori...

Curelea alergă la redacție și, de pe scări, strigă:

— O dactilografă! Repede! O dactilografă!... Lizeta... Unde ești? ... Șezi și scrie!...

Și năduşit, aproape evaporat de căldură, dar prea stăpînit de importanța momentului, ceru un sirop — și începu să dicteze un articol în care vibra întreaga lui indignare democratică față de «ticăloșia» de la Lupeni:

— Hai, Lizeta, scrie: «Nemulțumiți cu rezultatele unei simple demonstrațiuni și biciuiți de instinctele răscolite în mod fulgerător, greviștii s-au năpustit asupra uzinei electrice a minelor, urmărind să-i suprime funcțiunea, spre a convinge direcțiunea minelor să accepte propunerile lor. Au urmat încăierări asupra cărora lipsesc pînă acum informațiuni complete. Ceea ce se știe este că armata a tras în mulțime și că avem morți și răniți»... Costică... măi Costică, mai adu-mi un sirop... Da' repede!... Hai, Lizeto, scrie: « Evident, incidentul acesta sîngeros este, mai presus de toate, profund regretabil. Cu atît mai regretabil, cu cît nu vedem în mișcarea violentă a muncitorilor nici o justificare serioasă. Muncitorii au ieșit în stradă. Nu însă pentru a face o demonstrație obișnuită, ci pentru a opri funcționarea uzinei, de care depindea, pe lîngă viața cîtorva sute de tovarăși

de-ai lor, însăşi situaţia muncitorilor de la Lupeni»... Costică, mă, ai adormit?... Mă, Costică, mă, ce faci cu siropul ăla!... Lizeto, dă-i drumul!... «Faptul acesta este revoltător. Nu numai că nu e în proporţie cu motivul care a determinat mişcarea, dar el nu poate fi justificat cu nimic. Precum nu poate fi justificată întreaga nebunie bizară, care a costat viaţa atîtor muncitori, sacrificaţi în mod cu totul absurd acestei mişcări lipsite de orice înţeles. Incidentul de la Lupeni rămîne astfel o provocare inutilă şi inoportună a spiritului de ordine, provocare înecată în sîngele cîtorva victime oarbe, pe care nebunia colectivă le-a azvîrlit în primele rînduri ale mulţimii flagelate de pasiuni»... Uf, în sfîrşit, te-ai trezit cu siropul!... Ptiu! Ce-i asta, mă, Costică! Ceai? Fire-ai al dracului de bolşevic!... Ceai?...

Cînd Crai-Voievod citea rapoartele amănunţite ce i se trimiteau de la Lupeni asupra măsurilor luate de către autorităţi pentru restabilirea ordinii, inima-i cînta. Regiunea toată este împănată cu jandarmerie şi trupe de grăniceri şi infanterie. Pe străzi circulă zi şi noapte patrule şi la distanţe mici sînt instalate posturi fixe. Pentru ca înmormîntarea celor ucişi să nu fie folosită de muncitori ca pretext de demonstraţii, cadavrele au fost transportate la cimitir, pe ascuns, cu căruţele de gunoaie ale direcţiei minelor. Cercul muncitoresc a fost închis şi — ceea ce este mai important decît toate — orice întrunire este interzisă. Orice întrunire interzisă!

— Michiduţă! îl bătu el vesel pe Michiduţă pe umăr. Ai văzut? Orice întrunire interzisă! Iată ceva care merită toată osteneala! M-a costat, într-adevăr, viaţa a treizeci de muncitori, dar cel puţin sînt răsplătit pentru munca mea: orice întrunire interzisă. Şi nimeni nu va îndrăzni să spună că am luat măsura în mod arbitrar, fără nici o justificare: ordinea este în primejdie! Cu ajutorul lui Dumnezeu, în curînd vom putea interzice orice întrunire în ţara întreagă... Ce spui? Cziucziewicz e gata?

— Gata, domnule ministru !

— Atunci să mi-l poftești neapărat aici, pe mîine dimineață !

Nici căldură, nici oboseală, nici sete, nimic nu simțea domnul ministru de interne în zilele acelea de vară cumplită, ci numai o imensă, o totală și o foarte lucidă bucurie. Cu Lupenii, numele lui trece în galeria marilor miniștri de interne ai țării. El era mulțumit, Dacu era mulțumit, toți fruntașii partidului erau mulțumiți, patria era, deci, servită.

Totuși, se găseau în partid suflete sensibile, pe care întîmplările de la Lupeni le tulburaseră. Printre ele, se găsea, firește, și Leahu, eseist, critic de artă, romancier și director în Ministerul Comerțului. Leahu știa că s-a înscris într-un partid de oameni cinstiți, cu dragoste de patrie — și pretindea ca acest partid să nu-și păteze mîinile cu sînge nevinovat, cum au făcut partidele reacționare pînă acum. Iar pentru că era mai mult decît revoltat de măcel și pentru că-i plăceau lucrurile clare, crezu că este dator față de propria sa conștiință, să stea de vorbă cu Crai-Voievod, care-i era prieten.

— Domnule Crai-Voievod, zise el ministrului de interne, îți mărturisesc că nu mai știu ce să cred. Noi spunem că de masacrul de la Lupeni sînt vinovați liberalii. Liberalii spun că vinovați ar fi comuniștii. Comuniștii spun că vinovați am fi noi, țărăniștii... Unii din partid spun că vinovați ar fi ministrul muncii și prefectul de Hunedoara. Comandantul regimentului 22 infanterie spune că vinovați ar fi jandarmii și regimentul 4 grăniceri. Și jandarmii și grănicerii spun că vinovat ar fi comandantul garnizoanei din Hunedoara... Dar adevărul care e? Cine e vinovat?

— Nimeni, Leahule dragă ! îi răspunse Crai-Voievod, categoric. Sau toți, dacă vrei !... Dar nu asta interesează, pentru că, dacă ținem seama de problemă, e prea puțin important cine e vinovat că s-a tras în muncitori, ci important este, în ce măsură țara a ieșit cîștigată din acest incident. Țara, Leahule dragă, și nu prefectul de Hunedoara sau grănicerii... Țara... Pentru că noi facem politică, nu eseuri filozofice, sau romane psihologice. Nu te supăra, dar așa este. Noi facem politică.

Şi în politică, nu ne oprim la detalii mărunte, ci privim lucrurile în ansamblu. Şi ansamblu în politică se cheamă nevoile neamului, liniştea neamului, ordinea şi siguranța neamului. În politică nu ne ţinem de estetică, pentru a face numai ceea ce este frumos, ci numai ce este sănătos. Dumneata-ţi spui, desigur, că nu e frumos că au fost împuşcaţi treizeci de muncitori. Desigur că nu e frumos! Ba e chiar foarte urît! Nu poate fi frumos să vezi treizeci de cadavre la rînd, şi probabil treizeci de cadavre însîngerate. Mă supără şi pe mine, poţi să mă crezi. Dar te rog să te întrebi: nu cumva, cu sacrificiul acestor treizeci de cadavre urîte, am salvat ordinea ţării, care, dacă ar fi tulburată, ar costa mii de vieţi nevinovate? Ce spui? Dacă ţi-ai pune această întrebare, incidentul de la Lupeni ţi s-ar părea la fel de urît?

Leahu asculta cu interes cuvintele pline de simţiri patriotice ale ministrului de interne, dar bolnăvicioasa lui dragoste de curat şi frumos îl silea să reziste:

— Dar, domnule ministru, dumneata îmi vorbeşti ca şi cum eu aş fi venit aici să pledez împotriva principiilor de ordine. Ştii foarte bine că eu sînt un duşman înverşunat al demagogiei comuniste, anarhice, care tulbură minţile simple ale muncitorimii...

— Ştiu şi apreciez acest lucru.

— Totuşi, domnule ministru, de la a apăra ordinea, pînă la a comite monstruozităţi inutile...

— Care monstruozităţi?

— În primul rînd, s-a dovedit că armata a tras fără somaţiile legale.

— Să zicem că aşa e! Schimbă acest amănunt ceva din esenţialul problemei?

— Dar nu e numai acest «amănunt», cum spui dumneata, domnule ministru.

— Cum? Mai e ceva?

— Desigur! S-au găsit cadavre nu numai pe terenul uzinei, dar şi de-a lungul liniei de cale ferată... la o mare distanţă de locul tragediei!

— Nu ştiu! Se poate! Dar nu văd ce interes prezintă acest lucru? Cadavrele astea doar tot în numărul celor treizeci intră.

— Exact! răspunse Leahu, oarecum surprins de logica lui Crai-Voievod. Dar dacă adăugăm la asta și faptul că aceste cadavre au fost găsite mutilate...

— Oooo, mutilate! îl întrerupse Crai-Voievod, bine dispus. Cadavrul e cadavru! Mutilat sau nu, lui îi e totuna! Vrei să ne doară pe noi, ceea ce nu-l doare pe el?

Și clătinînd din cap, mustrător:

— Ei, ei, domnule Leahu, domnule Leahu!... Cum nu te vindeci dumneata de obsesiunile dumitale estetizante!

Pe Leahu, observația îl irită.

— Dar cele ce vreau să spun nu au nici o legătură cu estetica, domnule ministru! zise el. Trebuie să recunosc, însă, un lucru: faptul că aceste cadavre au fost găsite în halul ăsta, acolo unde au fost găsite, dovedește că soldații nu s-au mulțumit numai să alunge pe muncitori, ca să ocupe uzina, dar i-au și fugărit pe distanțe mari, ca să-i împuște cu orice preț.

— Admit! replică ministrul de interne. Ei, și? Dar cum ai vrea să le băgăm mințile în cap? Și cine garantează că muncitorii nu-și puseseră de gînd să se întoarcă? Zău, Leahule dragă, nu mai știu ce să cred despre dumneata. Ți-ai exprimat de atîtea ori admirația pentru oamenii tari și pentru faptele care oglindesc energie, tocmai pentru că simți că educația maselor nu se poate face decît cu mijloace tari. Dar la cea mai mică înțepătură, începi să te strîmbi și să te vaieți ca o cuconiță d-alea parfumate...

Ultimele cuvinte ale lui Crai-Voievod îl supărară de-a binelea pe Leahu.

— Domnule ministru, zise el, n-am venit să mă vaiet. Eu am susținut partidul și aș vrea să-l susțiu, cîtă vreme merge pe calea faptelor tari... dar a faptelor care, fiind tari, să fie și clare și democratice. Așa că eu n-am venit să mă vaiet, ci să atrag atenția unuia dintre cei mai luminați conducători ai partidului național-țărănist asupra greșelii ce se comite dacă, după cele întîmplate la Lupeni, nu se face dreptate și nu se dă satisfacție poporului!

Înțelegător, Crai-Voievod căută să-l liniștească:

— Satisfacție poporului? Cîtă vrei! De altfel, nici n-am așteptat să-mi atragi dumneata atenția, ca să fac lumină în afacerea asta și să pedepsesc pe cei vinovați. Mă mir că încă n-ai aflat că am numit o comisie de anchetă.

— Am auzit! Dar nu știu ce s-a făcut!

— Să te informez: comisia a cercetat faptul și a ajuns la concluzia că vinovat e Popescu!

Leahu era convins că ministrul de interne își bate joc de el.

— Care Popescu? întrebă el, îmbufnat.

— Popescu Ilarion! Inspector regional în Ministerul Muncii. Cred că-l cunoști!

— Da! Și ce a făcut?

— A făcut lucruri grave, dragă Leahule... Închipuiește-ți că de luni de zile trimitea ministerului rapoarte că Roszvany se poartă urît cu muncitorii de la Lupeni. Auzi ce poate să-i treacă prin minte cuiva: Roszvany, care e ungur, să se poarte urît cu muncitorii de la Lupeni, care sînt și ei, în cea mai mare parte, unguri.

— Unguri? făcu Leahu.

Crai-Voievod se arătă foarte mirat de ignoranța lui Leahu:

— Ce? N-ai știut? Unguri, mai toți! Și să îndrăznească un măgar ca Popescu să susțină că un ungur e în stare să facă un rău cît de mic altor unguri și să-l sape zi de zi pe un Roszvany, care poate fi vinovat în afacerea asta, cum ești dumneata vinovat. Dar noroc că s-au întîmplat cele ce s-au întîmplat la Lupeni, ca să putem descoperi mașinațiile acestui Popescu. L-am și destituit. Așa, dragă Leahule... Ca să vezi că știm să dăm satisfacție poporului!

Leahu simțea fiecare cuvînt al lui Crai-Voievod ca o palmă peste obraji. Scîrbit și deprimat, se ridică să plece:

— Domnule ministru, dacă dumneata îți închipui că lumea o să înghită asemenea glume!

— Lumea? Care lume? Liberalii? Liberalii care au pe conștiință un 1907? Un 13 Decembrie? Un Tatar-

Bunar?... Dar cîte n-au făcut liberalii!... Şi tocmai ei n-o să înghită?

Demn şi apăsat Leahu îi răspunse:

— Dar nu sînt numai liberalii în ţara asta, domnule ministru! Mai sînt şi alţii care au o conştiinţă, un obraz, un ideal, o credinţă.

Crai-Voievod văzu abia acum că felul lui cinic de a discuta, atît de gustat de oamenii cu care avea de-a face, nu era de loc preţuit de Leahu. Şi-i păru sincer rău că nu şi-a dat seama de acest lucru de la început şi că nu s-a purtat cu Leahu cum trebuia mai de mult. Leahu e în partid un protestatar. Şi dacă e un protestatar în partid, înseamnă că nu-i organic legat de interesele lui. Pe Leahu îl mai leagă de partid numai concepţia lui idealistă despre politică. La prima decepţie, legătura aceasta începe să se subţieze, şi la o a doua, se rupe. Or, asta nu trebuie să se întîmple. Leahu nu trebuie lăsat să părăsească partidul ca un om care a greşit adresa. Leahu e un intelectual subţire — şi partidul are nevoie de cît mai mulţi intelectuali ca el. Un bun orator, acest Leahu, şi un bun publicist şi apoi, un om cinstit. Cinstea lui Leahu nu este ceva de dispreţuit. Abil folosită, cinstea lui Leahu poate fi partidului de mare folos. Cinstea lui Leahu poate fi o zestre de preţ, în propaganda partidului. Dar pentru aceasta, însuşi Leahu trebuie pus în evidenţă. Aici e greşeala cea mare a partidului: Leahu este lăsat să mucegăiască într-un post obscur de director în Ministerul Comerţului, în loc să i se dea o funcţie potrivită cu meritele lui. Nu! Prostia asta trebuie reparată neapărat. Altfel, Leahu se va despărţi de partid şi va trage după el şi pe alţi asemenea intelectuali, aiuriţi, dar utili.

Crai-Voievod îşi potrivi, deci, ochelarii şi-i răspunse lui Leahu:

— Dar aceeaşi idee şi aceeaşi credinţă avem cu toţii, dragă Leahule! Nu, zău! Cred că exagerăm! Recunosc că exagerăm amîndoi. Poate nu m-am exprimat bine. Dar crede-mă că intenţiile mele sînt dintre cele mai bune. De altfel, chestiunea încă n-a fost clasată. Cercetările mai sînt în curs şi vor mai urma sancţiuni. Te rog să ai încredere în mine. Dar să lăsăm asta deocamdată, pentru

că vreau să-ţi fac o comunicare importantă... Aşa că, nu te grăbi. Şezi!...

Vorbea atît de serios Crai-Voievod şi pe un ton atît de imperativ prietenos, încît, fără să vrea, Leahu se aşează la loc.

— Am pentru dumneata o surpriză! îi spuse Crai-Voievod, sfredelindu-l cu privirea. O mare surpriză. Eşti numit director general al teatrelor!

Leahu se făcu alb ca varul.

— Eu? zise el, cu glasul sugrumat.

— Dumneata! Şi încă ceva. Eşti numit membru în consiliul de administraţie al societăţii « Chibritul »...

Copleşit, Leahu abia putu bîigui:

— Dar, domnule ministru... e... e...

— Lasă, lasă! îi zise, cu un zîmbet duios, Crai-Voievod. Un patruzeci-cincizeci de mii de lei pe lună în plus, chiar şi în zilele negre ale opoziţiei, nu strică... Şi apoi, nu prea îţi ia timp. Cel mult un ceas-două pe lună...

Leahu nu-şi mai putea reveni:

— Eu? Mie? Toate astea pentru mine?

— Da, dragă Leahule! Da!... Ce te miri?... Partidul naţional-ţărănist îţi apreciază meritele şi înţelege să-ţi dea locul ce ţi se cuvine!... Sau te îndoieşti de spiritul de dreptate care însufleţeşte partidul naţional-ţărănist?

XXII

Trenurile, în toamna lui 1929, erau foarte însuflețite. Aproape că nici nu știai cum trece vremea în timpul călătoriei. Dar nici nu știai exact unde cobori. Pentru că, dacă formal cercai în stația Bacău, de pildă, un bilet pentru Ploiești, în fond știai că ai tot atîtea șanse să cobori la Adjud, ca și la Mărășești ori Buzău. Dacă intenția ta de a pleca la Focșani era precisă — pretenția ta de a ajunge la Focșani era cu desăvîrșire absurdă. În tren puteai să te urci cu un deziderat, nu cu un scop. Călătoria ta nu putea avea, propriu-zis, scop. Era, cum s-ar zice, o călătorie fără scop, deci o călătorie de pură plăcere.

Lume multă, înghesuială, îmbrînceală, țipete, vaiete... Controlul nu-l mai făceau obișnuiții amploiați cu șapcă, geantă și cleşte, ci niște tineri deosebit de dinamici, care nu mai perforau, pur și simplu, biletele, ci se străduiau, pe cît era posibil, să perforeze de-a dreptul pe călători. Dar nu pe toți călătorii, ci numai pe cei găsiți în neregulă. Contravenția, n-o stabileau după bilet, ci după ochi: cine nu aducea a arian — n-avea bilet. Și suferea pe loc consecințele, aplicate cu strictețe de către acei tineri dinamici, pe care dacă-i întrebai:

— Încotro plecați?

Răspundeau:

— La congres!

— Și de unde veniți?

— De la congres!

Erau «congresiști» de profesie — și mereu în congres. Congresele lor se numeau « congrese studențești» și se țineau de preferință în trenuri, unde tinerii își puteau afirma mai ușor și mai eficace dinamismul lor de membri ai « Gărzii de fier». « Garda de fier» era noua denumire pe care domnul ministru de interne Crai-Voievod a dat-o dizidenței lanciste « Legiunea arhanghelul Mihail», de sub conducerea lui Aureliu Cziucziewicz. Ordinea de zi a acestor congrese era aceeași: problema originii etnice... și moțiunea — aceeași: n-au voie să călătorească în trenuri decît cei de origine etnică daco-romană. Intrau, așadar, controlorii neamului prin compartimente, și adulmecau pe contravenienți.

— Domnul!... Ia vino-ncoa!

— Am bilet! Ce aveți cu mine?

— Băieți! Puneți mîna pe el!

Cunoștința despre lume a călătorului se oprea aci, spre a fi reluată la spital, sau pe cîmp, unde era aruncat omul în plină viteză a trenului.

Domnul Dacu declara în presă, în Parlament, în discursuri:

— Vom fi totdeauna respectuoși față de instituțiile fundamentale ale acestei țări, respectuoși față de drepturile fiecăruia, fără deosebire de clasă socială, credință sau origine!

Iar tinerii congresişti gardişti aplicau drepturile acestea în trenuri, unde «consolidarea etnică» se opera direct şi cu efect imediat.

După un congres organizat pe linia Burdujeni-Bucureşti şi care a «consolidat» naţia cu o grămadă de bagaje confiscate pentru uz personal de la toţi pasagerii găsiţi fără bilet, Muică, fericit că poate face mizerii naţional-ţărăniştilor, strigă indignat:

— Acţiunea de învrăjbire, sub toate vinovatele ei forme, trebuie să înceteze! O cere dreptatea, o cer interesele superioare ale statului şi ale neamului, o cer jertfele trecutului şi speranţele viitorului!

Crai-Voievod se arătă foarte impresionat.

— Bravo! Ca şi cum nu mai departe decît anul trecut pe vremea asta, n-ar fi făcut la fel şi miniştrii lor liberali, Trişcă la Interne şi Stănică la Justiţie, ca să nu mai vorbim de tot ce au făcut timp de zeci de ani pînă atunci... Slavă domnului, nu sînt nici primul, nici singurul, nici ultimul! Am conştiinţa împăcată.

Dar nici Dacu, nici Crai-Voievod, n-aveau timp de pierdut cu încercări care erau de la început sortite eşecului. Aşa că, paralel cu operaţiile împotriva muncitorimii, conducătorii naţional-ţărănişti începuseră să reînvie oficial chestia cadavrelor, să agite pe *numerus clausus* şi *numerus nullus*, să strecoare formule de rezonanţă « etnică », să ia măsuri împotriva « străinilor» cum era aceea a Ministerului de Război prin care « străinii» erau scoşi din cancelarii — şi să facă declaraţii oficiale care, dacă erau în contrazicere cu declaraţiile democratice solemne ale domnului Dacu, le asigurau autoritatea asupra tineretului prins în plasa lozincilor fasciste.

— Noi, zicea Bagradian alaltăieri în Parlament, nu împiedicăm pe cetăţeni să aibă o credinţă oarecare, cheme-se ea credinţa urii de rasă, oricît de reprobabilă ar fi ea!

Putea, aşadar, să aibă şi Bagradian conştiinţa curată că el, împreună cu toţi ceilalţi membri ai guvernului, îi lasă pe tinerii din « Garda de fier» să-şi ţină în pace congresele, numai din respect democratic faţă de credinţa fiecărui cetăţean.

Cu această conştiinţă curată, Crai-Voievod îl chemă pe inspecotrul de poliţie Belciug, în sarcina căruia intrase supravegherea congresului pe tot parcursul lui de la Burdujeni la Bucureşti, să-i raporteze.

— Spune-mi, te rog, îl întrebă el. Ce s-a întîmplat mai deosebit în trenul ăsta, că a stîrnit atîta zarvă în ţară?

— Nimic, domnule ministru, absolut nimic!

— Totuşi! îl îndemnă Crai-Voievod.

— Fleacuri, domnule ministru! La Domneşti, o ovreică a vrut să coboare cu fii-sa. Dar din greşeală bătrîna a coborît pe altă uşă şi nu şi-a găsit fata. S-a urcat iar în tren şi tot n-a găsit-o! Şi a început să se vaiete că băieţii i-au aruncat fata în cîmp!... Adevărul e că băieţii au ajutat fata să coboare nu numai singură, dar şi cu bagajele...

— Dar ăilalţi... bătuţii... ştii... ăia... zvîrliţi din tren...

— N-a fost zvîrlit nimeni din tren, domnule ministru! Cînd s-au urcat băieţii în tren, au găsit locurile lor ocupate. Şi i-au poftit frumos pe ăia să elibereze locurile. Dacă ăia s-au supărat şi au coborît din tren, a cui e vina? Nu i-a silit nimeni!

— Foarte bine! Nici să nu-i silească nimeni! Fiecare e liber să facă ce vrea! şi mai departe?

— La Dărmăneşti lucrurile au luat, într-adevăr, o întorsătură mai gravă, aşa că am procedat cu energie. Am arestat patru muncitori ceferişti care făceau gălăgie că de ce nu lasă băieţii lumea în pace.

— Frumos! Foarte frumos! Aşa să faci totdeauna! Să nu-ţi pierzi capul. Să procedezi cu energie! Cu cea mai mare energie! N-am nevoie să aud văicăreli că n-am fi o ţară de ordine. Asta-i tot?

— A mai fost o chestie cu trei pasageri ovrei însîngeraţi, care au refuzat orice ajutor medical, cu toate că noi am vrut să li-l dăm, şi au coborît la Dolhasca. Cînd le-am cerut adresa exactă, au refuzat. Dar am luat măsuri să fie identificaţi.

Ministrul de interne se încruntă:

— Să puneţi mîna pe ei numaidecît şi să-i aduceţi la Bucureşti. Datoria noastră este să apărăm pe toţi

cetățenii, fără deosebire de clasă socială, credință sau origine... și-i vom apăra! Cu orice preț îi vom apăra!

Și netezindu-și mustața cu dosul palmei:

— ...chiar dacă nu vor!

— De obicei așa fac, domnule ministru!

— Bine! Faci, faci, mormăi ministrul de interne. Dar o arestare, două printre băieți... așa... să nu zică lumea...

— Am încercat, domnule ministru, zău am încercat! se disculpă Belciug, pentru care o discuție cu Crai-Voievod era o adevărată încîntare. Dar să vedeți ce se întîmplă: șeful stației Chirbățeni a telefonat șefului stației Bujor despre agresiune și a cerut arestarea cîtorva băieți. Și șeful stației Bujor a răspuns: « Nu-i pot aresta, pentru că n-am ce să le dau de mîncare!»

Crai-Voieovd reflectă:

— Ei, și nu-l crezi? Poate chiar că n-o fi avînd, omul!

Pe culoarele și în incinta Camerei era o forfotă neobișnuită nici măcar în zilele de interpelare cu privire la fraude. Parlamentarii, deputați și senatori, fuseseră convocați pentru orele zece dimineața precis și veniseră cu toții, majoritari și opoziție, pînă la unul. Căci era un moment de mare doliu și mare sărbătoare: murise un membru al regenței — și trebuia ales altul în locul lui. Dar dacă doliul după regretatul Buzdugan putea fi purtat de fiecare, acasă la el, discret, în fundul inimii lui nespus de îndurerate — la alegerea noului regent nimeni nu voia să lipsească, pentru că, într-adevăr, actul acesta era menit să marcheze o nouă cotitură în politica țării.

Cine era candidatul, nu știa nimeni. Dintre sutele de aleși ai națiunii, care trebuiau să aleagă la rîndul lor pe unul din cei trei aleși ai aleșilor, nici unul nu știa pe cine avea să voteze. Veniseră în haină neagră, hotărîți să slujească țara cum e mai bine, dar numele aceluia căruia vor trebui să-i jure credință era pentru ei o enigmă.

Presupuneri erau multe, ca și zvonurile și cancanurile. Fiecare căuta să ghicească pe adevăratul candidat — și fiecare se jura că el deține secretul din sursele cele mai înalte. Mulți presupuneau că locul lui Buzdugan îl va lua regina văduvă Maria.

La bufet, într-un grup de prieteni politici, Mihăescu, independentul, spunea:

— I s-a vorbit reginei ceva despre regență. Și ea a răspuns: « Dacă se crede că mai pot fi utilă țării mele, voi face sacrificiul de a renunța la liniștea sufletească în care trăiesc acuma».

— Modestă, ca întotdeauna, și gata să se sacrifice ! făcu Scărlătescu de la Banca Kerbală.

— Ceva este adevărat în chestia asta ! zise Tărcăoanu, neţistul. I s-a vorbit reginei de un loc în regență, dacă și-ar da demisia prințul Nicolaie, și ea ar fi răspuns: « N-am solicitat și nu înțeleg să stau la tocmeală... Conducătorii unui stat monarhic trebuie să aprecieze care sînt condițiile esențiale pentru menținerea prestigiului și simțămîntului monarhic. Pe orice altă temă, discuția cu mine e de prisos.»

— Demnă și hotărîtă ! făcu impresionat Stănică Popescu, liberal. Dar Dacu la cine s-o fi gîndind?

— La morți ! făcu Traian Săpunaru. Mi-a povestit Arghir că a stat de vorbă cu el. Dacu s-ar fi gîndit la Marinescu, dar Marinescu nu poate trece de-a dreptul de la Ministerul de Externe, la regență. Și a început să plîngă după răposatul Flondor, după răposatul Gore, după răposatul Parteniu Cosma, după răposatul Mișu Cantacuzino... Numai un răposat îi place !

— Cred și eu ! făcu Aureanu.

— Dar Arghir ce spune? întrebă Măruntelu.

— Arghir e în principiu împotriva femeilor în regență ! zise Bagradian. Dar dacă trebuie, totuși, să intre o femeie, este pentru principesa-mamă, sau pentru reginavăduvă !

— Oricum, interveni Trișcă, nu se poate admite ca în regență să fie și regina Maria și principele Nicolaie Mama și fiul în regență... Nu merge !... Dacă demisionează Nicolaie...

— Dar Vintilă al dumitale? îl întrebă generalul Pisorski. Ce spune?

— Vintilă e împotriva reginei! răspunse în locul lui Trişcă, Măruntelu. Vintilă ar fi pentru Oskar Niculescu, preşedintele Curţii de casaţie.

Ar fi... se spune... cred că... Dar toate pluteau în aer: Crai-Voievod ar fi pentru demisia lui Nicolaie şi intrarea în regenţă a reginei şi a lui Dacu... Jugănaru ar fi pentru regină şi generalul Prezan... Bratu ar fi pentru generalul Prezan... liberalii ar fi categoric împotriva generalului Prezan şi ar accepta-o chiar şi pe regină, dar cu prinţesa Elena şi cu Titulescu, printr-o primenire totală a compoziţiei regenţei...

Şi vremea trecea. Ceasul zece era depăşit. Se făcuse unsprezece... se făcuse unsprezece şi jumătate... douăsprezece ... şi domnul preşedinte, singurul om din toată ţara care deţinea marele secret, nu venea...

Sorcoveanu, fruntaş ţărănist, indignat de întîrziere, povestea, într-un colţ, unor membri ai guvernului:

— ...Şi doar îl întrebasem acum şase luni, cînd nici nu se bănuia că Buzdugan e atît de bolnav, dacă are vreo soluţiune în cazul cînd se declară un loc vacant în regenţă. Mi-am permis chiar să-i spun că unui om de stat nu-i este iertat să se lase surprins de evenimente într-o chestiune atît de importantă şi că el este dator să aibă gata o soluţie în orice moment s-ar pune problema. Şi el mi-a răspuns: « O am !»

— Ce s-o aibă? făcu Jugănaru. Doar vezi că n-o are!

Sorcoveanu nu ştia ce să mai creadă. Este adevărat că la primele veşti cu privire la boala lui Buzdugan, Dacu părea că a uitat că are « soluţia» — şi l-a chemat pe Sorcoveanu la Bucureşti.

— Poate că Dumnezeu, i-a spus el lui Sorcoveanu, ne va feri încă de această calamitate, dar, oricum, trebuie să ne gîndim la toate ipotezele. Gîndeşte-te şi dumneata. Mă voi gîndi şi eu. În tot cazul, spiritele trebuiesc pregătite. Şi pentru a fi siguri de succes, te rog să nu vorbeşti cu nimeni despre aceasta. Lasă-mă pe mine să vorbesc eu însumi cu cine trebuie.

Atît! Secret!... Numai în secret! Omul de la Blaj avea un prilej rar să se scalde în secrete. Totuşi, care-i

adevărul? Cînd spunea că « are soluția» — o avea, sau n-o avea? Dacă o avea, de ce n-a împărtășit-o îndată și celorlalți membri ai guvernului? Iar dacă n-o avea, de ce a mințit? De ce a mințit domnul președinte care, cînd îl auzi, repetă: « Eu nu mint niciodată !»... Și de ce a chemat pe toți deputații și senatorii la sfat să le comunice o soluție pe care n-o are — și acum îi lasă pe toți să aștepte ca niște caraghioși !

Pe Sorcoveanu, însă, nu-l supăra numai atitudinea lui Dacu față de miniștri săi, dar și atitudinea miniștrilor față de Dacu. De aceea, la reflecția lui Jugănaru, răspunse repezit:

— Dar dumneata?... Doar și dumneata ești vice-șef al partidului... De ce ți-ai găsit tocmai cînd trebuie să se ia o asemenea hotărîre, să dispari din București, ca să propagi în vîrful Bucegilor cultura rîmelor de undiță și să vii numai aseară înapoi?

— Nu știam că lucrurile se vor petrece așa ! răspunse Jugănaru.

— Dacă și ăsta-i un răspuns ! făcu disprețuitor Sorcoveanu. Parcă dumneata n-ar trebui să-ți spui cuvîntul în afacerea asta !

Ceilalți miniștri se uitau mereu la ceas.

— Frate, e ora unu ! zise Bagradian, alarmat. Unde o fi Dacu?

Erau cu toții intrigați, nemulțumiți și nervoși. Aseară Dacu îi convocase în consiliu și poftise pe fiecare să-și spună părerea: pe cine consideră ei potrivit să ocupe locul lui Buzdugan în regență. Toți au vorbit. Singurul care n-a pronunțat nici un nume a fost Dacu. Asculta, nota, întreba — dar nu scăpa nici un cuvînt din care s-ar fi putut deduce vreo preferință sau vreo intenție. Discuțiile au durat pînă dimineața la trei, dar nu s-a ajuns la nici o concluzie.

— Domnilor miniștri, a zis Dacu, suspendăm ședința pînă dimineața la opt. La opt veți fi iar aici ca să luăm o hotărîre... și la zece să fie convocați toți parlamentarii la vot !

Dimineața la opt, miniștrii s-au întrunit din nou în consiliu cu toții. Numai Dacu lipsea. Crai-Voievod părea foarte mirat.

— Să întrebăm acasă de ce întîrzie.

Întrebă şi i se răspunse:

— Domnul preşedinte a plecat de acasă de la ora şapte.

L-au aşteptat pînă la nouă, pînă la nouă şi jumătate, pînă la zece, dar la zece Crai-Voievod le spuse:

— Domnilor, cred că n-are rost să aşteptăm aici. Dacu va veni, probabil, direct la Cameră. O să vorbim acolo.

La Cameră, însă, nu l-au găsit pe Dacu. Unde-i Dacu? Nu ştia nimeni! Enervarea creşte. Miniştrii sînt supăraţi. Parlamentarii, cu verva biciuită de aşteptarea aceasta ciudată, fac glume — publicul din tribună e pe jăratic. Ceva senzaţional se petrece...

Domnul preşedinte întîrzie. E ora unu şi jumătate. Două... Două şi jumătate!... Un zvon: au dispărut şi miniştrii... Parlamentarii aleargă să-i caute. Toţi răsuflă uşuraţi:

— Să ştiţi că domnul Dacu a sosit!

Domnul Dacu sosise, într-adevăr, şi-i poftise pe toţi miniştrii în cancelaria Camerei. Cu ochii ficşi, cu o figură îngheţată în gulerul lui înalt şi lucios, domnul preşedinte întinse o hîrtiuţă lui Crai-Voievod:

— Citeşte!

Crai-Voievod desfăcu hîrtiuţa şi citi, ca să audă ceilalţi:

— Constantin Sărăţeanu!

Miniştrii rămaseră nemişcaţi şi nedumeriţi. Constantin Sărăţeanu!... Cine e ăsta?... De unde a fost scos? Ce profesie are?... Nimeni nu-l ştie, nimeni nu-l cunoaşte, nimeni nici n-a auzit vreodată de el! Constantin Sărăţeanu!

Dacu citi în privirile miniştrilor săi întrebările acestea, şi, răspicat, pronunţă hotărîrea:

— Acesta e candidatul nostru şi trebuie să fie votat!

În cinci minute, porunca domnului preşedinte străbătu ca un fulger conştiinţa celor patru sute de aleşi naţional-ţărănişti:

— Votaţi-l pe Constantin Sărăţeanu!

Stupefacţia parlamentarilor era la fel de mare ca şi a miniştrilor.

Sărățeanu? Cine e acest Sărățeanu? De unde Sărățeanu?... Nimeni nu auzise de un Constantin Sărățeanu ! Cum e? Cine e? Din ce trăiește? Fiecare ar fi vrut să întrebe, dar ordinul era ordin !

Votați-l pe Sărățeanu ! E omul șefului !... E cumnatul ministrului de finanțe... și unchiul ministrului de interne !... Votați-l pe Sărățeanu !

Peste un sfert de oră, un domn înalt, uscat, cu ochii șterși, tremurînd de bătrînețe din toate încheieturile, era primit cu aclamații prelungi și fierbinți de un parlament dezlănțuit:

— Trăiască Constantin Sărățeanu ! Trăiască Constantin Sărățeanu !

Bagradian îl întrebă pe Sorcoveanu cu un rînjet răutăcios:

— Ei, ce spui ! Șeful avea sau n-avea acum șase luni soluția?

Sorcoveanu trebui să mărturisească:

— O avea !

Din primele zile ale anului 1930, domnul președinte avu o revelație: că ține în chip nemăsurat la onoare. Noțiunea despre onoare nu-i era străină domnului Dacu nici pînă atunci. Cu educația dumisale, cu viziunea dumisale despre viață, cu concepțiile dumisale asupra raporturilor dintre o clasă și alta, dintre un individ și altul — domnul Dacu nu putea trece cu ușurință tocmai peste « onoare ». S-ar putea zice, chiar, că acest cuvînt revenea foarte des în vocabularul dumisale, așa că, prin forța lucrurilor, căpătase un anumit lustru și anumite ape subtile și multicolore, ca o piatră prețioasă frumos șlefuită.

Dar în primele zile ale anului 1930, problema onoarei se impuse în conștiința domnului Dacu fără lustru și fără subtilități multicolore, ci direct, brutal și implacabil. Nenorocirea se trăgea de la alegerea care-i asigura atotputernicia asupra regenței. Începutul îl făcuseră miniștrii țărăniști din guvern. Cum au isprăvit formalitatea teribil de entuziastă a votării, cei cinci miniștri

ţărănişti s-au retras cu Dacu, chiar acolo, în Parlament, în cancelaria direcţiei şi i-au bătut cu pumnul în masă:

— Să plece « cumnatul » !... Dacă nu pleacă el, plecăm noi... Noi nu vrem să guvernăm cu cumnaţi... Este în joc onoarea partidului !

Onoarea partidului îi spunea mult domnului Dacu. Totuşi nu-i spunea atît de mult încît să fi socotit necesar să-şi piardă cu ea, în discuţii deşarte, un timp preţios pe care l-ar fi putut folosi mult mai bine pentru interesele patriei. Ceea ce-l făcu, însă, pe domnul Dacu să nu rămînă surd la cuvintele miniştrilor săi ţărănişti fu ameninţarea că părăsesc guvernul, acum, cînd are nevoie mai mult ca întotdeauna de unitatea partidului. Stăpîn, în sfîrşit, pe regenţă, domnul Dacu putea păşi, cu mîinile dezlegate, la noi acţiuni care să pună ordinea şi siguranţa statului pe temelii atît de puternice — încît marele eveniment să se poată produce, fără nici un fel de zguduiri serioase. Dar pentru aceasta, partidul trebuie să fie puternic. Şi tocmai în aceste momente hotărîtoare — o ruptură între naţionali şi ţărănişti ? Ar fi un cutremur, un cataclism, o prăbuşire în neant !

Drept urmare, Dacu fu foarte sensibil la onoarea partidului şi răspunse celor cinci miniştri ţărănişti:

— Mihai Popovici va pleca !

Ţărăniştii îi strînseră mîna domnului Dacu, satisfăcuţi, dar nu într-atît de satisfăcuţi încît, pe scări, Bagradian să nu spună în gura mare:

— Cumnatul şi-a făcut suma, cumnatul poate să plece !

Curios ! Fie că l-a auzit cineva, fie că o simplă întîmplare a făcut ca liberalii să gîndească la fel, în aceeaşi zi, toată presa din opoziţie începu să lovească în « cumnat ».

— Cumnatul şi-a făcut suma, cumnatul poate să plece !

Şi liberalii vorbeau documentat. Contracte... comisioane... concesiuni... chibrituri... Kreuger... drumuri... locomotive... toate începeau şi se isprăveau cu « cumnatul ». Dar liberalii, rude mult mai depărtate cu « cumnatul » decît ţărăniştii din guvern, îşi vărsară năduful în termeni mult mai puţin gingaşi: Cumnatul-şperţar, cumnatul-escroc, cumnatul-vîndut, cumnatul-pungaş. Şi de la cumnat, trecură la nepoţi... Şi de la

nepoți, la veri... Și de la veri la unchi... și la mătuși... și la frați... Chestiunea devenea interesantă... Cel puțin judecînd după interesul cu care Dacu și Crai-Voievod urmăreau această violentă ofensivă împotriva onoarei partidului, chestiunea apărea interesantă.

— Frate Iuliu, îi spuse Crai-Voievod lui Dacu, să știi că din onoarea asta a partidului ar putea să iasă o afacere!

— O afacere?

— Da! Cred că a venit momentul să ne ocupăm și de presă!

— Presa? făcu Dacu.

Și rămase cu ochii holbați: fu momentul în care se produse revelația. Dacu vedea ceva. Și vedea ceva deslușit. Dar îi plăcea să și audă.

— Vorbește, frate Alexandre!

Fratele Alexandru vorbi:

— Presa ne atacă! O gazetă zice că sîntem hoți... alta pungași... o a treia, escroci... Asta se cheamă că ne atacă în onoare. Să ne atace! Noi, partidul național-țărănist nu putem fi împotrivă. Sîntem democrați și presa-i liberă. N-are decît țara să judece dacă un om oarecare... nu zic eu, sau tu, care sîntem ce sîntem... ci un om oarecare... poate fi atacat în onoare, fără a fi pedepsit. Pe noi, frate Iuliu, nu presa ne interesează, ci onoarea!... Presa-i liberă; dar nici onoarea nu poate sta dezarmată!... Și uite ce propun: de libertatea presei să nu ne atingem, dar să facem o lege de apărare a onoarei!

Ideile mari găseau totdeauna în Dacu un prieten. Ideea lui Crai-Voievod era mare, pentru că izvora din cel mai curat sentiment al onoarei. Și Dacu o acceptă din tot sufletul:

— S-o facem!

Ministrul de justiție nu întîrzie prea mult în redactarea proiectului de lege pentru apărarea onoarei, mai ales că, în linii mari, îl avea pregătit mai de mult, în urma sugestiilor discrete ale lui Crai-Voievod.

— Domnule Dacu, își expuse el, în rezumat, principiile în fața președintelui său. Legea se referă la «atingerea onoarei» și la «micșorarea considerațiunii»...

De pildă, eu, X, pot acuza pe Y, de hoţie. Asta se cheamă atingerea onoarei. Y are calea deschisă să mă dea în judecată pentru că i-am atins onoarea. Dacă judecata socoteşte că l-am acuzat pe nedrept, mă poate pedepsi cu închisoarea. Sînt, însă, cazuri cînd eu, X, nu-l acuz pe Y de hoţie... ci spun numai despre el că-i un om incapabil pentru funcţia pe care o ocupă. Asta nu se mai cheamă «atingerea onoarei», ci «micşorarea consideraţiunii»... Pentru încercarea de a-i micşora lui Y consideraţiunea de care se bucură, Y are drept să mă dea în judecată. Iar dacă judecata va găsi că n-am dreptate... puşcărie!

Pe Dacu, proiectul îl făcea să vadă viitorul într-un roz paradisiac.

— Prin urmare, zise el, acolo unde nu-i «atingerea onoarei» e «micşorarea consideraţiunii». În orice caz, gazetarul din opoziţie nu poate scăpa de puşcărie.

— Ba da! zise Stănescu, ministrul justiţiei. Dacă găseşte bun tot ce facem noi... Altminteri, confiscare şi puşcărie... Puşcărie nu numai pentru autor, dar şi pentru librarul care vinde cartea în librărie şi pentru vînzătorul de pe stradă care vinde gazeta în care a apărut articolul incriminat.

— Păcat că nu-i putem băga în puşcărie şi pe cititori! făcu ministrul de interne, căruia legea îi dădea o bună dispoziţie excepţională. Aşa! Să se sature de cumnaţi şi nepoţi!... Înţelegi? Trebuie să ajungă presa în asemenea hal cu cenzura asta represivă, încît să se uite la noi cu recunoştinţă, dacă o să instituim cenzura preventivă.

Legea pentru apărarea onoarei ridică mînia muncitorimii.

La o întrunire a blocului muncitoresc-ţărănesc, Crişan luă cuvîntul, spre a lămuri mulţimea ce se ascunde îndărătul acestei legi.

— Clasa muncitoare suferă azi mai mult ca oricînd! spunea el. Viaţa scumpă, impozitele excesive, chiriile... şi acuma şomajul! Nu trece o zi, fără ca un alt punct

industrial să fie teatrul unei noi tragedii, care să îngroaşe rîndurile miilor de familii muritoare de foame. Fabricile textile şi de postav, minele de cărbuni, atelierele de cale ferată aruncă pe drumuri zeci de mii de oameni, fără să respecte măcar dispoziţiile prevăzute de o lege care nici aşa nu este cine ştie ce mărinimoasă cu noi, muncitorii. Cifra oficială a şomerilor se ridică la două sute de mii... Două sute de mii de muncitori de care este legată soarta atîtor familii... Şi guvernul, care ca toate guvernele, a făcut în opoziţie atîtea făgăduieli, şi care, în primele zile cînd a venit la putere, a ridicat, chipurile, starea de asediu şi cenzura, acum n-are decît un singur gînd: cum să le restabilească mai degrabă... Pentru că domnul Dacu e foarte grăbit. Îi arde şi dumisale de dictatură. De asta a venit şi cu legea pentru apărarea onoarei. Este o lege nu de apărare a onoarei, ci de apărare a tuturor escrocilor şi asasinilor. Partidul naţional-ţărănist de astăzi este partidul poporului de ieri şi partidul naţional-liberal de alaltăieri... Toţi au venit şi vin cu acelaşi gînd: să fure şi să refuze poporului drepturile şi libertăţile lui. Guvernul de astăzi striga, ieri, liberalilor, prin glasul « cumnatului»: « Doreaţi colaborare cu noi. Să colaborăm, dar să instituim o anchetă care să stabilească cine a furat şi să-i băgăm pe toţi în puşcărie»... Asta a spus-o « cumnatul»... Guvernul ţărănist e de aproape un an şi jumătate la putere. Cîţi pungaşi liberali sau neţişti a băgat în puşcărie? Nici unul! Ca să nu le atingă pesemne « onoarea» şi să nu le micşoreze « consideraţiunea» !... În schimb, dacă guvernul nu s-a atins de escrocii liberali şi neţişti, ne-a dat « cumnaţi» şi « nepoţi», care-i întrec. Asta e democraţia lor. Democraţia trusturilor şi a cartelurilor care i-au adus la putere şi împotriva cărora trebuie să luptăm noi, muncitorii, pînă la ultima picătură de sînge!

O idee naşte, de obicei, alta. Astfel, legea pentru apărarea onoarei aduse după sine legea contra alarmismului. Aceleaşi considerente de stat care au făcut să vibreze inima naţional-ţărănistă la cuvîntul « onoare»

au pus în mișcare sensibilitatea ei ascuțită la cuvîntul « alarmă ». Inspirația a fost a lui Bagradian, care și-a amintit ceva din cele ce s-au petrecut cu cinci ani în urmă în Franța, cînd Poincaré, ca să salveze francul, a venit cu o lege contra alarmismului.

— Trebuie s-o facem și noi ! a declarat el în consiliul celor cîțiva șefi.

Ministrul de justiție, jurisconsult, începu să analizeze lucrurile în chip logic:

— Fără alarmă, nu poți combate alarmismul. Deci, pentru a combate alarmismul, trebuie alarmă. Deci...

— Nici un deci ! îl întrerupse Crai-Voievod. Dumneata pregătește proiectul de lege !

Două zile mai tîrziu, apărea o gazetă nouă, intitulată *Noutatea* — cu un articol senzațional în jurul « chestiei închise »: Prințul Carol, spunea ziarul, trebuie să se întoarcă în țară și se pregătește să se întoarcă. Dar « gazetarii » abia apucară să vîndă cîteva sute de exemplare din « *Noutatea* », că o ceată numeroasă de agenți și de gardieni năvăli asupra lor, în văzul mulțimii, care la ora aceea circula pe Calea Victoriei, și-i cără la Prefectură. În același timp, o altă grupă de agenți, în frunte cu comisarul-șef Mînecuță, făcea o descindere la tipografia « Litera romînească », unde confiscă toată ediția pentru provincie și împrăștie zațul.

Știrea se răspîndi ca fulgerul în toată țara:

— Guvernul confiscă ziarele !... Prințul Carol vine în țară !... Se așteaptă evenimente senzaționale !

Ministrul de interne consideră util să cheme presa și să declare:

— Ziarul *Noutatea* s-a apucat să dea alarma și să facă ieri, 4 ianuarie 1930, agitațiune în jurul prințului Carol... pe un ton care a luat caracterul unei adevărate acțiuni subversive contra ordinii de stat. Confiscarea, deci, e motivată. Vom aplica aceeași măsură oricărei acțiuni de asemenea natură !

— Dar libertatea presei, domnule ministru? se găsiră glasuri să întrebe.

— Confiscarea n-are nici o legătură cu libertatea presei. Ziarul a fost prevenit cu două zile înainte să nu se ocupe de prinț și n-a ascultat. Deci, a lucrat cu intenție

împotriva noastră, ca să semene alarmă în public. Situația de azi e definitivă și nu poate fi vorba de o revizuire a ordinii constituționale. De aceea, vom lupta cu energie împotriva ziarelor care speculează ideea reîntoarcerii prințului, ca un roman de senzație, ca să-și mărească tirajul. Pescuitorii în apă tulbure vor fi pedepsiți. Țara are în momentul de față alte griji și alte nevoi. Guvernul se străduiește din răsputeri să le tămăduiască... și în asemenea grele împrejurări, se găsesc aventurieri să se țină de farse și să tulbure liniștea. Nu, domnilor, pedepsirea lor n-are nici o legătură cu libertatea presei.

Gazetarii alergară și la Dacu. Dacu, amabil, le confirmă cele spuse de Crai-Voievod.

— Actul de la 4 ianuarie 1926 este un act politic, trecut definitiv și irevocabil în așezămîntul nostru constituțional. Nu există astăzi în Romînia nici un singur factor politic serios care să susțină, sau să emită măcar, ideea revizuirii ordinii constituționale, așa cum a fost o dată pentru totdeauna stabilită de rege și Parlament.

— Afirmațiile partidului liberal, deci, sînt tendențioase, domnule președinte? întrebă Curelea.

— Nimeni, și cu atît mai puțin liberalii, n-ar putea face pe cineva să creadă că eu, după ce am jurat credință constituției, pot gîndi, o clipă măcar, la revizuirea așezămintelor constituționale, așa cum au fost definitiv orînduite. Eu nu mint niciodată... Acest fapt, o dată temeinic stabilit, orice discuție în jurul actului de la 4 ianuarie 1926 devine complet inutilă și nu ne putem exprima îndeajuns surprinderea că un factor politic, cum este partidul liberal, se alarmează și ia ofensiva, pe baza unor dezbateri de cafenea sau bodegă. Alarma nu poate face bine țării... Trebuie să luptăm împotriva alarmei, domnilor!

Alarma guvernului în jurul alarmismului carlist ținu cîteva săptămîni, cînd, pe neașteptate, izbucni o nouă alarmă, obișnuita alarmă care vestea apropierea primăverii: Rusia Sovietică se pregătește să ne atace! La graniță, rușii au masat nenumărate regimente de artilerie și infanterie! Țara e plină de centre comuniste care lucrează sub ordinele Moscovei. Primejdia e iminentă! Din minut în minut se poate dezlănțui furtuna.

Crai-Voievod chemă din nou presa:

— Ce este alarma asta? Nu ne amenință nici o primejdie! Deci, cineva are interes să răspîndească zvonul acesta. Cine? Asta o poate înțelege oricine. Dar să nu-și închipuie nimeni că va scăpa nepedepsit. Vom lua măsuri aspre împotriva alarmiștilor! Alarma asta face rău creditului nostru în străinătate! Luptați, domnilor, împotriva alarmiștilor!

Și cel dintîi care îi ascultă sfatul, fu el însuși. Poliția avu de împlinit în primăvara aceea a anului 1930 o sarcină uriașă: să combată pe cei care răspîndeau alarma că ar exista vreun pericol comunist. Arestările de comuniști se înregistrară cu sutele. Muncitori arestați... schingiuiți... osîndiți... împușcați... Întruniri interzise ori întrerupte... Ziare muncitorești confiscate...

— Așa! spunea Crai-Voievod. Altă dată să mai îndrăznească bolșevicii să spună că ar fi o primejdie comunistă în țară.

Și, ca întotdeauna, chema mereu într-ajutor pe Curelea de la *Democratul romîn.*

— Mă, scrie așa! îi dicta el într-o zi, exasperat că toate măsurile lui de represiune nu izbutesc să intimideze pe comuniști. Din ordinul Moscovei, joi, partidele comuniste din toată lumea trebuiau să-și arate forța prin întruniri publice, prin manifestații de stradă, prin tulburări. La noi, în București, au încercat să manifesteze două grupulețe de cîte treizeci-patruzeci de oameni. Iar în restul țării, în tot restul țării, a fost liniște. Nu s-au găsit nici grupulețe mărunte, ca cele din București, nici măcar obișnuiții partizani ai « mișcării », care să-și afirme comunismul. Și astfel, ziua de joi a trecut nebăgată în seamă. Iată dimensiunile reale ale « primejdiei comuniste » de la noi, și în același timp calificarea cea mai drastică a acțiunii alarmiste la care am asistat pînă acum. Ai scris?...Bun! Dă-o imediat la gazetă... !

Demonstrația era făcută. Nu era nici un motiv de alarmă. Nu există comuniști. Prințul nu se întoarce... De ce dar această alarmă?

— De ce alarma asta? dădea Crai-Voievod alarma. Sau ăia se țin de alarmă, de dragul alarmei? Așa? Ei bine, o să le dăm noi alarmă, să le iasă alarma pe nas.

Legea contra alarmismului nu cuprindea decît trei articole.

— Trei articole, se lăuda ministrul de justiție, dar ajunge că calci cu stîngul numai peste o singură literă din articolele astea, ca să te alegi cu o condamnare de la trei luni, la trei ani pușcărie... Vrem să învățăm pe cetățeni să se ferească de alarmă.

Iar în Cameră, Bagradian dădea explicații de ce guvernul a venit cu legea aceasta contra alarmismului:

— Cei care dau alarma sînt adevărați criminali. Teoria sentimentală a democrației a înecat democrația. Dacă guvernul n-ar reacționa, ar lăsa impresia că este prea slab pentru a guverna. Democrația trebuie să fie realistă. Libertatea trebuie acordată numai acelora care știu ce sînt libertățile publice. Așa, de exemplu, pentru comuniști nu trebuiesc libertăți publice. Se înțelege că de dorit ar fi ca legea să nu fie aplicată, adică să înceteze alarmismul. Trebuie să avem speranța că partidele de opoziție se vor întoarce la realitate și că astfel se va ajunge și la normalizarea raporturilor dintre partidele politice. În consecință, vă rog, cu toată conștiința mea de democrat, să votați proiectul.

Pe un cer senin și adînc de iunie, un avion spinteca văzduhul, gonind spre linia Carpaților. Era grăbit, pentru că pasagerul blond pe care-l ducea era nerăbdător să pună piciorul pe pămîntul țării lui. Pămîntul țării!... Ce frumos dar a făcut Dumnezeu omenirii cu pămîntul acesta al țării!... Cînd era copil, profesorul Arghir îi vorbise mult despre «țeară».

— Mîndria de țeară înalță pe om!... Iubește-ți țeara ca pe tine însuți!... Spune-mi cît o iubești, ca să-ți spun cine ești!

Și atîtea și atîtea alte sentențe rostea profesorul Arghir despre mîndria de țară, dar el nu-l pricepea. Multă vreme n-a priceput ce este asta: a fi mîndru de țară. A început să se pătrundă de acest sentiment numai cînd a început să trăiască departe de ea — și cînd bancherii americani, englezi și francezi au început să-i

vorbească despre eventualitatea unei reîntoarceri în patrie, în anumite condiții. Cu cîtă mîndrie a vorbit el atunci despre țara lui:

— Dar știți dumneavoastră cîte resurse imense se găsesc în subsolul nostru?... Petrol, cărbuni, aur, aramă... Și solul!... Grînele noastre, pădurile noastre, vitele noastre!

Întreaga lui ființă radia atîta mîndrie de țară, încît bancherii, impresionați, s-au oferit pe loc să schimbe condițiile și să-i ofere un procent mai mare în afaceri. Dar el se arătase atît de implacabil în cifra pe care o fixase, încît, nenorociții, fură cuprinși de panică. Își aminti — și obrazul i se lumină de un zîmbet nevinovat de copil.

— Ții minte, Puiule, pe americanul ăla lung... de la telefoane... ce mutră a făcut cînd i-am spus că renunț și prefer să rămîn în străinătate?

Puiu nu era o femeie, cum ar fi fost de așteptat, ci un tînăr de sex masculin, Puiu Florescu, secretarul lui, care răspunse:

— Sire, dacă nu vă țineați tare!

Pasagerul blond tresări. Puiu îi spunea sire, ca și cum ar fi deja rege!... Se uită prin fereastra avionului și-l întrebă, emoționat, pe Puiu:

— Unde sîntem?

— Am trecut Carpații!

— A!

Așa se explica! Se afla în țara lui! Din acest moment, exilul s-a sfîrșit. Și, o dată cu el, s-a sfîrșit și domnia fiului său Mihai I, și ultimele veleități de domnie ale mamei lui, regina-văduvă Maria. Va fi pentru ea o surpriză. Noi torente de lacrimi! Noi atitudini dramatice și fotogenice! Noi declarații patetice! Biata mamă! După atîtea cîte a pățit de la iubiții ei Radu și Ionel, care au tras-o pe sfoară și au înlăturat-o de la regență, după lupta fără speranță pe care a dus-o pentru regență, cu Dacu — tot nu se satură de declarații! Orice, este pentru ea un prilej să se facă ridicolă!... Nici măcar după eșecul din toamnă, cînd Dacu a scos din naftalină un regent la care nu s-ar fi gîndit nimeni, nu s-a vindecat de declarații.

— Voiam, zicea mama, ca eu și prințul Nicolaie să conduc țara... și țara trebuia să mă roage s-o fac, pentru că așa ar fi fost mai bine de ea !

Dar mămica și-a găsit nașul!... Dacu a scos-o de pe planul întîi, și a trecut-o, brusc, în rîndul anonimilor. A fost ceva grozav! De supărare, mămica n-a mai luat parte acum cîteva săptămîni la serbarea de 10 Mai. Puiu, care venise din țară la Paris, peste cîteva zile, îi raportase întîmplarea cu de-amănuntul:

— După felul cum a fost aranjată ordinea reprezentării la patriarhie, maiestatea sa regina-văduvă ar fi trebuit să ocupe nu locul întîi, ci locul al treilea. După aceea s-au făcut modificări și în ordinea slujbei religioase. De la moartea tatălui alteței voastre, rugăciunea se făcea, după cum știe alteța voastră, așa: mai întîi maiestatea sa regina-văduvă, apoi maiestatea sa regele Mihai I, apoi alteța sa principele regent Nicolaie, membrii familiei regale, înalta regență, guvernul, armata... și așa mai departe...De data asta, însă, la serbarea de 10 Mai, slujba a trecut peste maiestatea sa regina și a început direct de la maiestatea sa regele Mihai...

— Și mama?

— Maiestatea sa regina nici n-a fost pomenită. A fost cuprinsă între membrii familiei regale, în bloc, fără a i se aminti numele.

— Puiule, glumești?

Puiu protestă:

— Alteță...

Oricît de mult l-ar fi îndemnat să vadă imaginea mamei lui în poza ei comică de regină ofensată, fugind la Balcic ca să-și consume mînia în lacrimi, fotografii, interviuri și declarații, faptul i se păru atît de uluitor prin îndrăzneala lui, încît, cu cel mai serios și mai admirativ ton din lume, întrebă:

— Și cine i-a făcut festa? Dacu?

— Exact, alteță! Dacu!

— Mi-am închipuit! zise prințul, care începu să rîdă cu poftă.

— De fapt, nu există nimic oficial! făcu Puiu. Dar se știe precis! Mai cu seamă după maniera de a lucra!

— Nu înțeleg!

— Da ! Cînd faptul s-a produs la patriarhie, a fost pentru toți o surpriză. Nimeni n-a știut de schimbarea asta în protocol. Nici măcar miniștrii...

— Cum? Nici miniștrii?

— Nimeni ! Nimeni !... Numai Dacu...

— Extraordinar ! făcu prințul. Să știi, Puiule, că ăsta-i un adevărat om de stat ! Știe să ia o hotărîre de unul singur și știe să nu se trădeze !

Că Dacu știe să nu se trădeze, avea dovada încă de aproape doi ani, de cînd stabilise cu el o legătură intensă și permanentă. Amîndoi s-au ajutat reciproc să păcălească lumea, spre a putea lucra în liniște, la anularea actului de la 4 ianuarie. El, exilatul, dușmanul de moarte al liberalilor, declara la Paris, ca să fie auzit în țară, că nu se reîntoarce decît cu consimțămîntul tuturor partidelor — deci și cu consimțămîntul partidului național-liberal. Iar Dacu, în țară, făcea tot ce trebuia ca acest consimțămînt, oricum îndoielnic, să devină cu totul imposibil. Agenții din presă, din armată, din magistratură, ai lui Crai-Voievod avură, în ultimele luni, sarcina să șoptească din ce în ce mai stăruitor în urechea lui Vintilă că guvernul are intenții suspecte cu privire la Carol. Vintilă, înnebunit de îndoieli, nu mai puse nici o măsură în campania lui anticarlistă, și începu să amenințe regența cu revoluția.

Dar amenințarea rămase fără ecou. Ideea era demodată, ca însuși Vintilă, și nu mai prindea decît ca temă în revistele teatrelor de vară. Deznădăjduit, Vintilă se aruncă asupra lui Carol, pe care începu să-l acopere cu insulte, ca pe un simplu național-țărănist: aventurier, soț denaturat, fiu denaturat, tată denaturat... o rușine pentru însăși măreața idee monarhică... o pată pe blazonul imaculat al dinastiei romîne de Hohenzollern...

Numai că nici aici n-a fost Vintilă mai fericit. Prințul Nicolae, furios, la poftit la el pe Vintilă și i-a spus:

— Să nu uiți, domnule Viziru, că cel atacat e tatăl regelui Mihai I și fratele meu... Mă întreb cum concepi dumneata relații personale cu mine, cînd îți îngădui insulte la adresa fratelui meu !

Scurt, Vintilă n-avu noroc. Toată campania lui anticarlistă a avut un efect contrar: s-a transformat într-o campanie filocarlistă. În orice caz, i-a fost de mare folos ministrului de interne ca să explice de ce, săptămîna trecută, a început, deodată, să se distribuie în toată ţara, în acelaşi timp, pe la mai multe unităţi militare o broşură întitulată: *Să vie salvatorul !...*

Azi salvatorul vine !... Fiţi liniştiţi !... Salvatorul a şi sosit !... Şi e bine înarmat !... Nu-i va scăpa nimeni !... Salvatorul va salva tot ce se poate salva !... Trei ani sînt de cînd este tronul liber. Trei ani a trebuit salvatorul să aştepte. Trei ani pierduţi... Nu-i nimic. Salvatorul e tînăr. Salvatorul e răbdător. Salvatorul va şti, numai în cîteva luni, să-şi recîştige vremea pierdută.

— Puiule, mi se pare că am ajuns ! exclamă prinţul cu glasul voalat de emoţia care-l cuprinse că va simţi, în sfîrşit, sub picioarele lui, solul şi subsolul iubitei sale patrii natale.

....

La ora cinci dimineaţa, telefonul zbîrnii de mai multe ori pînă izbuti să-l trezească pe Sorcoveanu:

— Alo, Costică? îi vorbi generalul Pisorski. A sosit « salvatorul ».

Nu peste măsură de mirat, Sorcoveanu întrebă:

— Şi Dacu ce spune?

— Dacu se miră ! Zice că habar n-avea de toată afacerea asta !

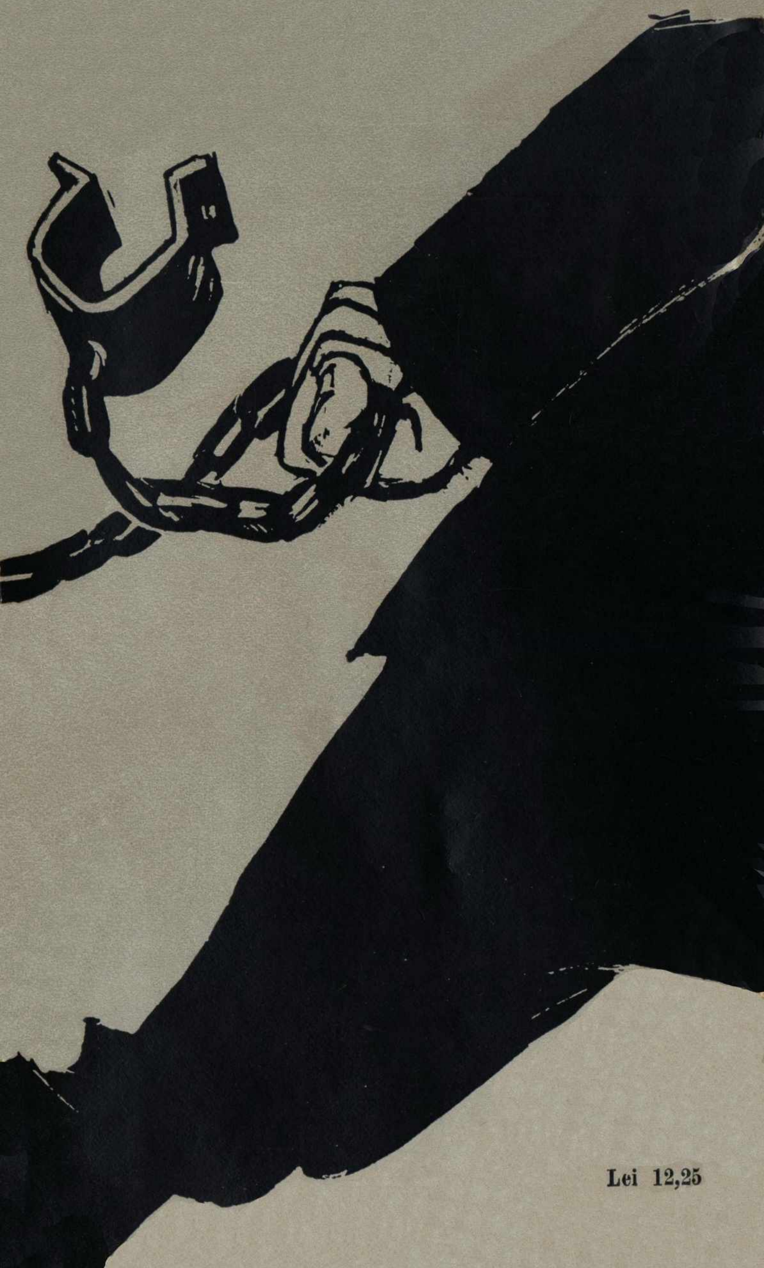
Sorcoveanu oftă:

— Heeei, ăsta-i Dacu !... Şi cu brînza-n mînecă şi cu sufletu-n rai !... Ca-ntotdeauna !

Redactor responsabil: Zarafu Gheorghe
Tehnoredactor: Gheorghiu Ionel

Dat la cules 22.11.1961. Bun de tipar 03.02.1962. Apărut 1962. Tiraj 25.215 ex. Broșate 22.100 ex. $^{1}/_{1}$ legate 3.115 ex. Hîrtie semivelină satinată din 65 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 36,49. Coli tipar 41,25. A. nr. 01173/1961. C.Z. pentru bibliotecile mari 8 R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8 R-31.

Întreprinderea Poligrafică Nr. 4, Calea Șerban-vodă, 133, București—R.P.R.

Lei 12,25